ספרי מוסר · אחרונים · חמדת ימים

חמדת ימים א

רבי בנימין ב"ר מאיר הלוי

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

חמדת ימים א

רבי בנימין ב"ר מאיר הלוי

מקור הטקסט: תורת אמת · רישיון: CC BY-NC-SA 2.5

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/חמדת-ימים-א/
הקובץ נוצר ב־16 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611151759 של הספרייה.

תוכן העניינים

מבוא שערי חמדה - על המחבר ועל הספר 4
ספר חמדת ימים - חלק ראשון - שבת קודש 4
פרק א - ימות החול - ליל שישי - תקון היסוד 4
פרק ב - הכנת צרכי שבת - צדקה ותמחוי - לישת הפת 44
פרק ג - שמו"ת - תשובת ערב שבת - טבילה - עירוב 69
פרק ד - מנחת ערב שבת - הדלקת הנר - תקוני שבת - הטמנה 122
פרק ה - תוספת שבת - קבלת שבת 163
פרק ו - תפלת ערבית 200
פרק ז - מנהגי הלילה - כשרות היין - עניני קידוש 216
פרק ח - סעודת הלילה ודיניה - ודבר דבר - ברכת המזון 247
פרק ט - ליל שבת - יסודי הקדושה 284
פרק י - סדר אשמורת - איסורי שבת 312
פרק יא - תפלת שחרית 329
פרק יב - קריאת התורה 353
פרק יג - תפלת מוסף 378
פרק יד - למודי שבת - סעודת היום ודיניה 388
פרק טו - סדר היום ודיניו - סדר הדרוש 415
פרק טז - תפלת מנחה 452
פרק יז - סעודה שלישית 465
פרק יח - סדר מוצאי שבת 473

שבת קודש

את הספר במהדורתו המפוארת ניתן להשיג במחיר מוזל אצל ר' פנחס ראובן ברח' הרב כהנמן פינת עזרא בב"ב וכן ב"מכון חמדת ימים" רח' חידושי הרי"ם 7 ב"ב

מבוא שערי חמדה - על המחבר ועל הספר

בשל שייכות המבוא לכל חלק הספר - הבאנו את המבוא כספר נפרד במאגר.

ספר חמדת ימים - חלק ראשון - שבת קודש

חמדת ימים אותו קראתי לתקון המלכות הנקרא חמדת הימים

פרק א - ימות החול - ליל שישי - תקון היסוד

דרך המתקדשים בששת ימי המעשה

א. יתיצבו המתקדשים והמטהרים המישרים אורחותם עם קונם ואת קדוש ישראל יעריצו בששת ימי המעשה, צדיקים יושבים ועבודת הקדש עליהם תמיד לילה ויומם לא ישקוטו ולא ינוחו ירוצו ולא ייגעו, אחרי ה' ילכו ולא ייעפו לאהבה אותו ולדבקה בו ולהסיר צד החומר הכרוך בם כי הוא מסך מבדיל בינם ובין היוצר ברוך הוא.

וישרים יעלוזו לחל"ש חושים עוד כל ימי הארץ להטיל חלש"ים על החומר העכור לבלתי נתון מקום ודרך לפשפש הצפו"ני וחשוקיהם כס"ף, כסוף יכספו להסתופף בחצרות בית ה' יומם ולילה לא ישבותו מלכת מחיל אל חיל לחסות בנועם ה' בטולא דמהימנותא ומורק ושוטף צד החומר שבם, והיו למאורות נפשם רוחם ונשמתם והארץ האירה מכבודם והכנע"ני אז בא"רץ.

ב. ואשרי הגבר אשר נוכח ה' דרכו וכל מעשיו יהיו הלוך ונסוע לקרבה אל ה' בששת ימי המעשה להשפיע עליו אור שפע יום שבת קדש כי ששת ימי המעשה מקדושתו של שבת המה נשפעים כמו שיתבאר, ואולם הקבלת הארה ההיא והקריבה זו אל ה' היא מתוך המעשים הנרצים אל ה' אשר מתוכם ידבק האיש השלם בצור עשהו וילך למסעיו ממדריגה למדריגה עד אשר תדבק הנפש הזכה בו יתברך.

דברים המפסידים מהשגת השלימות

ג. ואבי ראה גם ראה כי כל התורה אקרי דרך כי היא המדריכה את האדם השלם לעלות בהר ה', ובכמה מקראי קדש המשילו העליה ההיא כמי שעולה להר גבוה כמו שכתוב מי יעלה בהר ה' וכיוצא הרבה פסוקים, והכל הוא לימוד לאיש הישראלי שצריך להבין ולהשכיל העניינים המעכבים על ידו לעלות לאיזו הר גבוה ומהם ילמד בעצם הדברים

המעכבים על ידו לעלות בהר ה' להקביל פני שבת הקדש ויתר קדושות כי מהעליה הגשמית ישכיל על העליה השכלית, וזה כי כמו שבעליה הגשמית תמצא בכללם שלשה דברים המעכבים העליה, או האוכל מאכלות גסות עד אשר נתמלא בטנו וגופו כבד עליו, או הנושא עליו מלבושים כבדים, או הנושא כסף וזהב וממון, כל אלו הם דברים כבדים המעכבים העליה.

והם הם הדברים המכבידים על הנפש היפה לשלא תוכל לעלות אל מרום הר קדשו ולהקביל אור המופלא שבת רב הקדש מצד היות האדם בששת ימי החול להוט בבולמוס שלשתן לאסוף ולכנוס ולעשות לו בגדי יקר לכבוד ולתפארת ולאכול ולשתות יותר מכדי צורכו עד אשר בסיבתם יהיה טרוד כל ימי חלדו ולא יוכל לעשות לביתו הנצחי שום דרך ומסלול להכנס לטרקלין כי על פיהם כל חטאת וכל עון המכבידים על האדם.

והחכם הגדול שלמה אפרים ע"ה [1] היה נותן בהם סימנים בפסוק כי עונותי עברו ראשי כמשא כבד יכבדו ממני, מש"א ראשי תיבות מ'מון ש'מלות א'כילה אשר המה אבות נזיקין המטרידים את האדם מהשגת שלימותו כי על פיהם יהיה כל פשע וחטאה ונהפכו למשא ואבן נגף.

אזהרה שלא לרדוף אחר המותרות

ד. והחי יתן אל לבו על כל דרכיו להשתמש בצרכים ההכרחיים והמותר יחרים כי רוב בני תמותה ההולכים בחשך ושטופים בקברות התאוה ויוצאים לפעלם ולעבודתם עדי ערב לאסוף ולכנוס ולהתעדן במותרות, היא העצה היעוצה מפאת יצרם הרע המלפף ארחות כל בוצע בצע דרך נחש עקלתון והוא נח"ש ינח"ש בם ויתן בם את שכובתו ואחריתם דרכי מות, ודינם כדין הנותר אשר אינו אלא שר"ף וקיצם באש להבת של גיהנם לשרוף ולכלות כל המותרות ההמה והיו דראון לכל בשר.

אזהרה לקדש עצמו במותר לו

ה. והחכם עיניו בראשו ולא יפנה דרך כרמי"ם רמי הקומה גדועים, ויתקדש עצמו במותר לו בימי חיי הבלו ולא ידבק בידו מאומה מן החרם מתענוגי העולם הזה אשר המה מצודים וחרמים, ובכן הרשעה כולה כעשן תכלה בל יראה ובל ימצא וינוסו משנאיו מפניו וכל זר לא יאכל קדש כמו שאמרו בזוהר תרומה דף ק"מ ע"ב, גופיהון דצדיקייא דלא אתהנון בהאי עלמא אלא מתענוגי דמצוה ושבתי וזמני ההוא רוח מסאבא לא יכיל למשלט עלייהו דהא לא אתענגו מדיליה כלום והואיל ולא נטלו מדיליה לית ליה רשו עליהון כלל זכאה איהו מאן דלא אתהני מדיליה כלום ע"כ.

ואימות הקודם יתבאר מאשר נצטוינו בתורה כמה פעמים על הקדושה כאמור והתקדשתם והייתם קדושים כי קדוש אני, ונאמר קדושים תהיו כי קדוש אני ה' אלהיכם וכן רבים, והוא אזהרה לאישי ישראל להיות קדושים ומופרשים מענייני אהבת העולם הזה ולהתקדש ולהתקשר באהבתו יתברך לשרתו ולברך בשמו ולשמור מצותיו ועדותיו בחשק ואהבה כי מה לאדם בעולם הזה ובטובותיו.

לקט מפרקי "ראשית חכמה" בעניני קדושת המחשבה והשבת

ו. וכתב הרב החסיד אליהו די וידאש ז"ל בפרקיו הנחמדים, כי מאחר שהשבת הוא שורש לכל הקדושות אם כן מה שצותה התורה קדושים תהיו כי קדוש אני הוא להזהיר שנתקדש ונמשיך עלינו בכל ששת ימי המעשה מאור קדושת שבת כי שבת הוא נקודת המרכז שעליו תסוב עגולת הו' ימים, והיא נקראית נקודה אמצעית כי כל נקודה יש לה ששה קצוות והנקודה קו האמצעית ועל כן מצוה לממני יומי על שם השבת, יום ראשון בשבת יום שני בשבת.

ז. ועל כן אמרו [2] שההולך בדרך המדבר ואינו יודע מתי יום שבת מונה שבעה ימים מיום שנתן אל לבו שכחתו ומקדש השביעי כי הותר לו לקדש ולהבדיל בו כמו בשבת עצמו אף על פי שלפי האמת אינו שבת, והיינו מטעם כי הנקודה האמצעית שהוא השבת הולך עם כולם להשפיעם וכל יום יש בו מקצת שבת ולכן בכל יום ויום אינו עושה מלאכה יותר מכדי פרנסתו מפני כי כל יום ויום הוא ספק שבת, ועליה אמרו רז"ל מעולם לא זזה שכינה מישראל אפילו בשבתות של חול, ואמרו בנדרים [3] האומר שבת זו אסור כל ימי החול כי כולם קדושים ויונקים מסוד תנחומיה.

ובזוהר פרשת נח דף ע"ה פירש כל זה הרשב"י במלות קצרות ז"ל, וכולהו יומין כלהו אתדבקן ביומא דשבתא ואתזנו מתמן וכו', ובפרשת ויקהל [4] זה לשונו, ישראל קדישין וכל אינון דמתעסקן בקדושה כל יומין דשבתא אתאחדן כל אינון שית יומין באינון שית יומין דלגו דאתאחדן בההיא נקודה וכו'.

ח. ומטעם זה הרשב"י עליו השלום שהיה מתקדש בימות החול ככל קדושת יום שבת היו קורין אותו חביריו שבת כמו שאמרו בסוף אדרת נשא [5] , אמר רבי אבא אנן שיתא בוציני דנהרן משביעאה אנת הוא שביעאה דכלא דהא לית קיומא לשיתא בר משביעאה דכלא תלי בשביעאה ר' יהודה קרי ליה שבת דכוליה שתא דכתיב שבת לה' קדש לה' מה שבת לה' קדש אוף רבי שמעון שבת לה' קדש ע"כ.

ט. ואמרו ברעיא מהימנא פרשת צו [6] שהתלמידי חכמים היראים בימות החול יש להם נפש האצילות מה שזוכין עמי הארץ בשבת זה לשונו בקיצור, ונפש דתלמיד חכם

אתקריאת שבת מלכתא נפש יתירה, וסוד זה רמזו בש"ס [7] באמרם תרי ושבת מצטרפים וכו', ולא באו לידי מדה זו כי אם בפעול פעולות הרוחניות בימות החול להחזיק בקרבם נשמת שבת כל ימי השבוע על ידי עסק תורתם בקדושה ובטהרה וקיום המעשה כמו שיתבאר.

י. ועל זה נאמר ואת שבתותי תשמרו בלשון רבים והוא אזהרת תקון ימי המעשה היונקים שפע והארה משבת כמו שביארנו, וצריך בששת ימי המעשה לתקן מעשיו כדי שיוכל לקבל נשמה הבאה ביום השבת שהיא מאצילות, באופן כי ששת ימי המעשה בין שתי שבתות יוצאים משבת ונכנסים לשבת, וריבוי האת לששה ימים שבנתים.

ועל זה רמזו ז"ל [8] , אלמלא שמרו ישראל שתי שבתות לא שלטה בהם אומה ולשון ומיד היו נגאלין כי בהתקדש עצמם כסדר הזה יהיה השראת שכינה על כל העולם בתגבורת גדול מאד, ובכן בהאיר האור הגדול והקדוש ההוא יתבער רוח הטומאה ויצא העולם מקללותיו ויתוקן במלכות שדי.

כי על כל אלה יאותה ליראי ה' וחושבי שמו להשפיע מקדושת שבת דבר יום ביומו בששת ימות החול להיות זהירין בקדושות הנהוגות בשבת לנהוג בהמה בימות החול, וכמעשהו בחול כך מעשהו בשבת כולן שוו בשיעוריהן.

יא. והנה בקדושת השבת נזכרו שלש קדושות והם קדושת המחשבה כמו שאמרו במכילתא שבות ממחשבת עבודה, וגם קדושת הדיבור שהוזהרנו בו בשבת כמו שכתוב ודבר דבר, וגם קדושת המעשה כאשר בא ביאורה בכמה מקראי קדש באיסור המלאכות, והאיש הקדוש יהיה לו מושך משלש קדושות הללו יום יום בכולו או ברובו או במקצתו וכל אדם אינו חייב אלא כשיעורו.

יב. והנה מתנאי קדושת המחשבה שיתקדש בה בששת ימי החול הוא לחשוב מחשבות קדושות ובפרט בעתות עסק התורה והתפלות ויהיו כל מעשיו לשם שמים ולייחד הדודים למעלה, ובעסק התורה והמצוות יחשוב כי איננו פה עמנו עומד היום בעולם הזה אפס בעולם הנשמות לפני השכינה ובכן יטהר מחשבותיו.

יג. ועיקר הדבר להיות חפץ בהתבודדות אשר בזה מראה בנפשו כי אין לו קשר עם אנשי העולם הזה כלל כמו שהוא אמת אחר פטירתו, ולכן מראה מעתה גירות בעולם הזה ואינו רוצה להתדבק מחשבתו כי אם בצור עשהו שבו עתיד להתדבק דבוק עצמי אם יזכה.

וכן הביא החסיד הקדוש בחובת הלבבות [9] על פרוש אחד שנכנס לעיר אחת להורות יושבי העיר ההיא עבודה האלהית וימצאם כולם צבע אחד במלבושיהם וראה קבריהם

אצל פתחי בתיהם ולא ראה נשותיהם וטפם עמהם ושאל אותם והשיבו לו על כל דבר ודבר, ואל השאלה השלישית שלא ראה איתם נשיהם וטפם השיבו לו, ומה שראית שפירשנו מן נשינו וטפינו דע כי יחדנו להם קריה קרובה מכאן, ואחד ממנו כשיצטרך אל דבר מדבריהם ילך אליהם וישלים חפצו וישוב אלינו מפני שראינו מה שנכנס עלינו מטרדת מחשבות הלב ורב ההפסד וגודל היגיעה והטורח בקרבתם, והמנוחה מכל זה בהרחקתם לבחור במחשבת ענייני עולם הבא ולמאוס במחשבות ענייני העולם הזה.

ואשר הן לו כסף ויש סיפק בידו לעשות יבחר בדרכם דרך הקדש ליחד לו בית מיוחד מופרש מהבית שבה דרים עם נשותיהם ויזמינו פרנסתם ופרנסת ביתו יום אחד בשבוע ובכן יוכל לקדש מחשבותיו, כי כל זמן שאדם טרוד לצאת ולבוא ברחובות קריה לא יוכל לקדש מחשבותיו ולא ימנע מלשון הרע או מכעס או לפחות יחטא בראות העין, והפרישות בבית מיוחד מציל לאדם מכל אלה ומה טובו ומה יופיו ומה נעים גורלו.

יד. והנה שדי לא מצאנוהו שגיא כח ואינו בא בטרחות עם בריותיו ולא בא על האדם אלא לפי כחו כמו שאמרו ז"ל וכל אדם אינו חייב אלא כשיעורו, אפס כי ישקיף וירא לטהר מחשבותיו וירחק מלדבר עם אשתו על עסקי תשמיש כי יבא לידי הרהור ויחטיא ברית הקדש ואין תפלתו נשמעת ארבעים יום ואין נשמתו עולה למעלה, ובהיכל נוגה ו' מלאכים עם רמ"ה כתות מנדין אותו.

ובגמרא אמרו [10] , המביא עצמו לידי הרהור אין מכניסים אותו במחיצתו של הקדוש ברוך הוא, ודקדקו לומר המביא עצמו לומר שאף על פי שיראה אדם אשה אם לא יתור במחשבת לבו עליה לא הזיקה לו הראיה שהרי רבי יהודה בר אלעאי היה מרקד עם הכלה ודמיא עליה ככשורא [11] , וכן רבי גידל שאמר דמיין לי כקאקי חיוורי [12] מפני פרישות מחשבותם מענייני העולם הזה ודבקותם לעולם בצור עושם ולא תרו אחרי לבבם.

טו. ואם בא לאיש הרהור ודחה אותו מלבו אין כאן עון אשר חטא שהרי אמרו [13] , שלשה דברים אין אדם ניצול בכל יום ואחד מהם הרהורי עבירה אבל המביא עצמו לידי הרהור רשע מאריך ברעתו והרהורו הרע לא יאבה ה' סלוח לו, ועליה אמרו [14] הנני מביא על העם הזה פרי מחשבותם שעושה פירות הקדוש ברוך הוא מצרפה למעשה כמ"ש הראשונים ע"ה.

סגולות לטהרת המחשבה

טז. ואחר שישקיף וישכיל האיש הנלבב שכל גופו ואיבריו נבנו על סדר האצילות העליון ויראה שמחשבתו כנגד המחשבה העליונה, יכוין להיות אברי מוחו ולבו שהם

האברים המשובחים שבו להיותם מכוונים ולחשב מחשבות הקדושה ויטהר מחשבותיו כראוי ויתבושש מלחשוב דבר שלא יהיה עבודתו יתברך.

יז. ובחנו רבים מהחסידים לטהר את המחשבה להעביר יד ימינם על מצחם שלשה פעמים ולשתוק מעט מלימודם ובכן יוסר מחשבתו הרעה ותתבטל גם מחשבה אחרת. הראשונים כתבו לכוין בשם ע"ב שורש החכמה מחשבה עליונה, ואני שמעתי לכוין אותו בצורת עיינין ובניקוד פתח, ונמצא כתוב בשם רבינו הקדוש האר"י ז"ל לכוין בשם הוי"ה פשוט בניקוד בברית חיריק שבא חיריק שבא, ומהרח"ו ז"ל הגיד בשמו לכוין במחשבתו ה' פעמים ריבוע מ"ה ושם רמז במחשבה אותיות חש"ב מ"ה, ועל הרהור אשה טוב שירוק ויכוין בשם גדשנא"ל אותיות גש"ן ניקוד שבא ודל"ת פתח ואל"ף צירי ולמ"ד בלי נקוד, ואם יכתוב שם זה בקדושה ובטהרה בקלף כשר וישאנו עליו לא יסיתנו יצרו להתאוות לאשה, כך מצאתי כתוב מכתבי גורי האר"י ז"ל.

והמקובלים והרמ"ק קיבל מפי אליהו ז"ל שיאמר הרבה פעמים פסוק, אש תמיד תוקד על המזבח לא תכבה.

תנאי קדושת הדיבור

יח. ומתנאי הדבור שיתקדש בו האדם בששת ימי החול הוא לשמור פיו ולשונו משיחה בטלה כמו שנאמר משוכבת חיקך שמור פתחי פיך שהשיחה היא חלק מהנפש שיוצא לחוץ, ובכל דבור ודבור אם הוא שיחת דבר מצוה יעשה מלאך אחד טוב ואם הוא של טומאה חס ושלום נברא מלאך רע ואם הוא שיחה בטלה נברא מלאך בטלה, וזה הוא על כי התפלה והקדושה שאדם מוציא בשפתיו בוקע את הרקיע ועולה למעלה כנזכר בזוהר, ואם הוא דבר רע מטמא נשמתו והחלק הדבור של הקודש עולה למקום טומאה הדומה לו ונשאר אותו חלק הקדוש חבוש בבית האסורים וכמה מטריח לקונו כ"ביכול עד שיוציאנו משם, והוא מחלל ברית הפה שהוא יותר קדוש ומעולה מברית המעור.

קדושת האותיות ומעלת עבודת הקדמונים מספר "ראשית חכמה"

יט. וטעם הדבר כמו שכתב החסיד הר"א די וידאש, כי יש כ"ב מוצאות בפה אח"ה עו בומ"ף זסשר"ץ גיכ"ק דטל"נת ושרשם למעלה מעלה והם שורש לכל הנמצאים, והאל יתברך מאהבתו את האדם קבע בפיו אותיות אלה כדי שיוכל להדבק בבוראו כי בהזכירו למטה אותיות אלה בתורתו ובתפלתו מנענע ומעורר למעלה השרשים העליונים כעין התוקע שלשלת אחת ראשה במקום אחד וראשה השני במקום אחר כי אף על פי שיהיה המקום ההוא רחוק, בנענע האדם ראש השלשלת שבידו מנענע כל השלשלת.

כ. וזה היתה מעלת הראשונים שהיתה תפלתם נשמעת מפני שהיו נזהרים שלא לפגום כ"ב אותיות שהם חמש מוצאות הקבועות בפיהם בשיחה בטלה ושאר הדברים הפוגמים את הלשון ולפיכך היתה תפלתם בוקעת רקיע השמים ועולה עד למעלה מעלה לעורר הרחמים.

כא. ועל כן אמרו בזוהר כי בשעה שהיה הרשב"י עליו השלום יושב ועוסק בתורה היו כמה אלפים ורבבות מלאכי מרום שומעים קולו, והוא על כי מוצא שפתותיהם היו טהורים והיו קושרים ומייחדים כל העולמות כי קול ודבור שיצא מפיהם היה נעשה נחת רוח רב למעלה, לא כן בהיות פגם בחמש מוצאות שהבל היוצא מפיו בתורה ובתפלה יוצא על ידי פגם ואי אפשר שיתייחד למעלה כי כל אשר בו מום לא יקרב.

כב. ובזוהר פקודי ז"ל [15] , ואית ממונים לאחדא מלה בישא או טינופא דאפיק בר נש מפומיה ולבתר אפיק מילין קדישין ווי לון ווי לחייהון ווי לון בהאי עלמא ווי לון לעלמא דאתי בגין דאילין רוחין מסאבין נטלין האי מלה מסאבא וכד אפיק בר נש לבתר מלה קדישא אקדימו אילין רוחי מסאבא ונטלי האי מלה מסאבא ומסאבין להההוא מלה קדישא ולא זכי ביה בר נש ע"כ.

ואחר שישקיף וירא האיש הירא כי סוד הדיבור הוא הוי"ה וסוד הקול הוא אדנ"י, יחרד האיש וילפת בבואו לדבר דבר שלא לפגל בקדשים חס ושלום ויהיה פיו ולבו שוים לבלתי היות נרגן מפריד אלוף ולמעט דבורו כל מאי דאפשר, ואמרינן בירושלמי [16] אמר רשב"י אילו הוינא על טורא דסיני בעינא ב' פיות, כי בפה שהיא ראויה לדבר דברי תורה ושבח והודאה אין ראוי שידבר בה בדברי העולם.

השתיקה מעוררת כוונת התפילה

כג. ובחנו החסידים לתועלת כוונת התפלה לאחוז בפלך השתיקה כי רוב ביטול הכוונה הוא בא מדברים בטלים הקבועים בלב ולא יתכן היות מוראת שמים בלב המרבה דברים וגם לא כוונת התפלה, ודורשי רשומות שות שתו רמז בתיבת תפ"לה נוטריקון ת'חסום פ'יך ל'תועלת ה'תפלה. (הגה, וזה רומז בכל עצ"ב יהיה מותר ודבר שפתים אך למחסור).

מעלת הדיבור בלשון הקודש

כד. וכן אמרו לתועלת התפלה להרגיל עצמו לדבר בלשון הקודש עם ריעיו, וישכיל עשו כי כשיתפלל אדם בלשון שרגיל בו ומשתמש בו כל היום לכל צרכיו יקל עליו לכוין וכשיתפלל בלשון אחר אף על פי שיבין מה שיאמר לא יקל עליו, ולו שתו רמז זה בתפלה נוטריקון ת'רגיל פ'יך ל'שון ה'קדש.

סגולת השתיקה לקבלת התפלות

כה. ואני שמעתי על תועלת שמירת הלשון לכוונת התפלה נרמז בשם מ"ב בשם האחרון שקו"צית נוטריקון שתוק צית שבלשון תרגום צית הוא שמיעה, והכוונה שהשתיקה גורם שמיעת התפלה.

חומר מי שפוגם דיבורו

כו. ומורי ז"ל היה דורש בחומר הדבור, הוא היה אומר כי כל הדברים אשר יביע כל איש המה כמוסים בלב כל איש וכשעולה ברצונו של אדם לדבר מיד נאצל הדבור מהלב וזהו בחינת עולם האצילות סוד אות י' שבשם הוי"ה, ובהגיע הדבור לחזה הוא בחינת עולם הבריאה סוד ה' ראשונה שבשם, וכשעולה הדבור בגרון הוא בחינת עולם היצירה סוד אות ו' שבשם, ובהגיע הדבור לפה ויבטא בשפתים הוא בחינת עולם העשיה בחינת אות ה' אחרונה שבשם הוי"ה, באופן כי באדם רמוז ארבעה עולמות ובכל דבור אשר יבטא בשפתיו מהוה שם הוי"ה.

שמעו אחי וריעי זרע קדש ברוכי ה' עד כמה מגיע פגם המנבל את פיו בדברים בטלים שמצרף השם הקדוש ברוך הוא באותו הדבור שמוציא בשפתיו ועל זה היה מתרעם הוא יתברך לאמר הוגעתם יהוה בדבריכם, ומי שמע כזאת ולא יחרד לבו ויתר ממקומו לשמור לפיו מחסום ולאטום רסן לשונו ואל אלהים ישים דברתו, פיו ידבר חכמות והגות לבו תבונות ובד"בר הזה תאריכו ימים.

תנאי קדושת המעשה

כז. ומתנאי קדושת המעשה שיתקדש בו האדם בששת ימי המעשה הוא להיות כל איש ממעט במלאכתו ויקבע עתים לתורה כמאמר החסיד [17] הוי ממעט בעסק ועסוק בתורה, ובעונה ההיא יפנה מחשבתו מעסקיו להגות בתורה, ואם לאו בר הכי הוא יתבטל ממלאכתו לשמוע בלימודים או להתעסק במצוות ובגמילות חסדים כאשר יוכל שאת, ואם אי אפשר לו לקבוע הדבר יום יום יפנה לעצמו שני ימים או יום אחד בשבוע להקדישו כולו לה' בקדושת שבת הן בדבור הן במחשבה הן במעשה, ובכן אם לא יעצור חיל לקדש שאר הימים לא עיכב.

שבח המקדשים יום אחד מימות החול כולו לה'

כח. ודרך זה אוחזים בו רבים מהחרדים אל דבר ה' ויש להם על מה שיסמוכו מהמובא בזוהר פרשת אחרי מות [18] , דרבי חייא היה מהלך בדרך ומצא שני אנשים ואמר שם קריבנא גבייהו אמינא להו מאי עסקייכו באתר דא אמרו מזבני אנן ותרין יומין בשבתא בדילנא מישובא להתעסקא באורייתא בגין דלא שבקין לן בני נשא בכל יומא ויומא אמינא זכאה חולקכון.

הנה כי שיבח ר' חייא חלקתם על התקדש עצמם שני ימים בלבד אף כי בשאר הימים היו קובעים עצמם לעבודתם עדי ערב, וקדושה זו אפשר לאשר ולקיים אותה כל איש הירא ויתמיד בה מפני כי אם ירצה לפרוש עצמו כל ששת ימי המעשה לא יתכן להתמיד בה ונמצא בטל מהכל, ולא זו הדרך לתפוס בקדושה מבלי הדרגה כי רוב השמן בנר הוא סבה לכבות אורו אפס בהתנהל לאט לאט.

תוכחה ליוצאים למלאכתם יותר מצרכם

כט. אכן לא יעבור מלפנות איש איש ממלאכתו אשר המה עושים לעבוד עבודת יוצרם דבר יום ביומו כל אחד לפי שיעורו העשיר לו ירבה והדל לו ימעיט, כי אין ראוי לאדם לצאת לפעלו ולעבודתו עדי ערב יותר מכדי פרנסתו רק כמזדמן לדרך כי שמא אין לו חיים אלא אותו היום בלבד ואין ראוי שיטרח וידאג על עולם שאינו שלו.

התעוררות לחשיבות הזמן מספר "אורח מישור" לר"י חאגיז ע"ה

ל. ומה יתרון לו בכל עמלו שיעמול תחת השמש ואין לו בעולמו אלא מה שהוא מתקדש ופורש מעניני העולם הזה ומתדבק בקונו צור עשהו, וישים כל דעתו ומחשבתו על חיי העולם הבא כי שם ביתו והוא בזה העולם כאורח נטה ללון במלון לילה אחד או שתים שאין ראוי לו לתקן המלון ולהציע שם כלים נאים וליפותה באופן שיאבד כל זמנו ולמחר יוצא ממנה.

לא. וכבר המשיל החסיד בחובת הלבבות [19] זה שדומה למלך שהקימוהו עליהם בעיר אחת והיה שם חק שלא ימלוך עליהם מלך אלא שנה אחת או שתים, והמלך הסכל לא ידע דבר מזה ומיד שמלך הגדיל מעשיו בבנין ההיכלות והיה כונס ממון הרבה באוצרות והניח את מקומו וארצו וישכח את שדהו ואת נחלתו ויבז בעיניו לשלוח מלאכים לביתו לתקן מעש, ובהגיע תור וזמן הקבוע קל מעמא נפק לך מלכא טפשא טרדין מן מלכותא ואתיהיבת לגבר אחרא, ויסע וילך לארצו ולשדהו ערום ויחף והנה עלה כולו קמשונים ויצעק צעקה גדולה ומרה שהניח את שלו ואסף וקבץ לאחר.

לא עשה כן המלך האחר שהיתה כל כוונתו להשגיח על ארצו והיה שולח ממון הרבה ביד אוהביו ורעיו ואומר להם שיבנו לו שם בית מנוחה ושלח פועל לחרוש את שדותיו ולזמור את כרמו, וכאשר השלים שנתו הלך לו בששון ושמחה לארצו ויצאו לקראתו כל באי שער עירו וקבלוהו בשמחה וגידלוהו ביניהם וישב כמלך בגדוד.

והנמשל הוא בן אדם אשר הולך אחרי יצרו הרע ומגדיל מעשיו ומאסף ומקבץ ממון הרבה ואינו מסתכל באחריתו שיעזוב הכל וילך לעולם הבא ערום מכל ויאבד מקומו

שהיתה נשמתו חצובה מתחת כסא הכבוד והלך בתוך כף הקלע לבאר שחת ולדראון עולם.

לא כן האיש אשר נגע אלהים בלבו שמוציא כל ימיו ושנותיו בעבודת אלהי השמים ובלמוד תורתו ועשיית מצותיו והוא פורש מהבלי העולם ומעלה על לבו שהוא שלוח מאת ה' ברוך הוא לעולם הזה לעבוד עבודתו כמלך ששלח שלוחו אל עיר על דבר מלכות, ואם זה במקום שיש לו לעשות שליחותו ילך לו לבתי משתאות ולשחק בקוביא הלא ענשו גדול כשיחזור ריקם ולא שמר את מצות המלך אלא יש לו לילך בזהירות וזריזות לקיים דבר מלכו ולא יאבד אפילו רגע, וכן יש לנו לידע שאנו שלוחים מאיתו יתברך וכן לשמור חקיו ועדותיו ואין אנו רשאין ליבטל מעבודתו אפילו שעה אחת בשיש סיפק בידינו, וכשאין סיפק בידינו למעט בעסק לקבוע עתים לתורה המעט הוא אם רב.

קדושת האדם בשבת תלויה בקדושתו בחול

לב. הנה במוטב תלתא מחש"בה ודב"ור ומעשה יתקדש כל איש הישראלי בששת ימי המעשה להקדיש ולהעריץ הנשמה והרוח והנפש להמשיך עליו מאורי אור קדושת שבת הגדול.

ואף אנשי המלאכה האביונים אשר עול המלאכה תכבד עליהם ואין הפנאי מסכים אליהם מקוצר רוח ומעבודה קשה על המחיה ועל הכלכלה בגלות החיל הזה, הנה בשעת התפלה שהם על כרחם פנויים ממלאכתם יזהרו לקדש מחשבותם ודיבורם ושאר חושיהם בעת ובעונה ההיא כדי שאותה השעה או חצי שעה יהיו נקדשים בקדושת שבת ולא יפסיקו בתוך התפלה בדבור כלל, באופן שלא יהא שום יום משולל מקדושת שבת כי בהתקדש עצמם בששת ימי החול יוכלו בנקל לקבל אור פני קדושת שבת הגדול, ואי אפשר לקנות קדושת שבת אלא אם כן יתקדשו עצמם גם בימי החול כי קדושת שבת היא קדושה עליונה מאד אור האצילות ואי אפשר לאדם להשיגה מפני שהוא מלובש בששת ימי החול ששולטים בו ל"ט מלאכות.

העוונות מפסידין לאדם קדושת שבת

לג. והמשילו זה לבגד שנפלו בו כתמים משמן וכיוצא שאם לא יורחץ וילובן כראוי לא יוכל לקבל שום צבע, וגם כן הוא משל לאדם היושב במקום חשך וצלמות שאם בפתע פתאום יצא לאור ויקבל אור השמש בתוקפו יחשכו עיניו ולא יהנה ממתיקות האור, כן הבא לקבל אור שבת ונפשו מלוכלכת מזוהמת כתמי פשעיו שאין אור הנשמה שולטת בו כי איזה מקום מנוחתה ולא מצאה היונה מנוח לכף רגלה כמו שאמרו בתקונים [20] ,

זכאה איהו מאן דמתקן לה דירה נאה בלביה וכלים נאים באיברים דיליה ואשה נאה בנשמתיה דבגינה שריא שכינתא עילאה איהי נשמת כל חי ע"כ.

ופירש החסיד בשער הקדושה כי פירוש דירה נאה בליביה הוא טהרת המחשבות בששת ימי המעשה, ואשה נאה בנשמתיה היינו הנשמה שהיא בששת ימי המעשה שלא תהא פגומה ועל ידי זה זוכה שתשרה עליו נשמה יתירה בשבת הבאה מהשכינה, ותקון המחשבה הוא על ידי התורה וכוונת התפלה כי הנשמה היא מעולם המחשבה ותקונה וקישוטה הוא מה שהאדם עושה על ידי מחשבתו.

וזה פירוש ששת ימים תעבו"ד בא לומר שנהיה במדריגת עבד לעבוד את רבו בתפלה הנקראת עבודה ובכל מיני עבודה שהם המצוות, ואז ביום השביעי שבת לה' אלהיך וימצא בזה עזר כנגדו כי בבא יום השבת יהיה לו נקל טהרת המחשבה וכל הקדושות שינהוג האדם ביום השבת וגם יהיו נקלים לו לעשותם גם אחר כך בימי החול.

דרכי הכנה לקבל תוספת נשמה יתירה ע"פ האר"י

לד. ורבינו הקדוש האר"י זלה"ה יסד סדר הכוונה להכין כל איש עצמו לקבל נפש רוח נשמה משבת, וביום רביעי אז הכנה לקבל הנפש ומתנוצצים בו ניצוצי נפש שבת הבאה, וביום החמישי הכנה לרוח הקדוש וביום השישי אל הנשמה הקדושה, כי תמיד בהכנס האדם אל הקדושה מעלין בקודש ונכנס אל הקדושה מועטת ואחר כך אל שלמעלה ממנו ואחר כך אל הקדושה היתירה דוגמת לבישת הטלית ואחריו תפלה של יד ואחריו של ראש כנודע לחכמי המדע.

וכשיוצא האדם ממנו הוא בהפך אשר מתחלה ובראשו יוצא מקדושה יתירה ואחריו מקדושה של מטה ממנה ואחריו מקדושה הפחותה מכולן כי יציאתו מפנימי לחוץ, ועל כן ביום ראשון אז מסתלקת הנשמה שקיבל בשבת וצריך כל אדם לעשות פעולות טובות להחזיקה שלא תלך מאיתו, וביום שני יעשה פעולות להחזיק הרוח וביום השלישי אל הנפש, אשר מטעם זה תשכיל טוב טעם את אשר הורשינו להבדיל עד יום שלישי יען כי שלשה ימים אלה נאחזים אחר שבת שעבר, וכן אמרו בש"ס [21] אב"ג לבתר שבתא דה"ו לקמיה שבתא וכו'.

לה. והנה הפעולות לקבל הנפש הוא בסגולת קדושת המעשה לבטל ממלאכתו ולעשות המצוות הבאות על ידי הילוך הרגלים, ופעולות לקבל הרוח הוא בסגולת קדושת הדבור בתלמוד תורה ולהרבות בעסק התורה בעצם היום הזה, ופעולה לקבל הנשמה הוא בסגולת קדושת המחשבה לטהר רעיוניו ולקדש מחשבתו ביראת ה' כל היום.

וכן בצאתו מן הקדש פנימה יום ראשון יכין עצמו בקדושת המחשבה להשאיר איתו קדושת הנשמה יתירה שלא תסתלק ממנו כל אותו היום, וביום שני יכון עצמו בקדושת הדבור להשאיר איתו הרוח יתירה, וביום השלישי יכון עצמו בקדושת המעשה להחזיק ולהשאיר איתו הנפש יתירה.

טעם שקורין בתורה בשני וחמישי

לו. ולסוד הנכתם הזה תיקן עזרא לקרות בתורה בשני ובחמישי להכין ולסעד הרוח, ביום החמישי לקבל הדבור וביום השני להחזיקו כי אינו נקנה כי אם בכח הדבור שהוא בתלמוד תורה וסימן רוח ממללא.

קריאת כ"ו פסוקים מפרשת השבוע שייסד האר"י לימי החול

לז. ויסד הרב זלה"ה קריה נאמנה לקרות מידי יום ביום מפסוקי פרשת השבוע להשאיר הארת נפש רוח נשמה ולקבלן, וביום ראשון יקרא שנים מקרא ואחד תרגום ששה פסוקים מתחלת הפרשה, וביום השני ארבעה פסוקים שנים מקרא ואחד תרגום של אחר ששה פסוקים הראשונים, וביום השלישי חמשה פסוקים שאחר עשרה הראשונים, וביום הרביעי ששה פסוקים שנים מקרא ואחד תרגום של אחר ט"ו הראשונים, וביום החמישי חמשה פסוקים שאחר כ"א הראשונים.

ואשר הריחו בסוד ה' יכין לכוין בסוד שבוע הב"ן ומי מלא ימצו למו יום יום ידרשון אות אחת ממנו ועושה אלה נקרא ב"ן להקדוש ברוך הוא.

ויתר פרטי הכוונות הערוכות במכתב הקדש מהרח"ו זלה"ה בסוד קריאה זו, אנכי תקנתי נוסח תפלה דבר יום ביומו כוללת כל כוונת הרב הלא המה כתובים בספר חמדה גנוזה אשר לי [22] עיין שם באורך, מים עמוקים ידלם איש תבונה.

ואשרי אנוש יעשה זאת להאיר נפשו רוחו ונשמתו לאור באור החיים בקדושת המאור הגדול אור האצילות המאיר בשבת הקדוש בשפר התקונים האלה להכין אותו ולסעדו הן ביציאתו והן בכניסתו, בהלו נר"ו יבא ובהלו נר"ו יצא לחזות בנועם ה' ולבקר בהיכלו.

ביאור החילוק משבת שבתון לשבתון שבת קדש

לח. ועתה תחזה נועם דברותיו יתברך בפרשת המן לאמר, הוא אשר דיבר ה' שבתון שבת קדש לה' ובמקום אחר נאמר שבת שבתון, והוא כי שבת מורה על קדושת עצמו ושבתון מורה על קדושה קטנה שבימי החול כמו איש אישון, אישון הוא צורה קטנה שבעין, ומה שנאמר שבת שבתון מורה על ימי אב"ג שהקדושה באה משבת שעברה ומה שנאמר שבתון שבת קדש מורה על ימי דה"ו שהקדושה באה קודם לשבת הבאה כמו שביארו כת הקודמין ע"ה, אשר משם יתבאר כי מן התורה נצטוינו לנהוג בקדושות אלו ומקשה לבו יפול ברעה חס ושלום ונפשו הלך חשיכים ואין נוגה לה.

תוכחה על ביטול תורה

לט. ומה נואלו רבת מבני עמינו אשר הפנו עורף ולא פנים ויקלו בתקף חסנא האחת האהובה הנפש היפה, ולא יזכרו ולא יפקדו ולא יעלו על לב לעולם דרך הקדש מבא שבת הקדש ברוב שרעפם בקרבם איש איש ממלאכתו אשר המה עושים, כל האזרח בישראל ישבו בשו"קות ואיש אל עבר פניו ילכו סחור סחור לאוכלה ולו לסחורה משעה שעלה עמוד השחר ותעבור המנחה עד סוף האשמורת הראשונה דחופים ומבוהלים מחושקים כסף, וגם בלילה לא שכב לבם ויחלק עליהם לילה ויתחלפו להם ספרי חנויותיהם בספרי התורה וישכחו צור עושם ואת פועל ה' לא יביטו, וימאסו בתורת ה' ולא יבצר מהם נותן טעם בר נותן טעם לפגם כי לא עצרו חיל מפני חומר שבם העשוי למלאכה על המחיה ועל הכלכלה.

קורא אני עליהם למה תשקלו כסף בלא לחם ויגיעכם בלא לשבעה כי אילו היו מהדרים להיות להם כסף על הלחם לבד החרשתי אך למה תשקלו כסף בלא לחם, ואם יאמרו כי טוב להעשיר שלא יצטרכו לבריות ולהשאיר אחריהם ברכה, הנה אם היה העושר דבר שיש לו קצבה החרשתי אך ויגיעכם בלא לשבעה כי אין אדם מת וחצי תאותו בידו ואם כן למה יגעו במה שתמיד משביעו רעב.

ובזוהר בשלח [23] אמרו, כגוונא דא אינון דלא מהימנו ביה בקודשא בריך הוא לא בעאן לאסתכלא בארחוי ואינון בעאן לאטרחא גרמייהו כל יומא בתר מזונא יממא וליליא דלמא לא סליק בידייהו פיתא דנהמא מאן גרים לון בגין דלאו אינון בני מהימנותא ע"כ.

מ. ומה יענה ליום פקודה איש במעון כולו אומר כבוד, שקט בביתו ורענן בהיכלו אשר לא צדה והאלהים אנה לידו כסף וזהב לרוב, או עם שרים זהב להם שאוחזים מעשה אבותיהם בידיהם לא בחיל ולא בכח, בא מחמת ירושת אביו ועמד על כנו ונפש לא תשבע מטים עקלקלותם נוסדו יחד לאסוף ולכנוס עושר ולא במשפט תמיד כל הימים, ויתנו כתף סוררת בגאון עוזה של תורה ומצוותיה, ועינים להם ולא יראו מצר"י הנצבים לפניהם אשר לחרב ואשר לרעב ואשר למות, וכארח איש ירד עליו ה' באש ויעל עשנו לימים עוד הלא מצער יפרוש כנפיו לבא בכלח עלי קבר.

ומה יתאונ"ן העשיר בעשרו או מה ישען על ביתו ועבדו ואמתו ורכושו אשר רכש כי לא במותו יציעו שאול דמי"ו בו ימות ואבד העושר ההוא בענין רע, אוי לה לאותה בושה אוי לה לאותה כלימה בושת הוא לו ורקיקה מקל וחומר, עוונותיו ילכדונו ותגלה ותראה קלונו.

ומסילות אלו ראוי לכל איש חיל ליתן עיניו ולבו כל הימים אליהם להיות ממעט לרגל המלאכה אשר לפניו בימי המעשה לכבוד יוצרו ולהקדיש ולהעריץ את הנשמה הטהורה להכין אותה להיות כסא מושב לקדושת השבת כמו שביארנו.

קדושת יום שישי כוללת כל ימות החול

מא. ואשר לא שת לבו אל דבר ה' עוד כל ימי המעשה לילה ויומם מקוצר רוח, זו היא דרך ישרה שיבור לו לתקן את אשר עיותו בתפארת קדושת יום השישי אשר הוא כולל בו כל הה' ימים כ"ל לו כל אליו, ולא ללמד על עצמו יצא אלא ללמד על הכלל כולו יצא יען ה' הצדי"ק נאדר בקדשו כי על כן נכתם ונחתם אות ה' בו ויהי ערב ויהי בוקר יום השישי על כי נאזר הוא באהבה כללות הה' הגדולה והגבורה והתפארת והנצח וההוד אשר לעומתם המה ימי בראשית כנודע למביני מדע, ועל כן תפארת עטה להיות עליון ומתנשא לכל הה' ימים וה' לילות, באברת"ו יסך על פגם שאר הימים ולילות הכלולים בו לתמוך נפילתם ופגמם.

מעלת הלומדים בליל שישי

מב. ומה טוב חלקם ומה נעים גורלם של עבדי ה' העומדים בבית ה' בליל שישי ונגזלה שינתם כל הלילה להגות בתורה ולקדש מחשבותם עם קונם להתקדש במוטב תלתא דפורענותא, לו ניתנה פריעה לפרוע פרעות גדל פרע חובת קדושת מחשבה ודיבור ומעשה אשר יחוייב כל איש להיות מושך בימי המעשה מקדושת שבת, וכאשר יתקדשו מחשבתם ודיבורם ומעשיהם בליל שישי מדת הכוללת ימצאו בה כדי גאולתם וכופר להם מאשר חטאו ופגמו ביתר לילות עמל מינו למו בשאר ימות השבוע, באשר יקדשו עצמם במדה הכוללתם יקודשו גם הנכללים בה כאמור, וכן ביום תפארת הוא לעושיו מעשה התשובה בו לכפר עליו מאשר חטא ופגם ביתר ימות השבוע בהתקדש בו לפחות ביום ההוא בקדושת מחשבה ודבור ומעשה כאשר ביארנו למעלה ושב ורפא לו.

מג. ועל כי יום ו' הוא סוד שלישי לשבת הבאה כמו שביארנו לעיל על כן בא הרמז נפלא בכתוב ואם לא יתחטא ביום השלישי וביום השביעי לא יטהר, כי אף מי שעזב ושכח את ה' בכל ימות השבוע הזמין לו האל יתברך פתח פתוח לפניו יום הו' שלישי על כולו, פרי צדי"ק עץ חיים אשר פריו למאכל ועלהו לתרופת הנפש היפה ולטהרה מחלאת זוהמת הנחש הוא יצר הרע אשר נתן בה את שכובתו וטמאה, והיה אם לא יתחטא ביום השלישי אז וביום השביעי לא יטהר כי אחר שלא תיקן את נפשו ומום הן בה לא יטהר כי כל אשר בו מום לא יקרב ואין אור הנשמה שולטת בו כי איה מקום מנוחתה.

ראוי להרבות בתורה ובתשובה בערב שבת

מד. ועל כן ראוי להיות כל איש צורר בביתו בצרת פגמיו ויתבודד קצת ליל שישי וקצת היום גם כן ויפשפש במעשיו שעשה בששת ימי החול וגם את אשר פגם בסוד מחשבה ודיבור ומעשה כדי שישאל מחילה וכפרה מאל החנון המרבה לסלוח, ועל ידי הרהורי תשובה זו יהיה בזה הכנה שתשרה בו תוספת נשמה כדי שיוכל אחר כך לשוב במעשה, ומה גם בהצרף עמו ללמוד בתורה תמיד כל הלילה אשר אין ספק כי כל דברי התורה אשר בם יהגה בלילה ההיא המה יעמדו למליץ יושר לכפר עליו על שאר הימים ולעטרו בעטרות קדש להאיר את נשמתו.

טעם למנהג המתענים בערב שבת

מה. ומטעם זה אמרו בירושלמי [24] ר' אבין הוה ציים בכל ערב שבת, וכן בגמרא [25] דאבעיא לן על הני דבי רב דיתבי בתעניתא במעלי שבתא מהו לאשלומי אשר משם למדו אנשי מעשה להבין ולהתענות בערב שבת, כי לא לבדו כאשר עלה על רוח רבים שטעם תעניתם כדי שיכנס לשבת כשהוא תאב כי הן לזה יספיק מן המנחה ולמעלה, אכן טעם העיקרי על כי יום שישי היא מדה כוללת כל ימות השבוע וימצא כל איש בעצם היום הזה עזר משד"י להבין ולהתענות ויפשפש במעשיו ויתחרט עליהם על כל עון אשמה אשר חטא על הנפש בימות השבוע, והן עתה בכח סגולת תעניתו הימים הראשונים יפלו ורפא ירפא הנפש אשר בה הנגע והעמידה לפני ה'.

שבח הנעורים בליל שישי בלימוד ובתענית

מו. ומה טוב ונעים מנהג אנשי הלבב הנוהגים להפסיק מבעוד יום וצמים לילה ויום כי ימצאו תקון נפשם עון פשעם על הימים ואף הלילות של כל ימי השבוע, והאיש המשכיל ישית לבבו בשתים אלה תורה ותענית ביום זה כי בכח תורתו בליל ו' הכולל ימות השבוע אולי יכפר על שאר הלילות אשר לא אמר איה אלוה עושי נותן זמירות בלילה שהאריכו בעונש הדבר חכמי הזוהר הפלא ופלא.

והן בעונותינו הרבים רבת מבני עמינו פנו אליה עורף ולא פנים אוהבי לנום על ערסותם סרוחים עד שכמעט נשכחת תורה זו מישראל ואין משכיל דורש את אלהים לראש אשמורות, הנה הלילה הזה סגולה ומסוגלת לאיש אשר ידד שנתו מעיניו בלימודי ה' בתשובה ובחרטה גמורה להיות דברי התורה מליצים לכפר עליו.

מעלת יום שישי

מז. ואף כי לפי דברי הזוהר תקון הימים הוא כל יום ויום בפני עצמו כנודע בטעם התענית חלום שצריך להיות ביומו, מכל מקום יום זה אהבת כללותו עמו וכדאי הוא לתקן לאשר בצל שד"י יתלונן בתורה ובתשובה גם על כל הימים הכלולים בו.

ורמז זה יתכונן בפסוק ביומו תתן שכרו ולא תבא עליו השמש אשר מכאן נמצינו למדים כי צריך לתקן כל יום ויום בפני עצמו, אכן שם רמז בראשי תיבות ב'יומו ת'תן ש'כרו שב"ת לרמוז כי תכלית תקון הימים בשבת מצד היות כולל כללות כל השבוע בו כמו שכתוב בזוהר, וסגולה זו היא מוצאת גם ביום השישי לילה ויום באשר הוא כלול באהבה כללות הה' ימים כאשר ביארנו.

נמצאנו איש שלומינו לתווך השלום בינינו לבין אבינו שבשמים בסוד רב השלו"ם עשה שלום ביניהם והוא יהיה עיקר התקון לימי השבוע דביה צדיק וצדק בדרגא חדא וכמו שאמרו בזוהר בראשית דף מ"ז, יום השישי מאי שנא בכולהו יומי לא אתמר בהו ה"א אלא הכא כד אשתכלל עלמא אתחברת נוקבא בדכורא בחבורא חדא ה' בשישי למיהוי כלא חד עד כאן.

כוונת הנעורים ומתענים בליל ו' ויומו

מח. הנה כי ביום ו' נאדר בצדיק יסוד עולם ונלוה אליו אות ה' כי כלתו היא וצדיקים ירשו אר"ץ וישכנו לע"ד עליה בהגיון תורתם ליחד היחוד הקדוש למעלה בכח הגיון תורתם בליל ו', ובכן המצא ימצא שפר התקונים לכל הלילות כי לא קמו עמדו לראש אשמורת כמדובר.

ואף גם זאת יכין להם לכוין בכח סגולת התענית לתקן את אשר עשו ימות השבוע כחגים וכמועדים והתענגו בימי החול בהרבות בשר ויין ולא נתנו שינוי בין קדושת שבת לימי החול וכולן שוו בשיעוריהן, והלואי לא יעדיפו בתענוגיהם בחול מבשבת הקדוש.

מנהג קדמונים להמנע מבשר ויין בחול משום חיבוט הקבר

מט. ומנהג חסידים הראשונים היה למנוע בשר ויין כל ימות השבוע, והטעם כמ"ש המקובלים כי עונש חבוט הקבר אינו אלא בשביל השמחה ששמח בזמן שאין ראוי לשמוח ואין שמחה אלא בבשר ויין, וכל הימים המותרים בנפילת אפים אינם ימי שמחה ויש למנוע ממשוך עצמו בבשר ויין הרבה ועל זה נאמר חדשיכם ומועדיכם שנאה נפשי, והימים האסורים בנפילת אפים המה ימי שמחה ומותר לשמוח בהם בבשר ויין.

ג' חלוקות בימים המותרים בבשר ויין

נ. אך אמנה הם נחלקים לשלשה חלקים, יום מתן תורה וערב יום הכיפורים חובה גמורה לאדם לשמוח בהם בבשר ויין יותר מדאי, ובכל שאר ימות השנה ביום שיש בו מוסף מצוה עליו לשמוח בהם בבשר ויין, וביום שאין בו מוסף אפס שאין בו נפילת אפים אין מצוה לשמוח בהם בבשר ויין רק רשות.

בשר ויין שנשארו משבת נאכלין אף בחול

נא. ובשר ויין שקנאם לשם שבת או שהן מותרות של שבת אוכלין בימות החול כי קדושת השבת חופפת עליהן אבל בלא זה הוא נענש עליו בחבוט הקבר.

בסוד כהנים אוכלים ובעלים מתכפרים, וטעם אכילת דגים בשבת

נב. ולחכמי המדע רוח אחרת איתם בסוד הקרבן שהכהנים אוכלים ובעלים מתכפרים, שיש רשעים שבמותם יתגלגלו בבעלי חיים וכאשר האדם אוכל מהבהמה ההיא יתדבק המגולגל בנשמתו וכאשר ישן בלילה ותעלה נשמתו למעלה עם אותם הנצוצות והנשמות שבמאכל היא חוזרת לבדה והמה נשארות למעלה, וזהו סוד ובעלים מתכפרים המה הנצוצות והנשמות המגולגלים באכילה.

נג. ועל כי אין ביד כל אדם כח לברר בירורים אלה בימי החול כמו ביום שבת, על כן נוהגים לפרוש עצמם מבשר בימות החול כי לפעמים אדרבא יסולק ממנו אותו מיעוט קדושה שיש לו ונמשך אחר הבהמה חס ושלום, וזה היה דעת בית שמאי כשראה בבהמה איזו ניצוץ קדושה הכינה לשבת להעלותה בתקף חיסנה של קדושת שבת, אלא שבית הלל מדה אחרת היתה לו כי הוא נאדר במדת חסד אל היום ובכחו היה מוציא כל נצוצי הקדושה אף בימות החול, ומטעם זה נהגו לאכול דגים בשבת כי שם רבוי הנצוצות לתקנם ולהעלותם בכח קדושת שבת, ובחול יפרוש מהם כי אין בידינו כל כך כח להעלותם.

בימי החול ימנע ממאכלים ומלבושים המיוחדים לשבת

נד. ומורי זלה"ה היה מקפיד מאד שלא לעשות שום תבשיל הנהוג לעשות בשבת כגון פישטיד"א וכיוצא בימות החול, וכן בענין המלבושים שלא ללבוש שום בגד שבת בחול, ומהרח"ו היה מקפיד להיות לו חלוק מיוחד בשבת כמו שנבאר בפרקים הבאים בס"ד.

תוכחה למתענגים הרבה בסעודות חול

נה. והאיש הירא ישכיל לאכול כל חולין שלו על טהרת הקדש ויעשה לו מסגרת וגבול לאמר עד פה תבא ולא יוסיף לדאבה עוד על בקשת המותרות בימות החול שהשלח"ן נהפך לנח"ש חס ושלום, ואם יעצור חיל לפרוש עצמו מבשר ויין כל ימות החול מה נעים גורלו, ואם מחלושי המזג הוא ואוכלה בימות החול הנה בליל שישי ויומו יפרוש עצמו ממנה הן בשביל כבוד שבת והן לתקן שאר הימים הכלולים בו' לענות נפש במקצת על אשר התענג בימות החול במותרות.

וביותר צריכים להזהר לתקון עון אשמת העם המתאוין בני תמותה אשר עושים כל ימיהם כחגים וכמועדים בקול צוחה על היין, ותמיד כל הימים אצל כל פנה יארובו לחקור איזהו מקומן של זבחים וילכו להם, גם אלה ביין שגו בשכר תעו מדרך השכל

וישכחו את ה' ונתנו יקר תפארת לימות החול עודף על ימי שבתות וימים טובים אשר אין מזור למחלתם כי אם להבין ולהתענות יום ו' לילה ויום אולי יכפרו על שאר הימים בחושבם מחשבה על שחטאו ויתנו לב לשוב אל ה'.

נו. והאיש המשכיל יבין את זאת ממה שאמרו על המתענה תענית חלום בשבת דבעי למיתב תענית לתעניתא, ואמרו בזוהר [26] מאי טעמא דא בטיל ענוגא דשבתא יבטל ענוגא דחול ואי איהו מבטל עינוגא דשבתא וקא מתענג בחול דמי כמאן דחשיב לאלהא אחרא יתיר ממה דחשיב ליה לקודשא בריך הוא רוחא עלאה קדישא דקודשין דשריא עליה לא עניג ובטיל ביה מיניה רוחא אחרא דחול דשריא לבתר על עלמא חשיב וקא מענגא ליה כדין מהדרין ומתפרעין מיניה בהאי עלמא ועלמא דאתי, בגין כך אצטריך תעניתא אחרא ביומא קדמאה דחול בזמנא דשריא על עלמא ההיא רוחא דחול ובהאי אית ליה אסוותא כיון דלא חשיב לרוחא דחול וסימניך והשיב את הגזלה אשר גזל, גזלן לא חשיב לקודשא בריך הוא לא חשיב לבני נשא בגין כן לית ליה עונשא גנב דחשיב לבר נש יתיר מקודשא בריך הוא אית ליה עונשא בהאי עלמא ובעלמא דאתי ע"כ.

נז. כן הדבר הזה הדשנים והרעננים במיטב מעדנים כל ימי החול במה יוודע אצלם עונג קדושת שבת אחר כי כמעשהו בחול כך מעשהו בשבת, והרבה מהם יאכלו עם ריעיהם בימות החול בשמחת מריעות הרבה יותר מדאי מידי אוכלם בשבת ונמצאו חושבים חס ושלום למלה אחרא יתיר מקודשא בריך הוא, ואין ארוכה למחלתם כי אם בסגף עצמם יום שישי לחלש חושים המעונגים ביום ההוא בתענית ותשובה ובכן תיהוי ארכא לשליוותם הואיל ולא נתנו חשיבות לרוחא דחול.

והוא מתפארת התקונים לכל הנפש החוטאת במאכלות בימי החול ובלבד שיכוין בתעניתו על זאת, ואף האנשים הנגשים אל ה' יתקדשו להתענות יום שישי לתקן כל ימי החול ואשר נהנו מסעודות הרשות יותר מקיום הנפש שהוא תענוג והוא מרבה בשר לרימה ומתלבש בו החיצוני מצד המאכל ההוא.

מעלת המתענג בעינוגי מצוה בלבד

נח. ובזוהר פרשת תרומה [27] אמרו, גופיהון דצדיקייא דלא מתענגי בהאי עלמא אלא מתענוגי דמצוה וסעודתי שבתין וחגין וזמנין ההוא רוח מסאבא לא יכיל לשלטאה עלייהו בתר דנפקא נשמתיה מיניה דהא לא מתענגי מדיליה כלום זכאה איהו דלא אתהני מדיליה כלום ע"כ, הנה משם יתבאר שיש מעלה נוספת למי שאין לו אפילו הנאה מועטת מהקליפה כל שכן התענוג, יען כי כל מה שהאדם אוכל יותר מקיום הנפש הוא תענוג ואין כניסה לחצוני אלא מצד זה.

ובמדרש הנעלם חיי שרה, [28] ולקחת אשה לבני משם אמר רבי יצחק אותו הגוף שנצטער עמי באותו עולם ולא היה לו הנאה וכיסוף בו מפני יראת קונו אותו הגוף תקח (בעת תחית המתים) ליצחק (פירוש להנשמה שלי) כמבואר שם.

מיעוט בתענוגים מיקל מיסוריו של משיח

נט. ובזוהר פנחס, [29] בלולה בשמן כתית ודאי לאו אורייתא היא בלולה אלא למאן דסביל כמה מכתשין בגינה כמה דאוקמוה מארי מתניתא דלית אורייתא מתקיימא אלא במי שממית עצמו עלה, ועוד בלולה בשמן כתית דא הוא דמקיים פת במלח תאכל וכו', ועוד בלולה בשמן כתית הדא הוא דכתיב והוא מחולל מפשעינו מדוכא מעונותינו, פירוש כי רוח אפינו משיח ה' עונותינו הוא סבלם והוא מחולל מפשעינו ומדוכא בעונותינו מקול מחרף ומגדף עד יצא כנוגה אור קדושתו וראו כל אפסי ארץ את ישועת אלהינו ארמון על משפטו במלכות שד"י, וצריך כל אדם לסבול ולדכא ביסורין ולמעט תענוגיו על עונותיו לקבל עליו יסורי משיח הקדוש כמו שכתב בספר החסידים [30] על חסיד אחד שסבל יסורין מטעם זה.

תיקון פגם הברית בלימוד ליל שישי

ס. כי על כל אלה האנשים הניגשים אל ה' אשר לא נזהרו ולא נוסו באלה להתנהג בימי החול במנהג זה באיזה סיבות, על כל פנים יתנו לב לאחוז דרך אנשי מעשה להתענות יום ו' להטיל חלשים על החומר העכור ולזכך את נפשותם וטהרה ממקור דמיה אשר הוטמאה בחיצוני ביתר הימים, והאיש הירא לא ישליך דברינו אלה אחרי גוו אשר המה משופרי שופרי הנפש היפה להקדישה ולהעריצה הן בקבוע הגיון תורתו בליל ו' שאל יתן דומי לו תמיד כל הלילה והן בצום תעניתו ביום ההוא כל אחד ואחד כאשר יוכל שאתו, וכל אדם אינו חייב אלא כשיעורו.

סגולה להנצל מפגם הברית

סא. ונראה לי שלתקון פגם הברית יהיה תועלת נפלא להיות כל איש ניעור משינתו בכל ליל ו' בשבת ויום שלפניו ובכן ימצא מזור למכאובו מאשר פגם בברית קדשו ולא נאמנה בבריתו, וגם יהיה תועלת עצום לכל ימות השבוע שלא יטמאוהו במקרה אשר לא טהור.

ומבואר טעם הדבר לבאים בסוד ה' ומשכילים בסוד השישי צדיק יסוד עולם כמו שביארנו בספר חמדה גנוזה בסוד אל יפסיע פסיעה גסה שנוטל אחד מחמש מאות ממאור עיניו ומהדרא ליה בקדושא דבי שמשי ע"ש [31] שסוד תיקון היסוד אות ברית קדש יכון בערב שבת כאשר הוא פרי צדיק עץ חיים ושלישים על כולו.

סב. ואיש חכם יכפרנה להיות חס על הנפש האחת אהובה אשר היא מר לה בעון פגם זה יותר משאר הפגמים כאשר הארכנו בפרקי השובבים במי אמרי"ם הממררים את כל הנפש אשר הנגע הזה קרב באהלה בר מינן, וכאשר בחטאו נסתלקו הה' חסדי"ם מצדיק העליון והיה שישי, עתה בכח סגולת תורתו ימשיך הה' חסדים אל מקומם ומכונם והיה השישי, וכן אשר היה נרגן מפריד אלוף צדי"ק מצדק והיה שישי עתה בכח סגולת תורת ה' בלילה הזאת ישוב לחבר את האהל להיות אחד והיה השישי ונלוה אליו הה' כי כלתו היא.

לטהר עצמו קודם תקון ליל שישי

סג. ועושה אלה יאותה להם לטהר עצמם מבעוד יום במקוה טהרה אם לא נשמרו בימי החול אך מאשה וכל שכן אם קרה להם מקרה אשר לא טהור בימות החול שלא יגשו עוד טומאתם בם לעשות תקון אות ברית קדש כי קרוב הדבר לפגל קדשי שמים ומדמע קדש בחול ומעוך ונתו"ק חלף התקו"ן חס ושלום, ועל כן לא יעבור מלטהר עצמו לעשות תקון ליל ו' אף כי לא ניסה באלה ביתר הימים.

סגולה להנצל מיצה"ר ליוצא מביתו

סד. ובכן ימצא עזר משדי כנגדו להמלט מידי יצר הרע בסוד והיה שד"י בצרי"ך, כאשר קבלנו מרבינו האר"י זלה"ה כי ממילוי אותיות יצר יוצא שם שדי כזה יו"ד צד"י רי"ש, וזהו סוד והשיג לכם די"ש אותיות שדי את בצי"ר אותיות יצר באופן כי בצי"ר ישיג את זרע לקיום מצות פריה ורביה בלבד.

וכונה זו יש לכוין אותה כאשר יצא תמיד מדלתי ביתו החוצה בשם שדי שבמזוזה ויועיל הרבה להכפות ולהרחיק את הצפוני מעליו, וביותר בעשות מעשה בליל ו' ויומו אשר מחזה שדי עליו יראה בתקון התשובה והתורה בו להיות נמלט מהיצר הרע והיה שדי בצי"רו ליראה ולאהבה את השם הנכבד והנורא.

סדר והנהגה לליל שישי

סה. ובתפלת ערבית ליל ו' יתקדשו בכוונה יתירה, ונכון להיות כל איש צורר רוחו ונשמתו אליו יעצוב על פגם אשר פיגל בקדשי שמים ביתר תפלות של שאר ימי המעשה באמור להם בלא לב ולב והן עתה בכוונת התפלות ביום הזה אשר הוא ללמד על הכלל כולו יצא המה יעלו לעלות להראות את פני האדון ה' צבאות, וכה יכין לבו לכוין בתפלת שחרית ומנחה לבלתי ידח ממנו נדח ויצטרפו תפלות הפסולות עם תפלות היום אשר יכשר לו בתשובה ומעשים טובים.

סו. ובסעודתו יהא זהיר להיות אכילתו בקדושה, אך למעט אכילה ושתיה מידי מחסורו אשר יכשר לו אלא אוכל נפש בלבד כי המאכל מביא את השינה ואין השעה צריכה לכך כי אם לעמוד חי לא ינום ולא ישן לתקן את הנפש היפה, ומנהג חסידים העומדים בבית ה' בלילות לקבוע זמן סעודתם מבעוד יום להקל מעליהם כובד משא המאכל.
והחכם עיניו בראשו וידוד מדוד רעים ומריעים המתרועעים אל מקום הדשן ועונג שכר הבטן קופרא טבא לפומא וכסא טבא לפומא באור השישי כיתר הלילות, וכן לא יעשה כי לא זו הדרך ולא זו העי"ר להאיר את נשמתו כמו שביארנו למעלה, ולפיכך כל ערום יעשה בדעת ויקדים בזריזות מביאה לידי זהירות לכבוד קונו ולתקן את נשמתו, ואליו יאסוף בעלי אסופות ונאספו שמה כל ההדרי"ם להדר ולפאר את יוצרם ויכונו מחשבותם אך נגד ה' מתחלת הלילה להגות בתורת ה' ובמצותיו תמיד כל הלילה לא יחשו.

אזהרה להימנע ממקרא בלילה, וחילוק ליל שישי משאר לילות

סז. ואולם בענין סדר הלימוד המשכילים יזהרו להגות בחצי לילה הראשונה בתורה שבעל פה בדברי מוסרי הנפש בראשונה ואחריהם בזוהר ובדברי אגדה ובמשניות ובדיני השבת החמורה, רק השמר לך ולא תמרה את אשר רבינו הקדוש האר"י מתרה שלא ללמוד בחצי לילה הראשונה מקרא כלל באשר המקרא הוא בחינת דינים והלילה גם הוא דינים ויעוררו הדינים יותר מדאי חס ושלום, ואזהרה זו בשאר הלילות וכולה שוה בשיעורה, אכן בליל שישי אשתני למעליותא משאר הלילות באשר מחצות הלילה ואילך הולך ואור אור קדושת שבת והרחמים מתעוררים ואין פחד הדינים בקדושת שליטתה ויבינו במקרא.

לימוד לליל שישי לתקון פגם היסוד

סח. כי על כל אלה האנשים האלה שלימים אשר כח בהם להבין ולהשכיל בתורה שבכתב ובתורה שבעל פה, יאותה למו לקבוע חצי הלילה הראשונה תורה שבעל פה ובחצי הלילה האחרונה יבינו במקרא תורה נביאים וכתובים כל אחד לפי שיעורו ובלבד שיתן כנגד היסו"ד.

סט. ואשר להיות הורנו לדעת אבינו רועינו הרשב"י ע"ה כי הגות בסוד תעלומי מדות העליונות מעורר עליונים למעלה בשרשן ומאורות נתן סביבות עוזם וכמו שאמר באדרא לחברים, [32] אנא חמינא י"ג אילין מכילין גליפין קמאי ונהירין כבוצינין וכד אתפרש כל חד מיניהו מפומיכון אסתלק ואתתקן ואתעטר בטמירותא דתקונוי דדיקנא וכל אחרנין אשתארן ובעוד דכל חד מתפרש בפומייכו נהיר ואתעטר ויתיב כמלכא בגו חיליה ע"כ.

ע. על כן נהגו פנות צבאות קדושים רוממי שד"י להגות לבם תבונות בסוד ה' וברית"ו בזוהר ובתקונים בלילה הזאת לעורר ולהאיר מדת צדיק העליון למעלה בשורשו באור השישי, ואל אל שדי יתחננו לתקן בסגולת לימודם מדת צדיק יסוד עולם את אשר עוותו בפגם אות הברית ולא נאמנו בבריתו ולחסות בזיו סתר עליון בצל שדי כל הימים לבל יפקדו רע חס ושלום במקרה אשר לא טהור, ואף גם ליישר ולתקן פגם הימים ומדותיהם למעלה בשורשם הכלולים בשישי כמדובר למעלה.

ועל כי ענייני סוד הצדיק באו מפוזרים בזוהר ובתקונים בהרבה מקומות, על כן לרגל המלאכה אשר לפני בספר הזה לזכות את הרבים יראי ה' וחושבי שמו אנכי אספתי במאמרים הבאים בזוהר ובתקונים המדברים בסוד הצדיק ואחלקם לארבעה חלקים להגות בם מידי חדש בחדשו חלק אחד מידי שבת בשבתו בכל חצי לילה הראשונה אור השישי, ובחצי לילה האחרונה יבינו במקרא תורה נביאים וכתובים ולכוין בהם על דרך הסוד במקצת כנויי היסוד הידועים אצל עין רוגל בספר הזוהר וכה סידרן סדר סדר לבדו.

לקט לימודי זוהר לשבוע ראשון בחודש

עא. חלק ראשון בשבוע ראשון, זוהר פרשת בראשית דף ה' ע"א בסופו ר"א הוה אזיל וכו' עד דף ז' ע"א קראן ליה דוך דחמרי וכו', ובדף ח' ע"א פתח ר"ש השמים מספרים וכו' עד דף ט' ע"א כי טוב ה', ובדף כ"ט ע"א תנינן כל שלמה וכו' עד דף ל' ע"ב עד כאן סתימא דמילין, ובדף ל"ב ע"א ר"ש אמר על ברית עלמא אתברי וכו' עד דף ל"ד ע"א יהיה ה' אחד ושמו אחד, ובדף מ"ז ע"ב ויכל אלהים עד דף מ"ח ע"ב אשרי העם שככה לו, ובפרשת נח דף נ"ט ע"ב אלה תולדות נח וכו' עד דף ס' ע"ב דבגיני כך כתיב וכו', ובדף ס"ו ע"ב והקימותי את בריתי וכו' עד דף ס"ז ע"א רזא דארחוי דארעא, ובדף ע"א עמוד ב' ויאמר אלהים לנח כו' עד דף ע"ב עמוד ב' מקצוף עליך ומגער בך, ובפרשת תולדות דף קמ"א ע"א ויעתק משם עד עמוד ב' והא אוקמוה, ובפרשת ויצא דף קמ"ט ע"א ויחלום עד דף קנ"ב ע"א ורחל באה עם הצאן, ובדף קנ"ג ע"א ויאמר יעקב כו' אעבדך שבע שנים עד עמוד ב' א"ר אבא הכי הוא ודאי, ובדף קנ"ד ע"ב הפעם אודה את ה' כו' עד דף קנ"ה ע"ב ביחודא חד, ובדף קס"ב ע"א ר' ייסא זוטא הוה שכיח קמיה דר"ש וכו' עד דף קס"ג ע"א אשריך ישראל, ובדף קס"ד ע"א פתח ר' ייסא ואמר וכו' עד עמוד ב' ועמך כולם צדיקים, ובפרשת מקץ דף קצ"ז ע"א וירא יעקב עד דף קצ"ח ע"א ואוקמוה, ובפרשת ויגש דף ר"ה ע"א ויגש אליו יהודה וכו' עד דף ר"ו ע"ב מתמן אתברכא.

לקט לימודי זוהר לשבוע שני בחודש

עב. חלק שני בשבוע שני ילמדו בפרשת ויחי דף ר"ל ע"א פתח ואמר המלאך הגואל וכו' עד דף רל"ב ע"ב הכי נמי אנהיג לכל עלמא, ובדף ר"מ ע"א פתח ואמר מהאוכל יצא מאכל וכו' עד דף רמ"ב ע"א ובך בחר ה' אלהיך, ובדף רמ"ד ע"ב גד גדוד עד דף רמ"ח ע"ב אשר כברכתו בירך אותם, ובפרשת בשלח דף נ"ה ע"ב ה' איש מלחמה וכו' עד דף נ"ו ע"א והתקדשתי ונודעתי, ובדף ס"ג ע"א ראו כי ה' נתן לכם השבת עד עמוד ב' אוקימנא מילי, ובפרשת משפטים דף ק"ט ע"ב פתח ואמר שמעו הרים את ריב ה' בסוד המשכיל לפירוש הרב זלה"ה שהוא יסוד העולה למעלה עד הדעת עד דף קי"א ע"ב חולקיה ואחסנתיה, ובדף קט"ו ע"א ר"מ פקודא בתר דא עד דף קט"ז ע"א אתו כלהו מארי מתיבתא, ובדף ק"ד ע"ב יהודה אתה וכו' עד דף ק"ה ע"ב עד כאן סבא, ובדף קכ"ב ע"ב תניא ברזא דרזין עד דף קכ"ג ע"ב ישבו ישרים את פניך, ובפרשת תרומה דף קל"א ע"א תא חזי ההוא קדמאה וכו' עד דף קל"ח ע"ב אשרי העם שככה לו, ובדף קע"ו ע"ב ספרא דצניעותא כולו.

לקט לימודי זוהר לשבוע שלישי בחודש

עג. החלק השלישי בשבוע שלישי, פרשת ויקרא דף ה' ע"א אדם כי יקריב עד עמוד ב' אם עולה קרבנו, ובדף ז' ע"ב תו פתח ואמר הנה מה טוב ומה נעים וכו' עד דף ח' ע"ב אשר בך אתפאר, ובדף ט' ע"ב תו פתח ואמר ברוך ה' מציון עד דף י"א ע"ב וראו את כבודי, ובדף י"ב ע"ב ר' חזקיה הוה יתיב וכו' עד דף י"ג ע"א יברך את עמו בשלו"ם, ובדף ט"ז ע"א ר' אבא הוה יתיב עד דף י"ז ע"א כתר על כל אתוון, ובדף ל' ע"ב זה קרבן אהרן וכו' עד דף ל"ב ע"א אני ה' דברתי ועשיתי, ובדף ל"ד ע"א קח את אהרן וכו' עד דף ל"ה ע"א אמן ואמן, ובפרשת אחרי מות דף נ"ז ע"ב ויאמר ה' אל משה דבר אל אהרן וכו' עד דף נ"ח ע"א בידיה מסיראן ברכאן לעילא ותתא, ובדף נ"ט ע"ב תניא א"ר יוסי וכו' עד דף ס"ב ע"א ורב שלום בניך, ובדף ס"ד ע"ב ויצא אל המזבח וכו' עד דף ס"ז ע"א אשרי העם שככה לו, ובדף ס"ח ע"ב רבי אבא פתח עיר קטנה עד דף ס"ט ע"ב ועניתם את נפשותיכם, ובדף ע"א עמוד ב' כמעשה ארץ מצרים וכו' עד דף ע"ב עמוד ב' שמא קדישא כדקא חזי, ובפרשת אמור דף צ"א ע"א ר' חייא פתח עד דף צ"ב ע"א ואתם הדבקים, ובפרשת בהר דף ק"י ע"ב וכי תאמרו עד דף קי"א ע"א והא אתמר, ובפרשת בחקתי דף קט"ו ע"א ר' חייא ור"י הוו אזלי עד סוף הפרשה, ובפרשת במדבר סיני דף קי"ט ע"ב ונסע אהל מועד וכו' עד דף ק"כ ע"ב אשר בך אתפאר.

לקט לימודי זוהר לשבוע רביעי בחודש

עד. החלק הרביעי בשבוע רביעי, בפרשת נשא דף קמ"א ע"ב כד אתברי פרצופא דרישא וכו' עד סוף האידרא, ובפרשת בהעלותך דף ק"ן ע"א ר' יצחק פתח וכו' עד דף קנ"א ע"א אתאחיד בכל סטרין וכו', ובפרשת שלח לך דף קס"ג ע"א פתח ר' אלעאי וכו' עד דף קס"ו ע"א ועל דא חדי משיח, ובר"מ דף קע"ד ע"ב ציצית פקודא דא עד סוף הפרשה, ובפרשת חקת דף קפ"א ע"א פתח ר"ש המשלח מעיינים וכו' עד עמוד ב' וזרקתי עליכם, ובפרשת בלק דף ר"ג ע"ב אשורנו עד דף ר"ד ע"ב אתא ר' אבא ונשקיה, ובדף ריב"ב ע"ב אראנו ולא עתה עד סוף הפרשה, ובפרשת פנחס דף ריג"ג ע"ב ר' יהודה פתח עד דף ריד"ד ע"א משאר בני עלמא, ובדף ריד"ד ע"ב פנחס בן אלעזר וכו' ורעיא מהימנא עד דף רט"ז ע"ב שנפרד מקין, ובדף ר"כ ע"א פנחס בן אלעזר וכו' עד עמוד ב' דאיהו ברית, ובר"מ דף רמ"ו ע"ב פתח ואמר לא הביט און עד דף רמ"ח ע"א ובראשי חדשיכם, ובר"מ דף רנ"ו ע"ב פקודא קדמאה וכו' עד דף רנ"ז ע"ב ה' זוקף כפופים, ובפרשת ואתחנן דף רס"ה ע"ב ר' אבא הוה אתי עד דף רס"ז ע"א ועמך כולם צדיקים, ובדף רס"ט ע"ב פתח ר' אלעזר עד סוף הפרשה, ומריש פרשת עקב דף ר"ע ע"ב עד דף רע"ב ע"א דאיהו לחם המוציא, ובדף רע"ח ע"א ביומו תתן שכרו עד דף רע"ט ע"ב הלכה למשה מסיני, ובפרשת וילך דף רפ"ה ע"א ועתה השירה הזאת עד סוף הפרשה, ובפרשת האזינו דף רצ"ו ע"א מהכא אוליפנא דכר בלחודוי עד דף רח"צ ע"ב אז תתענג על ה'.

ומי שלא יעצור כח לעמוד כל הלילה או העומדים כל הלילה בלילות הארוכות יבחרו להגות בספר התקונים ויחלקו גם המה לארבעה חלקים.

לקט לימודי תקו"ז לשבוע ראשון בחודש

עה. החלק הראשון בשבוע ראשון, בהקדמת התקונים דף א' עד דף ד' ע"ב עד קורעין לו גז"ד של ע' שנה, ובדף י' ע"א והמשכילים יזהירו דאלין ידעי פקודא תליתאה דאיהי ברית עד סוף דף י"ב, ובדף ט"ו ע"א עד דף י"ז ע"ב עד ולירתא נפשין וענוגין לבנייהו, ובדף כ"ד ע"ב ז' בנצח עד סוף התקון, ובדף כ"ז תקון ח"י כולו.

לקט לימודי תקו"ז לשבוע שני בחודש

עו. החלק השני בשבוע שני, מתחלת תקון י"ט עד דף מ"א ע"א עד ולאיברי לא גליתי, ובתקון כ' דף מ"ו ע"א ויאמר ה' לדג עד סוף התקון, ובתקון כ"א דף נ"ב בההוא זמנא דאתעבר ההוא חיויא בישא עד דף נ"ו ע"א מיד ותחמול עליו, ובתקון כ"ב דף ס"ג ע"א קם ר"ש עד סוף התקון, ותקון כ"ד כולו וכן תקון כ"ז.

לקט לימודי תקו"ז לשבוע שלישי בחודש

עז. החלק השלישי בשבוע השלישי, בתקון כ"ח דף ע"ג ע"א ד"א והמשכילים אלין מארי מקרא עד סופו, ובתקון ל' דף ע"ו ע"ב נתיב ג' כו' עד סוף התקון, ותקון ל"ו ול"ז וכן תקון ל"ט, ותקון מ"ז ומ"ח כולו, ובתקון נ"ו דף צ"ג אדהכי הא אליהו קא אזדמן עד סוף התקון.

לקט לימודי תקו"ז לשבוע רביעי בחודש

עח. החלק הרביעי בשבוע רביעי, מתחלת תקון ס"ט דף ק"ד ע"א ארץ אשר לא במסכנות, ובדף קי"ד ע"א ות"ח אע"ג דאית בספיראן עד לא אבא בירושלים של מעלה, ובתקון ע' דף קי"ט ע"א ועוד בראשית עד היכל תניינא, ובדף קל"ג פתח אליהו עד חילא דכלא בידיה, ובדף קמ"ג ע"א תקון ו' ראשך עליך ככרמל עד סופו.

פיוט המיוסד לליל שישי מהר' משה זכות ע"ה

עט. ובכן בגמר קריאת הזוהר והתקונים ישורר בשפה ברורה ובנעימה קדושה שיר ושבחה לכבוד ולתפארת צדיק העליון וקול אל שדי בדברו, ושם יג"ל פז"ק בראשו, לח"ן ואברהם סיב.

יוצר [33] יחידתי לו אתנה דודי. אחסה בזיו סתר עליון בצל - **שדי**
גמר ביום שישי את כל אשר עשה. ראה והנה טוב כל מחזה - **שדי**
למיחלי חסדו גנז מאור טובו. מאיר כזוהר על הרים וזיו - **שדי**
פודה בשלום את צדיק יסוד עולם. יתן כאל יוסף לו נחלת - **שדי**
זוכר ברית כרת מאז לאברהם. יצחק ועמדה אל יעקב באל - **שדי**
קידש בהר סיני את כל קהל עמו. המו לחבתו גם בהמות - **שדי**
"**משה** זכות" הרבה תורה בפיו נתן. קולו כקול מים רבים כקול - **שדי**
יום זה אני מכין נפשי להוד יתר. על כן תשחר נא אל אל ואל - **שדי**
כי כל ימות החול חולה בצרתה. שותה בגלות מר מר מחמת - **שדי**
אוחיל לצור אל חי יגמור שנות החול לשבות בשבתו. אז יעלוז - **שדי**
ויגמור בפסוק מאל אביך וכו', יושב בסתר וכו' אומר לה' מחסי וכו'.

לקט לימודי תנ"ך לליל שישי אחר חצות

פ. ובחצי הלילה האחרונה יבינו במקרא, תחלה וראש בסדר הפרשה יקראו כ"ו פסוקים ממקום שהניחו בשבוע שמו"ת, ומי שלא נהג להגות בקריאה נאמנה הזאת בשאר ימי השבוע מחמת אונסו ילמוד עתה מתחלת הפרשה כ"ו פסוקים שמו"ת ומעוות לו יוכל לתקון באור השישי הכולל את כל החמשה ימים, אף כי אמר הרב כי לצורך היום עצמו

שלא קרא אין לו תקון זה אינו כי אם בשאר הימים זולת השישי כי באהבת כללותו שם נמצא תקון לחמשת הימים כנ"ל.

ושוב יקרא כ"ו פסוקים אחרים שנים מקרא ואחד תרגום כמו שהארכנו בכוונותיהן בספר חמדה גנוזה, ואחריו לו יהיה חן יצלח דברו בתנ"ך בסוד הצדי"ק.

פא. תורה , פרשת תולדות יצחק פרק כ"ו פי"ב ויזרע יצח"ק באר"ץ ההיא וכו' עד שם פסוק ל"ג ויקרא אותה שבעה וכו', ובפרשת ויצא מתחילת הפרשה עד פרק כ"ט פ"ג והשיבו את האבן על פי הבאר למקומה, ובפרשת ויחי פרק מ"ט פכ"ב בן פור"ת יוסף עד שם פסוק כ"ו ולקדקד נזיר אחיו, ובפרשת וזאת הברכה פרק ל"ג פי"ג וליוסף אמר עד שם פי"ז אלפי מנשה, ויסיים בפרשת בחקתי מתחילת הפרשה עד פסוק ט' והקימותי את ברי"תי אתכם.

נביאים, ישעיה סימן ט' פ"א העם ההולכים בחשך וכו' עד פסוק ו' קנאת ה' צבאות תעשה זאת, וסי' כ"ו פ"א ביום ההוא וכו' עד סימן כ"ז פ"ה יעשה שלום לי שלום יעשה לי, ובסי' נ"ו פ"א כה אמר ה' שמרו משפט וכו' עד סימן נ"ז פ"ב הולך נכוחו, ובסימן מ"ה פי"ח כה אמר ה' וכו' אל צדי"ק ומושיע וכו' עד סימן מ"ו פ"ד ואני אסבול ואמלט, ואחר כך בירמיה סי' כ"ג פ"ה הנה ימים באים וכו' והקימותי לדוד צמ"ח צדיק וכו' עד שם פסוק ח' וישבו על אדמתם, ובסימן ל"ג פכ"ה כה אמר ה' אם לא בריתי כו' עד סוף הסימן.

ואחר כך בתרי עשר, צפניה סי' ג' פ"ה ה' צדיק בקרבה וכו' עד סופו לעיניכם אמר ה', ובזכריה סי' ט' פ"א משא דבר ה' וגו' הנה מלכך יבא לך צדיק ונושע וגו' עד סימן י' פ"א לאיש עשב בשדה, ובמלאכי סי' ב' פ"ה בריתי היתה אתו וכו' עד שם פסוק ז' כי מלאך ה' צבאות הוא, ושוב ידלג לסי' ג' פ"א הנני שולח מלאכי וכו' עד סופו.

ואחר כך בכתובים כ"ו מזמורים אשר המה מיוסדים על אדני יסוד הצדיק, סי' ה' וסודו חתום בסופו כי אתה תברך צדיק ה' כו', וכן בסי' י"א, וסי' י"ט השמים מספרים, ויחובר אליו מזמור ל"ג רננו צדיקים בה' בסוד האמור בזוהר רזא דהשמים דאיהו נטיל ברישא ונהיר לכל שאר ולבתר ההוא נהר דנפיק ודא איהו רננו צדיקים בגין דהאי נהר כניש ונטיל כלא מרזא דהשמים ברזא עלאה, ובסי' כ' יענך ה' וכו' ישלח עזרך מקדש ומצי"ון וכו'.

ומזמורים ל"א ול"ד ול"ז ומזמור סימן מ"ב צמאה נפשי לאלהים לאל ח"י וחתום בסוד בן ישי ח"י על האדמ"ה, סי' מ"ג וסי' מ"ה ומ"ח ונ"ה ונ"ח וסי' ע"ב וע"ה, וסי' פ"ד בסוד ירננו אל אל ח"י, וסי' פ"ה בסוד הייחוד צד"ק ושלו"ם נשקו, וסי' פ"ז שיר יסודתו וגו'

אוהב ה' שערי ציון, ובסי' צ"א יושב בסתר עליון בצל שדי יתלונן, ובפסוק באברתו יסך לך יכוונו לסוד האמור בתקונים י"ג דף כ"ו באברתו יסך לך דא אבר מן הח"י צדיק וכו', וסי' צ"ב צדיק כתמר יפרח, וסימן צ"ז ויכוונו בסוד אור זרוע לצדיק כמ"ש הרב זלה"ה, ובסימן קל"ג וקל"ד וסי' קמ"ז יסודתו בשבח היסוד לא בשוקי האיש ירצה נצח והוד ב' ירכין לבדן אפס בהצטרף עמהם היסוד וכן בסוד השולח אמרת"ו אר"ץ סו"ד היסוד השולח אמרתו אר"ץ, ואחר כך יגמרו בסימן ק"ן להשלים מספר הוי"ה ברוך הוא.

ואחר כך בדניאל סימן י"א עד ומצדיקי הרבים כככבים וכו', ויגמור בפסוקי דברי הימים א' כ"ט ויברך דוד את ה' וכו' עד ומהללים לשם תפארתך, ויאמרו קדיש בגילה וברעדה ובנעימה קדושה.

דברי התעוררות לפגם הברית

פב. ואשרי אנוש יעשה כסדר הזה להנחיל לו נחלת שד"י ולהיות מושך לו משם אור טובו וחסדו לפדות בשלו"ם נפשו, באברתו יסך לו ותחת כנפיו יחסה לחמול ולכפר מאשר אשם לו ולא נאמנה בבריתו ופיגל באור ברית קדש פעמים רבים.

וכל האיש אשר נגע אלהים בלבו לבו יחיל בקרבו בהתקדש עליו אור הו', הן גור יגור ונפל חתיתו עליו ויראת שד"י על פניו יחלוף בשומו לנגד עיניו גודל פגמו אשר פגם בעון זה בצדיק העליון ויראה ורעד יבא בו ותרדנה דמעותיו במי אמרים הממררים את הנפש לאמר, אוי לי כי נדמתי כי ה' אלהים חתם בי אות ברית קדש בצלם דמות תבניתו לשומרו בקדושה וטהרה ולא כן אנכי עמדי ואת מקדש ה' חותמא דמלכא טמאתי ובשר קדש העברתי מעלי ביד עוני ופשעי להאביד ולהרוס שם הוי"ה מלגאו ושדי לבר, ותחת שלש רגזה ארץ תחת עבד כי ימלוך השטן עומד על מקום הוי"ה אל הקדש פנימה ושפחה כי תירש גבירתה סם המות רועץ מן החוץ והוא נח"ש ינח"ש בו, אוי לי אויה לי אהה עלי אנה אוליך את חרפתי, איך אשא פנים אל פני האדון ה' ואנכי קלקלתי צינורות השפע והפכתי אותם לבורות נשברים אשר לא יכילו המים וגם בכנפי נמצאו דם נפשות אביונים להביא חרון אף ה' לעולם ולהביא מגיפות ומיתות משונות בעולם, ואם אנכי בראתי משחית לחבל אלה הצאן מה עשו.

אשכבה בבושתי ותכסני כלימתי, מה אעשה כי יקום אל וכי יפקוד מה אשיבנו ועל איזה מהם אשיב ואצטדק, מה אשיבנו בעון שולחי את ידי באות ברית קדש בסיבה גורמת ובאתי לידי חימום ומן החימום שחתתי זרע קדש, ומה אומר לפני יושב מרום בשולחי את ידי בחותמא קדישא דמלכא לרצוני בלי סיבה גורמת, ומה אדבר לפני שוכן

שחקים בהקשות עצמי לדעת הן במחשבה ונעקרה הטיפה ממקומה והן בהרבות שיחה עם האשה על עסקי תשמיש.

ומה אצטדק לפני יודע תעלומות סתרי עולם על עון נטות את ידי בברית קדשי בכוונה מכוונת להשחית את זרעי למלאות את מאויי, גדול עוני מנשוא וכי יפקוד מה אשיבנו על כי לא השבתי ידי מבלע בעון משכב זכור ושאר עריות כי היא זימה ועון פלילי לפני ה', אוי לי מיום הדין אוי לי מיום התוכחה, על איזה מהם אתבע ועל איזה מהם אבקש מחילה וסליחה וכפרה אחר היותי רע לשמים ורע לבריות, משחית למעלה משחית למטה פוגם למעלה פוגם למטה, אוי לי אוי לרוע מזלי נוח לי שנהפכה שילייתי על פני ולא אצא לאויר העולם, נוח לי שיכרתו ידי ולא תכרת נפשי בפועל כפי, ואיכה ארים את ראשי ואיככה אוכל ואשתה ואיכה אלביש בגדים נאים והבגדים הצואים אשר עלי לכלכו נפשי ורוחי ונשמתי היקרים, ואיככה אשמח ואגיל ואשב בסוד משחקים אחר עשותי כל אלה וכמעט שכנה דומה נפשי ושערי תשובה סגורים ומסוגרים לפני.

ובכן בהתעוררות זה יתן את קולו בבכי וישפוך את נפשו לפני ה' חנון המרבה לסלוח מחילה וכפרה על אשמו בסגולת כח הלימוד בלילה הזה אור השישי בסוד הצדיק אות ברית הוא לעולם וככל צדקותיו יפליא להוציא ניצוצי הקדושה מתוך עמקי הקליפות להוציא יקר מזולל, חיל בלע ויקיאנו מבטנו יורישנו אל וכיפר עליו בכח תשובתו וחרטתו כפרה גמורה ובלבד שיקבל עליו שלא לשוב עוד לכסלה מדעתו ונרצה לו לכפר עליו.

תקון ליל שישי הוא סגולה שיעמוד בטהרה כל ימיו

פג. ולא עוד אלא כי בכח תיקון הלימוד בלילה הזה ימצא עזר משדי ובל יפקד ר"ע כל הימים, וביותר אם יחזיק בסוד הלימוד במאמרי הזוהר והתקונים אשר הוא תקון ושמירה רבה לעלולים בנזילות.

תקון ליל שישי מסוגל לימי שובבי"ם ולמי שנטמא ביוכ"פ

פד. ומורי נר"ו נתן לאיש אחד שראה קרי ליל יום הכפורים ונפשו מרה ביגון ודאגה רבה התקון הזה, וכן היה אומר שאם יעשו כסדר הזה בימי השובבי"ם יום יום לא יצטרך להתענות כי הוא משפ"ר התקונים לעון זה.

לימוד התקון בבית היולדת מסוגל לשמירת הולד מפגם הברית

פה. ושמעתי מפיו שאם יעשו כסדר הזה [34] בבית היולדת כל שמונת הימים או לפחות ארבעה ימים קודם המילה, יהיה התנוק ההוא נאמן בבריתו ולא יטמא את מקדש ה' כל הימים.

סגולת הלימוד במידת הצדיק לעורר משיח צדקנו

פו. ונוסף גם הוא תפארת התקון הזה בשמים ממעל אשר בכח סגולת לימודי ה' בסוד הצדיק מחזה שד"י תחזה מבריק ומבהיק עד להפליא ושש ומתפאר בגוונין שלו לקרוא שנת דרור מגלות הארוך המר והנמהר זה כמה ימים רבים ורעים מר מר מחמת שדי, ועל כן נקוה כי בכח סגולת לימוד סודי התורה ובסוד הצדיק יריע אף יזריח על אויביו יתגבר ופדויי ה' ישובון כמו שביארנו בספר מחמדי עין מאמר הרשב"י עליו השלום לרבי אלעזר בריה לא תצפי לרגלא דמשיחא עד דיתחזי האי קשת בגווני נהירין ויתנהיר לעלמא, [35] כי איננו סותר מאמר צפית לישועה חלילה רק רצה להודיעו קושט דברי אמת כי הדבר הזה תלויה בידינו לעשות כוונ"ים למלאכת השמים והיו למאורות ברקי"ע השמים להאיר על האר"ץ לקשט מדת הצדי"ק העליון בעדי עדיים בשפר התקונים עד דיתחזי האי קשת בעלמא מתקשטא בגווני נהירין.

ובכן אז תצפי לרגלא דמשיחא יעלוז שד"י וכ"ל אשר בו כי כן עיקר גאולתנו תחלה וראש לפדיון נפשינו הוא משיח בן יוסף הצדי"ק ומביא גואל לבני בניהם הוא היסוד בסוד אם יגאלך טו"ב יגאל אמרו צדיק כי טוב, ועל כן נקוה לראות מהרה בתפארת עוז משיח צדקנו לתקן עולם במלכות שדי, ובכן תאלמנה שפתי שקר הדוברות על צדי"ק עתק בגאוה ובוז כמו שאמרו במדרש רות בפסוק אם יגאלך טוב ע"ש.

עוד בשבח המתנהגים בתקון הנזכר

פז. ומה יקרו מעלותיו לאיש העושה אלה אולי יקרה ה' לקראתו עת שערי רצון לעורר את הרחמים למעלה, ויוסף ה' שנית ידו לחשוף את זרוע קדשו יבא שלום רוח אפינו משיח ה' וינהג את הצאן שה פזורה ישראל קוממיות לארצנו ובצל שדי נחסה ונתלונן ברוב ששונים.

כי על כל אלה מתוקן ומקובל וטוב ויפה הדבר הזה עלינו לעולם להיות מגמת לבנו ועינינו שם כל הימים בלימודינו ובכל מעשה ידינו להאיר אל עבר פני מעיין הברכה תרוממנה קרנות צדיק, וביותר באור יום השישי תמיד מידי שבת בשבתו להגות תמיד כל היום ההוא וכל הלילה בסוד הצדיק בקדושה ובטהרה.

פח. ואיתא בתקונים תקון כ"א ז"ל, אם ישראל יתערון לה להאי אהבה קדם זמנא צריכים לאתערא כדקא יאות ואם לאו לא יתערון לה הדא הוא דכתיב אם תעירו ע"כ, ולפיכך יאותה להתקדש מאד במעשה התקון הזה ביותר וחביבה מצוה בשעתה, ויתר על כן נמצא תועלת עצום בסגולת לימוד אור השישי להשיב אליו הנשמה אשר תאבד

ממנו בפגמי ששת ימי החול כמו שנאמר מנשמת אלוה יאבדו כמו שכתוב בזוהר לך לך דף צ"ד.

וכן יעתר אל אלוה וירצהו על פגמו בשלש קדושות מחשבה ודיבור ומעשה בששת ימי החול ומנשמת אלוה יאבדו כמו שביארנו למעלה ובכן בכח סגולת הלימוד ההוא ישוב אליו כאשר בתחלה, ומה גם כי יצטרף עמו אהבת כללות היום והארת קדושת שבת אשר יעיר מחצות ליל שישי וכדאי היא שבת שתרחם כמו שהגין על אדם הראשון להשיב אליו אבדתו אשר אבד ונשמת שדי תבינם.

ע"ש הוא יום משפט על תוספת הנשמה

פט. ומורי נר"ו היה אומר כי יום שבת אף על גב שהוא יום מנוחה ועונג עם כל זה הוא יום הדין אל החיים ואל המתים, והכי מרגלא בפומיה דרשב"י ע"ה לאמר מעלי דשבתא גלגולא דנשמתין איהו וכו', כי המשפט לאלהים הוא אחד לצדיקים גמורים לעלות לגן עדן עליון להיות בצרור החיים ואחד של רשעים גמורים שנדונין בגיהנם גם ביום השבת כמו שנאמר ויצאו וראו וגו' ואשם לא תכבה ואחד של בינוניים שיוצאים והולכים לגן עדן התחתון כי בודאי כל זה נעשה על פי הדין לדון מי הראוי לכך.

וגם הוא ישפוט בעד החיים לדעת כל אנשי מעשהו אם חטא איזה עון המונע ממנו תוספת נשמה לגמרי או על אשר לא הכין עצמו הכנה הגונה לקבל קדושת שבת, וגם יהי דן על המצוה אשר ימצא בו אשר פעל ועשה אשר לפיהן יזכה לקבל תוספת נשמה ומהו החלק המגיע וראוי לו כי תוספת נשמה הבאה אל בית ישראל בערב שבת אין הכל בהשואה אחת אלא כל אחד לפי זכותו וצריכין לדון לכל אחד מהו החלק הראוי לו.

ג' ספרים נפתחים בערב שבת

צ. ונמצא כי שלשה ספרים נפתחים בערב שבת, אחד של צדיקים גמורים הזוכים לתוספת נשמה היותר עליונה, ואחד של רשעים גמורים שנאמר בהם ימחו מספר חיים לפי שאין מקבלים קדושה ולא שום תוספת, ואחד של בינוניים שמקבלים תוספת נשמה כל אחד לפי שיעורו, והן על כל אלה צריך כל אדם לעתור ולרצות לפני אלהינו מרחם, יוציא לאור משפטו ודינו בקום למשפט אלהים והשעה רצויה להתחנן בתפלה זו בליל *שישי*.

טעם לתפילה המיוסדת בנוסח אנשי מעמדות

צא. והנה מודעת זאת אשר חכמים הגידו [36] דאנשי מעמד היו יושבים ארבע תעניות בשבת בשני בשבת בשלישי וברביעי ובחמישי, בשני על יורדי הים, בשלישי על הולכי

מדברות, ברביעי על אסכרא שלא תפול על התנוקות, בחמישי על עוברות ומניקות, עוברות שלא יפילו, מניקות שיניקו את בניהם.

ותנן בפרק אלו הן הגולין, אמותיהן של כהנים היו מספיקות מחיה וכסות לרוצח שגלה לעיר מקלט כדי שלא יתפללו על בניהם שימותו, ואמרינן בגמרא טעמא דלא מצלו הא מצלו מייתי והכתיב קללת חנם לא תבא אמר ליה ההוא מפרקיה דרב שמיע לי שהיה להם לבקש רחמים על דורם ולא ביקשו וכו', ונראה שמטעם זה היו אנשי מעמד מתענים ארבע תעניות בשבת לבקש רחמים על דורם, והן עתה בדורות הללו אנשי אמונה אבדו דוחים את הגזרות, מרוב עוונינו אבדנום ואין איש שם על לב כדרך שהיו עושים אנשי מעמד.

צב. ולפיכך ראוי לכל איש הירא אשר הוא מעבדי ה' העומדים בבית ה' בסדר הלימוד, [37] להיות זה מכלל כוונתו ליל שישי לעתור ולרצות בלילה הזה הכוללת כל החמשה ימים על אחיו בית ישראל כדרך שהיו מתפללים אנשי מעמד, ותפלה זו מקומה אחר קריאת המזמורים כאשר אערכנה לפניך לקמן.

תפלה קודם תקון ליל שישי

צג. ואנכי תקנתי נוסח תפלה כוללת כל כוונת תיקון לימוד ליל שישי לעתור ולרצות עבדי ה' לפני לימודם וזה תוארה.

לשם יחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה בדחילו ורחימו ורחימו ודחילו ליחדא י"ה בו"ה ביחודא שלים בשם כל ישראל, הנה אנחנו באים להגות בתורה בלילה הזה לקשר את נפשינו ולהדביקה אל שורשה להשלים אילן העליון ולהשלים אדם העליון לתקנו ולהביא כל אומות העולם תחת יד ה' שכינתא תתאה ולהביא כל אלהי"ם אחרים תחת רשות שכינה עילאה כדבר שנאמר כי אתה ה' עליון על כל הארץ מאד נעלית על כל אלהים, כי ה' עליון נורא מלך גדול על כל הארץ, י'חיד ג'אה ל'עמך פ'נה ז'וכרי ק'דושתך.

ויהי רצון מלפניך יהוה אלהינו ואלהי אבותינו שבזכות כל תעלומות חכמה אשר חתומים בסוד צדיק ח"י העולמים אשר בם נהגה בלילה הזה אור השישי בסוד הצדיק נאדרת, וגם בזכות כל פסוקי תורה נביאים וכתובים אשר בסוד הצדיק הוצק יסודם אשר בם נהגה בלילה הזה ובזכות תיבותיהם ואותיותיהם ונקודותיהם וטעמיהם והשמות היוצאים מהם, שתהא שעה זו שעת רחמים שעת הקשבה והאזנה להיות למודינו נחת רוח לפני כסא כבודך, ויהיה עולה לפניך כאילו השגנו כל הסודות החתומים בהם.

והיו למאורות ברקי"ע השמי"ם להאיר על הארץ, תרוממנה קרנות צדיק ויכין בצד"ק כסאו יעמד ח"י על האדמ"ה ועליה יציץ נזרו, ומשם יושפע עלינו שפע ישועה ורחמים

למחול ולסלוח כל אשמותינו אשר אשמנו ופגמנו באות ברית קדש חותמא דמלכא וקלקלנו צינורות הקדושה כי מפני הרעה נעצ"ב הצדיק צדיק ור"ע לו.

ואשר פגמנו ומנענו ה' חסדים וה' גבורות מלהאיר אל עבר פני הצדיק ופגמנו בכ"ח אותיות דמילוי מלואו דשם ע"ב וכ"ח דס"ג וכ"ח דמ"ה, והיה בסוד שישי עתה ישוב להיות השישי כלול באהבת ה' חסדים וה' גבורות, ואשר נואלנו ואשר פגמנו והיינו מפרידי אלוף צדיק מצד"ק והצדיק אבד והיה בסוד שישי, עתה ישוב לחבר את האהל להיות אחד צדיקים יושבים ועטרותיהם בראשיהם והיה השישי מוכתר בכתר הה' כי כלתו היא.

ונוסף גם הוא לתקן ולהאיר כי יפול הנופל בעון פגם בריתינו שפע או"א לנה"י דז"א לאחור ולא לפני"ם ופגמנו בשמות הקדושים יוד הי ויו הי אלף הי יוד הי ואף בשמות אחוריהן לא הושב ידינו מבלע והחשכנו מאור ד' יודין דמלוי ע"ב, ואף גם אשר פגמנו בשמות יוד הא ואו דאו"א, ואשר חשבנו בניאופים ופגמנו בסוד ד' שמות אהיה, ואשר השלכנו אמ"ת ארצה אהי"ה פעמים אהי"ה העולים אמ"ת כי כולו זרע אמ"ת, ואף גם אשר פגמנו בסוד זווג דנשיקין דחיך וגרון שם אחה"ע.

ועתה ה' אלהינו ידענו כי חטאנו וברוב אולתנו שגינו ואם תפנה לחטאתינו אבדה תקותנו ואם תשמור עוונותינו הננו ברעתנו ואם לא תחננו אוי נא לנו על אחריתנו, ובטובך הגדול שוב צור ישועתינו וראה בעין חמלתך צרת גופינו ונשמתינו וקבל ברחמים לימוד תורתך ותשובתינו בבואינו לדפוק דלתי רחמיך צועקים בדמע לב, וביד זעמך אל תטשנו כי אתה בוחן לבות וכליות וגלוי וידוע לפניך כי לא עלה על דעתינו להמרותך אפס כי עז יצרנו הרע ופיתנו ויוכל לנו ומנע הטוב ממנו.

ואתה ה' שופט צדיק החזק בדק ביתנו הרעועה ותקן כל אשר עותתנו, והעלה והאר כל השמות שפגמנו בהם ויהיו למאורות כמשפט הראשון ותלקט כל אשר פזרנו, ותכרית ותשמיד כל ילדי פשע זרע שקר אשר בחטאתינו בנים גידלנו ורוממנו, ותשליך במצולות ים כל אשות הזימה אשר בעונינו כלכלנו והן הנה מלופפות בנו ותרחיקם מאיתנו ומגבולינו ולא יגעו בנו ובנפשותינו ולא ילוו אלינו לקברינו לאמר אבינו אתה ולא תאונה אלינו רע"ה ונג"ע לא יקרב באהלינו, ובכח קדושת שמך הגדול היוצא מפסוק ח'יל ב'לע ו'יקיאנו כאריה תשאג לעומתם ותוציא בלעם מפיהם והשג תשיג והצל תציל וישוב הכל לאיתנו הראשון ולא ידח ממנו נדח.

ובכן יהי רצון מלפניך ה' י"ה המתעלה על אופן הגדולה הנקרא חזחזית מקום חזיון החוזים, סמכנו ובטל ממנו הרגש הטבע הגופני ולא תצא ממנו שכבת זרע בחמת קרי,

ופרשז עלינו מזיו צדיק חי העולמים באבר"תו יסך לנו ובצל שדי נחסה ונתלונן לבל נפקד ר"ע כל הימים, ויקויים בנו מקרא שכתוב בכל עת יהיו בגדיך לבנים ושמן על ראשך אל יחסר.

ועתה מהר ועשה למען קדושת סַנוּי סְנַסְנוֹי וסַמַנְגְלַף ולמען קדושת הכהנים הקדושים הממונים עליהם אג"ף (סוד אותיות אחה"ע בסוד פ"ד אותיות שיש באהי"ה פעמים אהי"ה) שג"ף (סוד ש"ע נהורין וי"ג מכילן דרחמי) נג"ף (סוד אותיות גי"כק אותיות החיך והוא סוד ד' מילויים ע"ב ס"ג מ"ה ב"ן וד' אותיות הפשוט והכולל גי' גי"כק כמנין שם זה) שְׂגַף נְגַף אֲגַף נְגַף אֲגַף שְׂגַף.

כן יהי רצון מלפניך ה' צבאות הנקדש בצדקו וקדשנו בקדושתך ולב טהור ברא לנו אלהינו ורוח נכון חדש בקרבנו, ואם פגמנו במחשבה ודיבור ומעשה בימי המעשה ומנשמה ורוח ונפש נאבדנו, אתה בטובך אל תשליכנו מלפניך ורוח קדשך אל תקח ממנו, השיבה לנו ששון ישעך ורוח נדיבה תסמכנו וזכנו שתחזור לנו ביום השבת הקדוש הבא עלינו.

וכמו שהגין קדושת שבת על אדם הראשון ויצא בדימוס כן יגן עלינו אנחנו עבדיך הבאים לפני הדר כבודך חרידים ודואגים על פגם נפשינו רוחינו ונשמתינו, ותוציא לאור משפטינו להאיר נפשינו רוחינו נשמתינו בשבת זה בתוספת מרובה על העיקר לעבדך באמת כל הימים, ואתה ברחמיך הרבים תחפוץ בנו ותרצנו ותחזינה עינינו בשובך לציון ברחמים ונשמחה ונראה מחזה שד"י מבריק ומבהיק עד להפליא ונראתה הקשת שש ומתפאר בגוונין שלו צדי"ק ונושע הוא.

ועל כן נקוה לך ה' אלהינו לראות מהרה בתפארת עוזך והאלילים כרות יכרתון, תאלמנה שפתי שקר הדוברות על צדיק עתק בגאוה ובוז ותקן עולם במלכות שד"י, ויאמר אדם אך פרי לצדי"ק אך יש אלהים שופטים בארץ, כי לעולם לא ימוט לזכר עולם יהיה צדיק, וגזע משרשיו יפרה משיח בן יוסף הצדיק אשר הוא יהיה תחלה וראש לפדיון נפשנו ולנחמנו ולהרים דגלנו על כל הגוים.

ובעבור קדושת שמך עשה ולא לנו וחוס וחמול עלינו ואל תהי צרה ויגון בגאולתינו שלא יהרג משיח בן יוסף על ידי ארמילוס הרשע, ושלא יקומו כל הגוים עלינו לאמר לכו ונכחידם מגוי ולא יזכר שם ישראל עוד, וזכור כי עפר אנחנו ואין בנו תורה ומעשים טובים אשר בהם נשען להמלט מחבלי משיח ואין מי יעמוד בעדנו אלא שמך הגדול יעמוד לנו בעת ההיא, והרם דגל משיחנו על ארמילוס הרשע ועל כל אגפיו, ישמח צדי"ק כי חזה נקם פעמיו ירחץ בדם הרשע.

ואת צמח דוד מהרה תצמיח וקרנו תרום בישועתך וירום הודו [38] ותנשא מלכותו על כל העולם כולו, וקנא לשם קדשך המחולל בגוים ושארית צאנך דווים וסחופים בכל המקומות אשר נפוצו שמה כי גרשונו היום מהסתפח בנחלת ה', והשב ישראל אל נוהו וארמון על משפטו ישב ובאה הממשלה הראשונה ממלכת לבת ירושלים ומלך מלך והשכיל ועשה משפט וצדקה בארץ ועמד ורעה בעוז ה' בגאון שם ה' אלהיו, ונקוו אליו כל הגוים לקרוא כולם בשם ה' לעבדו שכם אחד כי לך אנו מחכים ולישועתך אנו מצפים אל תבישנו משברינו ה' אלהינו מלך ביפיו תחזינה עינינו מוכתר בכתרי כתרים אמן, עשה למען שמך עשה למען ימינך עשה למען תורתך עשה למען קדושתך, יהיו לרצון וכו', ויהי נועם ה' וכו'.

תפלה קודם לימוד התנ"ך אחר חצות ליל ו'

צד. ובהגיע עת קריאת תורה נביאים וכתובים יכוונו בסוד קריאתם כמו שכתוב בפ"ג דשבועות ואחר קריאתם ישפכו שיחם לפני ה' בתחינה זו.

רבונו של עולם גלוי וידוע לפני כסא כבודך שבזמן שבית המקדש קיים אנשי מעמד היו לנו לחומה ולמחסה ביום זעם והיו באים בכח מעשיהם וצומם ותעניתם יום יום מימי המעשה לעמוד בפרץ ולדחות את הגזרות, וזועכים אף בלחשם חימה עצרו בשועם טרם קראוך עניתם, יודעים לעתור ולרצות וכאב רחמת למענם ולא השיבות פניהם ריקם.

והן עתה חרבה עירינו ושומם בית מקדשינו ומרוב עונינו אבדנום נאספו מנו בחטאתינו, פסו גודרי גדר צומתו משיבי חימה וקמים בפרץ אין וראויים לרצותך אפסו, על כן אנחנו באים בקידה בכריעה בהשתחויה ביראה וברעדה לבקש רחמים ותחנונים מול כסא רחמיך על עדת ישראל בני רחומיך, ואף כי אין אנו ראוים ולא הגונים ולא כדאים לעתור ולרצות על עצמינו וכל שכן על אחרים אבל שמנו לבנו לנגד רחמיך, ידענו ה' כי חטאנו ואין מי יעמוד בעדינו אלא שמך הגדול יעמוד לנו בגלות החיל הזה וכרחם אב על בנים רחם עלינו.

ותראה לפניך זכות תורת משה עבדך וזכות נביאיך הקדושים וזכות דוד נעים זמירותיך אשר למדנו בתורת קדשם בלילה הזאת, ולמען זכות פסוקיהם ותיבותיהם ונקודותיהם וטעמיהם ושמותיהם הקדושים הרמוזים והמצורפים בהם ורמזיהם וסודותיהם היוצאים מהם יכבשו רחמיך את כעסך מעלינו ותמחול ותסלח את כל אשר חטאנו ועוינו ופשענו לפניך, והשיבנו אבינו לתורתך וקרבנו מלכנו לעבודתך ותחזירנו בתשובה שלמה לפניך תמיד כל הימים ותדריכנו לעבודתך ותפתח לבנו בסוד תורתך, ומאוצר מתנת חנם תחון עלינו כגודל חסד"ך והכן פרנסתינו מידך המלאה והרחבה ולא יצטרכו עמך בית ישראל

זה לזה ולא לעם אחר, ונהיה אנחנו ובני ביתינו בכלל הרחמים ובכלל החן והחס"ד שתתן לנו מזונותינו במילוי ובריוח ומשפע ברכה העליונה תברכנו.

ותשפיע טל העליון מתרין מזלין נוצר ונקה דרך חיך וגרון לאו"א ומאו"א לז"א ומז"א לחקל תפוחים קדישין ומהם ישתלשל ויגיע ויראה השפע ההוא בכל העולמות.

ורוה פני תבל ושבע את העולם כולו מטובך ומלא ידינו מברכותיך ומעושר מתנות ידך ובימינך תסעדינו, הטריפנו לחם חוקינו ולא ינוכה מזכיותינו מאומה ונשבע לחם ונהיה טובים כי אתה האל פותח את ידך ומשביע לכל חי רצון, ושים עין השגחתך עלינו כמו שנאמר הנה עין ה' אל יראיו למיחלים לחס"דו להציל ממות נפשם ולחיותם ברעב, ותצוה פחד"ך על אויבנו ותצילנו בכח גבו"רתך מיד כל מבקשי רעתנו, וכל הקמים עלינו לרעה מהרה הפר עצתם וקלקל מחשבותם, יהיו כמוץ לפני רוח ומלאך ה' דוחה, ה' כגבור יצא כאיש מלחמות יעיר קנאה יריע אף יצריח על אויביו יתג"בר.

ובעוז תפאר"תך תפתח לבנו בסוד עמקי תורתך התמימה ונהיה אנחנו וצאצאנו וצאצאי צאצאנו כולנו יודעי סוד שמך ולומדי תורתך לשמה בקדושה ובטהרה, וקדשנו במצותיך וקרבנו מלכנו לעבודתך וטהר לבנו לעבדך באמת לא לבקשת גדולות ונפלאות ממנו ולא לאהבת העושר והכבוד אפס לכבוד קדושת שמך, וקיים בנו מקרא שכתוב ולתתך עליון על כל הגוים אשר עשה לתהלה ולשם ולתפארת ולהיותך עם קדוש לה' אלהיך כאשר דיבר.

ואתה ה' צבאות מלטנו מידי צרותינו ותבטל מעלינו ומעל כל עמך בית ישראל כל גזרות קשות ורעות, ותטה לב המלכות עלינו לטובה ופרוש עלינו סוכת שלומך, והגן בעדינו והסר מעלינו מכת אויב דבר חרב צרה רעה רעב ויגון ומשחית ומגפה, שבור והסר השטן מלפנינו ומאחרינו ובצל כנפיך תסתירנו ושמור צאתנו ובואנו לחיים טובים ולשלום, תודיענו ארח חיים שובע שמחות את פניך נעימות בימינך נצח.

ונתת מהו"דך על עמך ועל נחלתך הדווים וסחופים והודם נהפך עליהם למשחית בגלות המר והנמהר בצרות וביעותי אלוה יערכם, ואין יום שאין קללתו מרובה מחברו ורבה שבעה לה נפשינו בקורות הזמן וכאבינו נעכר, ובטובך הגדול ישוב חרון אפך מעמך ומעירך ומארצך ומנחלתך, והסר ממנו מכת המות ואל תקחנו מהעולם הזה בקוצר שנים עד מלאת ימי שנותינו שבעים שנה ואל תדיחנו מפני שום אדם בעולם עד שנוכל לתקן שלימות נפשותינו, ומרעש ומרוגז הצילנו, ולכל השוכבים על ערש דוי אשר מעמך בית ישראל המה העלה ארוכה למחלתם וחזקם ואמצם להיות בגדר הבריאות לעבודתך וליראתך.

ואל תמשול אסכרה ושדים ורוחות רעות בכל ילדי עמך בית ישראל ותגדלם לתורתך ושלא יטמאו ברית קדשם כל ימיהם, ותפקוד לכל חשוכי בנים בזרע של קיימא לעבודתך וליראתך, ועוברות עמך בית ישראל תצילם שלא יפילו ולדותיהן הקדושים מבטן ומן ההריון, והיושבות על המשבר ברחמיך הרבים התר להם חבלי הלידה והמליטו ולדותיהן שלימים וכן טובים ואל יהיו בפתקא של חוה לעבודתך להיות צנועות ונוהגות כדת יהודיות ולגדל בניהם ובנותיהן בקדושה וביראת ה'.

ותקרא לשבויים דרור ולאסורים פקח קוח, ולכל בני ישראל עמך יורדי הים באניות פצם והצילם ממים רבים מיד בני נכר, הצילם מטיט ואל יטבעו ינצלו משונאיהם וממעמקי מים, אל תשטפם שבולת מים ואל תבלעם מצולה ואל תאטר עליהם באר פיה, ובני ישראל ההולכים ביבשה ובפרט אחינו השלוחים מארץ הקדושה הדריכם בדרך ישרה ללכת אל עיר מושב והצילם מכף אויב ואורב בדרך, יהיו שונאיהם כקש לפני רוח ומלאך ה' דוחה, תחשכנה עיניהם מראות ומתניהם תמיד המעד, שפוך עליהם זעמך וחרון אפך ישיגם, תפול עליהם אימתה ופחד בגדול זרועך ידמו כאבן, עד יעבור עמך ה' עד יעבור עם זו קנית.

וחזק בני רחומיך חלושי תלאות הזמן ודו"ה לבם באנחות יגוניהם, וקרע רוע גזר דינם והפוך יום דו"ה להו"ד והדר, והקל מעלינו ושבור עול גלות מעל צוארינו והושיענו ה' אלהינו וקבצנו מן הגוים להו"דות לשם קדשיך להשתבח בתהלתך, והקם שדי יסודך ושביל דרכיו הסתולל וכל הנשמה תהלל לשם הדרו וכבודו ירננו אל אל ח"י.

ומזיו הדרו אתה תשוב תחיינו ונצר משרשיו יפרה עוז מלך משיח בן יוסף להוציא מצרה נפשנו ולהרים דגלנו על כל הגוים ותברכנו בברכת הורינו לאמר, מאל אביך ויעזרך ואת שדי ויברכך ברכות שמים מעל ברכות תהום רובצת תחת ברכות שדים ורחם, ועתה שלח העז את מקנך מהרה קוממיות לארצנו, ותמלו"ך אתה הוא ה' אלהינו מהרה על כל מעשיך בירושלים עירך ובהר ציון משכן כבודך ככתוב בדברי קדשך ימלוך ה' לעולם אלהיך ציון לדור ודור הללויה, ואת צמח דוד מהרה תצמיח וקרנו תרום בישועתך ומלך ביופיו תחזינה עינינו, והיה ה' למלך על כל הארץ ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד, עשה למען שמך וכו', יהיו לרצון אמרי פי וכו', ויאמרו קדיש יהא שלמא רבא וכו'.

פיוט המיוסד לאשמורת ליל שישי מהר' משה זכות ע"ה

צה. ואז ישירו את השיר הזה, לחן מה לך יצרי.

מלאכי [39] שלו"ם הדר צור השמיעו. מהלל מזמור לתודה הריעו.

שכבר עבר ענן איד הפחד. שאפו זרחו באור אל הופיעו. - **מלאכי**

ועדו עתה קהלכם נשירו. ועלו על כס כבוד אל הביעו. - **מלאכי**
תאות דודים קדושים העירו. תחנון עם אל עדי רום הגיעו. - **מלאכי**
האדירו עוז להעלות קולנו. הממו משטין וכל צר הכניעו. - **מלאכי**
צעדו נא עד הדום כס צורינו. צהלו וכנף רננים הרקיעו. - **מלאכי**
עטרו כתר לאל ח"י לנצח. עוז לכתר זה בסוד שם השביעו. - **מלאכי**
יעלה יהיה כציץ על המצח. יענה אתכם בעת בו תפגיעו. - **מלאכי**
רוממו שדי וטובו תשפיעו. רננת מזמור לתודה הריעו. - **מלאכי**
תם

כוונה ע"ד הסוד לליל שישי

צו. ונכון להיות כל הבא בסוד ישרים לכוין בלילה הזאת בקריאת שמע שעל המטה קודם שיאמר בידך אפקיד רוחי, ואם מהעומדים בבית ה' בסוד ישרים ועדה כל הלילה ואין קריאת שמע עם כל זה יאותה להם לכוין בכוונה לבד בדרך קצרה הכוונה שצריך לכוין בעת הכנסת כלה להעלות העולמות ולהכין מיום שישי שהוא בחינת היסוד ליום שבת שהוא בחינת המלכות כי בבא השבת כבר הוא מוכן.

ויכון בקדושת מחשבתו להעלות ג' ראשונות דעשיה בנצח והוד יסוד דיצירה על ידי ג' הב"ו שבמזמור לדוד הבו, וז' תחתונות דעשיה על ידי ז' קולות שבו, וג' ראשונות דיצירה יעלו בנה"י דבריאה על ידי ג' באי כלה, וז' תחתונות דיצירה המה יעלו על ידי שמות אהיה יהו ויעלה הבריאה באצילות על ידי טו"ב להודו"ת, ואין להזכיר הפסוקים רק בסוד המחשבה, ושוב יכוין באצילות שם ע"ב כל אות שבו בדג"ש ורפ"ה יִ֫וּד הֵ֫י וָ֫ו הֵ֫י', ובבריאה שם ס"ג כל אות בשב"א גע"א וכן הוא נוטריקון ס"ג סב"א יְוְדְ הְיְ וְאְוְ הְיְ געיא, וביצירה שם מ"ה כל אות בוא"ו שו"רק כי הוא"ו הוא סוד הת"ת דיצירה יוּ וו דוּ הוּ אוּ וו אוּ וו הוּ אוּ, ובעשיה שם ב"ן כל אות בשב"א קמ"ץ יָ֫וָ֫ד הָ֫ וָ֫ו הָ֫ה.

ואחר כך יאמרו כל החברים בקול ערב וניב יפה עומדים על רגליהם אנא בכח גדולת וכו' ויכוונו בסוד השמות, ובשם השישי יכללו שאר השמות כנודע ויכוונו להעלות על ידי כך סוד הכוונה הנזכר.

לימוד משנה לליל שישי

צז. ואחר כך אם הפנאי מסכים יהגו במשנ"ה להאיר מהארה ההיא אל הנשמה, פעם במסכת טהרות ופעם בסימן אמ"ת (אבות מדות תמיד) ופעם במשניות ספר יצירה הכל לפי כושר השעה.

שיעור זמן חצות הלילה לענין תקון חצות ויתר דברים

צח. ונראה לי לענין חצות לתקון הלילה הזה וגם בתקון חצות שסידרתי לשאר הלילות, הוא בכל מקום ומקום לפי היום והלילה של אותו אקלים, והנסיון יוכיח שקריאת הגבר השחור הנזכר בזוהר מעיד על זה שהוא ברגע חצות לילה בכל אקלים ואקלים לפי ערך של אותו אקלים ולפי ערך הזמן בקיץ ובחורף.

ומה שאמרו בזוהר ריש פרשת ויקהל [40] דאי אתוספן שעתי בלילה אינון שעתי דמתוספן דיממא אינון ולא אתחשבן מליליא בר י"ב דאינון דילה וכו', לאו למימרא שישתנה זמן חצות לילה כי לא ישתנה לעולם בקיץ ובחורף רק התחלת לילה וסופה ושם העסק לענין המשמרות שלעולם השש שעות שקודם חצות והשש שעות שאחר חצות הוי שלש משמרות הלילה בין בקיץ ובין בחורף.

צט. ומורי זלה"ה הכריע לדברי אלה מהש"ס ריש פ"ק דברכות [41] מדפריך מאי קחשיב אי סוף משמרות קא חשיב סוף משמרה אחרונה סימנא למה לי יממא הוא, ואי לא חשבינן הלילה בין בקיץ בין בחורף לשעות זמניות וחצות הוא חצי הלילה ממש מאי פריך דהא בעינן סימנא ללילות הארוכות, וגם מאי פריך התלמוד שם כתיב חצות לילה אקום להודות לך וכתיב קדמו עיני אשמורות והלא אף דקם בחצות דהיינו אחר שש מהתחלת הלילה אכתי איכא תרי משמרות עד היום בלילות הארוכות, אלא על כרחין לומר דחשבינן הלילה בין בקיץ ובין בחורף לשעות זמניות וחצות הוא חצות ממש כמו שביארנו וכן ראוי לנהוג, וכן נהגתי ונהגו עמי חברייי"ץ.

סגולת הנעורים בליל ו' ובשאר לילות להפטר מכרת

ק. והעומדים בליל ו' וכן בשאר כל הלילות נעורים כל הלילה הם נפטרין מידי כריתתן כנודע, [42] ואנכי תקנתי אליהם נוסח תפלה נאה לעתור ולרצות עליהם ועל נפשם בעת קדרותא דצפרא וזה תוארה.

תפלה לתקון כרת

קא. יהי רצון מלפניך יְהוָה אלהינו ואלהי אבותינו אב הרחמים אדון הסליחות, שאם נגזר עלינו בבית דינך הצדק על עוצם חטאתינו ועונותינו ופשעינו להכרת כהכרת רשעים בכרת הנמשך מכת"ר דקליפה כרתי"אל ומסמ"אל וסט"ן ונח"ש העולים עם האותיות והכוללים כר"ת, יכבשו רחמיך את כעסך ויגולו רחמיך עלינו שיהא חשוב צערינו שנצטערנו בלילה הזה וקמטנו שינה מעינינו לקרוע גזר דינינו ונהר יוצץ יסודינו כדבר שנאמר, אשר קומטו ולא עת נהר יוצק יסודם, אני בצדק אחזה פניך אשבעה בהקיץ תמונתך.

ואל תכריתנו לא כרת דיומי ולא כרת דשני ולא יכרת נפשינו מלהעלות מיין נוקבין למעלה, ולא יכרת נפשינו מלהזדווג נפשינו בבת זוגה בעולם הנשמות כהכרת רשעים חס ושלום, ותשפיע עלינו אור ישועה ורחמים מכת"ר עליון להציל ממות נפשינו להחיותנו חיים ארוכים דשנים ורעננים לעבודתך ונזכה למקום שהרוחות והנשמות נחצבות משם ולהיות מן העולים והזוכים לחיי העולם הבא.

ולמען שמך הקדוש **אאהלידה** תבטל מעלינו כל גזרות קשות ורעות ותשגיח עלינו בעין חמלתך שנאמר בו הנה לא ינום ולא יישן שומר ישראל, ויהיה הצער שנדדנו שינה מעינינו בלילה הזה לתקון מעוותינו בפגם הראות שפגמנו בעיינין עלאין והרע בעיני"ך עשינו וניפטר מלהתגלגל נפשינו בעוף הנקרא רא"ה בעון פגם הראו"ת, ופצינו והצילנו מעונש חיבוט הקבר מהמלאך אכזרי המשבר את עיני הרשעים בקבר, ובצער התנודד שינה מעינינו נפטר מאותו הצער ותנוח נפשינו במשכנות מבטחים.

ואם גרמו חטאתינו כל כך באופן שאינו מן הדין שנפטר מאלה, הנה כל שמותיך הקדושים היוצאים מכל מה שקרינו בלילה הזה המה יליצו בעדינו לקבלנו בתשובה שלימה ותקרע רוע גזר דיננו ונפטר מהם, וכל המקטרגים אשר נבראו מכח עוונותינו ימחו על קדושת לימוד תורתינו, אנא הבט בעמלינו ואל תביט במעלינו ותבא לפניך שועתינו, ויצאו מים חיים מלובן העליון דרך רחובות הנה"ר לקו האמצעי נהר פלגיו ישמחו עיר האלהים לטהרינו מכל פשעינו.

ואם הגברנו הדינין הקשים בעולם, אתה בטובך תעורר רחמיך ויפן מצחא דא"א רעוא דכל רעוין במצח ז"א ועינא דא"א בעינא דז"א.

ובכן יתבטלו כל הדינים והיו כלא היו כי אתה חפץ בתשובת הרשעים ולא במיתתן, חננו ועננו ושמע תפלתינו, ועשה למען שמך וכו', יהיו לרצון וכו', ויהי נועם ה' אלהינו עלינו כו'.

סגולת צדקה בעת זו ותפלה ע"ד הסוד

קב. ואיש התמים בונה ביתו מלא צדק יהי ידיו אמונה במעשה הצדקה אחר התפלה הזאת.

קג. ויכוין בכוונת הצדקה מהרב ז"ל, ולהוציא הכוונה בשפתיו יאמר, לשם יחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה בדחילו ורחימו ורחימו ודחילו ליחדא שם י"ה בו"ה ביחודא שלים בשם כל ישראל, הנני בא לקיים מצות מעשה הצדקה לתקן את שורשה במקום עליון, ויהי רצון מלפניך ה' אלהינו ואלהי אבותינו שבמצות צדקה זו יומתקו דיני המלכות מקרא צד"ק בעומדה אחור באחור עם ז"א כתמונת הי"וד שעל הנו"ן ד" **צ** דצדק וגם

דל"ה דלה כדל"ת דצד"ק, ורגליה יורדות מות כתמונת רגל ק' דצדק שורש קי"ן קינא דמסאבותא, ועתה יעלה רגל הק' ותחזור לצורת ה' שורש הבל ובלע המות לנצח ואור רשעים ידעך, והיו למאורות ה' חסדים בכבוד הדר מלכותך והיה צד"ק לצדק"ה, ומעז יצא מתוק ופניה לא יהיו לה עוד ופניהם איש אל אחיו יחדיו יהיו תמים מעשה הצדקה יצדק בסתר עליון ומעשה ידינו כוננהו, זרועי כתמונת הו', וה' אצבעות ידי תרמזנה לה', והפרוטה הי', וה' אצבעות העני תרמזנה לה' האחרונה, והיה מעשה הצדקה שלום בזו"ן ויתמתקו שורש הדינין רפ"ח נצוצין אשר עם כללותם המה יעלו פר"ט בפרוט"ה זו פר"ט ו"ה בחיבור ו"ה זו"ן במעשה הצדקה הזאת וכמו כן יתמתקו כל הדינין הקשין מעלינו וצדקה תציל ממות נפשותינו ולא יכרת כל בשר, ויהי נועם ה' וכו', יהיו לרצון וכו'.

הנה נא ערכתי משפט זאת אות הברית לישרים בלבותם לנחותם הדרך ילכו בה והמצוה אשר כתבתי להורותם והיו לטוטפות בין עיניהם, ולכל איש הירא היו תהיה למשען ולמשענה גם כי נטה ליפול אם עוד ידו נטויה ישלח ידו והחזיק בו, יחזיק במעוזו יעשה שלום לו וצדיק באמונתו יחיה.

ציונים והערות לפרק א

1) הוא החכם ר' שלמה אפרים לונטשיץ מח"ס כלי יקר וכו'. 2) שבת דף ס"ט ע"ב. 3) נדרים דף ס' ע"א. 4) זוהר ויקהל דף ר"ד ע"ב. 5) זוהר נשא דף קמ"ד ע"ב. 6) זוהר צו דף כ"ט ע"א. 7) ברכות דף מ"ז ע"ב. 8) שבת דף קי"ח ע"ב. 9) חובת הלבבות שער הבטחון פ"ד ד"ה ביאור החלק כו'. 10) נדה דף י"ג ע"ב. 11) כתובות דף י"ז ע"א. 12) ברכות דף כ' ע"א. 13) ב"ב דף קס"ד ע"ב. 14) קדושין דף מ' ע"א. 15) זוהר פקודי דף רס"ג ע"ב. 16) ירושלמי ברכות פ"א ה"ב, ובדפו"ר נתחלף רשב"י בר' לוי והוא ט"ס. 17) אבות פ"ד מ"י. 18) זוהר אחרי מות דף נ"ו ע"ב. 19) עי' חובת הלבבות שער עבודת האלקים ריש פ"ט ששם הובא המשל בקיצור, אך העירו בזה כי המחבר שהאריך בזה משום שציטט לשונו של הקונטרס "אורח מישור" פ"ג ע"ש. 20) תקו"ז דף כ"ב ע"ב תיקון ו'. 21) פסחים דף ק"ו ע"א. 22) ותמצאם ערוכות אף בסידור המחבר כת"י שאליו ציין בשני מקומות בחיבורו ושלחו לתלמידיו, וחלקים ממנו הגיעו לידי המקובל האלוקי ר' אברהם טובייגא ע"ה שהדפיסם בסידור "חסד לאברהם" שרובו ככולו מבוסס על הספר חמדת ימים, והסידור כולל תוספות רבות שמצא בקונטרסי המחבר שהגיעו לידו בכתיבת יד ולא נדפסו בחמ"י שלפנינו וכפי שציין בהקדמתו שם, והתפילות לפסוקי השמו"ת שעליהן ציין כאן המחבר כי הם כתובים בספרו "חמדה גנוזה" ימצאם המעיין בסידור הנזכר דף ע"ו ע"א {מהדורת מנטובה שנת תקמ"ג עמוד 153 באוצר החכמה} ומכונה שם סדר תיקון היום. 23) זוהר בשלח דף ס"ג ע"א. 24) ירושלמי תענית פ"ב סוף הי"ב. 25) ערובין דף מ' ע"ב. 26) זוהר ויקהל דף ר"ז ע"ב. 27) זוהר תרומה דף קמ"א ע"א. 28) זוהר חיי שרה דף קכ"ד ע"ב. 29) זוהר פנחס דף רמ"ז ע"א. 30) ספר חסידים סימן תקכ"ח. 31) ברכות דף מ"ג ע"ב. 32) זוהר נשא דף קל"ב ע"ב. 33) את הפיוט הנזכר קיבל

המחבר באחרית ימיו בעת שהותו בעיר ונציה מהמקובל האלוקי כמוהר"ר משה זכות תלמידו ששמו רמוז בבית השביעי, ובספר "הן קול חדש" משנת תע"ב הדפיסוהו בין שאר פיוטי הרמ"ז ע"ש בדף ח' ע"ב. 34) יש לציין כי סדר לימוד זה הוא הסדר הנהוג ללמוד בליל הברית ממאמרי הזוהר וכולו מיוסד על סדר לימוד זה שייסד החמדת ימים ונדפס במהדורות רבות בספר "צמח צדיק", והוא הסדר שהביא החיד"א בספרו "הוד ברית" {עמוד קל"ג בנדפס מחדש}, ואף המקובל האלוקי הרש"ש זי"ע נהג כסדר הזה כפי שנמצא בשטר ההתקשרות שחתם עם שאר החברים בשנת תקי"ד ואשר בראש החתימות נמצאית חתימת ידו של זקן החבורה ה"ה כמוהר"ר ישראל יעקב אלגאזי אשר הביא את הספר חמדת ימים לדפוס, והם קבלו על עצמם ללמוד בבית הולד ג' חברים בכל שבוע הבן ואילו בליל הברית ילכו שם כל החברים יחדיו וילמדו את הסדר המיוסד ללימוד ליל שישי שהוא הסדר המיוסד מהרב חמדת ימים. {עי' בכ"ז באריכות בספר אוצר חמ"י עמוד ר"ז - רט"ן}. 35) זוהר נח דף ע"ב ע"ב ובתקו"ז דף ל"ו ע"ב. 36) תענית דף כ"ז ע"ב. 37) שורה זו נשתרבבה גם בדפו"ר שלא במקומה כפי שיבחין המעיין, וע"כ הקדמנוה לתחילת הדיבור בתוספת תיבות "אשר הוא מ...". 38) יש להעיר כי כוונת לשון ירום "הודו" שייסד המחבר, הוא על שם הכתוב בתהלים במשיח צדקנו "הוד והדר תשוה עליו" שהמשיח נרמז במידת ההוד, ולהסיר לעז הלועזים מן הראוי היה לצטט כאן מנוסח התפלה שייסד הרמב"ן לשכיב מרע ונדפסה בספר מעבר יבק מאמר א' סוף פרק ט' בזה"ל, "ותשלח לנו משיחנו "האהוב" ותחיה מתינו", והגע עצמך מה היה עולה על דעת המרננים אם תפלה זו היתה מתחברת סמוך לתקופת המתפרצים לעלות בהר ה', וד"ל. 39) פיוט זה קיבל המחבר מתלמידו ר' משה זכות שחתם שמו בראשי הבתים "משה זכות הצעיר" ונדפס בספר "הן קול חדש" בשלימות, ואילו כאן השמיט המחבר ג' בתים מהפיוט {אותיות ה' ז' כ'} מטעם הכמוס עמו וכפי שציין בפירוש במכתב שכתב לתלמידו ונדפס בסוף הספר שלהי קונטרס שני אות ס"ה וז"ל שם, ותקון ליל הו' אשר תקנתי לכם אל תרפו ידיכם ממנו ולא תוסיפו ולא תגרעו ממנו, ועל אשר שאלתני על הפיוטים הוי יודע שחיברן אחד מן החברים החשובים והעלמתי שמו לפי שהוצרכתי לדעתי לגרוע מקצת דברים מהבתים ההם, עכ"ל, ואמנם בסדר לימוד הנזכר שייסד המחבר לליל שישי ולילי הברית ונדפס בשלמותו בספר "צמח צדיק", החזירו את ג' הבתים הנזכרים ואף ציינו זאת על גבי שער הספר במהדורת ליוורנו שנת תקמ"ד {ראה צילום בפ"ד במבוא הספר}, ובלי ספק נעלם מהמביאים לבית הדפוס מכתבו של המחבר הנזכר. 40) זוהר ויקהל דף קצ"ה ע"ב. 41) ברכות דף ג' ע"א. 42) עיין בשערי תשובה לרבינו יונה שער ד' אות י"א.

פרק ב - הכנת צרכי שבת - צדקה ותמחוי - לישת הפת

מעלת יום שישי

א. יום השישי וכבוד הדרו נשגב מאד במעלליו בשמו ובמעשיו והיה משנה על כל ימי הארץ בששת ימי בראשית, אשר חכמים הגידו שבששת ימי בראשית היו נעשים בכל יום שלשה דברים ובשישי נעשו ששה, שלשה כנגד יום הו' ושלשה כנגד יום השבת

שלא נברא בו דבר, ולפיכך בירידת המן היה מרומם על כל ברכה והיה משנה על כל שאר הימים מעין מעשה בראשית.

ונוסף גם הוא היות בריאת אדם הראשון ביום שישי אשר בעבורו נבראו כל מעשה בראשית, וגם היות יום זה סיבת קיום כל כללות מעשה בראשית כי בו התחיל להאיר תוספת קדושת שבת והליץ הארת שבת על אבינו אדם הראשון שלא ימות בו ביום ויתבטל כל מעשה בראשית שאלמלא זכות יום זה שהגין נתבטלו כל הימים והיו כלא היו, ועל כן נבחר שם השישי לרמוז כי בשישי זה נתקיימו הה' הימים הראשונים.

זריזים מקדימין למעט מלאכתן בערב שבת

ב. ולפיכך חק לישראל הוא להקדיש ולהעריץ היום הזה כולו לה' ולנעול דלתותיהם איש איש ממלאכתו אשר המה עושים, זריזים מקדימים למצוות בבקר בבקר יום השישי והכינו את אשר יביאו לכבוד ולתפארת שבת קדש, וכמו שבמעשה בראשית אלמלא יום זה ושבת הנלוה עמו נתבטל כל מעשה בראשית והיו כלא היו בעון אדם הראשון, כן בדורות הבאים זוהמת הנחש ההוא כרוך אחרינו.

קדושת שבת והכנתה מסוגלים לתקון חטא אדם הראשון

ג. כי אף שאמרו [43] ישראל שעמדו על הר סיני פסקה זוהמתן ונתקן עון אדם הראשון, חזרה להיות כבראשונה על ידי המעשה בלתי טהור כי עשו להם עגל מסכה ועון אבינו הראשון כרוך אחרינו, והיה לעת אור בקר יום השישי אור קדושת שבת יעיר בבקר בבקר, ובהצרף אליו קדושת מצות הכנת שבת נרפא הנגע ההוא באשר הוא יום בריאת אדם הראשון, ואשר חטא בו על הנפש באכילת עץ הדעת טוב ורע, באותו פרק ובאותו מקום ימצא כל איש ישראל להתבונן במעשיו לתקון עונות ראשונים כמו שביארו כת הקודמים כי כל ענין השבת בא מכוון לתקן עון אדם הראשון, כי מתחילה נאמר והיה ביום השישי והכינו את אשר יביאו הוא ענין מאכליו ומשתיו לכבוד השבת לתקן האשם אשר אשם אדם הראשון ביום השישי באכילת עץ הדעת טוב ורע.

ד. וגם ביום השבת בא הציווי במצות עשה ומצות לא תעשה כמו שכתב הרמב"ם לתיקון אדם הראשון שפגם בם כמו שאמרו ז"ל ויניחהו בגן עדן לעבדה ולשמרה אלו מצוות עשה ומצוות לא תעשה, ולפי שנאמר ויהיו שניהם ערומים וכו' ויעש ה' לאדם ולאשתו כתנות עור וילבישם על כן בא הציווי ללבוש בגדים נאים בשבת, אדם חטא בתשמיש כמו שאמרו ז"ל לא הוה קרא צריך לומר אלא ויהיו שניהם ערומים ויעש ה' לאדם כתנות עור ולמה הפסיק בפסוק והנחש היה ערום, להודיעך מאיזה חטא קפץ עליו אותו רשע

מתוך שראה אותם עסוקים בדרך ארץ ולכן בא מצות עונה לתקן הדבר כאשר יתבאר לקמן כל דבר במקומו.

ובכן כמו שהגין היום השישי בקדושת שבת כן יגן עלינו לבל יפקוד עלינו עונות אדם הראשון ולא ימצא מקום העדר בעצמינו ותשרה עלינו קדושת שבת ונשמה יתירה אשר נאבדה מאדם הראשון על עונו כמו שביארו בזוהר בענין זיהרא עילאה שנאבדה ממנו, וזה רמז הכתוב והיה ביום השישי והכינו את אשר יביאו והיה משנה אותיות נשמ"ה, לרמוז כי במעשה ההכנה ההיא יתוקן אשמת עון אדם הראשון ותשרה נשמה יתירה על כל איש ישראל והשיב את האבידה אשר אבד אדם הראשון.

בסוד יום שישי

ה. ואשר הריחו בסוד ה' ותמונת ה' יביט פנה למעלה בסוד יום השישי מרומם על כל ברכה ותהלה והיה משנה על כל יום ויום צדיק וצדק כחדא נפקין וכחדא שריין וכמו שאמרו בזוהר בראשית, ר' יוסי שאל ואמר הני ששת ימי בראשית דקא תנינן מאן אינון א"ל היינו דכתיב ארזי לבנון אשר נטע כמה דאילין ארזים נפקי מלבנון הכי נמי אינון ו' יומין נפקי מבראשית ואילין ו' יומין קא פריש לון דכתיב לך ה' הגדולה והגבורה והתפארת והנצח וההוד כי כל בשמים ובארץ כי כל דא צדיק בשמים דא תפארת ובארץ דא כנסת ישראל כתרגומו דאחיד בשמיא ובארעא, ויום השישי הוא נגד היסוד ועל כן באה מצות עשה והיה ביום השישי והכינו את אשר יביאו כי סוד הצדיק מכין לשבת כי כלתו היא.

ובפרשת בשלח ז"ל, בג"כ כל אינון ו' יומין שליטין ביומייהו ואשתכח ביה מה דקבילו ויומא ו' אשתכח ביה יתיר ואזלא הא כהא דאמר ר' אלעזר מאי דכתיב יום הו' ולא אתמר הכי בשאר יומין אבל השישי דאזדווג ביה מטרוניתא לאתקנא פתורא למלכא ובג"כ אשתכחו ביה תרין חולקין חד ליומא וחד לתקונא דמלכא בחדוותא למטרוניתא ע"כ.

הגה, ועל כן כל המשנה מלשון הכתוב השישי בין בכתיבה בין בדיבור גורם פירוד חס ושלום אלא להזכירן יחד שישי עם הה' לעולם בכתיבה ובדיבור, ועיין בזוהר פרשת וארא דף כ"ו וגם הקימותי את בריתי אתם, ע"כ מהרב המחבר ז"ל.

אזהרה להכין צרכי שבת בערב שבת ולא בחמישי

ו. כי על כל אלה קבלו וקיימו האנשים השלימים להיות זהירים וזריזים במצוה זו בערב שבת להכין אותה ולסעדה ולא ביום חמישי, כי אף על פי שבשאר כל מצוות אמרו זריזין מקדימין למצוות, במצות הכנת שבת מאחרין ליום השישי ולא מקדימין כי תפארת עטה היום השישי סוד הצדיק ליום המנוחה סוד צדק מלכותא קדישא כאמור.

תפלה לומר קודם שיוציא הוצאות לשבת

ז. ואיש התמים בונה ביתו מלא צדק יקום ויתעודד להכין אותה ולסעדה בששון ושמחה, ונפש כי תשב"ע לבטא בשפתים פרטי כוונה זו לאמר.

הנני מוכן ומזומן לקיים מצות עשה והיה ביום השישי והכינו את אשר יביאו, לשם יחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה בדחילו ורחימו ורחימו ודחילו ליחדא שם י"ה בו"ה ביחודא שלים בשם כל ישראל לתקן את שורשה במקום עליון לייחד צדיק חי העולמים במלכות כל עולמים יחדיו יהיו תמים לחבר את האהל להיות אחד ביום המחרת, וממעיין הברכות תשפיע עלינו שפע ישועה ורחמים ופרנסה וכלכלה מידך המליאה והרחבה העשירה והפתוחה ואל יחסר לנו מזון תמיד ממשך שפע קדושת שבת ותספיק לנו סיפק בידינו לכבד ולהדר ולהתענג בשבתות קדשך, ויקוים בנו מקרא שכתוב אז תתענג על ה' ויתן לך משאלות לבך, ויהי נועם וכו', יהיו לרצון וכו'.

מנהג יראים להזמין בפיהם צרכי שבת ולומר לכבוד שבת

ח. ומנהג אנשי מעשה לבטא בשפתים בכל דבר שיקנו ולומר תן לי מזה לכבוד השבת ובכן מתפשט קדושת השבת על הדבר ההוא ואז התבשיל ריחו נודף מעין רוחני, וזה הוא מאמר [44] תבלין יש לנו ושבת שמה הוא ענין מזכרת קדושת השבת במאכליו ומשתיו כמו שכתבו הראשונים.

זמן ההכנות לשבת מספר "סדר היום"

ט. וכתב החסיד הרב משה בן מכיר ע"ה, [45] ונראה לי דכיון דקפיד קרא והיה ביום השישי והכינו את אשר יביאו נראה דעיקר המצוה וההשתדלות צריך להיות ביום שישי והמכין מיום חמישי לא קיים מצות הכנה כראוי, ואף על פי שביום השישי יש טורח לבקש הדברים מפני רוב הקונים וביום חמישי מוצא הכל מתוקן וקונה כרצונו לא יכין מיום חמישי דלפום צערא אגרא זולת אם מה שמוצא ביום חמישי אינו מוצא ביום שישי, ואפילו ספק ימצא ספק לא ימצא וביום חמישי ודאי ידחה הספק מפני הודאי, ולאו דווקא מיום חמישי אלא אפילו מיום ראשון יכין לכבוד שבת כמו שהיה עושה שמאי הזקן. [46]

י. והבשר לכבוד שבת צריך לקנות ביום שישי זולת אם ירא שלא ימצאנה ביום שישי יקחנה ביום חמישי ובלבד שימצא אותה ביום חמישי שמן וטוב, אבל אם אינו מוצא ביום חמישי רק כחוש ורזה ויש ספק שימצא אותה ביום שישי שמן וטוב ימתין ליום שישי ואף על פי שהוא ספק.

(**הג"ה** א"ה, הטעם זה קלוש דלא קפיד קרא להיות דוקא ביום שישי אלא שם לפי שלא היה אפשר בענין אחר משום שמה שנשאר ביום אחר הבאיש אבל לדורות אדרבא זריזין מקדימין, אלא עיקר הטעם כמו שכתב הרב המחבר למעלה בסודו).

אזהרה למכינים הכנות שבת ביום חמישי

יא. והן רבים עתה עמי הארץ אינן מטים אוזן לשמוע דברי חכמים ומכינים הכנת שבת מיום הה' אף בנמצא ביום הו' שלא להטריח את עצמם ולהקפיד בהוצאתם כי ביום שישי יעלה השער מפני רוב הקונים, ואיש התמים אל יפן אל מנהגם ויחזיק במעוזו יהיו ידיו אמונה להכין הכנת שבת בזמנה כי חביבה מצוה בשעתה.

ואני המחבר גערתי פעמים רבות לכמה נשים הנוהגות לכבד הבתים במצעות וכלי שבת ביום חמישי וזלזלו בכבוד השבת כי לא נודע כי מפני כבוד השבת הם עושות ולא הועילו כלום, ולא עוד אלא אף אם יכינו המושבות ביום שישי הבקר אור כיון שאפשר להן לתקן המושבות לכבוד השבת משעה חמישית ערב שבת ואילך לא עשו ולא כלום.

לרחוץ בערב שבת סמוך לערב

יב. והפוסקים האחרונים כתבו על רחיצת פניו ידיו ורגליו בחמין בערב שבת שצריך להיות סמוך לערב, ואמרו דאם הלך למרחץ בעוד היום גדול צריך לחזור ולרחוץ פניו ידיו ורגליו סמוך לערב כדי שיהא ניכר כי מפני כבוד השבת הוא עושה, והאיש שיש סיפק בידו למחות בידן ימחה לכבוד ולתפארת יום שבת הקדוש ולאשר ולקיים מצות עשה של הכנת שבת כמשפטה מטעם הנזכר בנגלה ובנסתר.

ובכן עושה אלה יקיים מה שאמר הכתוב הולך תמים ופועל צד"ק כמו שאמרו בזוהר אמור ז"ל, [47] מאן פועל צדק אלא אינון דמתתקני למטרוניתא בתכשיטהא בלבושהא בעטרהא כל חד פועל צדק אקרי ע"כ.

תוכחה להכין בעצמו צרכי שבת

יג. כי על כל אלה איש התמים בונה ביתו מלא צדק, אפילו יש לו כמה עבדים ומשרתים לשמשו ולהכין לו צורכי שבת ישתדל להכין בעצמו צורכי שבת לכבוד המלך ה' צבאות, ומצוה בו יותר מבשלוחו לשמח את המקום ברוך הוא ולעשות שלו"ם בין שני דודים ולגרום לוית חן ביניהם במעשה המצוה הזאת ולקדוש ה' מכובד.

ואל יחוש על כבודו לאמר איך אפגום את כבוד יקר הדרי לצאת ולבא ולשאת משא מאומה כאחד הריקים ברחובות קריה ואפגום כבוד תורתי, כי עבודת הקדש היא לקדוש ה' מכובד ואל יתהדר לפני מלך מלכו של עולם כי פיהו ציוה והכינו את אשר יביאו, וכבר אמרו [48] כל המרבה כבוד שמים וממעט כבוד עצמו כבוד שמים מתרבה וכבודו

מתרבה וכל הממעט כבוד שמים ומרבה כבוד עצמו כבוד שמים במקומו עומד וכבודו מתמעט.

אזהרה שלא לחוס על כבודו לפני ה' ודברי המדרש בזה

יד. וצא ולמד מאדונינו דוד המלך ע"ה בשעה שהעלה את הארון הקדש לירושלים היה מכרכר בכל עוז לפני ה', וכמה ביזה עצמו לכבודו של הקדוש ברוך הוא כי מהראוי היה לו לדוד להיות מהלך לפני הארון סתם כמלך בכבוד הדר מלכותו והוא לא עשה כן אלא מפזז ומכרכר ומשחק לפניו מה שאי אפשר לספר, וכיון שבאו ישראל לירושלים היו כל הנשים מציצות בדוד מן הגגות ומן החלונות וראו אותו מרקד ומשחק ולא חש ואמר ונקלותי עוד מזאת והייתי שפל בעיני.

טו. ובמדרש אגדה אמרו, [49] אמר ר' יהודה הלוי בר שלום אין מעשיו של הקדוש ברוך הוא כמעשה בשר ודם עבד בשר ודם יש לו כלים נאים כשהוא יוצא לשוק לובשם אבל בשעה שהוא עומד לבשל פושט היפים ולובש המקורעים ומטונפים ועוד בשעה שהוא גורף את הכירה ואת התנור הוא לובש רעים מהם, אבל בפני הקדוש ברוך הוא בשעה שהכהן גורף את המזבח ומדשנו היה לובש כלים מעולים שנאמר ולבש הכהן מדו בד בשביל והרים את הדשן ולמה כן להודיע שאין גאוה בפני המקום.

וכן אתה מוצא באלעזר שהיה נוהג בשפלות לפני ה', אמר ר' יהושע בן לוי אלעזר היה דוכוס על דוכסים ונשיא על נשיאים שנאמר ונשיא נשיאי הלוי אלעזר בן אהרן הכהן, ראה שררה שהיתה בידו ואת סבור שמפני שהיה אדם גדול היה נותן לאחרים שישאו את הכלים שהיה הוא עשוי לטעון אותם, אלא הוא עצמו היה טוען אותם שנאמר ופקודת אלעזר בן אהרן הכהן והיה כעבד לפני קונו להודיע שאין גבהות לפני המקום.

מנהג אמוראים להכין צרכי שבת בעצמם

טז. וכן לענין השבת מצינו בגמרא [50] רועי ישראל אשר מעולם אנשי שם לא חשו לכבוד רבנותם ונשיאותם מפני כבוד השבת איש איש במלאכתו אשר המה עושים, ורב נחמן בר יצחק מכתף ועייל מכתף ונפיק ואמר אילו מקלעי לי רבי אמי ור' אסי לא מכתפינא קמייהו, ועוד כמה מראשי אלפי ישראל הזכירו בגמרא שהיו מבטלים תלמוד תורה להתעסק במצות הכנת השבת.

ואף על פי שהיה אפשר להם לעשות על ידי שליח אפילו הכי אמרו בריש פרק האיש מקדש [51] מצוה בו יותר מבשלוחו כי הא דרב ספרא מחריך רישא רבא מלח שיבוטא, וגם רבה ע"ה אמרו עליו שהיה יושב על כסאו מפני שהיה חשוב ועשיר ונופח האש מפני כבוד השבת, ורב ענן ע"ה היה לובש בגדים פחותים בערב שבת כדי שלא יטנפו בגדיו

בבישול תבשיל שבת להודיע שהיום אינו כדאי להתנהג בחשיבות ולהתעסק בצורכי תבשילי שבת הקדוש, רב חסדא היה חותך התרדים ורבה ורב יוסף היו בוקעים עצים, רב פפא היה עושה פתילות לנרות שבת.

מהר"א הלוי היה מזרז על שמירת שבת

יז. ובימי רבינו האר"י ז"ל היה החסיד מהר"א הלוי ז"ל מופלג בדורו והוא היה כל ימיו אפוטרופוס גדול לשבת ומכריז ומזהיר את ישראל תמיד אנשים ונשים על שמירתו, וכה משפטו כל ימי חייו מידי שבת בשבתו לכתת את רגליו בגודל רבנותו בשווקים וברחובות לצאת ולבא פעמים אין מספר להכין צורכי שבת הוא בכבודו ובעצמו, ושאלו תלמידיו את פיו על מה היה עושה ככה לצאת ולבא פעמים רבות על כל דבר ודבר בפני עצמו.

ויהי כמשיב שכר פסיעות איכא וכך למדתי מרב נחמן בר יצחק שאמרו עליו מכתף ועייל מכתף ונפיק על דרך מטפס ועולה מטפס ויורד להורות על פעמים הרבה, וכן תמיד מכתת רגליו בשווקים וברחובות ובבתים ובחצרות לילה ויום מחצות ליל שישי ואילך לזרז את העם שיכינו את אשר יביאו ושתהא אשה משכמת ואופה ושיהיו נועלים החנויות סמוך למנחה כדי שיהיה פנאי ביום להתקדש לקראת שבת בטבילה ורחיצת ידיו פניו ורגליו בחמין וחילוף שמלותיו כל אחד ואחד.

תוכחה לבזות עצמו על כבוד שבת

יח. ומי ראה את אלו יוצאים אנשים חכמים וידועים שלומי אמוני ישראל שלא חשו על כבוד גדולתם אך נגד ה' ונגד שבת החמורה והוא לא יצא לקראת כבוד המלך העליון, וידון קל וחומר מעצמו לאמר אם בארזים ארזי הלבנון הללו אשר קטנם עבה ממותנינו נפל החיוב מה יעשו אזובי קיר אנחנו בדורות הללו כי אבדה חכמת חכמים ובינת הנבונים נסתרה ואין מי שיגיע לחצי שיעור דאורייתא, שראוי ונכון להיות כל איש שורר על יצר גאותו וישפיל עצמו לכבוד קונו אף בדבר שיפגום כבודו כגון זקן ואינו לפי כבודו, שהרי אמרו על רבי נחמן מכתף ועייל אף שלא היה לפי כבודו ודאי לפי גודל נשיאותו, דבמקום מצוה אפילו המלך דקיימא לן מלך שמחל על כבודו אין כבודו מחול אפילו הכי במקום מצוה שיש בה כבוד המקום כבודו מחול, וכל שכן הרב דקיימא לן רב שמחל על כבודו כבודו מחול דפשיטא ודאי שנאה ויאי למחול על כבודו מפני כבוד קונו וכבוד השבת הקדוש ואל יחוש ללעג המלעיגים עליו ואפס אל יהיו מגמת פניו רק נגד ה' תמיד.

ואין ראוי לאיש הירא למנוע עצמו מדרכי ה' מפני לעג השאננים והבוז לגאיונים, כי לו ישימו כל בני אדם לבם ללעג הלועגים וחרפת המחרפים לא היה אדם עושה טובה ולא מצוה ולא חסד ולא ימלט אדם מלשון הפריצים ודיו לעבד וכו' כמו שנאמר שתו בשמים פיהם וכו'.

טעם שנקראים רודפי המצוות חסידים

יט. ואמרו הראשונים כי על כן קראו לרודפי מצוות ויראת ה' חסידים לשון בושת והלבנת פנים שמביישין אותם ומלבינים פניהם על דרך והחסידה שתרגומו וחוריתא, וכתיב ולא עתה פניו יחורו והוא לשון חרפה כמו חסד הוא, פן יחסדך שומע [52] שהוא ענין בושה וחרפה והוא כחרש לא ישמע וכאלם לא יפתח פיו, כי על כן האיש החסיד יחזיק במעוזו ולא יעזוב מדתו וחסידותו מפני הליצנים, ושוטים שקלקלו המה יאבדו ואתה תעמוד בהיכל המלך מלכו של עולם.

כ. ובצאתו החוצה יהא איש מהיר במלאכתו ויתלהב לבו בקרבו בתתו לעומת פניו כי הוא עומד ומשמש מפני כבוד מלכו"ת שמי"ם שבת כלה וכבוד מלך העליון הפורס סוכת שלום עלינו ביום הקדוש הזה, וראוי שיאמר מהיכן זכיתי להיות עומד ומשמש לפני מלך הכבוד מה אני מה חיי והלואי אעבוד בכל כחי וגופי וממוני וכבודי ביום ובלילה ואשיג צד מה רצונו וחפצו שימצא נחת רוח בעבודתי ומעשה ידי אחר כל ההכעסות שאני מכעיסו בפועל כפי ובעלילותי בעבור רצונו בכל רגע ובכל שעה והוא מאריך אפו ונותן לי חיים ושלום ואינו מקפח מזונותי מפני זה ואיך אני לא אכיר בטובתו הגדולה ובגמולו השלם, וכשיבא לידי מצוה גדולה או קטנה אשתעבד עצמי ולא אחוס על כבודי לעשות המצוה ההיא בכל לב ובכל נפש.

ובפנות האיש התמים אל הענין הזה לא יתרשל בשום מצוה להניחה שתיעשה על ידי אחרים אלא יאזור כגבר חלציו ויעשה המצוה בכבודו ובעצמו בזהירות ובזריזות רב ולא ישוב מפני כל כופר.

סגולת המתבזה על מצוות ה'

כא. ואמרו המקובלים הראשונים שהמתבזה עצמו ומשנה את טעמו מפני כבודו יתברך ימצא עזר כנגדו לגרש מעליו כח הטומאה, ואסמכוהו אקרא לדוד בשנות"ו את טעמו לפני אבי"מל"ך ויגרשהו וילך.

אופן קבלת השכר במעשה המצוות

כב. ומורי ז"ל היה דורש כמה דברים של קבול שכר, הוא היה אומר, המאשר והמקיים מצוות שיש בהם בזיון כבוד יקבל שכר על קיום מצוות שאין בהם בזוי כבוד וכבודו

עליו יראה, המקיים מצוות הכבדות עליו שיש בהם חסרון כיס יקבל שכר על המצוות קלות שאין בהם חסרון כיס, המקיים מצות טהרת עצמו במקוה בימי החורף יקבל שכר על טהרתו בימי הקיץ.

וכן המקיים קימת חצות להגות בתורת ה' בימי הקיץ יקבל שכר על קימת חצות בימות החורף, והזהיר במצות סעודה שלישית בשבת בימות החורף יקבל שכר על קיומה בימות הקיץ, אך אם לא יקיימנה בחורף נודע הדבר כי מה שסועד בקיץ סעודה שלישית אינו רק להיותו רעב וכן כמה דברים שאיני זוכר עתה.

ואמר שהעושה כן להיות זהיר בקיום המצוות ולא יניחם בשום ענין וחס ושלום יפטר בחצי ימיו, בהשיג שלימותו נותנים לו שכר כאילו חיה שבעים שנה כמו שכתוב שמתוקה שנת העובד אם מעט ואם הרבה כמשל שהביאו בתנחומא ע"ש.

סגולת הרצים לדבר מצוה לעורר עליונים למעלה

כג. וכבר ידעת מה שכתוב בזוהר על הרצים לדבר מצוה שמעוררים למעלה מלאכים הנקראים תא הרצים שרצים להשגיח על ישראל בזכותם להצילם משונאיהם וכל שכן את עצמו אם בא חס ושלום לידי צרה וצוקה באים הרצים הקדושים להצילו ולהפוך בזכותו, ועל כן אמרו ז"ל [53] הוי ר"ץ למצוה קלה כבחמורה, ולפיכך האיש הירא ירוץ ולא ייעף בערב שבת לצורכי שבת וישען באלהיו כי כל אותה השבוע לא יאונה לצדיק כל און ושאנן מפחד רעה.

להכין צרכי שבת קודם הלימוד

כד. ומתוך כל מה שכתבנו ברור הדבר דאפילו תלמיד חכם שתורתו אומנותו לא יקרא קודם שיכין צורכי שבת זולת אם יהיה תורה דרבים, אכן מי שנוהג לקרוא הפרשה שנים מקרא ואחד תרגום אחר התפלה יכול לקרותה דהוא דבר שיש לו קצבה.

כה. ומטעם גודל מצוה זו של הכנת שבת מצאו היתר בכל הישיבות שלא לקבוע ישיבה בערב שבת, דאף על פי דהוי תורה דרבים הוה ליה לימוד שאין לו קצבה שימשך הלימוד על ידי פלפול ולא יקנו צורכי שבת, אכן התלמידי חכמים שביזו בכבוד הדר מצות הכנת שבת ומבטלים קביעות הישיבה אין להם על מה שיסמוכו והתורה תובעת עלבון ביטולה.

אופן שמותר לקנות צרכי שבת קודם התפלה

כו. וכתבו הפוסקים דאף שאסרו חכמים לעשות חפציו קודם תפלה, אם רגילין באותו מקום למכור קודם תפלה ואחר התפלה אין נמצא דבר, מותר לקנות צורכי שבת קודם

שיתפלל שזו מצוה דרבנן וזו מצוה דאורייתא, וזו זמנה עוברת וזו אין זמנה עוברת וזה ברור.

כל הוצאות שבת חוזרין לו בכפלים

כז. ולעניין הוצאת שבת האיש הירא אפילו אם הוא צריך לאחרים אם יש לו מעט משלו צריך לזרז עצמו לכבד את השבת ולענגו כי לא אמרו [54] עשה שבתך חול ואל תצטרך לבריות אלא למי שהשעה דחוקה ביותר, ואמרו ז"ל [55] כל מזונותיו של אדם קצובים לו מראש השנה חוץ ממה שמוציא לכבוד שבתות וימים טובים וראש חודש ותלמוד תורה. **ודורשי** רשומות אמרו, הכל קצוב מתשר"י חוץ מתשר"י נוטריקון ת'ורה ש'בת ר'אש חדש י'ום טוב, וכל אשר יוציא לכבוד שבת הן מעט הן הרבה כל אחד לפי שיעורו מן השמים כופלים לו, ורבינו הקדוש האר"י ז"ל נתן סימן לדבר, אותיות שבת שבאי"ק בכ"ר [56] שני אותיות אחרונות הם כפל האות הראשונה, ומורי ז"ל היה נותן סימן לדבר בלשון המשנה יציאו"ת השבת שתים שהן ארבע, שם רמז כי השתים שיוציא יוכפלו לו והיו לארבעה.

אזהרה למעט בהוצאות החול לכבוד שבת

כח. ועל כן איש התמים יזהר שלא להניח עונג שבת בשביל ההוצאה יתירה, כי הנה מצינו ביעקב אבינו עליו השלום שהיה ציקני שנאמר ויותר יעקב לבדו ואמרו ז"ל ששכח פכים קטנים שהצדיקים חביב עליהם ממונם על שאין פושטים כפיהם בעולה, ומצינו במקום אחר שהיה וותרן אין כמוהו כאשר חכמים ז"ל הגידו [57] בפסוק בקברי אשר כריתי לי מלמד שנטל יעקב כל כסף וזהב שהביא מבית לבן ועשה כרי ואמר לעשו טול כרי זה בשביל חלקך במערה, ומזה ילמוד כל אדם לצמצם עצמו בחול בשאר הימים ולקבוץ על יד מעט מעט כדי לכבד את השבת ולענגו.

ביאור מ"ש ז"ל המענג את השבת נותנים לו נחלה בלי מצרים

כט. ועליהם אמרו [58] המענג את השבת נותנים לו נחלה בלי מצרים שנאמר והאכלתיך נחלת יעקב אביך, ולו חכמו ישכילו העולם מה רוצה לומר נחלה בלא מצרים ונחלת יעקב אבינו עליו השלום היו מתפלאים על גדולת מוציא הוצאות לענג את השבת והיו מריקים שקיהם בכל ערב שבת לפזר בפיזור רב, כי הנה כל איש ישראל על ידי מעשה המצוות זוכה לקנות לעצמו תוספת נפש רוח נשמה כמו שאמרו בזוהר משפטים, [59] זכה יתיר יהבין ליה רוח מסטרא דחיות הקדש זכה יתיר יהבין ליה נשמתא מסטרא דכורסייא.

ל. ואולם הללו הם נחלה שיש לה מצרים והם הסטרא אחרא הנמצאים בכל עולם, מהם בבריאה יצירה עשיה לפי כי זה לעומת זה עשה האלהים סטרא דקדושה וסטרא מסאבא ולכן הם בני המצר שלהם סטרא אחרא לסטרא דקדושה, ומה גם כי יש תערובת טוב ורע בכל העולמות כמו שאמרו בתקונים, אבל בעולם האצילות נאמר לא יגורך רע ואמרו ז"ל [60] צדיק אתה ואין להיות במגורך רע, וזה היתה נחלת יעקב שהיתה מטתו שלמה ונחל הנפש רוח נשמה מעולם האצילות והוא נחלה בלא מצרים.

ולכן המענג את השבת נותנין לו נחלה בלא מצרים מדה כנגד מדה לפי שהוא מענג את השבת שהוא דוגמא לעולם הבא שממנו סוד הנשמה לכן נותנין לו נחלה בלא מצרים דאילו בששת ימי החול זוכה האדם על ידי מעשה המצוות והתפלה לקנות נפש רוח נשמה מן העולמות שהם בבריאה יצירה ועשיה כדאיתא בתקונים, [61] מעשי"ה נפשי"ן מיציר"ה רוחין מבריא"ה נשמתי"ן, אבל במצות קיום השבת כתקונה זוכה לקבל נפש רוח נשמה מעולם האצילות כמו שאמרו בתקונים דף י"ט, בשבת ויום טוב נחית עליהון נשמתין ורוחין ונפשין מאדם דאצילות ע"כ, וזהו סוד נחלה בלא מצרים נפש רוח נשמה דאצילות כל אחד ואחד בזמנו כאשר יבא לקמן בפרקים הבאים בס"ד.

תוכחה למצמצמים בהוצאות שבת

לא. ואוי להם לבריות מעלבונה של שבת בעשותם כל ימיהם כשבתות וימים טובים ויבוזו כסף לרוב בסעודת מרעות ויין משתיהם הרוג בקר ושחוט צאן בימות החול ויתנו כתף סוררת לקדושת יום שבת הקדוש, והם קצים בהוצאת שבתות וימים טובים עד שכל פרוטה ופרוטה של הוצאת שבת מצטרפת לעלבון גדול בהצותם בנשותיהם ובני ביתם עד שכל ימי החול שלום בינו ובין אוהביו וריעיו בשמחת מרעות ואין שלום באהלם בקדושת שבת הקדוש בקטטות ומריבות עד שתאחוז האור ברובן ואין הבדל בין שבת לתשעה באב בביתם, אוי להם אהא עליהם מה יענו ליום פקודה, ויצאו וראו בפגרי האנשים וכו'.

ואמרו בזוהר פקודי היכל ד' [62] וז"ל, באמצעיתא דהאי היכלא אית רוחא אחרא דאקרי נגע ומהאי נפקא רוחא אחרא דאקרי נגע צרעת וכו' ודאי נגע עילאה ממונה על כל אינון פתורי דשבתא דכד עייל שבת ולא אתסדרו בענוגא דשבתא כדקאמרן וכד האי נטיל לאינון פתורי כל אינון גרדיני נמוסין דקיימי ביה כלהו פתחי ואמרי ויאהב קללה ותבואהו וכו' וההוא בר נש אתמסר לההוא סטר ווי ליה דאתגרע מההוא סטרא קדישא סטרא דמהימנותא ואתפקד בסט"א מסאבא ע"כ.

לב. ומי האיש הירא ורך הלבב ולא יתן אל לבו את העונש הגדול הזה כי בעון נבלותו לצמצם בהוצאתו בהיות לאל ידו לעשות לכבוד הדר כבוד השבת החמורה ולא עשה, כי לא די שאינו נכלל בסטרא דקדושה אלא כי כן נמי אתפקד והוא נמנה בסטרא אחרא מדה כנגד מדה, הוא ביטל עונ"ג שבת על כן נהפך לו לנג"ע ונמסר ברשותו רחמנא ליצלן.
ועליהם יאמר כל המבטל את השבת מעושר סופו לבטלה מעוני ואבד העושר ההוא בענין רע וכל המקיים את השבת מעוני סופו לקיימה מעושר כאשר חכמים הגידו [63] שאמר הקדוש ברוך הוא לישראל האמינו בי ולוו עלי ואני פורע.

ביאור הכתוב השלך על ה' יהבך והוא יכלכלך

לג. ואמרו כת הקודמין כי על זה נאמר השלך על ה' יהבך והוא יכלכלך דלא הוו ידעי רבנן מהו יהבך עד דשמעי להההוא טייעא דאמר שקול יהבך, והוא הנרצה לענין השבת דאף על גב כי ימצא לך משא כבד ללוות מעות מבני אדם לענג את השבת אל תאמר אקיים בעצמי עשה שבתך חול אלא השלך על ה' כמו שאמר הכתוב והתענג ע"ל ה', ואף על גב שהוא יהבך משא כבד למצוא מעות לכבד את יום השבת השלך משא כבד על ה' כמו שאמרו לוו ע"לי ואני פורע, והוא יכלכלך כי לא יתן לעולם מוט לצדיק אלא מתמוטטין וחוזרין ועולין.
לד. ולפי רוב הכבוד והעונג מוסיפין להם במדה גדושה וטעם הדבר כמו שכתוב בזוהר יתרו, [64] וכולהו ו' יומין מההוא שלימו מתברכין וכו' ואמאי לא אשכח מנא ביומא שביעאה משום דההוא יומא מתברכין מיניה כל שיתא יומין עילאין וכל חד יהיב מזונא לתתא כל חד ביומוי מההוא ברכה דמתברכא ביומא שביעאה ע"כ, וכך אמרו בשבת [65] במעשה דיוסף מוקיר שבי דאשכחיה ההוא סבא ואמר ליה מאן דיזיף שבתא שבתא פרעיה, והיינו משום דמההוא שלימו דשבתא מתברכין כולהו כאמור.

הנהגת ה' בתשלום שכר מכבדי שבתות

לה. ואל תתמה על החפץ לאמר הלא כמה ממהדרין מן המהדרין ומכבדי שבתות וימים טובים ולא קבלו שכרן ואולי לא ישיגו כל ימיהם כדי פרנסתם, נדדו הלכו על המחיה ועל הכלכלה ואיכה יאמרו מאן דיזיף לשבתא שבתא פרעיה, לוו עלי ואני פורע ואין כל מאומה בידו לא ניתנת פריע"ה.
כי לא נפלאת היא ולא רחוקה היא כי אל דעות ה' ולו נתכנו עלילות ועיניו פקוחות על כל דרכי בני אדם לתת לאיש כדרכיו כפרי מעלליו כי לאדם שטוב לפניו יתן לו שכרו ויקבל עולמו בחייו, ולפעמים טוב בעיניו לתת לו שכרו הראוי לו לבא לו בעולם הזה וישמור אותו לבא לו בעולם הבא, והשופט כל הארץ הוא יבין לאיזו סיבה הוא טוב

לאדם אחד ליתן לו את שכרו בעולם הזה ולא לעכבו ולאיש אחר הוא יותר טוב שלא ליתן שכרו בעולם הזה, ומי שיודע שבהונו ובממונו חטאים יגבר מונע לו הטוב לטוב לו, ולאנשים אשר העניות קרובה להעבירם מדעת קונם נותן להם שכרן הראוי לבא בעולם הזה והמה יקחו חלקם בעולם הזה.

לו. וגם קרוב אליך הדבר מאד תשובת שאלה זו, כי על כל פנים כל מצוה ומצוה אשר חכמים הגידו מתן שכרה בצידה הנה בעל הגמול יתברך שמו חפץ למען צדקו לתת לו שכרו משלם כסגולת המצוה ההיא, אך אמנה לפעמים גורם החטא למנוע השכר ההוא ממנו על דרך מה שאמר הכתוב וחטאתיכם מנעו הטוב מכם וכמו שאמרו [66] גבי ויירא יעקב סבר שמא יגרום החטא, והשטן עומד על ימינו לשטנו למנוע השכר ההוא ממנו. **וכן** לענין העונשים אשר אמרו העושה כך יענש כך ופתאים עברו ולא נענשו, אך יציבא מלתא כי מדת דינו יתברך יחול על ראש העובר על דבריהם, אכן לפעמים יש לאדם פרקליטין טובים או איזה זכות שתולה עונשו כמו שאמרו בסוטה [67] יש זכות תולה שנה ויש שתי שנים, ולפעמים יש לו זכות שמכפרים מחצה וגורמים לבל יהיה נידון באותו העונש עצמו רק ממנו ולמטה, וכן יש זכויות שמבטלים אותו העונש מהחוטא לגמרי כמו שביארו המפרשים באורך הלא בספרתם.

אכן האיש הירא יעשה הדברים לשם פעלן ולא יצפה לתשלום גמול כמ"ש אשרי איש ירא את ה' במצוותיו חפץ מאד - במצוותיו ולא בשכר מצוותיו [68] וסוף הכבוד לבא, הון ועושר בביתו ימצא חיים צדקה וכבוד.

שכר המוכרים צרכי שבת ממינים מובחרים

לז. וכשם שהשכר הרבה לקונים לכבוד שבת מהטוב והמובחר כך השכר הרבה למוכרים בשבר אשר הם שוברים ביום השישי ממאכלים הטובים ומחלביהן לכבוד הדר השבת הקדוש, ועד הממהר לדבר מעשה ר' חייא [69] באותו קצב כי נתאכסן ר' חייא אצלו שבת אחת וראה כבוד עושרו ושאלו במה זכית לכך, ואמר לו קצב הייתי וכל בהמה שהיתה נאה ושמינה מחבירתה אמרתי זו לשבת אמר לו ר' חייא ברוך המקום שזיכך לכך, והטעם כמו שביארנו למעלה דהאי יומא מתברכין מיניה כל ששה יומין וכולהו ששה יומין מהאי שלימו מתברכין, ובכן תנוח ברכה במעשה ידיהם כל ימות השבוע העתידה.

אזהרה למוכרים בשר כחוש לשבת

לח. לא כן בדורות אלו ראיתי שעוריה בכמה מקומות שעברתי בהם, ובכל ימות החול מוכרים בשר שמן וטוב לרוב ובערב שבת שיודעים שעל כל פנים ירבו הקונין בעבור

כבוד השבת, לא חשו המה לכבוד השבת ויביאו בשר כחוש ורזה אשר לא עבר בה עין השומן עליה מעולם, ואף אם יקר מקרה לשחוט בקר בריאה וטובה בערב שבת לא תשורינה עין עני ואביון, וכל הולך על גחון אשר כביר מצאה ידו הוא וחביריו עמו יטלו כל נתח טוב ותפול שיבא ותקחם והעני והאביון נספה בלא משפט ליטול בשר תמותות. **ולו** חכמו ישכילו הקצבים ושאר המוכרים גודל עונשם מנשוא שהשבת תתבע עלבונה כי שתים רעות עשו כי נתנו הכח לחיצונים בששת ימי החול במאכלים טובים ובשר שמן וטוב ואל הקודש פנימה שבת לה' נתנו כתף סוררת בחוסר כל ובפחותי הדברים, ולא ישיבו את נפשם לאמר אויה עלינו לא תהיה כהנת כפונדקית.

ואף גם זאת כי מנעו הטוב מבני אדם ואין איש חפץ לקנות מהם כלום וכל אחד אומר אקיים בעצמי עשה שבתך חול ולא אניח מעותי על קרן הצבי על בשר דל ורזה וישנו בבל תשחית והקולר תלוי על צואר הקצבים, והן בעון זה כל אשר יפנו ירשיעו ויהיו לאחור ולא לפנים ובעון פשעם מרעה אל רעה יצאו והחצונים מטרפים את בהמתם לנקום נקמת שבת לה' ונקמת דמעת העשוקים עניי עמו ישראל מלבד עונשם החמור בגיהנם.

אם מייקרין מחיר הדגים ימנעו מלקנותן כדי להוזיל השער

לט. ומורי זלה"ה צווח כי כרוכיא בתשובותיו על הדייגים המייקרים את הדגים בערב שבת ביותר אשר לא טוב עשו למנוע טוב מבעליו, ואם נודע כי היה בנמצא דגים מרובים והמה מביאים חלק מועט לייקר את השער יש לגזור על אנשי העיר שלא יקנו דגים איזה שבתות שלא יזידו לעשות כן כמעשה שעמדו קינין בירושלים וכו' הבא במשנה. [70]

להרבות בצדקה ביותר בערב שבת וטעמו

מ. וחייב כל אדם בהיות לאל ידו לעשות להרבות צדקה עם העניים האומללים בערב שבת כי אין טוב לאדם להכין מאכליו וכל תענוגים בביתו ואחיו בני ישראל העניים ואביונים בערום ובחוסר כל, ואינו מדרך הישר ולא דרך רחמנים וגומלי חסדים כזרע אברהם אבינו ע"ה אלא לשים עיני השגחתו עליהם כל אחד לפי שיעורו אם מעט ואם הרבה, ואף כי החיוב הזה שוה בכל הימים הנה בערב שבת נוסף החיוב ביותר במעשה הצדקה בנגלה ובנסתר.

מא. והנה בזוהר בראשית דף י"ג אמרו וז"ל, פקודא תשיעאה למיחן למסכני ולמיהב לון טרפא דכתיב נעשה אדם בצלמנו כדמותנו נעשה אדם בשותפא כלל דכר ונוקבא בצלמנו עתירי כדמותנו מסכני רזא דמסכני דהא מסטרא דדוכרא עתירי ומסטרא דנוקבא מסכני כמה דאינון בשותפא חדא וחס דא על דא ויהיב דא לדא וגמיל ליה טיבו הכי אצטריך

בר נש לתתא למיהוי עתירא ומסכנא בחבורא חדא ולמיהב דא לדא ולאגמלאה טובה דא לדא.

וירדו בדגת הים וגו' רזא דנא חזינא בספרא דשלמה מלכא דכל מאן דחס על מסכני ברעותא דלבא לא משתני דיוקניה לעלם מדיוקניה דאדם הראשון וכיון דדיוקנא דאדם אתרשים ביה שליט על כל ברייז דעלמא בההוא דיוקנא הדא הוא דכתיב ומוראכם וחתכם יהיה על כל חית הארץ כולהו זעין ודחלין מההוא דיוקנא דאתרשים ביה בגין דדא הוא פקודא מעליא לאסתלקא בר נש בדיוקניה דאדם על כל שאר פקודין וכו' ובגין כך נעשה אדם כתיב הכא עשיה וכתיב התם שם האיש אשר עשיתי עמו היום בועז עכ"ל.

הנה משם מתבאר כי מאמר נעשה אדם אתי בגזירה שוה דשם האיש אשר עשיתי עמו מה להלן צדקה כך נעשה אדם זו היא צדקה, וכך הוא שיעור הכתוב נעשה אדם כלומר נעשה עשיה ובריה למעשה הצדקה כי במעשה הצדקה נודע אשר הוא אד"ם ובכן יהיה בצלמנו עשיר, כדמותנו עני לגמול חסד זה עם זה, וזה סוד עשיר ורש נפגשו עושה כולם ה' בצלמו כדמותו ממש.

ומטעם זה נכון להיות כל איש זהיר להתיר פסת ידו במעשה הצדקה בערב שבת הואיל ועיקר בריאת האדם במעשה הצדקה התכוננה, לכן ביום השישי יום בריאתו ממש בצדקה יכונן.

טעם לצדקה בערב שבת ע"ד הסוד

מב. ולמביני מדע במעט עיון ישכילו סוד מעשה הצדקה ביום השישי סוד צדיק חי העולמים המכין לשבת השולח אמרתו ארץ במעשה הצדקה, ועל כן בעת הבריאה לא נרמזה מצות הצדקה בכל הימים אפס ביום השישי בבריאת אדם הראשון כי כן בדרגא שתיתאה סוד הצדיק שם סוד הצדקה בעצם, צד"ק ושלו"ם נשקו והיה מעשה הצדק"ה שלום.

ובזוהר פרשת פקודי [71] ביארו מטעם זה שבת וצדק ששוו בשיעוריהן ז"ל, בתרין איליין אוזיף בר נש לקודשא בריך הוא כד חייס ליה למסכנא וכד אפיק בשבתי וזמני דיהא כלא אוזיף לקודשא בריך הוא כמה דאת אמר מלוה ה' חונן דל וגמולו ישלם לו ע"כ, יען כי שתיהן שוו בשיעוריהן ובפעולותיהן לייחד הצדיקים למעלה וצדיקי"ם ירשו אר"ץ וישכנו לע"ד עליה.

רמז על הצדקה ממשנת יציאות השבת

מג. וכבר נתבאר למעלה בטעם הוצאת והכנת שבת ביום השישי שהוא סוד זה ממש וכל נתיבותיו שלום ולסוד זה רמז בלשון המשנה [72] יציאות השבת שתים שהן ארבע, כי כן יציאת השבת אשר יוציא להכין לכבוד השבת והן יציאות אשר יפזר מהונו לעניים בערב שבת שוו בסודן שתיהן ליחד שם בן ד', ולפי שהיציאה של השבת היא מבוארת מאליה שהוא לייחד ריעים אהובים והדודים ביחודא שלים לחבר את האהל להיות אחד והיו למאורות ד' אותיות שם הקדוש.

אכן יציאה האחרת היא נעלמת ולכן שאל עליה כיצד והיה כמשיב, העני עומד בחוץ וכו' פשט בעל הבית את ידו ועל ידי כן והיה מעשה הצדקה שלום, ולעומת זה אמר יציאות השבת שתים שהן ארבע לייחד שם בן ד', ובספר חמדה גנוזה ביארתי סוד תעלומות חכמה במשנה זו ואין מקומו כאן.

תוכחה לבלתי מחזיקים בעניים בני תורה

מד. והן רבים עתה עם הארץ שרים זהב להם הממלאים בתיהם כסף ומכבדים שבתות ה' ואינן חסים על ממונם, ויבוזו כסף הרוג בקר ושחוט צאן וברבורים אבוסים ומיני מעדנים למלאות תאות יצרם הרע לאכול לשובעה בשבתות ה' בסובאי יין בזוללי בשר למו כולו לגופם הנגוף, וימלאו את כליהם כאשר יוכלון שאת ומצאו און להם לאמר כי לכבוד השבת הם עושים.

ואני אומר שקול טיבותייהו ושדי אחיזרי אחר כי נתנו כתף סוררת במעשה הצדקה ועניי עמו יתברך מוכים ומעונים העטופים במצוקות זלעפות הדוחק בקרב ביתם, וביותר נאחז האור ברובן של התלמידי חכמים יראי ה' וחושבי שמו נטושים נטושים המה ואין איש שם על לב לחומלה עליהם, ובערבי שבתות נדדו הלכו אלה מפה ואלה מפה דווים וסחופים ויצא לבם עד השיג להביא טרף לביתם במצור ובמצוק, ויהי להם למשל כל ימי עני רעים אפילו בשבתות וימים טובים וכמעשהו בחול כך מעשהו בשבת, ומרוב הבושה והצניעות לבם בקרבם אינו אלא שר"ף ולא יראו החוצה אל העי"ן עין רואה וימעטו וישוחו מעוצר רעה ויגון, אוי לדור שעלתה לו כך.

העל אלה לא תתאפק ה' לאמר מי ביקש זאת מידכם לכבד את שבתותי להצבות בטן המליאה לה מתענוגי החול ותחללו את שם קדשי בני ציון היקרים יראי שמי הוגים תמיד בתורתי וחובשי בית המדרש ואין מכם לא עוזר ולא סומך אל נפילתם ודוחקם כל הימים, ועוד תוסיפו סרה בשבתות ה' כי כל העולם דשנים ורעננים ובני הנאהבים והנעימים מאולצים ומעונים בצער העוני.

מה. ולו חכמו ישכילו את אשר חכמים הגידו והלעיגו ואמרו, [73] כמה טפשאי הני בבלאי דקיימי קמי ספר תורה ולא קיימי מקמיה גברא רבה, וכל שכן שיש להלעיג על עשירי עם הנבלים בנבלותם שרואים בכל יום תלמידי חכמים אשר כל רואיהם יכירון כי הם זרע ברך ה' ביגון השגת פרנסתם ולא יחוננו ואין משכיל דורש את אלהים, ויבוזו את הוד התורה וכבוד הדרה עד עפר הגיעו.

ולו היו רואים חס ושלום ספר תורה מגולל ארצה יצעקו צעקה גדולה ומרה ויקראו אבל גדול וצום ובכי ומספד ליהודים, ולא יחרדו על השרידים אשר ה' קורא כי רב שבעו בוז הלעג השאננים והמה בעירום ובחוסר כל ועל ידי כן חכמתם תתבזה ודבריהם אינן נשמעים אשר המה גדולים וחשובים מכבוד הספר תורה עצמו.

ומי ומי מהשרים והחשובים אשר לא יחושו לכבוד הדר השבת בכל אונם ומי ומי אשר לא יחוש לעונש חילול שבת שזדונו בסקילה, ועם לא יחרדו על עם ה' אלה אשר עמלם בתורה לא לכבודם ולא לחילולם.

מעלת כבוד ת"ח שוה לשבת, ויתר דברי תוכחה לנמנעים מלתומכם

מו. ובזוהר ר"מ פרשת צו דף כ"ט אמרו ז"ל, תלמידי חכמים בנוי דמלכא ומטרוניתא אתקריאו שבתות וימים טובים ולית לון מדילהון דלאו אינון בני מלאכה כדעבדין בנוי דחולין אגרא דילהון בעלמא דין ובעלמא דאתי לענגא לון בכל מיני מאכל ומשקה וליקרא לון בלבושין שפירין כגוונא דשבת דאתמר ביה כבדהו בכסות נקיה כל מה דעבד בר נש לשבתות וימים טובים אית למיעבד לון ומאן דמחלל לון חייב סקילה.

הכי נמי מאן דאשתמש בתגא חלף והכי הוא המשתמש במי ששונה הלכות דמחלל תורתיה וכל שכן דמבזה ליה כאילו מבזה שבתות ואוקמוה מארי מתניתין כל המבזה את המועדות כאילו כופר בעיקר וכגוונא דכל מאני בית המקדש אתקריאו קדש הכי כל אינון דמשמשין תלמידי חכמים אתקריאו קדש ותלמידים דרב דאינון לקבל איברים דגופי אתקריאו קדש קדשים ורזא דמלה קא רמיז להון והבדילה הפרוכת לכם בין הקדש ובין קדש הקדשים עכ"ל.

מז. הנה כי גדול התלמיד חכם מכבוד שבתות וימים טובים ולענגא להון כגוונא דשבת, ואיככה נוכל וראינו כל העם מקצה יחרדו על כבוד השבת והדרה וישליכו אחרי גוום הוד הדר תפארת של תורה ולומדיה צע"ר בת רבים בני שוממה אין מנהל להם ואין מחזיק בידם מכל בנים גידלה, והשכינה משגחת עליהם בזלעפות דוחקם והיה בראותה בשבתות וימים טובים בתי עשירי עם הממלאים בתיהם ממיני מעדנים ויכינו להם מערב שבת בשובע שמחות ובשופע רב על ידי עבדיהם ומשרתיהם זה רץ לקראת זה וזה רץ

לקראת זה, זה נכנס טעון כל מיני מגדים וזה יוצא בפזור רב ואולי לא יספיקו להם שהות היום משעלה עמוד השחר ותעבור המנחה בהולים בבלמוס תאות תענוגי הגוף הנגוף, ואם באולי זה עני קרא אל קרב ביתם קול ברמ"ה נשמע כי ה' מחסהו.

מח. ואף גם זאת בראותה הבנים בניה מדוכאים בחוסר כל תחיל תצעק בחבליה ומה הלשון אומרת קלני מראשי קלני מזרועי כי עברו כתיים וראו וקדר שלחו והתבוננו מאד וראו הן היתה כזאת, כי הנה עמי התועבות זנים ומפרנסים כהניה בכבוד והדר כמו שנאמר כי חק לכהנים מאת פרעה ואכלו את חוקם ואיך לא תגלו חרפת מצרים מעליכם. **ומה** חרפה גדולה יותר מזו כי אתם ממלכת כהנים תגרעו מעמי התועבות, למה לי רוב זבחיכם יאמר ה' שבעתי עולות אלים וחלב מריאים, כי תבאו לראות פני בשבתות ובחגים ובמועדים מי בקש זאת מידכם, לא תוסיפו הביא מנחת שוא תועבה היא לי, חדשיכם ומועדיכם שנאה נפשי היו עלי לטורח נלאתי נשוא, ואיככה אוכל וראיתי בעוני עמי אשר במצרי"ם ואין עוזר ואין סומך ואין תומך לתופשי התורה אשר ידעוני מצרת הלחץ זה הדחק אשר לא נתנום השב רוחם להשיג כדי פרנסתם וילכו בלא כח מפני זלעפות צרת דוחקם, ושבת לחול ישימו בחוסר כל ואתם תשבעו בתענוגים ולאכול לשובעה למעדנים.

מט. ועושה אלה בהיות לאל ידם לעשות ולא עשו, יהי שולחנם לפניהם לפח ולשלומים למוקש, אויה להם אהא עליהם כי גמלו לרוחם רע אף כי לכבוד שבת יצבו הבטן, יהי להם שכר פרי הבטן לפתן וכריסם לקרץ והמשתה למשטה והמאכל למאכלת.

אכן הא זה הדרך ישכון אור ליראי ה' וחושבי שמו, כי הן לו בכח יגבר איש להיות עיניו פקוחות מידי שבת בשבתו על עניי ישראל המדוכאים ומעונים בימי החול, וביותר לעניי בני תורה להחזיק בידם בעין יפה לכבוד השבת ולשמחם מיגונם ויש להקדים להם מה שיוציאו לצורכי שבת.

אופני חלוקת התמחוי בערב שבת מספר "סדר היום"

נ. ולעניין זה נהגו בקצת מקומות לגבות תמחוי מכל בית ובית לתת חלק מהתבשיל המוכן אצלו ונותנים לעניים ובזה יצאו ידי חובתם, ומי שאינו נותן תבשיל נותן לחם לחלק לעניים, ואם אינו נותן לחם נותן מעות ביד הגזבר והגזבר נותן לכל עני ועני שיקנה בהם צרכיו.

אבל היותר טוב ונכון ליתן חלק מהמוכן אצלו כדי שיהיו שוין באכילה הוא ועני כולן שוין לטובה, וצדקה יחשב לו שלא להטריח את העני לחזר לבקש צרכיו ומי יודע אם ימצא או לא ימצא אחר שאין בידו אלא מעט מזער ובמה יוציא אותם לכבד את השבת

אם בלחם אם בבשר אם ביין אם בפירות כי הוא אביון תאב לכל דבר ולא יוכל למלאות תאותו מכל הצורך, וחוששני לו אולי ישמור מעט דמיו בו להיות בידו לעתות בצרה בימי החול וכמעשהו בחול כך מעשהו בשבת שלא להצטרך לבריות, ונמצא בעל הבית בחוץ שלא הועילו מעשיו והרי הוא אוכל לשובע נפש מעונג ומפונק מרוב כל והעני והאביון חסרים ואין כל.

כי על כל אלה האיש הירא מושל ברוחו לא יעבור מידי ערב שבת בשבתו מליתן ומהפריש חלק אחד ממאכלו המובחר אצלו, ויחלק לעני בן טובים וישמח אותו בדברים טובים ונחומים כמו שנאמר ותפק לרעב נפשך ובכן יהיה למשיב נפש לעני ההוא ושכרו גדול.

נא. ואל תהיה ככסילים המנבלים את עצמם לאמר ענייך ועניי עירך ענייך קודמים ואיך אקח משל בני ואתן לאנשים זרים אשר לא ידעתי, כי אין הענין שיקח חצי תבשילו או מאכלו ויתן אותם לעניים באופן שיחסר סעודת די מחסורם של בניו ובני ביתו, רק שיטול חלק מה מהתבשיל המוכן אצלו ואפילו שיהיה אחד מששים ואותו המעט ישלח אותו לעני להשיב נפש, כיון שהוא עני יותר ממנו עשיר מקרי איהו לגביה והמעט בעיניו הוא הרבה לגבי אותו העני.

מעשה שאירע למחבר עם אחד ששכח לחלק מתבשיליו בע"ש

נב. ופעם אחת נתאכסנתי אצל בעל הבית ירא אלהים והיה נוהג כל הימים וכל שכן בשבתות וימים טובים להפריש חלק אחד מהמובחר ממאכלו לעניים קודם סעודתו מטעם האמור בזוהר דלא לימא איניש אכול ואשבע וארוי בקדמיתא ומה דישתאר אתן למסכני אלא רישא דכלא דמסכני, ושבת אחת שכחה אשתו לעשות כמנהגה והיה דואג על הדבר כי נראה כבזיון לעניים לשלוח אליהם המותרות ומה דסאני לך לחברך לא תעביד, ואני אמרתי לו כי גם זה לא טוב וזו היא דרך פיתוי היצר הרע לכמה בני אדם למונעם ממצוה ולהמית לעניים ברעב באמור להם ואהבת לרעך כמוך כתיב ואיך תשא ותתן שיורי מאכלך לפני עניי עם ה' אלה.

ואיש התמים לא יאבה לו ולא ישמע בקולו יען כי הנותר מאכילתך הוא תחלת סעודה לעני וישיב את נפשו, וכן על זה הדרך כי תראה ערום וכיסיתו ואף בסחובי בלאות שבביתך, שאם לפניך דבר קל ובזוי - לעני נדמה לו דבר גדול ומנה הראויה להתכבד לכסות את בשרו, ובכן נמצאו כל ישראל מרוחמים ומחוננים מזה לזה וכולם שלוים ושקטים ושמחים בשבת מזה לזה ומזה לזה.

עונש הנמנע מלהספיק צרכי עניים לשבת

נג. ולמעלה מהם הזוכה להזמין עניים לסעודות שבת והיו באוכלי שולחנו בכל שלש סעודות דאף שבזוהר הקלו בדבר וז"ל, [74] תא חזי דכולהו זמנין וחגין בעי בר נש למחדי ולמיחדי למסכני ואי איהו חדי בלחודוי ולא יהיב למסכני עונשיה סגי דהוא בלחודוי חדי ולא יהיב חידו לאחרא עליה כתיב וזיריתי פרש על פניכם פרש חגיכם ואי איהו בשבתא חדי אף על גב דלא יהיב לאחרא לא יהבין ליה עונשא כשאר זמנין וחגין דכתיב פרש חגיכם ולא פרש שבתכם וכו', לא להקל מהחיוב המוטל על כל איש ישראל לחוס ולחמול על עניי עם ה' באו רק להקל מהעונש החמור.

והכי דייק בלישניה דקאמר, לא יהבין ליה עונשא כשאר זמנין וחגין וכו' משמע כשאר זמנין וחגין לא יהבין ליה עונשא שעונשן חמיר טפי אבל בעונש הקל נענש גם כן בשבת, ובזוהר פרשת עקב [75] ביארו תקוני השלחן לילי שבת ואחד מהם להיות עניים באוכלי שלחנו ע"ש.

וכל אשר יש ספק בידו לעשות יחוש על עונשו של דבר וישכיל גם על שכרה הגדול ויעשה הדברים לשם פעלן להחזיק לתופשי התורה מידי שבת בשבתו, וזה יהיה הטעם הכתוב אשרי אנוש יעשה זאת ובן אדם יחזיק בה שדרשו רז"ל על התורה וסיים הכתוב שומר שבת מחללו לרמוז ששוה כבוד תלמידי חכמים שנקראו שבתות לכבוד השבת כמבואר בזוהר הנזכר לעיל.

מנהג לשלם שכר מלמדי תנוקות בע"ש, וענין שכר שכיר בע"ש

נד. ובכלל זה יהא זהיר כל אדם בכל ערב שבת גדל פרע שכר מלמדי תנוקות הבנים והילדים אשר חננו אלהים, ויום השישי משתלמת שכירותם וישנו בעשה דביומו תתן שכרו, ודורשי רשומות אמרו שב"ת נוטריקון ב'יומו ת'תן ש'כרו לרמוז כי לא יעבור מלתת שכר המלמד מידי שבת בשבת כי השכירות אינה משתלמת אלא לבסוף.

המעכב שכר שכיר מונעין לו נשמה יתירה

נה. והיה אומר מורי ז"ל בשם רבותיו כי עונש המבטל מצות עשה דביומו תתן שכרו הוא שלא יזכה לקבל תוספת הנפש היתירה בשבת, ואסמכוהו אקרא ביומו תתן שכרו ולא תבא עליו השמש כי עני הוא ואליו הוא נושא את נפ"שו ולא יקרא עליך אל ה' והיה בך חטא לשון חסרון, ועל כן נרמז בראשי תיבות שבת לרמוז כי יענש עונש מגרע הנפש באותה מדה של הפועל כי אליו הוא נושא את נפשו בזמן שמתוספת הנפש בשבת, והוא ז"ל היה נזהר לפרוע שכר הכובס או הכובסת ביום הכביסה בעצמו קודם למנחה כמנהג הרב זלה"ה, ורבים לא חשו על זה וירא אלהים יחוס על נפשו.

בגדר ההיתר של לוו עלי ואני פורע מספר "סדר היום"

נו. ומי שאין ידו משגת לקנות כל הכתוב לעיל ולענג את השבת כראוי לה, אין לו להטריח עצמו מפני כך לעשות מה שאין ידו משגת כדי לענג השבת ואחר כך להצטרך לבריות, ואל יאמר אדם אטול בהלואה עתה ומן השמים ירחמו על דרך לוו עלי ואני פורע, כי לא אמרו כן כי אם על מי שיכול ואין בידו כעת שראוי לו שיבקש ואפילו בהלואה כי המקום ברוך הוא יזמין לו לפרוע פרעות, אבל מי שאין ידו משגת וחוץ מן הטבע הוא למצוא אין ראוי לו לסמוך על הנס ולהטיל עצמו על הצבור כדי לענג את השבתות.

נז. ועל זה אמרו [76] עשה שבתך חול ואל תצטרך לבריות כי עונג גדול הוא שיאכל משלו ואפילו יהיה פת חריבה ובצל עמה ממה שיאכל משמנים וממתקים והוא אוכל ממון אחרים, וגדול הנהנה מיגיעו יותר מירא שמים, ולא יאמר האדם איך אבטל עונג שבת מפני קוצר ידי כי לא נצטוה בעונג שבת אלא מי שידו משגת ויש לאל ידו לענגו ולכבדו, אבל מי שקצור קצרה ידו אין בידו חטא אדרבא למזבח כפרה יחשב לו כי כל העולם בשמחה והוא באנחה, והוא יתברך ויתעלה שוקל בפלס ויודע כל תעלומות ולנקות כמה חטאות ואשמות ממנו הנפש לו תעונה.

וסוף כל סוף אל ידאג מביטול המצוה כי אינו מבטל המצוה לגמרי כי אפילו עני שבעניים יכול לקיים בעשותו דבר מה מוסף על דרכו בחול יהיה מה שיהיה וכיון שמשנה שום שינוי נחשב לו לכבוד שבת ולעונג כי הכל לפי דרכו של איש וה' יראה ללבב ומה לעשות לו לשבתו ולא עשה, אדרבא חביבה שבת זו לפני בורא עולם יותר ממי שמענג אותו במאכלים רבים כי זה הביא מנחה מן הבא בידו ושפך נפשו לפני ה'. **והכלל** העולה לנו מכל זה שאין לו לאדם להטריח עצמו במה שאין לו לא בידו ולא חוץ מידו והמטריח עצמו חסיד שוטה הוא, וצא ולמד מציווי הקרבנות כמו שאמרו במשנה אחד המרבה ואחד הממעיט ובלבד שיכוין לבו לשמי"ם.

מנהג השחזת הסכין בערב שבת וטעמו

נח. וכתב הרב הקדוש בב"י סי' רנ"א בשם הכלבו שישחיזו הסכין בכל ערב שבת דתניא בספרי וידעת כי שלום אהלך זו השחזת סכין, ומצאתי כתוב בשם ספר חיי עולם דמוכח לה מדכתיב והכינו א"ת אשר יביאו והוא כמו לאתים ולמזמרות, וטעם פשוטו להשחזת הסכין הוא כמו שנאמר וידעת כי שלום אהלך ואם קהה הברזל אין זה שלום הבית.

ואם אל סודו תדרוש היה טעמו מפני כי סוד הסכין פגום הוא ס"מ ופגימת האוגרת היא אגרת בת מחלת, ועל כן צריך להשחיז הסכין פגום בשבת יען בקדושת יום השבת

ישבותו ויתבטלו פגימות הסכין ס"מ וחייליו ואין מן הראוי שיהא הסכין בשבת פגום המורה על שליטתו חס ושלום, וזהו שאמר וידעת כי שלום אהלך כי אין פחד החיצונים באהלך והיו כלא היו.

אזהרה לאיש לסייע בתקון מאכלי השבת

נט. וכל ירא אלהים יהא זהיר בקרב ביתו בערב שבת לעזור לאשתו בכל תבשילי שבת איש איש לפי שיעורו כמו שהיה מנהג קדמונינו, רב ספרא מחריך רישא רבא מלח שיבוטא והכל מפני כבוד השבת להיות תבשיליו מוטעמים ומתובלים.

להזהר בטהרת המאכלים וטעמו

ס. וגם להזהיר לאשתו ביותר להיות ידיה נקיות מכל טומאה ובפרט בענין נטילת ידים בשחרית צריכות להיות נזהרות יותר מן האנשים ליטול ידיה כדת של תורה בשפיכת שלש פעמים יד אל יד, וזה בכל הימים וכל שכן בערב שבת שרוב תיקון מאכלים שלנו לכל השבוע נעשה על ידיהן ולחמנו הן, ואם לא יגרשו רוח הטומאה מעל ידיהן יטמאו ידיהן את לחמנו ואת מאכלינו ונאכל את לחמנו טמא כגוים.

סא. ואמרו המקובלים כי האוכל מאכליו אלו שנעשו בטומאת ידים יהא עלול להכשל בדבר עבירה על ידי אותו רוח הטומאה השורה עליו ומטמטם לבו ולב הבנים בתורה. **ועל** כן יהא כל אדם זריז ונשכר בכל הימים וביותר בערב שבת להזהיר לאשתו ובני ביתו בדין נטילת ידים כדת של תורה, כי לא כנשים המצריות העבריות שמלגלגות על דברי חכמים ואכלו והאכילו את לחמם טמא כגויים בלי נטילת ידים ובלי נקיון כפים אשר עד מהרה ירוץ דברו יתברך לעבור על נפשותן המים הזדונים ושומע לנו ישכון בטח לעד.

תוכחה ללוש בערב שבת ולהימנע מפת עכו"ם

סב. ומצות חלה אף על פי שנוהגת בכל פעם שיזדמן עיקר מצותו בערב שבת, ואף מי שאינו נזהר מפת של גוים בימות החול יש להזהר ללוש כדי שיעור חלה בערב שבת לעשות לחם משנה לבצוע עליהן בשבת והוא מכבוד שבת לבצוע מפת העשוי בקדושה ביד ישראל.

והכי משמע מדברי המרדכי ריש מסכת ר"ה שכתב על מה שאמר ר' חייא לתלמידו [77] שיאכל חולין בטהרה ז' ימים שבין ראש השנה ליום הכפורים, דמשום הכי לא אמר לו ט' לפי שהשני ימים טובים של ראש השנה לא היה צריך להזהירו שהכל לשין בבתיהם לכבוד יום טוב ע"כ, ולכן יש לנהוג נמי לכבד השבת בזה וכמו שכתבו כל האחרונים ז"ל, ובעל נפש יזהר בזה להתקדש עצמו בקדושת השבת לאכול את לחמו טהור וקדוש.

באיסור נטילת פת חמה מגוי בשבת

סג. וכתבתי זה יען כי מאנה הנחם נפשי על מנהג רבת מבני עמי האוכלים למעדנים ביום שבת קדש ויקחו להם פת חמה מן הפלטר גוי בשבת ונעשית להם כהיתר, והרשב"א כתב בתשובותיו דפת שאפה גוי לעצמו בשבת אסורה, ובהגהות מיימוניות פ"ו כתב שראבי"ה היה מלקה לשאכל אותו בשבת.

ואף שחלקו עליהם רבים מהפוסקים, היינו דווקא בשעת הדחק או לצורך מצוה כגון סעודת ברית מילה או לצורך ברכת המוציא או שאין לו מה לאכול מותר דאפילו פת בעל הבית שאסור בחול מותר לשבת כדי שלא יתענה אבל שלא בשעת הדחק אסור, ואפילו אם הביא הגוי פת חם דורון לישראל אסור דודאי דאדעתא דישראל עביד.

סד. ורבינו ירוחם כתב דאסור לכולי עלמא ליתן מעות לגוי מערב שבת ושיתן לו הפת בשבת דודאי דאדעתא דישראל קא עביד, ורבים ממכשולות הללו כשלו ונפלו בחילול שבת על תאות גרונם הרע וימאסו בלחם חמודות העשוי לכבוד השבת בקרב ביתם ויבחרו לאכול בשבת את לחמם טמא בגויים ישתקע הדבר.

ואף לעניי עם אשר אין ידם משגת לקנות קמח לערוך לחם לכל השבוע לפחות ישכילו ויזהרו ללוש כדי שיעור חלה בערב שבת לכבוד השבת, ואם אי איפשר להם גם זה יזהרו במה שהזהיר רבינו ירוחם שלא לתת המעות מערב שבת, ובשעת הדחק יש לסמוך על המתירים ויקחו מפלטר בשבת ויתנו המעות אחר כך ביום ראשון, וטוב משניהם ליטול מערב שבת.

עיקר מצות הפרשת חלה בערב שבת

סה. ובענין הפרשת חלה יהא זריז ונזכר להזהיר ולהזכיר לאשתו על מצות הפרשת חלה בערב שבת כי הוא גם כן מהתקונים הגדולים לחטא חוה כמו שכתוב בירושלמי,[78] חוה כבתה נרו של אדם הראשון וגרמה לו מיתה שהוא חלתו של עולם ולכך נתנו לה מצות נר וחלה, ולכן עיקר מצותה בערב שבת כי בערב שבת גרמה לו מיתה ובאותו זמן ובאותו פרק קרוב יותר לתקן החטא שזו היא דרך התשובה באותו פרק וכו'.

תפלה לומר אחר הפרשת חלה

סו. וטוב שיפרטו בפיהם אחר הברכה לאמר בכל לשון שהם שומעות.

יהי רצון מלפניך ה' אלהי ואלהי אבותי שבכח סגולת הפרשת חלה יתוקן עון אם כל חי חוה שהביאה מיתה על אדם הראשון שהיה חלתו של עולם, ובכן בכח סגולת זכות מצות הפרשת חלה בלע המות לנצח ומחה ה' דמעה מעל כל פנים ולהניח ברכה אל בתינו.

דיני הפרשת חלה

סז. וכל איש ישראל יודיע כדברים האלה אשתו ובני ביתו להיות זהירות וזריזות במצוה זו שלא ישכחו מלהפריש אותה בזמנה דלכתחלה צריך להפריש מן העיסה דראשית עריסותיכם כתיב.

סח. וכתב בעל התרומות דאין טוב להפריש חלה עד אחר שנילושה כל הצורך ויש ממתינים עד אחר שנתחמצה ע"כ, ולכך טוב יותר לאחר ולעכב ההפרשה כל מה שנוכל משום קמח שמערבים אחר כך בכל ככר וככר דמשום הכי כתבו הפוסקים שצריכים להתנות הנשים בשעת הפרשת חלה שתהיה אף על מה שתתערב אחר כך, וצריך ללמד תנאי זה לנשים המפרישות חלה מיד אחר הגלגול קודם עריכת הלחם דבעיסה גדולה פעמים שעורכים קמח הרבה בכל ככר וככר וצריך להזהר שלא לשרוף החלה עד אחר כל העריכה.

סט. ויש ליקח שאור מן העיסה קודם הפרשת חלה דאי לאחר הפרשת חלה הוי שאור פטור וכשמחמיץ בו עיסה אחרת פחות מחמשת רבעים לפי חשבון השאור היתה העיסה פטורה והיה מברך ברכה לבטלה, ולפיכך אפילו כשרוצים ליתן ביותר מחמשת רבעים יש להחמיר להחמיץ בשאור של חיוב כמו שכתב המרדכי בפרק מקום שנהגו.

ע. ואם לא הפרישו החלה בצק אלא אפו הכל הן מפרישות מן הפת, ואם שכחו ולא הפרישה חלה וקידש עליו היום אסור להפריש חלה בשבת ויאכל ממנו והולך ומשייר קצת ומפריש חלה למחר מן המשוייר דחלת חוצה לארץ אינה מן התורה ואינה טובלת.

עא. וכן בענין הברכה, יזהירם לברך בנקיון כפים ובמקום טהור שלא יהא שם שום טינוף כי אין זה מברך אלא מנאץ וכתיב כי דבר ה' בזה הכרת בעולם הזה תכרת בעולם הבא, ואם היא מתקדשת בטומאתה טוב שתברך חבירתה ובכן תבורך עיסתה כשרה אמנו עליה השלום, וטוב שיפרט גם זה אחר ברכתה לאחר.

תפלה אחרת לומר אחר הפרשת חלה

עב. יהי רצון מלפניך שתבורך עיסתנו על ידינו כמו ששרתה ברכה על ידי שרה ורבקה רחל ולאה אמותינו, ויקויים בנו מקרא שכתוב ראשית עריסותיכם תתנו לכהן להניח ברכה אל ביתך אמן כן יהי רצון.

מנהג האריז"ל לפנות קורי עכביש בערב שבת

עג. גם מכלל קדושת שבת, ירא שמים יזהר לפנות כל קורי עכביש בערב שבת כדי לגרש הקליפה הנקרא שממית, ואמר הרב זלה"ה שנוטריקון של שב"ת ש'ממית ב'ידיה

ת'תפש לרמוז כי זמן ביעורה הוא בערב שבת לפנות כל הקליפות ולכל בני ישראל היה אור במושבותם.

להתנהג בנחת עם בני ביתו ביותר בע"ש

עד. והאיש הירא ינהג עצמו בתוך ביתו כל הימים וביותר בערב שבת בשובה ונחת עם אשתו ובני ביתו ואל יטיל אימה יתירה עליהם בעסקי חפציו פן יבואו לידי חילול שבת חס ושלום על ידו וכמו שאמרו בפרק במה מדליקין, [79] אמר רבה בר בר חנה הא דאמרי רבנן שלשה דברים צריך אדם לומר בתוך ביתו ערב שבת עשרתן וכו' צריך למימרינהו בניחותא כי היכי דליקבלו מיניה וכו', וכן אל יטריח עליהן בטירחות יתירות פן מתוך טירדת עסקם אל ידקדקו בדברים כדת וכשורה ויאכילוהו דבר איסור חס ושלום.

עה. ואמרו בפ"ק דחגיגה [80] בפסוק כי את כל מעשה האלהים יביא במשפט על כל נעלם אם טוב ואם רע מאי אם טוב ואם רע דמשמע דאף על הטובה מביאו במשפט, רבא אמר זה המשגר לאשתו בערב שבת בשר שאינו מחותך שאינו מנוקר מן החלב ומן הגידין האסורים שמתוך שממהרין לעשות צרכי שבת אין נותנים לב אם בדוק הוא. **ומכאן** ידון האיש הירא לבל יטיל עליהם טירחא יתירה בירקות ובשאר הדברים הצריכים בדיקה בעיון רב בערבי שבתות שמתוך שממהרין לעשות צרכי שבת לא יתנו לב לבדוק הדק היטב ויבואו להכשל באיסור חמור חס ושלום, אלא ינהג עצמו עמהן בכל ערב שבת בחמלה וחנינה לעוזרם בכל צרכי שבת ובכן ידע כי שלום אהלו ולא יאונה לצדיק כל און.

ציונים והערות לפרק ב

43) שבת דף קמ"ו ע"א. 44) שבת דף קי"ט ע"א. 45) בספרו סדר היום. 46) ביצה דף ט"ז ע"א. 47) זוהר אמור דף צ"ח ע"ב. 48) במדבר רבה פרשה ד' ריש אות כ'. 49) שם. 50) שבת דף קי"ט ע"א. 51) קדושין דף מ"א ע"א. 52) עי' משלי פכ"ה פ"י. 53) אבות פ"ד מ"ב. 54) שבת דף קי"ח ע"א. 55) ביצה דף ט"ז ע"א. 56) היינו גימטריא במספר קטן כי האותיות א' י' ק' נמנים כולן במספר שוה למספר אחד ואותיות ב' כ' ר' נמנין כל אחת מהן במספר קטן לשנים ועל דרך זו נמנין שאר האותיות, ובזה פירש המחבר כי אות ש' מתיבת שבת עולה מנינה ג' במספר קטן ואותיות ב' ת' במספר קטן עולה מנינם ו' שהוא כפל האות ש' שבראש התיבה לרמוז כי שכר המוציא הוצאות לשבת הוא בכפלים. 57) תנחומא ויחי אות ו'. 58) שבת דף קי"ח ע"א. 59) זוהר משפטים דף צ"ד ע"ב. 60) סוטה דף מ"ב ע"א. 61) עי' בתקו"ז תיקון ו' ותיקון ע'. 62) זוהר פקודי דף רס"ה ע"ב. 63) ביצה דף ט"ו ע"ב. 64) זוהר יתרו דף פ"ח ע"א, ובדפו"ר אי' זוהר בשלח ובזוהר שלפנינו ליתא שם. 65) שבת דף קי"ט ע"א. 66) ברכות דף ד' ע"א. 67) סוטה דף כ' ע"א. 68) ע"ז דף י"ט ע"א. 69) שבת דף קי"ט ע"א. 70) כריתות פ"א מ"ז. 71) זוהר פקודי דף רנ"ה ע"א. 72) ריש מסכת שבת. 73) מכות דף כ"ב ע"ב. 74) זוהר יתרו

דף פ"ח ע"ב. 75) זוהר עקב דף רע"ג ע"ב. 76) שבת דף קי"ח ע"א. 77) במרדכי שלפנינו שם ליתא ומקורו בירושלמי שבת פ"א ה"ג והביאו הרא"ש שלהי מס' ר"ה וכ"ה בטור סי' תר"ג, אלא דצ"ע דכיון דז' ימים קתני בירושלמי א"כ משמע דשבת שובה בכללן ולפי דברי המחבר לא הו"ל למתני כ"א ו' ימים כיון דבכולהו שבתות הוו קפדי בלא"ה ללוש בפ"ע, וצ"ל דעיקר ראיית המחבר מדנקט ז' ימים ולא ט' דמשמע דימי ר"ה לא הוה צריך למימר כיון דהיו זהירין בלא"ה ומינה יש ללמוד דה"ה לכל שבתות השנה שהיו רגילין לאפות בביתן, אלא דהתם ודאי לא מצי למימר ליה ו' יומין כיון דשכיח שנופל שבת שובה ביניהם ועל כן כללן בב"א אע"ג דלאו דוקא הוא כי היכי דלא לשתמע דחד יומא לא בעי אזדהורי משא"כ ימי ר"ה דלא בעי למימני כיון שהתחיל מניינו בשבוע שאחריהן. 78) ירושלמי שבת פ"ב ה"ו. 79) שבת ל"ד ע"א. 80) חגיגה ה' ע"א.

פרק ג - שמו"ת - תשובת ערב שבת - טבילה - עירוב

לקרוא שנים מקרא ואחד תרגום בערב שבת

א. לכו חזו מפעלות ה' אשר שם שמו"ת בארץ לאיש החפץ לאור באור החיים והשלום ימלא איש את ידו והוד ידו נטויה מידי שבת בשבתו להשלים פרשיותיו שמו"ת עם הצבור כמו שאמרו פ"ק דברכות, [81] אמר ר' הונא בר יהודה אמר ר' אמי לעולם ישלים אדם פרשיותיו עם הצבור שנים מקרא ואחד תרגום וכל המשלים פרשיותיו עם הצבור מאריכין לו ימיו ושנותיו ע"כ, ודורשי רשומות אסמכוהו אקרא ואל"ה שמו"ת ר"ת ו'חייב א'דם ל'קרוא ה'פרשה ש'נים מ'קרא ו'אחד ת'רגום.

טעם קריאת שנים מקרא ואחד תרגום

ב. וטעם הדבר לפי פשוטו שחייבו חכמים על כל אדם מישראל שישלים הפרשה בכל שבוע כדי שיהא בקי בתורה, וישים לבו ועינו להתבונן במה שקורא הן במצוות והן במוסר הן במדות היוצאות מתוך פרשיותיה של תורה אשר נקבו בשמו"ת, ועל כן אף כי האדם שומע כל התורה כולה בשבת בצבור חייב לקרות לעצמו לפי כי זאת הקריאה היא לתועלת אחר לשום שכל ולהבין טעמי המקראות ופירושם אשר מתוכם ילמדו לשמור ולעשות את חוקי האלהי"ם ואת תורותיו לכולם שמו"ת יקר"א.

ואולם טעם היות שנים מקרא ואחד תרגום, אמרו הראשונים שזהו מצד התורה שניתנה שלש פעמים, פעם ראשונה בהר סיני ופעם שניה באהל מועד ופעם שלישית במשנה תורה באר היטב, ולכן השלישי תרגום נגד באר היטב אשר חכמים הגידו באר היטב בשבעים לשון, ולפי שבשבעים לשון אין בהם שום קדושה אלא בלשון הקדש ואחריו יש קצת קדושה בתרגום שלכך נתחבר התרגום לתורה.

בקריאת שמו"ת זוכה לתוספת נשמה

ג. ועוד טעם שני כי הוא הכנת השבת שזוכה בו לתוספת נפש ורוח ונשמה, ובנוקבו ש"ם הנפש לו תמלא במוט"ב תלתא כחדא תוספת נפש רוח נשמה משבת הבאה ותמלא כדה ותעל, תוספת הנפש תכין לה את מקומה בתרגום ותוספת הרוח נשמה על ידי שנים מקרא.

ד. ורבינו הקדוש האר"י זלה"ה כתב טעם לדבר שהוא סוד מה שאמר הכתוב והיא כתובה פנים ואחור, הלשון הקדש הוא פנים לשון רבים ולכן שנים מקרא ואחור לשון יחיד, והמקרא הוא בסוד שני שמות שם הוי"ה שבת"ת סוד יעקב ושם שד"י שביסוד יוסף העולים כמספר מקר"א שעולה ש"ם ר"ת שנים מקרא, ואחד תרגום הוא סוד אחוריים של המדות העליונות שבכל מדה ומדה מאיר שם הוי"ה בריבוע העולה ע"ב, וג' ע"ב יש באחור חב"ד וג' באחורי חג"ת וג' באחורי נה"י סך כולם כמספר תרגום.

ועל כי הוא בסוד האחוריים לפיכך התרגום אחד כי כן דרך האחוריים להיות כל אות תכופה יחד ומחוברת בחבירתה שלא יתאחזו בהם החיצונים, וכן עומד ז"א עם נוקביה אחור באחור בכותל א' ואינו ננסר

אלא בנפול עליו תרדמה שהוא מספר תרגום, והוא הלשון שהיה מדבר בו השם לנביאיו שאין להם כח לקבל נבואתו אלא על ידי תרד"מה.

ה. ומורי ז"ל היה אומר שטעם שנים מקרא הוא נגד לחם משנה שירד לישראל בכל ערב שבת כמו שנאמר ויהי ביום הששי לקטו לחם משנה, וסמוכו"ת שלו ממה שכתבו התוספות והרא"ש פ"ק דברכות דף ח' הביאו מדרש ספרי שצוה רבי את בניו אל תאכלו לח"ם בשבת עד שתגמרו הפרשה, שדקדק בלשון הזהב לאמר אל תאכלו לחם לרמוז אליהם שקריאה נאמנה זו שנים מקרא הוא נגד לח"ם משנה כאמור.

מעלת קריאת שמו"ת בבוקר יום שישי

ו. ומטעם זה המקדים לקרות הפרשה שמו"ת בערב שבת בבוקר הרי זה משובח כי כן ילקטו לח"ם משנה הבקר אור יום השישי וזה הוא מכלל מאמר הכתוב והיה ביום השישי והכינו את אשר יביאו, וכבר מפורש בדברי רבינו הקדוש זלה"ה סוד קריאת שבוע הב"ן וכל הכוונות כולם הם מפסוק זה עצמו והכינו את אשר יביאו והיה משנה כנודע למשכילים בחכמתו הנפלאה, ולפיכך כל הקודם בקריאתה בערב שבת זכה בהכנה דאורייתא.

ז. אכן אם היה לו אונס ניכר יבחר להשלים אותה בדרכים אשר אמרו הפוסקים להשלים אותה בשבת קודם שיאכל ואם לא השלים אותה קודם ישלים אותה אחר כך,

ויש אומרים עד המנחה ויש אומרים עד רביעי בשבת, והאיש המשכיל יבין כי כל זה מועיל לשבת הבאה שלא ימצא העדר השלימות כדי שיזכה לתוספת שבת אבל ההעדר הראשון שלא קרא אותה בזמנה על זה נאמר מעוות לא יוכל לתקון, והוא אומרם [82] זה תלמיד חכם הפורש מן התורה.

מנהג האריז"ל בקריאת שמו"ת

ח. והרח"ו זלה"ה כתב זה לשונו, מורי זלה"ה ביום השישי בשבת תכף אחר תפלת שחרית היה הולך לבית מדרשו מבית הכנסת והיה קורא בספר תורה כשר מעוטף בטלית ותפילין פרשת השבוע והיה קורא פסוק אחד שתי פעמים והיה שם תלמיד אחד והיה קורא תרגום של אותו פסוק פעם אחת ומורי זלה"ה היה שומע אותו וחוזר אחריו, ופסוק אחרון שכבר קרא אותו שמו"ת היה חוזר לאומרו פעם אחרת מקרא בלתי תרגום.

ביאור מ"ש רבי לבניו אל תאכלו לחם בשבת עד שתגמרו הפרשה

ט. והן רבים עתה עם הארץ וגם רבים מתופשי התורה נהגו לגומרה לכתחילה קודם אכילה בשבת, והעלו על רוחתם דמצוה מן המובחר לגומרה קודם אכילה בשבת מטעם מאמר הספרי שציוה רבי את בניו אל תאכלו לחם בשבת עד שתגמרו הפרשה.

ולדידי אין מכאן ראיה שמצוה דווקא בשבת אלא שסימן מסר להם שקריאת שנים מקרא הוא נגד לח"ם כמו שביארנו לעיל, דלהכי דייק וקאמר אל תאכל לח"ם בשבת וכו' שכשם שנזהרים לאכול לחם משנה בשבת ככה יהיו נזהרים לקרות שנים מקרא, ולעולם כי המקדים בערב שבת הרי זה משובח דוגמת הלחם משנה שירד בערב שבת הבקר אור, והיודע בטיב לשון הזהב של חכמים ישכילהו מתוך הלשון אל תאכלו בלשון שלילה.

ביאור האריז"ל בסוד קריאת שמו"ת בע"ש

י. וגם לא ליודעים חן מ"ש רבינו הקדוש האר"י זלה"ה בסוד קריאת שמו"ת בערב שבת, והוא על כי יש שלש קליפות סביב הקדושה והרביעית היא נוגה פעמים היא בקדושה ופעמים חוזרת לקליפה ונעשו ארבע קליפות, וכתיב ונוגה לו סביב שהוא סביב הקדושה, והגרים מקבלים מזאת הקליפה שלפעמים נוטה אל הקדושה ופעמים אל הטומאה, ואונקלוס הגר שהיה מבחינת נוגה רצה לתקן אותה ועשה תרגום שהוא ממדתו לכלול אותה בקדושה.

ולפי שבכל ערב שבת היא העולה להכלל בקדושה כמו שנבאר להלן בסוד מים חמין בערב שבת, על כן אז ראוי לקרות הפרשה שנים מקרא ואחד תרגום ולא ביום חמישי ולא ביום שבת כדי להחזיק את כחה בתחלת עלייתה אל הקדושה שעיקר תחילת עלייתה

בערב שבת אם לא באונס ניכר יכול לקרותה בשבת שגם בשבת נוגה עולה יותר ממה שעלתה בערב שבת.

טעם שלימוד רש"י אינו חלף לתרגום

יא. ועתה תחזה כמה שגו בחוזה הסומכים על סברת האומרים שלימוד הסדר בפירוש רש"י חשיב כמו תרגום, כי הם לא באו לידי מדה זו אלא בהשכיל לבותם פשוטן של דברים שטעם התרגום הוא לתרגם את הכתובים ולהבין במקרא ולזה יספיק פירוש רש"י ע"ה, והם לא ידעו כי לא יתכן טעם הדבר כפי פשוטו שאם כן למה יחזור ראובן שמעון לוי ג' פעמים, וגם כשאין בו תרגום אונקלוס למה לנו לבקש תרגום ממקום אחר ולומר אותו בלי הבנה והשכלה כמו תרגום של עטרות ודיבון וכו'.

אלא עין המשכיל מבית ומחוץ תצפנ"ו סוד התרגום וטעם שבו להשגיב כח קליפת נוגה להעלותה אל הקדושה כאמור ולא יעבור מלקרות אותה שמו"ת ועל כוונה זו הזהירו חכמים בב"ר פרשה ע"ד, אמר ר' שמואל בר נחמן אל תהי לשון ארמי קלה בעיניך שבתורה ובנביאים ובכתובים מצינו שהקדוש ברוך הוא חלק לו כבוד וכו'.

רצו בזה לשלול כי אין טעם התרגום בלבד לתרגם המקראות וזה יהיה סיבה להיות התרגום קל בעיניך וללמוד פירושי המקראות, רק התבונן כי בתורה ובנביאים ובכתובים חלק לו הקדוש ברוך הוא כבוד לכלול אותו בקדושת תורתו התמימה, וירא שמים יצא ידי שתיהם ויקרא פירוש רש"י והתרגום אם הפנאי מסכים ואם לאו התרגום עיקר.

כמה סגולות שנאמרו בקריאת שנים מקרא ואחד תרגום

יב. ועתה מתוך דברי רבינו זלה"ה בטעם התרגום תבין טעם מאמרם [83] כל המשלים פרשיותיו שנים מקרא ואחד תרגום עם הצבור מאריכים לו ימיו וכו', שהוא באותה מדה שהעלה את קליפת נוגה שרגליה יורדות מות אל מקום הקדוש באור החיים וכמדתו יאריכו לו ימים ושנים.

יג. ודורשי רשומות אמרו מ'פני ש'יבה ת'קום ו'הדרת ר"ת שמו"ת, להורות נתן כי הקורא שמו"ת יזכה לעטרת שיבה ומאריכין לו ימיו ושנותיו כמו שסיים והדרת פני זקן, והבלתי נזהר בהם ולא עזר כח לנוגה אתדבק בסטרא דמותא כרמוז בסופי תיבות מפני' שיבה' תקום' והדרת' אותיות מיתה כי המיקל בקריאת שמו"ת בלי אונס רגליו יורדות מות לאתדבקא בסטרא דקליפה סטרא דמותא, כאשר עשה כן יעשה לו.

ואשר אין לו יד במקרא או בתרגום יקנה לו חבר וישמע קריאתה ממנו, ואם יבין במקרא יקרא שנים מקרא הוא וישמע התרגום מאחר ויצא ידי חובתו.

יד. ומורי ז"ל היה אומר שמסגולת המצוה הזאת לתקן הימים החסרים אשר נדחו בעון בצעו כמ"ש הרשב"י ע"ה בפרשת ויחי באורך אשר רע וקשה הדבר מאד אפילו בתשובה ומעשים טובים לתקן הימים אשר עוותו, ונוסף גם הוא להביא ימי חייו הימים כל ימי חייו הלילות במסלול ודרך הקודש לעולם, וגם כי נטה ליפול ביד יצר הרע לא יוטל ומצא עזר משדי כנגדו להקימו ולהעריצו.

וזה רמזו במאמרם כל המשלים פרשיותיו עם הציבור מאריכין לו ימיו ושנותיו, רוצה לומר שמשלימין ומתקנים בתקון טוב ויפה שנותיו ולשון מאריכים כלשון הש"ס אנא ארי"ך מגילתא, וטעם הדבר פשוט ככל אשר ביארנו טעם קריא"ה נאמנה זו מה טעם יש בה כנזכר לעיל, ועל כן באותה מדה אשר תקן עליונים למעלה גם אל עצמו ידרוש בשפר התקונים הנזכר.

טו. ואמרו המקובלים כי על ידי קריאת שמו"ת זוכה להכנת תוספת נשמה יתירה ונקרא אדם שהוא שם משובח ומפואר מכל שאר הכנויים איש אנוש כמבואר בזוהר כי זה כל האדם וסימניך ויקרא האד"ם שמו"ת, וימשוך עליו רוח טהרה מלמעלה מאדם העליון תפארת ישראל שבו שם מ"ה העולה אדם כנודע למשכילים בתחילת החכמה.

שלא להפסיק בקריאת שמו"ת אפילו בדברי תורה

טז. ועל כל אלה המשכילים יזהרו שלא להפסיק בעת קריאת הפרשה בשום שיחה אפילו בדברי תורה שלא להפסיק החבל נמרץ להקדיש ולהעריץ את נשמתו כמו שכתב בספר החסידים סימן קמ"ז, וגם שתהא קריאתה בקבע ולא בעראי וישים לבו ועיניו להתבונן במה שקורא הן במצוות הן בידיעות הן במוסר במדות הטובות היוצאות מן הפסוקים שזהו עיקר הלימוד, וגם כי הוא מכניס החיצונים אל מקום הקדש חס ושלום וכוונתינו בקריאה זו היא להעלות לקליפת נוגה אל הקדש ואיך ולמה תנתן כח לרשעים אשר סביב לה בהפסיק בין הדבקים בשיחת חולין, ועל זה נאמר הוגעתם ה' בדבריכם.

יז. ואני שמעתי שבכח סגולת קריאת הפרשת שמו"ת נברא מלאך אחד והמפסיק בנתים מערב במלאך ההוא חס ושלום הקליפה וכן מרגלא בפומייהו דתלמידי בי רב.

ואחשבה כי שמעו כן מפי המקובלים המעלימים ומכנים הדברים במשלים מושאלים, והכוונה על קליפת נוגה שהיא מתעלית עתה אל הקדושה ונעשה כבריה חדשה בכח קריאת שמו"ת, ואם יפסיק בשיחת חולין בנתים הוא מערב בו חס ושלום הקליפה והן השאר קליפות אשר סביב לה יתהלכון וחפצות להמשך אחריה כמו שנבאר להלן, ועל כן היה למשל בפה כולם לאמר כי על ידי קריאת שמו"ת נברא מלאך אחד והמפסיק מערב בו חס ושלום הקליפות כאמור.

טעם שאין לקרות התרגום בטעמים

יח. ומטעם האמור תשכיל טעם מה שכתב מהרח"ו ז"ל בשם רבינו האר"י זלה"ה שאין לקרות התרגום בטעמים וכתב שלא נגלה אליו סוד הדבר, ואני הולך רכיל מגלה סוד מפני מה שנודע מה שכתב הרב בסוד הקריאה שהוא לברר בירורין דאשתיירו במאנין תברין סוד מלכין קדמאין הנזכר באדרא ובספרא דצניעותא ושבירתן זו היא מיתתן, ותקרן להם כל אלה מפני שנסתלקה מהם בחינת הטעמים סוד החכמה בסוד ימותו ולא בחכמה עד שאחר כך בעולם התיקון בהתחבר עמהם החכמה בחינת הטעמים יחיו בסוד והחכמה תחיה את בעליה, ומה שלא הוברר אז מבררין עתה על ידי תפלה ותורה ומעשים טובים.

והנה האותיות הן סוד המלכים הנזכרים ולפיכך אין טעמים בספר תורה, ועל ידי הקריאה בטעמים ובנגינה ממשיכים אנו להם חיות ועל ידי זה מתברר הרע מהטוב, וזהו סוד מאמרם ז"ל [84] הקורא בלא נגינה עליו הכתוב אומר וגם אני נתתי להם חוקים לא טובי"ם ומשפטים בל יחיו בהם, והיה טעמו כי הואיל ואין קורא בטעמים ובניגון המקרא ההוא ואין מברר הרע מהטוב נשארו החוקים לא טובים ומעורבים ברע ובאותה מדה לא יחיה בהם, כאשר עשה כן יעשה לו.

ועל כן אין לקרות התרגום בטעמים כי הואיל והתרגום הוא סוד נוגה שהוא חצי טוב וחצי רע ובכל ערב שבת היא עולה להכלל בקדושה והרע נמשך אחריה גם כן להדבק שם, ולפי שאין רצונו של מקום ברע מוריד שלהובא דנורא מלמעלה ומפריד רע מטוב כאמור לעיל, ולפיכך אם היינו קורין התרגום עם הטעמים היינו חס ושלום נותנים חיות גם כן לבחינת הרע אשר שם והיינו מאמיצים כחו לעלות, ולבחינת הטוב אשר שם אין צריך טעמים כי קדושת הארת שבת גורם שיגיע חיות לבחינת הטוב כנודע ועל כן אינו מן הראוי לקרוא בטעמים, וסימניך אשה יפה וסרת טע"ם.

ראוי לסמוך קריאת התרגום למקרא ומנהג האר"י בזה

יט. ומה טוב ומה נעים לפי זה לקרוא הפרשה בספר תורה בכוונה זו כמו שהיה מנהג הרב ז"ל וכן כתב הרדב"ז ח"א סי' תק"כ, ועל כי התרגום הם סוד האחוריים ודרך האחוריים להיות כל אות תכופה יחד ומחוברת בחבירתה שלא יתאחזו בהם החיצונים, על כן צריך להזהר שלא לקרוא הפרשה שנים מקרא תחלה וכשיזדמן לו ספר יתרגם פרשיותיו כי כל כוונתינו לחברו אל הקדש להיות אחד ורוח לא יבא ביניהם.

כ. והרב ז"ל הקפיד אף בקריאתו לבל יקרא פרשה בפרשה שנים מקרא ואחד תרגום אלא פסוק בפסוק ולחבר אליו תכף ומיד התרגום, והכי משמע מלשון התלמוד שנים

מקרא ואחד תרגום בלשון זכר דקאי אקרא, דאילו קאי על כל פרשה ופרשה יאמרו שתים מקרא בלשון נקבה.

בסוד קריאת שמו"ת

כא. ואשר בתעלומות חכמה סובר הרזים ויונק מסוד תנחומיה, יכין לו לכוין סוד שנים מקרא ואחד תרגום כמבואר למעלה ובסוד קריאת התורה ואת כל כליה כאשר ביארם הרב ז"ל, ובכללות קריאת המקרא יכוין להכין לנוקבא הנקרא שבת מיסוד חי העולמים והוא שהוא יום זה שבו נקוד שורק ג' ויו"ן העולים מספר ח"י, וצריך להוסיף בה' אותיות דמלוי הב"ן לנקוד כל אחת מה' אותיות בוא"ו שורק והוא מאיר בכח הכ"ו פסוקים הראשונים כי כן מלוי זה מספרו כ"ו, ונקוד השורק הוא נקוד הוא"ו של יביאו, ומלוי הב"ן שהם ה' אותיות יהיו לארבעה בהצרף וא"ו של מלוי היו"ד עם הדלת ותעשה כמספר י ותהיה הוי"ה שלימה, ומסודרים גם כן בצירוף והי"ה ומנוקדים עם נקודות ביום הששי כי ניקוד החיריק של השין שניה כיוון אותה בקריאת הלילה כמבואר באורך במכתב הקדש הרב ז"ל.

תפלה ע"ד הסוד קודם קריאת שמו"ת

כב. ולנפש כי תשבע לבטא בשפתים פרטי הכוונות האלה אנכי תקנתי נוסח תפלה כוללת כל כוונת קריאת הפרשה שמו"ת וזה נוסחתה.

לשם יחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה בדחילו ורחימו ורחימו ודחילו ליחדא שם י"ה בו"ה ביחודא שלים בשם כל ישראל, הריני קורא בתורה שהוא כנגד תפארת דז"א הנקרא תורה שבו ג' כלים דג' בחינות, בחינה חיצונה נפש שבו שם הוי"ה פשוטה, ובחינה אמצעית רוח שבו שם ריבוע מ"ה, ובחינה פנימית נשמה שבו שם מ"ה, ובחינת מקיפיהן חיה ויחידה שבהם שני שמות הוי"ה בניקוד חולם, והיו למאורות שמות הקודש קס"א ס"ג משולבים אילו"פד הה"י יוו"ד הה"י, ותריק עלינו מרחל כח והארה מקדושת שבת הבאה ותאיר בנו הארת תוספת הנשמה יתירה בכח ההארת ה ראשונה דשם הוי"ה, והארת שם ס"ג יוד הי ואו הי ואל שדי שבבריאה מקום הנשמה ויאיר שם מֶצְפֶּץ עם נקודת וחלבנה, והיו למאורות שם יג"ל פז"ק ואות צ' דשם אבג"יתץ ואות וא"ו דיה"ו ומצ"פץ ב' דמרגלא והם ב"ן דדעת הפנימי דנוקבא יוֹדְ הַוּהָ וַוּ הוּהָ.

והנה אנכי בא לקרות הפרשה שנים מקרא סוד הפנים כמספר שמות שם הוי"ה שבתפארת ושם שד"י שביסוד העולים למספר המקר"א, ואחד תרגום סוד האחורים כמספר ג' שמות הוי"ה בריבוע העולים רי"ו שבאחורי חב"ד, וג' שבאחורי חג"ת וג'

שבאחורי נה"י ג' פעמים רי"ו סוד הגבורה שמחכמה עד היסוד העולים כמספר תרגום והמה ינתנו אל המל' ועליה יציץ רוח תרד"מה.

ובכח סגולת קריאת המקרא זה הדרך ישכון אור ולשלו"ם אין קץ על כסא דוד ועל ממלכתו להכין אותה ולסעדה מיום השישי יסוד חי העולמים ומלוי שם ב"ן ודהוה ישוב לאור באור יוּ הוּ וּוּ הוּ שלימה בהצטרף הוא"ו של מילוי היו"ד עם דלי"ת דמלויה וישוב להיות לצירוף וְהַיַּהּ משנה העולים למספר ב"ן ועליו תוסד שמות הוי"ה שבמקרא ובתרגום בריבועו עם נקודת וּ שורק.

ובכח סגולת התרגום נוגה כאור תהיה אל מקום הקדש להבה תלהט רשעים סביב לה, יהיו כמוץ לפני רוח ומלאך ה' דוחה, כי הנה אויביך ה' כי הנה אויביך יאבדו יתפרדו כל פועלי און, ובכן כהפרד הרשעה מהקדושה כמו כן הפרד נא מעלינו צד הרע וקדשנו בקדושתך וטהר לבנו לעבדך באמת תמיד כל הימים לומדי תורתך לשמה, ותאריך ימינו ושנותינו בטוב ובנעימים ואל תקחנו מהעולם הזה קודם מלאות ימי שנותינו שבעים שנה ואל תדיחנו מפני שום אדם שבעולם, יהיו לרצון וכו', ויהי נועם ה' וכו'.

ושוב אחר התפלה יתאמץ בכל כוונתו בקריאת הפרשה וכל הוי"ה שבפרשה יכוין אותה בשם ב"ן, והתרגום מפני שהוא אחוריים יכוין בקריאתו לאחוריים של מלוי ב"ן נקוד כולו עם נקודת שורק.

לקרוא הפטרת הפרשה בסיום השמו"ת

כג. ואחרי גומרו סדר הפרשה יקרא ההפטרה של הפרשה עצמה ולא ישנה בשבת וראש חדש או חנוכה וארבע פרשיות לקרוא המחודשת, רק הפטרת השבוע יקרא בערב שבת וביום השבת יקרא המחודשת עם המפטיר וכך עשו רבותי ז"ל, ואם רגיל לקרוא בימי השבוע בנביאים פעם אחת מקרא ופעם אחת תרגום יקרא ההפטרה גם כן בערב שבת אחד מקרא ואחד תרגום, אכן לא ראיתי לחברי ה"י נוהגים כן בערב שבת בהפטרה.

אחר קריאת שמו"ת יאמר מזמור שיר וה' מלך וילמוד בס' יצירה

כד. ואחר כך אף אם הוא בערב שבת יאמר מזמור שיר ליום השבת שיש בו סוד עליית נוגה וירידת שאר הקליפות כמו שכתוב בפרוח רשעים כמו עשב ויציצו כל פועלי און וכו', וכן יתפרדו כל פועלי און שהם מתפרדים נוגה אל הקדושה והם אל הנוקבא דתהומא רבה כמו שנבאר בפרקים הבאים, וכיון שסוד קריאת פרשת שמו"ת היא ההולכת קדמת אישו"ר נוגה ואבדן הקליפות כנזכר יאותה לנו לומר מזמור הצודק אל כוונה זו כאמור.

וילוה אליו מזמור ה' מלך וכו' שהוא מזמור היום, וגם להורות נתן על ידי מזמור שיר ליום השבת כי אחר שקרא הפרשה כבר יש יכולת לקבל תוספת שבת מה שאין כן קודם קריאתה כמ"ש רבינו הקדוש זלה"ה, ואחר כך ילמוד בספר יצירה שסגולת קריאתו בערב שבת.

להרהר בתשובה בע"ש אחר קריאת שמו"ת

כה. ואחר כל אלה נכון להיות כל איש צור"ר על אשמו ויתבודד שעה אחת וי֯פשפש במעשיו שעשה בששת הימים כדי שישוב בתשובה, ולפחות על ידי הרהורי תשובה יהיה בזה הכנה שתשרה בו תוספת נשמה כדי שיוכל אחר כך לשוב במעשה, ומקום התעוררות התשובה הזאת מקומה אחר קריאת הפרשה שמו"ת בהפרידו הקליפה מהקדושה בכח קריאת שמו"ת כמו שביארנו.

וכמו כן אם יתעורר עצמו בהרהורי התשובה בעת ההיא להשליך מעליו חלאת זוהמת טומאת עונותיו ימצא עזר משדי כנגדו, וכאשר עשה להפריד הקליפה מהקדושה כן יעשה לו לקבל הרהורי תשובתו הרמתה ולהפריד מעליו בוקי סריקי טומאת החיצונים הנאחזים בסבך קדושת נפשו ורוחו בעון פשע ולהעלותו אל הר ה' במקום קדשו.

וגם לפי מה שכתב הרב כי אחר קריאת הפרשה שמ"ות אחרי הפרד לו"ט מהקדושה הוא זמן להכין עצמו לקבל תוספת השבת, נכון הדבר להרהר בתשובה בעת ההיא ושב ורפא לו לחזות בנועם ה' ולקבל תוספת הנשמה יתירה, כי האדם השומר שבת כהלכתו נעשה מרכבה לשם יתברך ולפיכך נקרא שבת מנוחה דכתיב זאת מנוחתי עדי עד כאילו הוא יתברך שמו נח על האדם ושוכן עליו כמלך על כסאו כמ"ש המפרשים.

תכלית הנשמה יתירה להשרות שכינה בישראל

כו. והן הנה דברי התקונים, [85] לעשות את השבת לדרתם זכאה איהו מאן דמתקן לה דירה בלביה כו' דבגיניה שריא שכינתא עילאה דאיהי נשמת כל חי, וכן אמרו בזוהר שלח לך ע"ש, ולתכלית זה הוא הנשמות יתירות המתוספות בשבת להשרות השכינה עלינו וכמו שאמרו בתקונים [86] ולא מצאה היונה מנוח אלא בשבתות וימים טובים וכמה נפשות יתירין קא נחתין עמה לדיירה בישראל, ואין השראת שכינה על האדם הפגום בחטאתו דהוה ליה מום דנשמתא וכל אשר בו מום לא יקרב ומנשמת אלוה יאבד.

הארת קדושת שבת תלויה בכפרת העון

כז. אכן כל ערום יעשה בדעת אחר קריאת שנים מקרא ואחד תרגום יהרהר בתשובה בערב שבת דהיינו שיפשפש במעשיו ויתחרט על חטאיו בלב שלם ויקבל על עצמו

שלא יעבור מדעתו מאז והלאה אחת ממצוות ה' אשר לא תעשינה, ובכן קדושת שבת ותשובתו הרמתה יהיו עזר כנגדו לכפר עליו.

ועל זה אמרו ז"ל, [87] שני מלאכים מלוין לו לאדם בערב שבת כשאומר ויכולו ומניחים ידיהם על ראשו ואומרים וסר עונך וחטאתך תכופר, וזה בהכנת הרהורי תשובה אשר תקדים אצלו מערב שבת ובכן תחול עליו הברכה ותיהוי ליה כפרה, אך זה לא יעלה על לב איש כי עודינו עומד בטומאתו ומצואתו לא רוחץ כי תכופר חטאתו על מגן.

כח. וגם לא יעצור כח להשיג הארת קדושת שבת כמו שכתב החסיד בשער הקדושה שהוא כמשל האדם שהוא בחשך שאם יצא לאור ויקבל אור השמש בתוקפו יחשיך עיניו ולא יהנה ממתיקות האור, כן אור שבת וקדושתו היא קדושה עליונה מעולם האצילות שמאירים בו אורות עליונים ומי יוכל לקבל הקדושה ההיא הגדולה.

והוא משל גם כן לבגד שנפלו בו כתמים משמן וכיוצא שאם לא יורחץ ויולבן כראוי לא יוכל לקבל שום צבע, כן הבא לקבל אור שבת והוא פגום מעונותיו ונפשו מלוכלכת מכתמי עונותיו אז אין אור הנשמה שורה בו כי על מי ישרה על העצים או על האבנים, אכן אם יתקדש וישוב ויתחרט בחרטה גמורה על כל דבר פשע על קל על חמור מערב שבת אזי ימצא כדי גאולתו לכפר בעדו ולהאיר באור קדושת השבת ואז הן אור הנשמה שורה בו ולו מצאה היונה מנוח לכף רגלה.

רמז במשנת ג' דברים צריך אדם לומר בתוך ביתו ע"ש

כט. וזה רמז המשנה [88] שלשה דברים צריך אדם לומר בתוך ביתו ערב שבת עם חשיכה עשרתם ערבת"ם הדליקו את הנר, שם רמז לאיש אשר הלך חשיכים כל ימי המעשה צריך לומר בתוך ביתו הוא הגוף על דרך יום שיזועו שומרי הבית עשרתם ערבתם, כלומר אם הביא מעשר הימים בית ה' וביותר מעשר העצם היום הזה ערב שבת להתבודד בחדריו ולחשוב עם קונ"הו על כל מה שפעל ועשה.

ערבתם, רמז על התפלה על דרך כי קולך ערב דהיינו להתנפל לפני ה' חנון המרבה לסלוח בכל ערב שבת על כל פשעיו, ואשר חטא על הנפש יערב עליו שיחו בקול חמרמר ובמרירות תאנה לכפר בעדו ברב רחמיו וחסדיו ותפלתו תהיה לחטאה ויצר אותה בחרט וערבה לה', ובכן אזי ימלא פיו לצוות ולומר הדליקו את הנר נר ה' נשמת אדם להאיר בו תוספת אור הנשמה היתירה.

ולפיכך הזכיר בשניהם לשון עבר עשרת"ם ערבת"ם ובענין הנר ה' אמר לשון ציווי כלומר הא בלא הא לא סגיא, אם עשרתם וערבתם אז בודאי מאורות נתן סביבות עוז נפשו והדליק באור רב והדלקה והנח"ה עושה מצוה לנקות הפגם שפגם בענפי השבוע טרם

חזרתם למקורם, כי אם חס ושלום חזרו הענפים למקורם כשהם פגומים ותשובתו נשאר מעל חס ושלום.

יום שבת הוא יום דין על תוספת הנשמה

ל. וכבר כתבתי בפרק א' כי יום שבת אף על גב שהוא יום מנוחה וענג עם כל זה הוא יום דין אל החיים ואל המתים כמו שכתב הרשב"י ע"ה [89] מעלי שבתא גלגולא דנשמתין איהו, כי המשפט לאלהים הוא לדעת כל אנשי מעשהו אם חטא איזה עון המונע ממנו תוספת נשמת שבת לגמרי או על אשר לא הכין עצמו הכנה הגונה לקבל קדושת שבת, וגם יהי דן על המצוות אשר ימצא בו אשר לפיהן יזכה לקבל תוספת נשמה הבאה אל בית ישראל ומהו החלק המגיע וראוי לו כנזכר לעיל.

כי על כל אלה איש התמים צריך להתעורר עצמו כל ערב שבת בהרהורי תשובה להוציא לאור משפטו ודינו, ויום שבת בכללו הוא הערה ולימוד וזירוז על יום שכולו שבת ומנוחה לחיי העולמים כאשר מורגל בלשון הזהב של חז"ל [90] מי שלא טרח בערב שבת מה יאכל בשבת ואם כן יום שבת הוא הערה ליום שכולו שבת, וכבר יחדנו הדיבור בזה באורך ברמזים הללו לדרכי התשובה בפרקים הבאים בס"ד.

נוסח וידוי לערב שבת אחר קריאת שמו"ת

לא. ועתה אהובי קורא נעים ה' עמך גבור החיל עורה נא מתרדימת שינתך, קום קרא את אלהיך בדברי רצויים לפני קונך אולי תתרצה לפניו לכפר בעדך לפני בא יום ה' הגדול והנורא, והא לך סדר הריצוי והוידוי לעתור ולרצות מידי ערב שבת בשבתו לעורר ערלת לבבך אחר קריאת הפרשה שנים מקרא ואחד תרגום קודם שעה חמישית וזה תוארו.

אלהי בושתי ונכלמתי לעמוד לפניך בראותי כי כפי עצמת גדולתך כן תכלית דלותי ושפלותי, וכפי תוקף יכלתך כן חולשת יכלתי, וכפי שלמותך כן חסרוני גוש ורמה עפר מן האדמה, כלי מלא כלימה, אבן דומם צל עובר, רוח הולך ולא ישוב חמת עכשוב, עקוב הלב ערל לב, גדול חימה חורש און ומרמה, גבה עינים קצר אפים, טמא שפתים נעקש דרכים ואץ ברגלים, מה אני מה חיי ומה גבורותי ומה צדקתי ונחשב לאין כל ימי היותי ואף כי אחרי מותי, מאין מובאי וכאין מוצאי.

והנה באתי לפניך אשר לא כדת בעזות מצח וטומאת רעיונים ויצר זונה לגלוליו פונה ותאוה מתגברה ונפש לא מטוהרה, ולב טמא אובד ונדמה וגוף נגוף מלא אספסוף, אלהי ידעתי כי עונותי עצמו מספר ואשמות עצמו מלזכור ועל מה אבקש מחילה וסליחה וכפרה אם על טומאת מקדש מעלה ומטה או על הריסות מזבחותיך או על תיתנו מום בקדשי שמים וקלקלתי צינורותיהן והפכתי אותם לבורות נשברים אשר לא יכילו המים

וימנעו רביבי ההשפעה, ומלך הצפון הרחיב את גבולו ושילח את בעירו וביער בשדה תפוחים ובין אחים יפריא, אוי לי כי רשעתי, אללי לי כי פשעתי בנטותי את ידי להטיל מום בקדשי שמים.

אויה לי אהה על נפשי כי עונותי עברו ראשי כמשא כבד יכבדו ממני, טבעתי ביון מצולה ואין מעמד באתי במעמקי מים ושבולת שטפתני, ואל מי אשא עיני ולבי לבא עמי אל אבי ומי ילמוד עלי זכות, ולא מצאתי מקום שתתיישב דעתי היות לי עוד תקוה כי אם בראותי כי אני מלא פשעים ומרדים ואתה מלא רחמים והארכת אפך עמי לשוב מעוני ופשעי כי אתה אל חנון ורחום ארך אפים ורב חסד ונחם על הרעה כי לא תחפוץ במות הרשע כי אם בשוב מדרכיו וחי, וברוב רחמיך וחסדיך חתור חתירה מתחת כסא כבודך לשוב אליך ולהתוודות לפניך, ובכן חטאתי אודיעך ועוני לא כסיתי, אמרתי אודה עלי פשעי לה' ואתה נשאת עון חטאתי סלה, אלהינו ואלהי אבותינו תבא לפניך תפלתינו וכו', ויפרט כל חטאיו כפי ידיעתו בדמע ובשברון מתנים.

ואחר כך יאמר, מה נאמר לפניך יושב מרום ומה נספר לפניך שוכן שחקים הלא כל הנסתרות והנגלות אתה יודע, ועתה ה' אלהי אחרי שובי נחמתי ואחרי הודעי ספקתי על ירך בושתי וגם נכלמתי כי נשאתי חרפת נעורי ועל זאת אשא בשרי בשיני ונפשי אשים בכפי, ובמה אקדם פניך ה' אלהי ובמה תתרצה ותכפר לי כל חטאתי אלה אשר חלפו ועברו ראשינו כמים המוגרים ארצה אשר לא יאספו, אם בתשובה ווידוי תתרצה הנני שב ומתודה לפניך חטאתי ופשעי ואם בתפלה ובתחנונים תמחול הנני מפיל תחנוני לפניך כעיני עבד אל יד אדוניו וכעיני שפחה אל יד גבירתה כן עיני נשואות אליך, ואם בבכי וזעקה תסלח הנה במסתרים תבכה נפשי על רוב פשעי, ואם בשבר רוח תכפר הנה שבר לבי בתלאות חולפות ובאות, ואם רגע אעמוד בשלוה פתע תבואני הווה נגוע מוכה אלהים ומעונה ובכל שעות מאורעות.

ועתה ה' אלהי הפותח יד בתשובה ומלך עוזר וסומך לבאים לטהר, פתח ידך וקבלני בתשובה שלימה לפניך וסייעני להתחזק ביראתך ועזרני נגד יצרי הרע הלוחם בי בתחבולות רשע ומבקש נפשי לספותה לבלתי ימשול בי, ותרחקהו מרמ"ח אברי ותשליכהו במצולות ים ותגער בו לבלתי יעמוד על ימיני לשטני ועשית את אשר אלך בחוקיך, והסירות את לב האבן מקרבי ונתת לי לב בשר.

אנא ה' אלהי שמע אל תפלת עבדך ואל תחנוניו וקבל תשובתי ואל יעכב שום חטא ועון את תפלתי ותשובתי ויעמדו לפני כסא כבודך מליצי יושר להמליץ בעדי להכניס תפלתי לפניך, ואם בחטאי הרב ועצום אין לי מליץ יושר חתור לי מקום מתחת כסא כבודך וקבל

תשובתי, וקדשני בקדושתך ולב טהור ברא לי אלהים ורוח נכון חדש בקרבי, ואם פגמתי במחשבה ודבור ומעשה ומנשמת אלוה נאבדתי, אתה בטובך אל תשליכני מלפניך ורוח קדשך אל תקח ממני, השיבה לי ששון ישעך ורוח נדיבה תסמכני, וזכני שיחזרו לי ביום שבת קדשך.

וכמו שהגין קדושת שבת על אדם הראשון ביום הזה ויצא בדימוס כן יגן עלי אני עבדך הבא לפני הדר כבודך חרד ודואג על פגם הנפש ורוח ונשמה ותוציא לאור משפטי להאיר נפשי רוחי ונשמתי בשבת זה בתוספת מרובה לעבדך באמת ולהיות מוכן ומזומן מאותם הנוחלים נחלה בלי מצרים לחזות בנועם ה' ולבקר בהיכלו.

וכמו שיצרת ביום זה את האדם לעמוד ולשרת ולברך בשמך, כן ברחמיך הרבים תתקנני לעבודתך וליראתך ותייחד לבבי ולב כל בית ישראל לעבדך באמת ותשרה שכינתך ביניני, ותנחילנו שבת קדשך באהבה וברצון ולא תהיה דאגה ולא צרה ולא יגון ביום מנוחתינו וינוחו בה כל ישראל מקדשי שמך, ותזכה אותנו וכל בית ישראל לנוח במנוחה שאין לה קץ ותכלית לעולם הבא עולם שכולו טוב עולם שכולו ארוך ותברכנו מברכותיך אמן, יהיו לרצון אמרי פי וכו'.

ענין התספורת בערב שבת

לב. ומאחר עלייתו מתשובתו הרמתה אחר ההכנעה הגדולה שקבל בעצמו על ידי דברי וידויו והפריד הקליפה מהקדושה, מאז יכין עצמו לקראת אלהיו לקבל קדושתו על דרך התקן עצמך בפרוזדור כדי שתכנס לטרקלין, ועל זה נאמר הכון לקראת אלהיך ישראל והם בשלשה דברים, תספורת וקציצת צפרניו וטבילה ונבאר פרטן אחת לאחת.

תספורת בערב שבת הוא מכלל כבוד שבת כדי שלא יכנס לשבת כשהוא מנוול, ואם בפני מלך בשר ודם כתוב ויגל"ח ויחלף שמלותיו על אחת כמה וכמה הבא לקבל פני שבת מלכתא שהוא מקבל פני שכינה שטעון טהרה וגלוח כי אין לבא אל שער המלך בלבוש שק כי עוז וחדוה במקומו.

ובריש פרק אלו מגלחין אתמר, [91] ושאר כל אדם מאי טעמא אסורין, פירוש שלא התירו לגלח בחולו של מועד אלא הבא ממדינת הים כו' ומדוע לא התירו לכל אדם, ומשני תלמודא כדתנן אנשי משמר ואנשי מעמד אסורין לספר ולכבס ובחמישי מותרין מפני כבוד השבת ואמר רבה בר בר חנה אמר ר' אלעזר מאי טעמא כדי שלא יכנסו למשמרתן כשהם מנוולים הכי נמי כדי שלא יכנסו לרגל כשהם מנוולים, לפיכך המתרשל ולא גילח קודם הרגל החמירו עליו חכמים שלא לגלח בחולו של מועד שאם היה היתר גילוח בחול המועד לא יהיה מגלח לפני המועד ונכנסים כולן כשהן מנוולים וכן לא יעשה.

הנה כי כן צא ולמד לענין כבודה של שבת, שאם ביום טוב הקל קנסוהו חכמים כדי שלא יכנסו לרגל כשהן מנוולים כי כדאי בזיון וקצף בעיניהם, כל שכן שבת החמורה שראויים לעונש על יתר הבז אשר בזזו איש לו ומתרשלים מלהתגלח בערב שבת ובאים לקראת כלה נאה וחסודה פני שבת לקבלה כשהם מנוולים ועליהם נאמר ובוזי יקלו, והמשכילים יזהרו לתת יקר לקדושה של שבת החמורה ויכונו לקראתו הבקר אור השישי לגלח את כל שערם להכנס לשבת כשהם מקושטין ויפין.

בתגלחת יכוין לקיים מצות פאת הראש

לג. ואף גם זאת כי בבואם לגלח את שער ראשם יכוונו את לבם לקיים מצות פיאת הראש ובכל פעם שהוא מגלח ומניחה הוא מקיים המצוה ואם מתרשל שלא לגלח שבת אחת ביטל מצוה.

טעם התספורת בע"ש ע"ד הסוד

לד. ונוסף גם הוא כי גורם רעה לעצמו כנודע לבאים בסוד ה' ליריאיו סוד שתו במאמר הזוהר פרשת תזריע [92] ז"ל, כתיב איש כי ימרט ראשו תא חזי רישא דהאי איש בוצינא דקרדינותא ובגין כך גולגלתא דרישא דהאי סומקא כלא כוורדא ושערי סומקי בגו סומקי ותליין מיניה כתרין תתאין דלתתא דמתערין דינים בעלמא וכד אתעבר מיניה שערא ואתגליש מרישא עילאה אתבסם כלא ואתקרי על שמיה וכו' ותא חזי כל מאן דאיהו מסטרא דדינא ודינין מתאחדין ביה לא אתדכי עד דיתעבר מיניה שערא ע"כ.

הנה הדבר מבואר ממאמר זה כי שערות הראש הם מורין על הדינין ובערב שבת מורא לו יעלה על ראשו לסלק הדינים שבו קודם שבת כדי שלא יהא כח לחיצונים ומקום לינק מהשערות שבראשו בשבת, והמתרשלים בערב שבת בלא אונס ניכר גורמים רעה לעצמם לתת כח זרים לשלוט עליהם.

ועיקר הדבר להיות מתכוין הסוד הנאמר בפרשת ויחי [93] ז"ל, עד לא גליש דא רישא דמאריה ועד לא מריט למטרוניתא, אשר להיותנו בצלם אלהים דוגמא עליונה הוזהרנו לגלחן דוגמת העברת השערות שחורות שנאמר בהם קוצותיו תלתלים שחורות כעורב כנודע לבאים בסוד ה' כי על כן נאמר וסביביו נשער"ה מאד וברצונו הנח"ה למדינות עשה.

(**א"ח**, נ"ל שמטעם זה המלך היה מסתפר בכל יום יען המלך מסטרא דמלכות דינא דמלכותא דינא).

לנער שער התגלחת מעליו

לה. כי על כן יזהרו בעת התגלחת לבלתי יפול משערות התגלחת עליו ולנער אותם מעליו מיד וסימניך אם יפול משערות ראשו ארצה, שם רמז שדרכו של שער להפיל

אותו ארצה תכף ומיד, ולפי כי בחינת כוונה זו לסלק את הדינים כל הימים ולא בערב שבת בלבד, גם בתגלחת שאר הימים ישנה לכוונה זו.

כשחל ר"ח בשישי יקדים התגלחת לחמישי

לו. וכשחל ראש חודש ערב שבת יגלח את שערו יום חמישי לפני המולד דחמירה סכנתא, ואף על פי דראויה היא שבת שתגין עלינו שב ואל תעשה עדיף, וכן נהגתי וכן נהגו החברים ה"י.

סוד תספורת בערב שבת קודם חצות

לז. ונכון להיות כל איש מהיר במלאכתו להקדים ולא לאחר תגלחת שערו עד אחר חצות שהוא עת מנחה גדולה אף אם התפלל מנחה, מפני כי בהגיע תור זמן המנחה אז הוא עת תגבורת הדינים ביותר כי הוא עת נטיית השמש כמו שנאמר אוי לנו כי פנה היום כי ינטו צללי ערב כמו שאמרו בזוהר פרשת חיי שרה דף ע"ט, תא חזי צלותא דמנחה אתקין ליה יצחק וכו' עד ואתער דינא קשיא בעלמא וכו' והואיל וענין התגלחת הוא סילוק הדינים איכא משום לא תחסום שור בדישו.

וכן כתב מהרח"ו ז"ל, מורי ז"ל היה נוהג שלא לגלח אחר חצות שהוא עת מנחה גדולה ואפילו בערב שבת היה נזהר מאד ע"כ, ואם כשלא התפלל עדיין תפלת מנחה הדברים אמורים מאי אסהדתיה דמהרח"ו והלא משנה שלימה שנינו לא ישב אדם לפני הספר סמוך למנחה וכו' ומאי ריבותיה, אלא דבר גדול דיבר הנביא לאסור התגלחת אף בשכבר התפלל מנחה והיה טעמו כטעם האמור, והכי משתמע מדקא מסיק ותני ואפילו בערב שבת היה נזהר מאד, לימד כי אף בערב שבת לא יעדר מלהיות תגבורת הדינים בעת ההיא קצת.

ועתה תחזה טעם מצות הפא"ה למה היא באה על כי ענין תגלחת הראש לסלק הדינים וכדי שלא יתבטלו הדינים מכל וכל אלהי"ם הבין דרכה כי על כן אין לאשה להסתפר משערות ראשה על אודות האשה שבעשיה, ולעומתה אף אנו מניחין המלכות של השערות שהיא הפאה שמספרה אלהי"ם והאלהים עשה שייראו מלפניו.

שיעור שיניח לפאת הראש

לח. ושיעור רחבה מהאזן עד שליש המצח ושיעור גובהה מלמעלה מעט יותר מגובה האזן אם תתפשט מחפיפותה, ומלמטה עד שלא תכנס בשערות הזקן כמו שאמרו סוד הדבר באידרא דנשא ע"ש.

תפלה ע"ד הסוד לומר קודם התגלחת

לט. ואשר הריחו ביראת ה' בגשתו לגלח אל מקום הפאה ומניחה יכין לבו במחשבתו לקיים מצות בוראו, כי בעשות האיש המצוה אין מספיקין לו במה שיעשה אותה בלבד

רק שיכוין את לבו ויבטא בשפתים בעשייתה ענין המצוה ההיא כלשון הכתוב בתורה ויאמר בעת הנחת סודר של ספרים על ברכיו.

הנה אנכי בא לגלח שער ראשי לכבוד ולתפארת שבת הקדוש ולהשליך משערות ראשי שורשי הדינים ארצה, ובכן ישליך ז"א שערות שחורות כעורב בתע"ר הסופר שם מצמ"צית היוצא מפסוק קדוש יהיה, והנני מוכן לקיים מצות פא"ה העולה כמספר אלה"ים להשאיר בחינת הדינין אלהים שופטים בארץ.

תוכחה למשחיתים פאת זקנם

מ. ואשרי אנוש יעשה זאת לכוין הדברים לשם פעלן ולזכור את בוראו בעת ההיא אשר בחר בנו מכל עם והבדילנו מן העמים להיות ישראל מצויינים שם, כאשר חכמים הגידו שהאל יתברך משבח את ישראל על זה ואומר צאנה וראנה בנות ציון בנים המצויינים לי בתגלחת לא תקיפו פא"ת ראשכם ולא תשחית את פאת זקנך ע"כ.

ואוי לעינים שכך רואות רבים מפריצי בני ישראל אשר לא ניכרו בחוצות אם מבני ישראל המה או מעמי התועבות, בנים משחיתים אשר אמרו נהיה ככל הגוים קצוצי פאות וכל יצר מחשבות לבם רק רע עד להשחית גם את הזקן להעבירן על חמשה לאוין.

מא. ורשעים ערומים שבהם מניחים פאה כמלא חוט השערה כי עלה הכורת לפניהם כשיעור חצי שעה במספריים כעין תער עד עלות פאת ראשיהם ופאת זקנם כולו קמשונים דקה מן הדקה נראה ואינו נראה, ורשעים מלאו רק רע להכרית ולהמעיט את הקדושה ערו ערו עד היסוד בה למעט את הדמות צלם אלהים קדוש וכל פנים קבצו פארור בצלם אלהים אחרים.

אויה להם אהא עליהם כי נדדו ממנו, המעט מהם שאר עבירות חמורות אשר עוברים עליהם תמיד כל היום ביד רמה כי יבואו להוסיף פשע רב בפרהסיא באיסור חמור אשר כזה שאין בו לא משום חסרון כיס ולא משום תאוה, העל אלה לא תתאפק ה', והשכינה מקוננת עליהם אוי להם כי נדדו ממני אם בגוי אשר כזה לא תתנקם נפשי, העל אלה לא אפקוד בם כי אנכי נתתי צלם ודמות תבניתי על פניהם והמה הפכוה לרע"ה, וזריתי פרש על פניהם וישתער עליהם מלך הצפו"ן ובשערה ישופם, אך אלהים ימחץ ראש אויביו קדקד שער מתהלך באשמיו, וכהתימותם שער הקדושה דקה מן הדקה כך תשב נפשם עד דקה באש שלהבת אשה של גיהנם עד דקדוקה של חוט השערה וגם נשף בהם ויבשו.

עונש המגיע למשחית זקנו

מב. וכתבו המקובלים שבפגם החטא הזה שבהשחתת פיאת הראש או הזקן גורמים חיבור עצבים לילי"ת עם ס"מ, ונולדות מהם קליפות דומות לפרות רעות שדים רעים הדורסים אחרי מות האדם המשחית הזה על ראשו ועל זקנו והוא כדי להכניע הקדושה הנקראת פ"אה תחת גבו"ל הרשעה, ואסמכוהו אקרא לא תקיפו פ'את ר'אשכם ו'לא ת'שחית ראשי תיבות פרות.

מעשה רב מהאר"י ור' יעקב אבואלעפיא למשחיתים זקנם

מג. ובכתבי הקדש אשר במצרים מצאתי כתוב מעשה נפלא בענין זה בימי רבינו אור המופלא הארי"אל ז"ל, ואביאנו אל חדר תוכחתי בעבור תסמר שערת בשר פושעים וחטאים וזה לשונו.

יום אחד בא לפני מורי ז"ל החכם רבי יעקב אבולעפייא וקדמו מורי ז"ל ואמר לו כבודך רוצה להלוך למצרים ומבקש מאיתי לכתוב לו כתב ואמר לו הן כן אדוני, אמר ילך אדוני לשלום ונכח ה' דרכך ותועלת גדול יהיה בלכתך שמה כי הוא הכרח גדול, אמר לו מהו ההכרח אחר כי הליכת הרשות היא, אמר לו בשובך לשלום ידוע תדע את דברי אשר אנכי מגיד לך, ומיד כתב לו מורי את הכתב ונתן בידו וחזר להזהירו עוד על הדבר ולמהר בהליכתו וכן עשה, ויקם וילך מצרימה וכבוד עשו לו לכבוד הרב וכבודו.

ואחרי כן נשא את רגליו לשוב אל ביתו צפ"ת תוב"ב ויצא בשיירה וככל אשר הם עושים הוא היה עושה, ויהי היום נחו בני השיירה כמנהגם וגם החכם הנזכר עמהם וברדתו מעל החמור מיד נפלה עליו תרדמה וישן שיעור שעה אחת, ויקומו כולם ללכת ויקיצו את החכם משינתו ויקם ויתר את חמורו וילך החמור והוא חזר לנפול עליו תרדימה ויישן שיעור שתי שעות, וכשקם לא ראה שום אדם ויחרד האיש וילפת ויחל לרוץ אורח בחרדה ובצער גדול.

וסמוך לערב ראה לקראתו חורשים, שמח ואמר אלך עמהם, וירץ לקראתם ויבא אל המקום וישב שם מעט וראה שהחורש היה מכה בשוורים באכזריות, ועוד מעט ראה שנהפך החורש לשור והשור נעשה אדם ואסרו בעול ויחל להכותו מכה רבה וכן על זה הדרך היו עושים, ונבהל החכם ולא היה לו מקום לברוח כי לא ידע איזו הדרך ישכון אור והיה בצער גדול כי לא נעשתה מחשבתו.

ויהי כי בא השמש נעשו שלשתם בני אדם ונתנו קולם בבכי וידברו עמו לאמר ברוך הבא, כבודך מצפת, אמר להם הן, אמרו לו הרב יצחק לורייא אשכנזי יושב בצפת, אמר להם הן, נפלו לפני רגליו ובכו וגם החכם בכה עמהם ויאמרו לו ראה אדני בעניינו

ובצערינו ויאמר כן, אמרו לו למען קדוש ישראל רחם נא עלינו כי מבני ישראל אנו והיה בלכתך לשוב לצפת מהר ולך לפני הרב ונפול לפניו והתחנן לו לתקן את נפשותינו כי יראה כי אזלת יד ואפס עצור ועזוב, ויאמר החכם כדבריכם כן אעשה.

והשביעוהו שבועה חמורה לאשר ולקיים כל תיקון שיאמר לו הרב שיעשוהו, ואז נטלוהו ונתנוהו בשיירה כהרף עין ותשב רוחו עליו, וכשבא לצפת תכף נתן עיניו לבא אל המלך להתחנן לו על עסקי העלובים ההם ויבא לפני הרב, והרב קדמו ואמר לו בשביל עסקי השוורים אדני בא אלי ידעתי, למחר תבא אלי וכן עשה.

מד. ואמר לו מורי ז"ל עתה תדע ההכרח שאמרתי לך בהליכה זו, והוא שכבודך משורש נשמתם והם פלוני בן פלוני ממקום פלוני, אז שאל החכם מה היה עוונם, אמר לו בעון השחתת פאת ראשם, אמר לו וכי מה שייכות יש לפאה בשוורים, אמר לו לא קרית, אמר לו אדוני דבר זה אינו כתוב לא בגמרא ולא במדרש.

אמר לו מקרא מלא הוא, אמר לו פסוק זה לא יש בתורה, אמר לו כתוב לא תקיפו פ'את ר'אשכם ו'לא ת'שחית ראשי תיבות פרות לומר כי כל המקיף או משחית פאת הראש או הזקן מתגלגל בפר, וצריך אתה לתקן אותם ולהתענות מחר ולכוין כך וכך לשם פלוני.

וכן על זה הדרך כתב לו כל התקונים והסיגופים שהיה צריך לעשות עד שנתקנו אותם האנשים ובאו אל החכם בחלום ויאמרו לו יברכך ה', תנוח דעתך כאשר נחה נפשינו מאותו היום שהתחלת לעשות התקונים שאמר לך הרב, כי בתקון הראשון שעשית הוציאונו מאותה העבודה הקשה אשר ראית והכניסונו לגיהנם, וכן על זה הדרך בכל תקון שהיית עושה היו מוציאים אותנו מעול כבד ליותר קל ממנו עד שהכניסונו במחיצתנו ע"כ.

מעשה באדם שנענש בימי ר' יהודה החסיד על שגילח בתער

מה. ובימי הרב יהודה החסיד היה מעשה בעשיר אחד שהיה בעירו והיה מגלח זקנו במספריים והיה החכם הנזכר מוחה בו ולא השגיח על דבריו, אמר העשיר אסטניס אני ואיני יכול לסבול הזקן, ואמר לו החכם הנזכר ידוע תדע כי מרה תהיה באחריתך כי אחרי מותך יבואו השדים הדומים לפרות ויהיו דורסים על פאת זקנך אשר זה עונש המשחיתים פאת זקנם.

וכשנפטר אותו העשיר היו יושבים אצלו כל גדולי עירו והחכם היה שמה וכתב שם אחד וזרק על אותו עשיר המת, ותכף קם על רגליו וכל היושבים שם ברחו מפניו ורעדה אחזתם שם חיל כיולדה, ויחל אותו המת למרוט ראשו ולתלוש בשערותיו, אמר לו

החכם מה לך, אמר לו אוי לי על שברי כי לא שמעתי לקול מורי ולמלמדי לא הטיתי אזני ולא שמעתיך.

אמר לו החכם הגידה נא לי מה נעשה בנשמתך, אמר לו כשיצאה נשמתי בא שד אחד ודומה לפרה גדולה ודרסה ורמסה באפה על פאות הזקן, והביא כלי אחד מלא זפת וגפרית ומלח שריפה וקבל את נשמתי והניחה לתוכו ולא היתה יכולה לצאת משם, ובא מלאך אחד מבית דין של מעלה ונטל מאותו השד הכלי כאשר הוא שם ונשמתי בתוכו והעלו אותי לבית דין הגדול של יוצר בראשית.

ואז יצאת בת קול מפי בית דין ואמר לי קרית ושנית ואני עניתי קריתי ושניתי, מיד ציוה להביא חומש ואמר לי קרא בו, ומיד כשפתחתי הספר מצאתי כתוב לא תשחית פאת זקנך ולא ידעתי מה להשיב, מיד שמעתי קול אחד שהיה מכריז תנו נשמתו של זה במדרגה התחתונה שבאבדון תחתיה, ובעוד שהיו נושאים נשמתו להביאה במדריגה התחתונה יצא בת קול ואמר המתינו לזה שיהודה בני צריך לו לבקש מאיתו מה נעשה בו מיום צאת נפשו מגופו ולכן הרפו לו עתה ולא תורד נפשו שאולה עד ימלא את חפצו ע"כ.

אזהרה שלא לעקור שערות הזקן אפי' ביד

מו. הנה כל העם מקצה ישמעו ויראו ולא יזידון עוד לשלוח יד בפאת ראשם ולא בפאת זקנם ולמלט את נפשותם מהיות למדרך כף רגל השור והחמור רחמנא ליצלן, ואשרי ההולכים בתמים להזהר שלא לעקור שום שער מהזקן כמו שכתב הרב ז"ל כי המה צנורות השפע ולכן אין לאחוז בזקן שלא יעקור שום שער.

אופן תגלחת הזקן ודין שער שתחת הגרון

מז. ונכון להיות כל איש שורר על יצרו בעת התגלחת שלא לגלח בזקן כלל לא למעלה ולא למטה רק שער שעל השפה המעכב מלאכול יגלחנו במספריים, וטעם הדבר כמו שביארנו כי שערות הזקן הם כולם צנורות להשפיע החסדים לעולמות הקדושים עליונים, אבל אם מגלח שערות הזקן או הפאה הוא מקלקל הצנורות וגורם שהחסדים מתפשטים לחיצונים והפך עליו בלהות חסד א"ל לא"ל זועם חס ושלום.

מח. והרב הקדוש בב"י סי' קפ"א כתב בשם רבינו יונה דהמדקדקים במצוות אפילו תחת גרונם אינן מסתפרים בתער אלא במספריים שאסרו חכמים להעביר שער בתער בכל מקום בגוף ואפילו על זרועותיו לפי שדומה לתקון נשים, ולפיכך אף שתחת הגרון אינו אסור מן התורה לפי שאין שם פאה אבל אסרו חכמים משום לא ילבש גבר וכו' אבל מותר להעביר במספריים.

מט. ומורי ז"ל קיבל מרבותיו דהפאה החמישית היא שבולת הזקן היוצאת מתחת מפיקה של גרגרת ונראה לעין באותם הממולאים בזקן הרבה ושכל דין פאה יש לה, והוא גזר בבני קהלתו שלא לגלח כלל אף תחת הגרון לא בתער מן הדין הגמור ולא במספריים כעין תער ליראי ה' ולחושבי שמו שלא לפגוע בעיקר פאה.

וכל זה מצד הדין, אכן הבעל נפש היפה המליאה לה דעת ויראת ה' לא תגע בו יד אפילו בתלישת שער אחד בידו כאשר ביארנו, ובכן הארת קדושה עליונה תשרה על פניהם וכל רואיהם יכירון כי הם זרע ברך ה'.

אזהרה שלא להתקשט בקשוטי נשים

נ. עוד זאת אדרש אל בית ישראל כי רבים מעמי הארץ המכשלה הזאת תחת ידם לעבור על לאו ואם שער לבן צמח בם מלקטין אותו מתוך השחור ליפות את עצמם שלא יראו כזקנים, והוא עון פלילי כמו שכתב בטור יו"ד סימן קפ"ב, אסור ללקט אפילו שער אחד לבן מתוך השחורות משום לא ילבש גבר שמלת אשה שהנשים עושות כל אלה ליפות את עצמן.

דברי הזוהר בחומר ההסתכלות במראה

נא. ומטעם זה אסור להסתכל במראה בעת התגלחת או לאחר התגלחת, ואף כי בסימן קנ"ו כתב הב"י דבמקום שרגילים האנשים להסתכל במראה כנשים דמותר, מכל מקום החברים ראוי למנוע עצמן בכל מקום כמ"ש הרב שם, ובסי' קפ"ב פסק סתם אסור להסתכל במראה משום לא ילבש גבר שמלת אשה.

ועיין בזוהר פקודי בהיכלות היכל ו' מה שהאריך בעונש הדבר הזה שקרוב להיות ניזוק בחולי הנכפה וגם בלילה לא שכב לבו ומראין לו דמות אשה בחלומו אשר ימשך אחריה לאבד את נשמתו חס ושלום עיין שם באורך, ושומר נפשו ירחק מאלה לשמור מצרות נפשו.

נב. ואולם בני ישראל קדושים המה ולא באו לידי מדה זו וגם לידי השחתת פאת הראש והזקן אלא על כי התערבו בגוים בגלות החיל הזה וילמדו מעשיהם, ובפרט בארצות הפראנקיאה אשר פשתה המספחת הזאת ברבת בני עמינו ולא ניכרו בחוצות להבדיל בין הטמא ובין הטהור מלעג השאננים הבוז לגאי יונים שלועגים עליהם הנכרים.

והאיש הירא בלבבו ישכיל כי לא תספיק טענה זו להפטר מיום הדין ומיום התוכחה, כי לעת הדין והחשבון יגוררו בחבלים הכלבים הסרוחים ההם אשר מהם בוש ויכלם ויאמרו לו האם מפני אלה רשעים כלבים סרוחים בושתם ומפני לא בושתם ונכלמתם, ועוד האם על זאת בלבד חירפו וגידפו הגוים והלא רבת שבעה לה נפשינו הלעג

השאננים הבוז לגאיונים ושחוק עשה אלהים לנו ולמולדתינו, ואם על ה' דיברו תועה שתו בשמים פיהם דבר שוא ותפל על שוכן בערפל לא ידברו עלינו ולמולדתינו, דיו לעבד להיות כרבו.

ויחזיק במעוזו האיש הירא לבל יחוש לכלימות ורוק הנכרים ולא ישוב מפני כל כופר מעבוד עבודת רבו אדונינו אבינו שבשמים, ואם אי אפשר להם יבחרו הרע במיעוטו לגלח במספריים ולא בתער, וה' הטוב יכפר בעד.

אזהרה שלא להסתפר ע"י עכו"ם

נג. ובארצות אלו פסתה המספחת בקצת מפריצי בני עמינו עד להשחית, מי במרד ובמעל ללכת בחוקי הגוים כמו שביארנו למעלה, ומי אשר יכשלו גם בלא דעת בהסתפר עצמם על ידי הגוים ונוהגים ביהודים כחוקותיהם להעבירם על דת ולהעביר הכרת פניהם ענתה בם בפאה ובזקן באשר אין מוחה בידם, ושומר נפשו ירחק מלהסתפר בהם שלא להשחית את נחלתו נחלת עבדי ה' וצדקתם צלם דמות תבניתו יתברך.

ונוסף גם הוא כי תערו חרב טמאה ואין להעבירו על ראש קדוש דלא לאתערבא צולמא דידיה בצולמא דעובדי ע"ז כמ"ש מהר"י זלה"ה ובזוהר ויחי דף רי"ט ע"ב, וענין הטבילה אשר יטבול אחר כך איננה מעלה הטומאה ההיא כאשר עלה על רוח רבים כי רוח הולך ולא ישוב מפני כל כופר, אלא הבעל נפש לא יגלח כי אם על ידי ישראל ובכן קדו"ש יהי"ה.

תקון למסתפר מגוי כשאין ספר ישראל

נד. ואנכי שמעתי ממורי ז"ל תקון לזה במקום דלא שכיחי ספרי ישראל, לכוין בעת התגלחת בשם אלהים בריבוע א אל אלה אלהי אלהים, ויאמר הפסוק ויברא אלהי"ם את האדם בצלמו בצלם אלהי"ם ברא אותו ויכוין אותם בריבוע הנ"ל ובכן לא ימוש צלם אלהים מעליו ובפניו יענה.

יזהר ליטול ידיו אחר התגלחת

נה. ואחר התגלחת יהא זהיר ליטול ידיו כי הוא מהדברים שצריכים נטילה עד הפרק אלא שבשפיכה אחת סגי, וצריך להיות כל איש זהיר מאד בזה כי הוא גורם רעה לעצמו ואם תלמיד חכם הוא משכח תלמודו ואם אינו תלמיד חכם יוצא מדעתו, וגם אמרו שמפחד על זה ג' ימים ושומר נפשו יהא זהיר ונשכר.

קציצת צפרנים בערב שבת וסודן מהזוהר

נו. וקציצת הצפרנים גם הוא מכלל כבוד שבת כדי שלא יכנס לשבת כשהוא מנוול שאין לך מנוול יותר מזה כמו שדרשו ועשתה את צפרניה תגדלם כדי שתתנוול, ולכבוד ולתפארת יום השבת יקצצם.

וגם הוא על דרך שאמרו בזוהר פרשת פנחס דף רמ"ח ע"ב, אצטריכת אתתא למיהב חולקא חדא בההוא זינא בשעתא דאתדכת לאתקרבא בבעלה ומאן איהו ההוא חולקא טופרהא בטנופא דלהון וזעיר מריש דשערא וכו' ואל יזיל אבתרה ההוא סטרא בישא לאבאשא לה ויתפרש מינה בכל סטרין וכו', הנה מבואר במאמר כי בהסתלקות איזה דבר טומאה מן האדם צריך לתת חלק לסטרא אחרא דומיא דשעיר יום הכפורים, ולכן צריכה האשה לקוץ את צפרניה לתת חלק החיצונים ותשתייר היא בטהרתה.

ולפי שבימות החול אנחנו טמאים לנפש ונהי כטמא כולנו על כן אנו מגלחין את שערינו וקוצצים את צפרנינו ערב שבת כאשה המתטהרת לבעלה לפי כי בערב שבת אנו יוצאים מטומאת המת ונכנסין בקדושת שבת, וכדי שלא יקטרג עלינו ההוא סטרא בישא אנו נותנים לה את חלקתה.

נז. וזהו סוד תן ח"לק לשבעה אלו שבעה ימי השבת כי בבא יום השביעי השבת צריך לתת חלק לסטרא אחרא, וגם לשמונה אלו שמונה ימי המילה שיש גם כן ליתן הערלה חלק לחיצונים, והיה טעמו כי לא תדע מה יהיה רע"ה על הארץ, רוצה לומר אם נתת חלק לחיצונים בטוח אתה שלא תדע שום דבר רע בארץ כי המקטרג בקבלת חלקו הוא שותק דוגמת כלב המנבח כי בהשליך לפניו עצם הוא שותק.

ועל כן הוזהרנו מידי ערב שבת בשבתו לגלח שער הראש והצפרנים לטהר את נפשותינו ורשעה כולה בעשן תכלה תזרם ורוח תשאם, והמתרשל בהם גורם רעה לעצמו ושוכן איתם בתוך טומאתם ואת מקדש ה' טימא, ואמרו במדרש מעשה בחסיד אחד שנפטר ונתראה לתלמידו בחלום וראה התלמיד שהיה לו כתם על מצחו ושאל לו מפני מה היה לו כך ואמר לו מפני שלא הייתי נזהר לגלח את הצפרנים בכל ערב שבת.

נח. ובזוהר פרשת אחרי מות דף ע"ט אמרו ז"ל, תאנא מאי דכתיב ואיבה אשית בינך ובין האשה כ"ד זיני מסאבותא אטיל חויא בנוקבא כד אתחבר עמה כחשבן ואיב"ה וכ"ד זינין מתערין לעילא וכ"ד זינין לתתא וכו' ושערא רבא וטופרין סגיאין וכדין דינין מתערין בכלא.

ותאנא כד בעא אתתא לאתדכאה בעייא לספרא ההוא דרבי ביומא דאיהי מסאבא ולספרא טופרהא וכל ההוא זוהמא דבהון דתאני ברזי דמסאבותא זוהמא דטופרין אתער זוהמא אחרא ובגין כך בעיין גניזא ומאן דאעבר לון לגמרי כאלו אתער חסד בעלמא דתניא לא לבעי ליה לאיניש למיהב דוכתא לזינין בישין דתנינא אל"ף וארבע מאות וחמש זינין בישין מתאחזין בההוא זוהמא דאטיל חויא תקיפא וכלהו מתערין בההוא זוהמא דטופרין ואפילו מאן דבעי למיעבד בהו חרשין עביד משום אינון דתליין בהו

ומאן דאעבר לון כאילו אסגי חסד בעלמא ודינין בישין לא משתכחין ויעבר ההוא זוהמא וטופרהא דרשים ביה דתניא מאן דדריך ברגלים או במסאנא עלייהו יכיל לאתזקא חס ושלום ע"כ.

ובפרשת ויקהל דף ר"ח אמר ז"ל, ובגין כך לא ליבעי ליה לאיניש לרבאה אינון טופרין דזוהמא דהא כמה דאסגיאו הכי נמי אסגי לעילא קסטורא וידאג בכל יומא ובעי לספרא לון ולא ירמי לון דלא יעבד קלנא בההוא אתר דיכיל ההוא בר נש לאתזקא וכולא כגוונא עילאה ע"כ, הנה מבואר מדברי המאמרים כמה מועיל לאדם קציצת הצפרנים ועוד אמר וכולא כגוונא עילאה וכו', ולפיכך אמרו [94] שורפן חסיד קוברן צדיק מפזרן רשע לפי כי לכל הדברים יש שורש למעלה בקדושה.

מלבוש אדם הראשון היה צפורן, וטעם שצריך להזהר מלזורקן

נט. וכתבו המקובלים הראשונים שהמלבוש שנתלבש אדם הראשון היה צפורן ולא היה דבר רע יכול לקרב אליו, וכיון שחטא נסתלק ממנו אותו לבוש ולא נשתייר אלא מה שבראשי צפרנים והזוהמא סובבת בהם, ולפי שאין להביא טומאה במקדש צריך כל אדם ליטול צפרניו בכל ערב שבת.

ס. ולפיכך לא יזרקם שלא לזלזל בם כי הם דינים שבהם שלימות העולם כי האלהי"ם עשה שייראו מלפניו, ועל כן השורפן שגורם שלום ורחמים בעולם ומטיב לעצמו ולאחרים וזהו היא מדת חסידים, וקוברן גם כן צדיק שגם אם לא העביר הדין מן העולם לגמרי מכל מקום הרים מכשול והשקיט הדין אבל לא כמו החסיד ששורפן ומעבירן מכל וכל, וזורקן רשע שהוא גורם שימשך הדין בעולם ואמרו בגמרא שמא תעבור עליהן ותפיל, ואולי היה זה עונשה מפני כי גרמה היא שיתפשט אדם הראשון ממלבושיו היקרים והיה סבה שמה שנשאר בם יהיה מקום אחיזה לזוהמא ולפיכך היה עונשה בכך, ור' יוחנן היה זורקן בבית המדרש דלא שכיחי נשי.

טעם איסור הנחת הצפרנים

סא. והן הן דברי רבינו הקדוש האר"י ז"ל בפירוש המאמר פרשת ויקהל דטופרין הוא מה דאשתאר מאינון לבושים דנהורא קדמאה וכו', וכתב שלא תטעה חס ושלום שהצפרנים הם מצד הטומאה דאם כן מאי רבותיה דאדם הראשון שהיה לבוש בצפורן, אלא שהם דינים קדושים ומצד שהם דין יש אחיזה לחיצונים לינק, ומה שהוא על הבשר הוא קדושה גמורה ומה שיוצא חוץ לבשר משם יונקים החיצונים, ולפיכך איסור גדול יש בהנחתם כי גורם לקליפה לינק מהקדושה של הבשר על ידי שורשם שהיא קליפה זכה של הצפורן הדבוקה בבשר עצמו.

ואם מזכי הראות הוא יראה בעת קציצת הצפרניים כמה גרדיני טהירין יוצאים מכל אצבע [95] והם כדמות הנצוצות הנפרדים מהצמר כשמנפצים הצמר גפן והם כדמות אנשים לבנים, ובימי החול הארה שלהן מצד הקליפה אך בערב שבת אחר הטבילה הארתן מצד הקדושה עד מוצאי שבת ועל כן ניכרים בהם דברים רבים.

סדר נטילת הצפרנים, ואם נוטלין יד ורגל ביום א'

סב. וכתב מהרח"ו ז"ל, היה נוטל צפרניו כסדר ולא היה חושש לסברת האבודרהם ז"ל דכל כי האי אמרו רז"ל [96] מאן דקפיד קפדי בהדיה וכו' ומי שרוצה לחוש יחוש והמיקל לא הפסיד, ולדעתו הוא הדין גם כן שלא היה חושש בנטילת הצפרנים דיד ורגל ביום אחד, אכן אני נזהר שלא לנוטלן ביום אחד שיש סמך לזה בגמרא בנדה דף י"ז, אמר רשב"י ה' דברים העושה אותם דמו בראשו וכו' והנוטל צפרניו וזורקן לרשות הרבים וכו' ולא אמרן אלא דשקיל בקנוסטרין דהיינו מספריים ולא אמרן אלא דשקיל דידא ודכרעיה, משמע דאיכא קפידא בדבר שלא ליטול דיד ורגל יחד ביום אחד.

כמה אזהרות בעת נטילת צפרנים

סג. וצריך להזהר שלא ליטול צפרנים בימי החול רק בערב שבת מהטעם המבואר למעלה, רק אם חל ראש חודש בערב שבת או המולד אז יטלם לפני המולד שבזה אין חילוק בין תגלחת הראש לתגלחת הצפרנים.

סד. גם יהא נזהר מאד בעת תגלחת הצפרנים שלא תפול על בגדיו מהם וכל שכן שלא לקוץ אותן על בגדיו ולקולטן שם כי הוא גורם רעה לעצמו, ואם אשה נדה תעשה ככה ביום טהרתה לקוץ אותן על בגדיה מעולם לא תצא מידי דופנה של טומאתה ותגרום להפיל ולדותיה, ושומר נפשו ירחק מהן ויקבץ קציצתן על הארץ כשהיה.

סה. ואחר קציצת צפרניו צריך נטילה כי הוא אחד מהדברים שצריכים נטילה, ונראה לי דלא די בנקיון בעלמא אלא בעי נטילה גמורה, וצריך להזהר מאד כי גורם רעה לעצמו ואם תלמיד חכם הוא משכח תלמודו ואם אינו תלמיד חכם יוצא מדעתו, וגם אמרו שמפחד על זה יום אחד, ושומע דברי חכמים ישכון בטח ושאנן מפחד רע"ה.

בטבילת ערב שבת לתוספת קדושה משיגים אור השבת

סו. והטבילה בערב שבת הוא עיקר גדול שבו תלוי השגת קדושת השבת כדי להעביר בגדי חול מעל הנשמה הנמשך מסטרא דחול ולקבל תוספת הארה על הנשמה, כי על ידי כך בקבלת שבת ישרה עליו חלק הראוי לו מתוספת שבת ובלתה איש לא ישיגנה, כי החפץ ליכנס לפני המלך צריך לתקן עצמו מקודם להראות לפני המלך בלבוש נאה

כי אין לבא אל שער המלך בלבוש שק וכמו שאמר השלם, התקן עצמך בפרוזדור כדי שתכנס לטרקלין.

מנהג ר' המנונא לטבול בע"ש, ורמז הטבילה לנעשה בעליונים

סז. ועל כן מנהג טוב להולכים בתמים להכין עצמם לקבל במורא ובשת פנים תוספת שב"ת שהמה אותיות בש"ת אחר עבור ארבע שעות ביום כי מתחילת שעה חמישית מתחלת קדושת שבת להתגלות וטבל במים איש טהור בעת ההיא.

וכן היה מנהג רב המנונא סבא לטבול בכל ערב שבת כמו שאמרו בזוהר תרומה דף קל"ו ז"ל, כדין בעי לאסתאה משימושא דחול וכו', ושם נאמר רב המנונא כד הוה סליק מנהרא במעלי שבתא הוה יתיב רגעא חדא והוה אמר דהוה יתיב למחמי חדוה דמלאכי עילאי ע"כ.

סח. ודוגמא לזה עושים הנשמות למעלה בגן עדן כמו שאמרו שם בזוהר, כדין ההוא רוח דנחית במעלי שבתא נטיל ההיא נשמתא וסלקא לעילא ואסתחייא נשמתא בבוסמי דגן עדן, וכן בפרשת ויקהל דף רי"א, וההוא נהר איהו תקונא דנשמתין לאתיישבא ולאתזנא ולאתהנאה מאינון צחות ונפשין אתהנן על ההוא נהר ומתיישבן ביה ע"כ, ועל כן לעומתם בנהר נעבור בערב שבת לאתהנאה מאינון צחות ולהתקדש בקדושתם.

ואולם לא נאמרו כל השיעורין הללו רק לשבח המתקדשים והמתטהרים ונוהגים בטהרת עצמם כל הימים, אשר יאותה להם אף שהם בחזקת טהרה וקדושה להוסיף טהרה על טהרתן וקדושה על קדושתן לכבוד תפארת השבת ולהתענג בדשן את נפשותם לאור באור ה'.

חיוב טבילה בערב שבת למי שאינו טהור

סט. אכן אשר הלך חשיכים בכל ימות החול ולא נשמר מאשה וכל שכן הבלתי טהור וטומאתו עליו ממקרה הלילה ולא שת לבו להסיר טומאתו ממנו בימות החול, חיוב רמיא עליה לטהר עצמו על כל פנים במקוה טהרה להסיר טומאתו ממנו לבלתי יקרב אל הקדש פנימה קדושת שבת לה' עודינו מחזיק בטומאה חס ושלום כי הוא מפגל בקדשי שמים ורוחו ונשמתו אליו יאסוף, י"סף כתיב וימשש חושך ולא אור.

ע. והמקובלים אמרו כי טומאת הקרי היא גרמה לסלק הקדושה מעל האדם ואף גם מנשמת אלוה יאבד כי כל אשר בו מום לא יקרב וכל רוח אין בקרבו, וכל שכן שלא יגש באהלו מאור תוספת נשמה יתירה ביום השבת כי אפס מקום לה ולא מצאה היונה מנוח לכף רגלה.

והן לזאת יחרד לב כל איש ויתר ממקומו לאמר, איככה אוכל וראיתי ברע"ה אשר ימצא את נפשי ורוחי ועוד אין נשמתי בי עוד טומאתי בי טמא כגוים, ואיך אשא פני לבא לפני המלך הקדוש לשרתו ולברך בשמו נגוע וזב ומצורע כטומאת הנדה היתה דרכי לפניו מדמע קדש בחול וטמא בטהור, מוסיף חיל ועזוז בגבול הרשעה ושפחה כי תירש גבירתה תכשיטין הן לה חס ושלום, ובכן יסיר מסך הטומאה המבדלת בינו לבין אלהיו.

הטבילה היא סיוע גדול לקנין הנשמה

עא. וכאשר יקרה לו מקרה בלתי טהור יהא זהיר מהיר בטהרתו תמיד בעצם היום ההוא אשר הוטמא בו ולא תבא עליו השמש וטומאתו עליו חס ושלום ורוח עברה ותטהרהו להיות כל הימים טהור עינים מראות בר"ע.

ואשר לא שת לבו אל דבר ה' עוד כל ימות החול לא יעבור מלטהר עצמו בערב שבת לפני בא יום ה' הגדול והנורא במקוה טהרה להעביר רע"ה מבשרו, ויתלבש בו סוד הנשמה שנסתלקה הימנו בביאוש ומיאוס טומאתו בימות החול כמו שכתב החסיד בעל ראשית חכמה בשער אהבה כי הטבילה הוא סיוע גדול לקניית הנשמה.

ודומה דבר זה אל החזרת הכלים בכבשן כדי שיטהרו ויתלבנו וביציאתם מן הכבשן הם חדשים, גם האדם בהכנסו אל המקוה הוא כדי להכלל ולחזור הנשמה הפגומה והאברים הפגומים למקום שיצאו ושם מתעלמים כעובר המתעלם בבטן אמו, וביציאת האדם מן המקוה הרי נתקנו אבריו ונשמתו והרי הוא חדש ואין להחיצונים חלק בו, וירגיש האדם בעצמו רוח חדשה מניצוץ הנשמה שחזרה אליו.

טעם שהטהרה במים וסוד מ' סאה וכוונתה מבעל "חסד לאברהם"

עב. וכתב החסיד חסד לאברהם [97] הטעם למה אין טהרה אלא במים, והוא כי הטומאה היא רוח כמו שנאמר ואת רוח הטומאה אעביר מן הארץ והרוח אין בטבעו ליכנס תוך המים וכשהוא נכנס במים נשלף ממנו מעט מעט, ולכן אמרו חז"ל שצריך שיכנס כל גופו במים ואם ישאר חוצה אפילו ראש שער אחד מגופו לא נטהר כי משם נאחזת כל הטומאה וחוזרת לשרות בגוף, ועל דרך הסוד, מים רומזים לחסד כי שם סוד הטהרה מהפגם כמו שנאמר בחס"ד ואמת יכופר עון כי ממימי החסד נשפעים הם וכו' עיין שם באורך.

עג. וכתב עוד כי ארבע מאות כחות הטומאה שהם בסוד וארבע מאות איש עמו שורים על הטמא ועל ידי הטבילה בארבעים סאה יסורו מעליו כל ארבע מאות כוחות הטומאה, והוא סיוע גדול לדבק נפשו באלהיו ובעבודתו שבהיותו טמא הטומאה מטמטם לבו של אדם כי על ידי טהרת הגוף יתחדש טהרה בנפש ובהיות הגוף טמא ששורין עליו ארבע

מאות כוחות הטומאה הנשמה פגומה ואי אפשר שיכוין בתפלתו כראוי בלי שיבלבלהו מחשבה אחרת ויפרידהו מהשורש העליון שהרי הוא נפרד על ידי הפגם שבנשמתו כמו שאמרו בתקונים דאיהי לא שריא על נשמתא פגומה כמו שנאמר כל אשר בו מום לא יקרב, וכיון שהוא יתברך שמו אינו שורה עליו איך יתכן שיתדבק בו.

והטובל מטומאתו הוא דבק בה' ממש שסוד המקוה הוא סוד הוי"ה כי המקוה יש בו ארבעים סאה וכן הוי"ה יש בו ד' אותיות כל אות כוללת עשר, וזהו שנאמר מקוה ישראל ה' ואמרו [98] מה מקוה מטהר את הטמאים אף הקדוש ברוך הוא מטהר את ישראל דהיינו טהרת הנשמות הם הדבקים בשמו.

נמצא הטובל הוא דבוק בה' ממש לטהר נפשו וגופו, גופו במים ונפשו ברוחניות קדושת ה' השורה שם ובזה לא יזיקוהו המים אפילו יהיו המים קרים כי מאחר שהוא דבוק בה' אי אפשר שיהיה לו היזק כמו שנאמר אומר לה' מחסי ומצודתי וכו' כי הוא יצילך מפח יקוש וכו', ודבר זה צריך כל אדם לכוין בטבילה כי הוא נכנס בסוד נשמתו במים העליונים ההם שהם בסוד עולם הבא וגם יכוין שניצוץ השכינה אשר מתלבש בו גם כן נטהר מהפגם אשר קיבל.

תוכחה למתרשלים בטבילה

עד. כי על כל אלה אתם בני אם המכשלה הזאת בידכם ונטמאתם בה תזהרו לטהר עצמכם במי מקוה כדין וכדת בלי עיכוב וחלילה לכם שתקלו בזה כלל, ואין טומאה זאת דומה לשאר כל טומאות כי הוא מזדווג עם לילית הרשעה ושאר כוחות הטומאה והיא דבקה באיש הטמא ומוכנת ליפרע ממנו אחרי מותו רחמנא ליצלן ממנה ומכיוצא בה, ולפיכך כל הקודם בטהרתו זכה לתת ריוח בין הדבקים הללו דבקי מיתה ולדחות מעליו הרוחות הרעות והרי זה זריז ונשכר.

עה. וגם שיתו לבכם לחולה רעה אשר על הארץ, האדם כצל עובר היום כאן ומחר בקבר כי לא ידע האדם את עתו ואינו בטוח ברגעו ושעתו כמו שנאמר וכצפרים האחוזות בפח כהם יוקשים בני האדם וכדגים הנאחזים במצודה רעה והועלו בחכה פתאום ברגע אחד, כן בפתע פתאום בא עת פקודתם ותתהפך כחומר חותם, וכאשר שמענו וראינו מיתות משונות פתאומיות בהרבה והרבה מבני אדם או יחלו פתע פתאום ויכבד עליהם חוליים, ואז בעת ההיא כאשר יראה חוליים ומיתתם כי קרבה אליהם בא עת פקודתם הכסיל יהא חובק את ידיו ויאכל את בשרו בראות עצמו טמא כגויים וטומאתו עליו כי מי נדה לא זורק עליו טמא הוא, ואילו הוא יתן בעת ההיא את כל הון ביתו לקנות לו חיי שעה.

אך אם יום או יומים יעמוד לקום ולהתהלך בחוץ לטהר עצמו מטומאתו לבלתי יכרת נפשו בטומאתו ולהשליך כוחות הטומאה אשר עליו לבלתי יתלוו אליו אחרי מותו כי מצא מין את מינו ונעור אזי לא יועיל לו ובוז יבוזו לו, ואוי לו לגוף הנגוף בעת ההיא שהוא מוטל כאבן דומם ואויה לה לנפש היפה שאין מעצור לה לטהר עצמה מטומאתה ואין מנהל לה ואין מחזיק בידה, תתיפח תפרש כפיה כאשה עזובה מדודה נדדה, על זה ידוו כל הדווים ויבכו כל הבוכים.

עו. על כן כל איש הירא יעשה כדת ויחוס על נפשו העלובה לטהרה ממקור דמיה מידי יום ביומו ולא ישהה הטומאה עליו פן חס ושלום ימות וטומאתו עליו ונכרתה הנפש ההיא כי מי נדה לא זורק עליו כאמור, וילבש חרדה כמדו מהמלך העליון המצוה על מצות הטהרה וראוי שלא יעבור רצונו וישית אל לבו אילו מלך בשר ודם היה מצוה אותה כיצד היה זהיר לעשות שלא לעבור על מצות המלך, וכל כך צריך להיות אהבת המלך שראוי מפני אהבתו שאפילו היה מצוה לו שיפיל עצמו לכבשן האש כאברהם אבינו עליו השלום שישליך עצמו, וכל שכן כי כל מצוות המלך הם לתועלתנו להנחילנו עולם שכולו טוב כמו שנאמר וצדקה תהיה לנו כי נשמור לעשות.

סגולת הטבילה לאריכות ימים

עז. ומה גם מצוה זו שאף היא תוסיף תת כחה בעולם הזה כדאמרינן בשילהי פ"ג דברכות, [99] אמר ר' ינאי שמעתי שמחמירין בה ושמעתי שמקלין בה וכל המחמיר בה מאריכין לו ימיו ושנותיו, ואם יכבד עליו הדבר מאד בימות החורף לא יתרשל כי אף זאת מכוחות הטומאה אשר עליו שמראה לו החיצוני הדבר כמשא כבד.

הטבילה בצונן מסוגלת לתקון העון

עח. והאיש התמים יגבר כארי כנגדו לא יאבה לו ולא ישמע בקולו, ויתן אל לבו כי עולם הבא אינו מושג רק על ידי ייסורין והטבילה היא ברמז עולם הבא ולכן צריך שיסבול ייסורין ולא יקוץ, ולא יעלים עיניו מראות ברע חטאת נעוריו אשר נתחמם באש להבת שלהבת פעמים רבות והכעיס את יוצרו ועשה נחת רוח ליצרו, ובצער הקרירות במקוה יתוקן החימום ההוא אשר נתחמם לדבר רע.

אזהרה למתרשלים מלטבול מחמת צינה

עט. ולא ישמע לקול מלחשים אשר התריסו אך נגד ה' ונגד יראי שמו לאמר כי לא למצוה יחשב בעת שהצינה קשה הואיל ויש סכנה בדבר כי יחלו וימותו ומתחייבים בנפשם, ואין ספק כי אין הם המדברים אפס גיריה דשטן הוא יצר הרע ההולך אתם לשלחם וישם דבר בפיהם לאמר כאלה, העני עומד בחוץ ובעל הבית בפנים בעצותיו

הרעות לאמר גם הוא בצדק כל אמרי פיו האיש הלזה היועצך לפי דרכו לא תעשה כזאת פן תחלש ותחלה ואומרים לך הבא זכות והפטר.

ושוברם בצידם, מקרא מלא דיבר הכתוב שומר מצוה לא ידע דבר רע, ובניהו בן יהוידע יוכיח שאמרו עליו והוא ירד והכה את הארי ביום השלג דתבר גזיזי דברדא ונחת וטביל ואם יש סכנה בדבר מאי משבח ליה קרא, אלא על כרחך כל כי האי שאין הנזק בעין לא שכיח הזיקא מקרי ולא יאונה לצדיק כל און, ועל זה נאמר הבא לטהר מסייעין אותו ולא יפגענו צינה.

פ. ומעשים בכל יום אנו רואים כמה בעלי תשובה מתענים משבת לשבת, ובתקופת טבת בחוזק הקור טובלים כמה טבילות ולא אונה עליהם כל רע ולא יאונה, ולפי דרך הטבע יאמר הרופא כי יסתכנו בנפשותם וכיוצא מענייני הסגופים שעושים והם בריאים והכל הוא עזר אלהי עליהם.

ולהפך מזה ראינו כמה בני אדם בריאים וחזקים המתענגים בתענוג רב כל הימים ואשר לא נסתה כף רגלם הצג במקוה וחלו פתאום וימותו, וכמה מבעלי תשובה המורגלים בכמה דברים חוץ מן הטבע בריאים וחזקים שבח לאל יתברך, ואין החולי והבריאות כי אם בידו יתברך.

הרהורי תשובה קודם שיטבול

פא. ואולם כי תראה איש עושה אלה ויותש כחו ויחלה, לא תתלה חלילה במצוה אלא תלה על עצמו שמא הוא טובל ושרץ בידו ונעלם ממנו ולא ידע ואשם כי עיקרה של טבילה היא באה לטהר את האדם מעונותיו, כי כמו שלטהר טומאת הקרי מעליו צריך שלא יהא דבר חוצץ בינו ובין המים כן לענין טהרת העון שהיא טומאה יותר רוחניית דבוקה בנשמה צריך רחיצה להסירה בנתר ובורית על ידי התשובה ולא יהיה דבר חוצץ מבפנים בנשמתו.

פב. כי על כן צריך לשית אל לבו בעונה ההיא לשוב מעונותיו מכל וכל ולא יהיה טובל ועדיין העונות מקצתם בידו כי לא יועיל לו הטבילה לטהרת עונותיו עד שיעזוב אותם עזיבה גמורה ויסר אותו בחר"ט וניחם על הרעה, ואם יעשה נגד הטבע לטבול במים קרים ולא טיהר עצמו מעונותיו בתשובה ובוידוי להשליך גילולי מחשבות הרעות וטבל במים בלבד מצות אנשים מלומדה אז אין הטבילה חשובה לפניו יתברך ויתעלה כמו שאמרו בר"מ פרשת עקב דף רע"ג ע"א ז"ל, דעמי הארץ אינון שרץ מאי מועיל לון טבילה והשרץ שפחה בישא בידיהון בגזל דבידיהון בגזל דברכאן דגזלין לקודשא בריך הוא דלא ידעי לברכא ולא ידעי מאי איהי ברכה ומאי איהו זוהמא וכו'.

ועל כן לא ימלט מפגעי העולם כדכתיב הלא על כי אין אלהי בקרבי מצאוני הרעות האלה, כי בהיות האדם טובל ומסגף עצמו בתוקף הקרירות הוא מסתלק מהיותו נוהג עצמו על פי הטבע, והיה אם לא יעשה הדבר כתקונו אז הוא נשאר תחת הטבע והטבע אינו מסייעו ונמצא זה קרח מכאן ומכאן ולכן יותש כחו ויפגענו הצינה ויחלה.

אך מצד המצוה עצמה להולכים בתמים לבלתי היות שם ערו"ב טומאת העונות ובלי שום פניה כלל, חלילה לאל מרשע ושדי מעול, לא יעזוב את חסידיו לעולם נשמרו, יסכר פי דוברי שקר הדוברות על צדיק עתק בגאוה ובוז.

האריז"ל הקפיד לטבול אף בימי חוליו

פג. והעידו על רבינו הקדוש האר"י זלה"ה שהיה מקפיד על עצמו מאד אף שהיה לו חולי השברון שקשה הקרירות לזה החולי מאד ויברח בהחבא מפני אמו, וממנו יראה כל איש ויאחז דרכו ולא יתרשל בה, וזה בכל הימים וכל שכן בערב שבת על דרך שאמרו [100] חייב אדם לטהר עצמו ברגל וקל וחומר לקדוש ה' מכובד מכל ימים שבת לה' קדש קדשים ושורש לכל הקדושות.

סגולת הטבילה לכסות רושם העון במצחו

פד. וכתב מהרח"ו ז"ל שהזוכה לנפש יתירה בשבת אז אין מאירים במצחו העבירות שעשה כי תוספת הנפש והארתו מכסה אותם, ואם האדם הוא טמא קרי אזי ניכר במצחו ואין הארת נפש יתירה מכסה אותם עד שיעשה טבילה ויסיר מעט הרושם ממצחו שאינה ניכרת כל כך.

הנך רואה כי לא החליט הדבר לומר להועיל הארת הנפש יתירה להעביר את הרשום בכתב על מצחו מכל וכל אלא להסירו מעט כנזכר, ומכאן תדין כמה מהגנות יגיע יראה על פנ"י האנשים החטאים האלה בנפשותם בגשתם אל היכל המלך מלכו של עולם מלאים חלאת זוהמת הנחש ובפניה"ם יענו לאמר סורו טמא וטמא טמא יקרא, וכל מחנה צבא המרום במרום נדדו הלכו מאיתו לבלתי יוכלון לגשת עם הנשמה יתירה בקרב אהלו כי כקוץ מונד הוא להם ועדיו בחיתומיו חבין לו את הרשום בכתב על מצחו לאמר עודינו מחזיק בטומאתו, אוי לאותה בושה.

כוונת ג' טבילות בערב שבת

פה. וכתב עוד דבערב שבת אם הוא בעל קרי צריך שלש טבילות, אחת להסיר הזוהמא והשנית להסיר בגדי חול והשלישית לקבל תוספת שבת, ואם אינו בעל קרי דיו בשני טבילות לבד, אחת לפשוט בגדי חול ואחת לקבל תוספת שבת.

עיקר טבילת ע"ש אחר חצות, ופסוק שיאמר בעת הטבילה

פו. ובשאר הימים כשיטבול צריך להתודות מהטעם הנזכר לעיל כדי שלא יהא דבר חוצץ גם מבפנים, אכן בערב שבת אין להתודות כלל רק יאמר פסוק ומל ה' אלהיך את לבבך ואת לבב זרעך לאהבה את ה' אלהיך בכל לבבך ובכל נפשך למען חייך ויהרהר דברי הוידוי בלבו, שאף שגילוי קדושת שבת תאיר אחר ארבע שעות מכל מקום אין לטבול כי אם אחר חצות שאז הוא עיקר הגילוי וכל מה שיהיה קרוב לליל שבת יתגלה יותר, ולפיכך אינו מן הראוי להתודות בעונה ההיא רק בהרהור כאמור.

מקראי קדש ותפלה לעת טבילת ערב שבת

פז. וקודם שיטבול יאמר, ויקרא אלהים ליבשה ארץ ולמקוה המים קרא ימים שרמוזים בו שמות קדושים ומאירים את האדם מחשכו כמו שבא בארוכה בכתבי הרב זלה"ה.

ובטבילה ראשונה יכוין להעביר מעליו הזוהמה ויבטא בשפתים לאמר, הריני טובל להעביר זוהמת הנחש מעל נפשי ויהי רצון מלפניך ה' אלהי ואלהי אבותי שכשם שאני מטהר את גופי למטה בעולם הזה כך יטהרו מלאכי עליון למעלה לנפשי רוחי ונשמתי בנהר דינור.

ובטבילה שניה יכוין להיות מוכן לקבל ניצוצי הקדושה עליו ויבטא בשפתים לאמר, הריני טובל לקבל ניצוצי הקדושה ויהי רצון מלפניך ה' אלהי ואלהי אבותי שכשם שאני מקדש את גופי למטה בעולם הזה כך יקדשו מלאכי עליון למעלה את נפשי רוחי ונשמתי.

ויאמר , לב טהור ברא לי אלהים ורוח נכון חדש בקרבי ז' פעמים שראשי תיבות ל'ב ט'הור ב'רא הוא טב"ל שעל ידי הטבילה נפרדין ממנו הקליפות.

סדר הטבילה בערב שבת ע"ד הסוד

פח. ואם הוא מתחיל להשכיל דבר יעשה כסדר הזה, כשהוא בתוך המים ישתחוה למערב, ואם אינו בקי ברוחות יצייר בדעתו ארבע רוחות וישתחוה למערב, ואחר כך יהפוך פניו למזרח ויאמר, הריני טובל להפשיט הבגדים הצואים משמושא דחול מעל גופי ויטבול, ואחר כך יחזור וישחה למערב.

ואחר כך יהפוך פניו למזרח ויאמר, הריני טובל לקבל הארת שבת זכור ושמור בחבורא חדא והיו למאורות שם ע"ב יו"ד ה"י וי"ו ה"י, ושם קס"א אל"ף ה"י יו"ד ה"י העולים כמספר זכור, ושם אלהים במילואותו אל"ף למ"ד ה"י יו"ד מ"ם העולה ש' דשמור, ואחוריים דאלהים א' א"ל אל"ה אלה"י אלהי"ם עולה ר' דשמור, והנעלם משם ע"ב וד ייוי העולה מ"ו דשמור, ומזיו שפע שמותיך הקדושים תאיר נפשינו רוחינו נשמתינו לטהר לבנו לעבדך באמת ולקדשנו בקדושת שבתות קדשיך, ואחר כך יחזור וישחה

כנזכר ויאמר, הריני טובל לקבל נשמה יתירה בכח מילוי שם אהי"ה במילואותיו דיודין דאלפ"ין דההה"ין, ויהי נועם ה' אלהינו וכו'.

ואם יושב בתענית בערב שבת ראוי לטבול י"ד טבילות, וכשהוא עומד בתוך המים ישחה ארבע פעמים עד צוארו לעומתן של ארבע מיתות בית דין, ואחר שיהרהר בנוסח הוידוי כנ"ל כשיגיע שחייתו עד גרונו בתוך המים יאמר מי אל כמוך וכו', ישוב ירחמנו וכו', תתן אמת וכו', מן המצר וכו', ויטבול טבילה אחת כנזכר לעיל ושוב יבטא בשפתים לאמר.

אנא האל נושא עון ועובר על פשע בעבור קדושת שמך העבר פשעי מנגד עיניך וקבלני בתשובה שלימה לפניך ביום צום התענית הזה, ואתה בטובך תעורר רחמיך ותמלא כל השמות שפגמתי בהם ואשר פגמתי בשלש אותיות ראשונות של שלושת שמותיך היקרים הוי"ה אהי"ה אד"ני יא"א ישובו ויתייחדו בשלש טבילות ראשונות על ידי א דאהי"ה, ואשר פגמתי בשלש אותיות שניות הה"ד של שלושת שמותיך הקדושים ישובו ויתייחדו בשלש טבילות שניות על ידי ה' דאהיה, ואשר פגמתי בשלש אותיות שלישיות של שלושת שמותיך היקרים הוי"ה אהי"ה אדנ"י וי"נ ישובו ויתייחדו בשלש טבילות שלישיות על ידי י' של אהיה.

ואשר פגמתי בשלש אותיות של שלשה שמות הו"יה אהי"ה אדנ"י הה"י ישובו ויתייחדו בשלש רביעיות על ידי ה' אחרונה דאהי"ה וישובו ויתייחדו הוי"ה אה"יה אד"ני ביחודא שלים בכח טבילה האחרונה.

עוד בכוונות טבילות ע"ש ומנהג המדקדקים בזה

פט. ושוב יטבול טבילה אחרת ויאמר, הריני טובל לקבל הארת שבת זכור ושמור ולקבל הארת נשמה יתירה.

ואשר אין לו מציאות לטבול בשחרית של שבת כמו שכתב הרב טוב ויפה לטבול טבילה אחרת ולפרש ולומר, הריני טובל טבילה זו בעבור טבילה של שחרית של שבת, ויעלה לו אך אם הוא נשמר מאשה.

ומנהג המדקדקים כשהם יוצאים מן הטבילה לפסוע מאחוריהם כיוצא מן בית הכנסת ולומר, והיה הנשאר בציון והנותר בירושלים קדוש יאמר לו כל הכתוב לחיים בירושלים, אם רחץ אדני את צואת בנות ציון ואת דמי ירושלים ידיח מקרבה ברוח משפט וברוח בער.

ויסיים בפסוק, א'ם ת'שיב מ'שבת ר'גלך שראשי תיבות שלו תרי"ג והו"יה עם שני כוללים ששקולה שבת ככל התורה, והוא סגולה להיות נשמר מחלול שבת שלא תבא על ידו.

מנהג האר"י שלא לנגב מי הטבילה בערב שבת

צ. ומנהג רבינו הקדוש האר"י ז"ל שלא לנגב עצמו ממימי המקוה כי מימי שבת המה וראוי הגוף לשאבם, ואל תתעקש מאותה ששנינו עלה ונסתפג, דכהן גדול שאני דלא ליהוי דבר חוצץ בינו לבין הכתונת וזה פשוט.

אזהרה להשמר ממחשבת טומאה אחר הטבילה

צא. ובצאתו מהטבילה שכבר נטהר מטומאתו אשר עליו ישמור מאד ממחשבת פגול חס ושלום שלא לשוב להגלות רושם העונות הרשומים במצחו כי יש כח בתוספת שבת המתגלה אז במצחו לכסות רושם העונות אשר שם, וביותר אם יטבול אחר חצות שאז הוא עיקר גילוי הארה זו וכל שכן יותר סמוך לשבת שמתגלה הארה ההיא יותר ויותר.

אזהרה שלא לעשות מלאכה אחר הטבילה

צב. וראוי כל איש להיות זהיר ברוחו להתקדש מאז בקדושת יום השבת, ולפי דברי הזוהר פרשת ויקהל דף ר"ד נראה כי אחר שיטבול אסור לו לעסוק בעשיית מלאכה אלא בתקון צורכי שבת.

צג. ומנהג טוב להולכים בתמים לעסוק בתורה עד עת קבלת שבת כי הטבילה הוא כמעט הקבלת שבת וזה לשונו שם, כד אעל שבתא אצטריכו אינון עמא קדישא לאסחאה גרמייהו משמוש דחול מאי טעמא בגין דבחול רוח אחרת אזלא ושטיא ושרא על עמא וכד בעי בר נש לנפקא מן ההוא רוחא ולאעלא ברוח אחרא קדישא עילאה בעי לאסחאה גרמיה למשריה עליה ההוא רוחא קדישא עילאה עכ"ל, הנה משם באר"ה דבאסחותא דגרמיה שרא עליה ההוא רוחא קדישא עילאה והוא כמעט הקבלת שבת.

ואשרי אנוש יעשה זאת מידי ערב שבת בשבתו לטהר עצמו ולקנות קדושת שבת ונשמה יתירה כי קדושת שבת רמה היא מאד וכולי האי ואולי שישרה עליו רוח הקדוש, ובהחסר חס ושלום תקון זה אין תקון כלל ואין הקדושה מוצאה מקום לנוח כמבואר למעלה.

טהרת ט' קבין למי שא"א לו בטבילה

צד. ואם אי אפשר לו בטבילה ישתדל להטיל עליו תשעה קבין ואפילו פושרין, ויזהר שישפוך עליו מכלי אחד אף משני כלים ושלשה כלים אך לא יותר משלשה, ויזהר שקודם שיכלה שפיכת כלי אחד עליו יהיה שפיכת כלי השני וקודם שיכלה שפיכת כלי השני יהיה שפיכת כלי השלישי.

תקון רחיצת ידים ע"ד הסוד לאנוס בטבילה

צה. ובכתבי הקדש אשר במצרים מצאתי כתוב ז"ל, קבלתי ממורי ז"ל מי ששימש מטתו או קרה לו מקרה אשר לא טהור והוא חולה ולא יעצור כח לטבול יעשה סדר

רחיצת ידיו בסדר הזה ויאמר נוסח תפלה זו לפני רחיצתו ומעלין לו כאלו טבל, וסמוכות שלו מלשון הש"ס בברכות [101] דקאמר ולית ליה למר כאילו טבל אמר ליה אין דכתיב ארחץ ולא כתיב ארחיץ ע"ש, וזה תוארה.

לשם יחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה בדחילו ורחימו ורחימו ודחילו ליחדא שם י"ה בו"ה ביחודא שלים בשם כל ישראל ארחץ בנקיון כפי ואסובבה את מזבחך ה', יהי רצון מלפניך יְהֹוָה אלהי ואלהי אבותי שתהא רחיצת ידי אלה נחשבת לי כאילו טבלתי במקוה טהרה של ארבעים סאה ואהיה זוכה להיות מושך מים מן הלובן העליון החתום ביו"ד רבתי דועתה י"גדל נא כח ה' חוץ מן עזא ועזאל בני איגר"ת ולילית, ויהי רצון מלפניך ה' אלהי ואלהי אבותי שבכח סגולת זאת הרחיצה אהיה מהפך עלי מדת הדין והגבורה העולה רי"ו כמספר נקיו"ן למדת רחמי"ם העולה רצ"ט עם הכולל כמספר ארח"ץ, ארח"ץ בנקיו"ן כפי ואסובבה את מזבחך ה'.

ויהי רצון מלפניך ה' אלהי ואלהי אבותי שבכח סגולת רחיצה זו יהיו נמתקין הארבעה בתי דינין הרמוזים בפסוק ויקר"א אלהי"ם ליבש"ה אר"ץ אשר היו למאורות אלהים דיודי"ן עם י"ג אותיותיו וחמשה אותיות שורשו כמספר ויקר"א עם הכולל ושם אלהים ב' פשוט ושם אלהים ג' דיודי"ן עם י"ג אותיותיו וחמשה אותיות שורשו כמספר יבש"ה ושם אלהים ד' דאלפין כמספר אר"ץ, ויאיר שם אהי"ה עלי במלוי ההי"ן שהוא כמנין מקו"ה ויעלה לפניך כאילו טבלתי במקוה טהרה של ארבעים סאה, ובכן יהי רצון מלפניך ה' אלהי ואלהי אבותי שכשם שאני מטהר עצמי מלמטה כן תטהר נשמתי למעלה בנהר דינור בשם ה' צור עולמים, ויהי נועם ה' אלהינו עלינו ומעשה ידינו כוננה עלינו ומעשה ידינו כוננהו וכו' ע"כ.

ואחר כך ירחץ בנקיון כפיו ויכוין באותיות שם ע"ב יוד הי ויו הי כל אות ואות על שתי ידיו, ותחלה יערה מים על יד ימין ויכוין באות י פשוטה, ויערה על יד שמאל ויכוין גם כן באות י פשוטה, ואחר כך יחזור ויערה על יד ימין ויכוין בוא"ו של מלוי היו"ד, ויערה על יד שמאל ויכוין גם כן בוא"ו של מלוי היו"ד, ויחזור ויערה על יד ימין ויכוין בדל"ית של מלוי היו"ד, ויערה ביד שמאל ויכוין גם כן בדל"ית דמלוי היו"ד וכן על זה הסדר שאר האותיות ונמצא מערה על כל יד י' פעמים, ואחר כך ישוב כבראשונה ויערה על יד ימינו י' פעמים רצופים זו אחר זו ויכוין הי' אותיות הנזכרות בכל פעם אות אחת, פעם ראשונה י' פשוטה, פעם שניה וא"ו דמלוי היו"ד, פעם שלישית דלי"ת דמלוי היו"ד ושאר האותיות על זה הסדר ועל זה הדרך ביד שמאל עכ"ל.

צו. ואצל עין רוגל בכתבי הרב זלה"ה בסוד כוונת הטבילה לא יסתפק בזה אפס במקום שאי אפשר לו בשום צד לטבול במקוה, אכן מי שאפשר לו לטבול ויסמוך עצמו על זה טועה הוא מדרך השכל דלא ראי זה כראי זה כי הטבילה של ארבעים סאה היא מן התורה וסודם רם ונשא כאשר מבואר בכתבי רבינו הקדוש זלה"ה, אך ורק לעתות בצרה טהור ידים יוסיף אומץ בסדר הנ"ל ויעלה לו לטבילה כי ה' יראה ללבב וכל אדם אינו חייב אלא כשיעורו.

הנה נא ערכתי משפט מעשה הטבילה ליראי ה' ולחושבי שמו כמנהג הנהוג בארץ ישראל עוד היום שטובלים בכל ערב שבת וערכתי לפני כל איש ישראל כאשר יוכלון שאת איש איש לפי השכלתו.

כוונת הטבילה ותפלה ע"ד הסוד

צז. ואולם האיש אשר הריחו בסוד ה' ובתעלומות חכמה סובר הרזים ויונק מסוד תנחומיה יכין לבו לכוין כוונותיה באשלמותא בסוד ז' יודין שבשרש ז' שמות ע"ב ס"ג מ"ה ב"ן קס"א קמ"ג קנ"א עם י' של שם י"ה וח' כוללים דח' יודי"ן ויקחם ויעבירם את הנח"ל, ושאר פרטי השמות הכל כאשר לכל מבואר במכתב יד ההקדש רבינו הקדוש האר"י זלה"ה.

ואנכי תקנתי נוסח תפלה לעת טבילת ערב שבת כוללת כל הכוונה לנפש כי תשב"ע לבטא בשפתים וזה תוארה, לשם יחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה בדחילו ורחימו ורחימו ודחילו ליחדא שם י"ה בו"ה ביחודא שלים בשם כל ישראל, הנה אנכי בא לטהר עצמי במקוה טהרה של ארבעים סאה לתקן את שורשה במקום עליון בשיעור קומה בכל פרטיה ותקוניה ודקדוקיה לעשות את כוונת יוצרי.

ויהי רצון מלפניך יְהֹוָה אלהי ואלהי אבותי שתעביר זוהמת הנחש מנפש רוח נשמה שלי ותטהר רעיוני לעבודתך כדבר שנאמר ל'ב ט'הור ב'רא לי אלהים ורוח' נכון' חדש' בקרבי בזכות שלש עשרה מדותיך ושמות הקדש היוצאים מהם בחילוף א"ת ב"ש יהוה מצפ"ץ יהוה מצפ"ץ א"ל ת"ך רחום גספ"י וחנון פסט"פט ארך תג"ל אפים תו"מי ורב חסד פגש סח"ק ואמת פת"יא נוצר חסד טפ"הג סח"ק לאלפים כתכו"מי נשא עון טב"ת זפ"ט ופשע פוב"ז וחטאה פסנת"ץ ונקה פטד"ץ.

ובכח סגולת מקוה טהרה זו יאירו נא עלי שמות יהו"ה אלהי"ם החתומים בצירוף תשע אותיותיהם במספר ר"ת ולמקוה ה'מים ק'רא י'מים, ומעז יצא מתוק ארבע שמות אלהי"ם החתומים בפסוק ויק"רא אלה"ים ליבש"ה ארץ אשר שם אלהים דיודי"ן בי"ג אותיותיו וחמש אותיות שורשו המה יעלו למספר ויקר"א עם הכולל אשר הוא בפא"ה ימנית דז"א

דיצירה, ושם אלהים שני פשוט אשר הוא בפא"ה שמאלית דז"א דיצירה, והיו למאורות שני שמות מצפץ"ץ דפאות דא"א דיצירה למתק השני שמות אלהים קדושים, ועוד שם אלהים שלישי דיודין ביג"ג אותיותיו וה' אותיות שרשו העולים במספר יבש"ה עם הכולל אשר הוא בפא"ה ימנית דז"א דעשיה, ושם אלהים מלא דאלפי"ן העולה במספר אר"ץ והוא בפא"ה שמאלית דז"א דעשיה, ויהיו למאורות שני שמות מצפץ"ץ דפאות א"א דעשיה למתק השני שמות אלהים קדושים האלה גם הם.

ובכן יהי רצון מלפניך ה' אלהי ואלהי אבותי שבכח סגולת מקוה זאת העולה כמספר אל"ף ה"ה יו"ד ה"ה נח"ל עדניך תשקני, ויהיו למאורות אור ז' יודי"ן אשר בשורש ז' משמותיך הקדושים ע"ב ס"ג מ"ה ב"ן קס"א קמ"ג קנ"א עם י' של שם י"ה מאור זו"ן עול"ת שבת בשבתו וח' כוללים דח' יודי"ן העולים כמספר נ"חל כנח"לים נטיו כגנות עלי נהר כאהלים נטע ה' מנחל בדרך ישתה על כן ירים ראש (פירוש כי כללות כולם עם הכולל הרי הוא מספר מי"ם), אובילם אוליכם אל נחלי מי"ם מספר ד' יודי"ן דע"ב וג' יודין דס"ג וא' דמ"ה וא' דבן העולים למספר מי"ם (פירוש האותיות שבז' שמות וי"ה הם ל' מספר אות למ"ד של לכבוד ועם ב' כוללים א' דז' שמות וא' די"ה נעשו ל"ב כמספר כבוד, ומספר כל הח' שמות הוא מספר שב"ת הרי לכבו"ד שבת) ולצבי ולכבו"ד שב"ת יהיו למאורות, ויצדק הרמז בסתרו מים אלו ארבעים סאה מספר ארבע יודי"ן דשם ע"ב שבחסד עליון אשר ממנו מקור מים חיים, ושם רמז והן מספר יה"ו דאלפי"ן בהצרף איתו אהבת כללותו וגם כן מספר ם סתומה שבאימא עילאה, ויהי נועם ה' אלהינו עלינו ומעשה ידינו כוננה עלינו ומעשה ידינו כוננהו.

ויטבול טבילה שניה לפשוט בגדי חול מעליו ויכוין בה לשם קנ"א אל"ף ה"ה יו"ד ה"ה שמספרו מקו"ה, ובבואו לטבול טבילה שלישית לקבל תוספת שבת יאמר.

יהי רצון מלפניך ה' אלהי ואלהי אבותי שבכח סגולת טבילה זו תאיר נא עלי תוספת קדושת שבת קדשך בכח הארת שמות אהיה יהו בשבעה מרגלאן שלהם א יְהָוה ה יְהֹוָה י מַצְפֵּץ ה יה אדני יְ אֶלְ ה אלהים ו מצפץ שבהם ה' יודין אשר בהצטרף עמם אהיה יהו המה יעלו במספר במים מים קרים על נפ"ש עיפה, ובחסדך הגדול תאיר על מצחי אור תוספת קדושת שבת לכסות את הרשום בכתב פגמי עונות החקוקים שמה, וקיים בי מקרא שכתוב וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך, ותן בי כח לעבודתך וליראתך ויקויים בי מקרא שכתוב בכל עת יהיו בגדיך לבנים ושמן על ראשך אל יחסר, יהיו לרצון וכו', ובכן יטבול טבילה שלישית בששון ושמחה.

ואשר לא נהג לטבול ביום שלישי לביטול הכע"ס יאותה לו עתה ביום השישי הכולל לחמשת הימים לטבול טבילה אחרת להסיר מדת הכעס ממנו ולכוין בה הכונה פשוטה, כע"ס עם הכולל הוא כמנין מקו"ה והוא במספר שם אהי"ה דההי"ן אל"ף ה"ה יו"ד ה"ה, וכולי האי ואולי יועיל לו לכפר עליו ולהסיר ממנו עמל וכעס.
ומה ששייך לענין טבילת הנשים בערב שבת עיין לקמן פרק ט' בס"ד.

אחר הטבילה ירחץ פניו ידיו ורגליו בחמין

צח. ומאחר עלות מהמקוה טהור מלובן יחם לו יורה של מים שירחוץ בהן ידיו פניו ורגליו, והוא כבוד לשבת להדר עצמו לכבוד קונו כדי להקביל פני הכלה נאה וחסודה בפנים מאירות בנקיות וטהרה, וכן היה מנהג חסידים הראשונים כמו שאמרו בפרק במה מדליקין, [102] אמר ר' יהודה אמר רב כך היה מנהגו של ר' יהודה בר אלעאי ערב שבת היו מביאין לו עריבה מליאה חמין ורוחץ פניו ידיו ורגליו וכו'.

טעם רחיצת פניו ידיו ורגליו לשבת

צט. והכוונה פשוטה לרחיצה זאת הוא בעבור היות כל איש בצלם דמות תבניתו הוא יתברך כמו שכתוב בצלם אלהים עשה את האדם, ובימי המעשה שורה עליו רוח הטומאה כי כל דבר שמקודש יותר הוא מוכשר לקבל טומאה ויגאלוהו חשך וצלמות את צלמו ועל כן להעביר החשך ההוא ירחץ פניו, ומה גם כי בפניו נחקק ונחתם בטבעת המלך מלכו של עולם ושם ה' נקרא עליו כנודע, ובהתכוון ברחיצה זו לכבוד הדר מלכותו יעביר בשתי ידיו רוח הטומאה אשר החשיך השם והצלם אלהים שבפניו בימות החול, ובכן עצ"ם אדם אך בצלם דמי לבר אלהין קדישין וכמו שכתבו המקובלים הראשונים.

ק. גם אמרו שרחיצת ידים ורגלים זו הוא מעין דוגמת קידוש ידים ורגלים של כהנים, ואסמכוהו על מה שאמרו והיה דומה למלאך ה' שהכהנים נקראו מלאכים כמו שנאמר כי מלאך ה' צבאות הוא, עיין עליהם.

מצוה לרחוץ כל גופו בערב שבת

קא. ואולם משמעות דברי הזוהר פרשת ויקהל [103] משמע דמצוה מן המובחר לרחוץ כל הגוף דווקא זה לשונו, כד אעל שבתא אצטריכו אינון עמא קדישא לאסחאה גרמייהו מאי טעמא בגין רוחא אחרא דאזלא ושטא ושרא על עמא כדין בעי בר נש לנפקא מן ההוא רוחא ולאעלא רוחא אחרא קדישא עילאה ובעי לאסחאה גרמיה למשריה עליה ההוא רוחא עילאה קדישא ע"כ, הנה מלשון דלאסחאה גרמיה משמע דמצוה לרחוץ כל גופו כאמור, וכן משמע מלשון ב"ר פרשת תולדות במעשה דקליטיינוס וכו' נחת ר"ש בר נחמן למסחייה וכו' ע"ש.

אחר הרחיצה יחזור ויטבול ויחזור וירחוץ

קב. ושוב אחר המרחץ יטבול, ושוב אחר הטבילה ישוב לרחוץ פניו ידיו ורגליו במי חמין וכן איתא במדרש איכה, [104] נשיתי טובה אמר רשב"ג זו רחיצת ידים ורגלים אחר המרחץ ע"כ, שמע מינה תרתי שמע מינה דבעי מרחץ ושמע מינה דבעי רחיצת ידים ורגלים אחר הטבילה ביציאתו.

ואף כי כמו זר יחשב לרחוץ עוד הפעם ידיו ורגליו, מכל מקום איש התמים אל יפן אל מעשהו וחומ"ר שבו פה למטה שהעניינים נאחזים למעלה ומושב יקרם בשמים ממעל, והנעשה פה עמנו היום הוא הצטיירות והתגשמות וזה הגשמי לעומת הרוחני עשה אלהים, סולם מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה.

ביאור האר"י בדברי הזוהר בטעם הרחיצה

קג. וצא ולמד בספר הזוהר מצות רחיצה זו למה היא באה כי מבלעדי פשוטן של דברים זה מדבר לצד עילאה וזה לשונו בפרשת ויקהל, [105] תא חזי ביומא שתיתאה כד מטא זמנא דערב שבת דליג ההוא מדורא דאשא וסלקא לעילא לאעלה גו גווינין וכו' כדין חד שלהובא נפיק ובטש בההוא מדורא כיון דבטש ביה מתגלגלן ההוא מדורא ואעלין בנוקבא דתהומא רבא ואתטמר תמן וכו' ע"כ.

ביאור הדברים שביום השישי בא כוכב אחד מצפון ועמו שבעים כוכבים אחרים וההוא כוכב מכה באותם כוכבים ונעשו כולם כאחד, ואותו כוכב מתפשט ונעשה כמדורא חדא מלהטת בכל העולם וכו' ולערב קופצת ההוא מדורא ורוצה לעלות, וכיון שישראל מתקנים כבוד השבת כל אחד ואחד לפי תקונו אז יוצאת שלהבת אחת מצד החסד ומכה באותה מדורא ואז היא בורחת ונטמנת בנוקבא דתהומא רבה.

קד. ורבינו הקדוש האר"י ז"ל ביאר כי אותה מדורא הוא סוד נוגה חצי טוב וחצי רע והיא רוצה לעלות לקדושה שידובק שם הטוב שבה, ולפי שהרע שבה שאין בה טוב כלל גם כן רוצה לעלות איתה ואין חפץ הוא יתברך ברע הגמור לכן שולח השלהבת של אש מצד החסד להכות בה כמו שנאמר אש לפניו תלך ותלהט סביב צריו ועל ידי זה נפרד הרע ונטמן בתהום רבה והטוב עולה.

ולפיכך לעומת ההוא שלהובא נפל החיוב לרחוץ פנינו ידינו ורגלינו במים חמין להבריח הרע והזוהמא של הרוח הטומאה השורה שם ויע"ש בריחי"ם וכמו שאמרו בזוהר שם בפירוש, כי על עיקר זה הוא ענין הרחיצה זו במי חמין ולהעיר ההוא שלהובא דאשא ומעשה ידינו יכוננהו בהתכוין להעיר אותו שלהובא על ידי מה שאמר הכתוב רשפי אש

שלהבת יה על ידי השמות הקדושים היוצאים מלמעלה כמנין שלהב"ת כנודע לאשר הריחו בסוד ה' ליראיו.

קה. ולפיכך אף שרחץ עצמו במרחץ צריך לרחוץ עוד הפעם אחר הטבילה ידיו פניו ורגליו, שברחיצת גופו מסחי גרמיה משמושא דחול והטבילה אחריה היא באה להפשיט בגדי חול גם מעל הנשמה כמבואר למעלה, ושוב ירחץ פניו ידיו ורגליו להעיר ההוא שלהובא דאשא להכניע כל הקליפה דשמושא דחול בנוקבא דתהומא רבה ובכן יתפרדו כל פועלי און.

ועל כן נאמר נשיתי טוב"ה זו רחיצת ידים ורגלים אחר המרחץ כי מאחר שסוד רחיצה זו היא באה להפריד הרע מהטו"וב כאמור אם כן בהעדרה נשיתי טוב"ה חס ושלום, והפוטר עצמו ברחיצת המרחץ בלבד לא יצא ידי חובתו שעדיין הרע שהפריד מגופו וגם מנשמתו עודינו עומד בקיומו, אכן בכח סגולת רחיצת ידיו פניו ורגליו שבה והיתה לבער גבול הרשעה ישפילנה ישפילה עד עפר, ובכן במעמד שלשתן יזרם ורוח תשאם והוא יהיה טהור ומלובן בכל מכל כל.

תפלה קודם הרחיצה לשבת

קו. וכל איש הירא ישים מגמת פניו על זה בבואו לרחוץ עצמו בערב שבת ויבטא בשפתים לאמר טרם כניסתו שם.

הנני בא לרחוץ עצמי לשם יחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה בדחילו ורחימו ורחימו ודחילו ליחדא שם י"ה בו"ה ביחודא שלים בשם כל ישראל ולכבוד הדר שבת להקביל פני הכלה בפנים מאירות ולהסיר הבגדים הצואים מעל גופי וכל טומאה שנתדבקה בגופי מזוהמת גבול הרשעה בימות החול, ובכח סגולת רחיצת ידי ופני ורגלי במי חמין יתעורר אש שלהבת י"ה למעלה, אש לפניו תלך ותלהט סביב"ב צרי"ו, כאש תבער יער וכלהבה תלהט רשעים, ותצרף מחשבתינו הטובה דרך כלל למעשה פרטיות כאילו כיוונו בכל צירופי שמות הקדושים העולים מתוכה, ויעלו לפניך עם שאר מעשה ידיהם של צדיקים היודעים ומכוונים כל צירופי שמותיך הקדושים העולים מתוכה והראויים לבא על ידיהם מעלה מעלה בכל העולמות, ויהי נועם ה' וכו', יהיו לרצון וכו'.

ברחיצת גופו יכוין לשם שמים

קז. ובכן יקרב לעשותו לכבוד קונו ולא יכוין להתענג בדשן ועצמותיו יחליץ ולא להנאות עצמו, כי עושה אלה בכונה זו יש בו איסור לא ילבש גבר שמלת אשה כאשר אמרו בפרק במה טומנין, [106] אמימר ומר זוטרא ורב אשי הוו יתבי בסעודתא אייתו לקמייהו ברדא אמימר ורב אשי משו ידיהו מר זוטרא לא משי ידיה אמרי ליה לא סבירא

ליה מר להא דאמר ר' ששת ברדא שרי אמר ליה רב מרדכי בר מיניה דמר דאפילו בחול נמי לא סבירא ליה דסבר לה כי האי תנא דתנינן מגרר אדם גלדי צואה וגלדי מכה מעל בשרו בשביל צערו ואם בשביל ליפות עצמו אסור.

ואמרינן התם, ואינהו כמאן סברוה כי הא דתניא רוחץ אדם פניו ידיו ורגליו בשביל כבוד קונהו משום שנאמר כל פעל ה' למענהו, משמע דלכולי עלמא במכוין ליפות עצמו בלבד ולא לכבוד קונהו אסור משום לא ילבש גבר שמלת אשה כמו שביאר רש"י שם.

לא יעביר שער בית השחי ובית הערוה

קח. וכל שכן שיזהר וישמר שלא להעביר שער בית השחי ושער בית הערוה בתער או בסם כמו שכתב בטור יורה דעה סימן קפ"ב, המעביר שער בית השחי ובית הערוה אפילו במספריים כעין תער מכין אותו מכת מרדות כדי שלא יתקן עצמו תקון נשים ואיכא משום לא ילבש גבר שמלת אשה ע"כ.

ואף אם הוא מקום שמעבירים אותו גם האנשים דאין מכין אותו, מכל מקום מנהג טוב להולכים בתמים לימנע בכל מקום כמו שאמרו פרק שני נזירים, [107] ההוא גברא דאיחייב נגידא בב"ד דר' אמי דלייה לדרעיה ואיגלי בית השחי חזייה דלא מגלח אמר ליה שבקוהו מן חברייא הוא וכו', והיינו לפי שבאותו מקום נהגו האנשים להעבירו וזה שלא העבירו הכירו שהיה מן החברים, ולדעת הרמב"ם אפילו במקום שנהגו האנשים להעבירו אסור להעבירו אלא שאם העבירו אין מכין אותו וכן פסק מרן הקדוש בש"ע סי' הנזכר.

קט. ואף המקל בעצמו להעביר שער בית השחי לא יקל בשער בית הערוה להעבירו בתער, כי מבלעדי איסור לא ילבש כרוך אחריו איסור מקשה עצמו לדעת ושיחת ארצה וכבר אמרו [108] האוחז באמה ומשתין וכו', וכל שכן דאיכא משום איסור המסתכל בקשת [109] וכו', ושומר נפשו ירחק ממנו כל הימים וביותר לפני בא יום ה' הגדול והנורא כמ"ש הראשונים שצריך כל אחד מאישי ישראל להיות מדקדק במעשיו, ויותר ירא ויחרד שלא יצא חוצה מדביקות השם יתברך בשבת טפי משאר הימים וגם יחמיר יותר בספק ספיקא באיסורין.

ושנינו בדמאי, [110] הלוקח פירות ממי שאינו נאמן על המעשרות ושכח לעשרן ושאלו בשבת יאכל על פיו דאימת שבת עליו שמתייירא לעבור עבירה ולשקר בשבת יותר מבחול, ואם עם הארץ מורא יעלה על ראשו מפחד ה' ומהדר גאונו של קדושת שבת כל שכן וקל וחומר מי שחננו ה' דעת ותבונה ומשכיל הדר כבוד מלכותו של שבת מה היא, שילבש חרדה כמדו ולא יצא החוצה מדביקותו יתברך בשבת ולהחמיר על עצמו להתקדש אף במותר לו.

מצוה לרחוץ קודם המנחה וטעמו

קי. והנה מצות רחיצה זו צריכה להיות סמוך לערב כדי שיהא ניכר כי מפני כבוד שבת הוא עושה, וכל מה שהוא סמוך לערב עדיף טפי כי כן לעת ערב יהיה אור אותו שלהבת יה בעת עליית העולמות כאשר יתבאר לקמן, ואף שהוא סמוך למנחה לא יחוש שעכשיו בערב שבת כולם זריזין שקורין את העם לבית הכנסת למען ידעו זמן הדלקת נרות שבת, ואף בשאר הימים נהגו להקל דכיון דאיכא צבור דעדיין לא התפללו לא חיישינן שמא יפשע דהשמש דכיר כמו שכתבו כל האחרונים.

ולכן הנכון לרחוץ ולטבול סמוך לערב ועדיף טפי, ועל כל פנים לא יתפלל תפילת מנחה קודם רחיצה וטבילה כי בעת מנחת ערב שבת בתפלת ח"י מתחילין העולמות לעלות לקבל תוספת שבת, ושוב בברכה האחרונה של י"ח היו למאורות להשפיע בנו מאותו השפע שקבלו ושוב חוזרים למעלה למקומם, ובעת ההיא יורד תוספת הנשמה לנשמה כאשר מבואר בפרק הבא בס"ד.

ואם כן איפוא יאותה לנו להטהר ולהחליף את שמלותינו טרם עלות המנחה ואשר יביאו בני ישראל את המנחה בכלי טהור בית ה', אכן אם נפש לא מטוהרה מזוהמא לוסט"רון סטרא אחרא דחול איככה יוכל לעשות על ידו בתפלתו את כל הכבוד הזה בשמים ממעל ואיה מקום מנוחתו של תוספת נשמת שבת, הנשמה על מי שורה על העצים ועל האבנים.

ראוי להחליף בגדי שבת קודם המנחה

קיא. ואיש התמים לא יעבור מלעשות כמשפט הסדר שסידרנו בפרק הזה ובכן יגש להקריב את המנחה באחרונה על טהרת הקדש כאמור, וביותר צריך להיות זריז ונשכר האיש אשר רוח אלהים בו ותמונת ה' יביט אשר על דרך תמנת"ה רבינו הקדוש האר"י זלה"ה בכל אלה הדברים הנזכרים, ובפרט ברחיצת מי חמין אשר יאותה לו לכוין סודי הדברים כאשר המה מבוארים בארוכה בכתבי הקדש הרב זלה"ה.

מנהג המחבר ברחיצת ע"ש ותפלה עד"ה

קיב. ואנכי נהגתי לרחוץ אחר המרחץ והטבילה במי חמין בתוך הבית סמוך לעת קבלת שבת בשדה.

ולהוציא הכונה בפה, אנכי תקנתי נוסח תפלה כוללת כל כוונתה וזה תוארה, ליחדא שמא דקודשא בריך הוא ושכינתיה בדחילו ורחימו ורחימו ודחילו ליחדא שם י"ה בו"ה בשם כל ישראל, הנה אנכי בא לרחוץ ידי פני ורגלי במי חמין לכבוד ולתפארת יום שבת קדש ולגרש את הזוהמא, ובכן יהי רצון מלפניך ה' אלהי ואלהי אבותי שבכח סגולת רחיצה זו ירדו גבורות העליונות שלהבת יה או"א מוחי דנוקבא קדישא עו"לת

שבת בשבתו בעלייתו של בעל רשפי"ה רשפי אש שלהב"ת יה, בערב ב"ת היא באה עד נה"י ועד חג"ת ג' קוי הש' דשבת ובם תכון שם שבת ש'ב'ת, ושלהבת זו תלהט משם יה במילואותיו יו"ד ה"י יו"ד ה"א יו"ד ה"ה העולים צ"א יחוד הוי"ה ואד"ני, והם תוכו אשה אל אחותה באותיות מילואותם והמה יעלו למספר כתר אשר בו יכונו יחדיו המאורות הגדולים מוחי מלכותא קדישא החתומים בשם יה, וכ"תר זה עם הג' י"ה במלא אשר בקרבם המה יעלו כמספר אש"תי איש ואשה יחדיו יהיו תמים ופניהם איש אל אחיו, ובהצרף על מספר אש"תי וא"ו דל"ת דמלוי היו"ד השוה בכל הג' מילואין ונוסף גם הוא ג' אותיות יה"א מי מלא הה"הין המה יעלו למספר שלהב"ת.

ובכן אש לפניו תלך ותלהט סביב צריו י"ה המתעלה כאריה ישאג לעומת הנחש הכרוך על עקב בת יחידה בעלות הרגלים שהם נה"י אל מקום החג"ת יונקתו תיבש שלהבת, כי הנה אויביך ה' כי הנה אויביך יאבדו יתפרדו כל פועלי און ונוגה כאור תהיה, ויהי נועם ה' אלהינו עלינו וכו'.

ושוב אחר הכוונה זו ירחץ תחילה ידיו ואחר כך פניו ואחר כך רגליו, [111] ובעת נגיבת רגליו אחר הרחיצה יתקדש בכוונתו בשם סנדל"פון אשר הוא סנדל לרגלי השכינה בערב שבת כאשר מתקשטת עצמה לזווג אור שבת ואז רוחצת רגליה כמו שכתוב רחצתי את רגלי ואחר רחיצתה מנחת היא לסנדל"פון ברגליה ליכנס לפרגוד לזווג כמ"ש הרב ז"ל.

החלפת בגדים בערב שבת

קיג. ומעיקרי הטהרה הוא להחליף שמלות כמו שאמרו והטהרו והחליפו שמלותיכם ונלמד מכאן שמשנה לעבודת קדשים, ולפיכך אם אין לו להחליף ישלשל דכתיב מדו כמדתו, ולפיכך תכף אחר הרחיצה יסיר הבגדים הצואים דחול וילבש אותו מחלצות לכבוד ולתפארת, ודורשי רשומות אמרו שב"ת נוטריקון ב'גדי ש'בת ת'לבישׁ.

ולא נכון אחר הטהרו לשוב וללבוש בגדיו הצואים דחול וכן משמע מקרא דורחצת וסכת ושמת שמלותיך עליך, ואמרו ז"ל [112] אלו בגדי שבת שאחר הרחיצה יש להחליף השמלות, וכן היה מנהגו של ר' יהודה בר אלעאי מביאין לו עריבה מליאה חמין ורוחץ פניו ידיו ורגליו ומתעטף ויושב בסדינין מצוייצין וכו', כנראה שלאחר שטבל ורחץ וקבל תוספת הארת קדושת שבת אין ללבוש בגדים הצואים רק להתעטף בגדיו וללבון את הלבנים מיד.

קיד. ומתקנת עזרא עליו השלום לכבס בגדיהם ביום חמישי מפני כבוד השבת, [113] הנחנו במעגלי צדק בתקנה זו והוא על אשר חכמים הגידו [114] מפני מה כותיים מזוהמים וכו' דאמר מר כשבא נחש על חוה הטיל בה זוהמה, ישראל שעמדו על הר סיני פסקה

זוהמתן וכשחטאו ישראל במדבר חזרה הזוהמה למקומה, ולכן עזרא חזר ותיקן להם לישראל וכבסו בגדיהם והטהרו דוגמת מעמד הר סיני שנאמר וכבסו שמלותם.

כוונת החלפת הבגדים ע"ד הסוד

קטו. ואשר הריחו בסוד ה' ליריאיו ישכיל סוד עמוק בכיבוס אלו הבגדים אשר חכמים הגידו [115] שהביאו לפני ר"א כמה מיני דמים וטיהר לכולן והדם האחרון טיהר אותו אמר דם חימוד הוא זה, ואין לך דבר בתחתונים שאין בשמים ממעל דוגמתו כמו שביארנו בכמה מקומות, והנה אין ספק כי בציוויו יתברך לעמו בחירו וכבסו שמלותם ופסקה מהם זוהמתם כך פסקה מלמעלה.

ואולם כשנחרב בית המקדש בעוונותינו הרבים חזרה, והוא סוד הכמוס בלשון חכמים באומרם [116] כשנחרב בית המקדש אמר הקדוש ברוך הוא למלאכי השרת מלך בשר ודם שמת לו מת והוא מתאבל עליו מה הוא עושה אמרו לו תולה ש"ק על פתח"ו וכו', שם רמז על מה שבראשונה נאמר ויצא לך שם בגוים ביופיך כי בנות ישראל אין להן שער בית הערוה וכו' וזה מורה כי לא היה אז הקליפה שולטת כלל ולפיכך תלה ש"ק על פתח"ו והוא של שער והבן, ואחר כי הוא על פתחו חזרה הזוהמה לאיתנה הראשון.

ואולם יש דם של חימוד ויש דם מצד העון כמו שאמרו בזוהר פרשת בלק דף קצ"ז, רבי אבא פתח אם לא תדעי לך היפה בנשים כנישתא דישראל אמרת לגבי מלכא עלאה וכו' ואוליפנא מגו בוצינא קדישא דבשעתא דאיהי סליקת למלקט ענוגין וכסופין ומומא אשתכח בהו בישראל לתתא כדין מטי לגבה טפה דחרדל ומיד עדיאת ויתיבת עלה יומין כמנין וכדין ידעין לעילא דמומא בהו בישראל ואתער שמאלא מיד ומשיך חוטא לתתא ותכהן עיניו מראות כו' מראות ודאי מלאסתכלא בכללא דרחמנו כו' ע"כ.

צא ולמד ממאמר זה ענין הטפה הנמצאת למעלה כשאין ישראל עושים רצונו של המקום ברוך הוא ונודע כי לא ימצא זה אפס במלבוש, ולפיכך אבינו רועינו עזרא הסופר בשפר התיקונים תיקן להם לישראל לכבס את הבגדים לכבוד ולתפארת יום השבת לתקן אם חס ושלום ימצא פגם למעלה באותם הבגדים הנצחיים הרוחניים מצד מעשה התחתונים, הנה על ידי כיבוס זה לכבוד השבת יהיו מנוקים הבגדים העליונים והכלה נאה וחסודה תעדי כליה ליום השבת.

ועל עיקר תקון אלה הבגדים נאמר בזוהר פרשת אמור ז"ל, הולך תמים ופועל צד"ק מאן הוא אלא אילין אינון דמתתקני למטרוניתא בתכשיטהא בעטרהא בלבושהא כל חד פועל צדק אקרי ע"כ, וזה טעם חכמים ז"ל באומרם, [117] כל תלמיד חכם שנמצא רבב על בגדו ואמרי לה רבד חייב מיתה שנאמר כל משנאי אהבו מות אל תקרי משנאי אלא

משניאי, והא והא איתא כי על ידי כך רואה הוא יתברך לתלמיד חכם זה שהיה צריך לתקן בגדיו להועיל מעשיו למעלה לצדק מלכותא קדישא לתקן לבושהא, וביום הראות בו דבר מאוס הוא גורם להחתן העליון למצוא מקום לשנוא להכלה הנעימה חס ושלום, ובכן משנאי המה הקליפות אהבו מו"ת לפי שנאמר רגליה יורדות מות והמה אהבו ליהנות ממנה חס ושלום כמו שהאריכו חכמי המדע בכל פרטי הדברים האלה.

ודי בזה להעיר לישרים בלבותם יודעי דעת ומביני מדע סוד כיבוס בגדים אלו והנעשה בו בשמים ממעל ובו ישכילו כמה מעלות טובות לאיש המטהר בערב שבת בחליפות שמלותיו הולך תמים ופועל צד"ק והיה צדק אזור מתניו לתקנא למטרוניתא כתרהא ולבושהא כאמור.

מעלת הלובש בגדי שבת וסודו

קטז. ונוסף גם הוא אשר חכמים הגידו,[118] כשהקדימו ישראל נעשה לנשמע ירדו ששים רבוא מלאכי השרת והלבישו את ישראל שתי עטרות אחד כנגד נעשה ואחד כנגד נשמע וכשחטאו ירדו מאה ועשרים רבוא מלאכי וכו' ופרקום שנאמר ויתנצלו בני ישראל את עדיים, ולכן עתה בערב שבת כאשר כל איש ישראל לובש בגדי שבת חוזר וזוכה בהארת אותם עטרות שנאבדו ממנו כמו שיתבאר בענין ישמח משה במתנת חלקו, וכל הקודם להתעטף בבגדיו החמודים זכה להתקדש בהארתם ושמחת עולם על ראשו.

קיז. והנה ש"ע נהורין הם בקדושה וכן ש"ע נהורין בקליפה ורמז זה יתקומם בסוד ושע"ש"ע יונק על חור פתן, ואל הקדש פנימה נהרין ח' אתוון הוי"ה ואדנ"י המה יעלו למספר חשמ"ל וחש"מל יעלה למספר מלבו"ש, מאורות נתן סביבות עוז הקדושה ולא יעצור חיל גבול הרשעה לדבקה בה, וזהו סוד הנכתם בברכת המברך את עמו ישראל בשלו"ם אותיות מלבו"ש, אך אמנם יש הבדל רב בין מלבוש דחול למלבוש השבת כי מלבוש השבת הוא חשמ"ל מעולם האצילות בסוד הפורס סכת שלום, ועין המשכיל יבין את אשר חכמים הגידו בגמרא פ"ב דחגיגה,[119] א"ר יונתן בן עמרם נתחלפו לו כלים של שבת בכלים של חול ולובשם נטמאו לענין האוכל חולין בטהרה והוא מטעם הנזכר.

האר"י הקפיד שלא ללבוש בשבת שום בגד של חול

קיח. ומהרח"ו ז"ל כתב זה לשונו, אמר לי מורי ז"ל ענין אחד שצריך לי לכוין ונראה לע"ד כי גם לזולתי תועיל כוונה זו והיא שטוב מאד ששום מלבוש או כיוצא בו מכל מה שבהם יתלבש אדם בשבת אין ראוי שיהיו עליו בימי החול ואפילו החלוק של שבת אין ראוי ללובשו בימי החול עד כאן.

והוא מהטעם הנזכר כי יש הבדל רב במלבוש השבת שהם סוד החשמ"ל מעולם האצילות כאמור.

וכתב עוד, ואמר לי מורי ז"ל כי כשאלבוש בערב שבת החלוק של שבת אכוין בשם החלוק העליון הנקרא זְהִרִיאֵל כולו נקוד חיריק להמשיך הקדושה עלי, וכשאלבש הלבוש אכוין בשם אכתרי"אל, וכשאלבש מנעלי אכוין בשם יוצפחירו"ן, וכשארחוץ ידי אחר זה אכוין בג' ההין ה' ראשונה נקודת חיריק של נו"ן דאני, ה' שניה בנקודת חולם, ה' שלישית נקודת חיריק והם נקודות של לדודי.

מנהג האר"י ללבוש ד' בגדי לבן בשבת

קיט. **וכתב** עוד שצריך כל אדם ללבוש בערב שבת ד' בגדים לבנים ד' אותיות הוי"ה שהם בגדי הבריאה, והם הלבוש התחתון והעליון והאזור והחלוק כמו שאמרו בתקונים דף פ"ז.

לבוש האדם אחר פטירתו תלוי בגוון מלבושיו בשבת בעוה"ז

קכ. **ואמר** לי מורי ז"ל שכפי גוון המלבושים שאדם לובש בשבת בעולם הזה כן ממש מתלבש אחר פטירתו מידי שבת בשבתו, ולכן ראה חכם אחד אחר פטירתו לבוש שחורים ביום השבת והגיד לו שכן היה לבוש בשבת בעולם הזה ונענש כן באותה מדה בעצמה, והמתלבש בבגדי לבן מעביר ממנו הקליפה רוח מסאבא, ואם אי אפשר לו ילבש גוונים אחרים לבד שחור ואדום לא יראו עליו כי הם רומזים לקליפה בסוד ה' בא"ש נוטריקון א"דום ש"חור, ועל זה נאמר לא תבערו אש בכל מושבותיכם ביום השבת.

דברי רבינו בחיי במעלת השבת והיפוכה

קכא. **והרב** בחיי ז"ל כתב בפרשת שופטים ז"ל, מי שרוצה להשליך עליו רוחניותו של שבתאי שהוא כוכב המשמש ביום שבת יש לו למעט באכילת בשר ובשאר כל המאכלים ושימנע מתשמיש המטה וילבוש בגדים שחורים ויעשה תמונת אריה של נחושת והשעה לשבתאי והמזל לגדי ושוחטין על אותו תמונה חתול שחור, ובכן יתערב אליו לעבוד עבודתו ויגיד לו עתידות ככתוב בספר ידיעת הכוכבים.

והנה זה מחכמת התורה היא העולה על חכמת הככבים והמזלות שצותה אותנו במצות שבת אשר כוכב שלו שבתאי שנעשה בהיפוך מכל זה, החכמה ההיא אסרה אכילת בשר ביום שבת ונמעט במאכלים ואנו נצטוינו שנתענג ביום השבת לאכול בשר ולשתות יין כמו שכתוב וקראת לשבת ענג, החכמה ההיא אסרה תשמיש ואנו עיקר עונה בשבת כמו שנאמר אשר פריו יתן בעתו, החכמה ההיא אסרה בגדים לבנים ולהתעטף שחורים ואנו נלבש ביום השבת לבנים כמו שנאמר וכבדתו ע"כ.

להשתדל שהטלית קטן בשבת יהא לבן

קכב. ולכוונה זו איש התמים יכון לנגד עיניו ללבון את הלבנים בערב שבת, ואף אם יש לו טלית קטן בימות החול משאר צבעונים ישתדל בשבת להיות לבן דווקא.

עדות מהרח"ו על האר"י בגוון לבושי שבת

קכג. אכן את זה חזיתי להרח"ו קמסהיד עליה דרבינו האר"י ז"ל וכתב וזה לשונו, אך ראיתי למורי ז"ל שהיה לובש מלבוש אדום תחת מלבוש העליון הלבן מפני הצינה ולא היה חושש בזה רק שיהיו לו ארבעה בגדי לבן עד כאן, ונראה לי שטוב להזהר שיהיה משאר צבעונים ולא שחור ולא אדום מהטעם האמור למעלה.

ועוד כי הלא בשבת אנו עולים עד חו"ב הנקרא קדש ואנו מקבלים מן עתיק יומין בסוד ה' מלך גאות לב"ש אשר שם נאמר לבושיה כתלג חיוור וכו'.

אזהרה לאבלים שיחליפו בגדיהם לשבת

קכד. ואף מי שהוא אבל ישנה בגדיו בשבת דהוי דברים שבפרהסיא ולכבוד שבת ישנה, והן רבים עתה עמי הארץ התירו לעצמם להכנס לשבת בבגדים הצואים דחול לקבל פני שבת מלכתא, והאבלים יותר מהם זלזלו בכבודה של שבת ולא החליפו שמלותיהם, ולא אריך למעבד הכי כי לפני מלך בשר ודם נאמר ויגלח ויחלף שמלותיו כל שכן לכבוד הדרה של שבת מלכתא כי אין לבא אל שער המלך בלבוש שק, ולאבלים המתאבלים באבלם המה מראים שאין להם מנוחה לנפשות ביום השבת ונהפוך הוא כי בהתלבש עצמם לכבוד הדרה של שבת המת יהיה לו נחת רוח יתירה.

פעולות האדם מעוררין הדברים בשרשם העליון

קכה. והמכשלה הזאת תחת ידם מפני כי לא פנו אל הדברים רק בחו"מר שבם ולא ידעו ולא יבינו בעמקי פנימיותם והנעשה בם בצבא המרום במרום שכל ענין לבישתן של בגדים אלו המה הצטיירות והתגשמות לדברים העליונים, ורז"ל המה היו חכמי המדע יודעי דעת עליון ורואים ענייני וסדרי הדברים העליונים והשתלשלותן למטה ועל כן הודיעו וציוו אותנו באזהרותיהן העניינים ששורשן ועיקרם למעלה והרוחניות משתלשל ומתגשם בהם למטה וראשו מגיע השמימה, והחכמים ילכו בם וכסילים יכשלו בם.

ואף אם לא ידעו בעמקי פנימיות הדברים כאשר המה עם כל זה יש לנו להאמין כי כל אלו העניינים נאחזים למעלה ומושב יקרם בשמים ממעל, והפעולה הגשמית הנעשית פה עמנו היום הוא בית מושב ומשכן לשכון עליו אותו הרוחניות המכוון לעומתו ולבוש שמתלבש בו הקדושה אף אם אינו נראה בחוש, וכמו שגוף האדם הוא מדור ומשכן לנשמה אף אם אינה נראית ועל ידו היא מראה פעולותיה וכוחותיה כמו כן כל פעולות

האיש הישראלי הם מדור ומשכן לדברים הרוחניים אף אם אינן נראין ועל ידי מעשהו הוא מעורר עליונים למעלה.

קכו. והירא את דבר ה' ישים תמיד לעומת פניו בכל מעשה עבודתו לדעת סוד פנימיותו, ואשר יחזה כי טוב הוא בנגלה ובנסתר יקים אותו, ואשר יחזה כי טוב הוא בנגלה - ובנסתר לא ישר פעלו ונכריה עבודתו לא יעשינה ולא יחוש ללעג ובוז הגאיונים, כי לו ישימו לבם ההולכים בתמים ללעג הלועגים וחרפת המחרפים לא היו עושים טובה ולא חסד ולא מצוה ולא ימלט אדם מלשון הפריצין ודיו לעבד וכו' כמו שביארנו למעלה בפרק ב' ע"ש, ודי בזה להעיר לבות בני ישראל הקדושים ולא יוסיפו לזלזל עוד בכבוד הדרה של שבת להכנס בה כשהוא מנוול ושומו ענן לבושו מול הדרה חס ושלום.

תוכחה למזלזלין בשבת

קכז. ואני המחבר הגבר ראה עוני עמי בית ישראל בזלזול כבודה של שבת, ורבת מבני עמינו יוצאים לפעלם ולעבודתם עדי ערב ביום ערב שבת וישכחו את ה' עושם מפני חמדת אלילי כספם וזהבם, לא ינוחו ולא ישקוטו מאז הבוקר ותעבור המנחה, ויהי לעת ערב כי יראו כי פנה היום כי בא השמש לבא והנה בהלה ואימה חשיכה גדולה נפלה עליהם, באים ברגלים ממהרות לבא לביתם כמי שכפאם שד כי יראו לנפשותם פן יסקלון העם אשר ברגליהם על אשר חיללו שבת קדש, ויבאו אל ביתם חדר לפנים מחדר וישליכו את גילולי הכיסים מחיקם מקנה קניינם אשר רכשו חללים חללים, ובאשר המה מלובשים בשקים ובגדים הצואים אשר עליהם באים לקראת שבת מלכתא ועומדים לקבל פני שבת מלאים טרדות והבלי עולם וכן לא יעשה.

וכבר צווחו על זה קמאי דקמאי, ואת אשר יש בידו למחות ימחה ויודיע להם עונשם של דברים כמפורש בזוהר ובספרי המקובלים אולי יתנו לב לשוב כי ישראל קדושים ואינן מזידין חלילה אפס כי באין מבין יכשלו תקלה אחר תקלה, אכן כאשר ידעו עונשן של מדות אלו ומתן שכרן יזהרו להתקשט עצמם כחתן יכהן פאר לכבוד השבת מלכתא.

קכח. וצא ולמד מה שכתבו המקובלים שיש לומר בעת לבישת החלוק של שבת פסוק, כל כלי יוצר עליך לא יצלח וכו' לבטל החיצונים הרוצים להתדבק בקדושת בגדי שבת ומתקנאים בנו כי בהסתלק טומאת ימי החול מקטרגת על העולם, והוא מה שאמרו ז"ל [120] שני מלאכים מלוין לאדם בערב שבת אחד טוב ואחד רע וכשימצא הכל מתוקן הקטיגור נעשה סניגור, ובכלל התקון הוא מלבושי שבת קדש ובו נעשה סניגור וכן בהפכו חס ושלום הוא מעורר עליו קטיגוריא.

סוד לבישת בגדי פשתן וסגולתן

קכט. וזה טעם ר' יהודה בר אלעאי שהיה מתעטף ויושב בסדינין המצוייצין וכו' בערב שבת, [121] ומתוך פירוש התוס' שם משמע שהיה הציצית של פשתן במינן ולתלמידיו לא היה כלל אפילו במינן ולפיכך הצניעו כנפי כסותן, והיה טעמו ללבוש בערב שבת סדינין של פשתן מטעם מה שכתבו המקובלים שיש סוד גדול בלבישת בגדי פשתן כי היא תועלת גדול לחיים ולמתים לקטנים ולגדולים שכל מת שמתלבש בבגדי פשתן לבן אף שמת בחוץ לארץ כל קטיגור נהפך לסניגור אך בתנאי שלא יהא מעורב בו חוט של מין אחר.

קל. ואפילו תנוק שאביו מוחזק למות לו בנים הרבה על ידי לילית או רוח רעה או כל רוחני מסטרא דשמאלא תנוק זה בטוח מכל אלו בסגולת לבישת בגדי פשתן, ואמרו פרעה השיג בחכמתו סגולת בגדים אלו ולכן היה מלובש בבגדי פשתן לבן ועל ידם היה מתגאה בפני חכמיו ויאמר אל אני, ויתן מופת שכל חכמיו וחרטומיו לא היו יכולים לשלוט בו ברוב כשופיהם, והם לא ידעו שהדבר היה תלוי בסיבת שהיה לבוש בגדים של פשתן.

סגולת בגדי פשתן שלבש הכהן גדול ביום הכפורים

קלא. כלל הדברים שניצול מכל דבר רוחניי חוץ מרשות הבורא שאין דבר מועיל לפניו, אבל אין שולטין עליו כל מיני גשמי וטבעי כגון מים ואש וקור וחום ואבן וברזל וכל מיני מקרה ופגע רע, כי אין מסוכן בעולם כמו הכהן גדול ביום הכיפורים שהיה נכנס לפני ולפנים במקום שאין רשות למלאך ליכנס כמו שאמרו בירושלמי, [122] וכדי שלא יתקנאו הקנאין לפגוע בו ולקטרגו לכך הוא יתברך שכל מצוותיו עצה טובה ציוה שיכנס בבגדי פשתן לבן שהם מסוגלים שהקטיגור נעשה סניגור.

קלב. ולכן ר' יהודה בר אלעאי בבואו להכנס אל הקדש קדושת שבת שהיא שורש לכל הקדושות היה לובש בסדינין של פשתן להסיר מעליו כל המקטרגים, ולפיכך היו הציציות של פשתן כמו שכתבו התוספות דאם לא כן מה היה מועיל לו לבישת פשתן אחר שהיה מעורב בהם מין אחר תכלת כמו שביארנו שעיקר סגולת הפשתן הוא דוקא שלא יהא מעורב בו ממין אחר ואפילו כל שהוא ולפיכך היו הציציות של פשתן כמדובר.

מנהג האריז"ל בפת של עירוב חצרות

קלג. כתב מהרח"ו ז"ל, מורי זלה"ה בערב שבת היה מערב שיתופי מבואות ועירובי חצרות, וקודם שהיה מערב אומר ברכה ואחר כך מזכה לבני החצר על ידי אחר כי כן הוא הדין כי אחר שיערב בעדו אז יזכה לאחרים, והיה בוצע בלילה בפת השיתוף

ובבוקר על פת שעשה בה הערוב.

וכתב וצריך לכוין כי אותיות עירוב הוא ע"ב רי"ו ע"כ.

טעם תקנת עירוב חצרות ושתוף מבואות

קלד. ואולם טעם עירובי חצרות בתחלה אשכילך פשוטן של דברים מה המה, והוא כי כבר ידעת שחצר רשות היחיד גמורה היא ואפילו הרבה בני אדם דרין בו והרבה בתים פתוחים לתוכה מותרין מן התורה לטלטל בכולה מן הבתים לחצר ומן החצר לבתים, ומכל מקום כיון שיש הרבה דיורין בחצר זו דומה קצת לרשות הרבים שהרי כל בית מיוחד לבעליו והחצר משותף לכולם כמו ברשות הרבים וחשו חכמים שמא מתוך כך יבואו לטלטל גם מרשות היחיד לרשות הרבים ואסרו לטלטל מן הבתים לחצר או איפכא עד שיערבו ויגבו מכל בית ובית ויתנו אותו באחד מבתי החצרות שעל ידי כך אנו רואים כאילו כולם דרים באותו בית וכאילו כל החצר מיוחד לאותו בית והרי חזר להיות רשות היחיד גמור כאילו הוא של אחד.

קלה. והיינו טעמא דשיתוף מבואות דמן התורה מותר לטלטל מן החצרות למבוי שאינו מפולש דכולן רשות היחיד הם מן התורה אלא שחכמים אסרו לטלטל מן החצירות למבוי שאינו מפולש מפני שהמבוי חשוב רשות משותפת לרבים יותר מן החצרות ודומה לרשות הרבים וגזרו בהם אטו מרשות היחיד לרשות הרבים או איפכא שהן אסורין דאורייתא, אבל התירוה על ידי שיתוף שכשם שעירובי חצרות מערב כל בתי החצר כך שיתופי מבואות משתף כל חצרי המבוי, וגובין פת או דבר אחר ממיני מאכל מכל חצר וחצר ונותנים אותו באחד מן החצרות ואז אנו רואים כאילו פתוח כל המבוי לאותו חצר כדרך עירובי חצרות.

סוד העירוב בערב שבת

קלו. ועוד זה מדבר לצד עילאה אשכילך ואורך בדרך זו תלך בכוונת עשייתה מאשר הורנו רבינו זלה"ה בסוד כוונתו והנני מודיעך הדברים כאשר השג תשיג השכלתך.

דע כי העולם מתנהג בשלשה קוין שבמרכבה, קו הימין חסד, קו השמאל גבורה, קו האמצע רחמים כלול משניהם והוא מערב כח החסד וכח הגבורה והוא סוד עירובי חצרות ועירובי מבואות קו הימין והשמאל, וקו אמצעי הוא סוד הבעל הבית שנוטל מהחסד והגבורה ומערב יחד, ורמז זה יתקומם בעירו"ב אותיות ע"ב רי"ו חס"ד העולה ע"ב וגבור"ה העולה רי"ו, ועירובי חצרות עין המשכיל תשכילנו בירכת"י המשכן הנצח

וההוד ואת ערובת"ם תקח בסוד הצדיק המכריע בינותם ובכן נעשה רשות היחיד רשות יחידו של עולם וגבול הרשע בעשן תכלה.

אך סוד עירובי תחומין גם הוא אשכילך דבר, והלא ידוע תדע אשר חכמים הגידו כי סוד תחומין היו בראשונה י"ב מילין נגד מחנה ישראל ועתה הוא מיל אלפים אמה, והיה טעמו באשר נודע כי זה לעומת זה עשה האלהים וכמו שיש מרכבה בקדושה ככה יש מרכבה לאדם בליעל בקליפה והיא מתחלת בסיום מרכבת הקדושה ויונק מאיתה כדי חיותה כי יש בם צורך לעולם והאלהים עשה שייראו מלפניו.

אכן בערב שבת עולה המרכבה הקדושה למעלה וכל העולמות עולין איתה ונשתייר מקום חלל בין גבול הקדושה לגבול הרשעה שיעור שלש פרסאות י"ב מילין, ולפיכך בשבת ספו תמו החיצונים ופסק מקום יניקת חיותם שאי אפשר להם לעלות למעלה אל הקדש פנימה והמקום פנוי וחלל בינותם לבין גבול הקדושה, ולפיכך ניתנה רשות לכל איש ישראל ללכת בשבת שיעור הזה ולא יותר ומה שהולך יותר מכניס חלק נשמתו גם כן לחיצונים באשר גם הוא גורם לשכינת עוזינו שגם כן תרד למטה לתת טרף לחיצונים, ולפיכך סוד עירוב זה הוא בשדה כי המקום הנשאר פנוי הוא דוגמת שדה הראוי לזריעה שאחרי השבת חוזרת הקדושה לשם ליתן טרף לחיצונים כאשר בתחלה.

אכן זה היה בזמן שלא גברו עונותם של עדת ישראל אשר לא היה כח בגבול הרשעה להתאחז בהיכל הקדושה ולא היתה יניקתם אפס ממקום סיומה של קדושה, אבל אחרי המעל אשר מעלו בני ישראל בה' והמה כאדם עברו ברית גברה גבול הרשעה ושממית בידיה תתפש בהיכלי מלך ותפשה שיעור מקום הקדושה שיעור מקום השלש פרסאות פחות מיל לבד ויונקת משוד תנחומיה בימות החול שיעור הנזכר פחות מיל.

ונמצא כשהקדושה עולה היא למעלה בערב שבת אפס מקום חלל ופנוי בין גבולה של קדושה לגבול הרשעה מרחק מיל, ולפיכך בזמן הזה אסור לצאת השדה יותר ממיל וההולך יותר מטמא את נפשו כי כל מה שהוא חוץ למיל מן הקדושה שמה הרשע ומדמע קדש בחול, ולרוב התועלת הזה לשכינת עוזינו בתיקון מצוה זו שלא תצטרך לרדת למטה לתת טרף לחיצונים כמדובר, לכן כשתיקן שלמה המלך עליו השלום ערובין יצאת בת קול ואמרה בני אם חכם לבך ישמח לבי גם אני, [123] וזה גם כן טעם שמודיעים לגר איסור תחום שבת [124] כי אחרי צאתו מכלל החיצונים אל הקדש פנימה יאותה לנו להודיע סוד תחום שבת לבלתי יאחוז כצפורים האחוזות בפח המוקש כאשר בתחלה.

ורמז זה פירש מורי זלה"ה במעשה דאלישע בן אבויה [125] שאמר לו לר' מאיר חזור לאחריך אמר לו למה א"ל עד כאן תחום שבת א"ל מנן את ידע אמר מטלפי סוסי שכבר

הלך אלפים אמה א"ל וכל הדא חכמתא אית בך ולית את חוזר בך וכו', כי מצא ר' מאיר להשיגו כי אחר שהזהירו שלא לצאת חוץ לתחום שלא להכנס בגבול הרשעה אם כן מדוע אתה מקשה עורף מלשוב אל ה' וטבעת ביון מצולה של קליפה ותוסיף תת כחה לה.

הנה ערכתי לפניך סוד משפט העירוב ומה נעשה בו למעלה לפי שיעורך ובו תדע להזהר לבלתי תשכח מידי שבת בשבתו מצות עירוב כדינו וכמשפטו לבלתי היות שם ער"וב החצונים חס ושלום.

ראוי לערב כל ערב שבת כשבטוח בזכרונו

קלז. והאיש התמים יאחוז דרך צדיקים מנהג רבינו זלה"ה לערב מידי ערב שבת בשבתו ובלבד שבטוח בזכרונו לבלתי ישכח מלערב, אכן מי שנטה ולו תמעד אשורי זכירתו לא ינהג מנהג זה באשר הוא קרוב להכשל באיזה שבת מלערב ויצא שכרו בהפסדו, ולא אמרו כל השיעורין הללו אלא לאנשים חזקי הזכירה כאשר לקדושים רבינו ותלמידיו ז"ל.

תפלה ע"ד הסוד קודם עירוב חצרות

קלח. ואם הוא במקום שצריך עירובי חצרות ועירובי מבואות קודם הברכה יבטא בשפתים סוד כוונתה לאמר, לשם יחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה הנני בא לקיים מצות עירוב ע"ב ר"ו הן שתי ידים זוכות כאחת יד הגדולה ויד החזקה והבריח התיכון יד רמה מבריח מן הקצה אל הקצה ואת ערובת"ם יקח בעירוב מבואות, ובעירובי חצרות אנכי אער"בנו לירכת"י המשכן אל שני קצותיו וחובר ויסוד צדיק המכריע בינותם מושיב יחידים ביתה, ובכן יוסר הערו"ב הקדושה העליונה ושבה והיתה לבע"ר בל יראה ובל ימצא כי ישבו אחי"ם יחדיו ורוזני"ם נוסדו יחד רשות היחיד לשבת, ויהי נועם ה' אלהינו וכו', יהיו לרצון וכו', ושוב יברך את ברכתו על מצות עירוב ויכוין בע"ב ר"ו כמ"ש הרב.

מנהג האר"י לבצוע בפת העירוב בליל שבת ובתנאי המנהג

קלט. ויהא זהיר להניחו במקום המשתמר לבצוע עליו בליל שבת כמנהג הרב זלה"ה והוא היה מנהג האמוראים ע"ה כמו שנאמר בפרק כל כתבי, ר' אמי ור' אסי כד מקלעי להו ריפתא דערובא שרו עלה המוציא וכו'.

ומיהו צריך לדעת דהיינו דווקא כשאינו מזכה לכולם משלו אלא כל אחד נותן חלק בעירובו אבל אם מזכה לכולם משלו הוה ליה מקפיד על עירובו דאינו עירוב כמו שכתב הרב המגיד בפ"ה מהלכות עירוב, והיינו דוקא כשהוא מערב לעצמו ולאחרים

אכן אם הוא עושה עירוב לעצמו בכל ערב שבת ושאר בני חצרו עושים משנה לשנה אין כאן משום דינא דמקפיד על העירוב, ואף בקפידא דבעל הבית גופיה ליכא אלא במידי דחשיב אבל בפת בעלמא אינו מקפיד.

מנהג טעימת המאכלים בערב שבת קודם הטמנתם

קמ. ומנהג טוב להולכים בתמים לטעום בערב שבת קודם הטמנת החמין מכל תבשיל אשר יבשל לצורך שבת כמנהג הרב ז"ל ויזכה לחיים על שם טועמיה חיים זכו, ואנשי מעשה המתענים בערב שבת יתנו בקבלת תעניתם לטעום קודם קבלת שבת ממה שבישלו לשבת וכמו שאמרו מתענין לשעות, ואם אפשר להם להתפלל מנחה בעשרה קודם שיטעמו יאמרו עננו ואם לאו טפי עדיף לטעום תחלה ולהתפלל בצבור בלא עננו משיתפלל יחידי.

מנהג מורו לטעום המאכלים בליל שבת

קמא. ומורי היה נוהג לטעום התבשילים ליל שבת וסמוכות שלו ממה שאמרו בזוהר בראשית, [126] בלילא דשבתא בעי בר נש לאטעמא מכלא בגין לאחזאה דהא סכת שלום מכלא אתכללת וכו'.

ומשם יתבאר דלא נגעו בה מטעם לבדוק התבשילים אם מבושלים יפה ולהטעימם כאשר עלה על רוח רבים אפס היה טעם הדבר לאחזאה דסכת שלום מכולא אתכללת כאמור, ומכל מקום טובים השנים לאשר איננו מתענה בערב שבת לטעום בערב שבת תבשיליו אם עלה בישולן יפה ושוב באור השבת ישוב לטעום מכל תבשיליו ופנה למעלה לאחזאה דהא סכת שלום מכלא אתכלילת וכה הוא מנהג ותיקין.

אזהרה למעט באכילה בע"ש משום כבוד שבת

קמב. וצריך כל איש הירא להיות זהיר באכילתו בערב שבת אך למעט אכילה ושתיה מידי מחסורו אשר יכש"ר לו אלא אוכל נפש בלבד כדי לתת מקום לסעודת שבת שיאכל אותה לתיאבון, והוא מכלל ענג שבת שיאכל מאכלו בטעם ובתאוה כי אין ריבוי במאכל והשתיה ענג כשאין תאוה לאוכל לאכלם רק העיקר הוא לאכול בנפש רעבה ותאבה ואוכל אותם לכבוד ולתפארת היום ונמצא מענג גופו ונפשו כאחד וצדקה יחשב לו, וכן מנהג אנשי מעשה שמרעיבים עצמם ביום השישי ומהם מתענים כדי לאכול אור שבת לתיאבון, וכן ראוי לכל אדם מישראל להתנהג בדרך הזה כאשר יוכל שאת.

ואמרו על אחד מהחסידים שהיה סנדק בערב שבת ולא רצה ללכת לקביעות סעודה מפני שכבר היו שם עשרה בלעדו, ומכאן ידין קל וחומר הלהוט אחר גרונו לאמר אם לדבר מצוה החמירו באפשר לעשות על ידי אחרים כל שכן שיש להזהר בקביעות סעודת

הרשות מפני כבודה של שבת, ובפרק השולח אמרו [127] שתי משפחות היו בירושלים אחת קבעה סעודתה בשבת ואחת קבעה סעודתה בערב שבת ושתיהן נעקרו.

תוכחה למזלזלים בכבוד שבת

קמג. ואני המחבר הגבר ראה את עוני עמי ולבי כל הימים על כמה מבני ישראל המזלזלים בכבוד הדרה של שבת הקדוש ההולכים בחשך בערב שבת לבתי אושפיזאות ויאכלו וישתו וישכרו עד הגיעם לשכרותו של לוט ומתרועעים אל מקום הדשן והענג, אוי להם כי גמלו לרוחם רעה ויהי להם שכר פרי הבטן לפתן וכריסם לקרץ והמשתה למשטה והמאכל למאכלת כי פעולת האידי"ם תהיה בם לבהלות ובהתקדש היום התרדמה נופלת עליהם ועולם חשך בעדם כשוכב בלב ים וכשוכב בראש חבל, וכמעשהו בחול כך מעשהו בשבת באשר לא יעצרו חיל לעמוד על רגליהם לקדש על היין ותרבה תאניה ואניה בקרב ביתם, ומי זה יגש בארשת שפתיו לאמר לו מדוע ככה עשית הכזה יהיה שבת יבחרהו ה' כי עוד ידו נטויה כחוי חורמן להכותו פצע וחבורה ומכה טריה.

קמד. ורבים מהם יחזקו למו לעצור חיל גם בלא דעת לעמוד על עמדם לקבל פני שבת ולקדש את היום וקלון להם שבת מריב באשר המה מליאים על כל גדותיהם, והיה לזרה באפם סעודת שבת ובאו בעקיפין בנשותיהם לעת האוכל להטיל מום על האוכלים לאמר הקדחת תבשילי ומדוע לא רוככה בשמן, וידרכו את לשונם כקשת רמיה לחרף ולגדף את המתים ואת החיים ועוד ידם נטויה להכותן פצע וחבורה ומכה טריה וחרב על שולחנם תאניה ואניה.

אוי להם אהה עליהם לעושה אלה והשכינה מה הלשון אומרת קלני מראשי קלני מזרועי, המעט מכם יתר הבז אשר בזיתם את שמי בשאר הימים במשתה היין והשכר הרוג בקר ושחוט צאן ושכחתם את כבודי, גם כי תרבו להוסיף שבע על חטאתיכם ביום קדשי והן לריב ולמצה תשבותו, אז ידבר אלימו באפו ובחרונו יבהלמו לאמר אם בגוי אשר כזה לא תתנקם נפשי הבוזים את כבודי ביום קדשי, וקול אומר קרא ואומר מה אקרא הנה אלה רשעים מידי חדש בחדשו ומידי שבת בשבתו אשם לא תכבה ותולעתם לא תמות כי אש קדחה באפי עד עולם תוקד תחת אשר ביערו והשיקו האש אשר כביתי ביום קדשי.

והנפש היפה היא מר לה תתיפח תפרש כפיה, אף היא תשיב אמריה אלכה ואשובה אל מקומי הראשון לא אוכל און ועצרה כי כל שולחנם מלאו קיא צואה בלי מקום ויחללו קדשי שמים ואיה מקום מנוחתי ולא מצאה היונה מנוח לכף רגלה תחת אשר עיניתה.

אוי לך בן אדם בן אדם תולעת ולא איש, הטוב היות גזרת ספיר ויהלום הנשמה היתירה כבודה בת מלך רמוסה ועצובת רוח ברוע מעללך ונוסף גם הוא להטיל חלשי"ם על הקדשים קדשי שמים ממעל ועל הארץ מתחת, לו הקשבת את קול שועתם עליך תבחר מות מחיים ויתפרדו כל עצמותיך וכמים נשפכת ונמס הלב ורפו הידים וה' הטוב יכפר בעד, ומצוה לדרוש אליהם ולהפריז האיום על זה אולי יחשבו מחשבה על שחטאו ויתנו לב לשוב אל ה' ואל אלהינו כי ירבה לסלוח.

ציונים והערות לפרק ג

81) ברכות דף ח' ע"א. 82) חגיגה פ"א מ"ז. 83) ברכות דף ח' ע"ב. 84) מגילה דף ל"ב ע"א. 85) תקו"ז תקון ו' דף כ"ב ע"א. 86) תקו"ז דף כ"ב ע"ב. 87) שבת דף קי"ט ע"ב. 88) שבת דף ל"ד ע"א. 89) זוהר תרומה דף קל"ו ע"א. 90) ע"ז דף ג' ע"א. 91) מו"ק דף י"ד ע"א. 92) זוהר תזריע דף מ"ח ע"ב. 93) זוהר ויחי דף רי"ז ע"א. 94) מו"ק דף י"ח ע"א. 95) כ"ה בס' פרי עץ חיים שער השבת פ"ג. 96) פסחים דף ק"י ע"ב. 97) חסד לאברהם מעין ב' נהר נ"ט. 98) יומא דף פ"ה ע"ב. 99) ברכות דף כ"ב ע"א. 100) ר"ה דף ט"ז ע"ב. 101) ברכות דף ט"ו ע"א. 102) שבת דף כ"ה ע"ב. 103) זוהר ויקהל דף ר"ד ע"א. 104) איכה רבה פרשה ג' אות ו'. 105) זוהר ויקהל דף ר"ג ע"ב. 106) שבת דף נ' ע"ב. 107) נזיר דף נ"ט ע"א. 108) נדה דף י"ג ע"א. 109) סנהדרין דף צ"ב ע"א. 110) דמאי פ"ד מ"א. 111) במהדורת ונציה תקכ"ג הובאה הגה"ה זו בזה הלשון, נראה דט"ס והכי איתא בספר הכוונות תחילה פניו ואח"כ ידיו ואח"כ רגליו. 112) שבת דף קי"ג ע"ב. 113) ב"ק דף פ"ב ע"א. 114) עי' שבת דף קמ"ה ע"ב ושם הגירסא מפני מה עכו"ם. 115) נדה דף כ' ע"ב. 116) איכה רבה פרשה א' אות א'. 117) שבת דף קי"ד ע"א. 118) שבת דף פ"ח ע"א. 119) חגיגה דף כ' ע"א. 120) שבת דף קי"ט ע"ב. 121) שבת דף כ"ה ע"ב. 122) ירושלמי יומא פ"א ה"ה. 123) ערובין דף כ"א ע"ב. 124) יבמות דף מ"ז ע"ב. 125) חגיגה דף ט"ו ע"א. 126) זוהר בראשית דף מ"ח ע"ב. 127) גיטין דף ל"ח ע"ב.

פרק ד - מנחת ערב שבת - הדלקת הנר - תקוני שבת - הטמנה

מנחה בערב שבת

א. אם מעלת מנחה עצמה מאד - שגבה מאד במהלליה ביתר הימים כאשר חכמים הגידו, [128] לעולם יהיה אדם זהיר בתפלת מנחה שהרי אליהו ז"ל לא נענה אלא בתפלת המנחה וכו', עוד יספה תת כחה מנחת ערב שבת כי עתה התחילה המטרוניתא להתראות לפני בעלה וכל העולמות העליונים עולים אתה.

השפעת המצוות והחגים דבר יום ביומו

ב. כי הנה ידוע תדע מה שכתב רבינו הקדוש האר"י זלה"ה בענין המצוות שנצטוינו לעשות מידי יום ויום וכן בחגים ובמועדים כי הכל הוא לתת בסגולת המצוות הנעשות בהם השפעות חדשות כי הראשונות מסתלקות, כי בכל יום ויום נותן השפעות אל העולם

על ידי מעשינו כגון ציצית ותפילין וקריאת שמע ותפילה ובלילה הם מסתלקים וצריך הוא יתברך לתת מחדש כל יום שפע על ידי מעשינו, ולכן נצטוינו על אותם המצוות לאשר אותם ולקיימם מידי יום ביום.

וכן בראש השנה מתעוררים העולמות לעמוד בבחינתם כאשר היו עומדים בעת הבריאה ועל ידי אותם המצוות שאנו עושים אז יותן בהם השפעות חדשות כי הראשונות נסתלקו, וזהו ענין מצות סוכה ולולב להמתיק הדינים על ידי החסדים ולשלשל אורות פנימיים ומאורות נתן סביבות עוזם אורות מקיפים, וכן מפסח ועד עצרת נותן השפעות חדשות כדרך שהיה ביציאת מצרים ובמתן תורה ועל כן נצטוינו באותם הימים על איסור אכילת חמץ ומצוות אכילת מצה ומרור וארבעה כוסות וספירת העומר כמו שביארנו בחלק השני בפרק ו' דחג הפסח ובפרק שני של מצות העומר.

במ"ש ז"ל באה שבת באה מנוחה

ג. וכן לענין השבת אמרו הראשונים כי אין שמירת השבת העדר עשיית מלאכה בעלמא זכר למעשה בראשית שאם כן לא היה הוא יתברך מחמיר בדבר כל כך לחייב מיתה עליו, רק הענין הוא שהארץ להיותה חומר היתה מעותדת להפסד ולהתקלקל כאדם בצאת נפשו, על כן השפיע הקדוש ברוך הוא ביום שבת רוח קדושה בעולם השפל כמו נשמה שעל ידה תתקיים ותנוח מלהתקלקל ולהפסד.

וזהו סוד אומרם בא שבת בא מנוחה שעל ידי השבת קיבל העולם נשמה וזהו שנאמר שבת וינפ"ש בפועל יוצא, רוצה לומר שנתן נפש לעולם השפל ועל כן נאמר וינח ביום השביעי ולא כתיב ונח, ואולם אותו החיות והשפע הניתן אז בעולם השפל ניתן בו גם כן זמן מוגבל כשאר הדברים הנזכרים והוא רק לשבעה ימים ועל כן ציוונו הוא יתברך לעשות את השבת לתת שפע חדש בארץ ובנבראים מידי שבת בשבתו לתת נפש לעולם השפל ובכן יוכל לעמוד על עומדו, ועל כן לפנות ערב שבת אנו מתחילין להעלות העולמות לקבל הארת קדושת שבת והשפע העליון ואחר כך להורידו גם כן בעולם השפל לאשרו ולקיימו כאמור.

סוד כוונת מנחה בערב שבת

ד. ועין המשכיל יכין לכוין בעת עלות המנחה עליית העולמות ההם בתפילת י"ח בכח סגולת שלש ברכות ראשונות וגם לאחרונות, ובברכת המברך את עמו ישראל בשלום יהיו למאורות ד' אותיות השם הקדוש כנגד ד' עולמות של מעלה מלמעלה למטה, בראשונה להוריד בעולם השפל השפע העליון שקבלו ושוב יהיו למאורות מלמטה למעלה לשוב להעלותם אל מכונם.

ונוסף גם הוא כי מזמן הבריאה חוה נבראת באחורי אדם הראשון ואחר כך ויבן ה' אלהים את הצלע ועשה אותה עזר כנגדו להחיות זרע, ודוגמא לזה מתעורר הענין הזה בכל ערב שבת כמו בזמן הקודם ולכן בתפלת המנחה הכוונה הוא להחזיר הכלה פנים כנגד פנים כמו שכתבנו למעלה כי כל ענייני שבת הם תקון העון בזמן הבריאה, ויהי הוא טרם כילה לדבר והנה רבקה יוצאת ותעמוד בחצר בית המלך הפנימית כאשר נבאר לפנינו.

להניח תפילין במנחה ובפרט במנחת ע"ש, ודעת הרמ"ע מפאנו

ה. ומתוקן ומקובל לאומרה בלחש ומעוטף בטלית ותפילין ועל דרך שנתבאר אצלנו כי בתפלת שחרית האיש הישראלי קונה רוח ונשמה בתוספת, כי על ידי עטיפת הטלית הוא מתקן בחינת הרוח ונחה עליו רוח ה' ולכן נוסח הברכה להתעטף בסוד רוח מלפני יעטוף, ועל ידי התפילין מתקן בחינת נשמה שלו וקונה לו נשמה חדשה כי על כן הנחת התפילין על מקום המוח להכניס לשם בחינת נשמה על ידי קדושת תפילין ושל יד כנגד הלב כי בשני מקומות אלה שורה הנשמה והמחשבה ועל כן הם ארבע פרשיות כדי להורות על התפשטות הנשמה חדשה זו בכל הבחינות נפש רוח נשמה, ונוסף עוד רוח חדש שזכה על ידי הטלית שמניח כמו שביארנו בחלק החול בסיעתא דשמיא.

ו. ומנהג טוב להולכים בתמים להתעטף בטלית ותפילין גם בתפלת המנחה יום יום לקנות בהם תוספת רוח ונשמה, וביותר המשכילים יזהרו בתפלת מנחת ערב שבת להתעטף בטלית ותפילין כדי להיות מוכן לקבל קדושת שבת כי בכל דבר שבקדושה בעי הכנה דהיינו על ידי נשמה חדשה ששורה עליו מן מעשה הטוב.

עוד בענין הנ"ל ובטעם שאין תפילין בשבת

ז. והרמ"ע מפאנו היה נוהג שלא להניחם וכן כתב בתשובה, [129] ואם קבלה נקבל אך לדין יש תשובה בנגלה ובנסתר כי ענין התפילין הם להכניס מתוספת קדושת שבת על נפש רוח נשמה שלו כמו שביארנו ועל כן אין תפילין בשבת שבשבת זוכה כל אחד לתוספת נשמה יתירה בכל הבחינות מצד קדושת היום כמו שאמרו בתקונים, [130] ובשבת ויום טוב נחית עליהון נשמתין ורוחין ונפשין בארח אצילות וכו' ולפיכך אין צורך אז לתפילין מידי דהוי שרגא בטיהרא, והמניחם הוא כאילו אומר שאין באותם הימים כח להוריד נשמות יתירות לישראל ואין זלזול גדול מזה, ובר מן דין לטעם הנגלה מפני שהם בעצמם אות ואם יניח בהם אות אחר יהיה זלזול לאות שלהם, ואין מכל אלה טעם למונעם במנחת ערב שבת.

ורבינו הקדוש האר"י ז"ל כתב טעם שאין תפילין בשבת לפי שעולים זו"ן לאו"א סוד התפילין, כי על ידי התפילין בימי החול אנו ממשיכים המוחין למטה והמניח גם כן

בשבת מורה שאין כח בשבת ויום טוב בזו"ן לעלות ולכן הם אסורים בתפילין, ולכן גם חול המועד אסור בתפילין כי ימי המועדים דרך כלל נקראים מקראי קדש כנזכר בזוהר, ולפי זה בעת מנחת ערב שבת שאז מתחילין העולמות לעלות ועדיין אין עלייה אצל אורות התפילין מעתה קם דינא להניחן בערב שבת במנחה ככל הימים וכן נהגתי וכן נהגו החברים, והמשנה הוא מן המתמיהין כי כל מעשינו בתפלה זו עתה אינו אלא מסלול ודרך להכנס לטרקלין כאמור.

להזהר בתפלת המנחה

ח. וצריך כל אדם לתת אל לבו במנחת ערב שבת בעת עליית העולמות לתקן ולהעלות מנחות שוא ושלא בעונתן בימי החול אשר הן רבים עתה נזהרים היטב בהשכמת בית הכנסת בשחר ולא נזהרו במנחה, ולא עוד אלא שהרבה פעמים לא יבואו לבית הכנסת כלל למנחה והורו היתר לכתחילה לעצמם להתפלל אותה בתורת תשלומין בזמן תפלת ערבית.

תוכחה למזלזלים במנחת ערב שבת מהר"ם די לונזאנו ע"ה

ט. וכבר צווח עליהם החכם הגדול מנחם לונזאנו ז"ל וכתב שמה נשתנה תפלת מנחה וערבית מתפלת שחרית כי כולם שקולות המה, ואדרבא נראה מפ"ק דברכות שיש להזהר בתפלת מנחה יותר משל ערבית ובשל ערבית יותר משל שחרית דאמרינן התם, [131] אמר ר' חלבו לעולם יזהר אדם בתפלת מנחה שהרי אליהו וכו' ר' נתן אומר אף בתפלת ערבית ר' נחמן אומר אף בתפלת שחרית.

אבל האמת הוא כי אין זה כי אם רוע לב כי בשחר שעדיין אינה שעה שיצא אדם לפעלו ואם יפתחו החנויות אין גם אחד שיבא לקנות הם מקדימים ובאים לבית הכנסת אך בשעת מנחה שהוא זמן משא ומתן אינן חוששים לבא, בזאת יבחנו אם מה שמשכימים בבקר לבית הכנסת הוא לאהבתו יתברך בהיותם זהירים וזריזין כמו כן לבא במנחה וערבית ואם לא חי פרעה כי מרגלים הם ומקטני אמנה הם ואין בטחונם בשם יתברך כראוי ויראה בעיניהם שאם יניחו עסקם וחנותם באותה שעה כדי להתפלל שיפסידו קצת ממה שיש להם להרויח וחושבים הפתאים שבהתבטלם מעבודת ה' יתברך ישתכרו וימצאו הון להם, ע"כ.

לכוין במנחת ערב שבת לתקן תפלות הפסולות

י. ועל זאת ישים עיניו ולבו כל איש ישראל בסגולת תקף חיסנא של מנחת ערב שבת להעלות שאר תפלות מנחה הפסולות אשר ביתר הימים בצירוף תפלה זו אשר היא בכוונה להעלות עליונים למעלה מהעולם ועד העולם, אשר זה הוא מחסדו הגדול יתברך

להעלות התפלות הפסולות אשר נדחו מליראות את פני האדון ה' צבאות מפני חוסר הכוונה או שלא בזמנן בתפלה הראשונה אשר יתפלל האדם בכוונה ובעת רצון, כמו שאמרו בזוהר פרשת פקודי דף רמ"ה שיש ממונה אחד העומד על הפתח אשר דרך שם מעבר תפלותיהן של ישראל הכשרות בבינת הלב ובעריכת שפתים ופותח להן שער בית התפלה והמה עולין להיכל אשר כל התפלות מקובצות שמה יחד לעלות וליראות את פני ה' להיות עטרה לראשו.

ואולם אם התפלות המה מעורבבות במחשבות זרות ושלא בעונתן אז אותו הממונה הוא דוחה את התפלות ההם החוצה והתפלות הולכות נעות ונדות עד שבאים ליד הממונה אחר שבידו תפלות הפסולות אשר נדחו משער בית התפלה והוא גונזן תחת ידו עד הגיע תור כי ישיתו האנשים ההמה אל לבם לשוב ולהתפלל בכוונה, ובכן התפלות ראשונות שהם תחת יד הממונה ההוא מעלה אותן עם אותה התפלה הכשרה ונאחזין בה ועולות מעלה מעלה להיות עטרה לראש מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא.

ואיש התמים תמיד בכל תפלה אל יליזו מעיניו תקון תפלותיו הפסולות להעלותן וכל שכן בתפלות לעתות הרצון, תחלת כל דבר ישים מגמת פניו אליהם בתפלת שחרית להעלות תפלות פסולות דשחרית ובתפלת מנחה הפסולות דמנחה וכן בערבית הפסולות דערבית, ואשר לא שת לבו ביתר ימי החול על זאת יאותה לו לשים כל מעייניו על זאת ביום השישי אשר הוא מדת כל הכולל הה' הימים בו לכוין בתפלותיו יפה יפה לתקן תפלותיו שבחמשת הימים, וביותר ימצא תועלת עצום במנחת ערב שבת בצירוף עליית העולמות העליונים והוא מהתקונים החשובים.

מעלת צדקה במנחת ע"ש, וטעם שאין בה נפילת אפים

לא. ויצרף אליה מעשה הצדקה כמנהג הרב זלה"ה בכל מנחה, וביותר צריך להזהר בערב שבת מן הטעמים שכתבנו למעלה בפ"ב, ואין נפילת אפים בתפלה זו כיון שהוא סמוך להכנסת כלה כי נפילת אפים בתפלה הוא למסור נפשו לגביה ההוא אילנא דמותא כמו שאמרו בזוהר פרשת במדבר [132] ואין לעורר בעת הזאת אילנא דמותא, אינו בדין שיונף המקצר על המאריך.

ונוסף גם הוא כי תכלית המבוקש בנפילת אפים כשאומר אליך ה' נפשי אשא היינו להעלות הנפש בסוד אור חוזר לייחד שניהם, אמנם עתה אינו צריך כי במאמר מלך עוזר אנו מכוונים לעשות הכלה למעלה עזר כנגדו ובמאמר שים שלום נעשה הייחוד שהוא לצורך אותה שעה כנודע לאשר הריחו בסוד ה'.

לקבל שבת עם הציבור בערב שבת

יב. והנה אף כי לפי הדין אם בא לבית הכנסת סמוך לקבלת הציבור שבת מתחיל להתפלל ואף על פי שבעודו מתפלל יקבלו הציבור שבת אין בכך כלום הואיל והתחיל בהיתר, מכל מקום האיש הירא אל יתרשל בעבודתו לבא לידי מדה זו להפסיד מלקבל קדושה של שבת עם הציבור כי רבה היא כמו שאמרו בזוהר תרומה דף קס"ד, ברוב עם הדרת מלך כד קודשא בריך הוא אתי לבי כנישתא דאיהו מקדש מעט וכל עמא אתיין כחדא ומצלאן ומודאן ומשבחאן ליה לקודשא בריך הוא כדין הדורא איהו במלך סתם דא מלכא קדישא דאתתקן בשפירו ותיקונא לסלקא לעילא וכו' מאי טעמא בגין דבההיא שעתא דישראל לתתא קא מסדרי צלותהון ובעותהון ומשבחן למלכא עילאה כל אינון משריין עילאין כולהו חברין אינון בישראל לתתא לשבחא לקודשא בריך הוא כחדא למיהוי סילוקא דקודשא בריך הוא לעילא ותתא כחדא וכו' ואפילו דלא אסגיאו בבית כנישתא אלא עשרה באינון עשרה מזדמנין משריין עילאין למיהוי עמהון חברים ע"כ, וזה הוא ששנינו [133] אל תפרוש מן הצבור, ולכן צריך להיות כל איש זהיר בזה כל הימים ויותר מהמה בערב שבת כדי שתשרה עליו הקדושה עם הצבור.

יג. וכן לענין הדין אם שהה להתפלל מנחה בערב שבת עד שקבלו הקהל שבת שהדין בזה שלא להתפלל באותו בית הכנסת רק יצא החוצה ויתפלל תפלה של חול, וזה כשלא קבל שבת עמהם אבל ענה וקיבל שבת עמהם אינו רשאי להתפלל תפלה של חול רק יתפלל ערבית שתים, מכל מקום הירא את דבר ה' כן לא יעשה לבא לידי מדה זו לפרוש מן הציבור, ואף גם אם יחפוץ להתחבר בציבור ולקבל שבת עמהם יצא הפסדו בשכרו להתפלל ערבית שתים ומפסיד תפלה בזמנה.

תוכחה למאחרים עסקיהם עד סמוך לשבת

יד. ומאנה הנחם נפשי על רבים מבני ישראל אשר הקלו בתקף חיסנה של מנחה זו ברוב שרעפם בקרבם וחשוקי"הם כסף תמיד כל היום מאז הבקר ותעבור המנחה כל האזרח בישראל ישבו בשוקות מגוי אל גוי ואיש אל עבר פניו ילכו סחו"ר סחו"ר, אך הבל יהמיון כי השטן עומד על ימינם להצליח עתות ההמה והיה עודף על אשר ירויחו כל חמשת ימי המעשה להדיחם מלהראות את פני האדון ה' צבאות ומדמע קדש בחול וחול בקדש באשר המה הפנו עורף לתקף חיסנה של קדושת שבת בראשם, ואשר המה עשירי עם ומאציליה לא יעלו על לב קדושת השבת בקברות התאוה למלאות אמתחותיהם כסף ומהם יצאו אבות ומאבות תולדות וילמדו מעשיהם.

טו. והאחרון הכביד כמה מרבת בני עמינו שרים זהב להם שאוחזין מעשה אבותיהם בידיהם לא בחיל ולא בכח אשר בעמל אנוש איניימו שקטים ורעננים בהיכליהם, אשר להם יאתה לקדם לקראת שבת ויתנו כתף סוררת בגאון עוזה של קדושת שבת ויבחרו המה בעתות כאל למלאות תאות יצרם הרע להבה תלהט רשעים והנה עלה קיטור המעלה עשן כקיטור הכבשן ואשם לא תכבה עד עם חשיכה ומשתהים מעת לעת לאמר עוד השמש במרומים, ואך שמריה ימצו ישתו בזדון לבם הרע והיה בפיהם כדבש למתוק עד אשר יאשמו ויגשו לשרת לפני ה' אלהינו כאיש אשר כפאו שד ולפני זעמו מי יעמוד כמתלהלה היורה זיקים בנחיצה ובמעט רגע יכחידו תחת לשונם.

ואם הנוטע אזן ישמע מפיהם ויביט כי אין שם אלא שנים או שלשה גרגרים בראש אמיר והמלות אחד מעיר ושתים ממשפחה, אחת למעלה ושבע למטה ולא יהיה מתכוין אלא כמחרף ומגדף, רק שפתיו נעות כחותה על הגחלים ולא חששו להתעטף בציצית ויתיצבו כמו לבוש לעמוד לשרת את פני ה', אוי להם אהה עליהם אשר אין ספק כי השבת תתבע עלבונה מהם לאמר אל תהרגם פן ישכחו עמי, הניעמו בחילך והורידמו כי מכבדי אכבד ובוזי יקלו, ואז יעשן אף ה' וקנאתו כלו בעשן כלו ומנחיריהם תצא להבת מעלה עשנם אשר שתו ימצו כל רשעי ארץ.

ענין תוספת מחול על הקדש

טז. והאיש הנלבב יהא זהיר וזריז בגאון עוזה של תפלה זו אשר היא סמוכה להכנסת כלה כמנהג רוב המקומות לקדם עצמו כל מה דאפשר כדי להכין עצמו להוסיף מחול על הקדש, וצריך להודיעין שיעורן של דברים אלה להמון עם בני ישראל כדי שלא יבואו להכשל בספק איסור כרת חס ושלום, והוא כי בין השמשות הוא שלשה רביעי מיל שהם אלף וחמש מאות פסיעות והוא פחות מעט מרביע שעה קודם הלילה, אשר חכמים הגידו כי מהלך אדם בנוני עשר פרסאות ביום שהם ארבעים מיל אשר בהתחלק ארבעים מיל בי"ב שעות יעלו שלשה מילין ושליש לשעה והמיל הוא אלפים פסיעות, נמצא ששלשה רביעי מיל הם אלף וחמש מאות פסיעות והוא פחות מרביע שעה מעט, ובזמן ההוא הוא ספק יום ספק לילה והעושה בו מלאכה עומד באיסור דספק כרת.

אכן צריך להוסיף מחול על הקדש וזמן תוספת זה הוא מתחלת השקיעה שאין השמש נראית על הארץ עד זמן בין השמשות, והזמן הזה שהוא שלשה מילין ורביע רצה לעשותו כולו תוספת עושה, רצה לעשות מקצת עושה ובלבד שיוסיף איזה זמן שיהיה ודאי מחול על הקדש באופן שצריך על כל פנים להוסיף חצי שעה קודם הלילה אף שהוא יום, ומי

שאינו יודע בינה לעתים לכוין את השעה יאותה לו להקדים לקבלת שבת שלא לבא להכשל באיסור של שבת חס ושלום.

מנהג טוב להקדים כניסת שבת שתי שעות קודם הלילה

יז. וזהו מצד הדין אכן מנהג טוב להולכים בתמים להקדים שתי שעות קודם הלילה לקראת כבוד הדרה של שבת, וכל המוסיף מוסיפים לו נפש יתירה בשבת וכל הגורע גורעים לו נפש יתירה בשבת כמו שאמרו בתיקונים בסוף תקון מ"ח.

המקדים לקבל שבת מקדימין להוציאו בערב שבת מגיהנם

יח. ובספר התגין הוסיף, ואם נשמתו בגיהנם בכל יום שישי מוציאים אותו מגיהנם בעת שהיה רגיל בעולם הזה לשבות ואם יאחר יאחרו להשהותו באש להבתו עד השיעור שהיה רגיל לשבות וכן בתוספת מקודש על החול במוצאי שבת, המאחר מאחרים אותו שלא להכניסו והממהר ממהרין אותו להכניסו.

יט. והאיש הירא את דבר ה' ישכיל תוקף מעלת הקדמה זו מתוך תוקף יצרו הרע אשר יתקפנו להדוף אותו מלהראות את פני ה' לקבל שבת ונותן מכשול לפניו, שאם היה דבר קל לא היה מתריס בכל עוז ותעצומות בענין זה כמו בענין העריות, ולו בכח יגבר איש התמים לעמוד לעומתו ולכבוש את יצרו ואל יפן אל מתיקות המעלה עשן בעת ההיא כי אחריתו רע ומר.

ומצוה להודיעם מלבד פרטי הדברים גם גודל מעלת יקר תפארת גדולתה של תפלת מנחה זו אשר מושב יקרה בשמים ממעל להאיר מאורות עליונים למעלה מהעולם ועד העולם כמו שביארנו.

ואף אם לא ידע בעמקי פנימיות הדבר ומה נעשה בה מכל מקום אל יקל בעיניו לאמר מה אני מה חיי שיבא תקון העולמות על ידי ואני פגר מובס שפל ואפל נגד גדולת מעלתו יתברך, כי האדם הוא שפל ואפל בבחינה אחת אבל בבחינה אחרת הוא גדול כח מאד ובידו להעמיד כל העולמות כולם מה שאין כן מלאכי מרום יכולים לעשות והוא הנותן כח וחיל כבי"כול לבורא עולם כמו שנאמר רוכב שמים בעזרך.

טעם אמירת לשם יחוד קודם כל מצוה

כ. ואף כי לא ידע שכול פרטי הדברים כל אדם אינו חייב אלא כשיעורו המעט הוא אם רב ובלבד שיכוין לבו לשמים, ואשר יתן אל לבו לאמר כי יש פנימיות ענייני הסודות בכל אלה מעת עלות המנחה בסדר המדריגות ולעתור ולרצות לפני יודע כל תעלומות שיהיו לרצון אמרי פיו והגיון לבו כאילו כיוון תעלומות הדברים, ובכן אלהים יראה לו ארשת שפתיו כאילו כיוון כל אלה.

ולעומת זה אמרו בזוהר פרשת יתרו [134] ז"ל, ומעשה ידינו כוננה עלינו מאי כוננה כוננה ואתקן תקונך לעילא כדקא יאות עלינו אף על גב דלית אנן ידעין לשוואה רעותא אלא עובדא בלחודוי מעשה ידינו כוננה להההוא דרגא דאצטריך לאתתקנא עכ"ל.

ועל כן חסידים הראשונים זה דרכם שכל למו להקדים בכל מעשה עבודתם עבודת הקדש לבטא בשפתים ולומר ליחדא שמא דקודשא בריך הוא וכו' ויהי נועם ה' עלינו וכו' כמו שהארכנו בפרטי דברים אלה בחיבורינו זה בהרבה מקומות לרוב תועלתו.

תפלה קודם מנחת ערב שבת

כא. ולפיכך טרם עמוד להתפלל תפלת מנחת ערב שבת וקבלת שבת יעמוד לעתור ולרצות על זאת לפני ה' בדרך הפשוט ויאמר נוסח התפלה של חסידים הראשונים וזה תוארה.

רבונו של עולם אתה יודע כי לא בינת אדם לנו ואין בנו כח להשיג ולכוין ולהשכיל מעלתך ועמקי סודותיך וצירופי שמותיך הקדושים הראויים לכל תפלה ותפלה של שבת קדשך וסדר התכלל העולמות עליונים למעלה מעת עלות המנחה בערב שבת וכל הייחודים וזווגי מדות הקדושות אשר יהיו למאורות בכח סגולת קבלת שבת קדשך.

לכן יהי רצון מלפניך ה' אלהי ואלהי אבותי שתהיינה חשובות ומרוצות תפלותינו, הן תפלת מנחה והן תפלת סדר קבלת שבת קדשך בשיר קדשך והן תפלת ערבית וברכותיה כאילו נתכוין בכל צירופי שמות הקדושים העולים מתוכם ובכל הייחודים וזווגי מדות הקדושות הראויות לבא על ידיהן, ותצרף מחשבתנו הטובה כלל למעשה פרטי לכל סדר סדר לבדו ויעלו לפניך עם שאר תפלות של בניך היודעים והמכוונים כל הכוונות הראויות לכוין בכל סדר וסדר שבתפלות אלו, וזכנו לקבל תוספת נפש רוח ונשמה עמהם בסגולת תפלותינו אשר נתפלל עתה לפניך כמו חלב ודשן תשבע נפש"י ושפתי רננות יהלל פי, לב טהור ברא לי אלהים ורו"ח נכון חדש בקרבי, אודה ה' בכל לבב בסוד ישרים ועדה, כי כל עוד נשמתי בי ורוח אלוה באפי, ויהי נועם ה' אלהינו עלינו ומעשה ידינו כוננה עלינו ומעשה ידינו כוננהו.

וקודם תפלת שמונה עשרה יאמר, שאו שערים ראשיכם והנשאו פתחי עולם ויבא מלך הכבוד וכו' עד סוף המזמור.

סוד כוונת המנחה ותפלה ע"ד הסוד

כב. ואשר הריחו בסוד ה' יכין לכוין בעת עלות המנחה הזאת באהבת כללות העולמים אשר אחד באחד יגשו ואשר עתה יחל להתוסף תוספת שבת אל הבת יחידה מפאת הלילה אשר היא העולה לבדה ולא הוא, ובה יחל להתוסף תוספת שבת אל הבן הקדוש

עודינו עומד על כנו יתגדל ויתקדש וראשו לא"ב יגיע ומאורות נתן סביבות עוזו, יהיו למאורות אל הקדש פנימה ופנה לסובב אורים גדולים מהן אך בצל"ם ברכות שדי"ם ורח"ם נגה אור גדול בליל שבת ויתר פרטי הכוונה הכתובים במכתב הקדוש רבינו ז"ל.
ואנכי תקנתי נוסח תפלה לבאים בסוד ה' לבטא בשפתים כל פרטי כוונתה בעלות המנחה וזה תוארה.
ליחדא שמא דקודשא בריך הוא ושכינתיה בדחילו ורחימו ורחימו ודחילו ליחדא שם י"ה בו"ה ביחודא שלים בשם כל ישראל, הנני בא להתפלל תפלת מנחה שתיקן יצחק עקידא להאיר בז"א ג' פרקין תתאין דל' דצל"ם דאימא עילאה ויעלו חלק הנפשות שבעשיה ה' אחרונה שבשם על ידי שם יוד הה וו הה אל עולם היצירה ובכן יתוסף בה תוספת שבת קדשך כי יקנה נפ"ש, ויעלה היצירה עם חלקי הרוחות אשר בקרבה ו' שבשם על ידי שם יוד הא ואו הא אל עולם הבריאה ובכן יתוסף בו תוספת שבת קדשך ורו"ח נכון חדש בקרבו, ויעלה הבריאה עם חלקי הנשמות שבה ה' ראשונה שבשם על ידי שם יוד הי ואו הי אל המלכות דאצילות ובכן יתוסף בו תוספת שבת קדשך ופחי באפו נשמ"ת חיים וחברת את האהל להיות אחד בנפש דוד י' שבשם נשמה לנשמה לכל העולמים על ידי שם ע"ב יוד הי ויו הי.
ובכח סגולת כריעה ראשונה בברכה ראשונה יהיה אור שם קס"א אל"ף ה"י יו"ד ה"י להוריד עלי כח הנשמות שבנפש דאצילות והמה יהיו לה מ"ן להעלותה ולזוקפה בכח שם ע"ב יוד הי ויו הי בכח סגולת זקיפתי ולהאיר בחכמה שבו שם ע"ב לכל האצילות ולהכין מקום לבריאה.
ובכח סגולת כריעה שניה בברכה שניה יצדק הרמז בסתרו להוריד עלי כח הנשמה מהבריאה באור שם קס"א אלף הי יוד הי והמה יהיו מ"ן להעלותה ולזוקפה ברמז זקיפתי בכח שם ס"ג יו"ד ה"י וא"ו ה"י ולהאיר באימא הרובצת בבריאה שבה שם ס"ג להכין מקום ליצירה.
ובכח סגולת כריעה שלישית בברכה שלישית יצדק הרמז בסתרו להוריד עלי כח הרוח מהיצירה אור שם קמ"ג אלף הא יוד הא והמה יהיו למ"ן להעלותה ולזוקפה ברמז זקיפתי בכח שם מ"ה יוד הא ואו הא ולהאיר בז"א הרובץ ביצירה שבו שם מ"ה להכין מקום לעשיה.
ובכח סגולת כריעה רביעית בברכה רביעית יצדק הרמז בסתרו להוריד עלי כח הנפש מעשיה אור שם קנ"א אלף הה יוד הה והמה יהיו למ"ן להעלותה ולזוקפה ברמז זקיפתי בכח שם בן יוד הה וו הה ולהאיר בצדק מלכותא קדישא הרובצת באופן דעשיה כי בו

שם ב"ן, וכן אברככה בחיי בשמך אשא כפי בברכת השלום, והיו למאורות ד' אותיות שמך הגדול ממטה למעלה לחבר את האהל להיות אחד, ויהי נועם ה' אלהינו עלינו ומעשה ידינו כוננה עלינו ומעשה ידינו כוננהו, יהיו לרצון אמרי פי וכו'.

נוסח עננו למנחת ערב שבת בברכת שומע תפלה

כג. ובכן יעמד חי בכוונה שלימה לעמוד לשרת לפני אלהיו וערבה לה' מנחת יהודה, ואשר הוא מאנשי מעשה המתענים בכל ערב שבת לכפר עליו אשמת ששת ימי החול יאותה לו לעתור ולרצות בשומע תפלה עננו בנוסח ובתואר זה.

עננו אבינו עננו ביום צום התענית הזה אשר עיניתי בצום נפשי כי שבעה ברעות נפשי על כי כשלתי בעונות ופגמתי בששת ימי המעשה במחשבה ודבור ומעשה, אלה אזכרה ואשפכה עלי נפשי, ועתה ה' אלהי אחרי שובי נחמתי ואחרי הודעי ספקתי על ירך בושתי וגם נכלמתי כי נשאתי חרפת נעורי, תעיתי כשה אובד בקש עבדך, כי לא תחפוץ זבח ואתנה עולה לא תרצה, זבחי אלהים רוח נשברה לב נשבר ונדכה אלהים לא תבזה, ואל נא תבזה ענותי היום לפניך אשר ברכי כשלו מצום ובשרי כחש משמן.

שמעה תפלתי ה' ושועתי האזינה, תכון תפלתי קטורת לפניך משאת כפי מנחת ערב, אנא הבט בעמלי ואל תבט במעלי, והנני מודה ועוזב כל גלולי אשר עשיתי בששת ימי המעשה ונתתי את לבי לעשות לי לב טהור ורוח נכון להיות זהיר וזריז שלא לעבור מאמריך מדעתי והריני בעת הזאת כקטן שנולד והימים הראשונים יפלו, ואתה בטובך תעורר רחמיך, אל תשליכני מלפניך ורוח קדשך אל תקח ממני, השיבה לי ששון ישעך ורוח נדיבה תסמכני.

וכשם שיצרתני ביום זה על דבר כבוד שמך כן ברחמיך הרבים תתקנני לעבודתך וליראתך יראת הרוממות ואהיה כלי מוכן לקבל נפש רוח ונשמה משבת קדשך ולהיות מוכן ומזומן מאותם הנוחלים נחלת יעקב אבינו כדבר האמור, אז תתענג על ה' והרכבתיך על במותי אר"ץ והאכלתיך נחלת יעקב אביך, שלח אורך ואמיתך המה ינחוני יביאוני אל הר קדשך ואל משכנותיך, ותשלים מחשבתך לטובה ביום זה אשר בו יצרת אדם בצלם דמות תבניתך לעמוד לשרת לפניך ולברך בשמך, ויחד לבבי ולבב כל עמך ישראל לעבדך באמת ולא נכלם ולא נכשל לעולם ועד כי קללת אלהים תפארת אדם לשבת עשוק בגבול הרשעה.

וכמו שהגין קדושת שבת קדשך על אדם הראשון ביום זה כן יגן עלי יפרוש כנפיו יקחני, כנשר יעיר קינו על גוזליו ירחף לטהרני מזוהמת עונותי בתענית זה, ופרשז עלי מזיו צדיק חי העולמים באברתו יסך לי ותחת כנפיו אחסה ואתלונן לכפר אשמותי ולטהר

זוהמת ששת ימי החול אשר עלי ולהלביש אותי מחלצות ולחבר כל נצוצי הקדושה אשר על ידי נתפזרו בין הקליפות, חיל בלע ויקיאנו מבטנו יורישנו אל.

ותשליך במצולות ים כל חטאתינו ואל תפן אל רשענו ואל תסתיר פניך ממנו, היה נא קרוב לשועתינו טרם אליך נקרא אתה תענה נדבר ואתה תשמע כדבר שנאמר והיה טרם יקראו ואני אענה עוד הם מדברים ואני אשמע, וחננו ועננו ושמע תפלתינו כי אתה שומע תפלת כל פה ברוך אתה ה' שומע תפלה.

ואשרי אנוש יעשה זאת מידי שבת בשבתו לשוב מעבירות שבידו ולהבין ולהתענות עליהם אשר בזה ימצא עזר כנגדו לכפר עליו בעת אמרו ויכולו, ומלאכי צבאות יבשרוהו לאמר וסר עוניך וחטאתך תכופר כאשר ביארנו למעלה ונבאר להלן בס"ד.

ד' תקוני הבית שעושין בערב שבת

כד. ואיש התמים בונה ביתו מלא צד"ק יהיו ידיו אמונה מאחר עלות המנחה לתקן את ביתו באופן הנאות והם ארבעה דברים, הצעת המטה ומושב הבתים ושולחן ונר שבת, ובכן ימצא התקון שלם למעלה בכלה הנעימה כמאמר הכתוב נעשה נא עליית קיר קטנה ונשים לו שם מטה ושלחן וכסא ומנורה.

והוא מה שאמרו בזוהר בשלח [135] ז"ל, נעשה נא עליית קיר וכו' ארבע אילין למה אלא בגין דאינון תקונא דכנסת ישראל והכי אתקרי מטה ושלחן וכסא ומנורה ולאו אינון כתקון שמושא דהא כסא קא בעי בקדמיתא ואחר כך שלחן לבתר מנורה לבתר מטה אמאי אקדימת מטה בגין דאיהי חביבא עלה יתיר וכו' ע"כ, הנה משם בא"רה כי ארבעה תקונין אלו הם בסוד הכלה ונבארם אחד לאחד לפי פשטן ולצד עילאה כי לכן תחזקנה ידי אישי ישראל בראות כמה מועילים מעשיהם בשמים ממעל ובכן תתלהב נפשם בעבודת בוראם ואלה סידרן.

תקון א - תקון המושב בערב שבת

כה. מושב הכסא בערב שבת הוא תקון מושב ביתו ומקום הסבתו לכבוד ולתפארת שבת הקדוש באופן הנאות ובכל מיני צבעונים וכרים וכסתות לכבוד המלך והמלכה כמו שנאמר בא ברוך ה' ואנכי פניתי הבית, ולכן כל עוד שיעשו זה סמוך לשבת עדיף טפי דמינכר מילתא דלכבוד שבת הוא.

עיקר תקוני הבית יעשם סמוך לשבת

כו. והן עתה רבות בנות אינם מטות אזן לשמוע דברי חכמים ומכבדים הבתים במצעות וכלי שבת הבקר אור יום שישי שלא ברצון חכמים, כי ארבעתם אלה מטה ושלחן וכסא ומנורה המה תקון לשכינת עוזינו בשבת הקדש וכל כמה שיהיו נעשים ארבעתם יחד

נעשה התקון שלם למעלה בהתקדש היום, לא כן בעשות אותן שלא כסדרן ושלא בעונתן, וכבר רמזתי זה למעלה בפרק ב' ע"ש.

תקוני הבית מוסיפין כבוד לשכינה

כז. ואשר הריחו בסוד ישרים ותמונת ה' יביט יכין לו לכוין אל הנעשה במעשה הזה למעלה והוא מה שאמרו בפרשת עקב דף רע"ב ז"ל, וצריך הסבה כמה דאוקמוה הסבו אחד מברך לכולם ובשבת בכל מלוי צריך לאתוספא מחול על הקדש בין במאכליו ובין במשתיו בין במלבושיו ובמסבותיה דצריך לתקנא ליה מסיבה שפירא בכמה כרים ובכמה כסתות מכל דאית ליה בביתא כמאן דתקין חופה לכלה דשבתא הוא מלכתא ואיהי כלה ובגין דא הוו נפקי מארי מתניתין ערב שבת לקדמותא לארחא והוו אמרי באי כלה וכו'.

ולא עוד אלא דאית רזא בגוונא אחרא דצריך לקבלא גבירתא בכמה נהורין דשרגין בשבת ובכמה עינוגים ולבושין שפירין וביתא מתקנא בכמה מאני תקונא בהסבה יפה לכל חד וחד ובהאי חדווה ותקונא גרמין דאשתארת שפחה בישא בחשוכא ורעבון בבכיה והספד ולבושין אוכמין כארמלתא דאי מלאה זו חריבה זו ע"כ.

הנה משם מתבאר דבר והפכו כמה רעה ושבר על שבר יש לשפחה בישא על ידי המעשים אשר אנו עושים פה עמנו היום, וכמה מן הכבוד נוסף לכלה הנאה והחסודה על ידי מושב הבתים במצעות וכלים נאים לכבוד הדר השבת.

דברי הזוהר בשבח המתקנים ביתם לשבת

כח. ובתקונים סוף תקון כ"ד [136] סיים זה לשונו, ובביתא דלאו אינון מתתקנין אילין תקוני בליל שבת אושפיזין אמרין לאו איהי דא דירה דישראל דאתמר בה ושמרו בני ישראל את השבת לעשות את השבת לדורותם לדרתם כתיב חסר מלשון דירה וכל אילין תקונים צריך לתקנא בליל שבת ע"כ.

שמע מינה תרתי שמע מינה דטפי עדיף לעשות כל אלה סמוך לשבת מלעשותן הבקר אור יום השישי מדקאמר לישנא יתירה וכל אילין תקונים צריכים לתקנא בליל שבת דהא בה עסקינן עד השתא, אלא דבר גדול דיבר בקדשו להזהיר לעשות כל אלה סמוך לשבת דומיא דאינך דנר ופתורא הנזכרים שם, ושמע מינה עונשי המתרשלים בכבוד שבת וכמושבם בחול כך מושבם ליל שבת שאף אם מתקנים מושב ביתם הבקר אור יום השבת לא הועילו בתקנתם, וכל מן דין סמוכו למו מלאכי מרום לאמר לאו איהי דא דירה דישראל וכל דבריהם כגחלי אש להכריז עליו לאו דירה דישראל הוא לאמר

אלהים עזבו רדפוהו ותפסוהו כי אין מציל כי אין שמירה אפס לישראל כמו שנאמר ה' שומר ישראל.

כט. ובזוהר חדש [137] זה לשונו, תא חזי ביומא דשבתא בעי בר נש למחדי ביממא ובליליא ובעי לתקנא ביתא ופתורא ויעביד חירו לעילאין ותתאין ותא חזי כד אתי בר נש מבי כנישתא יהון עמיה מלאכין קדישין מהאי גיסא ומלאכין מהאי גיסא ושכינתא על כולהון כאימא על בנין ובההיא שעתא אתמר יפול מצדך אלף ורבבה מימינך וגו' רק בעיניך תביט ושלומת רשעים תראה כי אתה ה' מחסי כו' לא תאונה אליך רעה וכל דא אם אינש יעול לביתיה בחדוה ויקבל אושפיזין בחדוה.

וכד אתו וחזו שכינתא ומלאכין ביתא מתקנא ושרגא מנהרא ופתורא מתתקנא ואינש ואתתיה בחדוה בה שעתא שכינתא אמרת דין משלי הוא ישראל אשר בך אתפאר ואם לאו שכינתא אזלא ומלאכין עמה וייתי יצה"ר עם כת דיליה ואתחברו עמהון ויאמר זה משלי הוא ומן חיילין דילי ומיד שורה עליו ומטמאהו ויסתלק י"ה מנהון וישתאר אשא עם אשא ומאכליו טמא.

ועל דא ואל תתאו למטעמותיו ופתורא דיליה מליאה קיא צואה ואין צואה אלא יצר הרע וכו' וישלטון עליה מלאכין מסאבין ואנהיגו ליה לגיהנם ובהאי שעתא קראתי ואין עונה בשעת דחקו ובשעה דשליט עליה רוח מסאבא או מרעין או אומות העולם שלטין עליה סכותה בענן לך מעבור תפלה גם תפלתו תועבה ע"כ.

תוכחה למתרשלים בהכנת בתיהם לשבת

ל. ואבי ראה גם ראה אם בעל נפש אתה עד היכן הגיע פגם המתרשלים מלפאר ולכבד את השבת בכניסתו אף כי כיבדוהו ביום אחר כי בהתקדש היום לא מצאה היונה מנוח לכף רגלה.

ואויה עליהן על כמה נשים נכריות אשר זלזלו בתקף חסנא של שבת ומתרשלות במושב הבתים עד לפנות בוקר יום השבת וכמושבם בחול כך מושבם אור השבת, ובמקום שאמרו להקל הן הנה אמרו להחמיר ובמקום שאמרו להחמיר הן הנה אמרו להקל, ובאור השבת הקדוש תדאגנה הנפשות הבאות בקרב ביתם והיו דיראון לכל די ראיון הפח והפחת מושלכים בבית עד אפס מקום למדרך כף רגל ושאר הבית משולח ונעזב היה למוחראות ונפש הבעל סר וזעף שותה בעציצו.

אויה להן אהא עליהן אשר השכינה כביכול מיללת עליהן קלני מראשי קלני מזרועי, איזה בית אשר תבנו לי ואיזה מקום מנוחתי, שמה קננה קפוז גם שם הרגיעה לילית ושאיה יוכת שער, מנגח כתורא וחורב בסף, רחמנא ליצלן מעונשא דידהו אשר לא השוו

כהנת לפונדקית שכאשר קרבו ויאתיון לקרוא קרואיהן במשתה הנשים כאנשים כיבדו בתיהן במבחר המושבות והמצעות של שבת ויום טוב, ולכבוד הדר האשה חמת מלא צואה ופיה מלא דם תיקר מאד בעיניהן וכדי בזיון וקצף בעיניהן להקדיש קרואיהן לבית כאשר הוא שם נוולי נשתווה, ויבוזו בעיניהן כבוד הדר הכלה נאה וחסודה שבת מלכתא אשר הושיט לה המלך את שרביט זהבו ותיקר מאד בעיניו ולא חששו במושב ביתם לכבוד ולתפארת השבת ובתיהן נוולי ישתוון, ישתקע הדבר ולא תעשה כזאת בישראל לתת עזוז וחיל לגבול הרשעה ושפחה כי תירש גבירתה כמו שאמרו במאמר הזוהר הנזכר דבהאי חדווא ותקונא גרמין דאשתארת שפחא בישא בחשוכא ורעבון וכו' וידיעת ההפכים אחת היא חס ושלום.

לא. כי על כל אלה כל בעל נפש יהא זהיר וזריז לומר בתוך ביתו ערב שבת כל פרטי עניינים אלו ויצווים מבעוד יום לתקן מושב ביתו בכלים נאים לכבוד השבת, ואם רואה שהמה מתרשלים בדבר יאזור כגבר חלציו לעשותו על ידי עצמו דבמקום מצוה אפילו המלך שאין כבודו מחול במקום מצוה שיש בה כבוד המקום ברוך הוא כבודו מחול, וכל שכן אפילו הרב דכבוד דיליה הוא ויכול למחול על כבודו דודאי נכון וישר למחול על כבודו מפני כבוד השבת ושלא לגרום רעה לעצמו.

ובכן ידע כי שלום אהלו ושאנן מפחד רעה והקדושה על כן ירים ראש והכנע"ני אז בארץ וישוב אל הארץ כשהיה, ויש בו מהתקון לאדם לתקן את אשר ביער בשדה תפוחים והרס ופרץ את גדרה ומושב יקרה בעון פשעו, עתה בתקון מושבו לכבוד הדרה ישוב ויבנה חורבות.

תקון ב - תקון השלחן בע"ש ועשייתו מד' רגלים כהאר"י

לב. שב"ת נוטריקון ת'ערוך ש'ולחן ב'שבת, ואיתא בספר התקונים תקון מ"ז ז"ל, ושבת צריך לתקנא ביה פתורא בארבע רגלין כגוונא דפתורא דלעילא דאתמר ביה זה השולחן אשר לפני ה' ועלה אתמר תערוך לפני שולחן ופתורא דקודשא בריך הוא דא שכינתא איהי מסטרא דצפון דאיהו גבורה ובגין דא תקינו מארי מתניתין שלחן בצפון ונר דליק לימינא כגוונא דלעילא דאתמר ביה מנורה בדרום מטה באמצעיתא מסטרא דעמודא דאמצעיתא.

תא חזי שכינתא אתקריאת פתורא מסטרא דשמאלא ומנרתא מסטרא דימינא ומטה ממוצעת מסטרא דעמודא דאמצעיתא ובגין דא זווגא דיליה באמצעיתא בין צפון לדרום והא אוקמוה רבנן כל הנותן מטתו בין צפון לדרום כו' פתורא איהי סמיכא על ארבעה סמכין דאיהי כגוונא דגופא דסמכין ליה דרועין ושוקין דאינון ארבע וצריך שית נהמין

מהאי סטרא ושית נהמין מהאי סטרא ורזא דמלה זה השלחן אשר לפני ה' ז"ה בחושבן ו"ו דאינון שית פרקין דתרי דרועין ושית פרקין דתרין שוקין דהא שכינתא אתעביד גופא למלכא בכל תקונא דילה ע"כ.

לג. וכן היה מנהג הרב זלה"ה לאכול בשולחן של ארבע רגלים דוגמת השלחן אשר לפני ה' ולעשותה אורך י"ב טפחים לא פחות ולא יותר, ורוחב ו' טפחים וגובה ט' טפחים כמו שנאמר בשולחן של בית המקדש אמתים ארכו ואמה רחבו ואמה וחצי קומתו, ויכוין עריכתה בצפון כמו שנתבאר במאמר הנ"ל אבל לא יניחנה לשבת שם בצפון שעתה אין לנו כח שתוכל לשבת בצפון בלתי פחד מהקליפות רק לקחת השולחן מן הצפון ולהניחה אל תחת המנורה ויכוין לכלול רחל ולאה שהיא מנרתא דסתימא בדרום, וישיבתו תהא אחוריו לצפון ופניו לדרום מול פני המנורה.

ואשר הריחו בסוד ישרים יכוין בע"ב שבארבע קרנותיו ע"ב דיו"דין ממש ולא כדרך הע"ב שביארנו בסדר החול.

לערוך י"ב לחמים בשבת וסדר הנחתן

לד. וצריך לסדר עליה י"ב ככרות בכל סעודה וסעודה משלש סעודות כדמשמע במאמר התקונים, ואף כי בזוהר פנחס דף קי"ד אמרו זה השולחן אשר לפני ה' ז"ה י"ב אנפין אוף הכי מאן דאית ליה בעי לתקנא ולסדרא על פתוריה ארבע ככרין בכל סעודתא לתלת סעודתי תריסר אנפין ואי תימא לאו אינון אלא שית מדאורייתא דאיהו לחם משנה אלא לא ניכול למדכר ו' בלא חבריה ו' אחרא שית מלעילא לתתא ושית מתתא לעילא לקבל שית דרגין דכורסייא עילאה ושית דרגין דכורסייא תתאה ושית באתכסייא ושית באתגלייא הנסתרות לה' אלהינו והנגלות לנו ע"כ.

מכל מקום מי שאפשר לו יתפוס סברת התקונים אשר היא מוסכמת בדברי הרב ז"ל וכמו שיסד בפיוט, שכינתא תתעטר בשית נהמי לסטר בווין תתקטר הוא סוד הנזכר בתקונים דשכינתא איתעבידת גופא למלכא כו' בתריסר נהמי אשר המה סוד תרין ווין כנזכר.

לה. וידקדק בסדר עריכתם שלשה מימין השולחן כדמות סגול אחד ששני נקודותיו העומדות זה אצל זה כעין צי"רי יהיו לצד שפת השולחן והנקודה האמצעית שעומדת תחתיהם ביניהם תהיה לצד אמצע השלחן, ושלשה האחרים יהיו עומדים כמו כן אל שמאל השולחן באופן שתהיה הנקודה האמצעית שהוא הלחם האמצעי שלהם עומד באמצע השלחן אצל האמצעי של סגול האחר, וששה אלו הם בסוד נוקבין ועל ששה אלו יניח הששה האחרים והמה סוד הזכרים.

ואשר הריחו בסוד ה' ישכיל לדעת את סודן, אשר חכמים סוד שתו בי"ב ככרות אלה לעומת י"ב אותיות של ג' שמות הו"יה העולים לח"ם, וששה התחתונים הנוקבין המה בסוד שש ה"ין שבג' הויו"ת, ושש העליונים סוד הזכרים יו"ד וי"ו מימין יו"ד וי"ו משמאל יו"ד וי"ו באמצע אשר בהצרף אליהם אהבת כללותם המה יעלו לי"ג לעומת י"ג נימין דרישא דא"א כמו שביאר הרב זלה"ה.

לו. וצריך להיות זהיר אף בעת עריכתם על השלחן לערוך אותם שיהיו שני שולי הככרות חוברות אשה אל אחותה ויהיו נראין השני פנים שלהם מכאן ומכאן כאילו הם לחם אחד ובו שני פנים בסוד לחם הפנים.

והעיקר כדי להמשיך עליהם האור מן הפנים העליונים כמו שאמרו בזוהר ויקרא, [138] אמר ר"א מאי ישר יחזו פנימו פנינו מבעי ליה או ישרים יחזו אמר ליה רזא עלאה דאינון ימי קדם דעתיקא קדישא סתימא דכל סתימין וימי עולם דז"א אקרון פנימו דאינון חמאן באורח מישר מה דאצטריך למחמי כו' אשר משם יתבאר כי עיקר ההארה הוא בסוד הפנים, ואמרו בספרא דצניעותא, עד לא הוה מתקלא לא הוו משגיחין אפין באפין ומלכין קדמאין מיתו וזיונהון לא אישתכח, ולכן צריך להזהר שלא ישים הככרות זה על גב זה אשר גורם למעלה שהדוכרא מחזיר פניו מן הכלה חלילה.

לסדר י"ב ככרות אף ביו"ט שחל בשבת

לז. ודע שסדר י"ב ככרות אלו לא ישתנה לעולם אף ביום טוב שחל להיות בשבת מפני שבחינתם אף ביום טוב ושבת ולא יתבטל, וכן במקדש היו סודרים לחם הפנים ביום טוב שחל להיות בשבת בלי ספק, וכן ראיתי למורי נר"ו ואין לשנות.

מנהג לפרוס מפה לבנה תחת הלחם ועל גביו זכר למן

לח. והמדקדקים נהגו לפרוס מפה לבנה על השלחן תחת הלחם ומפה לבנה פרוסה על הלחם והלחם באמצע, וטעם השני מפות זכר למן שהיה כמונח בקופסא טל מלמטה וטל מלמעלה והמן באמצע.

כי הטל רמז לראש הלבן וזהו הטל העליון אשר בו יחיו המתים והטל התחתון הוא רומז למלכות שמים והמן הוא השמים אשר הטל העליון ותחתון שניהם מכתירים את המן והם לו כתר ועטרה כנודע לבאים בסוד ה' ליראיו.

יבאר שהשלחן התחתון מעורר שפע משלחן העליון

לט. ואשרי אנוש יעשה זאת לערוך השלחן לפני ה' כסדר הזה, וכל המסדר שלחנו בזה הענין השלחן העליון ישפיע עליו מלחם השמים אשר כבר נודע למתחילים בחכמה כי השלחן הוא רומז למדת המלכות אשר ממנה יתזן כל בישרא כדמות השלחן שממנו

נזונים כל העולם, וסידור הלחם עליה הוא רומז להשפעה שמקבלת כאשר ישית עליה בעל האשה כמו שנאמר הנני ממטיר לכם לחם מן השמי"ם ואין הלחם מצוי איתה להשפיע לתחתונים אלא מכח הייחוד שאם אין תורה אין קמ"ח, ובאור שבת הוא עיקר הייחוד והזווג וביום השבת היא מקבלת הברכה וההשפעה וממנו יתברכו שאר הימים.

מ. ועל כן צריך לסדר הלחם באור שבת וכל יום השבת כולו על השולחן ויהיה זה התעוררות לשלחן העליון שיתמלא בהשפעה ובטובה ויחוד כל יום השבת ובכן השלחן העליון ישפיע עליו מלחם השמי"ם.

בעריכת השלחן מתברכין כל ימות השבוע, ובסגולת תקונו

מא. ובזוהר פרשת יתרו, [139] תאנא אמאי לא אשתכח מנא ביומא שביעאה משום דההוא יומא מתברכין מיניה כל שיתא יומין עילאין וכל חד וחד יהיב מזוניה לתתא כל חד ביומו מההוא ברכה דמתברכא ביומא שביעאה ובגיני כך מאן דאיהו בדרגא דמהימנותא בעי לסדרא פתוריה בלילא דשבתא בגין דיתברך פתוריה כל שיתא יומין דהא בההוא זמנא אזדמן ברכה לאתברכא כל שיתא יומין דשבת וברכתא לא אשתכח בפתורא ריקניא ועל כן בעי לסדרא פתוריה בלילא דשבתא בנהמא ומזוני.

הנה משם בא"רה גודל סגולת ערוך השלחן לכבוד הדר השבת להיות נחת שולחנו מלא דשן כל הימים, ויש איתנו ביאור אחר במאמר הלז ובמקומו נבאר אותו בס"ד, ונוסף גם הוא תקון לנפש האיש כאשר יסדר שלחנו ישית אל לבו אם באולי מעל מעל בה' והפך את שלחנו ותקן אותו כי הפגם הוא רב והיינו מה שאמרה האשה הכשרה לרבנן שלחן ערכתי לו והפך אותו, [140] הן עתה בערוך השלחן הזה יסודר השולחן העליון אשר פגם בו להכין אותה ולסעדה כמו שנאמר זה השולחן אשר לפני ה' להיות מוכן לענין האכילה רוחנית כמו שנאמר אכלתי יערי וגו' כמו שדרשו סודם בזוהר פנחס דף רמ"א.

מב. ולפיכך יכין כוונתו לזמן כל הבחינות הנזכרות שם לאכול לשובעה ולמכסה עתיק, ובכן יתוקנו שולחנות מלאו קיא צואה בלי מקום בעון פשעו בסעודות הרשות ויהיו כל אלה להשרות עליו הקדושה עתה וגם לאחרונה יזכה לשלחן ערוך בגן עדן כמו שאמרו בזוהר תרומה דף קכ"ה ז"ל, פתורא דבר נש זכי ליה למיכל על פתורא אחרא בעידונא דההוא עלמא כמה דאת אמר כי על שלחן המלך תמיד הוא אוכל ודוד מלכא אמר תערוך לפני שלחן נגד צוררי אתסדרותא דפתורא בההוא עלמא הוא דהא כדין איהו עדונא וכסופא דנשמתא אתהני בהו לעלמא דאתי.

וכי פתורא אית לנשמתין בההוא עלמא אין דהא מזונא וסיפוקא דעדונא אכלי בההוא עלמא כגוונא דמלאכי עילאי וכי מלאכי עלאי אכלי אין וההוא מזונא רזא איהו

דההוא טלא דנגיד ואתמשך מרזא דעלמא דאתי ואיהו מזונא מנהירו משח רבו קדישא ונשמתהון דצדיקייא אתזנו מתמן בגן עדן ואתהנון תמן ע"כ.

תקון ג - תקון המנורה בערב שבת

מג. שבת נוטריקון ב'נרות ש'בת ת'זהר, שצריך כל אדם להיות זהיר לעשות נר יפה לשבת שזהו גם כן מעונג שבת כשהבית מלא אורה וזהו נקרא שלום הבית כי בה יתרחב לב האדם ויגיל וישמח בשבת כי האורה משמחת הלב ומוסיף התרחבות ומנוחה בלב ומפני כך נר ביתו עדיף משום שלום הבית.

עוד טעמים להדלקת נר שבת

מד. ובספר החסידים סימן אלף קנ"ג [141] כתוב זה לשונו, ויברך אלהים את יום השביעי אין אנו יודעין במה ברכו, אלא נלמוד ממה שקלל איוב את יומו וכל האמור שם נאמר להפך גבי שבת כי שם כתיב יקחהו אופל יחשכו ככבי נשפו יקו לאור ואין, מכלל שמה שבירך הקדוש ברוך הוא השבת הוא אורה, שם כתוב אל תבא רננה בו מכאן שיש לו לאדם לרון בשבת בשירות ותשבחות עכ"ל.

מה. ועוד יש טעם אחר בנר שבת כי בשבת ירדו נפשות לישראל נפשות יתירות וכנגד אותו הנפש תקנו חכמים להדליק הנר כי נר ה' נשמת אדם, ולפי שהנשמות האלו ירדו מן המקור העליון אל השכינה וממנה פורחות על ישראל על כן אמרו חכמים שהאשה היא המשתדלת בהדלקת הנר.

מו. וזה לשון הזוהר פרשת בראשית דף מ"ח ע"ב, נר של שבת לנשי עמא קדישא אתייהיבת לאדלקא וחברייא הא אמרו דאיהי כבת בוצינא דעלמא ושפיר אבל רזא דמלה האי סכת שלום מטרוניתא דעלמא איהי ונשמתין דאינון בוצינא עלאה בה שריין ועל דא מטרוניתא בעיא לאדלקא דהא בדוכתה אתאחדת ועבדת עובדא ואתתא בעיא בחדו ורעותא דלבא לאדלקא בוצינא קדישא דהא יקרא עילאה הוא לה וזכו רב לגרמה למזכי לבנין קדישין דיהון בוצינין דעלמא באורייתא ובדחלתא ויסגון שלמא בעלמא ויהיבת לבעלא אורכא דחיין בגין כך בעיא לאזדהרא ע"כ.

בסוד נר שבת

מז. ואולם עיקר טעם נר של שבת ראשו מגיע השמימה למלכות שמים אשר היא גדילי"ם תעשה לה ונעשית בסוד נ"ר והם ג' יחודים הוי"ה ואהי"ה, הוי"ה ואלהים, הוי"ה ואדנ"י כנזכר בתקונים, וטעם היות ב' נרות לפי כי יש גם כן נר ב' ג' ייחודים דזו"ן כנודע, ולפי כי עיקר סוד הנר בה על כן עיקר המצוה חל על האשה להיות היא מדלקת נר של שבת וכן איתא בתקונים דף ס"ט ע"ב, וצריך אתתא לתקנא שרגא בליל שבת לימינא

ואתחשיב לה כאילו תקין מנרתא בדרום ופתורא בצפון ועלייהו אתמר הרוצה להחכים ידרים להעשיר יצפין ואינון שכינתא עילאה מנרתא לדרום צריכה לתקנא לה בגין דתמן חכמה ובגין דא הרוצה להחכים ידרים.

(**א"ה**, בזה תבין טעם הזהיר בנר שבת שזוכה לבנים תלמידי חכמים כמו שאמרו בפ"ב דשבת [142] יען מנורה בדרום קו החכמה).

מח. והנה מבואר מדברי המאמר כי הדלקת הנר הוא מכוון אל האשה, ועוד נמצא ראיה מן התיקונים דף י"ד ע"ב ז"ל, ואיהו מנורה נר דליק מסטרא דשכינה דאתמר בה נר ה' וצריך למיהוי לימינא לקבלא משחא ונהורא פתילה שכינה משחא דילה צדיק שמן כתית נהורא דילה עמודא דאמצעיתא וכו', אשר ממאמר זה ממנו נקח כי האשה היא הראויה יותר להדליק נר זה כדי להמשיך לכלה שהיא הפתילה מלמעלה שמן כתית מן הצדיק ואור מתפארת ישראל.

ובזוהר פרשת תרומה, [143] כי נר מאי נר אלא כד מקבלה מבין תרין דרועין עילאין רמ"ח שייפין עילאין ואיהי פתחת תרין דרועין דילה לגבייהו אקרי נר, נמצא כי היא נקראת נר כאשר היא מקבלת אברים עליונים כי היא נגדלת ועולה למעלה.

ועוד ימצא בענין הנר של שבת הארה גדולה לעינים שלה על כי היא נקראת עולימתא שפירתא דלית לה עייניו כמו שאמרו בזוהר משפטים דהיינו רחל אשר לא נאמר בה זולת יופי שנאמר ורחל היתה יפת תואר ויפת מראה ולא נאמר בה עינים זולת בלאה שנאמר ועיני לאה רכות ולכן אנו מביאים לה הארה עליונה על ידי הדלקת הנר, ובעת קבלת שבת בהסתכלותו בה ניתוסף כל התקון.

מט. ועל כן אשר אין ידו משגת לקנות נר לשבת ולקידוש היום נר שבת קודם על כי על ידי הנר מלכות שמים היא העולה למעלה, אבל יין של קידוש הוא כדי להמשיך לה אור מלמעלה, וכן היא ההולכת קדמת נר חנוכה מפני כי בנר חנוכה לא ימצא בה זולת הארה מן האורות העליונים היורדים אליה ועדיין היא קטנה כנודע, אך אמנה בנר של שבת גדילים תעשה לה ונעשית בסוד נ"ר והם הייחודים הנזכרים.

ומפני זה צריך להזהר שלא להקדים יען כי לא עצר כח יד האיש הגשמי להעלותה למעלה לעשות אותה בסוד נ"ר וגם לא יאחר לפי כי כבר עלתה אליהם בהקדש היום וכבר נעשית בסוד נר ומה מועיל לה עוד ההדלקה בכוונה זו, אך אם חפץ להדליק מבעוד יום ולקבל עליו תוספת שבת מיד רשאי כי יש באדם כח מסור בידו לתקן עד מקום שנשמתו נמשכת משם, וכאשר יקבל עליו תוספת שבת מעתה אין זה מקדים

ובלבד שיהא מפלג המנחה ולמעלה שהוא שעה ורביע קודם הלילה שאז יעצר כח בידו לקדשו כאמור.

טעם לעריכת הנרות על ידי האיש

נ. וכתב מהרח"ו ז"ל, תזהר אתה בעצמך בתקון הנר של שבת אך ההדלקה תהיה על ידי אשתך ע"כ, וטעם פשוטו של דבר הוא על אשר חכמים הגידו [144] דטעם שנצטוית האשה על הנר על אשר היא כבתה נרו של עולם נר ה' נשמת אד"ם, ואולם גם האיש ראוי להטפל בה אשר בזה יש מהתקון למעשה העגל אשר כבו המה נרו של עולם באמת במעשה העגל כי כאשר קבלו התורה היו חירות ממלאך המות, אכן במעשה העגל שבה הגזרה לאיתנה ונמצא כי הם כבו נרו של עולם כי במעשה העגל לא נמצאו נשים כמו שנאמר ואשה בכל אל"ה לא מצאתי עד שלפי ענין זה היה נראה לפטור אותה מהדלקת הנר בשבת.

נא. ולכן דרש ההוא גלילאה ביושר אמרותיו לאמר, היא כבתה נרו של אדם כי באותה שעה נסתלקה הנשמה ממנו כמו שאמרו בזוהר דאבד ההוא זיהרא עילאה, ועוד כי נתמעט קומתו וכל אותם הנשמות אשר כלולות בגופו באותו חלק שנתמעט מתו גם כן, ועל אלה חל החיוב על הנשים בענין הדלקתה ולאנשים לתקן אותה ולהכין אותה או שניהם כאחד כשאין להם אשה והמה חוץ לביתם להדליק שני נרות.

ובכן תוסיף תת כחה לו במעשה נר זה לקחת הארת הכתרים אשר נוטל מישראל במעשה העגל ונטלן משה כמו שנאמר ומשה יקח את האהל מלשון בהלו נרו עלי ראשי, ולהיות כי אותם הכתרים הן הנה הנשמות כולם של ישראל שניתוספו בכל אחד מהם כשאמר נעשה ונשמע, לכן בערב שבת אנו מכוונים בקבלת שבת כשאומר מזמור שיר ליום השבת לקבל תוספת נשמה ממשה, וכן ראשי תיבות של מ'זמור ש'יר ל'יום ה'שבת היינו למש"ה, וזהו טעם הדין דלדידן כיון שהתחיל מזמור שיר ליום הוי כברכו לדידהו יען כי אז האדם מקבל תוספת נשמה של שבת כמבואר לפנינו.

כוונת ההדלקה ע"ד הסוד

נב. וכתב עוד להדליק ב' נרות לעומת ב' זווגי או"א וזו"ן ולעומתן יש גם כן בחצונים ב' נרות, ועל כן ישית כל איש הישראלי מגמת פניו לכבות בב' נרות של הקדושה לב' נרות שבקליפת שבתאי המושל בשבת כמו שאמרו בר"מ, [145] ואשר המה עושים שני פתילות הוא נגד זכור ואחד נגד שמור והם בסוד זכר ונקבה כי כן זכור ושמור בדבור אחד נאמרו, ואולם כאשר נתבונן כי המה ב' פתילות בנר אחד, השני פתילות יהיו בסוד

יוסף ובנימין כי על שניהם יצדק זכור ושמור ואין ראוי להפריד ביניהם, וכן כתבו קצת מגורי האר"י ז"ל.

מנהג מורו לתקן ז' פתילות וסודו

נג. ומורי היה נוהג לתקן שבע פתילות לעומת השבע שמות מרגלאין אשר בם נכוין בשבע ברכות של שבת להאיר לעומת הכלה הנעימה לקבל שבעה מאורות אלה, כי על כן היו שבעה קני מנורה אשר היא בסוד בת שבע, וכן נהגתי על פי דברות קדשו.

כל המוסיף בנרות שבת זוכה לאור הגנוז

נד. ועל כל פנים יהא זהיר כל אדם שלא לפחות משני נרות וכל המוסיף מוסיפין הארה בנפשו, ואמרו המקובלים כי כל הזהיר להרבות בנרות שבת זוכה להארת אור הגנוז משבעת ימי בראשית שצפה בה אדם הראשון מסוף העולם ועד סופו אשר הניחו הקדוש ברוך הוא חלק זה למנת חלקם וכוסם של מכבדי השבת ומאירים אותה בנרות ומאורות, שמטעם זה אמרו כבוד שבת נרותיה יען אשר בסגולת הנרות בם תכונן באור המופלא ההוא.

הזהיר בנרות מגינים עליו מן המזיקין

נה. ולעניין זה אמר [146] נובלות עולם הבא הוא שבת, כי אור האמיתי הוא לעולם הבא ומה שנבל ממנו חלק אחד מחלקיו הוא מאיר בשבת על ידי נרותיה, ועוד בכח סגולתה ששני נרות שבת נגד שני שרפים דכתיב כי מלאכיו יצוה לך וסמיך ליה מזמור שיר ליום השבת שסוככים עליו באיבריהם כנף אחד למעלה וכנף אחד למטה דכתיב בהלו נרו עלי ראשי, וכתיב נר לרגל"י דברך שכשהשרפים רואים הנרות ערוכות סוככים אותם בכנפיהם שלא יזיקום המזיקים ושרפים נוהמים כאריה קדוש קדוש קדוש, קדוש בעליונים קדוש בתחתונים קדוש בכל העולמים.

סגולת נרות שבת וסגולת המדליק בשמן זית

נו. ונוסף גם הוא תפארת סגולתה אשר חכמים הגידו בילקוט פרשת בהעלותך ז"ל, כבוד השבת נרותיה הם כבודה, אם שמרתם נרות של שבת אני מראה לכם נרות של ציון שנאמר בעת ההיא אחפש את ירושלים בנרות ואיני מצריך לכם לראות באורה של חמה אלא בכבודי אני מאיר לכם שנאמר לא יהיה לך עוד השמש לאור יומם ולנגה הירח לא יאיר לך והיה לך ה' לאור עולם, והאומות עתידים להיות מהלכים לאורכם שנאמר והלכו גוים לאורך ואיזה אור הקדוש ברוך הוא מאיר לישראל באורח צדקה שנאמר וזרחה לכם יראי שמי שמש צדקה וכל כך למה בזכות הנרות שמדליקין בשבת ע"כ.

נז. ועוד לה בכח סגולתה לזכות לבנים תלמידי חכמים ולהאריך ימיו של אדם כמו שאמרו בזוהר, וזכו לגרמאה למזכי לבנין קדישין דיהוון בוצינין דעלמא באורייתא ובדחלתא ויסגון שלמא בעלמא ויהיבת לבעלה ארכא דחיים וכו'.

מעשה בחסיד שהאריך ימים בהיותו זהיר בשמן זית

נח. ובספר חסידים סי' בע"ר, מעשה באחד שהאריך ימים יותר מדאי ולא מצאו לו שום זכות אלא שלא היה מדליק בערב שבת אלא בשמן זית ע"כ, וכן נהגו המדקדקים בסודה וסימניך ודוד עול"ה במעלה הזתי"ם.

נט. והנה רבותינו ע"ה הם אמרו [147] שלשה דברים צריך אדם לומר בערב שבת עשרתם ערבתם הדליקו את הנר, וכולא רמיזא בחכמה כי מלכות נקראת בי"ת וצריך לקשרה ביסוד בסוד ערב שבת, וכיצד תיקונה, עשרתם סוד מלכות שמים בסוד אוקירו לנשייכו כי היכי דתתעתרו, ערבתם סוד היסוד כנזכר לעיל, הדליקו את הנר להאיר על יסוד מלכות גווני דנר שהן ד' אורות דתפארת כולל ג' אבות שהן מראה קשת בגווני שפירן לעומתן בחול שנתלבשה במט' שלשה גווני קשת שחורות ואז וראיתיה עם אור לבן אדום ירוק כנודע בספר התקונים [148] בכמה מקומות.

תוכחה לנשים המדליקות נר שבת בבגדי חול

ס. ואיש התמים יאמר בתוך ביתו ערב שבת מעלת יקר מצוה זו ומה נעשה בה בשמים ממעל כי לכן תחזקנה ידי הנשים בראותן כמה מועילים מעשיהן למעלה, ובכן ניווסרו כל הנשים אשר זלזלו בתקף חסנה של מצוה זו לבא להדליק נרות של שבת בבגדים הצואים אשר עליהן ולכן שתו שמיר שית.

וטח עיניהן מראות ולהשכיל לבותן מה המצוה הזאת ומה טעם יש בה כי רבה היא ומושב יקרה בשמים ממעל להאיר אל עבר פני הכלה העליונה הנקראת נר אשר היא מאירה לפני בעל נעוריה, איוולות מדרך פשעם איך ימלאו את לבן הרע לעמוד לשרת בשם ה' ולהאיר אל עבר פני עליונים למעלה בבגדי זוהמת ימי החול, בגדים שבישל בהם קדירה לרבו ימזוג בהם כוס לרבו, ואיה איפה חדוותא ורעותא דלבא ותקונא דגרמא אשר הוזכרו בכמה מחכמי הזוהר ע"ה.

סא. והמה נתנו כתף סוררת להבזות בעל"יהן בעיניהן וזוהמת ליס"טרון חופפת עליהן, אללי אללי בוזות כבוד מלכות שמים ומרבות בכבוד בשר ודם אשר כל אחת מהנה בצאתן אל החצר החיצונה אל העם למשתה הנשים ילבשו בגדי משי ורקמה, וכל שכן בצאתם לקראת כלה של בשר ודם חמת מלא צואה ופיה מלא דם הלא על לבושם יפילו גורל שלל צבעים רקמה ללבוש בגדי תפארתם ותפארת העכסים והקלגסים ותבאי בעדי

עדיים אחת למעלה ושבע למטה וכדאי בזיון וקצף רב בעיניהן להראות החוצה אל העין בבגדי החול כי עוד מעט וסקלוה כל רעותיה לאמר מדוע ככה עשית להגלות נגלות אל פנינו ואל פני הכלה כאחת שפחותיך, ואת כי שטית מאין פנות היות לך תפארת הבגדים ועדיי עדיים כדת הנשים צאי לך צאי לך אל נא תשת עלינו חרפה להראות איתנו.

ואם כה יהיה משפט גיעולן כאשר יבצר מהן כבוד הדר כלה של בשר ודם, הלא לכבוד הדר מלכות כלה נאה וחסודה אשר בהיכלה כולו אומר כבוד ויקר והדר אשר לא יכילנו רעיון אנושי כאשר היא עטרת תפארת ביד ה' ונאספו שמה כל ההדרים, על אחת כמה וכמה חובה כפולה ומכופלת לכבוד עלינו להדר ולקלס את שם כבודה וכי תבואו להראות אל עבר פניה לשית כל אשה עדייה עליה לכבוד הדרה ותפארתה.

וטרם יגשו לשרת שם יכונו לקראת אלהיהן ולקדוש ה' מכובד ולהקדים שעה אחת לפני בא עת אהבת דודיהן להדליק את הנר, ירחצו מים במי חמין אשר בחיוב זה אחד האיש ואחד האשה כולן שוו בשיעוריהם לכבוד השבת כאשר ביארנו למעלה.

עונש נשים המתות בשעת לידתן

סב. ומצוה להיות כל איש שורר בביתו להכריחן על ככה שיפנו להן שעה אחת לפני הדלקת הנר להכון לקראת אלהיהן ולאיים עליהן באימת הדין העליון אשר אמרו [149] על שלש עבירות נשים מתות בשעת לידתן ואחת מהנה הדלקת הנר, ואין ספק אשר היא נידונית בעת שבתה על המשבר תחלה על ככה על דרך שאמרו בזוהר בפסוק ויבאו בני האלהים להתיצב על ה', וכי על ה' קיימין אלא בשעתא דאילין קיימין על דינא דינא קדמאה דכלא במאן דלא יהיב יקרא לשמא דקודשא בריך הוא והיינו על ה' כו' ע"ש בפרשת פנחס. [150]

סג. וכן הדבר הזה בשבתן על כסא משברותם אויבים בנפש יקיפו עליהן לקחת נפשן זממו על דלא חשו ליקרא דשכינתא והרבו את כבודן ומיעטו כבוד שמים וכפשע בינם ובין המות על זאת בלבד, אשר מי ביקש זאת מידן לטהר ולרחץ קרקעות הבתים וגריפת הספסלים מידי ערב שבת בשבתו מאין הפוגות ותהיין צרורות מאז הבוקר עד עת בא השמש בכל עוז ותעצומות למלאות קברות תאות לילית אשר היא באמת עומדת אחר כותלן להסיתן ומרעה אל רעה תענגם מאין פנות אל כבוד הדר השבת אשר שם הרגיעה בקרב בתימו לעולם במעלליהן אשר לא טובים.

וביותר בערב שבת בין השמשות לא תתנם השב רוחן תקלה אחר תקלה אשר זה דרכה איתם כאשר מצוה זו לכבות נרות של הקליפה ועל כן תסובב למו לבטל כבודה של שבת מרעה אל רעה למען ספות הרוה את הצמאה עד לא יעצרו כחן להחליף שמלותיהן

להבחין ולהבדיל בין הקדש ובין החול להבזות את דבר המלכה מלכות כל עולמים לבלתי תעוז לה בכבוד הדר מלכותה אשר יהדרו אותה בבואן כדת וכשורה להאיר אל עבר פניה.

והאשה אשר חיברה היוצ"ר מתחלה המליאה לה דעת ויראת ה', תשית כל דברינו אלה לעומתה ולא תפנה דרך הנשים המקוללות ההן אשר נתנו יקר למדרך כף רגל אנשים, ויתר הבז בזזו אשה רעותה וישליכו אחרי גוון יקר תפארת שכינת עוזינו, וכן לא יעשה שפחה כי תירש גבירתה חס ושלום.

להזהיר הנשים לטהר ידיהם קודם ההדלקה, וה' סגולות שבנר שבת

סד. ועל כל אלה תפארת רום אנשים הניגשים אל ה' תהיין עיניו פקוחות בכל ערב שבת להזהירן על כל אלה לפאר ולהדר כבוד השכינה הבאה לשרות עלינו ולפרוס עלינו סוכת שלומה, וביותר להזהירן לטהר את ידיהן לפני הדלקה לברך בנקיון כפים שלא לנאץ את השם הנכבד והנורא בידים מטונפות חס ושלום ובכן ידע כי שלום אהלו ויזכה לחמש הסגולות הנאדרות בה כנזכר לעיל, **א**. בנים תלמידי חכמים ויראי אלהים, **ב**. אורכא דחיים כנזכר בזוהר, **ג**. להמלט מן המזיקין כנזכר לעיל, **ד**. לאור באור הגנוז משמש ימי בראשית כנזכר, **והה'**. הכי נכבד למהר גאולתנו ופדות נפשותינו ולא יהיה עוד השמש לאור עולם.

דיני הדלקת נר שבת

סה. ובעת ערוך הבעל הבית את הנרות יהא לזכרון בין עיניו להתנות עליהן לטלטלם בשבת להוציאם משם לבל יכשלו באיסור מוקצה בשבת אם יוציאוה ממקומה בשבת, אך כשהוא מתנה מערב שבת שיטלטלנו משיכבה מותר לטלטלו אחר שכבה כמו שכתב הר"ן בפרק כירה והרמב"ן על פי הירושלמי.

סו. ונותנים כלי תחת הנר לקבל נצוצות אבל לא יתן לתוכו מים אפילו מבעוד יום מפני שמקרב זמן כבוי הנצוצות, ומכל מקום כתבו בתשובות הגאונים שמותר ליתן מים בעששית שמדליקים בה בערב שבת כיון שאינו מתכוין לכיבוי אלא להגביה השמן שלאחר שיכלה השמן יכבה תכף ולא יתקלקל הכלי, אכן אם בליל שבת נסדקה העששית ונוטף השמן אינו רשאי לתת כלי תחת הנר לקבל השמן הנוטף מפני שהוא מבטל כלי מהיכנו כמו שאמרו בגמרא [151] אבל מבעוד יום מותר ליתנו, ואם לא נטף לתוכו לא נאסר הכלי לטלטל וזה פשוט.

עיקר ההדלקה בנרות שבשלחן, ואופן הדלקת הנר ביולדת

סז. וכתב הרמב"ם דעיקר הדלקה תלויה בנרות שמדליקין על השלחן אבל לא בשאר הנרות שבבית, והמרדכי בפרק במה מדליקין כתב להניח הנרות במקום שמדליקין לא להדליק במקום זה ולהניח במקום אחר, ודלא כמ"ש הא"ז על הנשים שהגיע זמן טבילתן ליל שבת שמדליקות בבית הטבילה, וכן לא יעשה רק בעלה ידליק ויברך על נרות שעל השולחן.

סח. וכן ראוי להזהר בזמן שהיא יולדת שלא להביא הנרות לפניה לברך רק תדליק על ידי הבעל ויברך על נרות שעל השלחן ויביאו לפניה נר אחר ותדליק בלא ברכה, שכתבו הגהות מיימוניות שאין לאשה נדה בימי ראייתה ליכנס לבית הכנסת או להתפלל או להזכיר השם או ליגע בספר, ואף המקלים כשיטת רש"י היינו בנדה או אחר הלידה אך בתוך שמונה ימים ללידתה כולי עלמא מודו שאסור, ולפיכך אשה יראת ה' היא תתהלל שלא תברך כשהיא יולדת.

כמה דינים בברכת נר שבת

סט. וכתב הב"י בשם תשובת אשכנז ששנים או שלשה בעלי בתים שאוכלים במקום אחד שכל אחד מברך על מנורה שלו ובעל א"ז מגמגם בדבר, ועל כן נכון ליזהר בספק ברכות ולא יברך אלא אחד וכל שכן שלא יברכו שנים במנורה אחת שיש לה קנים, ובזה שגו רבות בנות.

ע. ולפי שאפליגו רבוותא יש אומרים שמברכין קודם ההדלקה עובר לעשייתן ויש אומרים שמברך אחר ההדלקה דסבירא להו דמיד כשבירך קבל עליו את השבת ואסור לו להדליק אחר כך, נכון להיות כל אשה מתנה מתחלה שאינה מקבלת שבת בכך ותברך קודם הדלקה עובר לעשייתה כדרך כל הברכות, ואפילו תנאי בלב סגי כמו שכתב המרדכי ז"ל ובכן לא יצטרכו לעשות תקון הנשים.

עא. ומיהו אם שכחה מלברך, אם נזכרה קודם זמן איסור הדלקה עושה התקון ההוא ומברכת, ובתנאי זה אין חילוק בין שבת ליום טוב שלעולם צריכות להתנות בין בשבת ובין ביום טוב דלא פלוג, וכשהאיש מדליק אין צורך לתנאי זה, ומכל מקום האשה היראה לא תתנה כי אם לצורך.

אחר ההדלקה ראוי להעתיר על חינוך הבנים וביותר על הגאולה

עב. וכתבו הראשונים ז"ל שראוי לכל אשה לעתור ולרצות בעת עלות את הנרות לפני ה' באשר היא המצוה המוטלת עליה על נחלת ה' בנים מאירים ומזהירים בתורת ה' ולאור באור החיים היא ואישה ובניו בקרב ישראל אשר היא כח סגולתה של מצוה זו, כמו

שביארנו למעלה אשר בעת עשות המצוה סגולת המצוה תוסיף תת כחה לה להתקבל העתרתה יותר.

וביותר תתאמץ בעתירתה על הגאולה העתידה כי עת לחננה על קיום הבטחתו יתברך אלינו כמו שביארנו למעלה מאמרו יתברך לישראל [152] אם שמרתם נרות של שבת אני מראה לכם נרות של ציון שנאמר בעת ההיא אחפש את ירושלים בנרות וכו'.

מנהג נשות ירושלים לומר פסוקי תפלת חנה אחר ההדלקה וטעמו

עג. ומנהג טוב לנשים יקרות שבירושלים לאמר בעת עלות את הנרות מקראי קדש שבתפלת חנה ותתפלל חנה עד וירם קרן משיחו, ואפשר שטעמן של ראשונים בזה על כי כל עיקר של פרשה זו היא שבחא דמטרוניתא כמו שאמרו בזוהר ויקרא דף י"ט ע"ב, וכסא כבוד ינחילם דא קודשא בריך הוא דהוא אחסין כורסיא דיליה לעבדוהי וכו' ויתן עוז דא קודשא בריך הוא וירם קרן משיחו דא כנסת ישראל דאקרי קרן היובל משיחו כמה דאת אמר משיח אלהי יעקב בגין כן קרן משיחו וכו' ע"ש.

ועל כן נאה ויאי בעת ובעונה ההיא לערוך לפניה מקראי קדש אלה דהא בדוכתאה אתאחדת כמו שביארנו כמה מאמרי הזוהר למעלה, וכשהאיש מדליק גם הוא יחזיק במעוזו בפרטי אלה הדברים האמורים.

תפלה ע"ד הסוד לאיש המדליק נר שבת

עד. ואשר הריחו בסוד ה' ליראיו יאותה לו לבטא בשפתים סוד פרטי כוונתם בתואר זה. **ליחדא** שמא דקודשא בריך הוא ושכינתיה וכו' הנני בא להעלות נר שבת אשר היא העולה למספר ג' ייחודי או"א שילוב הוי"ה ואהי"ה בכתר ושילוב הוי"ה אלהים בחב"ד ושילוב הוי"ה אד"ני בו' קצוותיהן, ונר שנית ישוה לו בזו"ן היא העולה למספר ג' יחודיהם גם הם והנרות הללו המה יעלו במספר ת"ק כמספר שם שד"י במילואותו צדיק חי העולמים המעלה יחוד וזווג הריע"ים והדודים, ובכן בכח סגולת הנרות הללו תיבה תחתיים שניים ושלישים תעשיה וידעכו כפשתה יכבו נרות גבול הרשעה, רמ"ה ידך בל יחזיון יותצו ושבו והיו לבער.

ובכח שם ס"ג עם י' אותיותיו אשר תבואנה בו החתום בו' קצוות דאימא העולה ע"ג גע בהרים ויעשנו כלו בעשן כלו, כי עמך מקור חיים באורך נראה אור לאור באור החיים הנצחיים ותורה אור אשר לא תמוש מפינו ומפי זרענו ומפי זרע זרענו מעתה ועד עולם, והעם היושבים בחשך יראו אור גדול בשובך לציון ברחמים כאמור מפי כבודך בעת ההיא אחפש את ירושלים בנרו"ת, אל תעזבנו אבינו ואל תטשנו מלכנו ואל תשכחנו יוצרינו הלא אתה תשוב תחיינו ועמך ישמחו בך, ויהי נועם ה' אלהינו וכו'.

ושוב יברך להדליק נ"ר של שבת ויכוין בשילובים הנזכרים, ואף אם לא ידליק הוא, יכול לכוין לכך בשובו מן השדה לביתו בעת קריאתו בפרק במה מדליקין בהגיעו למאמר הדליקו את הנ"ר, ואף בנרות שבבית הכנסת יכין לכוין כוונה זו ולא עיכב שגם המה לכבוד השבת הודלקו.

המקבל שבת בשדה רשאי לחזור להדליק הנרות בביתו

עה. וכשיוצא לקבל שבת מבעוד יום אל השדה כמו שנבאר להלן כמנהג חסידים הראשונים ז"ל, אף על פי שלא הדליקו נרות בבית ויצא לקבל שבת ואחר כך בא לו להדליק אין בכך כלום איסור כיון שכוונתו לכך מתחלה, וגם שההדלקה לכבוד שבת עצמו אין לחוש אבל ענין אחר אין ראוי לעשות כמו שכתב ה"ר משה בן מכיר ז"ל, ואף אם היתה כוונתו מתחלה לקבל שבת בעת ההיא יכול לומר להדליק הנר ושאר דברים שצריך ולא יחוש כמו שכתב מהרי"ו.

יזהר להדליק נר לאביו ואמו בתוך שנתם

עו. גם יהא נזהר להדליק נר לכבוד נפש אביו ואמו בתוך שנתו והמת יהיה לו נחת רוח כי בלילי שבת באים לבקר את ביתם כמעשה דרבי [153] שהיה בא אל ביתו בכל ליל שבת כי על כן ציוה לפני מותו נר יהא דלוק במקומו.

ואמרו על ר' יוסי הגלילי שהיה בא אל ביתו מידי שבת בשבתו וחשדו לאשתו שני תלמידים ששמעו קולו של ר' יוסי הגלילי שהיה עוסק בתורה וחשדוה שהיה שום אדם שנתייחד עמה והודיעו הדבר לבית דין והביאוה ורצו להלקותה ואמרה שהוא ר' יוסי הגלילי אישה ולא האמינוה, לשבת אחרת בא כמנהגו ומצאה בוכה ומצטערת על שחשדוה בזה ובשחרית גילה עצמו לצבור בבית הכנסת והעניש רבים מהם ושוב לא שב לבוא עוד אל ביתו.

עילוי הנשמות בלילי שבתות

עז. אשר מכל זה מוכיח ההתעוררות רב שיש לנשמות בלילי שבת עד שמצטיירים בצורת הגוף ממש, והענין הוא כמו שביארנו פרק ב' דראש חדש כי בשעה שהרוח יורד מגן עדן העליון לגן עדן התחתון אז מוליך עמו אור גדול שקיבל למעלה ומאותו האור יורד גם כן אור בהיר מאד לנפש אשר בקבר ומתלבשת הנפש באור הזה בצורת הגוף ממש ואז מתחברים העצמות יחדיו ומצטיירים בצורת הגוף שהיה בעולם הזה ונראים החוצה אל העין, ומבואר בזוהר פרשת תרומה [154] כל הענין הזה באורך, ומסיק התם דאילולי אתיהיב רשות לעין היה כל אדם רואה בלילי שבת וראש חדש ויום טוב כדמות צורות עומדות על גבי הקברים ומודים ומשבחים להקדוש ברוך הוא ע"ש.

עח. כי על כל אלה ראו כת הקודמין להנהיג להיות כל איש דולק בביתו נר מיוחד לנפש המת, והן עוד היום בני אשכנז מחזיקים במנהג הזה ונזהרים בו מאד.

אמירה לעכו"ם בביה"ש מותרת אף בנר שמדליקין לנפש המת

עט. והתיר רש"ל לומר לגוי בין השמשות להדליק נר לנפש האב והאם שכל הדברים שהם אסורים מדברי סופרים לא גזרו עליהם בין השמשות, והוא שיהא שום דבר מצוה או דוחק כגון אם היה טרוד ונחפז לדבר שהוא משום שבות ואם לא יעשה כן יהיה לו צער בדבר התירו לו שבות בין השמשות, ומטעם זה מותר לומר לגוי בין השמשות להדליק לו נר שבת, והוא הדין גם כן שמותר לומר לגוי להדליק נר לנפש מתו דהמנהג שנזהרים באותו נר והוה ליה כצורך גדול.

לבטא בשפתיו לאמר הדליקו את הנר

פ. ואיש התמים יתאמץ על כל אלה להזהיר לבני ביתו ולזרזם מבעוד יום עליהן, ואף אם אנשי ביתו הם זריזים יבטא בשפתים לאמר הדליקו את הנר כי הדיבור עושה רושם גדול ותקון גדול למעלה.

ויש בה מהתיקון את אשר היה נרגן מפריד אלוף ג' יחודי זו"ן ואשר כיבה והחשיך מאורות עליונים למעלה בעון פשעו, ומה גם על הפרט אשר החשיך את נשמתו נר ה' נשמת אדם הלך חשיכים ואין נוגה לה, ולפיכך כבתה הן זקוק לה הדלקה עושה מצוה להזהירה ולהאירה באור החיים הנצחיים ויוסיף תת כחה למעלה להאיר המאורות העליונים והיה המשכן אחד שבת אחים גם יחד.

תקון ד - תקון המטה בערב שבת

פא. גם הצעת המטה בערב שבת ראשה מגיע השמימה לתקן את הכלה האהובה בסוד המטה כמו שאמרו בזוהר [155] מטה אתיהיבת ליעקב ולכן וישתחו ישראל על ראש המטה, ובתקונים מ"ז, מטה באמצעיתא מסטרא דעמודא דאמצעיתא פירוש דשכינתא אתקריאת מטה מצד הז"א ובגין דא זווגא דיליה באמצעיתא בין צפון לדרום והא אוקמוה רבנן כל הנותן מטתו בין צפון לדרום הווין ליה בנים זכרים וכו'.

וכן אמרו בתקון כ"ד, מטה למערב בין צפון לדרום לתקנא ליה לגבי עמודא דאמצעיתא דאתמר ביה בני בכורי ישראל וכו', ולכוונה זו סוד שתו חכמים בדברות קדשם [156] ותזנח משלו"ם נפש"י זו מטה מוצעת כי בהעדר ערוך המטה לעורר מקום שורשה בטל שלו"ם הבית חס ושלום, ועל כן אמרו בתקונים, ובביתא דלאו אינון מתתקנין אילין תקונים בשבת אושפיזין אמרין לאו איהי דא דירה דישראל דאתמר בה ושמרו ב'ני י'שראל א'ת ה'שבת וכו'.

פב. ועל כן נכון להיות כל איש זהיר בביתו לעשות בערב שבת התקון שלם ולצוות להציע את המטות בצירוף שאר התקונים הנזכרים לעיל שגם זו אחת מתקוניה כמו שביארנו למעלה מאמר הזוהר פרשת בשלח [157] בפסוק נעשה נא עליית קיר וכו' מטה ושלחן וכסא ומנורה, ארבע אילין למה אלא בגין דאינון תקונא דכנסת ישראל והכי אתקרי וכו' ואמאי אקדימת מטה בגין דאיהי חביבא עלה יתיר.

דעת הזוהר באופן העמדת המטה

פג. ופירשו בזוהר [158] דמאמר הנותן מטתו בין צפון לדרום היינו ראשה למזרח ומרגלותיה למערב כאשר תראה בכמה מאמרי הזוהר ותקונים אשר מפורש מהם פירוש זה, ורבים חששו למה שכתב באורח חיים סי' ג' דכשם שצריך להזהר שלא לעשות צרכיו בין מזרח למערב מפני שהשכינה לעולם במערבו של עולם ומזרח הוא הצד שכנגדו הרואה פני השכינה ואין ראוי להיות פירועו לשום אחת מאלה הצדדים, כן ראוי להזהר שלא לתת מטתו בין מזרח למערב אם אשתו עמו, וכתב שנכון להזהר אפילו אין אשתו עמו.

פד. ואולם הטור לא הזכירו דסבירא ליה דשרי אפילו לעשות צרכיו בין מזרח למערב במקום שיש מחיצות דלא כדעת הרמב"ם כל שכן תשמיש דמותר במקום שיש מחיצות, ולפיכך מי שאי אפשר לו להסב מטתו בין צפון לדרום אין עליו איסור בין מזרח למערב, ואדרבא טפי עדיף להסב מטתו בין מזרח למערב לפי פירוש הזוהר במאמר הנותן מטתו בין צפון לדרום, וביותר בזמן שאשתו עמו ומצות עונה היא מן התורה כמו מצות הנחת תפילין והתכלית הוא זה להיות בין מזרח למערב כדי שתהא נמצאת שם השכינה כי היא במערב, והוא אומרם איש ואשה שזכו שכינה ביניהם ואז משתתפים אביו ואמו והקדוש ברוך הוא שלשה שותפים כמו שאמרו ז"ל כהדין בני אדם שמשתתפין שכל אחד נותן חלקו לתוך כיס אחד.

פה. וכתב מהרח"ו ז"ל, סדר הנחת המטה ראשה במזרח בסוד ממזרח אביא זרע"ך סוד דעת עליון ומרגלותיה במערב בסוד וממערב אקבצך [159] ע"כ.

שבח המתקן ד' תקוני השכינה הנזכרים

פו. ועל כן איש התמים לא ישנה מלהציע מטתו בסדר זה כל הימים וביותר בהציעו אותה בערב שבת לתקון הכלה כאמור, ויש בה מהתקון את אשר פגם להיות נרגן מפריד אלוף דכנסת ישראל אתפרשא מאתרא ואסתלק ההיא מטה מתמן כמו שאמרו בזוהר, ובכן יושלמו הד' תיקונין דאינון תיקונין דכנסת ישראל.

ואשרי אנוש יעשה זאת לסדר סדר ד' תקונים אילין תמיד מידי ערב שבת בשבתו ולו מצאה היונה מנוח לכף רגלה, ולעומת זה נאמר הולך תמים ופועל צדק כאשר ביארו בזוהר פרשת אמור, מאן פועל צדק אלא אינון דמתתקני למטרוניתא בתכשיטהא בלבושהא בעטרהא כל חד פועל צדק אקרי ע"כ, ואמרו עוד דבהאי חדוה ותקונא גרמין דאשתארת שפחה בישא בחשוכא ברעבון בבכיה בהספד דאי מלאה זו חרבה זו.

פז. וזהו סוד אומרם והצנע לכת עם אלהיך זו הוצאת המ"ת והכנסת כלה והכוונה על דרך שביארו בזוהר פרשת תרומה דף קל"ד, בשעתא דאיהי אתת בעולימתהא ובעאת לאתפרשא מסטרא אחרא לא אתת אלא כמאן דאזדמנת למחמי ביקרא דמלכא ולא יתיר והכי מכריזי דיזדמנון למחמי ביקרא דמלכא כדין סטרא אחרא לא ניחא ליה למחמי ואתפרש מינה כמה דאת אמר צאינה וראינה בנות ציון במלך שלמה פוקו למחמי כיון דאתת כל אינון שמשהא עיילין לה לחופה בהדי מלכא דאלמלא לאו הכי לא יתפרש מיניה ההוא סטרא אחרא ויתערבב חדווהא ע"כ.

מקראי קדש לומר בתקון הד' דברים

פח. וכן היה מנהג מורי נר"ו מידי עוברו לעשות ארבעה תיקונין אילין בערב שבת דיבר בקדשו ונותן את קולו בנעימה קדושה לאמר.

צאינה וראינה בנות ציון במלך שלמה בעטרה שעטרה לו אמו ביום חתונתו וביום שמחת לבו. נעשה נא עליית קיר קטנה ונשים לו שם מטה ושלחן וכסא ומנורה והיה בבואו אלינו יסור שמה.

וכן בעת הדלקת נר של שבת היה מכוין בג' יחודים הנזכרים לעיל והיה נותן את קולו לאמר, ראיתי והנה מנורת זהב כולה וגולה על ראשה ושבעה נרותיה עליה שבעה ושבעה מוצקות לנרות אשר על ראשה, ומסיים בפסוק מים רבים לא יוכלו לכבות את האהבה ונהרות לא ישטפוה אם יתן איש את כל הון ביתו באהבה בוז יבוזו לו, שימני כחותם על לבך כחותם על זרועך כי עזה כמות אהבה קשה כשאול קנאה רשפיה רשפי אש שלהבת יה.

וכבר הודעתיך כי כל האיש שבקי בסוד ישרים יכין לו להקדים בטרם עשות מעשה המצוות מקראות התורה אשר על סוד המצוה ההיא הוצק יסודם ובכן הוא מעורר עליונים למעלה, ומה גם כי יתלהב נפשו בעבודת בוראו בהביטו כמה וכמה מועילים מעשה האיש אשר בעפר יסודם לעטר את הכלה למעלה, ובכן יתקדש מחשבתו מאד כי מי בער צופה גנות ופרדסים יגעל בהם לצפות באשפתות הסרוחים חלילה.

טעם אמירת פסוק ויהי נועם קודם מעשה המצוות

פט. ואולם האיש אשר לא בא בסוד ה' להשכיל מעשה התקונים האלה ומה טעם יש בם, לא ישליך מפני כך אחר גוו מעשה התקונים האלה בסדר הנ"ל רק יחזיק במעוזו להתאמץ בכוונתו כי יש פנימיות ענייני הסודות בכל אלה ולעתור ולרצות לפני יודע כל תעלומות לכונן את מעשה ידיו.

ולעומת זה אמרו בספר הזוהר פרשת יתרו, [160] ויהי נועם ה' אלהינו עלינו ומעשה ידינו כוננה עלינו מאי כוננה כוננה ואתקן תקונך לעילא כדקא יאות עלינו אף על גב דלית אנן ידעין לשוואה רעותא אלא עובדא בלחודוי מעשה ידינו כוננהו להההוא דרגא דאצטריך לאתתקנא ע"כ, וכך היה מנהגם של חסידים הראשונים להקדים בכל מעשה עבודתם עבודת הקדש לבטא בשפתים המצוה ההיא ולומר פסוק ויהי נועם ה' וכו' אשר הוא לאנשים אשר לא ישיגו תועלת רב ועצום להעלות מעשה עבודתם באתר דאצטריך כמו שביארנו בכמה מקומות.

התעוררות על ענין הכוונה בתפילה

צ. וזה הכלל לכל מעשה עבודת האיש הישראלי הן במצוות הן בתפילות, לבל יאמר ויתברך בלבבו לאמר לא נאמרו כל השיעורין הללו אלא למשכיליהם בעומק סוד תעלומתן ואנכי בער ולא אדע, כאשר השיבני איש אחד על אשר געַרתי בו שהיה מפסיק לומר תהלים ומעמדות בפסוקי דזמרה ויאמר לי כי לא נאמרו הדברים רק למביני מדע אשר כח בהם לעמוד בסוד עמקי סודות התפלה מדריגה אחר מדריגה כאשר המה זו למעלה מזו כי בהתערב בה מה שאינו שייך לתפלה מבטל ומבלבל סדר המדריגות, אכן אנכ"י בער ולא אדע אפילו פשוטי דברי התפלה ולא יעלה ולא יוריד ערב בם ענייניים אחרים, ולא היו ימים מועטים החזיק בשיבוש זה והותר בעיניו לדבר בברוך שאמר ובחזרת שמונה עשרה.

צא. ואנכי געַרתי בו פעמיים שלוש על זה ולא הטה אזן כל כמה שלא הוכחתיו בדברים שיכנסו באזניו, אז אמרתי לו משל אשר משלו הראשונים על זה, הם אמרו הא למה זה דומה לאדם שמוטל על ערש דוי ובאו אליו הרופאים המומחים והרגישו בהבחנת הדופק שיש לו כמה חלאים באיברים פנימיים במרה שחורה ובמרה אדומה ובמרה ירוקה ושאר חלאים רעים, וציוו הרופאים המומחים להביא מרקחת ממולח מכמה סמים הידועים להם ואיזה משקים הממולחים מעשבים הנשרפים ואמרו אל החולה, מעשה המרקחת הזאת תאכל בשעה זו ובאופן זה ומשקה זה תשתה בשעה זו ובאופן זה, ומצווים לחולה זה תאכל וזה לא תאכל ושאר ציוויים ובכן יהיה תרופה למחלתך.

ואם החולה ההוא יעשה כמאמרם וכציוויים כל סם וסם עושה פעולתו, זה הולך לאבר זה ומרפא אותו וכן כולם עד שהחולה עומד על בוריו אף כי החולה לא יבין ולא ישכיל כלל ממעשה המרקחת אלא שסומך את עצמו אל הרופאים המומחים שיודעים טיב סגולתם.

אכן אם יאמר החולה לא אוכל ולא אשתה עד כי אדע טיב המרקחת ומה הם הסממנים אשר בה ובאיזה אופן היא נעשית אז כפשע בינו ובין המות, כי אף כי הרופאים הם מומחים גדולים והסמים המה טובים מאד הואיל ולא נשמר לקיים ציוויים ולא עשה כמאמרם הוא ימות בלא עתו או יכבד עליו החולי דאיהו הוא דאפסיד אנפשיה כי אין החסרון ברופאים ולא בסמים אפס בו.

צב. כן הדבר הזה לענין התפלות והמצוות לאנשים אשר לא באו בסוד ה' שיש להם על מה שיסמוכו במעשה עבודתם על הרופאים המה חכמי ישראל שסידרום ברוח מבינתם וציוו לסדר סדר זה מבלי הפסק בנתים לא בתורה ולא בשום דבור, ואף אם לא ישכיל אפילו פירוש המלות מכל מקום כאשר יתפלל בלי הפסק כמאמרם, חזקה שליח עושה שליחותו ובאים מלאכי צבאות הממונים על התפלות כל אחד ואחד לפי משמרתו ותפלתו מקובלת ועולה למעלה מעלה ונעשה כתר לראש מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא וממשיך השפע על כל העולמות העליונים למעלה והתחתונים למטה, ואם לא ישמור סדר ציוויים ומאמרם אז מסתלקים הממונים ובאו חס ושלום גונדא דמלאכי חבלה וחוטפין התפלה, וכל אותו השפע הטוב המוכן לירד על ידי התפלה בא חס ושלום אל מקום אשר שנא הוא יתברך לחצוב להם בורות בורות נשברים אשר לא יכילו המים ונעשה כתר לראש ס"מ חס ושלום.

תקוני התשובה והמצוות מיוסדים אף לאלו שלא באו בסוד ה'

צג. וכן הוא בענין עשות תקונים וסיגופים ותעניות למעשה התשובה ושאר תקוני המצוות אשר תקננו בספר זה, אין לפטור עצמו האיש הישראלי מעשות אותם באמור לו הן אני עץ יבש בער ולא אדע ואפס לא יהיה תפארתם רק לאנשי השם הנועדים על ה' בעומק סוד תעלומתן, חלילה כי הוא מאבד עצמו לדעת וחיוב רמיא עליה לעשות אותן כתיקונן וכהלכתן לשם ה' לעשות רצון צור עשהו אף אם לא ידע שכול טעם וסוד התקון ההוא למה שמרמז במדות העליונות למעלה, מכל מקום המצוה עושה פעולתה למעלה וכן תקון פגמו איש על מקומו יבא בשלום.

ואף אם ישגה במעשה התקון ההוא באיזה שגיאה, השגיאה ההיא עריבה לפני הקדוש ברוך הוא כמו שאמרו בספר הבהיר, [161] תפלה לחבקוק תהלה מבעי ליה אלא כל המפנה

לבו מעסקי העולם ומשתדל במעשה מרכבה לעשות תקונין למעלה מקובל לפני הקדוש ברוך הוא כאילו התפלל כל היום, מאי שגיונות כמה דאת אמר באהבתה תשגה תמיד ומאי ניהו מעשה מרכבה, מהו דכתיב ודרך חיים תוכחות מוסר מלמד שכל הרגיל במעשה מרכבה אי אפשר שלא יכשל שנאמר והמכשלה הזאת תחת ידך דברים שאין אתה יכול לעמוד עליהם אלא אם כן נכשל בהם והתורה אמרה תוכחות מוסר אבל באמת זוכה לדרך חיים.

צד. ובזוהר פרשת נח [162] אמרו ז"ל, ומאן דכסיף לאסתכלא ולמנדע אף על גב דלא יכיל שבחא איהו דיליה וכלא משבחאן ליה ע"כ, ואין לאדם לומר בפרטי התקונים הנעשים לכבוד הדרה של שכינה כאשר ביארנו באמור מה אני ומה חיי שיבא תקוני הכלה על ידי כי מי ומי הוא אשר יבא אל שער המלך, ועל זה נאמר ראמות לאויל חכמות.

ואמרו בזוהר פרשת ויקהל, [163] קחו מאיתכם תרומה מאיתכם הוא אמשכותא לקבלה עלייכו למיהוי חולקא לה' ואי תימא דלאו ברשותיה דבר נש קיימא מלה תא חזי מה כתיב כל נדיב לב יביאה את תרומת ה' כל נדיב לב ודאי מאן דיתרעי לביה ימשיך לה לשכינתא לגביה כו' ע"ש באורך.

תקונים הנעשים על ידינו נותנים סמך לשכינה

צה. והשכינה אומרת סמכוני באשישות שמבקשת מישראל בניה שיסמכוה שסמיכתה ודאי תלוי בידינו דהיינו על ידי התקונים הנעשין אליה אשר הוא סעד וסמך אליה להאיר אל עבר פניה הארות העליונות כי היא אינה מתייחדת בסוד אהבת הזווג אפס על ידי נשמותיהן של ישראל וכמו שאמרו בזוהר ויחי [164] ז"ל, פתח ר"א ואמר שימני כחותם על לבך האי קרא אתערנא ביה אבל ליליא חדא הוה קאימנא קמיה דאבא ושמענא מיליה מיניה דלית שלימותא וריעותא וכסופא דכנסת ישראל בקודשא בריך הוא אלא בנשמתהון דצדיקיא דאינון מתערי נביעו דמייא לקבלי עילאי ובההוא שלימו דריעותא בדביקו חדא למעבד פירין ע"כ.

ובעשות תיקוני השכינה הוא מאיר בכל האצילות באשר השכינה היא כלולה מכל הספירות העליונות מכל ההויות ומכל השמות ומהכסא והמלאכים הכל מצוייר בה, ובהתקן האיש הישראלי תקוני קישוטיה הוא גומל חסדים עם כל העולמות הכלולות בה כי כולם מאירים וענפי הספירות הנטועות בה מעוררין שרשיהן העליונים באופן שיעוררו להמשיך הרחמים והשפע עד מלמעלה מעלה עד כי אין קץ לשכרו כמו שכתבנו בפרטי הדברים האלה בפ"א ממשמרת החדש בתקון הדר מלכות ע"ש, כי על

כל אלה האיש הנלבב יתאמץ בסדר הלז אשר סידרנו לכבוד הדר המלכות מידי ערב שבת בשבתו ולא יעבור.

לטהר לבו מכל שמץ הרהור

צו. ואמנם ימצא הערה לאדם הנלבב בכל פרטי אלה הדברים, כי אם באולי יעשה את כל אלה ביתר שאת ואמנם הוא אינו מוכן בעצמו במעשה התשובה מה הנאה ימצא לו במעשים הללו כי הוא מעורר עליו עוררים למצוא עונו לשנוא חס ושלום, ולכן יהא זהיר ונשכר לסדר שולחנו תחלה הוא הלב שיהא נקי מכל הרהור ומחשבה מפגלת כדי שיהא מוכן וראוי לשרות בו תוספת שבת.

וכן נמי ידליק הנר היא נשמתו נר ה' נשמת אדם אשר הלך חשיכים ואין נגה לה להאירה במעשה החרטה והתשובה לפני השבת, ועל דרך זה אמרו בתקונים זכאה איהו מאן דמתקן לה דירה נאה בליביה וכלים נאים באיברים דיליה ואשה נאה בנשמתיה דבגינה שריא שכינה עילאה דאיהי נשמת כל חי וכו' ע"ש.

מנהג להניח בשלחן ב' אגודות של ג' הדסים כשרים בע"ש וסגולתו

צז. ומנהג טוב להולכים בתמים לתת על השלחן בערב שבת שתי אגודות הדס כשר כל אגודה משלשה בדים והמה נגד זכור ושמור יעקב ורחל, וצריך להזהר שיהא הדס כשר כעבות האמור בתורה שיהיו שלשה עלין בגבעול אחד בעיגול שאין אחד נמוך מחבירו אבל אם הם שני עלין בשוה בגבעול זה כנגד זה והעלה השלישי למעלה או למטה מהם הרי זה הדס שוטה ולא יגישנו אל מזבח ה'.

צח. ומורי נר"ו היה אומר כי בערב שבת באים עם האדם שלשה מלאכים מעולם היצירה, אחד ממחנה מיכאל שהוא נגד מדת חסד לאברהם ואחד ממחנה גבריאל שהוא נגד מדת פחד יצחק ואחד ממחנה אוריאל נגד תפארת ישראל, ולפיכך יש לערוך כל איש ישראל כל ערב שבת שלשה בדי הדס לפחות שיהיו עבות להיות כסא לשלשה המלאכים הנזכרים הבאים ללוות את הנפש יתירה.

ובראות הנפש יתירה ששלשה מלאכים הנלוים איתה מצאו מקום לנוח עליו עד מוצאי שבת אז היא צהלה ושמחה, ובאור מוצאי שבת בברכו על שלשה בדי הדס אלו אז הנפש היתירה יוצאת באותו הריח ומיד השלשה המלאכים השורים על ההדס הולכים איתה עד מקומה, ולכן יש להריח בם שלש פעמים במוצאי שבת והנפש היתירה בעת הליכתה מברכת לבעל הבית בעבור הנחת שקיבלה.

צט. ומי שלא זימן ג' בדי הדס כשרות מערב שבת כשבאים השלשה מלאכים אינם מוצאים מקום למנוחתם ויסעו וילכו והנפש לבדה נשארת עצובת רוח, וכשמברכים על

ההדס השוטה מלאך מסטרא אחרא דשמאלא מתלוה עם הנפש והנפש מקללת חס ושלום לבעל הבית על כי לא טרח בשבילה להכין לפחות שלשה בדי הדס לשלשה המלאכים אשר איתה, אלו דבריו.

צא ולמד כמה טובה כפולה לאיש הישראלי בהכין שתי אגודות הדס הכשר והנפש היפה צהלה ושמחה במלאכים שלה, וכן בהפכו אשר נמצא איתו והוא מתרשל בדבר גורם רעה לעצמו חס ושלום, ואשר לא נמצא איתו הדס הכשר לא יברך על השוטה פן יבוא עליו קללה ולא ברכה וכן במוצאי שבת כאשר יתבאר שם.

הטמנת החמין

ק. גם יהא נזהר להטמין את החמין מבעוד יום לכבוד השבת שחכמים אסרו לתת בשבת שום תבשיל על גבי כירה או בתנור אפילו הם גרופים וקטומים, ואפילו הוא מבושל כל צרכו ומצטמק ורע לו שאין שם גזרה שמא יחתה באש לגמור בשולו או לצמקו, והוא הדין אם הוא דבר יבש אפילו הכי אסור להניחו בשבת על גבי כירה או בתנור אפילו לדעת רש"י הסובר שכל דבר שנתבשל כמאכל בן דרוסאי אין ראוי לגזור עליו שמא יחתה, והטעם משום שנראה כמבשל בשבת דשפיתת קדירה על גבי כירה או על גבי האש נראה דרך בישול ומיחזי כאילו מבשל בשבת.

כמה דינים בעניני חזרה, שהיה, והטמנה

קא. והמתירים להחם תבשיל שנתבשל כל צורכו משום דסבירא להו דאין בו בישול אחר בישול, לא התירו זה אלא כנגד המדורה אבל על גבי מדורה או על גבי כירה אסור אף על פי דלא שייך בו בישול, והטעם משום שדרך בישול בכך ונראה כמבשל בשבת ולפיכך תקנו חכמים להטמין את החמין מבעוד יום.

קב. ואם היו הגחלים גרופין לצד אחד בעת ההטמנה מותר לדעת קצת מן הפוסקים להטמין בו, וקדירה שלא נתבשלה כל צרכה ונתקררה ואין שהות ביום כדי להרתיח אסור להטמין כמבואר בדברי הפוסקים, והאיש הירא יהא זריז ונשכר להזהיר לפני בני ביתו על ככה כי הן עתה רבות בנות נהגו היתר להטמין מאכל בן דרוסאי שנתקררה ולא פנו לדין שצריך שיהיה שהות ביום כדי להרתיח אשר בזה אין מי שיורה היתר בדבר.

קג. וגם צריך להיות זהיר בתוך ביתו שלא יכשלו בדיני השהייה, שהרי אם שכח או עבר ושיהה תבשיל שלא נתבשל כל צורכו בדרך האיסור קנסוהו חכמים שלא יהנה ממנו עד מוצאי שבת, וצריך להודיע לאנשי ביתו שאף על פי שדבר של בישול מותר להשהותו בכל ענין לצורך השבת בין על גבי כירה או תנור אף על פי שהוסקו בגפת ועצים ואפילו אינם גרופים וקטומים בין על גבי האש אפילו במקום שהיד סולדת בו,

היינו דווקא אם הגיע מבעוד יום למאכל בן דרוסאי דכיון שכבר הוא ראוי לאכילה לא חיישינן שמא יחתה, וכן אם הוא חי שאינו מבושל כלל או אפילו מבושל קצת והשליך לתוכו חתיכה חיה משום שמסיח דעתו ממנו עד למחר ולא יחתה.

קד. אבל אם תבשיל זה התחיל להתבשל ולא הגיע למאכל בן דרוסאי אסור להשהותו על גבי כירה שהוסקה בגפת או עצים ואינה גרופה או קטומה, ולתנור בכל ענין אפילו הוסק בקש וגבבא והוא גרוף וקטום וכן על גב האש במקום שהיד סולדת הכל גזרה שמא יחתה, אבל על גבי כירה שהיא גרופה וקטומה או שהוסקה בקש ובגבבא דליכא למיחש לחתויי, או נגד האש אפילו במקום שהיד סולדת שרי משום שאין דרך בישול בכך כמו שביארו הפוסקים ז"ל.

דיני צלי קדירה בשבת

קה. ואם הוא צלי שחוץ לקדרה יש בו דין אחר להקל ולהחמיר, כי אם הוא צלי שאינו נוגע בגחלים מותר להשהותו בכל ענין לצורך השבת בין על גבי האש או סמוך לו או על גבי כירה ותנור אפילו אינם גרופים וקטומים, וזה אם הגיע מבעוד יום למאכל בן דרוסאי שאין שם חשש חתוי כדין המבושל או אם הוא בשר גדי ועוף והם מנותחים לאיברים מותר אפילו לא הגיע למאכל בן דרוסאי ולא חיישינן שמא יחתה משום שיתחרך הבשר כיון שהוא דבר רך.

אבל אם צלי זה הוא חי והוא בשר שור ועז או של גדי ועוף והם שלימים הרי זה אסור להשהותו על גבי כירה שאינה גרופה וקטומה, ולתנור אפילו גרוף וקטום או על גבי האש כדין דבר שהתחיל להתבשל ולא הגיע למאכל בן דרוסאי מפני שדעתו עליו לאוכלו בלילה כיון שנצלה בזמן מועט וחיישינן שמא יחתה אם לא שיהיה על גבי כירה גרופה וקטומה דליכא למיחש לחתוי.

קו. והחמירו הפוסקים בצלי ואסרו להשהותו כל שלא הגיע למאכל בן דרוסאי אף נגד האש במקום שהיד סולדת אף דבתבשיל מותר כהאי גוונא, משום שדרך לצלות בשר אצל האש אפילו אינו על גבה ואפילו אינו נוגע בגחלים וכיון שדרך צלייה בכך אסור להניחו שם דחיישינן שמא יחתה, אבל תבשיל שבקדרה אין דרך בישולו אצל האש אם אין הקדירה נוגעת בגחלים ולהכי לא חיישינן שמא יחתה.

קז. ואמרו פ"ק דשבת, לא תמלא אשה עסיסות וטורמוסין ותניח לתוך התנור ערב שבת עם חשיכה וכו' כיוצא בו לא ימלא נחתום חבית של מים ויניח לתוך התנור ערב שבת עם חשיכה ואמרו התם שהוא גזרה שמה יחתה, הנה כי אף שבשאר תבשילין כל שלא נתבשלו כלל מותר, דברים אלו אף שלא נתבשלו כלל אסור להניחם בתנור מערב שבת,

והטעם כמו שכתב הרמב"ם שאלו הדברים אינם צריכים בישול רב ודעתו עליהם לאכלם לאלתר והרי הם כשאר תבשילין שהתחילו להתבשל ולא נתבשלו כל צרכן וגזרינן שמא יחתה וכמו שכתב מהרי"ק טעם זה סימן רנ"ד.

במצות הטמנה בע"ש, ודברי הר"ן על האוסרין אכילת חמין בשבת

קח. ומצוה להטמין חמין לשבת כדי שיאכל חמין בשבת כי זה מכבוד ועונג שבת, וכתב הר"ן פרק במה טומנין [165] כי כל שאינו מאמין בדברי חכמים ואוסר אכילת חמין בשבת חיישינן שמא אפיקורוס הוא, וכתב המטה משה שאם מזיק לו החמין מותר לאכול בסעודת שבת צונן ע"ש.

בדין כיסוי פי התנור והקדרה בשבת

קט. וחסידים הראשונים נהגו לסתום פי התנור מבערב עד למחר כי כשפותחים אותו ליל שבת סמוך להטמנתו וחוזרים לסותמו יש חשש גורם בישול שמא הקדירות אינן עדיין מבושלות כל צרכן וכשסותם התנור גורם בישול כדין שכתב מהרי"ק סי' רנ"ז בדין קדירה שאינה מבושלת כל צרכה דאפילו להוסיף על הכסוי אסור שתוספת זה גורם לה להתבשל ולפיכך אפילו בדיעבד אסור התבשיל, ועל ידי גוי יש לפקפק ולהתיר בדיעבד. **ואיש** הירא תהיין עיניו פקוחות בזה בקרב ביתו כדי שלא יבא להכשל באיסור של שבת חס ושלום, וכל שכן שיזהיר לבני ביתו בפרטי האיסור אשר כשלו בהם גם בלא דעת רבות בנות בכמה מקומות אשר עברתי בהם להטמין בשבת לצורך סעודת שבת ולא חששו לפרטי הדינים אשר בזה דכל שהוא על גבי הכירה או בתנור אסור בכל גוונא.

דין מניח ע"ג כירה ודין מניח סמוך לאש

קי. ואף שהתירו קצת מן הפוסקים להניח הקדירה אצל האש אף במקום שהיד סולדת הרי אסרו להשהותן על גבי כירה שאינה גרופה וקטומה, כנראה שמניח על גבי כירה לא הוי כמניח אצל האש דשרי והטעם שבמניח תבשיל על גבי כירה או על גבי האש במקום שהיד סולדת איכא למיחש שמא יחתה משום שדרך בישולו בכך אבל קדירה המונחת אצל האש אפילו במקום שהיד סולדת לא חיישינן שמא יחתה משום שאין דרך לבשל הקדירה אצל האש כל שאינה נוגעת בגחלים.

ואפילו לדעת הרמב"ם ז"ל דסבר דמותר להניח בשבת אצל המדורה אפילו במקום שהיד סולדת תבשיל שנתבשל כל צורכו אפילו הוא צונן ולח ואפילו מצטמק ויפה לו דסבירא ליה שכל דבר שנתבשל כל צורכו תו לא שייך ביה בישול כלל, עם כל זה על גבי כירה שאינה גרופה וקטומה או בתנור אוסר הרב להניח אפילו בערב שבת שום תבשיל לצורך הלילה כל שמצטמק ויפה לו גזרה שמא יחתה כיון שדרך בישול בכך כאמור.

קיא. ואף אותם המניחים אצל האש דשרי, הוי כשאין הקדירה נוגעת בגחלים אבל אם היא נוגעת בגחלים הוי כמניח על גבי כירה או על גבי האש ואסור משום שדרך בישול בכך גזרינן שמא יחתה.

גחלים המכוסים מע"ש לא יחתה ע"י גוי

קיב. ומורי כתב בספרו על הנוהגים להניח בערב שבת בכירה גחלים שכבר הובערו ומכסין אותם באפר ואומרים לגוי שיחתה בהן בשבת ומניחים הם או הגוי את הקדירה על גבי הכירה במקום שאין היד סולדת בו על כסא של ברזל ומתחמם התבשיל ואוכלין אותו בשבת ואומרים שזה מותר לומר לגוי בשבת כיון שהחיתוי בגחלים המבערות אינה מלאכה אסורה מן התורה אלא משום שבות ולצורך עונג שבת מותר לומר לגוי לעשותו ששבות דשבות שרי בשבת במקום מצוה.

והוא העלה ששגו בחוזה ולא הועילו כלום בתקנתם מפני שהחתיה בגחלים בשבת היא מלאכה אסורה מן התורה, וישראל החותה בשבת בגחלים אפילו היו מובערות חייב משום מבעיר שהרי מכל מקום הוא מבעיר אותם יותר כשמגלה הגחלים תחתונות ומלחישן, וכל שכן היכא שהן מכוסות באפר שכשמגלה אותן הן בוערות יותר ומתלהבות וחייב משום מבעיר, וממילא דאסור לומר לגוי לחתות בגחלים אפילו לצורך מצוה כיון דהויא מלאכה דאורייתא, והרבה להביא ראיות גדולות על זה.

קיג. ושומר נפשו ירחק מאלה ויבחר במנהג הראשונים להטמין את החמין מבעוד יום בערב שבת כדינו מבלי שום פקפוק ושגיאה כי קרובים להכשל חס ושלום בחילולה של שבת הואיל ואינם יודעים להזהר בכל השיעורים אשר שיערו חכמים, ובכן תשרה קדושת שבת במאכלם והוא אומרם [166] תבלין יש לנו ושבת שמה שעל ידי סגולת שמירת שבת תשרה ותחופף קדושתה על התבשיל ההוא ולמאכלו ולריחו זכינו כריח שדה אשר ברכו ה'.

טעם איסור הבערה ורמיזתו למעלה ועונשו

קיד. ואיש המשכיל ימצא טוב טעם בדינים אלו להראות בהם עיקרים רבים בעיקר השורש שלהם למעלה, כי בערב שבת מתעורר סטרא אחרא ופנה למעלה עד שיוצא אותה שלהוביתא דאשא דמסטרא דימינא ובטש בה בשלהובא דאש נוכראה ומכניס אותה לתהומא רבה כמו שביארנו למעלה בטעם רחיצת מי חמין, ולפיכך גזרו חכמים על כל אלה שמא יחתה האור ויתגבר האש וימצא מקום אחיזה לאותה מדורה דאשא החיצונית חס ושלום ועל כן נצטוינו לא תבערו אש בכל מושבותיכם ביום השבת.

קטו. ונוסף גם הוא אשר חכמים הגידו כי בשבת בטל אור של גיהנם ומסתלק הדין מן הרשעים וכמו שאמרו בזוהר פרשת תרומה, [167] כל מעלי שבתא כרוזא נפיק וכריז בכל אינון רקיעין סליקו דינין דחייביא דהא אתקדש יומא ומלכא קדישא אתי, כי על כן חזר הכתוב ושנה על ענין ההבערה להגיד לאדם המבעיר את הבעירה פה כי כמו כן יבעיר את מקומו המזומן בגיהנם.

כמו שאמרו בזוהר כי כל איש המדליק נר או אש קודם יציאת השבת מדליקים האש במקומו זה לשונו בפרשת בראשית דף י"ד, תליתאה מאן דאוקיד שרגא כד נפיק שבתא עד לא מטו ישראל לקדושה דסדרא דגרים לנורא דגיהנם לאדלקא עד לא מטא זמניה חד דוכתא אית בגיהנם לאינון דקא מחללי שבתות ואינון דענישין בגיהנם לייטין ליה ואמרי הנה ה' מטלטלך טלטלה גבר וכו', אשר משם מתבאר עונש המוקיד אשא כד נפיק שבתא אשר ענוש יענש עודינו בחיים בטלטולא דגברא, וכל שכן בעיקר תוקף קדושת היום אשר כל שוגג תוכפל אשמתו.

קטז. ואמנם גם אחרי מותו מענישין אותו ואין לו מנוחה ביום השבת כמו שאמרו בזוהר תרומה דף קנ"א ז"ל, כל אינון מחללי שבתות בפרהסיא דינין סלקי מינייהו אבל נורא דגיהנם לא אשתכך מעלייהו לעלמין וכל חייבי גיהנם שאלי עלייהו מאי שנא אילין דלית לון נייחא מכל חייביא דהכא אינון מאריהון דדינא תייבין לון אילין אינון חייבין דכפרו ביה בקודשא בריך הוא ועברו על אורייתא כולה בגין דלא נטרו שבת תמן בגין כן לית להו נייחא לעלמין.

ואינון חייביא כלהון נפקין מדוכתייהו ואתייהיב לון רשו למחמי בהו ומלאך אחד אזיל ואפיק להההוא גופא דילהון ועייל ביה לגיהנם לעיניהון דכל חייביא וחמאן ליה דסחרא תולעים ונשמתהון לית לה נייחא בנורא דגיהנם וכל אינון חייבין דתמן סחרין להההוא גופא ומכריזי עליה דא איהו פלניא חייבא דלא חייש ליקרא דמאריה כפר ביה בקודשא בריך הוא כפר ביה בכל אורייתא כולה ווי ליה טב ליה דלא יתברי ולא ייתי לדינא דא ולכסופא דא הדא הוא דכתיב ויצאו וראו בפגרי האנשים הפושעים בי כי תולעתם לא תמות מן גופא ואשם לא תכבה מן נשמתא והיו דיראון עד דכל חייבין דגיהנם דתמן יימרון די ראיה דא.

תוכחה למבעירים אש ע"י גוי, וכמה פרטי דינים בזה

קיז. הנה משם בארה מדברי המאמר עונש המגיע למבעיר אש ומחלל שבת בגופו ובנפשו, ומה יענו ליום פקודה הן רבים עתה עם הארץ אשר הקלו בתקף חיסנא של שבת והותר אליהם להבעיר את הבעירה בעצם יום השבת הקדוש על ידי עבדיהם ושפחותם

על פי ציוויים ומאמרם, כאשר ראיתי את עוני עמי אשר במצרים הפריצות רב הנמצא ברבת מבני עמינו בשתיית מי הקאוי וקורין לגוים הבקר אור יום השבת להצית להם את האור ולבשל להם את מי המרים ההם, ומהם בשאר ארצות אשר יציתו את האור בתנור בו ביום לחמם בו המאכלים הצוננים או תבשילי שבת אשר טמנו ולפעמים גורמים בישול בשבת באשר עדיין לא נגמר בישולו.

קיח. ויש אשר התירו לעצמן לאכול ולשתות מי הקאוי ההיא בקרב ביתם של הנחשדים על ככה על ידי שמניחים לצנן אותם מחמימותם דהוה ליה שלא כדרך הנאתם, ובפירוש כתבו הרשב"א בתשובה והב"י ז"ל דאסור לומר לגוי להחם הקדירה אם נצטנן ואם עשה כן אסור לאוכלה אפילו צונן, אלמא משמע דאפילו שלא כסדר דרך הנאתם אפילו צונן אסור ולא הועילו כלום בתקנתם.

קיט. ונוסף גם הוא אשר התירו לעצמם לומר לגוי לעשות מדורה להתחמם בו בשבת וזה אשר לא כדת, שאף שיש מן הפוסקים שהתירו לא התירו אלא לארצות אשכנז שהקור בהם רב שהכל חולים אצל הקור אך בארצות אלו שאין הקור בהם רב או ביום שאין הקור גדול מאין הרגלים להתיר להם אמירה לגוי שבות דרבנן.

קכ. וכתבו הרא"ש והר"ן ז"ל דאפילו לומר לו קודם השבת לעשותו בשבת אסור, אלא שבספר סמ"ג צדד להתיר לומר לו אחר השבת למה לא באת לעשות מדורה להתחמם בשבת אף על פי שמבין מתוך דבריו שרצונו שיעשנו בשבת הבאה, ואף בזאת צריך להכין לגוי מבעוד יום הפחמים שיהיו מזומנים בשבת לפני הגוי כי אסור ישראל לטלטלם בשבת ולהכינם לפני הגוי וזה פשוט.

איסור הטמנת כלי צונן בתוך מים חמין

קכא. ואמרו הפוסקים כי לא יפה עושים אשר נהגו בימות החורף לתת כלי מים צוננים ותוחבים בשבת לתוך כלי מים חמין להפיג צינתן שזהו דרך הטמנה ממש כיון שכולו טמון בתוכו והטמנה אסורה אפילו לזמן מועט, אבל מותר לערות מכלי ראשון לתוך מים צוננים שהתחתון גובר ומצננו.

קכב. ואסור ליתן חתיכת בשר רותח לתוך רוטב צונן דכיון שאינו מתערב מבשל כדי קליפה, ויותר מהמה כמה דינים אשר באו בפוסקים אשר כל איש הירא צריך להיות בקי בהם הדק היטב שלא יבא להכשל בשבת החמורה חס ושלום, ובכן יועיל מאד לקדש את נשמתו לאור באור עולם שכולו שבת מנוחה לחי העולמים.

ציונים והערות לפרק ד

128) ברכות דף ו' ע"ב. 129) ועי' בשו"ת הרמ"ע מפאנו שלפנינו {סו"ס ק"ז} דשם משמע להיפך. 130) תקו"ז דף כ"ג ע"א. 131) ברכות דף ו' ע"ב. 132) זוהר במדבר דף קכ"א ע"א. 133) אבות פ"ב מ"ד. 134) זוהר יתרו דף צ"ג ע"ב. 135) זוהר בשלח דף מ"ד ע"א. 136) תקו"ז דף ס"ט ע"ב. 137) זוהר חדש פרשת אחרי מות. 138) זוהר ויקרא דף ט"ו ע"א. 139) זוהר יתרו דף פ"ח ע"א. 140) נדרים דף כ' ע"ב. 141) לפנינו ליתא שם וכפה"נ היה לפני המחבר בסדר אחר, ואמנם כע"ז יעוי"ש סימן רע"א. 142) שבת דף כ"ג ע"ב. 143) זוהר תרומה דף קס"ו ע"ב. 144) ילקו"ש פ"ג רמז ל"ב. 145) זוהר כי תצא דף רע"ט ע"ב. 146) בראשית רבה פרשה מ"ד אות י"ז. 147) שבת דף ל"ד ע"א. 148) עי' תקו"ז דף כ"ב ע"ב. 149) שבת דף ל"א ע"ב. 150) זוהר פנחס דף רל"א ע"א. 151) שבת דף מ"ג ע"א. 152) ילקו"ש במדבר פ"ח רמז תשי"ט. 153) כתובות דף ק"ג ע"א. 154) זוהר תרומה דף קמ"ב ע"א. 155) זוהר תרומה דף קל"ג ע"א. 156) שבת דף כ"ה ע"ב. 157) זוהר בשלח דף מ"ד ע"א. 158) זוהר במדבר דף קי"ח ע"ב. 159) יעוי' בליקוטי הש"ס מהאריז"ל ונדפס בשבחי האר"י שפירש דברי הבבלי כסברת הזוהר ודחה דברי הפוסקים בזה, ופירש דבין צפון לדרום שאמרו בש"ס דילן היינו רוחב המיטה דנמצא אורך המיטה למזרח ומערב כדברי הזוהר, והעיר בזה ר' ש. רוטשטיין שליט"א דז"ס מ"ש הכתוב אצל יצירת האדם "אחור וקדם צרתני" דאחור היינו מערב לעומת קדם שהוא מזרח, והא דהקדים הכתוב מערב למזרח היינו משום דעיקר שכינה במערב כאמרם ז"ל בכמה דוכתי וכפי שהזכיר המחבר בסמוך, ועי' משנ"ב סי' ג' ס"ו דכתב שזו דעת הרמ"ע מפאנו אבל דעת הגר"א איפכא דדברי הזוהר מתיישבין כרהיטת הבבלי. 160) זוהר יתרו דף צ"ג ע"ב. 161) ספר הבהיר ס"ק ס"ח, ק"נ. 162) זוהר נח דף דף ס"ט ע"ב. 163) זוהר ויקהל דף קצ"ח ע"ב. 164) זוהר ויחי דף רמ"ד ע"ב. 165) בר"ן שלפנינו ליתא וכע"ז אי' בר"ז פ' כירה. 166) שבת דף קי"ט ע"א. 167) עי' זוהר תרומה דף קנ"א ע"א.

פרק ה - תוספת שבת - קבלת שבת

תוספת יום שבת וטעמו

א. שביתת תוספת יום השבת שגבה מאד במהלליה להאדיר ולהעריץ עליונים למעלה וגם הנפש לו תמלא מזיז כבודה עודינו בחיים, ואף כי אחרי מותו כמו חלב ודשן תשבע בצחצחות נפשו כאשר עשה כן יעשה לו, זכה מוסיפין לו כמו שאמרו בתקונים סוף תקון מ"ח ז"ל, וצריך למהוי מוסיף מחול על הקדש וכל המוסיף מוסיפין ליה נפש יתירה בשבת וכל הגורע גורעים ליה ההיא נפש יתירה חס ושלום.

ב. ורועי ישראל אשר מעולם אנשי שם היו מאשרים ואומרים יהי חלקי עם מכניסי שבת בטבריה וממוציאי שבת בצפורי, [168] כי ראו כי שם חלקת מנוחת שבת בתוספת יתר על כל שאר הארצות באשר טבריה היא עמוקה ומחשיכה מבעוד יום וסבורים שחשיכה

ומוסיפים בקדושת שבת, וצפורי יושבת בראש ההר ובעוד שהחמה שוקעת נראה שם אור גדול ומאחרים לצאת.

אך אמנה באשרם כי אישרו היינו על התוספת היתר, כי הן לעיקר התוספת לא ישובח חלקתם בעשותם החיוב המוטל על כל אישי ישראל, כאשר למדו בשמיני דיומא [169] ועניתם את נפשותיכם בתשעה לחדש יכול יתחיל ויתענה בתשעה תלמוד לומר בערב אי בערב יכול משתחשך תלמוד לומר בתשעה הא כיצד מתחיל ומתענה מבעוד יום מכאן שמוסיפין מחול על הקדש, ואין לי אלא בכניסתו ביציאתו מנין תלמוד לומר מערב עד ערב ואין לי אלא יום הכפורים יום טוב מנין תלמוד לומר תשבתו אין לי אלא יום טוב שבתות מנין תלמוד לומר שבתכם הא כיצד כל מקום שנאמר שבות מכאן שמוסיפים מחול על הקדש ע"כ, ובמכילתא אמרו זכור מלפניו ושמור מלאחריו מכאן שמוסיפים מחול על הקדש.

ג. ואולם טעם תוספת זה אף מן המושכל האיש המשכיל יבוננהו, כי כאשר ינהג איש את עצמו בהודע אליו אשר איש שר וגדול עתיד לבא אל ביתו אשר יכון את עצמו להקדים אל פתח ביתו לקבלו ולא ימתין עד עת בואו, כן הדבר הזה לקבל פני השבת הקדוש יאותה לנו להקדים ולהוסיף מחול על הקדש כל אחד לפי שיעורו, ומנהג חסידים הראשונים להקדים שתי שעות קודם הלילה בשירים ותושבחות לכבוד הדרה של שבת כמו שנבאר.

להוסיף מחול על הקדש כדי להתחיל שבת במזל צדק ולא במאדים

ד. ונוסף גם הוא טעם הדבר באשר מודעת זאת ששבע מזלות שצ"ם חנ"כל [170] המה, ובתחלת הלילה מימי השבוע משמש כצ"נש חל"ם נמצא מגיע מזל מאדים בתחלת ליל שבת, ובהתחלת הימים משמש חל"ם כצנ"ש נמצא מגיע לתחלת יום שבת שבתאי, והנה מאדים ושבתאי הם מורים על צרות רעות ורבות רחמנא ליצלן כמו שאמרו פרק מי שהחשיך [171] ולפיכך צריך להוסיף מחול על הקדש שעה אחת מערב שבת כי אז משמש מזל צד"ק כדי להתחיל קדושת ליל שבת במזל צדק, וכן בשבת בבקר צריך לאחר תפלת שבת שעה אחת שלא תהיה מיד הבקר אור בשליטת שבתאי רק בשליטת צדק כי על כן לא נאמר בשבת בבקר בבקר כמו שכתב המרדכי פרק כל כתבי. [172]

ה. ואמרו התוכניים כי כל מכות הרג ואבדן מתרגשות על ידי מאדים וכל טילטול ושבי ורעב מתרגשים על ידי מזל שבתאי, ולפיכך כל איש ישראל יהא זריז ונשכר להוסיף מחול על הקדש בעת שליטתו של צדק ולא ימתין עד עת שליטת מאדים וכן בבקר כאמור פן יגרום רעה לעצמו ולכל אחיו בית ישראל עמו, וסימניך צד"ק צד"ק תרדוף

אחר שליטת מזל צדק שני פעמים, האחד בערב שבת כשהוא שולט בשעה אחרונה שלא תכנס לשבת בשליטת מאדים, ושנית יש לך לרודפו בבוקר אור יום השבת שלא תתחיל מיד הבקר אור בשליטת שבתאי אלא בשליטת צד"ק למען תחיה וירשת את הארץ.

ו. ומורי ז"ל היה אומר, אמת מארץ תצמח וצדק משמים נשקף אשר חכמים הגידו כי בימי המעשה מתקרב הש"ין של שבת אל אותיות ק"ר באלפ"א בי"תא ונעשה שקר ובשבת מתחבר לאמ"ת, והסוד א'ם ת'שיב מ'שבת וכו' ראשי תיבות אמ"ת, ועל זה נאמר אימתי ראוי שתצמח האמת דהיינו שביתת השבת בעת שמזל צדק משמים נשקף, וכל כך למה מפני שעל ידי כך גם ה' יתן הטוב וארצנו תתן יבולה, לפי כי המזלות האלה המה מורים על כל הרעות והרעב הבא לעולם, אך באשר תגבר האמת בממשלת צדק ולא יבא בעת ממשלתם אז גם ה' יתן הטוב וארצנו תתן יבולה ולא תדבקנו הרעה חס ושלום.

סוד תוספת שבת

ז. ואיש המשכיל ידע שכו"ל סוד תוספת זה נמשך לאשר ביארנו למעלה, כי בכל ערב שבת מתקבצים שבעים כוכבים ונעשים כעין מדורה של אש והיא רוצה לעלות ולהתקרב אל הקדש פנימה ובא כוכב אחד ומכה באותה מדורה ומורידה עד תהום רבה.

וביאר רבינו הקדוש ז"ל סוד הדבר כי קליפת נוגה שהיא הקליפה היותר קרובה אל הקדושה והיא חצי טוב וחצי רע, החלק שבפנים הפונה אל הקדושה הוא טוב וחלק שמבחוץ הוא רע, והנה הקליפה רואה שמן השפע של שבת העבר לקחו כל ששת ימי החול חלק בששת ימי המעשה ועתה בערב שבת היא מכרת ויודעת שתחזור הקדושה לעלות כדי להתדבק למעלה לחזור ולהשפיע למטה בעולמות פעם אחרת ואז היא עולה כדי ליטול פרנסתה גם כן, ואז כדי שלא ימנע כח הקדושה ותוספת שבה על ידי הרע שבנוגה אז נמשך מן הגבורות העליונות כח כוכב אחד הנקרא שלהובא דאשא ומוריד אותה מדורא דאשא לתתא לתהום רבה.

בתוספת חול על הקדש נמשכים גרים לישראל

ח. והנה מה שניתוסף ונדבק מטוב של נוגה בקדושה זהו תוספת קדושת שבת באשר שליטתה כל ימי החול ונקרא מוסיף מחול על הקדש, ולהיות כי היא נקראת בזוהר [173] טיקלא שהיא המאזנים של מעלה כי היא חצי טוב וחצי רע ולפי מעשה בני אדם היא מתהפכת, אם טוב מכריע הטוב שבמאזנים את הרע וחוזר הרע להיות טוב ומזה באים הגרים ומתדבקים בקדושה ואם רע מכריע הרע את הטוב וחוזר הטוב להיות רע, ומזה נמשך ענין המומרים ונפרדים מאת הקדושה בסוד כנען בידו מאזני מרמה לעשוק אהב, ולכל עון ולכל חטאת אשר יחטא כל איש וביותר בפגם מאזני מרמה

ובמדה ובמשקל פוגם מאזנים העליונים וגורם רעה הנזכרת, וזה שסמך הכתוב מצות הגר למוראת משקלות.

ט. ובדרוש מרכבת יחזקאל ביארנו כי לכן נקראת קליפת נוגה פרה אדומה לפי שפעמים מטהרת הטמא כשהטוב מכריע הרע ולפעמים בהפך שמטמא הטהור כשהרע מכריע ע"ש, ולפיכך נצטוו ישראל במרה בשתי מצוות אלה יחד שבת ופרה אדומה כי שתיהן שוו בשיעוריהן, כי כשם שהפרה מטהרת ופעמים בהפך כן שמירת שבת כי מי שישמור שבת כהלכתו ומוסיף מחול על הקדש גורם שמטהר הטמא וכן בהפכו גורם שמטמא חס ושלום הטהור.

י. ועל כן לא נתנו חכמים שיעור כמה יוסיף מחול על הקדש אלא מוסיף כל אחד לפי שיעורו, לרמוז כי אחרי שזה תלוי בבחירת האיש הישראלי את כל אשר יחפוץ יטנו אין לו שיעור אלא דרך הטוב ודרך הרע לפניו ויעשה מה שלבו חפץ, ועל כל פנים לא יפחות מכדי רביע שעה קודם שבת להתפלל תפלה בזמנה כי אף בימות החול צריך להיות רביע שעה קודם הלילה, וסימניך פנה אל תפלת הע"ר ע"ר שהשעה אלף ושמונים חלקים ורביע שעה הוא ר"ע חלקים, וכל שכן בשבת שצריך להוסיף מחול על הקדש לעשות מר"ע טוב כאמור שעל כל פנים אין לאחר יותר מר"ע חלקים שהוא רביע שעה בכניסת שבת.

שבח המזרזים את העם לבטל ממלאכתם

יא. ואשרי אנוש יעשה זאת להוסיף מידי ערב שבת בשבתו מחול על הקדש, וגם ראוי לאנשי לבב לסובב ברחובות קריה לבטל בעלי מלאכה ממלאכתן ולבטל את החנויות שיסגרו לפחות שעה אחת לפני השבת להכין עצמם לקראת השבת דחיישינן לאמשוכי חס ושלום וכן ביציאתה שיוסיפו מחול על הקדש כמו שנבאר להלן, ומה טוב חלקם ומה נעים גורלם שזכות הרבים מסייעתם וצדקתם עומדת לעד.

בשביתת שבת ותוספתה זוכין לגאולה

יב. ואף כי הודיענו רבינו הקדוש זלה"ה שכל זמן שניצוץ אחד בנוגה שאין מתברר הטוב שבה אין הגאולה באה בסוד אין בן דוד בא עד שיכלו כל הנשמות שבגוף דהיינו בגוף נוגה, ועל זה אמרו [174] אלמלא שמרו ישראל שתי שבתות מיד היו נגאלין שנאמר אשר ישמרו את שבתותי וכתיב בתריה והביאותים אל הר קדשי, והכוונה על שני השביתות שביתת שבת ושביתת תוספת מחול על הקדש אם היו שומרים ישראל כהלכתו מיד היו נגאלים יען שהם מבררים נשמות שבגוף נוגה להכניס הנשמות

בקדושה, וכפי התוספת אשר יוסיפו מחול על הקדש כן ירבה וכן יפרוץ לדבק נשמות בקדושה ומעלין עליו כאילו עשאם על דרך ואת הנפש אשר עשו בחרן.

ביאור פסוק אשרי אנוש יעשה זאת

יג. ואבי ראה גם ראה מאמר הנביא אשרי אנוש יעשה זאת וכו' שומר שבת מחללו ושומר ידו מעשות כל רע ואל יאמר בן הנכר וכו', מסכים הולך להגדיל ולהאדיר תפארת תוספת זה וסודו כמו שנתבאר, וזהו אומרו שומר שבת מחללו ושומר ידו מעשות כל רע שעשה שתי פעולות, האחת ששומר את השבת העיקרי ואינו מחללו ולא זו בלבד אלא גם שומר ידו מעשות כל ר"ע הוא סוד התוספת ר"ע חלקי השעה קודם השבת שמבטל מלאכתו בכל זמן ר"ע שהוא שיעור רביע שעה כמו שביארנו למעלה.

וביאר הכתוב סוד תועלת התוספת הזה באמור, ואל יאמר בן הנכר הנלוה אל ה' לאמר הבדל יבדילני ה' מעל עמו, כי הבא להתגייר לא יאמר שיבדילהו הוא יתברך מעל עמו אחר שהורתו ולידתו היה שלא בקדושה, אחר שיראה ענין תוספת מחול על הקדש כי הוא בא לדבק גרים בקדושה ונהפוך הוא כי כמו מה שנתוסף מחול על הקדש נעשה קדש גמור גם הוא שניתוסף מחול על קדש ישראל יהיה כישראל ממש והיה קדוש.

ולא זו בלבד אלא גם ואל יאמר הסריס הן אני עץ יבש כי האיש הסריס בר מינן ואיננו מוליד אל יחשוב בלבו לאמר כי הוא כעץ יבש מאחר שאיננו עושה פרי, שהרי על ידי פעולה זו שגורם על ידו להתדבק הגרים לא ימיש מעשות פרי למעלה והן הן בניו באמת כמו שנאמר ואת הנפש אשר עשו בחרן.

וזה אומרו כה אמר ה' לסריסים אשר ישמרו את שבתותי, שתי שביתות שביתת שבת העיקרי ושביתת התוספת כי לסריסים יש בזה יותר להזהר משאר הבריות הואיל ובנים לא היו להם, אמנם על ידי זה ונתתי להם יד ושם טוב מבנים ומבנות כי אם היו מולידים בנים ובנות אי אפשר שיהיו מולידים למאתים ולאלפים, אכן בפעולה זו אפשר להם להוסיף מחול על הקדש כרצונם ולפי ההוספה מתבררים הנשמות לכמה אלפים ורבבות, ומזה הטעם גם כן אמרו בתקונים וכל המוסיף מוסיפים ליה נפש יתירה בשבת כי במדה שמדד להוסיף נשמות על ישראל מודדין לו להוסיף לו גם כן נפש יתירה.

סגולה לחשוכי בנים להוסיף מחול על הקדש

יד. וכן ראיתי למורי נר"ו היה מצוה על איש חכם מקרוביו שלא היו לו בנים ומתחנן לפניו ובמרירות נאנח מאד על הדבר, והזהירו על תוספת שבת להוסיף כפי כחו ולהיות סובב ברחובות קריה בערבי שבתות ובמוצאי שבתות להזהיר את העם להוסיף מחול על הקדש ובכן ימצא תקון לנפשו, ואנכי שאלתיו על הדבר והשיבני בלשון הכתוב כה אמר

ה' לסריסים אשר ישמרו את שבתותי ונתתי להם יד ושם טוב מבנים ומבנות וטעם הדבר כמו שביארנו, ואשרי העובד את ה' בשמחה להיות לעולם אפוטרופוס גדול לקדושת השבת אשר תרומם קרנו למעלה להיות מבני היכלה של שבת אלופה ומיודעה.

מעשה באגרת שקיבל האבן עזרא ע"ה

ממלאך השבת

טו. ולמען תתלהב נפשך בעבודת בוראך אגיד לך מה שמצאתי במגילת סתרים מכתב ידו של החכם הגדול כה"ר אברהם בן עזרא ע"ה, והוא איגרת שלוחה אליו מאת השבת בחלום חזיון לילה וזה לשונו.

בשנת ארבעה אלפים ותשעה מאות וי"ט בחצי ליל שבת בי"ד לחדש טבת ואני אברהם הספרדי הנקרא בן עזרא הייתי בעיר אחת מערי האי הנקרא קצה הארנון שהוא גבול ז' מגבולות ארנון נושבת, ואני הייתי ישן ושנתי עריבה עלי ואראה בחלומי והנה עומד לנגדי כמראה גבר ובידו איגרת חתומה ויען ויאמר אלי קח זאת האיגרת ששלחה אליך השבת, ואקוד ואשתחוה לה' ואברך את ה' אשר כיבדני זה הכבוד ואתפשנה בשתי ידי וידי נטפו מר ואקראנה ותהי בפי כדבש למתוק.

אך בקוראי הטורים חם לבי בקרבי וכמעט יצאתה נפשי, ואשאל העומד לנגדי מה פשעי מה חטאתי כי מיום אשר ידעתי את ה' הנכבד והנורא אשר בראני ולמדתי מצוותיו לעולם אהבתי את השבת ובטרם בואה הייתי יוצא לקראתה בכל לבי, גם בצאתה הייתי משלח אותה בשמחה ובשירים ומי בכל עבדיה כמוני נאמן ומדוע שלחה אלי זאת האגרת.

אגרת השבת להאבן עזרא ע"ה

טז. וזו היא, אני שבת עטרת דת יקרים רביעית בעשרת הדברים, בין ה' ובניו אני אות ברית עולם לכל דורות ודורים, ובי כל מעשיו כילה אלהים אדיר אדירים וכן כתוב בראשית כל ספרים, ולא ירד אז מן למען אהיה מופת להורים, אני עונג לחיים על האדמה ומרגוע לעם שוכני קברים, אני חדוות נקבות וזכרים וששים בי זקנים עם נערים, ולא יתאבלו בי אבלים ובי לא יספרו על מות ישרים, והשקט ימצא עבד ואמה והגרים אשר בשערים, ינוחון כל בהמות הם ביד איש בסוסים וחמורים ושוורים, וכל המשכיל ביינו הוא יקדש וגם יבדיל, חשובים כנזירים בכל יום ימצאו שערי תבונה וביומי נפתחו מאה שערים, מכובד מעשות דרך ונכון מצוא חפץ ודבר כל דברים, אני שמרתיך מכל אשם למען שמרתני מאד מימי נעורים, ובזקנותך שגגה נמצאת בך אשר באו אליך הספרים

ושם כתוב לחלל יום שביעי, ואיך תחשה ולא תדור נדרים לחבר איגרת דרך האמונים ותשלחם אל כל העברים.

יז. ויען ויאמר אלי ציר השבת, הוגד הוגד לה אשר הביאו תלמידיך אל ביתך אתמול ספרים פירושי התורה ושם כתוב לחלל את השבת, ואתה תאזור מתניך בעבור כבוד השבת להלחם במלחמת התורה עם אויב השבת ולא תשא פני איש, ואיקץ ותתפעם רוחי עלי ונפשי נבהלה מאד וארחץ ידי ואוציא את הספרים חוצה אל אור הלבנה והנה כתוב שם פירוש הפסוק ויהי ערב ויהי בוקר יום אחד, והוא אומר כי כאשר היה בוקר יום שני עלה יום אחד שלם כי הלילה הולכת אחר היום, וכמעט קרעתי את בגדי גם קרעתי זה הפירוש כי אמרתי טוב לחלל שבת אחת ולא יחללו ישראל שבתות הרבה אם יראו זה הפירוש הרע, גם נהיה כולנו לעג וקלס בעיני הגוים.

ואתאפק בעבור כבוד שבת ואדיר נדר אם אתן שינה לעיני עד צאת יום הקדוש עד שאכתוב איגרת ארוכה לבאר את ראשית יום התורה להרים מכשול ולהסיר פח המוקש כי כל ישראל הפרושים גם הצדיקים עמהם יודעים כי לא נכתבה פרשת בראשית מעשה השם יתברך בכל יום רק בעבור שידעו שומרי התורה איך ישמרו את השבת כאשר שבת השם לסיפור ימי בראשית, והנה אם יהיה סוף יום השישי עד בוקר יום שביעי היה לנו לספור הלילה הבא, הנה זה הפירוש מתעתע כל ישראל במזרח ובמערב גם הקרובים גם הרחוקים גם חיים גם מתים.

והמאמין בפירוש הזה השם יתברך ינקום נקמת השבת ממנו והקורא אותו בקול גדול תדבק לשונו אל חיכו, גם הסופר הכותב אותו בפירושי התורה ידיו יבש תיבש ועין ימינו כהה תכהה ולכל בני ישראל יהיה אור עכ"ל.

תוכחה למזלזלים בכבוד כניסת השבת

יח. מכאן מודעא רבה להודיע ולהודע כמה וכמה מקפדת שבת הקדוש על כבודה, עיניך הרואות מעשה הזה כי התלמידים ההם אף שכתבו מה שכתבו, מעשה לא עשו חס ושלום ועם כל זאת הרעיד והחריד את כל החרדה הזאת על רבם, אף כי לרשע וחוטא לחלל את כבוד הדרה של שבת שהשבת יתבע עלבונה מהם להשיב להם שבעתיים אל חיקם.

וביותר תכבד עליהם עון אשמה בהקל בכבוד כניסתה כאשר חכמים הגידו כבוד לילה קודם לכבוד היום, ויהיו כל אלה להוציא מלב המינין האומרים שהיום הולך אחר הלילה על כן הגדילו את יקר תפארת גדולתה של לילה וגם תוספת על עיקר כתובתה להורות אמונת אומן שהלילה הולך אחר היום כאשר למדו חכמים ברוח מבינתם.

יט. וכבר נתחכם איש בער בשומעו פרטי הדברים האלה מפי בדרושי בקהל עדתי לאמר, והלא מקרא מלא ויכל אלהים ביום השביעי מכריז ואומר שאין תוספת מחול על הקדש אלא בהגיע יום השביעי ממש בו כילה כל מלאכתו.
ולא חלק לו השם בבינה כי בשר ודם שאינו יודע לא עתיו ולא רגעיו ולא שעותיו מוסיף מחול על הקדש אבל הקדוש ברוך הוא שהוא יודע רגעיו ועתיו ושעותיו נכנס בו כחוט השערה וכמאמר הרשב"י בבראשית רבה, וגם אמרו מה היה העולם חסר מנוחה באתה שבת באתה מנוחה וזהו גומרו.

כ. ואיש התמים יתמים עצמו עם קדושת השבת ובתוספת שבו בהביטו בכמה מינים ניתוסף מן חול על הקדש, ראשונה את אשר ביארנו למעלה בסוד המדורה, ועוד כי לעת ערב מתעלים כל העולמות ובזה ימצא כי ניתוסף מחול על הקדש שבעולם האצילות כי רק הוא קדש ושאר העולמות הם דרך חול כנודע, ועוד כי גם במדות עליונות כאשר הם עולים זה למעלה מזה וכל מדה תופש מקום עליון ממנו, נמצא כי יצדק לאמר חול למדה התחתונה בערך העליונה יותר ממנה כי קדש הוא, וביותר יצדק להיות כי המדות אשר עולים היינו הכלים שלהם והם מלבוש לאורות העליונים ונמצא כי יצדק התוספת מחול על הקדש באמת.

כוונת תוספת שבת ע"ד הסוד

כא. ואבי ראה גם ראה אם חלק ה' לך בבינה שיעור התוספת אשר גבלו הראשונים מתחלת השקיעה עד זמן בין השמשות שהוא שלשה מילין ורביע, לפי כי זהו סוד מה שאמרו חקל תפוחין לפי כי על ידי כן הכלה נכללת בנה"י של הזכר סוד ג' מילין, ואם רוצה לעשות ממנו קצת עושה לפי כי הקדושה הזאת אין תלוי במנין מעשה הגשמי כי על כן יאמר מקדש השבת ולא על ידי ישראל כמו מקדש ישראל והזמנים, ולפיכך רצה עושה וכו' כי התועלת זה לעצמו הוא עושה ובלבד שיוסיף איזה זמן שיהיה ודאי יום מחול על הקדש כדי להכניע סט"א שהוא מתגבר באותו פרק כמו שאמרו בזוהר הנזכר לעיל.
ואומרם ושיעור זמן בין השמשות הוא ג' רביעי מיל שהם מהלך אלף ות"ק אמות קודם הלילה סוד שתו למה שאמרו בזוהר פרשת תרומה דף קמ"ה ז"ל, ויהי שירו חמשה ואל"ף שירו הא שיר השירים ודאי הכי הוא חמשה אינון תרעין ופתחין דמתפתחין במלכא דשלמא דיליה ואינון חמש מאה שנין דאילנא דחיי חמשין שנין דיובלא ואלף דא איהו אילנא דחיי חתן דנפיק מסטריה ואיהו ירית כל אינון חמשה למיתי לגב"ה כלה יומא

דקודשא בריך הוא אלף שנין איהו ודא איהו נהר דנגיד ונפיק מעדן יוסף זכאה דאקרי צדיק על שמיה דסיהרא כמה דאתני ביה קודשא בריך הוא.

הנה מבואר מדברי המאמר כי חמשה ואלף הם סוד עץ החיים מהלך חמש מאות שנה ולפי כי הוא יוצא מאות ה' ראשונה נהר היוצא מעדן היינו אות ה', ואלף הוא בסוד יוסף הצדיק יומו של הקדוש ברוך הוא אלף שנים ונקרא אלף כמו שאמרו הנהו דרדקי בפרק הבונה [175] אלף בית אלף בינה, ולכן שיעור זה שהוא אלף ות"ק אמות צריך להוסיף מחול על הקדש להמשיך לכלה נאה וחסודה סוד יוסף שהוא אלף והוא הנמשך אליו כל השפע של ת"ק אמה שאימא עילאה מתפשטת בעץ החיים והיינו בין השמשות כד"א כי שמש ומגן דא ברית קדישא כמ"ש בזוהר, ואשרי המכוין בזה ערב שבת להמשיך כל אורות אלו לכלה בעת התקדש עליו היום בצאתו לקראת שבת כלה.

להרחיק כל מיני קטטה ביום השבת

כב. וצריך כל אדם להכין עצמו לקראת אלהיו בהדרת קדש להתעטף לבנים לכבוד השבת כמו שביארנו בפ"ד, ויגיל וישמח לשמחת הכלה הבאה אלינו ותבא אליו היונה לעת ערב וראוי לשמח אותה בכל דבר הבא על ידינו, ואם יש לו קטטה עם חבירו או עם אנשי ביתו יעבור על כל פשע ולא יזכור שום עון ביום השבת אלא אהבה וחיבה שלום וריעות.

ולא יחלל קדושת השבת בכל דבר שהוא חול כי פוגם בזה קדושתו ומעלתו כי קדושת השבת רומז לענין גדול אשר אין שם אלא מנוחה והשקט והרשעה כולה כעשן תכלה כמו שאמרו בזוהר בראשית דף י"ד ז"ל, פקודא לנטרא יומא דשבתא כמה דאתערנא דאיהו יומא דנייחא לעלמא וכל עבידן ביה אתעבידו ואשתכללו עד דאתקדש יומא כיון דאתקדש יומא אשתאר בריאה דרוחין דלא אתברי לון גופא וכי לא הוה ידע קודשא בריך הוא לאעכבא לקדשא יומא עד דיתברון גופין להני רוחין.

אלא אילנא דעץ הדעת טוב ורע אתער ההוא סטרא אחרא דרע ובעא לאתתקפא בעלמא ואתפרשו כמה רוחין בכמה זיינין לאתתקפא בעלמא ולאבנאה בגופין כיון דחמא קודשא בריך הוא כך אתער מגו אילנא דחיי נשיבו דרוחא ובטש באילנא אחרא ואתער סטרא אחרא דטוב ואתקדש יומא וכו' ומה דחשיב סטרא אחרא לאתבני בעלמא ולאתקנא אתבני בהאי ליליא סטרא דטוב ואתתקף ואתברון גופין ורוחין קדישין בהאי ליליא מסטרא דטוב וכו'.

הנה מבואר מדברי המאמר כי לעת ערב של יום השישי היה התעוררות גדול מסטרא דרע אלא שאחר כך ניתוסף התעוררות סטרא דטוב בקדושת שבת והתגבר עליו, ולכן

כל ערום יעשה בדעת להתנהג מבעוד יום באהבה ואחוה שלום וריעות וירחיק כל מין יגון ואנחה ממנו לבלתי נתון כח ואל לסטרא דרע לאתגברא חס ושלום, ובכן סטרא דטוב על כן ירים ראש והכנעני אז באר"ץ.

בתוספת נשמה בשבת משתכחין כל מיני צער

כג. ובזוהר פרשת אמור [176] אמרו ז"ל, בהאי יומא אתנשי כל רוגזא וכל צערא וכל דוחקא מכל עלמין בגין דאיהו יומא דהלולא דמלכא דנשמתין אתוספן כגוונא דעלמא דאתי, וכן בפרשת ויקהל [177] ז"ל, ובההוא נשמתא יתירה נשיין כל עצבא וחימתא ולא אשתכח בר חדוה לעילא ותתא, ובזוהר פרשת פקודי דף רנ"ו ז"ל, היכלא חמישאה וכו' אילין כד נשמתא אתוספת מערב שבת לערב שבת כד איהי נפקא נפקין אילין עמה ומעברי מישראל כל עציבו וכל יגיעה וכל מרירו דנפשא וכל רוגזא דעלמא ואילין אינון בדיחי עלמא.

התבוננות לערב שבת

כד. ונוסף גם הוא לשית כל איש הישראלי על לבו בעת ההיא כי איננו פה אפס בעולם הנשמות ויתבודד בקדושת מחשבתו כאילו אין לו שייכות בעולם הזה כלום וכמו שאמרו בזוהר פרשת ויקהל, [178] האי יומא איהו יומא דנשמתא דאתעטרא ההוא צרורא דנשמתין ובגין כך משבחי בתושבחן דנשמתא והיינו נשמת כל חי וכו'.

ובזוהר פרשת תרומה דף קל"ו ע"ב ז"ל, רב המנונא סבא כד הוה סליק מנהרא במעלי שבתא הוה יתיב רגעא חדא וזקיף עינוי והוה חדי והוה אמר דהוה יתיב למחמי חדוה דמלאכי עילאי אילין סלקין ואילין נחתין ובכל מעלי שבתא יתיב בר נש בעולם הנשמות זכאה איהו מאן דידע ברזין דמריה ע"כ.

מעשה רב באריז"ל בעת קבלת שבת

כה. וכמוהו היה רבינו הקדוש האר"י ז"ל כשהיה יוצא עם תלמידיו חוץ לעיר לקבל שבת, וכשהיה עומד בראש ההר ראה חיילות של הנשמות שעולים מקבריהן לעלות למעלה לגן עדן של מעלה, וכן היה רואה ריבי רבבות נשמות לאין מספר שירדו כנגדן והן הן הנשמות יתירות המתוספים באנשים כשרים כל שבת ושבת, ומתוך רוב בלבול וערבוב הנשמות וחיילות לאין מספר כמעט כהו עיניו מראות והיה מוכרח להעצים עיניו ואפילו הכי ראה אותם בעינים סגורות.

ענין גלגול נשמות בערב שבת

כו. וכתב הרב במאמר הזוהר פרשת תרומה [179] בהאי יומא איהו גלגולא דנשמתין וכו', כי בערב שבת כל הנשמות אפילו אותם שבקליפות עולות להכלל למעלה ולא כל

הנשמות זוכות לעלות ונדונות במעשיהן אם ראויות לעלות אם לאו, ואז נקרא גלגולא דנשמתין כי הם מתגלגלות אלו לכאן ואלו לכאן ונידונים אז ולכן נקרא גלגולא דנשמתין.

עילוי הנשמות בע"ש ע"י משה רבינו

כז. ומשה רבינו עליו השלום הוא זריז בענין זה בכל ערב שבת לעלות כל הנשמות הנתונות בקליפות ואינן יכולות לעלות או יתר נשמות של בני אדם שאין להם זכות לעלות, הנה משה רבינו עליו השלום יורד בכל ערב שבת וכמה צדיקים עמו כפי בחינתם מעלין את כל הנשמות למעלה בין נשמות החיים והמתים, ועל כן נרמז בראשי תיבות מ'זמור ש'יר ל'יום ה'שבת למשה, ולכן נזכר ענין הרשעים והצדיקים במזמור ההוא בפרוח רשעים וכו' צדיק כתמר יפרח שהם פורחים כתמר לעלות לקבל האור המוכן להם.

טעם אמירת מזמורי לכו נרננה בע"ש

כח. ואחשבה כי זה טעם למנהג חסידים הראשונים לומר מזמורי לכו נרננה לה' וכו', שאלו המזמורים יסדם משה רבינו עליו השלום, אלא שבחרו באלו הששה נגד ימי השבוע.

ובכן כאשר ישית עליו ועל לבו כל אלה כל בעל נפש יקרה, יתקדש ויתבודד בקדושת מחשבתו לקראת שבת מלכתא לצאת לקראתה בגילה וברעדה ובכוונה שלימה לעשות קישוטי הכלה הנעימה ולהשרות כבוד הדרה עלינו.

מנהג ארצות אשכנז לקבל שבת בכלי זמר

כט. ועל כי ענין שבת הוא השראת השכינה עלינו לכן ראוי לקבל שבת בשמחה בשירים, ובכמה מקומות מארצות אשכנז בקבלת שבת מנגנים בכלי זמרים נבלים וכנורות כבמזמוטי חתן וכלה וכל זה מפני שכל ענין שבת הוא קיבול פני שכינה ואין השכינה שורה אלא מתוך שמחה כמו שנאמר והיה כנגן המנגן ותהי עליו רוח אלהים. **ומזה** הטעם הוא אומרם בזוהר פקודי הנזכר לעיל דף רנ"ו ע"א, שס"ה מלאכין אתמנון לבדחא עלמא מערב שבת לערב שבת וכו', ולכן אנו אומרים בברכת המזון שלא תהא צרה ויגון ביום מנוחתינו על כי נצטוינו לשמוח בו ביתר שאת וביתר עז לכבוד הדר המלכות השורה עלינו.

נכון לקרוא שיר השירים קודם קבלת שבת

ל. ונכון להיות כל איש שורר בביתו יחד עם אחוזת מריעיו בטרם יבא לקבל פני שבת, ישלח דברו בנועם קולות בשיר השירים כולו לעורר אהבת דודים למעלה כמו שאמרו בתקונים תקון י"ג דאתערא ברתא דמלכא בשיר השירים וכו', ולתת עוז לאלהים יכנסו בכי טוב באמרם קודם קריאתו.

תפלה קודם קריאת שיר השירים

לא. ליחדא שמא דקודשא בריך הוא ושכינתיה בדחילו ורחימו ורחימו ודחילו ליחדא י"ה בו"ה ביחודא שלים בשם כל ישראל, הנה אנחנו באים לשורר בקול נעים שיר השירים קדש קדשים לעורר חבצלת השרון לשיר בקול נעים גילה ורנן כבוד הלבנון ולחבר אשת נעורים עם דודה באהבה ואחוה וריעותא וחדוותא דכולא ששו"ן ושמחה ימצא בה תודה וקול זמרה, ויעלה לפניך קריאת שיר השירים כאילו אמרו שלמה בעצמו וכאילו השגנו כל הסודות החתומים בו, ויהי נועם ה' אלהינו עלינו ומעשה ידינו כוננה עלינו ומעשה ידינו כוננהו, יהיו לרצון וכו'.

כנויי שיר השירים על דרך הסוד

לב. ומה טוב ומה נעים חלקו אם יזכה להיות בקי ולכוין בקריאתו במקצת הכנויים הידועים אל עין רוגל בספר הזוהר ולרשום אותם בספרו, ואזכיר לך קצת מהם אשר באו בזוהר ובתקונים.

אבקת רוכל, דא צדיק כמ"ש בתקונים דף מ"ז. **אגן הסהר**, דא נקודא דסיהרא כמ"ש. **אפיקי מים**, נצח הוד כמ"ש בתקונים דף ל"ח. **אפריון**, דא היכל דלתתא דאיהו כגוונא דהיכלא עילאה כמו שביאר הרשב"י פרשת תרומה דף קכ"ז וקכ"ח. **אשישות**, ב' אשות אש לבנה ואש שחורה חסד וגבורה כמ"ש בזוהר פרשת שמיני דף מ' באשישות אילין אינון אבהן וכו'. **אשכול**, ביארו בתוספתא פרשת וארא דף כ"ז אשכול הכופר דודי לי אשכול דא אימא עילאה ואשכולות הם נצח והוד. **ארגמן**, א'וריאל ר'פאל ג'בריאל מ'יכאל נ'וריאל הם חיות הקדש וזהו מרכבו ארג"מן. **בנות ירושלים**, בסוד הז' היכלות בנות המלכות הנקרא ירושלים וכן בנות ציון כמ"ש בזוהר תרומה דף קל"ד ע"א. **בחור כארזים**, ז"א בערך עתיקא כמ"ש בפרשת נשא דף קמ"א. **בשמים**, בזוהר ויצא קנ"ח מאן אינון הרי בשמים אילין שית בנין דלאה דאינון ו' קצוות. **הרי בתר**, ביארו שם על ההיכלות טורי דפרודא שבבריאה לאו איהו וגרמוהי חד בהון ע"ש.

גן נעול, דא כנסת ישראל כמ"ש בזוהר שמות דף ד' כי חותם יש ביסודה, וכן גל היינו לתלת אתוון דמלוי אלהי"ם. **יערי עם דבשי**, יערי דא גבורה פחד יצחק, עם דבשי הוד דרגא דדוד, זוהר פנחס דף רמ"ד וע"ש פרושים אחרים. **שתיתי ייני עם חלבי**, דרועא שמאלא בימינא, ייני גבורה, חלבי חסד, שם. **דודאים**, גימטרייא אדני כי הם המ"ן כנודע כמ"ש בזוהר ויצא דף קנ"ו, ורבינו האר"י כתב שהם סוד שני כרובים מ"ט וסנד"לפון. **גבעת הלבונה**, יסוד דנוקבא כמ"ש בזוהר פרשת בלק דף ר"ג. **דודים**, בזוהר ויקרא דף ד' דרש אכלו ריעים או"א שתו ושכרו דודים זו"ן אמר ליה ר"א דודים חביבותא אינון אמאי

אינון תתאי א"ל אינון דתאבין דא לדא ולא משתכחי תדיר אקרו דודים ואינון דמשתכחי תדיר ולא מתכסיין ולא מתפרשין אקרו ריעים וכו' ע"ש. **הרים**, הם זו"ן וכן חג"ת וכן נה"י דאימא וכן כל הו"ק כמ"ש במשפטים דף ק"ט ובתקונים דף נ"ג.

זאת עולה, היא המלכות, זוהר פרשת חקת קע"ט ובכמה מקומות. **חבוק**, מצד החסדים וימינו תחבקני והם נכנסים בה ומחבקים ומקרבים אותה לבעלה ז"א כמ"ש זוהר ויחי דף רמ"ה ובכמה מקומות בתקונים. **חבצלת**, יסוד דמלכות קודם הזווג שאז קצוותיה ירוקים אסתר ירקרוקית כחבצלת, ונקראת השרון כי היא משוררת תמיד לבעלה, ואחר כך נקראת שושנה כמ"ש בזוהר פרשת אמור ק"ו בביאור הכתוב אני חבצלת השר"ון שושנת העמקים. **חותם**, זה לשון תקונים דף קל"ה ט' נקודין עד צדיק ואיהי חותם דכלהון כו'. **חוט השני**, ת"ת קו האמצעי וכן הוא היכל הרצון ת"ת דנוקבא כי כל ביתה לבוש שני וכן נקרא היסוד כנודע. **יונה**, נקרא המלכות יונה תמה כנודע. **יפה בנשים**, היא המלכות רחל יפת תואר כי פניה מגולות כנודע. **יונק**, כשיש לז"א ו"ק בלבד גם המוחין שלו כולם שמות אלהים.

נרד וכרכום, נרד יסוד דנוקבא כמ"ש בזוהר פקודי רכ"ז ובפרשת בראשית דף ע"א, ובפרשת אחרי מות דף ע"א דרש על יסוד דדוכרא ע"ש. **כרכום**, הוא נצח כמ"ש הרב זלה"ה. **כפות המנעול**, סוד ב' דלתות שבפתח יסוד דנוקבא. **ראשך עליך ככרמל**, דרשו במדרש הנעלם וירא קי"ג על עולם הבריאה כסא הכבוד, ובתקונים דף מ"ג ז"ל, דא ראשך עליך ככרמל רישא דילך כלה על כולהו חיילין סלקין על ששים המה מלכות ושם נאמרו פירושים אחרים. **לבנון**, אבא עילאה כמ"ש בזוהר בראשית דף כ"ט על פסוק מעצי הלבנון. **לבנה**, סוד המלכות כשהיא בין ב' דרועין מ"ב גבורה ומ"ה חסדים כמ"ש הרב ז"ל. **מור עובר**, יסוד דאבא כשבוקע ועובר לחוץ ליסוד רחל בעת הדורמיטא כמ"ש הרב ז"ל בכוונת פורים. **מור ולבונה**, הם נצח והוד כמ"ש בתיקונים דף מ"ז ודף נ"ו.

מעין גנים, נקרא יסוד דאבא ומעין חתום יסוד דנוקבא בסוד החותם כמ"ש בתקונים דף קל"ז מעין גנים הוא החסד המשקה לה' גנים וכן נקרא הבינה כמ"ש פרשת בלק דף ר"א על פסוק זה. **מלך שלמה**, מלך שהשלום שלו יסוד אימא תמיד יסוד אבא בו כמ"ש בזוהר בראשית דף כ"ט, תנינן כל שלמה דאתמר בשיר השירים במלכא עילאה דשלמא כלא דיליה, ועיין בזוהר שיר השירים דף ד'. **מגדל**, דא כנסת ישראל כמ"ש בזוהר שלח לך דף קס"ד. **נצנים נראו בארץ**, הם נצח הוד דז"א כמ"ש בפרשת בראשית דף א' על פסוק זה. **אל גנת אגוז**, נקרא היסוד בין דדוכרא בין דנוקבא. **באיבי הנחל**, יסוד דאימא כמ"ש בזוהר אמור דף ק"ד. **עינים**, הם נ"ה בסוד פתח עינים כמ"ש בזוהר. **עלמות**, הם

י"ב בקר תחת הים. **פרדס**, נקרא המלכות כמ"ש הרב, רמונים הם תרין עטרין דז"א ה' חסדים וה' גבורות כנודע.

ציון, יסוד דדוכרא כמ"ש בפרשת האזינו ובפרשת ויחי רמ"ח יברכך ה' מציון. **צפון ותימן**, חסד וגבורה כנודע. **צוארך**, הוא סוד המלכות כמ"ש פרשת ויגש דף ר"ט, ובפרשת נשא קמ"ג פירשו על בינה שבכל פרצוף. **צבי**, נקרא ז"א תפארת צבי איהו צבי ואיהי צביה כמ"ש בבראשית דף מ"ט, גם כנוי זה ביסוד צבי לצדיק ויסוד ומלכות נקראים צבי ואיל כמ"ש באחרי מות דף ס"ח. **צרור המור**, הוא היסוד. **קול**, הוא בסוד הז"א כנודע. **רועה בשושנים**, ז"א רועה ומזדווג עם לאה ורחל שושנת הבקר ושושנת הערב. **מלך אסור ברהטים**, הם נה"י דאימא ובהם המוחין וכמ"ש בזוהר ויצא דף קס"ב וקצ"א. **שדה**, נודע חקל תפוחים וכרם גם כן הוא בה וכן גפן בעומדה נגד נה"י בסוד ובגפן שלשה שריגים. **שוקיו**, נצח הוד כנודע בסוד לא בשוקי האיש ירצה. **שיר השירים**, מצד הגבורות כמ"ש בתקונים דף ג'. **שלהבת יה**, הם הגבורות מסטרא דאו"א כמ"ש בתקונים דף ס"ז. **שמאלו וימינו**, חו"ג. **שועלים**, נקראו הקליפות.

תאנה, היא המלכות בקבלתה ג' מלויי אהיה וכן הבינה. **קול התור**, הוא במלכות כמ"ש בזוהר ויקרא דף ד' ובתקונים דף ע"ז. **תלתלים**, הם השערות כמו שביאר הרב בפירוש האדרא דף קל"ב כי בקטנות י' אלהים מספרם תלתל והאתוון גימטרייא י"ם, ובגדלות הם סוד הויה, ת' ד' יודין דע"ב, ול' הויה וד' אותיות. **תמר**, נקרא הנוקבא וכן היסוד צדיק כתמר וכו'. **תפוח**, נקרא הז"א כתפוח בעצי היער כן דודי תפוח אדום ולבן כן התפארת צח ואדום חו"ג וכן יסוד אימא נקראת כן. **תחת התפוח עוררתיך**, כמ"ש בהאזינו דף רפ"ז ר"י אמר דא יובלא וכו'. **תפוחים**, נצח הוד. **תורי זהב**, נצח הוד דאימא ובתוכם נקודות הכסף נצח והוד דאבא כמ"ש בנשא דף קמ"ג בפירוש הפסוק.

הנה אלה קצות הכנויים הנזכרים בשיר השירים, ואיש התמים אשר תמונת ה' יביט ישית עין השגחתו עליהם בקריאתם לעורר אהבת הדודים למעלה, ואף מי שלא בא בסוד ה' יחזיק במעוז קריאה נאמנה זאת אף שלא ידע שכול את סודו כמ"ש כמה פעמים כי לעולם יעשה האיש הישראלי פרטי כל התקונים אף כי לא ידע את סודו יאמר מה ששייך לאותו תקון, כיון שכונתו לשם שמים עושה פעולתו ויקבל שכר עליו במשלם, ועל זה נאמר ויהי נועם ה' אלהינו עלינו ומעשה ידינו כוננה עלינו.

מאמרי הזוהר בגודל קדושת שיר השירים

לג. אך ורק שיהיה זהיר להתנהל לאיטו בקריאתו ולא יחטיא אל השערה כי סודו מאד נעלם אשר אין כל בריה יכולה לעמוד עליו כמו שאמרו במדרש הנעלם פרשת וירא ז"ל,

תנו רבנן כשחלה ר' אליעזר הגדול ההוא יומא ערב שבת היה וכו' עד דבכי רבי עקיבא אמר ליה אוליף לי אורייתא פתח פומא ר' אליעזר במעשה מרכבה אתא אשא ואסחרא לתרוויהון אמרו חכמים שמע מינה דלית אנן זכאין וכדאין לכך נפקו לפתחא דברא ויתבו תמן.

הוה מה דהוה ואזל אשא ואוליף ליה בבהרת עזה שלוש מאות הלכות פסוקות ואוליף ליה טעמי דפסוקי שיר השירים והיו עיניו דרבי עקיבא נחתין מיא ואסחר אשא כבקדמיתא כד מטא להאי פסוקא סמכוני באשישות רפדוני בתפוחים לא יכול למסבל רבי עקיבא וארים קליה וגעי בבכייתא ולא הוה ממלל מדחילו דשכינתא דהוה תמן אורי ליה כל עמיקתא ורזין עילאין דהוה בשיר השירים ואומי ליה אומאה דלא ישתמש בשום חד פסוק מיניה כי היכי דלא ליחרב קודשא בריך הוא עלמא דלא בעי קמיה דישתמשון ביה ברייתא מסגיאות קדושתא דאית ביה ע"כ.

ובזוהר פרשת שמות דף י"ח ע"ב, שיר השירים כלומר שיר של אותם שירים של מעלה, שיר שכולל כל ענייני התורה והחכמה וכח וגבורה במה שהיה ועתיד להיות, שיר שהשרים של מעלה משוררים ע"כ.

סגולת קריאת שיר השירים קודם לימודי הסוד

לד. פקח עיניך וראה שלימות שיר השירים שהוא קדש קדשים כי אין הראשונים וכל שכן אחרונים היו יכולין לעמוד על סודו כי הוא עמוק עמוק מי ימצאנו, ודרך המקובלים ע"ה היה לקרותו קודם קריאת סודי התורה והיא סגולה נפלאה לפקוח עינים עיורות בלימוד הקבלה וכן היה מנהג מורי נר"ו.

אזהרה שלא להפסיק בשיר השירים אפילו בדברי תורה

לה. ולפיכך צריך להזהר מאד בקריאתו לקרותו בשפה ברורה ובנעימה קדושה שלא יחטיא את השערה חס ושלום כי עונשו רב מאד בשגם הוא נותן טעם לפגם בקדשי שמים, וכל שכן שלא יפסיק בקריאתו אפילו בדברי תורה דמאן דפסק יתפסק כמו שאמרו בזוהר, ואם לא ידע להזהר באלה מוטב שלא יקראנו משיקראנו בהלעטת דברים ובפסקי פסקי יען כי פסוקיו ערוכים ומסודרים בסדר שפר מעלות המדות זה אחר זה והפסקות משמשות למנוע שפעת גשם נדבות והעמדת קרן האורה נקנית במשיכה.

לקרוא שיר השירים בלשון הקדש

לו. ואנכי נהגתי בקהל עדתי לפעוטים הקוראים שיר השירים בחג הפסח לקרותו בכל פעם בנעימה קדושה מראשו ועד סופו ולא לקרותו לחצאין כאשר נהגו, וגם הנהגתי לקרותו בלשונו ושלא לקרותו ללועזים בלעז יען הם דברי חשק האחת אהובה יחד

עם דודה, ואשר אין דעת ותבונה יהרס במחשבתו אל ה' חס ושלום להבין הדברים בגשמיותם חלילה.

לז. וצריך להודיע לבני אדם מעשה תוקפו וגבורתו של שיר השירים שהוא קדש קדשים והוא שבח הכלה הנעימה אל החתן והחתן את הכלה וכמו שאמרו בתקונים תקון י"ח ז"ל, משבח שכינתא בשיר השירים מתתא לעילא מה יפו פעמיך בנעלים בת נדיב חמוקי ירכיך וגו' שררך שני שדיך צוארך ראשך הא הכא מתתא לעילא והיא משבחת לקודשא בריך הוא מעילא לתתא ראשו כתם פז עיניו לחייו שפתותיו ידיו שוקיו וכו'.

לקרוא שיר השירים בעשרה

לח. ואיש המשכיל ישים עיני השגחתו באלה בעת קריאתו, ואשריו מה טוב חלקו ומה נעים גורלו אשר אין ספק שיזכה להיות מבני היכלא דמטרוניתא, ומה גם כי יזרז אחוזת מריעיו המתנדבים בעם יועדו יחד לקרות בעשרה טרם צאת לקראת כלה כי אף אם יקראו אותו ביום השבת לא יעלה קריאתו כל כך כמו בערב שבת שאז היא העולה. **והוא** כמשל הבן האוהב את אמו ויזכור לאביו אהבת נעורים ובכן מעורר אהבת הדודים בעת עלותה ואף היא תשיב אמריה לו יתברך חזי במאי ברא אתערנא לגבך כמו שאמרו בזוהר בכמה מקומות, והיא אינה מתייחדת בסוד אהבת הזווג אלא על ידי נשמותיהם של צדיקים כמו שאמרו בזוהר ויחי [180] ז"ל, פתח ר"א ואמר שימני כחותם על לבך האי קרא אתערנא ביה אבל לילא חד הוה קאימנא קמי דאבא ושמענא מלה מיניה דלית שלימותא וריעותא וכסופא דכנסת ישראל בקודשא בריך הוא אלא בנשמתהון דצדיקייא דאינון מתערי נביעו דמייא לקבלי עילאי ובההוא שלימו דריעותא בדביקו חדא למיעבד פירין וכו'.

עת קבלת שבת היא שעת רצון לעורר הגאולה בתשובה

לט. והנה כי כן הואיל והדבר תלוי בהם ראוי שיזדרזו שתי שעות קודם הלילה להוסיף מחול על הקדש לעשות כל פרטי התקונים הנצרכים אליה בעת עלותה להתקשר באהבתה כדי לעורר האהבה העליונה ובכן יתקשרו בה וצדיקים יירשו אר"ץ, ומה גם כי ישיתו לבבם את אשר אשמו ופגמו בה כמו שהארכתי בפרק א' ממשמרת החדש בתקון הדר מלכות בכמה פגמים שאנו פוגמים בה ע"ש, ואולי בעשות כל אלה הן תיהוי ארכא לשליוותינו ונשוב ונבנה חורבות ולהעביר רגל השור והחמור.

יבאר שבזכות חדא כנישתא יתכנשון כל גלוותא

מ. ואף אם אין כל ישראל יוכלון לעשות כדת היום עם כל זאת כל שיש עדה קדושה עושה כסדר הזה מספיק וכמו שאמרו בזהר חדש [181] בענין התשובה, אמר ליה ר"א חייך

אי מהדרין בתשובה רישי כנישתא או חדא כנישתא בזכותייהו יתכניש כל גלותא ע"כ, כל שכן בענין כבוד הדר המלכות בעת עלותה עולת שבת בשבתו לעת ערב שבת כי עת רצון היא מאד למעלה, ואולי יהי נועם ה' אלהינו עלינו למהר לגאלנו מגלות החיל להעביר גלולים מן הארץ ולתקן עולם במלכות שדי.

התעוררות גאולה שנעשתה בזמן האר"י וגוריו בעת קבלת שבת

מא. כמו שבאמת כך היה מעשה בימי רבינו הקדוש האר"י ז"ל, כי פעם אחת בערב שבת סמוך להכנסת כלה יצא הרב ז"ל עם תלמידיו חוץ לעיר צפת תוב"ב לבוש ארבעה בגדי לבן כדי לקבל שבת והתחיל מזמור לדוד הבו לה' בני אלים ופזמון מיוסד לקבלת שבת ומזמור שיר ליום השבת בניגון נאה ובתוך שהיו משוררים אמר הרב לתלמידיו, חברים רצונכם שנלך לירושלים קודם השבת ונעשה שבת בירושלים וירושלים היא רחוקה מצפת יותר מעשרים וחמש פרסאות.

והשיבו קצת מן התלמידים ואמרו אנו שומעים בכך, וקצת השיבו ואמרו נלך קודם ונודיע לנשותינו ואחר כך נסעה ונלכה, ואז חרד חרדה גדולה והכה כף אל כף ואמר, אויה לנו שלא היה בנו זכות להגאל שלפי שמיאנתם בדבר חזר הגלות לאיתנו בעונותינו הרבים ואילו הייתם משיבים כולכם פה אחד שאתם מרוצים לילך בשמחה גדולה תכף היו נגאלים כל ישראל שעתה היתה עומדת ליגאל כי נתעוררו באותה השעה הרחמים למעלה ע"כ.

הנה כי עת רצון היא ליעקב וממנה יושע, וטעם הדבר כמו שביארנו למעלה בסוד שלהוביתא דאשא היורדת להבדיל בין גבול הרשעה ובין קליפת נוגה להשמדם עדי עד שעליה אנו אומרים עתה בשיר השירים שמני כחותם על לבך וכו' אש שלהבת יה כי מים רבים הוא סוד הרע שבנוגה וחיילותיה.

מב. ולזה אמרה כנסת ישראל שמני כחותם על לבך על חלק הטוב שידובק בקדושה ויהיה נפרד מהרע, כי קשה כמות אהבה כי אותה אהבה הוא קשה כמות לאדם כי אין הנפש חפיצה ליפרד מהגוף ובהכרח הרוח תשוב אל האלהים אשר נתנה וישוב העפר אל הארץ כשהיה, כן ממש אותה אהבה של הטוב כי אין הרע שבה חפץ להפרד לוט מעמו ובהכרח הטוב עולה למעלה והרע יורד מטה מטה בנוקבא דתהומא רבא, ורשפיה רשפי אש הוא המדורא דאשא אשר היא מתעוררת לעלות אשר יש לחוש שמצד הקנאה זו תשרוף העולם חס ושלום ולפיכך תרד לעומתה שלהבת יה והכנעני אז בארץ בנוקבא דתהומא רבא ובכן מים רבים לא יוכלו לכבות את האהבה.

ועל כן בכח סגולת שבת וכוונותיו, לה בכח תגבר ההיא שלהוביתא דאשא ועל ראש רשעים תחול להכרית ולהחריב מלכות עשו וישמעאל כמו שנאמר דרך כוכ"ב מיעקב וקם שבט מישראל ומחץ פאתי מואב וקרקר כל בני שת כמו שאמרו בזוהר, ועל כן בהתכוונם אז הרב עם החברים בקבלת שבת ככל משפטיו וכוונותיו התעורר ההיא שלהוביתא דאשא להעביר את הגלולין מן הארץ והיה מה שהיה, וכמו כן עתה בדרא בתראה עת לחננה היא לעורר לאהובת נפש למעלה והעם לא נסע עד האסף מר"ים ולהחזיר עטרה ליושנה בפרסום רב, מלך ביופיו תחזינה עינינו ויגל כבודינו במהרה בימינו.

דברי התעוררות להקדים קבלת שבת בקריאת שיר השירים

מג. ועתה בנים שמעו לי בואו אחי בואו ריעי, חוסו על כבוד האחת אהובה להחזיק בידה ולהלבישה בגדי תפארתה ונבנתה העיר על תילה אשר כמה מהצער מגיע אליה בעת עלותה לאמר אוי כי בני יצאוני ואינם, נבוכים הם בארץ לא להם ואוי לבנים שגלו מעל שלחן אביהם, ואיך תהיה אם הבנים שמחה כל עוד שאין בניה סביב לשולחנה. **התאמצו** והיו לבני חיל להקהיל קהילות מידי ערב שבת בשבתו לשם ולתפארת ולתהלה שתי שעות קודם הלילה בקריאת שיר השירים בקול עוז ותעצומות וסדר קבלת שבת באימה ביראה בשפה ברורה ובנעימה קדושה בכל כוונותיו, אולי יחנן ה' על שארית יוסף ויתעוררו הרחמים למעלה להוציא ממאסר נפשינו וה' כגבור יצא כאיש מלחמות יעיר קנאה יריע אף יצריח על אויביו יתגבר, ואשרינו מה טוב חלקנו ומה נעים גורלנו אם השג נשיג צד מה לעורר את הרחמים ולעשות נחת ליוצרינו.

מקראי קדש למי שנאנס מלומר שיר השירים

מד. ואשר נאנס ולא פנה לקרות השיר השירים בערב שבת יהא זהיר על כל פנים לומר פסוקים אלו שסימנם יהו"ה אדנ"י.

י'דיו גלילי זהב ממולאים בתרשיש מעיו עשת שן מעולפת ספירים. ה'נך יפה דודי אף נעים אף ערשנו רעננה. ו'חכך כיין הטוב הולך לדודי למישרים דובב שפתי ישינים. ה'ביאני אל בית היין ודגלו עלי אהבה. א'חת היא יונתי תמתי אחת היא לאמה ברה היא ליולדתה ראוה בנות ויאשרוה מלכות ופלגשים ויהללוה. ד'ודי לי ואני לו הרועה בשושנים. נ'ופת תטופנה שפתותיך כלה דבש וחלב תחת לשונך וריח שלמותיך כריח לבנון. י'ונתי בחגוי הסלע בסתר המדריגה הראיני את מראיך השמיעני את קולך כי קולך ערב ומראיך נאוה.

מנהג הלימוד בתקונים אחר קריאת שיר השירים

מה. ובבית מדרשי נהגתי עם החברים ה"י להגות בשבחא דמטרוניתא אחר קריאת שיר השירים בתקונים תקונא שתיתאה דף קמ"ג ע"א, קם רבי שמעון ואמר אתכנשו חיילין קדישין עילאין וכו' עד סוף התקון ויאמרו קדיש דרבנן, ושוב יוועדו יחד באהבה כלולה לצאת לקראת שבת מלכתא.

(**א"ה**, מצאתי בכתבי הרב המחבר שיש לקרות מאמר זה בליל חג השבועות קודם האידרא ע"כ).

בסוד שבת כלה מלכתא

מו. והנה איתא בפרק המניח [182] על משנת שנים שהיו מהלכים ברשות הרבים וכו' וקאמר ומודה איסי בערב שבת בין השמשות שהוא פטור מפני שרץ ברשות בערב שבת מאי ברשות איכא כדרבי חנינא דאמר ר' חנינא בואו ונצא לקראת כלה מלכתא וכו' רבי ינאי מתעטף וקאי ואמר באי כלה באי כלה ע"כ, וטעם דמר קרי ליה מלכתא ומר קרי ליה כלה יען מר סבירא ליה שעכשיו בסוד נשואה והיתה לה' המלוכה בסוד הזווג, ומר קרי לה כלה בלבד דסבירא ליה שעכשו היא בסוד ארוסה כמו שאמרו בזוהר בענין שבח שיר השירים דמלכות נקראית כלה ואימא אשה ע"ש.

ואף כי לרבי חנינא שהיא בסוד נשואה היה צריך לומר באי דבסוד נשואה אתערותא דידה היא בסוד והאיש מחריש לה כמו שאמרו בתקונים ובסוד ארוסה אתערותא דיליה הוא כמו שכתבנו בספר מחמדי עין בסוד מה שאמרו בזוהר ויפגע במקום כד אתא חתן לגבי כלה בעי לפייסה לה וכד אתא יעקב מחרן כתיב ויפגעו בו מלאכי אלהים איהי שדרת לפייס ליה וכו', וכן כמה מקומות בזוהר מחולפים פעם אמר דפיוסא דידיה הוא ופעם אמר דפיוסא דידה הוא, וסוד הדבר כי בצאתו מבית אביו לא זכה להיות בסוד בעלה רק סוד חתן דילה ולכן ויפגע במקום אכן בשובו כשנזדווג במלכות כמו שאמרו בזוהר אז היתה כדמיון אשה נשואה לכן שדרת ליה לפייסו ולפי זה מחלפא שיטתייהו דהני תנאי.

אבל אשכילך טעמו של דבר כי כבר ידעת מה שאמרו בזוהר ויצא בטעם מדוע יעקב ומשה יצאו מי הבאר לקראתם ולא כן דוד ואליהו דפגעו בבאר ולא יצאו המים לקראתם, מפני דיעקב ומשה הוו בעלה ודרך אשה לצאת לקראת בעלה אבל דוד הוא עצמו הבאר ואליהו תחת מדריגתה, והנה תלמידי חכמים הם בדרגא דאיתנים כמו שאמרו בתקונים תנאי"ם בנ"ה והם רק בני היכלא וכיון שאין שורש נשמתם ברזא דתפארת לא שייך בהם כל זה ואין ראוי למי שאין בשורשו לדבר בה נכבדות שאינו ראוי לו, ואיך יאמר ר"ח

דסבר שהיא בסוד נשואה באי אלי דמשמע דהוא ברזא דתפארת ואינו, ועל כן כל אחד לפי סברתו אמר בהפך דלרבי חנינא דסבירא ליה שהיא בסוד נשואה על כן אמר בואו ונצא לקראת שבת מלכתא ולרבי ינאי דסבירא ליה שהיא בסוד ארוסה ואיך יאמר בואו ונצא דמשמע דהוא ברזא דחתן דילה לכן אמר ההפך באי כלה להורות שאינם בדרגא דתפארת ועל כן נתחלפה שטתייהו כאמור.

מנהג האריז"ל ליצא לשדה לקבל שבת

מז. ורבינו הקדוש האר"י ז"ל דקדק מלשון בואו ונצא דמשמע שהיו יוצאים החוצה אל השדה בסוד וישלח יעקב ויקרא לרחל וללאה השדה חקל תפוחין, וכן היה מנהגו של הרב מידי ערב שבת בשבתו היה הוא והתלמידים יוצאים לשוח בשדה לקראת שבת מלכתא.

מח. ומלבד עומק סוד הדבר למביני מדע גם עין המשכיל מבית ומחוץ תצפ"נו שהוא כדרך מלך בשר ודם כשבא לעיר שיוצאים כל בני המדינה להקבילו מהלך כמה מילין על דרך שאמרו במדרש אמור, יצאו גדולי המדינה וקלסוהו בתוך ה' מילין יצאו בני המדינה וכו', וכל שכן שראוי לצאת לקראת שבת מלכתא מטרוניתא קדישא החוצה אל פני חוץ להקבילה, ואיש התמים יכוין כי אין זה דרך השאלה אלא כך הוא ודאי כי הוא יוצא לקראת המלך והמלכה העליונים כאמור וישמח בביאת שבת כיוצא לקראת המלך וכיוצא לקראת חתן וכלה כמנהג האיתנים מוסדי ארץ.

סדר קבלת שבת שנהגו בעה"ק ירושלים

מט. והן היום שלימים וכן רבים פה ירושלים תוב"ב מחזיקים במנהג הקדמונים ויוצאים מחוץ לעיר השדה ברוב ששונים ועושים סדר קבלת שבת שם ושוב חוזרים ועושים אותם בביתם סביב לשולחנם ושני אבוקות של אור בידם אל הקדש פנימה ופנה לסובב כמ"ש הרב ז"ל.

נ. ובימי גרושי כי גרשוני היום מהסתפח בנחלת ה', במקומות שעברתי בהם לא הורשתי לעשות כאלה מכח כמה סיבות ונהגתי לצאת החוצה אל עזרת בית הכנסת למקום אויר פנוי וראוי להקבלה לומר סדר קבלת שבת ושוב הייתי נכנס לבית הכנסת והקפתי אל התיבה ואמרתי עוד הפעם סדר קבלת שבת כמו שכתבנו, כי כל מדות שמנו חכמים הכל לפי האדם ולפי המקום וכל אדם אינו חייב אלא כשיעורו.

והן עוד היום מחזיקים בכל אותם המקומות במנהג זה לצאת אל העזרה מקום פנוי ומגולה, אלא שתפשו הדברים לפי פשטן כי הוא כדרך היוצא לקראת חתן וכלה אל פני חוץ ודי בזה, וכן ראוי לכל איש ישראל אשר יש בידו למחות ונשמעים דבריו לדבר על

לב עם הקדש לנהוג כן בכל בתי כנסיות ובתי מדרשות לכבוד הדרה של שכינה שלא יקבלו אותה במקומותם תוך בית הכנסת דנהיג קלנא בשכינתא חס ושלום, וטרם קבלת שבת יכנס בכי טוב לומר נוסח תפלה זו.

תפלה קודם קבלת שבת

נא. ליחדא שמא דקודשא בריך הוא ושכינתיה בדחילו ורחימו ורחימו ודחילו ליחדא שם י"ה בו"ה ביחודא שלים בשם כל ישראל, הנני בא לומר מזמורי קבלת שבת מלכתא להאדיר ולהעלות עולמות עליונים למעלה, ויהי רצון מלפניך ה' אלהי ואלהי אבותי שתפן ברחמים אל קריאת מזמורים שאקרא לזמר עריצים ולהכרית הקליפות ששלטו וגברו בעשיה יצירה ובריאה, תזרם ורוח תשאם וסערה תפיץ אותם ואל יהרסו לעלות ולהכלל בעליית העולמות, וכל החוחים והקוצים הסובבים את השושנה עליונה תעקר ותשבר ותכלם ותצמיתם לחבר את האהל להיות אחד אשת נעורים עם דודה והיה המשכן אחד, ובכן פרשז עלינו מזיו שפעתם להאיר בנפשינו תוספת רוח ונשמה, כמו חלב ודשן תשבע נפש"י ושפתי רננות יהלל פי, לב טהור ברא לי אלהים ורו"ח נכון חדש בקרבי, אודה ה' בכל לבב בסוד ישרים ועדה, כי כל עוד נשמתי בי ורוח אלוה באפי, ויהי נועם ה' אלהינו וכו', יהיו לרצון אמרי פי וכו'.

סדר מזמורי קבלת שבת וסודן

נב. ואחריו לו יהיה חן בסדר מזמורים אלו,[183] סי' כ"ד לדוד מזמור לה' הארץ ומלואה וכו' שאו שערים ראשיכם וכו'.

וסוד הדבר מבואר בזוהר בראשית דף כ"ג ע"ב, ושבת נחית קודשא בריך הוא בג' אבהן לקבלא בת יחידא דיליה בההוא זמנא חיוון עילאין דאתקריאו בשמא דה' פתחין ואמרין שאו שערים ראשיכם והנשאו פתחי עולם ויבא מלך הכבוד וכו' ע"כ.

ומזמור קמ"ח הללויה הללו את ה' מן השמים שבו רמז כללות עולמות אבי"ע כנודע במכתב הקדש רבינו ז"ל, הללו את ה' מן השמים באצילות, הללוהו במרומים בריאה, הללוהו כל מלאכיו יצירה, הללוהו כל צבאיו עשיה, הללוהו שמש וירח לכלול עשיה ביצירה, הללוהו כל כוכבי אור יצירה בבריאה, הללוהו שמי השמים בריאה באצילות וכו'.

ואחר כך מזמור מ"ה למנצח על שושנים, ומזמור מ"ח גדול ה' ומהולל וכו', ומזמור פ"ז ומזמור קל"ג הנה מה טוב וכו', ומזמור קכ"ב שמחתי באומרים וכו' שאלה המזמורים הם שבחא דמטרוניתא העולה עתה, ושוב יתחיל במזמור לדוד הבו לה' בני אלים וכו'.

טעם אמירת מזמור הבו לה' וסודו

נג. וטעם במזמור הזה לפי פשטן של דברים שבו שבעה קולות שאמר דוד כנגד שבעת ימי בראשית ולעומתן תקנו ז' דשבתא כמו שאמרו בגמרא ועל כן תקנו לאומרו בכניסת שבת, ולפי דברי הזוהר בראשית דף כ"ג הנ"ל דקאמר דבשבת מתפתחים ז' היכלין וכו' ולקבלייהו ז' קלין דהבו לה' וכו' על כן בחרו במזמור זה לעורר ז' היכלין אילין והמה פתיחות.

נד. ואיש המשכיל אף אם לא בא בסוד ה' יתאמץ בכוונתו באמירתו לכבוד שכינת עוזינו הנקראית כלה כמו שאמרו בזוהר בסוד לא מאסתים ולא געלתים לכלותם לכלתם מפני כבוד הכלה היא השכינה, וכן רמוז בראשי תיבות ה'בו ל'ה' כ'בוד ועוז וכן ה'בו ל'ה כ'בוד שמו ראשי תיבות כלה הנעשית עתה כלה בכ"ד קישוטיה שאמר ישעיהו הנביא ולהעלות העולמות שרפים וחיות ואופני הקדש ועמהם ניצוצי הקדושה של הנשמות שנפלו בעמקי הקליפות אשר לא עצרו כח לעלות מעצמן אנו צריכים להעלותם אל הקדושה בכח סגולת המזמור הזה וצירופי השמות החתומים בו כמבואר לבאים בסוד ה'.

ונשמות יתירות הבאים בשבת יש מהן באים מצד הב"ל ויש מהן באים מצד קי"ן והכל נרמז במזמור זה, ה'בו ל'ה' ב'ני אלים ראשי תיבות הבל וכן ה'שתחוו ל'ה' ב'הדרת ראשי תיבות הבל, ואשר באות מצד קין נרמזו בראשי תיבות ק'ולם י'שאו נ'הרות, נ'אוה ק'דש י'הוה ראשי תיבות קי"ן, ובכן כל ניצוצי קין והבל שירדו בקליפה יעלו גם המה בהקבלת אור הגדול של שבת וכמו שמבואר במכתב הקדש רבינו הקדוש ז"ל באריכות.

ולא כתבתי זה אלא להודיע לבני אדם סדר מזמורים אלו אשר הוצק יסודן לצד עילאה, כי לכן תחזקנה ידי האיש הישראלי בראות כמה מועילים מעשה התפלות למעלה ובכן תתלהב נפשו בעבודת בוראו.

עוד בכוונת מזמורי קבלת שבת

נה. והאיש המשכיל ישית נגד עיניו בעת הזאת את אשר הוא מתעלה על ידי קדושת השבת כאשר תראה בדברי רבינו בכוונות שבת במזמור לדוד אתה בעולם העשיה ותכוין להעלותו למעלה ממנו אל עולם היצירה, ובבאי כלה אתה בעולם היצירה ותכוין להעלותו אל עולם של מעלה ממנו עולם הבריאה, ובמזמור שיר ליום השבת אתה בעולם הבריאה ותכוין להעלותו לעולם האצילות, ובמזמור הזה אתה עולה בעולם האצילות.

נו. וגם כתב שאחר כל זה יכוין לקבל שפע קדישא מן אלף עולמות שיוצאים ונוצצין מהשכינה עליונה כמו שבא באריכות שמה, אשר אין ספק כי בשיתו האדם אשר בעפר

יסודו תתלהב נפשו בגילה וברעדה ויתאמץ בטהרת המחשבות להיות רעיונותיו טהורים וברים לבלתי יקלקל צינורי השפע להפוך אותם לבורות נשברים חס ושלום ומקשה לבו יפול ברעה.

כי על כל אלה כל בעל נפש היפה המליאה לה דעת ויראת ה' יישר ללכת בתמים בכוונתו ולטהר רעיוניו בעת הכנסת כלה מאד לבלתי יפגל בקדשים כאמור, וידקדק בדברי המזמור הזה לאומרו בשפה ברורה ולא יחטיא אל השערה אשר כל דברי המזמור בנויים לתלפיות במספר ובמפקד צ"א תיבות כמספר שילוב הוי"ה אדנ"י, ואחד עשר פסוקים שבו כמספר ו"ה שבשם, וי"ח הויות שבו שבהם ע"ב אותיות כמספר חס"ד לעומת החסדים המאירים ויורדים.

ולפיכך אנשי לבב ישכילו עשה להתנהל לאיטם בקריאתו אות באות תיבה בתיבה ולתת אל לבם בכל הוי"ה והוי"ה לבל יבלעו השם בנעימה כאשר נהגו בלעגי השפה ובעלי הלעטה דאתמר בהון הלעיטני נא וכו' כמו שאמרו בזוהר [184] כי מגרעות נתנו מצידם לעליונים למעלה חס ושלום.

לקבל שבת בעינים סגורות

נז. ומדרכי חסידים הראשונים לסגור עיניהם מהתחלת המזמור הזה עד גמר מזמור שיר ליום השבת, וכן נכון להיות כל איש עיניו סגורות לכבוד הדרה של שכינה עולימתא שפירתא וכו' ואף אם לא ישכיל סודו ישכיל עשוהו להתקדש ברעיוניו בצור עשהו.

תפלה מתוך הסידור מועלת הכוונה, ומעלת קדושת האותיות

נח. אכן לא נאמרו כל השיעורים הללו אלא להמתקדשים והמטהרים עצמם במחשבותם, לא למי שלבו מלא טרדות והבלי עולם אשר חוששני להם כי בסגירת עינים יגבר לבבם זה להם להפגל במחשבותם יותר מכאשר יהיו עיניהם פקוחות בהתעטף נפשם אל חיק אמותם, אשר לאלה יאותה להם לומר סדר קבלת השבת ויתר דברי התפלה מתוך הסידור כי חוש הראות המביט באותיות מונע חוש המחשבה שכן דרך החושים כי כל אחד מבטל חברו.

ונוסף גם הוא באשר האותיות המה ציור עולמות וצינורות של מעלה ומאורות אשר סביבות עוזם יש בסגולתן להפר המחשבה, וסימניך אמר עם הספר ישוב מחשבתו הרעה וזו היא דרך ישרה שיבור לו האדם בכל תפילותיו וישכיל עשה, ודברי הרז"ל אמורות ליראי ה' ולחושבי שמו אשר לא יטרדו בהבלי העולם הזה וזכו לראות עולמם בחיים אשר יאותה ויאותה להם לאשר ולקיים דברי הרב ז"ל להתקדש עצמן ולעשות הדברים כאשר המה בנעלמים כמו שביארנו זה כמה פעמים.

אחר המזמורים יאמרו אנא בכח בעמידה

נט. ואחר המזמורים האלה יעמדו על רגליהם לאמר תפלת רבי נחוניה בן הקנה אבגי"תץ המיוסדת על פי שם מ"ב היוצא מבראשית עד הב' של בהו כנודע להעלות העשיה כמו שביארנו בתפלת העשיה בסידור החול בס"ד.

טעם שבחר האר"י בפיוט לכה דודי מהר"ש אלקבץ ע"ה

ס. ואחר זה יעמדו על עמדם ופניהם למערב לומר שירות ותושבחות הלל וזמירות לכבוד הדרה של שבת לעורר חבצלת השרון למעלה ולהכין אותה ולסעדה יחד עם דודה, וכבר יסדו על זה מהר"ש בן גבירול והר' אברהם והרב משה בן עזרא פיוטים להלל לשבח יקר תפארת הדרה של שבת, והרב זלה"ה לא בחר בהם כי לא נגה עליהם דרך הקבלה ובזוהר פרשת תרומה אמרו [185] בשירים ותשבחות דאית בהון קבלה אמיתית וכו', והוא ז"ל היה אומר פיוט נאה ומשובח אשר חבר ויסד החכם החסיד שלמה הלוי ז"ל אלקבץ ושמו חתום בראשו, ואמר הרב כי רוב דבריו מסכימים אל האמת.

סוד פיוט לכה דודי

סא. והוא לכה דו"די וכו' כאשר מבואר באדרא סוד תרין תקוני דנוקבי פריש שלמה דה' קדמאה לא אקרי כלה וה' בתראה אקרי כלה וכו' ולמה נקראו דודים ע"ש.

והנה אנו מתחילים לומר שמור וזכור בדבור אחד נאמרו בסוד מה שאמרו בזוהר, והא אתמר זכור לדוכרא איהו שמור איהו לנוקבא ודא ודא בלא פירודא, והוא בסוד אחד כאשר ביארו בזוהר כמה פעמים אח"ד א"ח שמים הדא הוא דכתיב ואתה תשמע השמים ד' הארץ קוצא דד' מן אחד והאי הוא אחיד בין א"ח ובין ד' כו', הנה כי סוד זכור ושמור הם בסוד אח"ד ולזה ירמוז אומרינו שמור וזכור בדבור אח"ד כו', וצריך לומר שמור וזכור כי כן עתה בלילה סוד שמור ולמחר ביום סוד זכור אלא שבתורה כתוב בדברות ראשונות זכור ובדברות שניות שמור נגד מלכות שמים על כי שניהם נרמזו בסוד אח"ד ושם צריך לומר כסידרן א"ח ד' כאמור וכאן לפי סדר זמן עלייתם וזה פשוט.

סב. לקראת שבת לכו ונלכה כי היא מקור הברכה, (א"ה, מרא"ש מקדם נסוכה אותיות המאוחרות לרא"ש באלפא ביתא הוא שבת ובשבת עולה המלכות הנקראת שבת במקום הראש, וזהו שאמר מראש מקד"ם רוצה לומר אותיות ראש הקודמים אל אותיות שבת שמה היא נסוכה עתה, מצאתי כתוב מהר"י [186] צמח).

סוף מעשה במחשבה תחלה הוא סוד המלכות שהיתה גנוזה בעצמותו יתברך כי בה ראוי לבנות העולמות לפי שבכל מדריגה ומדריגה הט' ספירות העליונות אין צריך להיות עולמות כי תוארי ט' ספירות העליונות אפשר לתארם לו גם שלא יהיה פועל אותם

באותם התוארים, אבל לא יצא לתאר לו מלכות דהיינו שלטנותא והרמנותא דמלכא אם הוא אינו שולט על אחרים ולכן הוציא לפועל כל העולמות מן נקודת המלכות להיות שמלכות הוא שלטנותא והרמנותא דמלכא והוא מאמר ר"ש בריש הורמנותא דמלכא כו'.

וכלפי זה סוד שתו חכמים במאמר כל ברכה שאין בה שם ומלכות אינה ברכה יען זהו תכלית הבריאה, וזה סוד אומרו סוף מעשה במחשבה תחלה כלומר כי אף כי מלכות היא אחרונה שבעשר ספירות אבל במחשבה כדי לבראות העולמים היא תחלה, ובזוהר פרשת בראשית ראשית חכמה יראת ה' סוף חכמה איהו לאעלאה לגו דרגא דחכמתא עלאה הדא הוא דכתיב פתחו לי שערי צדק זה השער לה' ודאי דאי לא תיעול בהאי תרעא לא ייעול לעלמין כו' ע"ש.

נוסח מתוקן בשני בתים מפיוט לכה דודי

סג. מקדש מלך עיר מלוכה וכו', איננו נכון הנוסח דצאי מתוך ההפיכה רב לך שבת בעמק הבכה וכו' כי הוא מדבר כלפי שכינה ואין לאדם לזכור שום עצב ודאגה של עצמו כל שכן של אהובת נפש שכינה קדישא כי יסבב להגביר עצבון ודאגה ואין השעה צריכה לכך וכמו שאמרו בפרשת ויקהל, בההוא נשמתא יתירה נשיין כל עצבא וחימתא ולא אשתכח בר חדוה לעילא ותתא וכו'.

וכן בזוהר בראשית דף מ"ח ע"ב, אמר ר' שמעון על דא תנינן שבת דוגמא דעלמא דאתי הכי הוא ודאי ועל דא שמטה ויובל דא בדא ושבת ועלמא דאתי הכי הוא וההוא תוספת דנשמתא מרזא דזכור קא אתייא על האי סוכת שלום דנטיל מעלמא דאתי ודא תוספת יהיבת לעמא קדישא ובההוא תוספת חדאן ואתנשי מינייהו כל מילי דחולא כל דחילו וכל צערין וכל עקאן כמה דאת אמר ביום הניח ה' לך מעצבך ומרגזך ע"כ.

סד. ואני נהגתי לומר בנוסח זה והוא הנכון, מקדש מלך עיר מלוכה מאז היתה ראש ממלכה והיא עתה תתעטר במלכה והוא יחמול עליך חמלה.

התקשטי כלה קומי לבשי בגדי תפארתך עמי על יד בן ישי בית הלחמי קרבה אל נפשי גאלה.

ביאור שאר בתי פיוט לכה דודי ע"ד הסוד

סה. ורזא דא לחכימי לבא אתמסר והנה גם כל הבית הזה נכבדות מדובר בו מיוסד בכינויי הזוהר לשבחא דמטרוניתא, מקדש סוד יסוד דנוקבא, מל"ך סוד ז"א כשלוקח צ' דצלם ואז נקרא מלך ועל שמו היא נקראת עיר מלוכה בסוד גדול ה' ומהולל מאד בעי"ר אלהינו וכו', והיא עתה תתעטר במלכה כמו עוטרים את דוד לשון סיבוב שהתרין עטרין

שיורש ז"א מאו"א הארתם היא מקפת את הכלה בסוד וימינו תחבקני כמו שביארנו בזמר ועטורין עלה להלן בס"ד ע"ש.

סו. התקשטי כלה, הוא בסוד ב' שמות אהיה יה"ו ב' מרגלאן הנזכרים בר"מ פרשת יתרו דף צ"ב ע"א ומהם יוצאים ז' שמות אחרים ואלו השמות המה קישוטים דכלה מפני שהם בבחינת אורות כמו שביארנו בזמר ע"ש.

לבשי בגדי תפארתך, הם סוד מאנין ולבושין עולם הבריאה ועולם היצירה הנקרא בגד תפארת, ואחר כך ביאר כי כל כבוד הזה יבא לה על ידי בן ישי בית הלחמי בסוד בן ישי ח"י על האדמה הנקרא בית הלח"מי סוד הז"א הנקרא לחם גימטריא ג' הוי"ות כי שם ביתו וזהו הלחמ"י לחם י' בפום אמה, וזהו אומרו קרבה אל נפש"י נפש דוד גאל"ה בסוד אין מפסיקין בין גאו"לה לתפלה.

סז. התעוררי התעוררי וכו', הוא מ"ש בזוהר ויחי [187] דלית שלימותא וריעותא וכסופא דכנסת ישראל בקודשא בריך הוא אלא בנשמתהון דצדיקייא דאינון מתערי נביעו דמייא לקבלי עילאי ובההוא שלימו דריעותא בדביקו חדא למיעבד פירין ע"כ, ועל כי היא אינה מתייחדת בסוד אהבת הזווג אלא על ידי הצדיקים על כן יאמר בשפר הבית הזה, התעוררי התעוררי לעורר מ"ן לקבל כי בא אורך הם החסדים כמו שאמרו בזוהר ויצא [188] ז"ל, בהאי עלמא תתאה צדיק ביה עייל ומיניה נפיק כד עייל איהו ברזא דיוסף והיינו אור ישר וז"ש כי בא אורך, וכלפי סוד הגבורה אמר שי"ר דבר"י דשיר משמאלא שיר דלוים כמו שאמרו בתקונים והיינו דקאמר שיר דברי בסוד ראוה מדבר"ת.

כבוד ה' עליך נגלה, הוא סוד ל"ב נתיבות חכמה כמספר כבו"ד כי על כן היא מתכנית בתואר כבוד בקבלתה מאימא והבן.

סח. לא תבושי ולא תכלמי וכו', שפחה בושת דמטרוניתא כי על כן נוקבא דס"מ נקרא בש"ת הפך שבת נוקבא קדישא, וכלפי זה יאמר לא תבו"שי ולא תכל"מי לעומת תרין נוקבין דקליפה, בך יחסו עניי עמי, דבה אתר דמסכני כמבואר, ונבנתה הע"יר על תל"ה, פירוש תל ה' סוד יסוד תל שהכל פונים בו כמו שאמרו בר"מ דפרשת משפטים דף קט"ו בסוד כות"ל מערבי ע"ש.

סט. והיו למשיסה שוסיך ורחקו מבלעיך, כן צריך לומר כלשון הכתוב בישעיה סי' מ"ט ורחקו מבלעיך, וכאן ידבר על אותה מדורא דאשא שמתעוררת לעלות בערב שבת כמו שהארכנו למעלה ובכח ההיא שלהוביתא דאשא היוצאת מתחת כסא הכבוד ימחץ את ראש הג' קליפות הנדבקות עם קליפת נגה ומורידם לנוקבא דתהומא רבא ושם נגנזים וסוגרים עליהם פי התהום כדי שלא יצאו לחוץ בשבת כמו שביאר הרב זלה"ה, ועל כי

אותה מדורא דאשא היא מתגברת ונכנסת אצל אותה נקודה טמירא סוד הכלה למיטל נהורא על כן יאמר בבית זה והיו למשיסה שוסיך וכו'.
ואחר כך אמר ורחקו מבלעיך ישיש עליך אלהיך וכו', זו הוצאת המת והכנסת כלה כמו שביארנו בסוף פרק ד', וישיש עליך הוא בסוד היסוד כמו שאמרו בזוהר בלק אמר ר"ש ששון צדיק אקרי וכו'.
ע. ימין ושמאל תפרוצי וכו', בסוד ימינא ושמאלא וביניהו כלה כמו שנבאר בס"ד שם, ואת ה' תעריצי על יד איש בן פרצי, הוא מ"ש בר"מ פרשת אחרי מות דף ס"ז ע"ב, ומאילין קלין דיהבת דאינון שבעין לקבל שבעין תיבין דיענך ה' אתפתחת רחמא דאיהו ב' כלילא מתרין ביתין לאולדא ב' משיחין ואעילת רישא בין ברכהא דאיהי רישא דילה עמודא דאמצעיתא תרין שוקהא נ"ה תרין נביאין מתמן אולידת תרין משיחין בההוא זמנא ויחשוף יערות יתעבר נחש מעלמא ע"כ.
עא. באי בשלום עטרת בעלה, כי היא עולה עד הראש, וצריך לומר גם ברנ"ה וביום טוב גם בשמח"ה, והאומר בשמחה בשבת תועה מדרך השכל כי רנה שהיא בסוד המלכות כמו שאמרו בתקוני ז"ח דף ל"ב נדרש בשבת מלכתא, ושמחה בסוד אימא אם הבנים שמחה כמו שאמרו בזוהר ויצא דא יובלא וכו' נדרש ביום טוב שהוא באימא כמ"ש הרב זלה"ה.

אמירת בואי כלה ב"פ בקול ושלישית בלחש, ואמירת שבת מלכתא

עב. ויאמר באי כלה קול בר"מה ובנעימה קדושה, וצריך לאומרו ג' פעמים לעומת הג' עליות העולין כנודע, והשלישי נאמר בלחישה כי הוא בסוד הדעת וסימניך חכמים יצפנו דע"ת, ושוב יאמר שבת מלכתא ופה יכוין שקיבל תוספת הנפש בסוד ודעת לנפשך ינעם ויכין עצמו לקבל תוספת רוח.

יבאר שאין לשחות באמירת בואי כלה

עג. והשוחה עצמו כשאומר באי כלה תועה מדרך השכל כי כבר הודיענו רבינו יונה ז"ל בסוף חמישי דברכות שאין לשחות אלא במקום שאמרו חכמים ע"ש.
וכל שכן כאן שהוא בסוד הנוקבא סוד עץ הדעת וכבר ידעת מה שאמרו בזוהר ויחי דף רכ"א ע"ב ז"ל, בשעתא דאדם קאים על רגלוי חמו ליה בריין כלהו ודחילו מקמיה והוו נטלין אבתריה כעבדין בתר מלכא והוא אמר לון אנא ואתון באו נשתחוה ונכרעה ואזלו כולהו אבתריה כיון דחזו דאדם סגיד להאי אתר ואתדבק ביה כולהו אתמשכו אבתריה וגרים מותא לכל עלמא וכו', הנה מתבאר משם שאין השתחויה וכריעה באתר דנוקבא,

ומזה הטעם אין לשחות בולך לבדך אנחנו מודים שביוצר כי גם כל הברכות דיוצר המה בעלמא דנוקבא כנודע.

ולפיכך השוחה עצמו בבאי כלה גוערין בו שלא ישחה רק יטה ראשו מעט לצד דרום ואחר כך לצפון ואחר כך למזרח ולמעלה ולמטה ואחר כך למערב או הכל למערב ודיו, והאומרים ז' פעמים באי כלה הוא בכלל כל המוסיף גורע.

טעם אמירת מזמור שיר ליום השבת בע"ש

עד. ואחר כך יוצאין בשי"ר ונמשכין בשיר ליום השבת אשר גם הוא מרומם על כל ברכה ותהלה בעת ובעונה ההיא להחזיר העטרה ליושנה כמו שכתב הרב בפירוש ישמח משה במתנת חלקו, כי כשעלה משה למרום לקבל התורה נתנו לו אלף חלקים אורה וכשחטאו ישראל במדבר נאבדו ממנו בעון ישראל ונשאר לו חלק אחד לבד מכל האלף, ואולם משה לא חטא לשיאבדו ממנו ולפיכך הקדוש ברוך הוא משלימם לו משל ישראל והם האורות והכתרים שהם עדיים של ישראל שהתנצלו מהר חורב שנטלם משה אחר כך להשלים מה שנטלו ממנו בעבורם.

אכן בכל ערב שבת חוזר משה ומקבל אותם אלף חלקים שאיבד ונוטלם בסוד תוספת שבת ואז הוא חוזר כתרי ישראל להם ומאלה הכתרים יורשים ישראל תוספת בשבת בכל ערב שבת וזהו ישמח משה במתנת חלקו כמו שנבאר במקומו, ועל כן תכף אחר אומרינו באי כלה וקבלנו תוספת שבת אנו אומרים מזמור שיר ליום השבת ראשי תיבות למשה, כלומר ראוי לשורר ולזמר על אשר נותנים חלקינו למשה ואנו יורשים ממנו התוספת שבת חלקתינו כי תוספת שבת שלנו יש לו למשה בימות החול, ויתר פרטי הדברים צדיק כתמר יפרח וכו' בפרוח רשעים כו' יתפרדו כו' הם מבוארים בסוד מדורא דאשא הנז"ל וסוד גלגולא דנשמתין הנז"ל.

עה. וכל הסדר הזה יעשנו האיש הנלבב בעינים סגורות עד ה' לאורך ימים, ובגומרו יפקח עיניו ויסתכל בנרות שברכו עליהן בשבת כי בה ימשיך הארה נפלאה לשכינת עוזינו.

אמירת משנת במה מדליקין ושאר כ"ד פרקי שבת

עו. ואחר כך המשכילים יזהירו לשנות במשנת במה מדליקין מבעוד יום מאחר שידענו כי המשנה היא ביצירה משנה למלך כמו שאמרו בתיקונים [189] שפחה דמטרוניתא, וכבר נתבאר כי עתה עולים העולמות למעלה ולפיכך ראוי לתקן נמי למשנה ולהעלות אותה וזה יהיה נמי להאיר לה מאותו האור הנמשך על הכלה באותה שעה, ולכן קורין פרק במה מדליקין על הנחה זו כי העיקר הוא להאיר על הכלה נר הנזכר שם על ידי צדיק חי

העולמים, ואין זה אפס קודם תפלת ערבית כי בתפלה היא עולה יותר למעלה ונעשית בסוד חקל תפוחין קדישין אך קודם לכן עדיין היא נקראת חקל תפוחין בלבד ואז מאיר עליה סוד נ"ר הנזכר ומשם מאיר למשנה אור זה, ושגו בחוזה הממאנים לאומרו ביום טוב ובשבת של חנוכה.

עז. ואנכי נהגתי עם כל החברים ה"י לומר כל הכ"ד פרקים בערב שבת מבעוד יום בסוד ותמלא כד"ה ותעל, וחביבה מצוה בשעתה בעת עלותה להתרפק עם דודה וגם כי היא בסוד שפחה דמטרוניתא, ובשבת טפי עדיף להגות בזוהר סוד האצילות ואין מקום השפחה במקום גבירתה, אלא שאם לא פנה מבעוד יום לא יעבור מלשנות בה בשבת להאיר אל עבר פניה גם היא כמו שביארנו.

הנה נא ערכתי משפט סדר הכנסת שבת שוה לכל נפש אדם די מכשו"רו אשר יכ"שר לו המעט הוא אם רב ובלבד שיכוין לבו לשמים, ואשר יתן את לבבו לאמר כי יש פנימיות ענייני הסודות בכל אלה ולעתור ולרצות לפניו יתברך שיהיו לרצון אמרי פיו והגיון לבו כאילו כיוון בפרטי הכוונות, ובכן אלהים יראה לו ארשת שפתיו למעשה פרטיות כמו שאמרו בזוהר [190] שזהו סוד ויהי נועם ה' אלהינו כו' כמו שביארנו בכמה מקומות.

סדר תפלות וכוונות עד"ה לעת קבלת שבת

עח. אכן האיש אשר הריחו בסוד ה' ליריאיו ותמונת ה' יביט יאותה לו להבין ולהשכיל סוד הכנסת כלה לעשות כווני"ם למלאכת השמים, כי אחר היות לאל ידו לעשות ולהשיג סוד העליות העולות מדריגה אחר מדריגה סדר סדר לבדו ועושהו בדרך הפשוטה אשמו בראשו.

וכבר הודיענו אבינו רועינו הרשב"י ע"ה בזוהר פרשת חוקת דף קפ"ג ואמר, כל מאן דבעי לאתערא מילין דלעילא בין בעובדא בין במלה אי ההיא עובדא או ההיא מלה לא אתעביד כדקא יאות לא אתער מידי כל בני עלמא אזלין לבי כנישתא לאתערא מלה דלעילא אבל זעירין אינון דידעי לאתערא וקודשא בריך הוא קריב לכלא אבל אי לא ידעי למקרי ליה לאו איהו קרוב דכתיב קרוב ה' לכל קוראיו לכל אשר יקראוהו באמת.

ואשר על כן האיש השלם ומשכיל בחכמה אשר נעזב ונתרשל מלכוין את אשר הורנו רבינו האר"י זלה"ה, הימים הראשונים יפלו, ישוב לאיתנו לחסות בנועם ה' בטולא דמהימנותא לכוין הדברים לשם פעלן בכל תפילותיו וביותר בתקון הכנסת כלה לצאת השדה כמנהג הרב וחביריו ע"ה, ואל סודו ידרוש מבית ומחוץ יצפ"נו בסוד פנימי ומקיף כנזכר לעיל על פי שפר הכוונות רבינו זלה"ה.

ואשר להיות דרך חסידים הראשונים לבטא בשפתים פרטי הכוונה כענין ר' אבא בענין ג' סעודות בזוהר פרשת יתרו [191] שאמרו שם, ר' אבא כד הוה יתיב בסעודתא דשבתא הוה חדי בכל חדא וחדא ואמר דא היא סעודתא דעתיקא קדישא כו' וכן בכלהו סעודתי, הרי שלא הספיק לו הכוונה לבדה אפס גם כן לבטא בשפתים סוד כוונתם, על כן אנכי תקנתי נוסח תפלות כוללות כוונת הרב וסמכתים בבית תפלתי ליראי ה' וחושבי שמו דאעלו ונפקו וידעין ארחוי דקודשא בריך הוא וזה תוארו.

עט. וקודם צאתו מדלתי ביתו החוצה לצאת השדה לקראת שבת יבטא בשפתיו לאמר, ליחדא שמא דקודשא בריך הוא ושכינתיה בדחילו ורחימו ורחימו ודחילו ליחדא שם י"ה בו"ה ביחודא שלים בשם כל ישראל, הנני מוכן ומזומן לצאת לקראת פני שבת מלכתא ובאו ונצא לקראת כלה לכה דודי נצא השד"ה, ובכן ציץ הש"דה כן יציץ הן ש' שבו המה ג' קוין נה"י דז"א ובאחוריהן יושבת רחל ומקבלת משני קוי הנצח וההוד, ועליהם תוסד ד' של שדה בתמונת ב' קוין והיא תעלה מאחורי ז"א כנגד התפארת שלו ד' ספירות, וגדילי"ם תעשה לה עוד בה' דש"דה בהארת היסוד השולח אמרתו אר"ץ ותהר לו סוד העובר תמונת הוא"ו שבתוך הה' שורש הכל עולם שכולו טוב, והרשעה כולה אשר הרה עמל וילד שק"ר לעומתה תעקר ותשבר ותכלם ותכניעם ואל ישעו בדברי שק"ר, והרם דגל רחל אמינו ההולכת בשדה לקראתינו, מנחל בדרך ישתה על כן ירים ראש, ירעם הים ומלואו יעלוץ השד"ה וכל אשר בו, ויהי נועם ה' כו', יהיו לרצון וכו'.

פ. ובבואו אל השדה יצלח דברו בקול רם ובנעימה קדושה לאמר, וירא והנה באר בשדה והנה שם שלשה עדרי צאן רובצים עליה כי מן הבאר ההיא ישקו העדרים והאבן גדולה על פי הבאר. ונאספו שמה כל העדרים וגללו את האבן מעל פי הבאר והשקו את הצאן והשיבו את האבן על פי הבאר למקומה. ואחר כך יאמר, זממה שד"ה ותקחהו מפרי כפיה נטעה כרם. ויחתום בפסוק, ויגש וישק לו וירח את ריח בגדיו ויאמר ראה ריח בני כריח שדה אשר ברכו ה'.

עינינו בשדה רחל העומדת שם ומעלה מ"ן בבאר אשר בשדה ברושם האור אשר נשאר שמה, ובכן עתה תעלה רח"ל בשד"ה נה"י דז"א מאחורים חק"ל העולה במספר שמות הוי"ה ואהי"ה הוי"ה ואד"ני והוא מספר ס"ג וי' אותיותיו ואד"ני והוא מספר מלוי ע"ב ס"ג מ"ה ב"ן בהצטרף עמהם ו' אותיות אשר תבואנה במלוי ע"ב ואהבת כללות ארבעתן, ובעלותה בנה"י תקרא ח"קל, ובחג"ת דנה"י תקרא חקל תפוחין, ובחב"ד דנה"י תקרא חקל תפוחין קדישין מאלמים אלומים בתוך הש"דה ועל שד"ה האר"ץ יחשב ועץ השדה יתן פריו, ומשם יותן לנו בני מלכים בני רחל אמנו נחלת שד"ה וכל אשר יגע על פני

השדה לעבוד את ה' אלהינו עבודה שלימה וליראה ולאהבה את ה' הנכבד והנורא אנחנו וצאצאינו וצאצאי צאצאינו כל הימים, ויהי נועם ה' וכו'.

פא. ואחר כך אם אפשר לו יעלה על הר גבוה ויעמוד על רגליו במקום נקי, מאחוריו למזרח ארבע אמות ומלפניו למערב מלא עיניו, ויסגור עיניו בעת אומרו כל סדר קבלת שבת וקודם אמירת הסדר יבטא בשפתיו בלב טהור ורוח נכון נוסח זה.

אל אלהי הרוחות שליט בעליונים ובתחתונים, תן בי כח ואהיה כלי מוכן לקבל תוספת הנפש יתירה מג' פרקין תתאין דלמ"ד דצל"ם דאבא מאורי הנפ"ש הנכנסים עתה בז"א וארכם בנ"הי שלו, ויעלה האור פנימי של חיצוניות ההיכלות והמלאכים חיצוניות העולמות, ובשירי דוד עבדך נהללך ונשבחך ונפארך, ובכח סגולת ג' הב"ו שבשיר מזמור לדוד יעלו הג' ראשונות דעשיה במלכות דיצירה העומדת אחורי נה"י דז"א אשר שם.

והבו ראשון מספרו י"ג והוי"ה הנלוה אצלו מכוון לג' שמות ב"ן אשר אותיות שורשם עם אהבת כללותם י"ג להאיר מי"ג תקוני דיקנא דא"א, וירדו הג' שמות ב"ן דא"א דעשיה דרך קו האמצעי אל הדעת דעשיה שבו שם ב"ן בגבורה שבו, ובכן הכתר של מעלה ממנו הנעשה מעצמו יעלה כנגד היסוד דיצירה ואחריו יעלו גבורות הדעת ואגבן יעלו החסדים ויוציאו אותו משם ויעלו אותו כנגד ההוד והמה יעמדו כנגד היסוד, ואמור לנפשי ישועתך אני ותעלה עמהם כלולה בנשמות הבל הרמוז בה'בו ל'י"י ב'ני וכלולה בנשמות קי"ן הרמוז בבני אלי"ם בחינת דין בני האלהי"ם.

והבו שני מספרו י"ג ושם הוי"ה הנלוה אליו מכוון לג' שמות מ"ה שאותיות שורשם עם אהבת כללותם י"ג להאיר י"ג תקוני דיקנא דא"א, וירדו הג' שמות מ"ה דא"א דיצירה דרך קו שמאל אל הבינה שבה ומשם להוד שבה, ובכן הכתר שהיה שם עלה יעלה כנגד הנצח, והבינה דעשיה תעלה שם כנגד ההוד, והכלה תעדה עדייה על ידי שם מ"ה שבז"א ותעלה עמו, ועליה תכון שם כל"ה הרמוז בשיר ה'בו ל'י"י כ'בוד ומספרו שם ב"ן וג' נה"י דיצירה שבה עולה.

והבו שלישי מספרו י"ג והוי"ה הנלוה אליו מכוון לשלשה שמות ס"ג שאותיות שורשיהם עם אהבת כללותם י"ג להאיר י"ג תיקוני דיקנא דא"א, וירדו ג' שמות ס"ג דא"א דבריאה דרך קו ימין אל החכמה שבה ומשם לנצח ומשם לחכמה דיצירה ומשם לנצח שבה, ובכן הכתר שהיה שם תעלה למקום הראוי לו בקו האמצעי בתפארת, וחכמה דעשיה תעלה שם כנגד הנצח והכלה תעדה עדייה על ידי שם ס"ג דאימא, ועליה תכון שם כל"ה הרמוז בשיר ה'בו ל'י"י כ'בוד ומספרו ב"ן וג' נה"י דיצירה שבה עולה.

ועולמות בי"ע ישתחוו לה' בהדרת קדש להוריד מפי יסוד המלכות הב"ל משם ע"ב שבו ד' יודי"ן כל אחת כלולה מעשר מעלין בקד"ש, והארה דע"ב ירד בנצח דיצירה וידחה הס"ג שבו להוד וס"ג ידחה המ"ה שבהוד לחסדי הדעת שביסוד ושם ימצאו הב"ן בגבורות, ובכן יאירו כל השמות איש על מקומו ועל כנו ואור רשעים ידעך.

ובעלות הג' ראשונות דעשיה גם הז' תחתונות בתיהם שלום מפחד הקליפה והמה יעלו בסגולת הז' קולות שבמזמור בכח ההבל היוצא מפי היסוד דז"א דאצילות מלוי שם מ"ה שבו ו' אותיות והכולל מתחלק לז' הבלים לעומת ה' חסדים המתפשטים בו מנצח ועד הוד וכללותם ביסוד והארת כללותם בעטרה שלו ויוצאים מפי יסוד דנוקביה ונמשכים לז' תחתונות דעשיה, ובכח ז' שמות דמ"ב שביצירה יעלו חג"ת בחב"ד ונ"הי בחג"ת ומלכות בנה"י.

קול ההוד הראשון הוי"ה שבו תאיר בנקודת סגול והוא פנימיות כל חסד דעשיה, עלה יעלה עתה ותלביש אור החכמה אשר על ראשה בכח שם אבג"יתץ שביצירה, ובכח הבל הראשון אור ו' דמילוי יו"ד דשם מ"ה אור החסד הראשון מ"ה חסדים שבחסד ז"א היורד, ובחסד אל במילואותו הבא במספר ר"ת קול י"י על המים יומתקו שכ"ה דינים דאימא ודלאה העולים כמספר הרעי"ם, ובאל פשוט של אל הכבוד יומתקו שכ"ה דינים דרחל העולים כמספר ר"ת ה'רעים י'י ע'ל מ'ים ר'בים.

וקול ההוד השני הוי"ה שבו תאיר בנקודת שב"א והוא פנימיות כלי גבורה דעשיה, עלה יעלה עתה בבינה אשר עליה בכח שם קר"ע שט"ן ובכח הבל השני אור ד' דמילוי יו"ד דשם מ"ה אור גבורה של ה' חסדים שבגבורת ז"א, ויצדק הרמז בסתרו בראשי תיבות ק'ול י'י ב'כח שם יב"ק מספר שמות ה' אלהים.

וקול ההוד השלישי הויה שבו תאיר בנקודת חולם והוא פנימיות כלי ת"ת דעשיה, עתה יעלה בדעת אשר עליו בכח שם נג"ד יכ"ש ובכח הבל השלישי א' דמלוי ה"א ראשונה דשם מ"ה מאור הת"ת דה' חסדים שבת"ת ז"א, ויצדק הרמז בסתרו בר"ת ק'ול י'י ב'הדר העולה במספר שמות הוי"ה אלהים ובמספר שמות הוי"ה אהי"ה אד"ני.

וקול ההוד הרביעי הו"יה שבו תאיר בנקודה חיריק והוא פנימיות כלי נצ"ח דעשיה, עלה יעלה עתה בחסד אשר עליו בכח שם בט"ר צת"ג ובכח הבל הרביעי א' דמלוי וא"ו דשם מ"ה מאור הנצח דה' חסדים שבנצח ז"א.

וקול ההוד החמישי הוי"ה שבו תאיר בנקודת קיבוץ והוא פנימיות כלי הוד דעשיה, עלה יעלה עתה בגבורה אשר עליו בכח שם חק"ב טנ"ע ובכח הבל החמישי ו' דמילוי וא"ו דשם מ"ה מאור הוד דה' חסדים שבהוד דז"א.

וקול ההוד השישי הוי"ה שבו תאיר בנקודת שורק והוא פנימיות כלי יסוד דעשיה, עתה יעלה בתפארת אשר עליו בכח שם יג"ל פז"ק ובכח הבל השישי א' דמילוי ה"א אחרונה דשם מ"ה מאור יסוד ז"א שבו כללות הה' חסדים, ובכן יעלו כל נצוצות קי"ן והב"ל מעמקי הקליפות ואל מקום קדוש יהלכו, ועליהם יצדק הרמז בסתרו במספר ראשי תיבות ק'ול י'י י'חיל מ'דבר קי"ן, ונוסף גם הוא בראשי תיבות י'חיל י'י מ'דבר ק'דש נחתם שם קי"ן.

וקול ההוד השביעי הוי"ה שבו תאיר בנקוד צבאות פנימיות כלי מלכות דעשיה, עלה יעלה בנ"הי הרובצים עליה בכח שם שקוצ"ית החתום בהיכל ק"ק דעשיה ויוכללו בה הו' שמות האחרים, ובכח הבל הו' אותיות דמילוי מ"ה וכללות הארת ה' חסדים שבעטרת יסוד דאצילות, ויהי נועם ה' אלהינו וכו'.

פב. ושוב אחר ביטוי שפתים בכוונה זו הן יתן בקולו קול עוז לאמר מזמור לדוד הבו לה' וכו' בנועם קולות ובקדושה יתירה, ואחריו יאמר נוסח אנא בכח ויכוונם מחולקים כמשפטם כנודע, ואחר כך קודם יושר השיר המתוקן לשבת לכה דודי וכו' יצלח דברו בנוסח זה.

אנא אל אלהי הרוח"ות שליט בעליונים ובתחתונים ברחמיך הרבים, יהא עתה עת רצון לפניך ותן בי כח ואהיה כלי מוכן להתקדש בקדושתך, ובעלות עתה ז' תחתונות דיצירה יעלה רוחי אשר שם עמהן ועלייתם תהיין בכח שם מ"ב דבריאה אהיה יהו כי בפגוע אות זה באות זה תוארן ז' שמות מרגלאן הי"ה אדנ"י א יֱהֶ"וֶהֶ ו אֵ"לֹ ה יֱהֶ"וֹה אֱלֹהֵיֶם י מִצְפֹּץ י מוּצוּפוּץ.

ובכח סגולת ג' באי כלה יעלו שלשה ראשונות דיצירה למלכות שבאחורי נה"י דבריאה, ויצדק הרמז בסתרו כי כל בא"י מספרו י"ג והוא מספר ג' אלפי"ן ויו"ד שבשם מ"ה דיצירה במלואותו העולה לס"ג דבריאה בכח שם ע"ב שבאצילות אשר שורש ג' שמות אלה עם אהבת כללותם המה יעלו י"ג, ובבאי הראשון יעלה החכמה לנצח, ובבאי השני יעלה הבינה להוד, ובבאי השלישי יעלה הדעת ליסוד, ושלשה בא"י מספרם יה"ו מלא באלפין, ועצם היה"ו הוא אהי"ה סוד אהי"ה אשר אהי"ה שם מ"ב דבריאה שמעלה היצירה.

ובכן תזכני להיות כלי מוכן לקבל תוספת הנפש, שובי נפש"י למנוחייכי כי ה' גמל עלייכי, ונפש"י תגיל בה' תשיש בישועתו, נפש"י ישובב ינחני במעגלי צדק למען שמו, כמו חלב ודשן תשבע נפשי ושפתי רננות יהלל פי, הללויה הללי נפשי את ה', אהללה ה' בחיי אזמרה לאלהי בעודי.

פג. ובכן ישירו תהלתו של שבת וירקדו לפני הכלה נאה וחסודה בכל עוז ותעצומות עד תכליתו, ואחר כך קודם יושר השיר מזמור שיר ליום השבת יבטא בשפתיו בלב טהור ורוח נכון סדר כוונתו וזה נוסחו.

אלהינו ואלהי אבותינו רצה נא במנוחתינו, והנחילנו ה' אלהינו באהבה וברצון שבת קדשך וקבל ברצון שיר יציר כפיך אשר נשיר לפניך לתהלה לשם ולתפארת שבת קדשך ולמש"ה היה למנה בראשי תיבות מזמור שיר ליום השבת, ובכן אורות גולות הכותרו"ת אשר נוטלו מעל ראשינו בעון פשעינו למשה היו למנה מידי שבת בשבתו, עתה ישוב עטרה ליושנה ישמח משה במתנת חלקו והוא יתן שמחת עולם על ראשינו ביום מנוחתינו, והנחילנו באהבה וברצון שבת קדשך מוכתרים בכתרי כתרים וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עלינו ויראו ממנו.

ועתה ירדו משה איש האלהים ואחוזת מרעהו להעלות עם כל העולמות נשמות החיים והמתים אשר הוטמעו בגבול הרשעה ולהעלותן אל מקום הקדש ונפשות אביונים יושיע, נפשנו כצפור נמלטה מפח יוקשים הפח נשבר ואנחנו נמלטנו.

ובכח סגולת המזמור הזה יעלו הב' ראשונות דבריאה למלכות שאחורי נה"י דז"א דאצילות בכח שם יה"ו דאלפי"ן החתום במספר ראשי תיבות ט'וב ל'הודות לה' הוא שם ס"ג דבריאה ושם מ"ב דמ"ה ובכחו יעלו השבעה תחתונות דבריאה גם המה ואין לזרים איתם, ובפרוח רשעים כמו עשב להעלות אל הקדושה להבה תלהט רשעים להשמדם עדי עד ובני לביא יתפרדו, ושבעתים יתוקן קי"ן הרמוז בראשי תיבות נ'הרות ק'ולם י'שאו אותיות קין מהופכות, ועתה בעלות הבריאה באצילות יתוקנו נצוצותיו עשויים באמת וישר בראשי תיבות ק'ולם י'שאו נ'הרות קי"ן תם וישר.

ובכן אמור לנפשי ישועתך אני לאור באור פני מלך חיים ובלע המות לנצח, והנחילנו נחלת יע"קב בכח סגולת ז' הוי"ות שבמזמור הזה לעומת השבת הז' והמה יעלו למספר יע"קב, וקיים לנו מקרא שכתוב אז תתענג על ה' והרכבתיך על במותי ארץ והאכלתיך נחלת יעקב אביך כי פי ה' דבר.

פד. ואשר להיות עתה נצב לקראתינו אור חביון עוזו דאצילות נאדר בקדש הלולים הוד ידינו נטויה שיר במזמור ה' מלך גאו"ת לבש, ואת סודו נדרוש לת"י נימין כמספר קדו"ש דאריך אנפין אשר או"א העומדים תחת ממשלת מזלו ינקו מהם ביתר הימים, ועתה בשבת הז"א יעלה עמהם שמה וילבש אותה גם הוא על ידיהם בעטרת גאות וכתר נורא וישאו נהרו"ת דכים מקולו"ת ז' קולות דמ"ב דמ"ה שהעלו הבריאה ויוצאים מאו"א שבראש ז"א סוד מים רבי"ם כי מפיות השערות דא"א המגיעים עד ראש ז"א יוצאים

מים רבים, ועל יציאתם מהשערות שהם גבורות ודינים יצדק הרמז בסתרו בראשי תיבות מ'קולות מ'ים ר'בים מספר מנצפ"ך, והיה אדיר"ו אדרת שער ז"א אשר יעלה שמה כאשר יעלה עד אבא הרמוז בראשי תיבות אד"יר במרום ה'.

ובכח סגולת שם יל"י החתום בר"ת י'י ל'אורך י'מים יעלו אותם הנשמות אשר לא עצרו כח לעלות מתוך הקליפות בכח שם מ"ב, עתה עלה יעלו אל או"רך ימים אור כבוד האצילות רכ"א אורות מהש"ע דא"א הנשארים בו ברדת הק"ן בז"א, נפשינו חכתה לה' עזרנו ומגיננו הוא, כי בו ישמח לבנו כי בשם קדשו בטחנו, יהיו לרצון וכו'.

ואחריו לו יהיה חן בשבח אל אלים נאד"ר בקד"ש הלולים במזמור שיר ליום השבת, ואחר גמר השיר יכון יחדיו על שפתיו תשלום כוונת הסדר.

ובכן יהי נועם ה' אלהינו עלינו ומעשה ידינו כוננה עלינו ומעשה ידינו כוננהו להעלות כל המלכיות של ארבע עולמות אחורי נה"י שעליהם ואור פנימי של חצוניות העולמות סוד המלאכים בסגולת סדר המקודש האמור.

ואור פנימיות דפנימיות העולמות סוד הנשמות יעלה מעצמו ראש ז"א דאצילות, יתגדל ויתקדש למעלה עד שיכלול בתוכו הג' פרקין תתאין דל' דצלם דאו"א וכלי נה"י דז"א יעלו וילבישו לכלי עצמות חג"ת שלו ומרוב האורות תבקע יסוד אי' שבתוכם ויגולו אף החסדים הראויים לחג"ת אשר היו מכוסים, וכל חב"ד דבריאה יעלו וילבישו עצמות נה"י דאצילות שנשארו מגולין מכליהם.

ובסדר המקודש עלו העולמות עד הלבש כלי נה"י דעשיה לעצמות חג"ת דעשיה ובכן קנו כל הכלים העליונים תוספת קדושה בהכנס בם עצמות אור יותר עליון, וממאור עצמות נה"י אלו דעשיה שנשארים מגולים מכליהם תאיר אל עבר פניו תוספת קדושת שבת קדש ואף העצמות של נה"י אלו יעלו ויוכללו בחג"ת דעשיה מפחד גבול הרשעה הקרובה אליו וישאר מקום פנוי מאור ואין אפס הרשימו, ואתה ברחמיך הרבים תחפוץ בנו ותרצנו להיות מאותם הנוחלים נחלה בלי מצרים לחזות בנועם ה' ולבקר בהיכלו כולו אומר כבוד.

ובכן בעלות העולמות העליונים יהי רצון מלפניך ה' או"א שיהא עתה עת דודים עת רצון עת זמיר עריצים מן אר"ץ החיים לראות מהרה בתפארת עוזך ולהעביר גלולים מן הארץ והאלילים כרות יכרתון לתקן עולם במלכות שדי וקרנו תרום בישועתך, וברדת שלהוביתא דאשא מתחת כסא כבודך להבדיל בין גבול הרשעה ובין קליפת נוגה בפרוח רשעים כמו עשב ויציצו כל פועלי און להשמדם עדי עד כי הנה אויביך יאבדו יתפרדו כל פועלי און, כמו כן על ראש רשעים יחול להכרית ולהחריב מלכות עשו וישמעאל,

דרך כוכב מיעקב וקם שבט מישראל ומחץ פאתי מואב וקרקר כל בני שת, והיה בית יעקב א"ש ובית יוסף להבה ובית עשו לקש ודלקו בהם ואכלום ולא יהיה שריד לבית עשו, עשה למען שמך, עשה למען מלכותך וכו', יהיו לרצון וכו'.

פה. ואחר כך יכנס לביתו ויתעטף בטליתו ויקיף השלחן סביב לה ויאמר בהיקפו כל הסדר עצמו מהבו לה' ועד לאורך ימים כמ"ש בשדה, ולפני ה' ישפוך שיחו לאמר, יהי רצון מלפניך ה' או"א שבכח סגולת הקף השלחן בקרב ביתי בית מושב אור פני הספירות יעלה אור המקיף דחצוניות העולמות שהעלינו אור הפנימי שלהם בש"יח השדה, ובכן נסה עלינו אור פניך ה' כי עמך מקור חיים באורך נראה אור, ויהי נועם ה' וכו'.

בע"ש יהגה בכ"ד פרקי שבת ותפלה עד"ה

פו. ואחר כך יהגה בכ"ד פרקי שבת כ"ד קישוטי כלה תכשיטין הן לה, ובשבת יהגה בזוהר סוד האצילות ולא במשנה כמו שכתבנו את טעמו למעלה.

פז. וקודם קריאתן יאמר, לשם יחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה בדחילו ורחימו ורחימו ודחילו ליחדא שם י"ה בו"ה ביחודא שלים בשם כל ישראל, הריני שונה משנה ארבעה ועשרים פרקי שבת המכוונים לארבעה ועשרים צירופי אדנ"י לתקן את שורשן במקום עליון, ובכן יהיו למאורות כ"ד קישוטים הנרמזים בסוף כ"ד ספרים וכ"ד צירופי אדנ"י לקשט ולהעדות את המלכה בכ"ד קישוטין ותמלא כד"ה ותעל ותבאי בעדי עדיים ויתאו המלך יופיה ולו יעדנה, שמאלו תחת לראשה וימינו תחבקנה, ומשם תשפיע זיו שפעך לשרפי"ם וחיו"ת ואופני הקדש והמה יעלו בהר ה' במקום קדשו, ולנו בני מלכים השיבה לנו ששון ישעך ורוח נדיבה תסמכנו והנחילנו באהבה וברצון שבת קדשך, ויהי נועם ה' אלהינו כו'.

פח. ובהגיעו למשנה הדליקו את הנר יסתכל בנר ביתו או בנר בית הכנסת ויכוין אל"ף למ"ד אדנ"י העולה נ"ר לעומת המלכות שעל ידי עלייתה בתוספת שבת נתמלא הא"ל שבה, ועוד יכוין ג' שלובים הו"יה ואה"יה הו"יה אל"הים הו"יה אד"ני העולים נ"ר לעומת הבינה כנזכר לעיל ודיו לזה בכוונה.

טעם קריאת כ"ד פרקי שבת מגורי האר"י

פט. וכתבו גורי האר"י זלה"ה בטעם קריאת כ"ד פרקים אלו בשבת כלפי מה שאמרו בפרשת פנחס, [192] ושמרו בני ישראל את השבת לדורותם צריך לנטרא ליה בדירתם דלא יפקון מרשות היחיד לרשות הרבים והאי איהו דאוקמוה מארי מתניתין יציאות השבת שתים שהן ארבע הוצאות מרשות לרשות והכנסה נמי יציאה קרי לה ואינון ס"מ ונחש

צריכים ישראל לנטרא לון דלא ייעלון לדירה דשכינה דאיהי רשות היחיד מאן רשות הרבים חללה שפחה זונה נדה בת אל נכר רשות דס"מ ונחש ושבעין ממנן דעמין ע"כ.

צ. וכתב הרב ז"ל, מראות נגעים הם נשי ס"מ נעמה ולילית וב' שפחותיו גרי"דה וצעירה הנדבקת בחוה והיא הטלת זוהמא בחוה, והנה בזוהר פרשת אחרי מות [193] אמר דהטלת זוהמא בחוה היה כ"ד מיני מסאבותא, ולפיכך לבטל כ"ד מיני מסאבותא קורין כ"ד פרקי שבת לנטרא דלא ייעלון בדירה דשכינה, ולכן צריך לכוין בסוד כ"ד צירופי אדנ"י בכ"ד פרקין להאדיר עוצם כח השכינה הלוחמת היא מכחם כל מלחמות ה' נגד היצה"ר והמשטינים בסוד חרבא דמלכא קדישא הנקרא חרב לה' להציל ולהגין עלינו ושומרת אותנו בגלות החיל הזה כשאוחזת החרב של ב' פיות שם בן ד' בנרתקו שם אדנ"י כי לא תתפייס מטרוניתא עד כי תראה נקמה ותבטל כ"ד זיני מסאבותא, ובהתכוין בסוד קריאתן בכ"ד צירופי אדנ"י יכרית הרשעים כמוץ יסוער מגורן וכעשן מארובה ויקשט את הכלה, (א"ה, ז"ס אשה מקושטת לתלמיד חכם), וכל פעם שיזכיר שבת תהיה כוונתו על הכלה, ב"ת עולה ונקשרת עם ש' חג"ת כמו שאמרו בר"מ פרשת פנחס דף רמ"ג.

צא. ואשרי אנוש יעשה זאת ולא יעבור מלקרותן מידי ערב שבת בשבתו ומצא כדי גאולתו להכרית כל המשטינים וכל החוחים והקוצים הסובבים את השושנה העליונה ואת הצפוני ירחיק מעליו בל יראה ובל ימצא בכח החרב חרב לה' אדנ"י דינ"א דמלכות, ועל זה נאמר רוממות אל בגרונם וחרב פיפיות בידם לעשות נקמה בגוים.

וכל לעומת זה לאיש אשר אלה לו להתנהג בדרך כל הסדר האמור בפרק הזה אמרו בהקדמת התקונים [194] ז"ל, אילין דאוקרון שבתות וימים טובים אתמר עלייהו לא תקח האם על הבנים דעבדין עובדא דבנין עם שבת מלכתא ועם קודשא בריך הוא דאיהו יום השבת מאן דקיים ביה וכבדתו מעשות דרכיך האי איהו כבד את אביך ואת אמך למען יאריכון ימיך וכו'.

ציונים והערות לפרק ה

168) שבת דף קי"ח ע"ב. 169) יומא דף פ"א ע"א. 170) שצ"ם חנכ"ל ר"ת שבתאי, צדק, מאדים, חמה, נגה, כוכב, לבנה. 171) שבת דף קנ"ו ע"א, וע"ע רש"י שבת דף קכ"ט ע"ב ד"ה דקיי"ל. 172) וע"ע במהרש"א לתענית דף ח' ע"ב ד"ה שמש ובמג"א ריש סימן רע"א ובבאה"ט שם. 173) זוהר וירא דף ק"ט ע"ב. 174) שבת דף קי"ח ע"ב. 175) שבת דף ק"ד ע"א. 176) זוהר אמור דף צ"ה ע"א. 177) זוהר ויקהל דף ר"ד ע"א. 178) זוהר ויקהל דף ר"ה ע"א. 179) זוהר תרומה דף קל"ו ע"א. 180) זוהר ויחי דף רמ"ד ע"ב. 181) זוהר חדש שלהי פרשת נח. 182) ב"ק דף ל"ב ע"א. 183) סדר מזמורים אלו יסדם המחבר לאומרן לכבוד השכינה העולה בעת הזאת, ורובן מלוקטים מהמזמורים שייסד המחבר בפ"א מר"ח לומר בליל ערב ר"ח לכבוד השכינה וכינהו סדר "הדר המלכות", ועי' להלן הערה 53 בפרקי

ימי הפורים. 184) זוהר פנחס דף רמ"ד ע"ב. 185) זוהר תרומה דף קע"ח ע"א. 186) בחמ"י דפו"ר נדפס מהר"א צמח והוא ר' אברהם בן ר' יעקב צמח {עי' שה"ג}, אך קרוב לודאי כי הוא ט"ס מאחר וכ"ז נדפס בספר נגיד ומצוה לאביו מהר"י צמח וכן הוא בפרי ע"ח בגליונות מהרי"ק. 187) זוהר ויחי דף רמ"ד ע"ב. 188) זוהר ויצא דף קנ"ה ע"ב. 189) תקו"ז דף י"ד ע"א. 190) זוהר יתרו דף צ"ג ע"ב. 191) זוהר יתרו דף פ"ח ע"א. 192) זוהר פנחס דף רמ"ד ע"א. 193) זוהר אחרי מות דף ע"ט ע"א. 194) תקו"ז בהקדמה דף ב' ע"א.

פרק ו - תפלת ערבית

ערבית ליל שבת

א. אם תתרומם ותנשא תפלת ערבית מאד ביתר הימים, עוד תתרומם ותנשא במעלתה בהתקדש עלינו קדושת היום קדש הוא לה' גדולי גדולים הנעשים בשמים ממעל בסגולת קדושת היום, והמה היו במורידי אור מן העולם ועד העולם הארות מעולות סדר סדר לבדו אך בצל"ם כנודע למשכילים בסתרי תורה.

טעם לאמירת והוא רחום בחול ולא בשבת

ב. ונוסף גם הוא כי תפלת ערבית בשאר הימים נתקן על הצלה מרוחות וקליפות חצוניות כמו שאמרו בזוהר תרומה, [195] דקול צלותא דא איהו לאגנא עלן מגו פחד בלילות מגו פחד דבכמה סטרין פחד דגיהנם דהא בההיא שעתא טרדי לחייביא בגיהנם על חד תרין מביממא ובגין כך מקדמי ישראל למימר והוא רחום דאיהו פחד דגיהנם וכו' ובגין כך אנן מקדמי שומר ישראל פחד דכמה מזיקין וקטרוגין דמשתכחי בליליא ואית לון רשו לנזקא מאן דנפיק מתרע ביתיה לבר ובגין כך אנן מקדימין ושמור צאתנו וכו'.

לא כן עתה באור השבת אשר כל הדינים וכל המזיקין ספו תמו ובאו במחילות עפר, ותפלת ערבית היא באה לתוספת המאורות לא על הצלה והגנה וכמו שאמרו שם בזוהר, [196] ובשבת דלא אשתכח פחד דינא דגיהנם ולא דינא אוחרא אסיר לאתערא ליה דאתחזי דהא לית רשו בשבת לאעברא דינא מעלמא וכו'.

ג. וכן מפורש עוד לקמן דף קל"ה ז"ל, כד עייל שבתא איהי אתייחדת ואתפרשת מסטרא אחרא וכל דינין מתעברין מינה ואיהי אשתארת בייחודא דנהירו קדישא ואתעטרא בכמה עטרין לגבי מלכא קדישא וכל שולטני רוגזין ומארי דדינא כלהו ערקין ולית שולטנא אחרא בכלהו עלמין ואנפהא נהירין בנהירו עילאה ואתעטרא לתתא בעמא קדישא וכולהו מתעטרן בנשמתין חדתין כדין שירותא דצלותא לברכא ליה בחדוה בנהירו דאנפין ולומר ברכו את ה' המבורך את ה' דייקא בגין למפתח לגבה בברכה ואסיר לעמא קדישא למפתח לגבה בפסוקא דדינא כגון והוא רחום וגו' בגין דהא אתפרשת

מרזא דסטרא אחרא וכל מארי דדינין אתפרשו ואתעברו מינה ומאן דאתער האי לתתא גרים לאתערא הכי לעילא, עיין שם באורך.

הנה משם באירה תפארת יקר תפלת ערבית באור השבת דאשתני למעליותא משאר הימים אשר בהן צל"ח חשך ויחשיך, לא כן באור השבת כי לילה כיום יאיר עד שמתוך כך נאסר עלינו למפתח בדינא כמבואר במאמר הראשון מטעם כי השבת הוא שמש ומגן ואין פחד מן המזיקין וגם לנשמות אין גור יגור מאשו של גיהנם שהרי כבה ולא מן הפועלים הדין המענישין אותם, ובמאמר השני למדנו איסור נוסף למפתח בדינא על כי הוא מורה העדר למעלה חלילה דמאחר דהכלה נתפרשה מסטרא אחרא אם יתערו בדינא חוזר ונאחז בה חס ושלום.

ד. והנה זה מן הנוגע אל הכללות בעליונים ובתחתונים, אכן עוד תוסיף תת כחה לה על הפרט לכל אחד מאישי ישראל כי בה יתוסף הרוח והנשמה מבחינת הלילה כל אחד במקומו הראוי לו, כי בהכנסת כלה הנפש לו תמלא כמו שאמרו בפרשת ויקהל דף ר"ה ע"א, וקודשא בריך הוא כד עאל שבתא מעטר לכל חד וחד מישראל ובעי דינטרון ליה לההוא עטרא קדישא דאתעטרו ביה וכו' והוא תוספת הנפש יתירה,

שסודה מג' פרקין תתאין דצלם דאבא שהם בחינת נפש כנודע.

באמירת ברכו זוכין לתוספת רוח יתירה

ה. ובברכו תנוח עליהם הרוח והוא אומרם בזוהר תרומה דף קל"ה ע"ב, וכולהו מתעטרין בנשמתין חדתין כדין שירותא דצלותא לברכא לה בחדוה ולומר ברכו את ה' המבורך וכו' והוא בחינת תוספת הרוח,

שסודו מחג"ת דצלם דאימא והמה נקראין נשמתין על שמה כנודע.

באמירת ופרוש זוכין לתוספת נשמה יתירה

ו. ובופרוס עלינו תנוח תוספת הנשמה כמו שאמרו בזוהר בראשית דף מ"ח ע"א, תא חזי בשעתא דישראל מברכין ומזמנין להאי סוכת שלום אושפיזא קדישא ואמרי הפורש סכת שלום כדין קדושתא עילאה נחתא ופרישת גדפהא עלייהו דישראל ומכסיא לון כאימא על בנין וכל זינין בישין אתכנישו מעלמא ויתבי ישראל תחות קדושתא דמאריהון וכדין דא סכת שלום יהיב נשמתן חדתין לבנהא מאי טעמא בגין דביה נשמתן שריין ומיניה נפקין וכיון דשריא ופרישת גדפהא על בנהא אריקת נשמתין חדתין לכל חד וחד וכו'.

וביאר הרב שהוא מכח שלשה פרקין אמצעיים דלמ"ד דצלם דאבא שהם כמו נשמה לגבי אמצעיים דאימא, עיין שם באורך.

להקדים תפלת ערבית של שבת קודם השקיעה וטעמו

ז. כי על כל אלה כל איש הנלבב יתקדש במחשבתו בבואו אל הקדש פנימה להתפלל תפלת ערבית בניגון וקול זמרה לשמחת הכלה הבאה אלינו, ומקדימים להתפלל תפלת ערבית יותר מבימות החול מיד כשהגיע פלג המנחה שהוא שעה ורביע קודם השקיעה כמו שביארו חכמי אשכנז, וכן אמרו בגמרא [197] רב צלי של שבת בערב שבת, והכי משמע בפרק כל כתבי [198] דקאמר כל המתפלל בערב שבת ואומר ויכולו שני מלאכי השרת מניחים ידיהם על ראשו ואומרים וסר עוניך דמשמע שיהיה על כל פנים בערב שבת קודם שקיעת החמה.

בכל ע"ש מתחדש השפע לקיום העולם

ח. והטעם כמ"ש המקובלים שזמן השראת השכינה אז כמו שהיה בשבת בראשית שבאותה שעה נתן הקדוש ברוך הוא שפע חיוני בשבת בראשית על ידי השראת שכינה על אדם הראשון, וזה היה בשעה י"ב ששב בתשובה כאשר חכמים הגידו [199] בי"ב יצא בדימוס ואז השרה השכינה עליו ונתמלאה הארץ מזיו כבודו ובא החיות אל כל העולם, וזהו אומרם שבשעה יתירה שמוסיפים מחול על הקדש נגמרה מלאכת העולם, והוא כי באותה שעה ניתן החיות לארץ ולכל הנבראים שלולי זאת היה הכל מעותד להפסד כמו שכתב הר"ם אלשיך עליו השלום.

ט. וכן ניתן גם כן כל ערב שבת שפע חדש בארץ כי כל ערב שבת אותו השפע חפץ להסתלק והוא יתברך בטובו הגדול משפיע שפע חדש והוא על ידי השראת שכינה בנשמות יתירות דאצילות כמו שאמרו בתקונים, ולא מצאה היונה מנוח אלא בשבתות וימים טובים וכמה נשמתין חדתין קא נחתין עמה לדיירא בישראל.

באמירת ויכולו קודם השקיעה זוכין להשראת שכינה

י. ואולם השראת השכינה עלינו לא יתכן אפס על ידי מחילת עונותיהם של ישראל וזה לא יתכן אלא באמירת ויכולו שסגולתו למחול כמו שנאמר וחטאתך תכופר, ולפיכך צריך להתפלל ערבית לפחות שעה אחת קודם הלילה שאז הוא זמן הנתן שפע וחיות לעולם, לא כן אם הוא מתפלל בליל שבת ממש שאף אם יזכה לנשמה יתירה לא יזכה להשראת שכינה אחר שלא אמר ויכולו באותה שעה והשפע והחיות לעולם כבר ניתן על ידי אותם הצדיקים שכבר התפללו בשעה שקודם הלילה.

לומר ויכולו קודם שקיעת החמה

יא. ודברים אלו תוכחת מגולה ואזהרה גדולה לאנשי הלבב יראי ה' וחושבי שמו להיותם זריזים ונשכרים להקדים להיות ממקבלי שבת מבעוד יום ובפרט בימות החורף באופן שיהיה עת אומרו ויכולו קודם שקיעת החמה שאז זמן השראת השכינה כאמור. (**א"ח**, עיין בספר דברי חכמים פ"ב האריך בכל פרטי הדברים האלה ע"ש).

מנהג התנאים בערבית של שבת, ודעת הראשונים בזה

יב. וכן היה מנהג חסידים הראשונים האיתני"ם כמו שאמרו בב"ר פרשת בראשית פרשה י' ז"ל, אמר ר' חנינא משכני ר"י בר יוסי אצל פונדקי אחד ואמר לי כאן התפלל אבא של שבת בערב שבת, רבי ירמיה ורבי אחא אמרי ר' יוחנן מקשי כאן התפלל אבא של שבת בערב שבת אתמהא ולא צריך מקשי דהא חמריא הוו סלקין מן ערב לציפורין והוו אמרין כבר שבת ר' חנינא בן דוסא בעירו וכו', והכוונה דרבי יוחנן הקשה על זה דליה לא סבירא ליה כר"י אלא כרבנן דתפלת מנחה עד הערב ולהכי לא מצי מוסיף מחול על הקדש באותה שעה בתפלה.

אי נמי דאפילו סבירא ליה כר"י לא ניחא ליה לאקדומי כולי האי דאף על גב דמיחשיב לילה מכל מקום מיחזי כי חוכא ואיטלולא שמזכיר של שבת בזמן דמיחזי יומא לכולי עלמא, וכל שכן לדעת האומרים דהוו צריכי להניח קריאת שמע לערב דאם כן השתא דמקדימים לצלותייהו לא מסמכי גאולה לתפלה, ואל זה השיבו רבי אחא ורבי ירמיה שלא היה ראוי שיתמה על זה שהרי החמרים היו עולים מערב לצפורי והיו אומרים כבר שבת ר' חנינא בן דוסא, הרי שהיה מקדים שעה גדולה שהיה שהות שיבואו החמרים משם לצפורי ובצפורי עדיין לא שבתו, ואם כן נראה דשפיר עבד להוסיף מחול על הקדש בתפלה.

יג. והרמב"ם ז"ל כתב בפ"ג מהלכות תפלה זה לשונו, ויש לו להתפלל תפלת ערבית של לילי שבת בערב שבת קודם שתשקע החמה ובלבד שיקרא קריאת שמע בזמנה אחר צאת הככבים עכ"ל, ור"ת ז"ל הוסיף לומר דאפילו לקריאת שמע שפיר דמי דהא ודאי אלו המקדימים היו קורין קריאת שמע בתפלת ערבית דהא קיימא לן כר' יוחנן דבעינן למסמך גאולה לתפלה - לתפלה של ערבית, אלא שבזה חלקו עליו שיש אומרים דאף על גב דחשבינן לאותה שעה לילה לענין תפלה, לא לקריאת שמע דאתמר בפירוש במתניתין משעה שהכהנים נכנסים לאכול בתרומתן או בשאר זמנים השנויים בברייתא דבתר שכיבה אזלינן.

המתפללים ערבית של שבת מבעו"י יחזרו לקרות ק"ש בעונתה

יד. **והמשכילים** יזהירו עצמן לאחוז דרך צדיקים הנזכרים להתפלל מבעוד יום, ולאחר תפלת ערבית יאמרו קריאת שמע בעונתה ולא יסמכו על קריאת שמע שעל המטה דמכשיגיע חצי שעה סמוך לזמן קריאת שמע אסורים להתחיל לאכול דלא נפקי בקריאת שמע דיממא כדכתיבנא, וכן נהגתי וכן נהגו רבים מהאיתנים אשר עמדי.

לכוין בערבית של שבת לתקן תפלות הפסולות

טו. **ונכון** להיות כל איש הואיל הלוך אחרי ש"ב לתקן בתפלה זו שאר תפלות של ערבית בימות החול הנפסלות מחסרון כוונה ומהעדר התחברות עם הצבור כאשר פשתה המספחת הזאת ברבת מבני עמינו אשר לא נזהרו בה ובד בבד יתפלל איש לו, והוא ענין רע מכאיב מאד הדרה של תפלה כמו שהארכנו במקומות רבים ולעיל פרק ד'.

והן עתה בתפלת ערבית זו בכוונה עת רצון היא להעלות התפלות הפסולות ההם להעשות כתר ועטרה על ראש מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא, ונוסף גם הוא להיות לזכרון בין עיניו להכין כוונתו לקבל תוספת הרוח והנשמה במקום הראוי לו כאשר נתבאר.

תפלה קודם ערבית ליל שבת

טז. **ומה** טובו ומה יופיו אם יבטא בשפתים פרטי הדברים האלה וכה יאמר בעוד שהקהל אומרים מזמור שיר ליום השבת.

ליחדא שמא דקודשא בריך הוא ושכינתיה בדחילו ורחימו ורחימו ודחילו ליחדא שם י"ה בו"ה ביחודא שלים בשם כל ישראל, הריני מתפלל תפלת ערבית של שבת שתיקן יעקב אבינו סבא קדישא לתקן את שורשה במקום עליון ולהאיר אורים גדולים בעולמות עליונים למעלה, ובאורך נראה אור תוספת הרוח בעניית ברכו ותוספת הנשמה באמור ופרוש עלינו סוכת רחמים ושלום, ואתה בטובך תשוב תחיים לתפלות הנידחות עם קדושת תפלה זו להיות עטרה לראשך, ויהי נועם ה' אלהינו עלינו וכו', ש'ועתינו ק'בל וכו'.

ואשר הוא חכם הרזים יעשה כסדר הזה, בבואו להכנס בבית הכנסת יכנס בכי טוב ויכוין באותיות שק שבשם שקו"צית, ובש"ק זה יכוין שבו כלול אבגי"תץ וקר"ע שט"ן.

אזהרה לאבל שלא ישנה מקומו בשבת בבהכנ"ס

יז. **ושוב** ישב על מקומו שש ושמח, ואף אם הוא אבל לא ישנה מקומו בבית הכנסת כי הוא דבר של פרהסיא ואין נוהגים בשבת אלא דברים שבצנעא.

ולמשכיל בחכמה מורה העדר ד' מוחין דאימא שחסרים בשבת חלילה.

תפלה קודם ערבית ע"ד הסוד

יח. ובעוד שהקהל אומרים מזמור שיר ליום השבת יבטא בשפתים כוונת תפלת ערבית וכה יאמר.

ליחדא שמא דקודשא בריך הוא ושכינתיה בדחילו ורחימו ורחימו ודחילו ליחדא שם י"ה בו"ה ביחודא שלים בשם כל ישראל, הריני מתפלל תפלת ערבית של שבת שתיקן יעקב שלימא לתקן את שורשה במקום עליון ולהוריד הארות מעולות מן העולם ועד העולם, והיו למאורות שם ע"ב יוד הי ויו הי בדגש ורפא באצילות, ושם ס"ג יְוְדְ הְיְ וְאָוְ הָיְ בניקוד שבא געיא בבריאה, ושם מ"ה יוודו הואו וואוו הואו בואו שורוק ביצירה, ושם ב"ן יֻוֻדְ הֻהֻ וָוְ הֻהֻ בניקוד שבא קמץ בעשיה, ובכן המלכיות העומדים באחורי נה"י תשובנה אל פני ז"א שלהם ויעמדו תחת היסוד.

ובכח סגולת ברכו יוכלל היכל ק"ק דנוקבא דיצירה בבריאה ושבה והיתה בריאה, ובכן באורה נראה אור תוספת הרוח בכח ג' פרקין אמצעיים דלמ"ד דצלם אלהים אימא קדישא בהלו אורם בראש ז"א אשר יהיה שמה הרוח, ובהשלים ג' אלה בשלימותם בו יעלה היכל ק"ק דבריאה באצילות ושב להיות כמוהו באורו נראה אור תוספת נשמה שבו בכח ג' פרקין אמצעיים דלמ"ד דצלם דאבא כי בם כל הנשמה תהלל י"ה.

ופרוש עלינו סוכת רחמים ושלו"ם לבלתי ידח נה"י דאימא צ דצלם לרדת מטה, ובכן יעקב ורחל יאירו אף יזריחו ממאורות יסוד אימא כבראשונה ובל יחם להם עוז חום הגבורות ברחובות נהר השלום והיה לאהל על המשכן ולז"א יהיה למנה לאור באור הניצוצין העולין וכולן שעלו חיים לא ירדו והיו למאורות במוחין במשפט האורים גדולים, ויהי נועם ה' אלהינו עלינו וכו', שועתינו קבל ושמע צעקתינו יודע תעלומות, יהיו לרצון אמרי פי וכו'.

סדר ברכו וכונתו והקדיש שלפניו

יט. ומנהג מורי נר"ו לעמוד בקדיש של ברכו כי בו קבלת הרוח וכן נהגתי אחריו, וראוי לכל איש התמים להתלבש בעת ההיא בגילה וברעדה, ובעוד שהשליח צבור מאריך בניגון ברכו יקדים לומר בלחישה, לב טהור ברא לי אלהים ורו"ח נכון חדש בקרבי, השיבה לי ששון ישעך ורו"ח נדיבה תסמכני.

ובזוהר תרומה דף קל"ה, כדין שירותא דצלותא לברכה לה בחדוה בנהירו דאנפין ולומר ברכו את ה' את דייקא בגין למפתח לגבה בברכה וכו', ולפיכך צריך לענות בשמחה רבה ברוך ה' המבורך, ויכוין ברוך נפ"ש, הוי"ה רו"ח, המבורך נשמ"ה, לעולם חי"ה, וע"ד יחיד"ה כי המה שפע הרוח יתירה.

מנהג האר"י לנגן בקול נעים בברכות ק"ש וברכו של שבת

כ. ורבינו הקדוש האר"י זלה"ה היה מרים מעט קולו בברכות דקריאת שמע דערבית ובנעימה קדושה בסוד נועם הנמשך משכינתא עילאה וביותר בעניית ברכו וכתב, שב"ת נוטריקון ש'מחה ב'רכו ת'ענה, אי נמי ש'בת ב'רכו ת'נגן, אך הקול יפה לבסמים האומרים אותו בשפה ברורה לא אל אשר ישאו נהרות קולם להבליע את השם בנעימה אשר עליהם קרא הרשב"י ע"ה [200] הבשר עודנו בין שיניהם ואף ה' חרה בעם, וכל שכן את אשר קדמו שרים אחר נוגנים להתפאר בחנם אשר המה עובדים לבשר ודם לא לו יתברך ותמורת חן כיעור, ובפרקים הבאים נאריך בזה בס"ד.

לומר ערבית של שבת בעינים פקוחות

כא. והנה בשאר הלילות צריך לסגור עיניו בתפלת ערבית כאשר ידעת בסוד רחל עולימתא שפירתא דלית לה עייני"ן לפי שאינה עומדת כנגדם מאחורי ז"א כמו לאה כמו שביארנו בסידור החול, אכן עתה אור שבת עולה היא למעלה ומתרפקת עם דודה פנים בפנים ואית לה עיינין אין צריך להיות עיניו סגורות רק עד לאורך ימים דקבלת שבת כמ"ש הרב ואז יפתח עיניו וכו', להזהיר על תפלת ערבית בל תהיה בעינים סגורים כי מורה העדר למעלה אחרי התקשרה בחג"ת כאמור.

ועל כן טוב לאומרה עם הספר אשר האותיות המה ציור עולמות וצינורות של מעלה ומאירים הארתן בנשמה כמו שביארנו למעלה, ויתלוה עם חבירו יחד שלא יטה את הנר כיון שכל אחד קורא בספרו.

ובעלי סתרי תורה יכוונו בשם מַצַפַּ"ץ בניקוד סמים, ושוב יאמרו בנעימה ברכות קריאת שמע דערבית והמה ההיכלות דאי' דבריאה ויחלקו היכלותיה כדרך התחלק היכלי הנוקבא בערבית דחול, ובסידור מהרח"ו כתב שפתיחות והחתימות של כל ברכות אלו יהיו בנקוד סגול ע"כ.

אזהרה לש"ץ לקרוא התוכחות וכן פסוק וחרה שבק"ש בלחש

כב. ואחר כך יתחיל קריאת שמע ויתן בו ריווח בין הדבקים, ובהגיע השליח צבור לוחרה אף ה' בכם וכו' יקראם בלחישה מפני כבוד השבת כמו שאמרו בזוהר פרשת בראשית, דבההוא תוספת שבת אתנשי מיניהו כל מילי דחולא כל דחילו וכל צערין וכל עקאן כמה דאת אמר ביום הניח ה' לך מעצבך ומרגזך עד כאן, וכן בקריאת התוכחות יש לאמרם בלחישה, וכן נהגתי אף בימות החול.

לעמוד באמירת ופרוש ולאומרו בשמחה

כג. ובהגיעו לופרוש עלינו סוכת רחמים ושלום הן יתן בקולו קול עוז ויגיל וישמח באמירתו מאד בכוונה ישרה ובשפה ברורה על אם הבנים שמחה על גוזליה ירחף, ויכוין לקבל תוספת נשמה יתירה כמו שביארנו למעלה.

כד. וכתב מהרח"ו ז"ל בסידורו, יש לעמוד כשאומרים ופרוש וכן משמע בזוהר פרשת בראשית ז"ל, וההוא תוספת מרזא דדוכרא קא אתיא על האי סכת שלום דנטיל מעלמא דאתי וכו' ע"כ.

והמשכיל ישכיל ראשי תיבות ה'פורש ס'כת ש'לום ע'לינו ס"ה מספר אדנ"י, וש"ע סוד ש"ע נהורין אשר המה נמשכין אל אדני ומשם ישתלשל עלינו, ויכוין ההויה שבו יָוֹ הֵוֹ וָוֹ הֵוֹ סגול ושורק.

תקון חתימת ופרוש ע"פ הזוהר

כה. ושגו המדפיסים בנוסחו וכתבו עלינו ועל עמו ישראל, וצריך לומר ועל כל עמו ישראל וכן הוא לשון הזוהר פרשת בראשית דף מ"ח ע"א, תא חזי כד אתקדש יומא במעלי שבתא סוכת שלום שריא ואתפריסת בעלמא מאן סוכת שלום דא שבתא וכל רוחין ועלעולין ושדין וכל סטרא דמסאבא כולהו טמירין ועאלין בעינא דריחייא דנוקבא דתהומא רבא דהא כיון דאתער קדושתא על עלמא רוח מסאבא לא אתער בהדיה ודא עריק מקמיה דדא וכדין עלמא בנטירו עילאה ולא בעינן לצלאה על נטירו כגון שומר את עמו ישראל לעד דהא דא ביומא דחול אתתקן דעלמא בעיא נטירו אבל בשבת סוכת שלום אתפריסא על עלמא ואתנטיר בכל סטרין ואפילו חייבי גיהנם נטירין אינון וכולא בשלמא אשתכחו עילאין ותתאין.

ובגין כך בקדושא דיומא מברכין הפורש סכת שלום עלינו ועל כל עמו ישראל ועל ירושלים אמאי על ירושלים אלא דא הוא מדורא דההוא סוכה ובעינא לזמנא לההיא סוכה דאתפרשת עלנא ולמשרא עמנא ולמהוי מגינא עלנא כאימא דשריא על בנין ובגין דא לא דחלין מכל סטרין ועל דא הפורש סכת שלום עלינו ע"כ, שמע מינה תרתי שמע מינה טעמא דלא אמרינן ברכת שומר ישראל בשבת שאין צריך שמירה, ושמע מינה שצריך לומר ועל כל עמו ישראל לתת כנגד היסוד רחובות הנהר שלום, כ"ל לו כל אליו.

טעם אמירת ושמרו בנ"י סמוך לופרוש

כו. וקבעו לומר אצלו ושמרו בני ישראל את השבת כנגד מדת שמור שהוא מושל עתה, וגם טעם אחר כי אחרי קבל הנשמה היתירה בופרוש עלינו יאמר ושמרו בני ישראל את השבת לומר שהוזהרנו לשמור את הנשמה יתירה שלא תסתלק מאיתנו כי כל ענין

פסוק זה הוא נדרש על הנשמה יתירה שצריכה שימור כמו שאמרו בזוהר, [201] ועל דא כתיב בההוא נשמה יתירה שמירה ושמרו בני ישראל את השבת שומר שבת מחללו והא אוקמוה ההוא רוחא דשריא בעלמא דאצטריך לנטרא ליה הואיל דקיימא עמיה דבר נש.

כז. וכן הוא בפרשת ויקהל, [202] כד עאל שבתא קודשא בריך הוא מעטר לכל חד וחד מישראל ובעי דינטרון ליה להאי עיטרא קדישא דאתעטרו בה ע"כ, והכוונה שהוזהרנו לשמור את הנשמה יתירה שלא תסתלק מאיתנו על ידי איזה חילול שבת בדיבור ובמעשה ובמחשבה או על ידי שאר חטא אשר יחטא בשבת כי כאשר יכנס בו החיצוני תסתלק ממנו הקדושה, ולפיכך קבעוהו אחר ופרוש עלינו שקבלנו הנשמה יתירה שקודם זה לא שייך להזהיר ולומר ושמרו בני ישראל כי עדיין אין לנו מה לשמור.

והאיש הנלבב ישית לבו אל זה להתקדש עצמו ביום השבת לשמור נשמתו בו שלא לפוגמה במחשבה ומעשה, וביותר בפגם הדיבור הנמצא ברבת מבני עמינו וכמעשהו בחול כך מעשהו בשבת והלואי לא יהיה יותר.

סוד ויכולו בתפלת העמידה

כח. ואחר כך מורא לו יעלה על ראשו לומר העמידה בגילה וברעדה אשר שגבה מאד תהלתה ומושב יקרה בשמים ממעל כי אז עלתה הכלה ונתפרשה מהקליפה כמו שביארו בזוהר תרומה דף קל"ה ז"ל, צלותא דמעלי שבתא אתאחדת כרסייא יקירא קדישא ברזא דאחד ואתתקנת למשרי עלה מלכא קדישא עילאה כד עייל שבתא איהי אתייחדת ואתפרשא מסטרא אחרא וכל דינין מתעברין מינה ואיהי אשתארת בנהירו עילאה ואתעטרת בכמה עטרין למלכא קדישא ע"כ.

הנה משם יתבאר תרתי לטיבותא, דאתפרשת מסטרא אחרא ועוד בה דאתעטרת בכמה עטרין, ועל כן כדי להורות על שלימות זה הנמצא בה לכן יאמר בשפ"ר תפלה זו ויכולו השמים והארץ והוא לשון שכלול והוא לשון כלה כי כלתא דא היא עתה בערך שנשתכללה מזמן הבריאה דכתיב ויביאה אל האדם דקשיט לה בכ"ד קישוטין כמספר ויבא"ה, וכן הוא עתה ויביאה אל האדם ויכל אלהים ביום השביעי מלאכתו הראשונה שאמר אעשה לו עזר להחיות זרע, ולעומת זה תקנו שבע ברכות כי לעולם הכלה היא מתברכת בשבע ברכות בסוד ויבנהו שבע שנים כמו שאמרו בזוהר דכנסת ישראל בז' סליקת וכו'.

ביאור האר"י בשינוי תפלות שבת זמ"ז, וחילוק הלשונות "בה" "בו" "בם"

כט. ורבינו הקדוש האר"י ז"ל כתב טעם למה שתקנו שלש תפלות משונות זו מזו בשבת, אתה קידשת הם הקידושין של הכלה שנתן לה החתן בסוד שבע ברכות ואז היא נקנית לבעלה ואסורה לחיצונים, וג' פעמים ויכולו הם ג' עדים, ישמח משה הם סבלונות, תכנת שבת סוד מאכל ומשתה, אתה אחד הוא יחוד חתן וכלה, ועל כן בלילה אנו אומרים וינוחו בה ככלה בבית אביה שעיקר השמחה בה, ובשחרית אומרים וינוחו בו ככלה בבית חמיה שעיקר השמחה בו, ובמנחה אומרים בם שאחר זה שניהם עיקר ביחודא שלים.

ביאור מ"ש ז"ל אמרה שבת לפני הקב"ה לכולם נתת בן זוג כו'

ל. וכן היה דורש מורי ז"ל כל ענין שבת בענין זה, אשר חכמים הגידו שהשבת קרא תגר לאמר לפניו יתברך רבונו של עולם לכולם נתת בן זוג ולי לא נתת בן זוג א"ל הקדוש ברוך הוא ישראל יהיה בן זוגך, ולפיכך נתנהל בו כעין חתן וכלה, תחלה אנו מכינים ומזמנין כל מיני עידונין בכניסת שבת ושוב מקדשין כאתרא דמסבלי והדר מקדשי ולפיכך זכרהו על היין דברכת אירוסין טעונה כוס, וצותה תורה זכור את יום השבת לקדשו בפה דבעינן נתן הוא ואמר הוא אבל אם קידש בשתיקה זולת האמירה לא מהני.

וכשאדם בא לביתו אור השבת ומוצא שלחנו ערוך ונרות דולקות ופורס מפה ומקדש אז שני המלאכים המלוין אותו הן הן עדי קדושין ועושין לו שושבינות ומברכין אותו והיא מכנסת לו נכסי צאן ברזל נשמה יתירה הנכנסת ויוצאה עמה, ונכסי מלוג שלה תוספת השפעה, והבעל אוכל פירות כל ימי השבוע דשבת הוא מחלק מזון והשפעה לכל ששת ימים כמו שאמרו בזוהר.

יזהר שלא יחליף תפלת שבת בשל חול

לא. כי על כל אלה נכון להיות כל איש פונה את כל הכבוד הזה לבלתי יטעה בין תפלת שבת לתפלה של חול חס ושלום, כי אף כי לפי הדין אם טעה והתחיל תפלת החול גומר אותה הברכה שנזכר בה שטעה ומתחיל של שבת לא שנא נזכר בברכת אתה חונן לא שנא נזכר בברכה אחת משאר הברכות, היינו להיות כי תפילה של חול נמי הוא מתעורר לעשות ייחוד למעלה וכל הייחוד הוא בבחינת רחל ולכן גומר אותה הברכה כי בזה נמי נמשך לרחל שפע והארה, וגם לא בעבור שמתפלל של חול מתבטל ממנה הארת השבת.

אך איהו הוא דאפסיד אנפשיה שלא יקבל שפע בנשמתו הלך חשיכים ואין נגה לו, כי כל מעשה האדם אשר בעפר יסודו הוא עושה הייחוד למעלה ומאותו הייחוד עצמו נמשך לו הארה ממנו כמו שאמרו בזוהר ויקהל [203] ז"ל, בגין דבעובדא דעביד בר נש

בהאי עלמא אתעטר מאן דמתעטר ודאשתאר אתעביד מיניה לבושין להאי בר נש ע"כ, אשר משם ראיה ברורה כי העושה המצוה יהיה לו חלק ממנה כפי הכנתו ולכן מגרעות נתן לנפש רוח נשמה שלו לבלתי היות לו חלק מהארת הייחוד הנפלא של שבת.

לב. והראשונים אמרו כי מי שאירע לו כך ידאג כל אותו השבוע כי סימן רע לו שנהג בקדש חול, ויפשפש במעשיו ויתעורר בתשובה כי לולי נפשו מטוהרה לא בא לידי מדה זו.

יזהר שלא יחליף תפלות שבת זו בזו

לג. וכן צריך להזהר שלא להחליף את של זו בזו שאף שלפי הדין עלתה לו כי לעולם הכלה היא מתברכת בשבע ברכות מכל מקום אשר הריחו בסוד ה' ישכיל ההפרש רב בינותם.

כי בכל תפילה מקבלת משבע יותר עליונות להמשיך לה הארה יותר גדולה מלמעלה מדריגה אחר מדריגה כי בכל תפלה עולה במעלות יותר עליונות עד שבתפלת המנחה נאמר בה ושמרתם את השבת כי קדש היא לכם היא עצמה נעשית קדש עליון בסוד חכמה בסוף וחכמה בראש ואין ראוי לקלקל סדר המדריגות, עד שמפני כך עלתה הסכמת כמה רבוותא שאם החליף של מוסף באחרת או אחרת בשל מוסף לא עלתה לו על כי המשכת האור לה ממקום יותר עליון.

והמשכיל לא יביא עצמו לידי מדה זו כי מי ומי יודע להפריש בכוונות אלו, וכל שכן כי אמירת ויכולו אותו אנחנו מבקשים להתברך מפי מלאכי עליון לאמר וסר עוניך וחטאתך תכופר, ואף כי עתיד לאומרו עוד הפעם בערבית מכל מקום אין קידושין בפחות משני עדים כמ"ש שאתה קדשת סוד הקידושין חתן לכלה, ויכולו סוד עד ראשון של הקידושין ואחר העמידה עוד הפעם ויכולו והוא עד שני דקידושין, ובכל אחד ואחד פנה למעלה בצל"ם דמות תבנית עליונים למעלה כנודע ואיך ולמה יסמוך עצמו בדין אם החליף של זו בזו.

לד. ולפיכך האיש הנלבב בלבבו יבין להוציא דבר לפני האלהים בכוונה שלימה דבר דבור על אופניו דבר בעתו ומצא כדי גאולתו, ואם נאנס ולא התפלל בליל שבת יתפלל שחרית שתים של שחרית של שבת דהכל בעתו מתברך אף כי לפי הדין אם החליף זו בזו יצא.

כוונת הברכות בתפלת ליל שבת ע"ד הסוד

לה. ואשר הריחו בסוד ה' יאותה לו לכוין במשפט האורים שמות המאירים בז' ברכות אלו, ולפי כי נמצאו שגיאות מרובות בספרי גורי האר"י זלה"ה בסדר השמות ויש שסידרו

משפט הז' מרגלאן כסדר יציאתם בקבלת שבת, ושגו בזה כאשר קבלנו שאין לכוין אותם עתה כסדר יציאתם אלא כסדר עמידתם במדות אחר שיצאו וכמו שתראה בסוד הקדיש בדברי הרב זלה"ה בכוונות שבת, על כן לתשוקת המתחילים בחכמה אסדר סדר כוונת השמות ונקודות הכסף המאירים בהם בקיצור.

ברכה ראשונה הוי"ה הפתיחה בנקוד קמץ ובחתימה א' דאהיה יֶהֱוֶהֲ דמרגלא והוי"ה בנקוד פתח שעתה נצח דאימא מאיר בחכמה דז"א, ועוד יכוין אותה משולבת באדני ואותיות אדני קודמין לאותיות הוי"ה נקודה כמשפטה בכל מקום אלא שהיו"ד תהיה בש"בא.

ובברכה שניה באתה גבור לעולם אדני חתום בר"ת שם אַגָלאֹ וצריך לכוין בו עתה בנקוד זה, ובהוית החתימה ה' דאהיה והוי"ה בנקוד אלהים דמרגלא גבורה והוי"ה בנקוד צירי שעתה הוד דאימא מאיר בבינה דז"א, ועוד יכוין אותה משולבת באדני כמו בראשונה.

ובברכה שלישית י' דאהיה מצפ"ץ דמרגלא תפארת והוי"ה ברביע שעתה יסוד דאימא מאיר בדעת ז"א, ועוד יכוין אותה משולבת באדני כאמור.

ובברכה רביעית ה' דאהיה האחרונה וי"ה אדנ"י מלכות דמרגלא והוי"ה בנקוד צבאות וה' אחרונה צירי, ועוד יכוין אותה משולבת באהיה ועוד יכוין אותה משולבת באדני כדרך הנ"ל.

ובברכה חמישית י' דיה"ו ואֵלְ דמרגלא נצח, ויכוין יו"ד ה"י ושם ב"ן כולו נקוד פתח ונקוד הוי"ת הברכה בסגול שעכשיו מאיר נצח דזעיר בחכמת הנוקבא ומשולבת באדנ"י.

ובברכה שישית ה' דיה"ו ושם אֱלֹהַיִם דמרגלא הוד יכוין יו"ד ה"י די"ודין ושם ב"ן בנקוד צירי, והוית הברכה בשבא כי עתה מאיר הוד דזעיר בבינת הנוקבא ומשולבת באדני.

ובברכה שביעית ו' דיה"ו ושם מוּ צוּ פוּ קוּ דמרגלא יסוד, ויכוין שם יה פשוט ושם אהוה ושם הוי"ה שניהם במלוי ההין ובלי נקוד, והוית הברכה בנקוד חולם כי עתה מאיר יסוד דזעיר בדעת הנוקבא, ועוד יכוין אותה משולבת באדני.

הנה כה משפט סדר הז' שמות דמרגלאן וזה הסדר לא ישתנה בד' תפלות של שבת, אלא שבמשפט הנקודות ישתנה סידרם בשאר השמות כאשר יתבאר להלן.

נוסח ישמחו וסודו וחילוק התפלות זמ"ז

לו. ובנוסח ישמחו במלכותך שגו גם בו רבים להגיה במקום חמדת ימים אותו קראת יש אומרים קדש אותו קראת ויש אומרים עונג אותו קראת, ולא ידעו תועי רוח בינה ומתעתעים במטבע שטבעו חכמים בו כ"ד תיבות עד זכר למעשה בראשית כי בם המלכות תמלא כד"ה ותעל וככלה תעדה כ"ד קישוטיה.

ואומרינו חמדת ימים אותו קראת על השבת סוד המלכות ידבר בסוד נחמ"ד העץ עץ הדעת והיא חמדת הימים, אי נמי כמו שאמרו בזוהר אמור דף צ"ד, אמר ליה רבי אבא וכי שבת לאו מקדש הוא זמין א"ל לאו בתרי סטרין חד דהוא ודאי קדש אקרי דכתיב ושמרתם את השבת כי קדש היא לכם וחד דשבת לאו זמין הוא דהא דיליה הוא ירותא ודאי דקדש הוא ולאו זמינו וכו', ובזוהר חדש פרשת כי תשא בדבור לא תחמוד ביארו סוד החמדה באבא וז"ל, לא תחמוד לקבל דרגא סתימאה עילאה דכל מחשבן ביה תליין וכו' ע"ש, וכלפי זה יאמר וקדשת"ו חמד"ת ימים אותו קראת והיינו מה שקרוי קדש אוצר כל כלי חמדה כמו שאמרו בזוהר הנזכר, וזהו שתרגם הירושלמי ויכל אלהים וחמיד, וכן במדרש הנעלם פרשת בראשית ע"ש שכן כנוי השבת בהיותו נאחז במחשבה סוד חמדה בלב ולפיכך לא ישנה.

וטעם אומרינו זכר למעשה בראשית כאן לפי כי זווג יעקב ורחל הוא ביסודו העיקרי כמעשה בראשית, אכן האומרו בתפלת שחרית תועה מדרך השכל ומשקר שאין אז הז"א כמו במעשה בראשית עם רחל כי הוא עלה במרומים אל או"א והיא במקום ז"א, אפס במוסף אשר ישתוו שניהם כעת יאמר זכר למעשה בראשית, ואומרינו וינוחו בה עתה בלילה כי היא העולה אבל הז"א אין לו עליה בלילה.

ג' תפלות של שבת כנגד ג' שבתות

לז. והנה אמרו בזוהר פרשת ויקהל דף ר"ה ע"ב, צלותא דשבתא דעמא קדישא תלת צלותין אשתכחו בהאי יומא לקבל תלת שבתי וכו', והביאור שג' שבתות מפורסמות בעולם, שבת בראשית, שבת מתן תורה, שבת העתיד לבא, ולעומתן יסדו ג' תפלות, אתה קדשת רמז לשבת בראשית וכן משמעות עניינה שאומר תכלית מעשה שמים וארץ וכן ויכולו השמים והארץ וכל צבאם שנאמר בשבת בראשית, ותקנו אותם בליל שבת שהוא הראשון לכולם והתחיל השביתה לעולם.

ובשחרית ישמח משה והוא כנגד מתן תורה וכן משמעות עניינה כמ"ש כליל תפארת בראשו נתת בעמדו לפניך על הר סיני וכן פסוק ושמרו בני ישראל שהוא שמירת שבת שנצטוו בהר סיני, ונתקן בשחרית שבת לפי כי בשבת בשחרית ניתנה תורה כמו שאמרו פרק ר' עקיבא. [204]

ובמנחה אתה אחד על שבת העתיד להיות ה' אחד ושמו אחד וכן משמעות נוסחו אתה אחד ושמך אחד וכו' והיה ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד, וכן הוא אומר אברהם יגל יצחק ירנן יעקב ובניו ינוחו בו כולם לעתיד, ונתקן במנחה לעת ערב כי כן אנו מצפים והיה לעת ערב יהיה אור, וכן נתקנו ג' סעודות בג' זמנים אלו לעומת אילין תלת שבתות.

ואיש התמים ישכיל בכוונתו בג' תפלות אלו אל השבת הרומז וימצא עזר כנגדו לבלתי סור מן הסדר הנכון ולא יחליף את של זו בזו וכל שכן שלא לערב קדש בחול כמו שביארנו למעלה.

טעם אמירת ויכולו אחר העמידה

לח. ואחר התפלה חוזרים לומר ויכולו והוא עד שני דקידושין ומרומם על ויכולו שבתפלה.

כמ"ש הרב שאז המלכות בסוד חקל ועתה בסוד חקל תפוחין סוד ג' אבות המאירים אור פנימי שלהם במוחיה, ועל כן נכוין בשביעי ראשון שם אל חסד לאברהם, ובשביעי שני שם אלהי"ם פחד יצחק, ובשביעי שלישי שם הוי"ה תפארת ישראל.

ואולם לפי פשוטו יש טעם גם כן לדבר כי הוא בתורת עדות שאנו מעידים על הבורא יתברך שברא את עולמו בששת ימים ובשביעי כילה כל מעשיו, ומפני זה צריך לאומרו מעומד כדרך כל עדות שנאמר ועמדו שני האנשים, ואף כי נאמר בתפלה הוו יחידים ואין עדות יחיד עדות כי על כן היחיד אין לאומרה דרך עדות אלא כקורא בתורה, ואשר חכמים הגידו [205] דנעשה שותף לקב"ה במעשה בראשית ושמלאכי השרת מניחים ידיהם על ראשיהם ואומרים וסר עוניך וחטאתך תכופר, עיקר הדבר הוא על ויכולו שלאחר העמידה שאז אומרים אותו כולם כאחד בתורת עדות.

תוכחה על מעלת ויכולו ושלא לשוח בו אפי' בד"ת

לט. וצריך להיות כל איש שת לבבו אליו להאמין באמונה שלימה בחידוש העולם ויהיו פיו ולבו שוין, ויכוין במוצא שפתיו ענין החידוש לאפוקי מדעת האפיקורוסים והכופרים שסוברים שהעולם קדמון והוא כמנהגו נוהג, אבל אנו מעידים על חידוש העולם ומאמינים בו אמונה שלימה כמו שיתבאר בפרק הבא, ובכן יקרא עדותינו עדות נאמנה לא באמורכם קול דברים ותבונה אינכם רואים וכל שכן המזלזלים ביקר הדרו ומפסיקים בתוכו בדברי תורה וכל שכן בדבור של חול.

מ. וכבר סיפרו בספר החסידים [206] שחסיד אחד ראה לחסיד אחד אחרי מותו ופניו מוריקות, אמר לו מדוע פניך מוריקות, אמר לו מפני שהייתי מדבר בויכולו בשעה שהציבור היו אומרים אותו ע"כ, ולא יתכן לומר שהחסיד דיבר דברי חול שם בבית הכנסת האסורים בשבת בכל מקום שנאמר ודבר דבר שלא יהא דבורך של שבת כדבורך של חול, אמנם הענין הוא שאפילו בדברי תורה אין רשות לאדם לדבר בכל זמן שמתפלל שליח צבור, וכל העם ישמעו ויראו אם כך עלתה לחסיד ההוא בדבור של קדושה כל

שכן וקל וחומר שאין קץ לעונש המפסיק בדברים של חול בזמן שמתפלל שליח ציבור ויכולו וברכת מעין שבע.

בקדושת בתי כנסיות ואיסור הדיבור בהן

מא. וכל שכן אם הוא מתפלל בבית הכנסת דאחזי פירודא וגרע מהימנותא, ואמרו בפרשת תרומה [207] ווי ליה דלית ליה חולקא באלהא דישראל וכו', ומאחר שהוא מקום לתוספת נפש רוח נשמה באמצעות התפלה הנה ימצא כי המדבר שם לא מבעיא שאינו מרויח כלום אמנם יהיה לו עונש גדול, ומדקאמר לית ליה חולקא באלהא דישראל משמע שהולכת ממנו הנשמה שהיא חלק אלוה ממעל ולכן צריך להזהר בזה ביותר בימות החול ויותר מהם בשבת כמו שאמרו בזוהר פרשת ויקהל, [208] כיון דעאלו עמא קדישא לבי כנישתא אסור לאשתדלא אפילו בצורך בי כנישתא וכו' תרין מלאכים ממנין על דא ביומא דשבתא ואינון שוון ידיהון על רישיה ואמרין ווי ליה לפלניא וכו'.

והטעם כי לפי הקדושה העודפת בבתי כנסיות ובתי מדרשות בשבת מבימי החול צריך להיות גם המורא ביותר ולכן בשבת אסור לאשתדלא בבי כנישתא אפילו בצורך בי כנישתא כמו שנתבאר, והשוכן בבית הזה יתן בלבם לשמוע דברי חכמים אשר הן בעוונות הרבים כשלו ונפלו בעון הדיבור בשבת יותר מבימות החול וה' הטוב יכפר בעד.

טעם אמירת אמת אחר ויכולו

מב. ויש נוהגים לומר אחר סיום ויכולו אמת, וטעם הדבר על פי מה שביארנו למעלה בשם המקובלים כי בימות החול ש' דשבת סמוכה לאותיות ק"ר דשק"ר אבל בשבת ש' של שבת מתקשרת אל מדת אמת בסוד א"ם ת'שיב מ'שבת ראשי תיבות אמת וכלפי זה יאמרו אמת, אכן לא לאמת העדות יאמרו כן כי לא מצינו עדים שיאמרו על עדותן אמת, ואולם אינו מעכב שהרי הוא חתום באומרינו אשר ברא' אלהים' לעשות'.

ברכת מעין שבע וטעם תקנתה

מג. ואומר שליח צבור ברכה אחת מעין שבע, ותקנוה משום סכנת מזיקין מפני שבתי כנסיות שלהם היו בשדה וכיון שלא תקנוה אלא מטעם זה היחיד אסור לאומרה, ואף שבתי כנסיות שלנו עתה בעיר ואין שם סכנה התקנה לא זזה ממקומה, ובמקום שאין בית הכנסת קבוע וכל שכן אם מתפללים בביתם צריך להזהר שלא יאמרו אותה והאומרה הוי ברכה לבטלה.

מד. ואולם גם לפי סודן של דברים מרוממת היא להמשיך מז' עליונות ממנה, ולפיכך אין אומרים אותה ביום טוב מפני כי הארה זו נמצאת לכלה בשבת בלבד כי היא בסוד בת שבע ולכן בכל התפלות הם שבעה כדי להאיר בה מלמעלה, ולכן בשבת אומרים

ברכת מעין שבע שהרי נאמר בה מנורת זהב כולה ושבעה נרותיה עליה הרי כנגד ז' של תפלת ערבית, שבעה ושבעה מוצקות כנגד שחרית ומנחה נמשך כל זה לנרות אשר על ראשה ומשם נמשכים לה, ולכן בערבית חוזרים ואומרים ברכת מעין שבע כדי להמשיך לה משבע עליונות ממנה, ולפיכך צריך לכוין ברמז השבעה ברכות הרמוזים בה הז' אותיות אהי"ה יה"ו והז' מרגלאן כדרך הכוונה בתפלה מה שאין כן ביום טוב.

אמירת מעין שבע ביו"ט א' של פסח שחל בשבת

מה. ולכן אין אומרים אותה ביום טוב ואין מזכירין ביום טוב בברכת מעין שבע, וכן אין אומרים אותה בבית חתנים שהרי הכלה שם נתברכה בשבע ברכות ואין לה צורך בברכת מעין שבע, ולפי טעם פנימיותן של דברים אלו אין למנוע מלאומרו כל לילי שבתות אף כשחל להיות יום ראשון של פסח בשבת, אף כי לפי הפשט לא יתכן כי אז משומרת מן המזיקין כמ"ש הראשונים.

אמירת מזמור ה' רועי וטעמו

מו. ואחר כך יאמרו מזמור לדוד וכו' שנאמר בו ה' רועי, כי בימות החול השער הזה יהיה סגור וההנהגה על ידי העבד מטטרון ובשבת כדין שמושא דקודשא בריך הוא כמו שאמרו בזוהר פרשת נח והארכנו בזה בפרק ב' דר"ח ע"ש, ולעומת זה תקנו מזמור זה בשבת להראות ההנהגה בשבת שהיא על ידי הוא יתברך ה' רועי, וגם נזכר בתוכו שביתת הנפש נפשי ישובב.

והעיקר כמו שאמרו בזוהר תרומה נפשי ישובב דא נפש דוד וכו', וגורי האר"י זלה"ה כתבו כ'וסי ר'ויה ר"ת ר"ך ועם הכולל אר"ך סוד אר"ך אורות מש"ע דא"א שעתה יש לו כולם, אך' טוב' וחסד' ס"ת כ"ו מספר שם הוי"ה, וטוב וחסד שנים אלה טוב הם החסדים בעומדם ביסוד דאימא וחסד הם בצאתם החוצה וגם כאן אך טוב וחסד ירדפוני חתום בר"ת מספר שם הוי"ה, ועוד חתום שם יל"י בר"ת י'הוה ל'אורך י'מים ובס"ת מספר שם אדנ"י, ומודע לחכמה ישית לבו אליהם בכל פעם שאומרו בשבת.

כוונת ברכו אחרון למי שלא כיוון בראשון

מז. ואחר כך יאמרו קדיש וברכו, ואשר שכח לקבל שבת תוספת הרוח בברכו הראשון או אם לא שמעו יכון במחשבתו עתה בברכו האחרון לקבל תוספת הרוח והנשמה ביחד כי אם לא קבל הרוח בברכו הראשון לא יתכן לו לקבל הנשמה בופרוש עלינו סכת שלום, על כן עתה בברכו האחרון יכוין לקבל שניהם יחד הרוח והנשמה וכן ביום, ועל כן אין טעם להבלתי אומרים אותו בשחרית בשבת מטעם זה בלעדי סודי הדברים.

טעם אמירת יגדל ואדון עולם בליל שבת

מח. ועל כי שקולה שבת כנגד כל המצוות אשר עליו הוכן בצדק תמונת השם יתברך ובה נתלים כל יסודי הדת וי"ג עיקרים אשר הניח בעל העקרים כנודע מספרי הקדמונים, על כן אחר שהעדנו בויכולו בחדוש העולם נהגו לומר פיוט יגדל אלהים חי בכל שבת ונכון להיות כל איש שורר אותו בכוונה זו, ואף שאמרו על הרב שלא חפץ בו, היטב חרה לו על הארבעה בתים הראשונים שאין הדברים מכוונים על דרך האמת ובזוהר תרומה אמרו שירות ותושבחות דאית בהון קבלה אמיתית ולכן אין ראוי לאומרם, אכן מהנוסח אדון עולם ואילך מהולל בתשבחות ואין למנוע מלאומרם וכן אני נוהג עם כל החברים, ולפעמים היה מורי ז"ל אומר אדון עולם במקומו.

ציונים והערות לפרק ו

195) זוהר תרומה דף ק"ל ע"א. 196) שם. 197) ברכות דף כ"ז ע"ב. 198) שבת דף קי"ח ע"ב. 199) ויקרא רבה פרשה כ"ט אות א'. 200) זוהר פנחס דף רל"ו ע"א. 201) זוהר ויקהל דף ר"ד ע"ב ובדפו"ר אי' זוהר תרומה ולפנינו ליתא שם. 202) זוהר ויקהל דף ר"ה ע"א. 203) זוהר ויקהל דף ר"י ע"ב. 204) שבת דף פ"ו ע"ב. 205) שבת דף קי"ט ע"ב. 206) ספר חסידים סימן נ"ח. 207) זוהר תרומה דף קל"א ע"ב. 208) זוהר ויקהל דף ר"ה ע"ב.

פרק ז - מנהגי הלילה - כשרות היין - עניני קידוש

מלאכי השרת מלוין לאדם בצאתו מבית הכנסת

א. אחר צאתו מבית הכנסת ליל שבת אל יסיח דעתו מקדושת היום אפילו רגע קטון ותהיינה רגליו קלות כאילות לבא הביתה לעשות מלאכתו מלאכת שמים, והחכם עיניו בראשו לידע במעמד הקדוש אשר הוא עומד בעת ההיא עם מלאכי עליון והשכינה למעלה מהן ובמעמד שלשתן יסובבו כמו שאמרו בזוהר חדש [209] זה לשונו, תא חזי כד אתי בר נש מבי כנישתא יהון עמיה מלאכין קדישין מהאי גיסא ומלאכין מהאי גיסא ושכינתא על כולהון כאימא על בנין ובהאי שעתא יפול מצדך אלף ורבבה מימינך וכו' עד לא תאונה אליך רעה כל דא אם אינש יעול לביתיה בחדוה ויקבל אושפיזין בחדוה, וכן אמרו בגמרא [210] ששני מלאכי השרת מלוין לו לאדם בערב שבת מבית הכנסת לביתו אחד טוב ואחד רע כו'.

תוכחה למדברים דברי חול בצאתם מבהכנ"ס

ב. ועל כן האיש הנלבב ילבש חרדה כמדו בצאתו מבית הכנסת ביתר שאת ויתר עז לבלתי יסיח דעתו מקדושת היום, וכל שכן לבל יהיה ככסילים וכאוילים מדרך פשעם העומדים בהליכתן ברחובה של עיר ויספרו שיחת חולין זה עם זה אשר לא די כי הם מעותדים לעונשים קשים ומרים על עון שיחת חולין בשבת אלא אף גם מלאכי צבאות

מסתלקין מהם וסורו טמא קראו למו, כי מי בער ולא ידע כי לא יסבלו מלאכי עליון להיות ממתינים עליו והוא עוסק בדברים של חול.

ואין ספק כי כאשר אמרו שם על הבלתי מכין לכבוד הדרה של שבת שרגא ופתורא מתתקנא ואינש ואיתתיה בחדוה שאז השכינה אזלת ומלאכין עמה וייתי יצה"ר עם כת דיליה ואתחברו עמיה ואמרין זה שלי הוא ומן חיילין דילי ומיד שורה עליו ומטמאהו כו', כך יאמרו על איש המזלזל בכבודם לעמוד שם בדרך הליכתם ברוב דברים של חול ישתקע הדבר.

ג. ולא באו לידי מדה זו אפס בהביטם בכל מעשה עבודתם בחו"מר שבה ולא בפנימיות רוחניותה, דרך נשים להם מצות הנשים מלומדה, ואיש התמים תמיד יפן כי כל מעשה עבודתו פה ראשו מגיע השמימה ולפיכך שם ישכנו שכינה וצבאותיה להסתופף בצילו באשר הוא מוסיף חיל ועוזו בה כמו שנאמר רוכב שמים בעזרך על ידי מעשה עבודתו ועבודת שמים, ואף על גב דאיהו לא חזי מזליה חזי ומורא לו יעלה על ראשו בעת ההיא.

ד. ועל כיוצא בזה נאמר החכם עיניו בראשו וביארו בזוהר בלק דף קפ"ז ז"ל, וכי היכא אינון עינוי דבר נש אלא בראשו דילמא בגופיה או בדרועיה דאפילו לחכם יתיר מכל בני עלמא אלא קרא הכי איהו ודאי דתנן לא יזיל בר נש בגילוי רישא ארבע אמות מאי טעמא דשכינתא שריא על רישיה וכל חכים עינוי ומלוי בראשו אינון בההוא דשריא על ראשו וכד עינוי תמן לינדע דההוא נהורא דאדליק על רישיה אצטריך למשחא בגין דגופא דבר נש איהו פתילה ונהורא אדליק לעילא ושלמה מלכא צווח ואמר ושמן על ראשך אל יחסר דהא נהורא דבראשו אצטריך למשחא ואינון עובדין טבין ועל דא החכם עיניו בראשו ולא באתר אחרא ע"כ.

על כן אתם גם אתם ממלכת כהנים וגוי קדוש תנו עוז לאלהים לשמור את דרך עץ החיים תכף לתפלה ברכת ה' בלי הפסק והעלם בנתים חס ושלום כי הפסקות משמשות למנוע גם כן שפעת גשם נדבות, והעמדת קרן האורה ותקות חוט החסד נקנית במשיכה וסמיכה וירא אליכם כבוד ה'.

אמירת שבת שלום ומבורך בקול רם

ה. ואיש על דגלו מן הבא בידו ועוצם ידו בא יבא ברנה יחד עם מחנה שכינה ותאזרהו שמחה וששון, יצלח דברו ויתן בקולו קול עוז לאמר שבת שלום ומבורך, וכן בא הרמז בפסוק ב'יום ק'דשי ו'קראת ל'שבת ראשי תיבות בקו"ל כי צריך לקרוא כבוד שבת מלכתא בקול רם לקבל את הכלה הנעימה בסבר פנים יפות ובשמחה גדולה.

מנהג האר"י לנשק ידי אמו בליל שבת וסודו

ו. וכתב מהרח"ו ז"ל, מורי זלה"ה היה נוהג לנשק ידי אמו תחילה ליל שבת. **ואשר** בא בסוד ה' יכין לו לכוין סוד הדבר כי כן הז"א נושק הידים דתבונה אמו סוד חג"ת שלה ושם הם הזרועות של התבונה והוא עולה עד שם וישתחו וישק לה, אכן כוונת הנשיקה תהיה אחורי היד ימין לבסם בחמש מוצאות הפה שורש חמש גבורות שבחמש אצבעות היד, ועל כן צריך להיות ביד ימין אשר הגבורות אשר שם הם ממותקות וקרובות אל התקון.

מנהג לברך הבנים בליל שבת וטעמו

ז. ואותו היד בלבד ישים המברך על ראש המתברך שאין שתי ידים זוכות כאחת, וטעם הברכה בעת ההיא לפי שצנורי הברכות פתוחים, וגם שדרך האב לכעוס על בנו ולקללו כל ימות השבוע וכן הרב על תלמידו ולכן מקדים לברכו עתה, ומשברכו לא יוכל לקללו עוד על דרך וברך ולא אשיבנה.

מעלת המקדים מצות קידוש

ח. ואחר כך יתאמץ בכוונתו לקדש קידוש היום עם סדרו וכל עוד שיקדים להיות זריז לקדשו הרי זה משובח, וכבר ביארנו לעיל פ"ה שמזל צדק משמש בשעה אחרונה של ערב שבת ומאדים משמש בשעה ראשונה של אור השבת ונכון להיות מקדש קודם הלילה כל מה דאפשר לבלתי יכנס בגבול מזל מאדים, וסימניך צדק צדק תרדוף כמו שביארנו שם.

ואף אם הוא בתענית אין קפידא, שאף שאמרו הלכה מתענה ומשלים היינו לומר שיתענה עד שקיעת החמה אבל כל שנכנס לתחום שבת שוב אינו רשאי להתענות, ובימי העומר כל שלא הגיע זמן הספירה יכול לקדש ולעשות סעודת שבת מיד אחר תפלת ערבית ובהגיע זמן הספירה יוועדו יחד ויספרו, וכן הוא מנהג בני אשכנז שלא לאחר זמן הקידוש והוא הנכון.

ראוי לומר אשת חיל קודם קידוש וסודו

ט. ועודינו הדור בלבושו מעוטף לבנים כמלאך ה' לפני האלהים איש לפי מהללו יהלל בקדש הלולים ולכבוד הדרה של שכינה הרוחפת עלינו יכנס בכי טוב בשבחא דמטרוניתא ויאמר פרשת אשת חיל מראשה לסופה בנועם קולות ובגילה וברעדה, ואיש המשכיל יאמר אותה בישיבה דמילין דעלמא תתאה בישיבה כמו שאמרו בזוהר פרשת אמור [211] בסוד העומר וסימניך והוא יוש"ב פתח האהל, וישכיל עשה לכוין בה במקצת כנויי הזוהר הנאמרים בתוכה.

סוד ג' הסעודות ויישוב דברי הזוהר בזה

י. ולהיות כי מנהג ר' אבא ע"ה היה לבטא בשפתים פרטי סוד סעודות שבת לפני הסעודה כמו שאמרו בזוהר פרשת יתרו דף פ"ח ז"ל, ר' אבא כד הוה יתיב בסעודתא דשבתא הוה חדי והוה אמר דא היא סעודתא קדישא דעתיקא קדישא סתימא דכלא, בסעודתא אחרא הוה אמר דא היא סעודתא דקודשא בריך הוא וכן בכולהו סעודתי, ר"ש הוה אמר הכי אתקינו סעודתא דמהימנותא אתקינו סעודתיה דמלכא וכו', על כן כל איש המשכיל יאחוז דרך צדיקים לעמוד במקומו בשלחן ויאמר דא סעודתא דחקל תפוחין קדישין לבטא הכוונה בשפתים.

והסדר הנכון הוא כמסודר שם בפרשת יתרו ז"ל, אמר ליה ר"א לאבוי אילין סעודתי היך מתתקנן אמר ליה ליליא דשבתא כתיב והרכבתיך על במותי ארץ ביה בליליא מתברכא מטרוניתא וכלהו חקל תפוחין כו' וההוא ליליא חדוותא דמטרוניתא הוי וכו' ביומא דשבתא בסעודתא תניינא כתיב אז תתענג על ה' על ה' ודאי דההיא שעתא אתגליא ע"ק וכו' וחדוותא דע"ק עבדינן וסעודתא דיליה הוא ודאי בסעודתא תליתאה וכו' דא היא סעודתא דז"א וכו'.

וטעם שנזכר בפסוק והרכבתיך על במותי ארץ שהוא סוד סעודת הלילה אחר אז תתענג על ה' סוד סעודת שחרית, לרמוז גם כן כי הכלה מקבלת שפע מן הע"ק קודם שתשפיע עלינו ופירוש הכתוב הוא כך, אז בלילה הכלה תתענג בע"ק שהוא על ה' ושוב תשפיע לנו ובכן כתיב והרכבתיך על במותי אר"ץ.

וזה הוא הסדר הנכון, ומה שכתוב בפרשת האזינו חד סעודתא דמטרוניתא וחד סעודתא דמלכא וחד סעודתא דע"ק, ענין הסעודות הוא מונה ולאו סדר סעודה קחשיב רק חד וכו' שנה ולא פירש בסדר זמנים כמו בפרשת יתרו ושם דיבר בקדשו כסדר המדות מלמטה למעלה כדרכו בכמה מקומות, וכבר ביארתי זה באורך בספר חמדה גנוזה דף רי"ב ע"א. (ועיין לקמן בפי"ז עוד בזה אמיתתן של דברים).

סדר אתקינו סעודתא לומר קודם ג' סעודות

יא. ומורי נר"ו כתב שצריך בכל סעודה לזמן שלשתן יחד ובעל הסעודה בראש כולם.

בסעודת הלילה יאמר, אתקינו סעודתא דמהימנותא שלימתא חדוותא קדישא אתקינו סעודתא דמלכא, דא היא סעודתא דחקל תפוחין קדישין וזעיר אנפין ועתיקא קדישא אתיין לסעדא בהדה.

ובשחרית, אתקינו סעודתא דמהימנותא שלימתא חדוותא קדישא אתקינו סעודתא דמלכא, דא היא סעודתא דעתיקא קדישא דחקל תפוחין וזעיר אנפין אתיין לסעדא בהדיה.

ובמנחה, אתקינו סעודתא דמהימנותא שלימתא חדוותא קדישא אתקינו סעודתא דמלכא, דא היא סעודתא דזעיר אנפין ועתיקא קדישא וחקל תפוחין אתיין לסעדא בהדיה.

יב. וסמוכות שלו ממה שאמרו בזוהר פרשת יתרו [212] ז"ל, תלת דרגין אינון דכולהו אקרון שבת שבת עילאה שבת דיומא שבת דליליא ואקרון כולא שבת וכל חד כד איהו שלטא נטיל לחברוי וזמין להו בההוא שולטניה דיליה וכד האי אתיא לעלמא כולהו אתיין וזמינין בהדיה כד אתי ליליא זמין בהדיה לשבת דיממא וזמין ליה בהכליה ואתטמר בהדיה כיון דהאי אתיא שבת עילאה אתמשך עליה וכולהו גניזין בהיכלא דליליא וכו' ע"כ.

והוא היה אומר שזהו הטעם שאמרו בגמרא בשבת דף קי"ט, דרבה בר רב הונא אקלע לבי רבה בר רב נחמן קריב ליה תלת סאוי טחוי א"ל מי הוו ידעיתון דאתינא אמרו ליה מי עדיפת לון מינה, כלום אתה חשוב לנו מן השבת, ולא פליג אמה שאמרו [213] גדולה הכנסת אורחים מהקבלת פני שכינה דודאי גדולה הכנסת אורחים מהקבלת פני שכינה, אמנם גדולה שבת יותר באשר בכל סעודה וסעודה כולהו מזדמנין במותב תלתא כחדא כאמור.

להקיף השולחן ב' פעמים

יג. ואחר כך איש תבונות יישר ללכת במנהג טוב ההולכים בתמים להקיף את השלחן פעמיים, פעם ראשונה דרך ימין בשתיקה ושוב יטול השתי אגודות של הדס אחד ביד ימין ואחד ביד שמאל ויחברם יחד ויברך עליהן ויריח בהם, ועודינו מריח בהן יקיף השלחן דרך ימין עוד הפעם ואחר כך יאמר בלילה שמור וזכור בדבור אחד נאמרו כדרך שביארנו בו בקבלת שבת דשמור בחינת הלילה וזכור בחינת היום, וביום יאמר זכור ושמור.

תפלה להקפת השולחן ע"ד הסוד

יד. ואשר הריחו בסוד ה' ישבע לבטא בשפתים קיצור הכוונה באמור, ליחדא שמא דקודשא בריך הוא ושכינתיה וכו' הנה אנכי בא להקיף את השלחן אשר לפני ה' נוקבא קדישא דמלכא קדישא להאיר אל עבר פניה אור המקיף משלשת השריגים דמלכא קדישא, ובהקיף אותה עוד הפעם יומשך אליה אור מקיף מפנימיות הגדולה והגבורה והתפארת דמלכא קדישא, ויהי נועם ה' וכו'.

ובקחתו את שתי האגודות של ההדס בידו יאמר, מעשה ידינו כוננה עלינו בחבר שתי אגודות הדס אלו משולשות לחבר זכור ושמור זו"ן ולהאיר אל עבר פני הנוקבא בצירוף

ההקף בה סביב לשלחנך מאור המקיף חג"ת דזעיר, ובהריח בם דרך החוטם מעז יצא מיתוק חמש גבורות מנצפ"ך אשר קובצו בה ויעלו למצח ויתמתקו באור המוחין בסדר המדריגה חוץ לחוטם, רי"ח מספר רבוע אלהי"ם וה' אותיות שורשו וי"ג אותיות אלהים מלא דיודי"ן, ובחוטם מיתוק ניחח מספר ב' פעמים הב"ל עם אהבת כללותם, ובמצח מיתוק אש"ה מספר אלהים דיודי"ן וה' אותיות שורשו עם אהבת כללותו, ובמוח מיתוק ליהו"ה שורש ע"ב ס"ג מ"ה ב"ן, והנח"ח יעלה אל ה' ושב כל מר למתוק, ילכו יונקותיו ויהי כזית הודו וריח לו כלבנון, ויהי נועם ה' אלהינו עלינו וכו'.

ואף הבלתי בא בסוד ה' יעשה כסדר הזה ויאמר כשהוא מריח לשון הכתוב רי"ח נח"ח אש"ה ליהו"ה, שבמילות אלו כלול סוד הריח וקריאתן זו היא הלילן וכן יעשה כל זמן שהוא מריח.

מעלת השירה בשבת ודוגמתה בעליונים

טו. ויש לכל איש ישראל לזמר ולנצח שיר ושבחה הלל וזמרה לכבוד הדרה של שבת בעת הזאת איש לפי מהללו לעורר חבצלת השרו"ן לשיר בקול נעים ובו ימצא תועלת גדול לעליונים למעלה וגם הנפש לו תמלא מאורי אור של מעלה, וכמו שהיורדים במרכבה צריכים לומר שירות ומכח אותם השירות נפתחים להם שערי מרכבה והם נכנסים להיכלותיה ומתוסף כח בהם ללכת מעלה מעלה בכח השירות, ואפס השירה לא יעצרו כח להלוך כי בעודם משוררים הם מהלכים, ושמש בגבעון דום יוכיח שאם לא היה משתיקו יהושע לא היה יכול להעמידו שבכח השירה מהלך ממזרח למערב, אם כן גם בני אדם אשר בעפר יסודם בכח השירים אשר ישירו לה' לכבוד הדרה של כלה יעלו ויכנסו בהיכלות הכלה כל אחד להיכל הראוי לו וכל שכן בשירים דאית בהון קבלה אמיתית.

פיוט אזמר בשבחין להאריז"ל וסודו

טז. ועודני עסוק בחבורי זה לזכות בו את הרבים, האלהים אינה לידי פיוטי הרב זלה"ה שיסד לכל סעודה וסעודה של שבת להיות כל איש שור"ר בביתו מידי שבת בשבתו, מדובר בם נכבדות והן אומר והן דברים שעומדים ברומו של עולם כוונת סוד השבת וסדרים שלה וכולא רמיזא בחכמתא ליונקים מסוד תנחומיה, ולמען לא יחסר כל בו בחבור זה אביאנו אל בית חמדתי לזכות את נפשך ותעלוזנה כליותיך ואבאר יושר אמרותיו פה לתשוקת המשכילים, וקודם יושר השיר תאמר בנועם קול.

אהללה שם אלהים בשיר ואגדלנו בתודה. ה' עוזי ומגיני בו בטח לבי ונעזרתי ויעלוז לבי ומשירי אהודינו, ואחר כך יאמר לחן מתי יבושר עם.

א זמר בשבחין. למיעל גו פתחין. דבחקל תפוחין. דאינון קדישין

יז. פרשת הדברים, התחיל רבינו זלה"ה בזמרה נגד אותה שלהוביתא דאשא היוצאה מתחת כסא הכבוד שביארנו בפרקים הקודמים, וכמו שאותה השלהוביתא מזמרת וכורתת עריצים כן הבעל השיר פתח דברו יאיר בזמרה, ואחר הזמרה שיוטהרו העולמות מאינון מאנין דחולא יכנס בכי טוב בשבח שהשבח הוא מעורר השפע מן שבת העליון סוד התבונה כי בה הוא השבח כי על כן שבח עולה י"ש בסוד להנחיל אוהבי יש כנודע. **וביאר** ואמר שצריך לזמר בשבחין אלו למיעל גו פתחין, רוצה לומר לעלות וליכנס לפנים בפתחי ה' אחרונה שבשם כי שנים פתחים יש לה אחד למעלה ואחד למטה, פתח של מעלה היא חתירה לרשעים השבים ופתח התחתונה היא לצדיקים והן הנה הנזכרות בספרא דצניעותא באומרו, ווי למאן דגלי פתחהא שגורמים לגלות פתחיה ושיתהנו הקליפות הימנה חס ושלום, ואולם עתה בסדר שבח זה יכנס המכוין בתוך הה' עצמה ויזכה ליקח אור השפע מבפנים באופן אשר לא יתגלה השפע למטה ליהנות ממנו הקליפות.

וזהו אומרו גו פתחין, שבמלכות עצמה אית בה בתי גואי ובתי בראי וזה בשבחו נכנס לבתי גואי למחדיה מן החדוה שנהנים ממנה זו"ן, וזהו שאמר דבחקל תפוחין דאינון קדישין דהיינו כשהיא מקבלת מן השפע והיא אנפין באנפין עם ז"א אז נקראת בבחינת נה"י דז"א חק"ל, ובבחינת חג"ת שלו נקראת תפוחין, ובבחינת חב"ד היא נקראת קדישין כמ"ש הרב ז"ל.

נ זמין לה השתא. בפתורא חדתא. ובמנרתא טבתא. דנהרא על רישין

יח. פרשת אלה הדברים, מודעת זו כי כל דבר שבקדושה בעי הזמנה, רצוני לומר שלהפריד כוחות הטומאה מהקדושה בעי הזמנה כענין זימון החליצה וברכת מזון, על כן בבואינו עתה לקדש להמשיך הקדושה מעתיקא לחקל תפוחין קדישין מפחד שמא יתעוררו הדינים שאף על פי שבשבת הם נכפין היינו שלא יעצרו כח לצאת החוצה מן הקדושה למטה לפעול פעולתם בעולם הזה אמנם מכל מקום עודם במקומם יכולים להתגבר ובמוצאי שבת יצאו הדינים בגבורתם העצומה, על כן בעי הזמנה כדי שיתמתקו במקומם ויהפכו מדין ויתן אותם לרחמים.

וכלפי זה יאמר נא, נזמין לה השתא היינו לשכינה חקל תפוחין קדישין הנזכר שתבא לשרות עלינו ולהביא לנו הנשמות החדשות המתוספות בנו מהיכל עצם השמים שכל תוספת הם משם כנראה בפירוש באדרא דנשא במאמר כד נחית מדיקנא יקירא עלאה קדישא וכו' ע"ש, ועל כן אנו צריכים לזמן כדי שיהא בנו יכולת לקבל אותו התוספת

שאמר שממנו באים אלינו הנשמות יתירות על ידי חקל תפוחין קדישין בסגולת דבור זה שאנו אומרים נזמין לה השתא הדבור הוא פועל.

ואמר בפתורא חדתא, הוא חידוש הלבנה שהיא אדנ"י מלא העולה תרע"א, וי"ב אותיות המילוי וד' אותיות השורש עולין פתור"א שמתחדשת בסוד תוספת מז"א ועל כן נקרא חדתא, ולהיות שהיא נהנית מסוד תוספת דז"א היא זוכה לקחת גם הארה מן התוספת דא"א עצמו על ידי או"א כי סוד אימא הוא סוד הנר וסוד אבא הוא סוד השמן שבא בו מעתיקא קדישא כנודע בסוד כשמן הטוב על הראש, והיינו דקאמר ובמנרתא טבתא דנהרא על רישין שתהא טובה ומתוקנת בכל הארותיה ובכל מ"ב הזיווגים כנזכר בראש הקדמת הזוהר כדי לנהרא על רישין הנשמה יתירה שבראש מקום תחנותה.

י מינא ושמאלא. וביניהו כלה. בקישוטין אזלא. ומאנין ולבושין

יט. פרשת הדברים, שהכלה כשהיא עולה למעלה היא מתלבשת בג' עולמות, ועולם האצילות הוא בסוד ימינא דהיינו שם ע"ב שהוא סוד אהיה וגם יה"ו דמ"ה העולה ט"ל ששניהם עולים ימינא, ואלו הב' שמות אהיה הם ב' מרגלאן הנזכרים בר"מ יתרו דף צ"ב ע"א ומהם יוצאים שבע שמות אחרים כמו שביארנו בפרק ו', ואלו השמות הם קישוטין דכלה כי הם בבחינת אורות ואותם דבריאה הם בבחינת כלים ואותם דיצירה הם בחינת לבוש שכן עולה חשמל מלבוש החופף על עולם היצירה.

ולעומת זה יאמר נא, ימינא עולם האצילות בב' שמות הנזכרים, ושמאלא הוא עולם דיצירה סוד החשמ"ל במספר ושמאלא, וביניהו דהיינו בעולם הבריאה ששם היא בעת הקידוש וזהו וביניהו כלה, וביאר ואמר שזכתה לכך בהיות לה אותן הקישוטין של הז' שמות דמרגלאן דאינון ברזא דקשוט וזהו שאמר בקישוטי"ן אזלא, ומאנין עולם הבריאה ולבושין עולם היצירה ובאמצעות אלו הקישוטין עלתה הכלה לראש נקודת הבריאה כאמור דנהרא על רישין ואחר כך היא עולה למעלה לנה"י דאצילות.

י חבק לה בעלה. וביסודא דילה. דעביד נייחא לה. יהא כתיש כתישין

כ. פרשת אלה הדברים, זעיר דאצילות הוא עתה בבחינת בעלה וסוד החיבוק הוא בסוד הע"ב הנ"ל שהוא ימינא ואהי"ה שמאלא בסוד שמאלו תחת לראשי וימינו תחבקני והוא מצד החסדים רובו מטי כלפי חסד, וביסודא דילה פירוש שיש ביסוד של ז"א שתי בחינות, בחינה אחת מה שנוגע לז"א ובחינה שניה הוא מה שנוגע לה, ומה שנוגע לה נקרא על שמה וז"ש וביסודא דילה דהיינו בחינת יסוד דז"א שהוא חלק דידה, והכוונה שמאותם הארות שמאירים משם החסדים והגבורות בתוך יסוד ומתמתקים שם הגבורות יכנסו לתוכה ממותקים במדריגת ימין כי בזה יעביד לה נייחא שבהתמתק הג'

גבורות בתוכו כשאחר כך מגיעים אליה הם באים מבוררים מהקליפות והקליפות אין להם אחיזה כלל ממנה, וזהו לשון נייחא כמו שנאמר והניח לכם מכל אויביכם מסביב וישבתם בטח.

ואמר יהא כתיש כתישין בלשון תפלה כלומר, שיסוד זה יתן לה שלו בתוך היסוד שלה באופן כי יתכתשו הגבורות שהן ג' גבורות הבלתי ממותקות, וז"ש כתיש חד, כתישין תרי הרי ג' כתישין נגד שבירת כח הג' גבורות, א"נ יהא כתיש כתישין ירמוז לסוד האמור בזוהר פרשת פנחס דף רמ"ז ע"א ז"ל, בלולה בשמן כתית בשמן בההוא שמן דנגיד ונפיק מלעילא אמר ר"ש יאות אמרת אבל מאי כתית אלא רזא איהו דקא רמיז לשמשא בנוקבא לאנגדא לגבה שמן כתית כדקא יאות לה לא הוי אלא כתית לאפקא מזתים דאינון שייפין דגופא ולאמשכא ההוא נגידו מלעילא בכל שייפא ושייפא לא הוה אלא כתית וצדיק איהו דכתיש כתישין ואפיק מכל אינון שייפין עלאין דאינון זיתין קדישין משח רבו בתיובתא שלים לגבי נוקביה ואי לא כתיש לא יפוק ההוא משחא אלא בלא תיאובתא דשייפין וההוא נגידו לא אתהני מניה נוקבא ולא הוי כדקא יאות עד דתהא בלולה מיניה להתהנאה מיניה ע"כ, ואל סוד זה אמר כאן וביסודא דילה יהא כתיש כתישין.

צ ווחין אף עקתין. בטלין ושביתין. ברם אנפין חדתין. ורוחין עם נפשין

כא. **פרשת** הדברים, צווחין היא הקליפות דעשו מסטרא דשמאלא שהם תק"מה כנודע ועתה באור שבת נמתקין ט"ל אבל תק"ו שהם כמנין שו"ר הן בלתי מתוק, ואף על פי שהן בלתי מיתוק מכל מקום הרי הן כמבוטלין בשבת לשון שביתה והיינו בטלין ושבי"תין. **אף** עקתין הוא הקליפה דישמעאל מימינא שבא מהגר שהיתה צרה לשרה ותרגום צרה עקתא, ואמר אחר כך ברם אנפין חדתין כי לא בלבד נתבטלו הקליפות אלא גם אנפין חדתין כלומר אנפי זוטרי מתחדשין דהיינו בסוד תוספת יסוד דא"ק שאותו תוספת נמשך לאו"א וזעיר ונוקביה ומתחדשים החב"ד שלהם שהוא סוד הפנים ומתוך כך נמשך השפע בו"ק שלהם שבחינת חג"ת שלהם הוא בחינת רוח ובחינת נה"י שלהם הוא בחינת נפש.

והיינו דקאמר אנפין חדתין בערך הנשמה דזו"ן שהיא בחב"ד שלהם ובחינת רוח שהיא בחג"ת שלהם ובחינת נפש שהיא בנ"הי שלהם, והנשמה יתירה של תוספת שבת היא בא לרוב העולם מבחינת נפש דהיינו מיסוד דנה"י דז"א או דנוקבא כל אחד לפי הראוי לו, וכלפי המחצדי חקלא כפי כוונתם אמר אנפין חדתין שמתחדש במוחם אנפין חדתין כח בחינת חב"ד דנה"י דזו"ן ומשם בא להם הנשמה יתירה, ולנבונים נמשך להם רוח מצד חג"ת דנה"י שלהם ולשאר כל העם נמשך להם נפש מהנה"י של נה"י שלהם וזהו

שאמר ורוחי"ן עם נפשי"ן, נמצא כי כל השלשה מדריגות שיורשים ישראל בשבת כולם בבחינת נפש זו"ן בסוד שבת וינפ"ש, ומאמר הרשב"י בפרשת בראשית דאית להון נשמתא קדישא בשבת היינו נשמה של הנפש כמדובר.

ח דו סגי ייתי. ועל חדא תרתי. נהורא לה ימטי. וברכאן דנפישין

כב. פרשת הדברים, מודעת זאת כי כל חדוה מצד הגבורה שהחדוה היא מעוררת את החום ואותו חום הוא מצד הגבורות ולית חדוה קמי קודשא בריך הוא כמו מיתוק הגבורות ממעשה התחתונים ומעשה התחתונים צריך לעלות קודם מ"ן לזו"ן, וכל מ"ן הם מצד הגבורות והגבורות נמתקות בסוד חמרא טבא דביה תחדי נפשא שהחדוה היא צורך לז"א ליקח המוחין הראויים לאולדא כמ"ש ר"ש באידרת האזינו דף רפ"ח ע"ב, ואלו המוחים הראויים לאולדא צריכים שיהיו הגבורות נמתקות מן החסדים ואז הגבורות כשבאים אליה הם באות כשהם ממותקות, ובימות החול אינו נמתק אפס ב' גבורות פחות שליש והב' והג' אינן נמתקין.

ואולם בשבת מקבל הז"א החדוה מאו"א ואו"א מא"א דהיינו בתוספת יסוד דא"ק ואז הוא מקבל הארה גדולה בכפלים עד שמתמתקות כל הה"ג ואז תגיע אליה הארה עצמה של אור תוספת שבת, וז"ש דרך תפלה חדו סגי יָיְתֵי שיביא הזעיר החדוה מלמעלה בסוד המיתוק הזה הרבה בכפלים, וז"ש ועל חדא תרתי כלומר על חדא שהיא רגילה לקחת אותו המיתוק בשאר הימים תרתי גם הב' יתמתקו, ומלת תרתי חוזר על שני דברים חוזר על החדוה כפלים וגם על הב' גבורות.

ובכן נהורא לה ימטי אותה הנהורא עילאה דהיינו הארת תוספת שבת עצמה יגיע אליה, גם ברכאן דנפישין הוא על אותם ז' ברכות שמקבל ז"א בכל ליל שבת שדוגמתן היא סוד תפלה מעין שבע, וכל אחד מאלו השבע ברכות שמקבל הם כלולים מעשר והם השבעים של סוד יין דקידוש והם באים אליו מסוד ז' דגלגלתא וע"ק, ועל אותם הברכות אנו מעתירים שז"א יתנם כולם אליה.

ק ריבו שושבינין. עבידו תקונין. לאפשא זינין. ונונין עם רחשין

כג. פרשת אלה הדברים מבוארים מאיליהן, שאנחנו שושביני דמטרוניתא נקרב לעשות תיקונין דילה לתקן השש מעלות שבה שהם סוד שש מעלות לכסא, ואומר שבסוד הזמר הזה ובתקונים שאנו מתקנים מטה ושלחן וכסא ומנורה בזה נשלמו תקוני הכלה וכשנקרבים ישראל על השלחן כאילו נקרבים אל המזבח, ובמקום הקרבן הוא התקונים הנעשים בקידוש ובנטילה ובמקום הזמר שהיו הלויים אומרים הוא הזמר הזה.

ואמר לאפשא זינין, שצריך גם המעשה להרבות במיני פירות ומיני תבשילין נאים, ונונין עם רחשין דגים גדולים ודגים קטנים, נונין שהם דגים גדולים רמז ליסוד דא"ק הנזכר לעיל והרחשין שהם הדגים קטנים רמז ליסוד דאריך כמו שאמרו בזוהר עינא פקיחא כנוני ימא, כי על כן המשכילים יזהרו להיות בסעודתם דגים גדולים עם הקטנים ועל כל פנים לא יעבור מלהיות בסעודתו איזה דג שיהיה ובכן תקבל הכלה תקוניה.

ל מעבד נשמתין. ורוחין חדתין. בתרתין ובתלתין. ובתלתא שבשין

כד. פרשת הדברים, עתה יבאר מה תועלת יש בתקוני הכלה ואמר שהן למעבד נשמתין שבכח סגולת תקונים אלו נעשה מ"ן לזו"ן ובאים להם מוחים דחזו לאולדא נשמתין, וגם רוחין חדתין הם הרוחות חדשות שבאים למכוונים בסוד ה' ליראיו כמו שנאמר ורוח חדשה אתן בקרבכם שבאותו רוח הנוסף על המכוונים יתחדשו בהשכלתם להשיג בכל דבר הן ברוחני והן בגופני.

ואמר תדע במה נעשים הנשמתין ורוחין חדתין היינו בתרתין ובתלתין הם סוד הל"ב נתיבות שמתפשטים מאבא תוך אימא ועוברים תוך נה"י דאימא ונכנסים בז"א כלולין במוחין שלו דהיינו בחכמה שלו, ואף על פי שבחכמה שלו מתפתחים ל"ב אלהים דעובדא דבראשית כמ"ש באדרא אלו הל"ב אלהים הם נכנסים באבא ואינן נראין כלל אבל כשיורדים למטה בז"א שם יוצאים ודינם לחוץ והם ל"ב אלהים, ועתה בשבת אלו הל"ב אלהים הם נמתקין בתלתא שבשין הם שלשה ענפין דאימא שהם נה"י שכוללים בתוכם נה"י דאבא ומתווספת הארה להם מתוספת שבת ומתמתקים הל"ב אלהים ונעשו כולן יחד בסוד חסדים עם חדוה של הגבורות ונמצא עתה שהם ל"ה, ל"ב אלהים וג' שבשין והם הל"ה תיבות שבקידוש, ומכח המתקה זו בחדוה זו היה המשכן אחד לאולדא נשמתין ורוחין חדתין הנזכרים.

ו עטורין עלא. ומלכא דלעילא. דיתעטר כלא. בקדיש קדישין

כה. פרשת אלה הדברים, כי הנה מודעת זו שז"א יורש מאימא תרין עטרין והם נקודות החו"ג, ואלו העטרין באים אליו מהבטישה שבוטש מזל הח' עם מזל הי"ג ומאותה הבטישה יוצאין הב' עטרין ויורשם ז"א מאו"א והארתו מקפת את הכלה בסוד וימינו תחבקני, נמצא שלשון עטורין זה היינו סבובין כמו עוטרים אל דוד ויש בו שתי משמעויות משמע עטרין ומשמע עטורין, וז"ש ועטורין עלא כלומר עליה כמו הלבוש שעליו.

ואמר כי אף כי עיקר עטורין עלא מצד ז"א עתה הם באים אליה ממלכא דלעילא סוד יסוד א"א שנקרא מלכא להיות שדבוק בו העטרה סוד המלכות כנודע, ועל כן אמר ומלכא

דלעילא לאפוקי ז"א לומר שהארה זו מגעת אליה ממש, ופירש תדע למה הוא מאיר אליה דיתעט"ר כלא בקדיש קדישין כדי שיגיע הכל מעוטר מן העטרה דא"ק שהוא קדיש קדישין ובכן כל האצילות יהיה מעוטר מתוספת יסוד דא"ק.

ומאן דתני ועטרין שבעין לה לא משתבש כי כן הוא לשון הזוהר בפרשת פנחס ז"ל, יומא דשבתא חדוה איהו לכל וכלא אתעטר עילא ותתא ונקודה תתאה (פירוש המלכות שהיא בסוד נקודה) נהרא לסלקא לעילא בשפירו דעטרין שבעין חולקין יתיר וסבא דכל סבין (פירוש ע"ק) אתער וכו', וסוד שבעין עטרין הם נמשכים מסוד ז' תתאין דעתיק יומין המתלבשים בז' תקוני רישא דא"א, וכלפי זה אמר ועטרין שבעין לה כמ"ש במאמר ונקודה תתאה נהרא לסלקא בשפירו דעטרין שבעין וזה בא לה ממלכא דלעילא רישא דא"א שעכשיו יתעטר כלא בקדיש קדישין כמ"ש וסבא דכל סבין אתער.

ר שימין וסתימין. בגווה כל עלמין. דבה עתיק יומין. הלא בטיש בטישין

כו. פרשת הדברים, שעולם העשיה נכלל ביצירה ושניהם בראש עולם הבריאה ובריאה בנה"י דמלכות דאצילות באופן שכל העולמות רשומין ומצויירין בגווה והם סתימין כדי שלא יהנו מהם הקליפות כשאר ימות החול, ופירש ואמר תדע מאין הכח הזה לה דבה עתיק יומין הם הז' תקונים של ג"ט קר"ע פ"ח הקרויין עתיק יומין המאירים אל עבר פניה היום וכמו שבוטשים ב' שמהן דמרגלאן אהי"ה ויה"ו ויוצאים בנציצו כמו שאמרו בזוהר דמתנצצי אתוון ובנציצו דילהון אעלין דא בדא ונהרין דא בדא ויוצאים הז' שמהן, וכמו שבוטשים אלו האותיות של שמות אלו כך למעלה בוטשין הז' תקונים הנזכרים זה בזה כדי להוציא תוספת הארה בה, וז"ש דבה עתיק יומין הלא בטיש בטישין הם ב' דברים, א' על הז' הנזכר והב' על עתיק יומין הוא מורה באצבע ואמר הלא הוא אותו דבטיש בטישין לאפוקי העטרין הנז"ל.

י הא רעוא קמיה. דתשרי על עמיה. דיתענג לשמיה. במתיקין ודובשין

כז. פרשת אלה הדברים, שמתפלל שיהא רעוא קמיה עתיק יומין הנזכר קודם שתשרה שכינה על עמיה ובפרט על אותו שמתענג בשבת לשמו יתברך במתקין ודובשין הם הסודות שהם בסוד מתקין וטעמי תורה שהם בסוד דובשין, ואית דגרסי יהא רעוה קמה דתשרי על עמה דיתענג לשמה במתקין ודובשין, והפירוש על הכלה המליאה לה אורים גדולים ועל כן אנו מעתירים יהא רעוא קמה דתשרי על עמא על דרך אתה ה' אל תרחק שאמרו בזוהר, וכן גירסת מהרח"ו ז"ל.

א סדר לדרומא. מנרתא דסתימא. ופתורא בנהמא. בצפונא אדשין

כח. פרשת הדברים, סוד מ"ש שלחן בצפון מנורה בדרום והם סוד לאה ורחל, מנרתא דסתימא הנה היא לאה שהיא עלמא דאתכסיא שדיניה תקיפין ואנו ממתיקין אותה בדרום, ונודע כי עיני לאה רכות (תרגומו) יאין לפי שמאירים בה בעינים שלה נ"ה דאימא מה שאין כן רחל שהיא עולימתא שפירתא דלית לה עיינין כי אין מגיעין אליה נ"ה דאימא ועל כן היא רמוזה לשלחן, והשלחן עולה ב' פעמים צדקה וצדקה היא מלכות בשתי בחינותיה בחינת לאה שבה ובחינת רחל שבה ולכן היא בצפון דמסטרא דמנורה דא אתיא, אבל לאה אף על פי שדיניה תקיפין מ"מ השמן של המנורה סוד נ"ה דאבא הכלולים בנ"ה דאימא כי השמן שבתוך הזית הם נ"ה דאבא והזתים עצמן הם נ"ה דאימא והם השני זיתים שראה זכריה אחד מימין הגולה ואחד משמאלה.

וכלפי זה אמר אסדר לדרומא מנרתא דסתימ"א שדיניה תקיפין ואנו ממתיקים אותה בדרום שהוא סוד השמן שבתורה, ואפשר שכינה אותה בלשון סתימא לפי שהארה הבאה אליה היא גם כן סתימא דכל סתימין כדרך שסידר הרב בלשון התפלה, יהא רעוא מן קדם סתימא דכל סתימין עתיקא דכל עתיקין סתימא דכלא דהיינו חוט הא"ס הנכנס תוך א"ק ומאיר בכל האצילות ומגעת הארתו עד לאה ורחל, אלא שלאה שדיניה תקיפין אנו צריכין למתקה בשורש החסדים שהוא הדרום הזה ועל זה כינה אותה סתימא מפני שסתימא דכלא נהיר בה.

ואמר ופתורא בנהמא על בחינת רחל עם המוחין שלה, וז"ש ופתורא בנהמא סוד לח"ם העולה כמספר ג' הו"יות שהם שורש הארת נה"י דז"א שבה ונותן לה מוחין, בצפונא אדשין, פירוש בצפון שהוא כח הגבורות אני משרש אותה בשרשה, וכבר ביארנו בפרק ה' שלא להניחה לשבת שם בצפון כי אין כח לשבת שם בצפון מפחד הקליפה אלא עתה שאין בית המקדש קיים אנו צריכים ליטול אותה מן הצפון ולתת אותה אל תחת המנורה כדי להכלל רחל ולאה בדרום, וז"ש אדשין בלבד ולא נקט לשון הנחה ממש.

ב חמרא גו כסא. ומדאני אסא. לארוס וארוסא. להתקפא חלשין

כט. פרשת אלה הדברים לתקן כל הגבורות של הכלה, ואמר חמרא שה"ס הגבורות, גו כסא שה"ס אלהים שנמתקים שניהם יחדיו דע' דיי"ן ופ"ו דכו"ס המה יעלו קנ"ו במספר ו' הויות שביסוד בסוד יוסף העולה קנ"ו ומתהוים מהם ב' חסדים אחד נגד זכור ואחד נגד שמור, והיינו דסמיך ליה ומדאני אסא סוד שתי אגודות הדס אחד נגד זכור ואחד נגד שמור נגד נ"ה דאימא שיורדים למטה עד נ"ה דז"א בסוד נצח נצחים הוד הודות כמו שאמרו בתקונין ונצח הוא כנגד זכור והוד נגד שמור, ואגודה המשולשת דנצח הם ג'

הויות בנקוד סגול והמשולש דהוד ג' הויות בנקוד שבא באופן שהם ו' הויות מחוברים יחד והוא המיתוק דחמ"רא גו כס"א.

ואמר לארוס וארוסה, שזו"ן עתה בסוד אירוסין והוא ארוס על כי אין לו מוחין כל הצורך לזווג שהנ"ה בלבד דאימא יורדים למטה בסוד נצח נצחים הוד הודות כאמור שיסוד שלה קצר ואינו מגיע ליסוד ז"א ומנ"ה דז"א המה מאירים בכל קומת מלכות שהם במקום נצח הוד שלה אשר המה חלושים בימות החול, ובהקף השלחן במדאני אסא תנתן כח לנ"ה שלה והיינו לאתקפא חלשין.

נ עבד להון כתרין. במלין יקירין. בשבעין עטורין. דעל גבי חמשין

ל. פרשת אלה הדברים שצריכין אנו אחר תתנו תוקף לארוס וארוסה לעשות להם בחינת כתרים ואלו הכתרים יהיו מכח מילין יקירין דהיינו רזין דחכמתא שהם יקר ורבותא לזו"ן ואלו הכתרים יהיו מן השבעין עטורין דעל גבי חמשין, וה"ס הז' תקוני דגולגלתא דעתיקא שהם ע' ונקראים עטורין על כי כולן מאירים בכל האצילות בסוד עטרין, ואלו הז' מאירים באבא ונכנסים בה של תבונה דהיינו ת"ת נהי"ם שהם ה' והם נקראין ן' שערי בינה והארת הע' על אלו החמשים וכשנכנסים אותם הארות בתוך הה' ספירות דתבונה הם נעשים בסוד ה' חסדים ומאותם החסדים שנכנסים אל תוך ז"א מהחצי העודף מן החסד המגולה נעשה להם כתרים.

ש כינתא תתעטר. בשית נהמי לסטר. בווין תתקטר. וזינין דכנישין

לא. פרשת הדברים, ההוא אמר שבאלו הכתרים שאנו מכתירים היא גם כן אחר כך מכח הכתרים שהכתרנו שניהם גם היא מעצמה תתעטר באות של ז"א שהיא ו' שבו ובזה זוכה ולוקחת גם מהזינין שבו שהם המוחין המכונסים באימא ונכנסים בז"א והיסוד שלו מכניסן אצלה, וז"ש בווי"ן תתקטר פירוש בהרבה ווי"ן תתקטר שהן ג' נה"י דאימא וג' נה"י דז"א, ואף על גב שהשלשה הווי"ן אינם אפס ב' נ"ה דאימא בלבד מגיעים הארתן אליה אבל היסוד שלה שהוא קצר אינו מגיע לה על כן הם שית נהמי לסטר בלבד, ולקמן בס"ד נבאר סוד הי"ב נהמי בשיר של שחרית ועוד ביארנו פשט הבית הזה למעלה בסדר ד' תקוני כלה מטה ושלחן וכסא ומנורה ע"ש.

שביתין ושביקין. מסאבין דדחיקין. חבילין דמעיקין. וכל זיני חבושין

לב. פרשת אלה הדברים לומר שיהיו מבוטלין ונדחין לנוקבא דתהומא רבא מסאבין דדחיקין סט"א שהם דוחקין רגלי השכינה כאשר חכמים הגידו רשעים דוחקים רגלי השכינה שגורמים להתפשט הטומאה בכל העולם ורגלי השכינה הם נדחקין מן הטומאה ונדחקת בעצמה, וחבילין דמעיקין הם מלאכי חבלה המצירין ודנין לרשעים

בגיהנם והם מעיקין להם, וכל זיני חבושין הם מיני שידה ושידות ונגעי בני אדם הנולדים מש"ז לבטלה ונעשים מהם זינין ושידין מסאבין ואותן הטיפות של קדושה הם חבושין שגם כל אלו יהיו שביתין ושביקין, עד כאן הגיע ביאור פיוט המקודש הזה נועם דברותיו כדרבונות וכמסמרות נטועים ועל סדר כוונות שבת בנוי לתלפיות.

לג. ועתה אהובי קורא נעים ה' עמך גבור החיל, כזה ראה וקדש להתעלס באהבים ולעורר אהבת הדודים למעלה ולזמר עריצים והכרית כל החוחים והקוצים הסובבים את השושנה עליונה לחבר אשת נעורים עם דודה באהבה ואחוה וריעות אשר משם יושפע שפע ישועה ורחמים לנפשך לעבוד את ה' וליראה ולאהבה את שמו, ובהתכלל עולמות עליונים למעלה תוכלל גם כן נפשך עמהם לאור באורים גדולים הפלא ופלא.

וכבר הודעתיך בכמה מקומות כי אף אם לא תדע שכו"ל פרש"ת אלה הדברים ותעלומותיהן אל תנח ידך מהם, והן הן הדברים הנקנין באמירה ומקדישין ומעריצים את הנשמה, קריאתן זו היא הללן.

תוכחה לאבלים הנמנעים מזמירות שבת, וסגולתן לכפר עון

לד. ורע עלי המעשה רבים מבני ישראל אשר בימי אבלם רע בעיניהם לזמר בשבחין אלו ובוטל השיר מפיהם ואין ספק שנפש המת נותנים לה את הצער בזה, ומדרכי החסידים הראשונים להתאפק עצמן ולסור מהם תורתו של דו"אג בשבת רב הקדש ולזמר בשבחין כדרך כל הימים לא יעדרו דבר, ובכן המת יהיה לו נחת רוח יתירה והשביע בצחצחות נפשו.

והרשב"י ע"ה הגיד בזוהר פרשת אחרי מות [214] שסגולת החדוה בתחתונים לכבוד השכינה מכפרת עו"ן ז"ל, וכד חידו דזווגא אשתכח במלכא ומטרוניתא כל שמשין וכל בני היכלא כלהו אשתכחו בחידו וכל חידו דעלמא וכל חובין דחבו קמי מלכא אתכפר להו ע"כ, ובכן אף נפש המת תיהוי לה כפרה, ולפיכך האיש המשכיל יחזיק במעוזו ולא יעבור מלעשות כסדר הזה כל הימים.

מנהג האריז"ל לומר הפיוט קודם ברהמ"ז

לה. והנה מנהג רבינו הקדוש האר"י ז"ל היה לזמר בשבחין אלו בתוך הסעודה קודם ברכת המזון להיות כי הוא היה מלא רוח חכמה ומתכוין לפני הקידוש כוונות וייחודים אשר לא נגלו אלינו ולא פנה אל סדר הפיוט הבנוי על דרך הכוונות הפשוטות לרואי השמש, ועל כן אחז מזה וגם מזה לא השיב ידו הוא ותלמידו מהרח"ו שהיה סועד אצלו בכל שבת ולא זזה ידו מתוך ידו כל השבת כולו ככתוב בכתבים וזה על יתר הכוונות

שלא נמסרו לו, אז היו הרב והתלמיד יוצאים בשיר ונמשכין בשי"ר המקודש לפני ברכת המזון.

טעם שראוי להקדים הפיוט קודם הקידוש

לו. אכן עיקר יסודתו של פיוטים הללו יסד המלך לזמר אותם לפני הקידוש דבר השוה לכל נפש, ומשפר נוסחו תשכילהו בחמרא גו כסא וכו' ושכינתא תתעטר בשית נהמי לסטר וכו' שהן הן הדברים הנאמרים לסוד הקידוש ולסידור לחם הפנים הערוכים לפנינו, וכן נהגתי וכך נהגו חבירי וכן נכון לנהוג, וביותר לאשר לא באו בסוד ישרים להבין ולהשכיל פרטי סודות התקונים הנעשים בלילה הזה אשר בהבטא בשפתים השיר המקודש הזה לפני הקידוש חזקה שליח עושה שליחותו ויעלה ביטוי שפתים בפרטי הכוונה כאילו כיוונו בהמה ממש, וכל אדם אינו חייב אלא כשיעורו.

ואולם אשר הוא חכם הרזים לא יתברך בלבבו לצאת ידי חובתו בזמר בשבחין אלו לבדן רק בכוונו כל פרטי הדברים כאשר המה בסוד הקידוש.

תפלה ע"ד הסוד לומר קודם קידוש

לז. ואנכי תקנתי נוסח תפלה כוללת כל הכוונות לאומרה כל הבא בסוד ה' לפני הקידוש בקבלו את הכוס מיד שתי ידי זולתו בשתי ידיו כמו שנודע מכתבי הקדש רבינו ז"ל.

ליחדא שמא דקודשא בריך הוא ושכינתיה בדחילו ורחימו ורחימו ודחילו ליחדא שם י"ה בו"ה בשם כל ישראל, הריני מוכן ומזומן לקיים מצות עשה לקדש על היין כמו שנאמר זכור את יום השבת לקדשו לתקן את שורשה במקום עליון ומעשה ידי"נו כוננהו באחזי בכוס בשתי ידות להמשיך מח"בד דז"א ג' שמות י"ה עד חג"ת יד"יו רב לו, והיו למאורות יוד הי דחכמה ביד ימין מלא דיו"דין י' עגולה תמונת כף היד ועם מלואה תעלה למספר כ' והה"י כמספר י"ד פרקין דיד עם אהבת כללותו וי"ד אותיות יאירו במלוי מילואותו, ויו"ד ה"י דבינה ביד שמאל מלא דיודין ושניהם מליאים המה יעלו במספר יי"ן כמספר סך אותיות ע"ב ס"ג מ"ה ב"ן וחו"ג דמוחין וקס"א קמ"ג קנ"א דנה"י דאימא החופפים אותם ולמספר שבעה יודין דע"ב ס"ג ולמספר שבעה יודין דארבע הויות ושלש אהיה בפשיטותן וי"ה פשוט יומשך בדעת' הכל, ועם המלואים יעלו למספר הכו"ס אשר בידי מספר אלהים שבו ה' אותיות שורש הה"ג אשר נמשכין אליה מדעת ז"א.

ובתתי אותו מול החזה יבוסם בחסדים המאירים שמה, ובתתי בת עיני בו תאיר ב"ת דשב"ת העולה למספר ה' פעמים י"ה אדנ"י מרגלא דשבת, ובצופי בו יומשך לכלה אור נוסף מכתר דזעיר והאיר אל עבר פניה אור פנימי דכתר חכמה בינה דעת דזעיר אנפין דרך פנימיות חג"ת שלו ויצא אל פני הכוס נוקבא קדישא ויכנס בתוכו יי"ן הרקח העולה

למספר ז' ספירות כחב"ד חג"ת כל אחת כלולה מעשר, ובתתי הכוס על יד ימיני תאיר כולה מימין ומעז יצא מיתוק הה"ג כו"ס מלא ברכת ה'.

ובהצרף כח הבל הדבור בסדר הקידוש אל המעשה תקח לה אורות אלו מחוץ לזעיר בצאת מפה ז"א ופנה לסובב על הכו"ס, ובי"ה פשוט החתום בי'ום ה'ששי יאיר שם י"ה דדעת, ובחמשה ושלשים תיבות המאירים בויכולו יאיר שם יו"ד ה"י דס"ג דבינה, ובחמשה ושלשים תיבות המאירים בברכת הקידוש יאיר יוד הי דע"ב דחכמה אשר בהצרף שניהם יחדיו יעלו למספר שבעים אור מקיף דיי"ן, ובהצרף אליהם י"ה הפשוט יהיה אור המקיף דכו"ס עם אהבת כללותו והוא מספר אלהים שבו שורש הה"ג הנמשכים בה מדעת ז"א.

ובכן בקבל לה מוחי חב"ד דז"א מקום הקוצין ת"י נימין כמספר קדוש תתעטר כלה בשם חקל תפוחין קדי"שין, ובעת הזאת בכח סגולת הקידוש יכנסו שלשה פרקין קדמאין דלמ"ד דצל"ם דאבא ומאורות אלו תאי"ר בנפש רוח נשמה לאור באור החיים עולם שכולו שבת ומנוחה לחיי העולמים, ויהי נועם ה"א וכו', יהיו לרצון וכו'.

תפלה לפני הקידוש

לח. **וכל** האיש אשר לא בא בסוד ה' אל ישלח ידו בנוסח תפלה זו, רק לפני הקידוש יכנס בכי טוב יפטיר בשפה לאמר.

ליחדא שמא דקודשא בריך הוא ושכינתיה בדחילו ורחימו ליחדא שם י"ה בו"ה ביחודא שלים בשם כל ישראל, הנה אנכי בא לקיים מצות עשה לקדש על היין כמו שנאמר זכור את יום השבת לקדשו להאיר אורים גדולים בשכינת עוזינו כוס מלא ברכת ה', ויהי נועם ה' אלהינו עלינו ומעשה ידינו כוננה עלינו ומעשה ידינו כוננהו, יהיו לרצון וכו'.

להזהר ביין מגולה וטעמו

לט. **האמנם** יש כח ביד האיש הישראלי להמשיך המשכת הארות אלו בעליונים למעלה ולהיות בצלם דמות תבניתם בקבלת אורים גדולים כמו שאמרו בתקונים תקון מ"ז ז"ל, ואי מקיים זכור ושמור בשבת איהו בצלמנו כדמותנו וכו' בהזהר גם במעשה בדברים הפוגמים אל היין לקידוש אשר בהם רבים כשלו ונפלו באין מבין, והוא מה שכתב הטור סי' ער"ב שאין לקדש על יין מגולה אפילו האידנא דלא קפדינן אגילוי מפני חשיבותו, ואף גם טעמא רבא איכא למילתא בסוד יין המשומר שבו מתקדשת הכלה כמו שאמרו בזוהר תרומה דף קס"ט, עד כי מפני זה אין מקדשין ביין שריחו רע כי יין זה הוא בסוד סטרא אחרא אף דריחיה וטעמיה חמרא דיין זה חומרתו גדולה ולא ידבק בידך מאומה מן החרם.

באיסור סתם יינם

מ. ואולם לפרט היין עצמו רבו המכאובות, ואני הגבר ראה בעוני עמי ומאנה הנחם נפשי בעוברי דרך ערי הפראניקייא בכמה איקלמין נתפרצו רבים מבני עמינו ונהגו היתר לשתות יינם של גוים בשאר הימים ורבים הוסיפו על חטאתם פשע לקדש בו שבתות וימים טובים, ועל כי אין שייך בעון חמור כזה לומר להם לישראל מוטב שיהיו שוגגים וכו' שמתי נפשי בכפי ופי אמלא תוכחות בשער בת רבים ודרשתי חומר איסורו וגודל פגמו, ולמען למד דעת את העם ישמעו ויראו ולא יזידון עוד אודיע דברי פה בקיצור.

מא. הנה שנו חכמים בלשון המשנה פ"ב דע"ז, אלו הדברים של גוים אסורין ואיסורן איסור הנאה היין והחומץ של גוים שהיה מתחלתו יין וכו', ופירשו התוספות מתניתין איירי בסתם יינם וגזרה דרבנן היא, ופריך תלמודא יין מנלן ופירשו התוספות דאיין נסך קאי מנלן דאסור מן התורה כי על כן גזרו רבנן על סתם יינם כיין נסך גמור, ומשני אמר רבה בר אבוה דכתיב אשר חלב זבחימו יאכלו ישתו יין נסיכם מה זבח אסור בהנאה אף יין נסך אסור בהנאה.

הנה שורש דבר נמצא בתלמודא דידן שאסרוהו חכמים כיין נסך, וכבר אמרו [215] חמורים דברי סופרים מדברי תורה שהללו עשה ולא תעשה והללו מיתה כי כל דבריהם הם על פי רוח הקדש ופנו בסודן למעלה כמ"ש ר"מ בפרשת פנחס [216] ז"ל, ורבנן דמתניתין ואמוראי כל תלמודא דלהון על רזין דאורייתא סדרו ליה.

גם לא יוכל איש לדבר ולומר על דבריהם שיש עתים שונות וזה היה בזמן הקדמון ועתה נתבטל דבריהם, חלילה לאיש הישראלי להאמין בזה כי כלל גדול מסורת בידינו לא נתנו דבריהם לשעורין וכל מה שגזרו גזרה קיימת היא לעולם עד כי יבא שילה.

מב. וכיוצא בזה אמרו בר"מ פרשת פנחס [217] ז"ל, מים אחרונים חובה אית דרבנן דאמרי משום מלח סדומית שלא תסמא את העינים ובגין כך אפקין מחובה וסתרי מילין אילין דאמרי דחובה ולאו ארח ארעא לסתרא גאונים מילין דאילין דאמרו עלייהו על פי התורה אשר יורוך ע"כ, הנה מתבאר משם שכל דבריהם ותקנותיהן כולן קיימין לעולם ועד כי דבריהם הוצק יסודם כנגד תקוני הספירות ועולמות עליונים.

בסוד איסור סתם יינם

מג. ובזוהר פרשת שמיני ז"ל, עובדי ע"ז דאינון מסאבין פירוש כי השורש שלהם הוא מסטרא אחרא שמשם באים נשמותיהם כי כל השבעים אומות משועבדים תחת ס"מ שהוא ראש לכל עובדי ע"ז ואלהים אחרים ונקרא אל אחר ומאן דקריב בהדיה יסתאב כד יקרב ביין דישראל הא אסתאיב ואסיר כל שכן ההוא יין דאיהו עביד ולא תימא דדא

הוא בלחודוי אלא כל מה דעבדין ישראל לתתא כלא הוא כעין דוגמא דלעילא כל שכן יין דקאי באתר עילאה דוגמא יין דמנטרא בגין כך ישראל שתיין יין דישראל דאתעביד כדקא חזי בקדושה כגוונא דישראל לעילא דשתי ואשתרשא ואתברכא בההוא יין עלאה קדישא ולא שתאן יין דאתעביד במסאבותא ומסטרא דמסאבותא דהא ביה שרייא רוחא דמסאבותא ולאו הוא מסטרא דישראל ומאן דשתי בהדייהו אסתאב רוחיה ואסתאב איהו ולית ליה חולקא בעלמא דאתי דהא ההוא עלמא דאתי יין דמנטרא איהו.

ועל דא ישראל קדישין בעיין לנטרא ליה על כלא (פירוש שבאיסור זה צריכים להזהר יותר מכל לאוין שבתורה) בגין דאתקשרו באתר דעלמא דאתי ובגין כך ביין אתברך קודשא בריך הוא יתיר מכלא וכו' ובעובדא דלתתא אתער עובדא דלעילא ובגין דאיהו מנטרא לעילא בעי לנטרא ליה לתתא וכל נטירו דיליה קדושה הוא לישראל ומאן דפגים ליה לתתא בסטרא דמסאבותא יסתאב איהו בההוא עלמא ולית ליה חולקא בעלמא דאתי הוא סאיב ליה יסאבון ליה בההוא עלמא לא יהא ליה חולקא בההוא עלמא דאתי זכאין אינון ישראל דנטרי למאן דמנטרא דמקדשי למלכא בנטירו עלאה דא זכאין אינון בעלמא דין ובעלמא דאתי עכ"ל.

והענין הוא שבעת שהוא מטמא עצמו על ידי שתיית יינם של גוים נכנס בו רוח הטומאה ומטמא את גופו ונשמתו עד אשר הנחש העליון ס"מ יש לו רשות לחטוף ולהוציא אותו השורש והחלק המגיע לו מזה היין המשומר בענביו ונשאר חלקו בגיהנם ועל ידי זה נאבד ממנו חלקו באותו היין שהוא עיקר החלק שיש להם לישראל בעולם הבא, ולכן אחרי מותו אין לו חלק בזה היין וגם לעתיד לבא בסעודת לויתן.

מד. וכתבו המקובלים שמה שאמרו בגמרא שגזרו על פתן ויינן משום חתנות הכוונה שמחליפים את נשמותיהן בבנות אל נכר שהן נשמות טמאות שנכנסות בבני אדם המטמאים פיהם במשקין ובמאכלות אסורות.

וכן אמרו בזוהר שמיני ז"ל, כל עמל אדם לפיהו האי קרא בשעתא דדייני ליה לבר נש בההוא עלמא עיקר דינא איהו לפיהו בגין פיהו דלא נטר ליה וסאיב ליה לנפשיה ולא אתדבק בסטרא דחיי וגם הנפש לא תמלא לא תשתלים דינא לעלם ולעלמי עלמין, דבר אחר לא תמלא לא תשתלים לסלקא לאתרא לעלמין בגין דהא אסתאבת ואתדבקת בסטרא אחרא ע"כ.

טעם חומר נגיעת גוי ביין יותר משאר משקין ע"פ האריז"ל

מה. ועיקר ענין איסור נגיעת גוי ביין יותר מכל משקין שבעולם, סודו מבואר לבאים בסוד ישרים ומבואר בדברי רבינו אור המופלא האר"י זלה"ה באריכות והם דברים שעומדים ברומו של עולם ופה אבאר לך שמץ מינהו להשכילך על מה אדניה הוטבעו. **והוא** סוד אשר חכמים הגידו על חוה שסחטה ענבים ונתנה לו, והכוונה הוא כי שורש של הדינים והגבורות הוא שם אלהים בבינה, ושני פעמים אלהים כמנין ענבים והדין קדוש אשר בתוכו הוא סוד יין המשומר בענביו, ונודע שאין החיצונים נזונין אלא מפיסול היין ומן השמרים שבו שהם שיורי הדין הקדוש, והנה זה השפע שיונקים הוא דין קשה והוא יין עכור מלא שמרים והוא בלוע תוך דין הקדוש דמיון היין הבלוע תוך הענבים וחוה סחטה אותן הענבים כי על ידי השמרים יש כח לחיצונים לינק גם מהיין עצמו, וכוונתה היתה שעל ידי הסחיטה ההיא יצאו השמרים הבלועים שם ואז לא יהיה עוד כח לחיצונים לינק משם.

ומפני שהאלהים עשה שייראו מלפניו ולכן ברא את החיצונים לייסר בם את הרשעים כי החיצונים הם צורך גבוה כנודע ולכן לא עלה ברצונו הפשוט לבטל החיצונים, וחוה חפצה לבטל אותן קודם זמנן וסחטה ענבים וכו' ומן היין ההוא שתו אדם וחוה שהוא כוס התרעלה חלק החיצונים הנקרא סטרא דמותא, וכאשר המשיכה עליה זה השפע של יין נסך שהיה מעורב טוב ברע גרמה שבא עליה הנחש והטיל בה זוהמה כנודע, ואז תכף ומיד פירסה נדה ואז נזדווג אדם הראשון עמה גם כן בנדתה ולכן נענשו בעונש מיתה.

מו. ואמרו באגדה שראתה מלאך המות כנגדה ואמרה אולי עכשיו אני מתה והקדוש ברוך הוא עושה אשה אחרת ונותנה לו מיד ותתן גם לאישה וכו', וכוונתה היתה כי אולי יהא יותר כח בו לתקן זה היין להוציא השמרים ממנו יותר ממני לבדי כמו שמבואר כל סוד זה במקובלים, ואמרו שגרם חטא זה היה על שהוסיפה בדבריה ואמרה לא תגעו בו ועל ידי זה גרמה שבא ס"מ ונגע באילן ונעשה יין נסך כי טימא אותו, ולכן גזרו שמגע גוי עושה נסך ואוסר בהנאה כיין נסך ממש ורזא דמלה כי יניקת ס"מ הוא מאלו ענבים.

מז. ואמרו באגדה בפרשת האזינו, מה היה אותו אילן שאכל ממנו אדם הראשון רבי יוסי אומר ענבים היו שנאמר וענבימו ענבי ראש אשכלות מרורות למו אותן אשכלות הביאו מרירות לעולם, והנה וענבמו כתיב חסר יו"ד להורות מי גרם המרירות ענבי רוש ולענה, רוצה לומר אם תראה בראש של אותיות וע"בם באלפא ביתא תמצא קודם עי"ן סמ"ך וקודם נ"ון מ"ם וקודם בי"ת אל"ף וקודם מ"ם למ"ד הרי בראש של וענב"ם הוא

סמ"אל, וזה הוא שתירגם אונקלוס על ענבי רוש בראשי חיוון שהוא ס"מ הנקרא נחש בריח נחש עקלתון.

ומאחר שס"מ הוא קרוב לאותיות ענבים של מעלה ואינו חסר לו אלא הנגיעה בלבד ותכף הוא מטמא היין שבתוך הענבים ועושה אותו נסך, ולכן גם הגוי שהוא מסטרא דס"מ הנוגע ביין שהשפע שלו בא מאותה הבחינה הקדושה של מעלה מטמא אותו ומטמא לשותהו וזהו שאמרו בזוהר [218] כד יקרב ביין דישראל הא אסתאב ואסיר, וזהו מג"ע גו"י גימטריא סמ"אל וכן נס"ך גימטריא סמא"ל.

טעם שהותר סתם יינם עד גזירת י"ח דבר

מח. וכבר השיבני רשע ערום על זה לאמר, אם איסור סתם יינם חמור כל כך אם כן למה לא אסרתו תורה בפירוש, גם מה שאמרו בזוהר ומאן דשתי וכו' לית ליה חולקא בעלמא דאתי וגזרה זו היא אחת מי"ח דברים שגזרו בית שמאי ובית הלל כמו שאמרו בשבת, [219] ולדורות הראשונים לא היה נאסר אם כן חס ושלום דלית להון חולקא בעלמא דאתי.

מט. ואני אמרתי לו תוכן דברי הענין בזה, והוא שכל זמן שישראל היו במעלה עליונה לא היה כח בטומאה שלהם להטיל טומאה על ידי מגען ביין, ובאמת כאשר חטאו בשטים בשתיית סתם יינם כי זה הביאם לזנות אמרו בפרקי רבי אליעזר פרק מ"ז זה לשונו, ר"א המודעי אומר עמד פנחס והחרים על ישראל בשלש מאות שופרות בסוד שם המפורש ובכתב שעל הלוחות ובחרם בית דין התחתון שלא ישתה אדם מישראל מיינם של גויים כי אם מרפס רגלם שנאמר וצאני מרמס רגליכם תרעינה ומרפס רגליכם תשתינה ע"כ.

וכוונתו היה כי על ידי שתייתם נתנו כח לחיצונים לינק משוד תנחומי גבוה ברית העליון וזה גרם להם שנכנס היצר הרע בם לזנות ולעבוד ע"ז, ואחר כך כשהכניס יהושע ישראל לארץ והרג שלשים ואחד מלכים והכניע כל החיצונים תחת ממשלת הקדושה כנודע ולכן נתבטל החרם של פנחס וחזר והותר להם סתם יינם כי אפילו בשר חזיר הותר להם בעת הכבוש כמו שאמרו, ובתים מלאים כל טוב אמר ר' ירמיה בר אבא אמר רב קדלי דחזירי, [220] והטעם הוא כי ד' קליפות רוח סערה ענן גדול ואש מתלקחת ונוגה לו סביב והם לעומת ארבע קליפות שפן וארנבת גמל חזיר, הנה החזיר היא קליפת נוגה ונקרא חזיר מפני כי תמיד חוזר לכאן ולכאן לפעמים חוזר ונכנס תוך הקדושה ולפעמים נכנס תוך הקליפה.

נ. ועתה בזמן שנכנסו ישראל לארץ והכניעו כל הקליפות קליפת נגה נכנס תוך הקדושה ונעשית הכל קדושה ואז לא יכלו החיצונים לזון ולפרנס עצמם מהקדושה ומכל שכן

שלא יכלו לשתות מאותה הבחינה הקדושה אשר משם שורש היין, ולכן בכניסתם לארץ ישראל הותר להם סתם יינם וכל זמן השופטים מלכי בית דוד ומלכי ישראל בזמן שבית המקדש היה קיים, ואז כל החיצונים היו נכנסים תחת הקדושה ולכן היה מותר להם באותו הזמן סתם יינם כמו שאמרו בחולין דף ד' על יהושפט שנהנה מסעודת אחאב זה לשונם, הכי השתא סתם יינם של גוים הוא ועדיין לא נאסר סתם יינם של גוים, אם כן משמע בהדיא דאפילו בשתייה היה מותר אז ומכל שכן בימי שלמה שישבו איש תחת גפנו ותחת תאנתו.

והענין הוא כי אז היה נתקן חטא אדם הראשון שאכל מעץ הדעת דיש אומרים גפן היה ויש אומרים תאנה היה, וכל אחד מישראל היה יושב תחת יין המשומר החלק הנוגע לו באותו היין המשומר והיו יושבים לבטח בארצם שהיא ארץ העליונה והיה שלום בארץ החיים מן החיצונים ולא היה אז יכולת ביד החיצונים לטמא סתם יינם אלא במה שהיו מנסכים לע"ז שלהם.

נא. ואחר כך חטאו עשרה השבטים וגרמו להם גלות כמו שאמרו במדרש פרשת נח, עשרה שבטים לא גלו אלא בשביל היין הדא הוא דכתיב השותים במזרקי יין וכתיב הוי משכימי בבקר, וכן אמרו בגמרא [221] חמרא דפורגייתא ומיא דדיומסת קפחו עשרת השבטים, וכן שבט יהודה ובנימין לא גלו אלא בשביל היין שנאמר גם אלה ביין שגו וכו', והכוונה הוא שהם גרמו על ידי עונותיהם שהחיצונים היה להם כח לטמא את היין של מעלה וזה היה רק לפי שעה, ואחר כך ירדו ממדריגתם לנוקבא דתהומא רבא ואותם שגרמו לחיצונים לטמא היין סבלו שם עונשם אבל היין נשאר בקדושה תמיד כל זמן שהיה בית המקדש קיים, וכשירדו ישראל לגלות בבל קם דניאל וגזר על סתם יינם כמו שאמרו בגמרא. [222]

נב. והענין היה על פי מה שאמרו בזוהר פרשת כי תשא [223] ז"ל, מה עבדו ישראל חמו דהא אתבדרו לבבל אתערבו בעממיא נסבו נשים נכריות ואולידו בנין מינהון וכו', הנה זה גרם להם ששתו מסתם יינם כמו בענין שטים וכן כמה עבודות זרות שעבדו בבבל כמו שהוכיחם יחזקאל וגזר על סתם יינם, ואמרו בגמרא [224] דניאל גזר בעיר ואתו שמאי והלל וגזרו אפילו בשדה, כי הם היו בסוף בית שני קודם החרבן והמה ראו שגברו החיצונים בעולם ובכל יום ויום מתרבה כחם על דרך שאמרו [225] אין יום שאין קללתו מרובה מחברו ולכן גזרו גזרה זו וגזרתם היא קיימת בכל תוקף עד כי יבא שילה.

נג. וכלל גדול מסור בידינו כי בכל דבר יכול בית דין לבטל דברי בית דין חברו חוץ מי"ח דבר שאפילו יבא אליהו ובית דין אין שומעים לו שאפילו אם יבא פנחס שהוא

אליהו וירצה לבטל אחד מח"י דברים וכל שכן היין שיש עליו חומרא יתירה משאר דברים שגזרו שאפילו במגע גוי הוא מטמא כנזכר לעיל, עם כל זה אם יבא פנחס וירצה לבטל איסורו כמו שביטל גזרת חרם שלו בזמן שכבשו הארץ כי אז הכניעו שלשים ואחד מלכים ולא היה כח לשום חיצוני לינק מאותו היין לכן הותר החרם דפנחס, אבל בזמן הגלות הזה הארוך שאין בנו כח להכניע החיצונים כמו בזמן יהושע לכן אין כח ביד אליהו להתיר סתם יינם בזמן הזה.

ולכן לא תמצא שום אחד מדורות הראשונים ולא בדורות אחרונים מי שהתיר סתם יינם עד עת בא זמן בלע המות לנצח והיה ביום ההוא יטפו ההרים עסיס ותרגומו ויהי בעדנא ההיא ירבון טורייא חמר, והענין כי מה שהיה בגלות יין נסך יין המשכר לעתיד לבא יהיה נקרא עסי"ס שהוא כמנין יי"ן נס"ך להורות שהיין נסך יתהפך ליין עסיס יין המשמח אלהים ואנשים כי הה' חסדים וה' גבורות שהם י' פעמים הוי"ה שהוא כמנין ההרים, בזמן הגלות אמר ישעיה ונמסו ההרים מרמס בסוד ה' דמים טמאים שיצאו מהגבורות וה' דמים טהורים שיצאו מהחסדים ומפני שהחיצונים היו יונקים מהם לכן נהפכו לדמים.

נד. אבל לעתיד לבא נאמר והיתה ירושלים שהיא סוד המלכות קדש הרים סביב לה וזרים לא יקברו בתוכה שהם החיצונים שלא יהיה להם עוד יניקה משם כי יבולע המות לנצח, ואז יטפו ההרים עסי"ס שאז יצא יין דמנטרא וישפיע שפע ברכה בכל העולמות ויהיה עסיס ולא דם, כי אפילו אלהים בריבוע שהוא כמנין יין נסך ששם היה כל זמן הגלות אחיזה לחיצונים אבל בזמן המשיח אז כח האלהים עצמו יתהפך לעסיס שעולה גם כן כמנין הזה כמו שהאריכו עוד בזה המקובלים.

הנה הראיתיך בעיניך חומר וגודל איסור עון שתיית סתם יינם אשר גדול עונו מנשוא רחמנא ליצלן, וכבר בא בכתבי הקדש אור המופלא האר"י זלה"ה תיקוני תשובה לפגם עון זה.

תוכחה למקילין בסתם יינם

נה. ומהרח"ו ז"ל כתב זה לשונו, פעם אחד שתיתי יין עם מומר אחד ישמעאל שעשה תשובה ועדיין לא השלים תשובתו והראו לי במצחי ששתיתי יין נסך, וספרתי להרב מורי ורבי האר"י זלה"ה ואמר לי שעם כל זה צריך אני לעשות תיקוני התשובה שבעון שתיית סתם יינם ע"כ.

אהא רבותי מה נאמר ומה נדבר על החטאים האלה בנפשותם ומקלין בסתם יינם, השתא ומה רבינו חיים ויטאל ששתה יין עם מומר אחד לדת הישמעאלים כי רוב הגאונים מתירין מגען של ישמעאלים בהנאה מפני שאינן עובדים ע"ז וכל שאינו עובד ע"ז יינו

אסור בשתייה לבד, וזה המומר לדת ישמעאל חזר בתשובה ומפני שעדיין לא השלים תשובתו כהוגן עם כל זה מגעו ביין דישראל היה עושה נסך והיה צריך להתענות ע"ג תעניות כאילו היה שותה יין נסך ממש, על אחת כמה וכמה רעה מכופלת לפושעים וחטאים המקלין בסתם יינם במזיד ובפרהסיא ויהיו מלעיבים במלאכי אלהים ונתנו כתף סוררת לדברי חכמים אשר כל דבריהם דברי אלהים חיים מיוסדים על אדני הקבלה איש מפי איש, אוי להם אהה עליהם מה יעשו כי יקום אל וכי יפקוד מה ישיבוהו, ישתקע הדבר ולא תיעשה כזאת בישראל עם הקדש.

ולכן כל בעל נפש אשר נגע רוח אלהים בקרבו יראה ורעד יבא בו תסמר שערת בשרו בשיתו את לבבו מה שאמרו בזוהר דלית ליה חולקא בעלמא דאתי, ויתודה מאשר חטא על הנפש וניחם על הרעה ויסר אותה בחר"ט לפני האל יתברך חנון המרבה לסלוח מעוות לו יוכל לתקון אשר עוות למעלה בספירות העליונות, ויעשה סדר תיקון התשובה ככתוב בכמה ספרים בפרטי עון זה.

נו. ואני אמרתי אליהם שאף אם לא יטו אזן לשמוע דברי חכמים וככחם אז כחם עתה, אחרי דברי לא ישנו לפחות להתקדש עצמם במותר להם שלא לקדש בשבתות ובמועדים בסתם יינם חלילה כי הפגם גדול למעלה לקדש את הכלה ביין דמסטרא דרע ואין זה מברך אלא מנאץ, וכל זמן שהייתי שם בערים ההם טרחתי בעשר אצבעותי עם חכמי הדור ההוא לגזור בחרמות ושמתות על הדבר הזה לפחות שלא יקרב איש מישראל לפגל בקדשי שמים לקדש על סתם יינם בשבתות ובחגים ובמועדים וכן בברכת מזון, ושבח לאל יתברך אשר עד כה עזרני ה' ועלימו תטוף מלתי עוד היום ואשר כח בידו לקדש על יין כשר מקדש עליו ואשר לא נמצא איתו מקדש על הפת ודיו וצדקה תחשב לו.

נז. ויראי ה' וחושבי שמו עצתי תכון אליהם לבל ישלחו יד לשתות במשתה היין אם לא יתאמת אצלם אם היין עשוי בכשרות כדת של תורה, אשר רבים כשלו ונפלו בכמה דינים שיש להחמיר בעת הבצירה ובפרט היין הבא דרך אניות בים אשר גם אלה ביין שגו בכמה מכשולות ושומר נפשו ירחק ממנו.

מנהג קדמונים לעשות היין בביתם

נח. ומדרך חסידים הראשונים לעמוד הם עצמם בעת הבציר לעשות יינם בקרב ביתם ונשמרו שלא תשורינו עין קוץ עין גוי ואשריהם מה טוב חלקם ומה נעים גורלם, ובזוהר פרשת שמיני [226] ז"ל, תא חזי ישראל קדישין כל חיי עלמא דירתין כולא תלייא בההוא עלמא דאתי (פי' בינה) והוא אתר דיין דמנטרא שרייא ואקרי יין ומתמן נפקין חיין

וקדושה לכלא וכו' ויין דישראל ועל דא מברכין ליה לקודשא בריך הוא ביין ויין דישראל דלתתא כהאי גוונא, פירוש שהיין שאנו שותים למטה השפע שלו בא מיין של מעלה. **ואחרי** הודיע אלהים אותנו את כל זאת לא יקשה בעיני החכמים וידועים לנהוג בו כל החומרות לשמור את דרך עץ החיים וביותר ביין שמקדש עליו כי בו מקדש את הכלה כמו שביארנו.

דין מי שלא יזדמן לו יין כשר כ"א קודם שבת

נט. **והתיר** מורי לאיש אחד שהיה בערב שבת במקום שיש בו יין כשר וידוע שבשבת לא יהיה לו יין כשר כגון שאינו יכול להוליכו לביתו, שיקדש מבעוד יום על היין וישתה אפס שאסור לעשות מלאכה אחר כך, וסמוכות שלו מסברת שיבולי הלקט שכתב כן כשאין לו יין במקומו והדבר צריך תלמוד.

כמה דינים בכוס של קידוש

ס. **וצריך** לקדש על כוס מלא יין שלא יהיה פגום, וטעון כל מה שטעון כוס של ברכת מזון והוא הדין שאר דברים הטעונים כוס, ואמרו בזוהר פרשת פנחס [227] ז"ל, כוס על דרך החכמה הוא אלהים והוא מלא בי"ה והוא שלם כס בלא ו' כמו כ"ס שהוא פגום וחסר בלא אל"ף כן הוא חסר בלא ו' והוא פגום, הכסא כן עולה בגימטריא כוס הוא יו"ד ה"א וצריך י' דברים כנגד יו"ד וכו'.

סא. **וצריך** לקבל כוס הקידוש בשתי ידיו משתי ידות זולתו ואחר כך יחזיק הכוס ביד ימינו לבד בלתי סיוע השמאל נגד החזה שלו, והוא מהדברים שמנו בכוס ברכת מזון בגמרא שאמרו [228] מקבלו בשתי ידיו ונותנו בימין.

אזהרה לומר קידוש מעומד וסגולתו

סב. **ואחר** כך יקדש מעומד, ודורשי רשומות אמרו ראשי תיבות שב"ת ת'קדש ש'בת ב'עמידה וכן הוא סברת הרמב"ם ואור המופלא האר"י ז"ל, וכן כתב מהרח"ו, מורי ז"ל היה נוהג לומר כל הקידושין של שבת ויום טוב מעומד ואחר כך היה יושב והיה שותה היין של קידוש ע"כ, כי הוא בסוד הקידושין שמקדשין את הכלה ודין הקדושין מעומד. **ואף** גם בא הרמז כי עד הנה שי"ן דשבת אצל אותיות קר ושקר אין לו רגלים ובשבת דבוקה בירכי קשוט אמת בסוד א'ם ת'שיב מ'שבת ראשי תיבות אמת ואמת יש לו רגלים ומסתלקת מרע ועולה אל הטוב בסוד מ'שבת ר'גליך ע'שות ראשי תיבות מרע ועולה הש' ומתדבקת בבת עין דביה ג' גוונין הרומזים לש' כנודע ורגליה נתקנים, ולעומת רמז זה עומדות היו רגלינו בעת הקידוש ומעלי לעייפות הברכיים כמו שכתב הכלבו.

בדעת הפוסקים שכתבו לקדש בישיבה

סג. ויש מהפוסקים שכתבו לקדש מיושב, וטעמם דלא יתכן לפטור זה את זה בברכת היין מעומד אחר שאין ישיבה והסבה, ואין טעם זה מספיק רק לענין הבדלה דלא הוי מקום סעודה וצריך להיות בישיבה לפטור זה את זה, אכן בקידוש דהוי מקום סעודה פשיטא דאף מעומד פוטרים זה את זה וכן כתבו התוספות פרק כיצד מברכין, [229] ואיש המשכיל לא ישנה ממה שכתבנו לא בשבת ולא ביום טוב שאין שם עדות.

מנהג קדמונים לקרות בזוהר קודם קידוש

סד. ומנהג חסידים הראשונים לקרות קודם הקידוש לשון הזוהר פרשת ויקהל דף ר"ז ע"ב ז"ל, יומא דא מתעטרא בשבעין עטרין ושמא עלאה קדישא אשתלים בכל סטרין ואתנהירו כולהו דרגין וכלא בחדוה דברכאן ובקדושה על קדושה ותוספת דקדושה קדושה דמעלי שבתא דא איהי קדושה דשבת בראשית דהא אתקדש מתלתין ותרין שבילין ותלת דרגין דתפוחין קדישין ובעינן לאדכרא על האי קדושה כללא דעובדא דבראשית ונייחא ברזא דל"ב שבילין ותלת דרגין דאתכלילן בהו והיינו רזא דסהדותא דעובדא דבראשית דהיינו ויכולו השמים וכו' ויכל אלהים דאית בסהדותא דא ל"ה תיבין תלתין ותרין שבילין ותלת דרגין דתפוחין קדישין תלת דרגין דאינון שביעי שביעי שביעי. **ואית** ביה רזא דעלמא עלאה ורזא דעלמא תתאה ורזא דכל מהימנותא תלת זמנין אלהים חד עלמא תתאה וחד פחד יצחק וחד עלמא עלאה קדישא קדש קודשין בעי בר נש למסהד סהדותא דא בחדוה ברעותא דלבא לאסהדא קמי מאריה דמהימנותא וכל מאן דיסהיד דא וישוי ליביה ורעותיה לדא מכפר על כל חובוי בא"י אמ"ה אשר קדשנו במצותיו ורצה בנו וכו' האי קדושה איהו בחד מתקלא לקבל סהדותא דמהימנותא ואינון תלתין וחמש תיבין אחרנין כמה דאית בויכולו כלא סלקין לשבעין תיבין לאתעטרא בהאי שבת דמעלי שבתא זכאה חולקיה דבר נש דיכוין רעותיה למילין איליין ליקרא דמאריה ע"כ.

אשר במאמר הנכבד הזה שם באיר"ה כל סוד הקידוש, וקריאתו בעת ובעונה ההיא מועיל מאד להבלתי יודעים ומכוונים להעלות עליהן כאילו כיוונו בסוד פרטי הסודות הנוסדים בסוד הקידוש כי כלא רמיזא בחכמתא בלשון הזוהר המקודש כאשר הודעתיך כמה פעמים.

נוסח ל"ה תיבות שבברכת קידוש

סה. ומתוך המאמר הנכבד הזה תבין אשר שגו בחוזה מדפיסים הראשונים שהדפיסו בתוך נוסח ברכת הקידוש, כי בנו בחרת ואותנו קדשת מכל העמים וכו', ואין זה תקון

ראשונים שבפירושא אתמר במאמר הנזכר שאינן אלא ל"ה בויכולו ול"ה בברכת הקידוש העולים לשבעים עטורין.
(**א"ה**, מה שאין אנו אומרים אשר בחר בנו בשבת כמו ביום טוב כתב הב"י ז"ל מפני ששבת במרה ניתנה ועדיין לא בחר בנו לגמרי עד אחר מתן תורה).

מנהג האריז"ל לומר יום השישי וטעמו

סו. ואולם כתב הרב זלה"ה שצריך להוסיף ולומר י'ום ה'שישי שהוא ראשי תיבות שם י"ה שצריך להאיר בשכינה שלשה שמות י"ה בקידוש, הראשון בראשי תיבות יום השישי, ושני בל"ה תיבות דויכולו שהוא כמספר י"ה מלא יו"ד ה"י, ושלישי בברכת הקידוש ל"ה תיבות כמספר שם יו"ד ה"י.

לומר זכור ושמור קודם קידוש לתשלום ע"ב תיבות, ומזמור ה' רועי

סז. ויש שיסברו שהוספה זו היא באה להשלים למספר ע"ב, ולא יתכנו דבריהם שאם הוספה זו מטעם זה היה להם לומר שמור וזכור כי כן אמרו בתקונין תקון מ"ו ז"ל, שבעים תיבין אינון בקידוש וויכולו וזכור ושמור הא ע"ב כחושבן ויכולו ע"כ, שמע מינה שצריך לומר זכור ושמור קודם ויכולו להשלים לע"ב תיבות וכן היה מנהג רבינו, אכן אחרי ראותי דברי אור המופלא האר"י זלה"ה כוונת השלשה שמות י"ה שצריך להשלים בה כנזכר אין לשנות מאשר קיבל הוא על פי מאמר הזוהר הנזכר לעיל שלא הזכיר שם רמז מזה.

סח. וכתב הרב זלה"ה שראוי לומר בליל שבת קודם הקידוש מזמור לדוד ה' רועי וכו' בכוונה הכתובה למעלה בערבית.

טעם אמירת ויכולו ע"ד הפשט

סט. ואיש התמים יהיו פיו ולבו שוין בעת אמירת הקידוש ויכוין במה שמוציא בשפתיו להעיד ולהתאמץ באמונה שלימה בחדוש העולם, לאפוקי דעת האפיקורוסים שאומרים שהעולם קדמון והוא כמנהגו נוהג, תיפח רוחם שאין להם השכלה להבין ולהשכיל הענין אלא אם כן רואים בעיניהם וכיון שאין להם מופת חותך כפי שכלם המשובש אין מאמינים בענין.
אמנם אנו בני אברהם ראש המאמינים בהקדוש ברוך הוא אנו מעידים על חדוש העולם ומאמינים בו באמונה שלימה, ואם אין לנו ראיה לעינינו באזנינו שמענו אבותינו ספרו לנו כל אשר הפליא ה' לעשות עמנו אותות ומופתים ביציאת מצרים ששדד כל מערכות השמים ומהיום עשה לילה ומהלילה עשה יום ושינה כל סדרי בראשית וכל המערכות, ואם עולם כמנהגו נוהג איך בשגעון ינהג פעמים כך ופעמים כך, אין זה אפס בלתי מנהיג

לעולם והוא סידר כל המערכות כולם והוא אשר חידש אותם בזמן שעלה ברצונו והוא עתיד לסתור את סדרה בזמן אשר יעלה בחפצו כמו שנאמר ונגולו כספר השמים וכל צבאם יבול, ואומר כי שמים כעשן נמלחו והארץ כבגד תבלה, והוא בונה עלמין ומחריבן ומשפיל ומרים ואין מי יאמר לו מה תעשה, כל זה הוא כוונת הקידוש.

ומזכירים בו יציאת מצרים כאמור, זכר למעשה בראשית תחלה למקראי קדש זכר ליציאת מצרים לכוין את הענין אשר ביארנו ועל כוונה זו היה מאמרם בזוהר לאמר, בעי בר נש למסהד סהדותא דא בחדוה ברעותא דלבא לאסהדא קמיה מאריה דמהימנותא וכל מאן דאסהיד דא וישוי ליביה ורעותא לדא מכפר על חובוי וכו'.

ליתן עיניו בכוס בעת הקידוש וסוד כוונתו

ע. ובעת אמירת הקידוש יפן אל הנרות ויתן בכוס עינו להמשיך לעולימתא שפירתא דלית לה עיינין סוד העינים כנודע, וסימניך עיניך בשד"ה אשר יקצורון ובו ימצא כל איש מזור לחלישות העינים, והוא אומרם [230] פסיעה גסה נוטלת אחד מחמש מאות ממאור עיניו של אדם ומהדרא ליה בקידושא דבי שמשי וכו'.

סגולת ענין הנז' ומעשה באריז"ל ומהרח"ו

עא. וכתב מהרח"ו ז"ל, פעם אחת חששתי בעיני וישבתי קרוב שני חדשים חולה מן העינים, שאלתי למורי ואמר לי שהיה לפי שלא כוונתי בליל השבת בסוד הקידוש כי הלא פסיעה גסה נוטלת מאור עיניו של אדם ואינה חוזרת אלא על ידי הקידוש של ליל שבת ולפי שאז לא כוונת בו לכן אירע לך זה.

אחר כך שאלתי יותר סברת הדבר ואמר לי כי גם כן היה בעבור מציאות אחר והוא לפי שהייתי מסתכל בו בשעת התפלה שהוא היה מכוין כוונות עליונות ויש שם השראת שכינה ואיני ראוי להסתכל בו, ואמר לי שלא אסתכל בו לפחות בשלשה זמנים אלו, כשהוא קורא קריאת שמע וכשאומר מודים וכשאומר קדושה מעומד כי אלו המקומות הם כוונות גדולות, וביום אחד שנמנעתי מלהסתכל בו בעתים ידועים ההם ונתרפאתי ברגע ההוא עכ"ל, ואין ענין הרפואה כאשר עלה על רוח רבים לתת מן היין על העין אלא כי הרפואה היא בתתו עיניו בו בכוונה הנזכרת ובאותה מדה אז תפקחנה עיני עורים.

יבאר שחיוב נשים שוה לאנשים בקידוש

עב. ונכון להיות כל איש מודיע לבני ביתו גודל מעלת קידוש שבת וחיובו שבו שוו בשיעוריהן אחד האנשים ואחד הנשים, שאף על פי שהוא מצות עשה שהזמן גרמא אתקש זכור לשמור והני נשי הואיל ואיתנהו בשמירה איתנהו בזכירה עד שמן הדין מוציאות את האנשים הואיל וחייבות מן התורה כמותם.

והוא מה שאמרו בזוהר, תרין דרגין דאינון חד זכור ושמור וכו' והני נשי הואיל ואיתנהו בשמירה דאתפרשת מסט"א כמו שאמרו בזוהר תרומה, [231] כד עייל שבתא איהי אתייחדת ואתפרשת מסט"א ואיהי אשתארת בנהירו וביחודא קדישא וכו', ולכן איתנהו בזכירה שהוא בסוד הזכר כי היא מתייחדת עם מלכא עלאה קדישא כאמור, ולכן מוציאות את האנשים כי כן עתה היא העולה ונעשית בסוד אשת חיל עטרת בעלה והיא גם היא עלתה בעולם הזכר כי כל העניינים בדינים אלו דוגמא עליונה בהמה.
והאשה המליאה לה דעת ויראת ה' תהיה זהירה בקידוש היום לשמוע מפי בעלה או מפי אנשים גדולים ולא תסמוך לצאת בקידוש בנה הקטן ואפילו הגיע לי"ג שנה דחיישינן אולי לא הביא שתי שערות.

אזהרה למסובים שלא יפסיקו בשיחה עד שיטעמו

עג. ומאנה הנחם נפשי על רבות בנות אשר הקלו בתקף חסנו של קידוש היום, הן עומדות בחוץ ברוב דברים ותבקע ארץ לקולן ובעל הבית בפנים מבולבל מכוונתו מקול צפצופן ושתים רעות עשו, אחת שכל כמה שלא הטו את אזנם עודן מדברות בעת אמירת הקידוש לא יצאו ידי חובת קידוש, ואף גם זו רעה חולה שמפסיקות בדיבור קודם שיטעום המקדש ובזה הדין פשוט דאינן יכולות לטעום אלא אם כן יחזרו לברך.

עד. ואפילו אחר שיטעום המקדש נראה לי שצריך להזהר שלא להפסיק בדבור עד שיטעמו ואם הפסיקו הבא לטעום צריך לברך בורא פרי הגפן כמו שכתבו התוספות בפסחים דף ק"א ד"ה ר"י אמר אף ידי יין יצאו, ומיירי ששתו בבית הכנסת דאף על גב דלענין קידוש יצאו בשמיעה לענין יין לא פטר אלא אם כן שתה דהוי הפסק כדאמרינן בפרק כיצד מברכין גבי המוציא שאם הפסיק שצריך לחזור ולברך ע"כ.
וסברא הוא שלא יהא שומע גודל מהמברך שאילו בירך הוא בעצמו והשיח צריך לחזור ולברך ואילו שמע והשיח לא יהא צריך לחזור ולברך על הטעימה דידי קידוש יצאו ידי יין לא יצאו, ואף על פי כי אין צריכים מן הדין לטעום כולם רק שעושים כן לחבב המצוה, מכל מקום אם הפסיקו בשיחה אחר הברכה אינן יכולים לטעום ממנו או לשתות בתוך הסעודה בלא ברכה וזה פשוט.

עה. ועל כן חייב כל אדם להודיע פרטי הדברים האלה לבני ביתו למען ישמעו ולמדו ליראה את ה', ותהיין אזניהן קשובות לשמוע לנוסח הקידוש מראשו ועד סופו ולבל יפסיקו בשיחה קלה בעת ההיא וכל שכן אחר שבירך בעל הבית ברכת בורא פרי הגפן, ובכן יבוסם להן טעימתן והשתייה כדת של תורה ותהיין מנוקות מעונש עולם הבא, שאם אמרו על אותו חסיד שהיו פניו משונות אחרי מותו מפני ששח בעת שהצבור

היו אומרים ויכולו כל שכן וכל שכן שתכבד העונש בכפליים בויכולו שבקידוש כי הוא מרומם מאד בסודו על השנים דערבית, כנודע מדברי הרב שג' אלה כל אחד זה למעלה מזה.

כמה פרטי דינים בכוס של קידוש

עו. ויהא זהיר כל אדם למזוג את הכוס בשעת הברכה באומרו ברוך אתה דבורא פרי הגפן שענין המזיגה שגבה מאד בסודה כמו שאמרו פרשת בלק דף קפ"ט ז"ל, ההוא יין דמשיך ליה יעקב מרחיק וסחיט ליה מענבים דההוא גפן וכו' חנוך מטטרו"ן אמר ויבא לו יין דארמי ביה מייא בההוא יין ואם לאו דארמי ביה מייא לא יכיל למסבל ע"כ, הנה משם מתבאר כמה מועיל ענין המזיגה ואם לא מזגו בעת הברכה יהא זהיר למזגו אחר הקידוש.

עז. גם יהא זהיר לשתות מכוס של קידוש כמלא לוגמיו דהיינו כל שיסלקנו לצד אחד בפיו ויראה כמלא לוגמיו והוא רובו של רביעית כדי שיהנה מכוס של ברכה דאם לא כן הוי ברכה לבטלה ושיערו חכמים דלא מקרי הנאה בפחות ממלוא לוגמיו, וראשו לה' יגיע אות רביעית שבשם כמו שכתבו המקובלים ע"ה.

עח. וישתו בישיבה שלא בהפסק בנתים, ואם המקדש אינו רוצה לשתותו ישתה אחד מהמסובין כמלוא לוגמיו ודיו, אבל אין שתיית שני אנשים מצטרפת למלוא לוגמיו דלא מיקרי שתייה של הנאה בפחות ממלא לוגמיו דבעינן שיהנה אחד מהם כשיעור.

מצוה מן המובחר שיטעמו כולן מן הכוס

עט. ומצוה מן המובחר שיטעמו כולן לחבב המצוה, ודוגמתו למעלה כי כן כל המדות הן נהנין מאותו הייחוד הנעשה בקידוש, ומכל מקום מי שיש לו יין מעט עדיף טפי שיטעום אחד כשיעור ויניח השאר למחרת השבת או להבדלה.

מנהג מהרח"ו לשייר מכוס של ברכה

פ. וכתב מהרח"ו להשאיר בכוס של קידוש מעט יין בשלחן עד סעודה של שחרית וכן בכל כוס של ברכה.

מנהג קדמונים לשייר מקידוש להבדלה

פא. וראיתי מן המהדרין נוהגים לקדש על אשישא של יין שיש בה שיעור ג' קידושין קידוש לילה ויום והבדלה ולוקחים הימנה בכל פעם שיעור לצאת ידי חובתו ומשיירים מקדושה לאבדלתא כמו שאמרו בגמרא, ובאמצע הסעודה שותין מיין אחר ותמיד כל יום השבת אין מזיזין אותה אשישא מעל השלחן כדברי הרב זלה"ה, ואף שמצוה מן

המובחר לקדש על הכוס בחרו להם זה הדרך לאשר ולקיים מנהג זה אשר בכוס לא יתכן להשאר שם קיים ואשישא נמי כוס מקרי כל שתהיה רחבה ויראה היין מתוכו.

אופני הקידוש על הפת, ודין מי שיש לו יין בצמצום

פב. ומי שאינו שותה יין משום נדר, כתבו הגהות מיימוני פרק כ"ט שיכול לקדש עליו וישתו אחרים המסובין עמו ואם אין אחרים יקדש על הפת והוא בסדר זה, יטול ידיו תחלה ויברך על נטילת ידים ואומר ויכולו וכו' עד לעשות ומברך המוציא ובוצע ולא יפרוס הבציעה מכל וכל אלא יניחנה דבוקה ואומר קידוש היום וחותם מקדש השבת ופורס ואוכל, ובדרך זה נוהג במקום שאין יין כמו שכתבו הפוסקים.

פג. וכתבו שאם הוא במקום שאין לו אלא כוס אחד מקדש בו בלילה ואינו טועם ממנו שלא יפגימנו אלא שופך ממנו לכוס אחר וטועם יין של קידוש מהכוס השני, או טועם מכוס הראשון ואחר כך מוסיף עליו מהכוס השני ולמחר מקדש במה שנשאר בכוס ראשון.

פד. ואם לא היה בו אלא רביעית בצמצום, כתב הרא"ש פ"ח דברכות שמה שנחסר ממנו בלילה מוזגו למחר להשלימו לרביעית, והיינו דווקא כשיש לו כוס אחר להבדלה שאם לא כן מוטב שיניחנו להבדלה שאי אפשר בפת משיקדש עליו ולא יהא לו יין להבדלה.

פה. ואם יש לו שני כוסות מצומצמים אחר מזיגה יקדש בלילה דקידוש דלילה עדיף להביא מן קדש העליון על הכלה בחינת הלילה אמנם ביום הוא נמשך מאליו, ויבדיל בשני שהוא צורך גבוה להגביר כוס דסטרא דקדושה על ההוא מדורא דאשא דסטרא אחרא כמו שנבאר במקומו בס"ד.

ציונים והערות לפרק ז

209) זוהר חדש פרשת אחרי. 210) שבת דף קי"ט ע"ב. 211) זוהר אמור דף צ"ז ע"ב. 212) זוהר יתרו דף צ"ב ע"א. 213) שבת דף קכ"ז ע"א. 214) זוהר אחרי מות דף ס"ו ע"א. 215) ערובין דף כ"א ע"ב. 216) זוהר פנחס דף רמ"ד ע"ב. 217) זוהר פנחס דף רמ"ו ע"א. 218) זוהר שמיני דף מ' ע"א. 219) שבת דף י"ז ע"ב. 220) חולין דף י"ז ע"א. 221) שבת דף קמ"ז ע"ב. 222) ע"ז דף ל"ו ע"א. 223) זוהר כי תשא דף קפ"ט ע"ב. 224) ע"ז דף ל"ו ע"א. 225) סוטה דף מ"ט ע"א. 226) זוהר שמיני דף ל"ט ע"ב. 227) זוהר פנחס דף רמ"ד ע"ב. 228) ברכות דף נ"א ע"א. 229) ברכות דף מ"ג ע"א תוד"ה הואיל. 230) ברכות דף מ"ג ע"ב. 231) זוהר תרומה דף קל"ה ע"ב.

פרק ח - סעודת הלילה ודיניה - ודבר דבר - ברכת המזון

בדין אין קידוש אלא במקום סעודה

א. אחר שקידש תכף ומיד ימהר ליטול ידיו לסעודה ולא יאחר דקיימא לן דאין קידוש אלא במקום סעודה, [232] וכתב מהרי"ל שצריך לאכול במקום קידוש לאלתר או שיהא בדעתו לאכול מיד אבל בלאו הכי אפילו אכל במקום קידוש אינו יוצא.

והמכשלה הזאת ברבת מבני עמינו בלילי שבת ויותר מהן בליל יום טוב שני של גליות או יום טוב שלאחר השבת להיותם שבעים מסעודת היום אינן יכולין לאכול מיד אחר הערבית ומקדשין בבואם מבית הכנסת ומשהין האכילה עד לאחר שעה או שתי שעות ואחר כך אוכלים, ולא יפה הם עושים דכיון דאין אוכלים לאלתר וגם אין דעתם לאכול לאלתר לא יצאו ידי קידוש.

ב. והאיש הירא יהא זריז ונשכר ליטול ידיו תכף ומיד אחר הקידוש, ויבצע על הפת ושוב ישהה אכילתו ככל אשר ירצה אחר שאכל כזית פת והוא הדין כל דבר הטעון ברכה מעין שלש, או ישהה הקידוש עד זמן בואו לאכול סעודתו ובכן יצא ידי קידוש כדת של תורה.

ועיקר הדין שאמרו אין קידוש אלא במקום סעודה הכוונה שיקדש במקום ששם יסעוד שאם קידש במקום אחד וסעד במקום אחר לא יצא, ואסמכוה אקרא דכתיב וקראת לשבת ענג במקום קריאה דהיינו קידוש שם תהא ענג דהיינו הסעודה.

בסוד אין קידוש אלא במקום סעודה

ג. ואשר הריחו בסוד ה' מבית ומחוץ תצפנ"ו והוא הדבר הנזכר בזוהר פרשת בלק דף ר"ט ע"א, תאנא מסטרא דאימא כד איהי מתעטרא נפקין בעטרהא אלף ות"ק סתרי גליפין בתכשיטהא וכד בעא לאזדווגא במלכא מתעטרא בחד עטרא דארבע גוונין וכו' כד מזדווג מלכא במטרוניתא סלקא עטרא דא ויתיב ברישא דמטרוניתא וכו' כדין אימא בלחישו נגיד מתנן עילאין שדר וקבע לון בההיא עטרא כדין קלא אשתמע בכולהו עלמין צאנה וראינה וכו' עד כאן.

הנה מתבאר מדברי מאמר הנכבד הזה כי לעת הייחוד כד מזדווג מלכא במטרוניתא כדין סלקא עיטרא דא ויתיבת ברישא דמטרוניתא והיינו קדושה הנמשכת לה מלמעלה, אם כן מזה תשכיל ותדע ממוצא דבר זה כי אין קידוש אלא במקום סעודה דאף על גב כי בהיכל העליון מקדשין הכלה וקורין לה כבוד כנזכר בזוהר פרשת פנחס דף ר"ן, אין עיקר קידוש אלא במקום סעודה כד מזדווג מלכא עם מטרוניתא בסוד הלחם אשר הוא אוכל אז בא להם מלמעלה הקדושה עליונה כאמור, ובמעשה התחתון של האדם

הגשמי בקדשו במקום סעודה הוא מעורר למעלה הדוגמא שלה כמו שביארנו בכמה מקומות, ועל כן יש להזהר למהר ולעשות סעודתו במקום שקידש שלא לתת מגרעות מצידו בשמים ממעל חס ושלום.

בדין מקדש לאחרים ואין אוכל עמהן

ד. וכתב הרא"ש ריש פרק ערבי פסחים שיכול אדם לקדש לאחרים אף על פי שאינו אוכל עמהם דלדידהו הוי מקום סעודה, אך אם עדיין לא קידש לעצמו יזהר שלא יטעום עמהם שאסור לו לטעום עד שיקדש במקום סעודתו.

ואף בקידוש של יום בשחרית כתב רבינו ירוחם דמותר לעשות כן להוציא אחרים אף אם אינו נהנה עמהם, ואשר יש לו להוציא את אחרים והם שכיניו טפי עדיף לצוות אליהם להיות שולחנם ערוך לפניהם בביתם והוא יקדש בביתו וישמעו שכיניו ויתכוונו לצאת ומקרי שפיר במקום סעודה, אך אם הם באים לשמוע הקידוש בביתו ועושין סעודתם בביתם לא עשו ולא כלום וזה פשוט.

ירא שמים לא יקדש אלא לאור הנר

ה. וכתב הרא"ש שאין מקדשין אלא לאור הנר, ואף כי חלקו הטור והמרדכי ואמרו שאין הקידוש תלוי בנר ואם הוא נהנה במקום שיש בו אויר מקדש ואוכל שם אף על פי שאינו רואה הנר, מכל מקום ירא שמים לא יעשה כן.

שאף שלפי פשטן של דברים הכי מסתברא מכל מקום אל יפן האיש הישראלי בחומ"ר שבם רק לדוגמתן העליונה, אשר מודעת זו כי הנר הוא בסוד הכלה כמו שאמרו בזוהר פרשת תרומה בפסוק כי נר מצוה והקידוש גם הוא נדרש לקדש את הכלה, ולכן יקדשו אותה לאור הנר להורות סגנון קבלתה מדריגה אחר מדריגה אף על פי שהנר הוא שלימות הנמצא בה בפני עצמו כנודע מכל מקום היא מתקדשת בסגנון זה דווקא, כי על כן יש מהמקובלים סוברים לתת עיניהם בנר גם כן בעת הקידוש.

מנהג מהרח"ו לשתות מים קודם סעודה פחות מרביעית, וחילוק שבת מחול

ו. והנה כתבנו בחלק של חול להיות זהיר קודם שיאכל לשתות מעט מים פחות מרביעית כדי לצאת ידי חובתו בשאר המים שבתוך המזון כמ"ש מהרח"ו ז"ל, אמנם עתה בליל שבת אין צריך לתיקון זה באשר כבר קידש על היין וברכת יין של קידוש פוטרת כל מיני משקין שבתוך הסעודה כמו שכתבו התוספות פ"ו דברכות ובפרק ערבי פסחים אם לא שקידש על הפת דאז ודאי צריך לעשות תיקון זה כמו בימות החול, ולא כאשר שגו רבים בזה וכמעשהו בחול כך מעשהו בשבת ומברכים ברכה לבטלה.

ראוי לעמוד בנטילת ידים לסעודות שבת וניגובם

ז. וכתב הרב זלה"ה שראוי להיות כל איש נוטל ידיו בג' סעודות שבת מעומד וינגבם מעומד.

והטעם כמוס לבאים בסוד ה' כי הכלה על ידי הידים מקבלת ממוחי הזעיר ועומדים על אדו"ן כל הארץ כי על כן יגביה ידיו אחר הנטילה כשבא לנגבם עד כנגד ראשו כנודע, ויאמר קודם הברכה לשם יחוד וכו' כמו סדר החול ויסיים ומעשה ידינו כוננה עלינו להאיר במלכות ממוחי ז"א.

איסורי שבת השכיחים בעת הנטילה

ח. ויאמר הברכה מעומד, ואסמכוהו בתיבת שב"ת ראשי תיבות ש'בת ב'נטילה ת'עמוד, גם ש'בת ב'נטילה ת'גביה, וכתב הרא"ש שצריך להזהר בחורף שלא יטול ידיו במים שיש בהם שלג או ברד ואם יטול יזהר שלא ידחק בין ידיו שלא יהא מרסק.

ט. וכתב המרדכי פרק ט"ו דשבת ובספר שבולי הלקט, שהרוחץ ידיו בשבת טוב לנגבם בכח זו בזו ולהסיר מהן המים כפי יכולתו קודם שיקנחם במפה וכן פסק הב"י בש"ע סי' ש"ב ע"ש, ואיש הירא יחוש לדבריו שלא להכשל באיסור של שבת.

לישב מעוטף בכובע ובבגדי כבוד בשולחנו

י. ואחר כך ישב על שלחנו מעוטף לבנים בכבוד והדר וכובע ישועה על ראשו לפני השלחן אשר לפני ה', והיו לטוטפות בין עיניו הדברים אשר הוציא בשפתיו לפני סעודתו לאמר אתקינו סעודתא דמלכא דא היא סעודתא דחקל תפוחין קדישין וזעיר אנפין ועתיקא קדישא אתיין לסעדא בהדא, ובכן אם בעל נפש הוא יראה ורעד יבא בו ומורא לו יעלה על ראשו בהיות מסב על שלחנו מעוטף בכבוד והדר בהודע אליו לפני מי הוא עומד, וישב בישיבה לא מוטה חס ושלום לפניהם.

תוכחה למקילין ראשם בסעודה

יא. וכמה פעמים הוכחתי לכמה בני אדם האוכלים למעדנים וישתו וישכרו על שלחנם בשאר הימים בשחוק וקלות ראש כברחובות קריה ולא שתו לב לאמר לפני מי הם עומדים, כי אחר שהשלחן הוא כמזבח אין ספק כי בכל הימים אף בימות החול יש השראת שכינה עליו כאשר היה שורה במזבח כשהיו מקריבין בה הקרבנות וראוי לעמוד בו באימה וביראה.

ומה יענו ליום פקודה הפריצים הנוהגים בתוכה הרבה קלות ראש ויחזו את האלהים ויאכלו וישתו מוטים ומשלחי רגל השור והחמור לפני השלחן אשר לפני ה', ומהם עומדים שם גם בלי כסות ולבוש ויבוזו בה לשתות שמה מעלה עשנם כי אז יעשן אף ה' עליהם יותר ושעירים ירקדו שם ויאכלו זבחי מתים.

ואם רע ומר עזבם את ה' בשאר הימים בבזוי אשר בזזו איש לו על השלחן, עוד יגדל הכאב מאד ביתר הבז אשר בזזו בקדוש ה' מכובד בג' סעודות שבת רב הקדש אשר המה סולם מוצב ארצה וראשם מגיע השמים לעמוד על שלחנם בקלות ראש וכמערת פריצים נהגו בה, ולא יזכרו ולא יפקדו ולא יעלו על לב לעולם מי ומי הם הנצבים על שלחנם, אוי להם אהה עליהם שעתידים להכוות בגחלתה של שבת והיו דיראון לכל בשר.

מעשה בר"י נאג'ארה והאר"י בסעודת שבת

יב. ובפרקי הסליחות כתבתי מעשה היה בימי האור המופלא האר"י זלה"ה שהיה בזמנו החכם ישראל נאג'ארה עליו השלום והיה נעים זמירות ישראל, ופעם אחת בליל שבת קדש היה החכם הנזכר שורר על שלחנו כמנהגו הטוב וראה הרב ז"ל מלאכי צבאות ידודון ידודון לבא בביתו להשתעשע בשיריו, ותכף ומיד הסתכל הרב זלה"ה כי בא מלאך אחד וסילק לכל מחנה המלאכים השרויים שם על דבר שהיה בזרועותיו מגולים ואף גם שלא היה הכובע על ראשו על השלחן אשר לפני ה', וכשהרגיש הרב ז"ל בדבר שלח למהרח"ו ולמהר"י הכהן לגלות את אזנו לאמר כי מלאכי עליון היו משתעשעים עמו שם על שלחנו ונסתלקו על כי לא עמד בפחד ובאימה לפני ה'.

ויהי כשמוע החכם ישראל הנזכר דברי תלמידי הרב, אחזתו רעדה ועמד מרעיד וישב בכבוד גדול מעוטף בגלימתו וכובע על ראשו וחזר לשירו בגילה וברעדה, ותכף ומיד היו מלאכי אלהים עולים ויורדים בו כאשר בתחלה ששים ושמחים כבמזמוטי חתן וכלה והרב ז"ל ומהרח"ו ז"ל רואים ומפליא לעשות.

ומי פתי יסור לבבו לבלתי השכיל כי ממכון שבתו השגיח הוא יתברך, עפעפיו יבחנו בני אדם מכבדיו יכבד ובוזיו יקלו, כי על כל אלה איש התמים יחוש על כבוד צור עשהו הניצב על שלחנו וישים נא כבוד לה' אלהי ישראל להתעטף בלבושו התחתון והעליון כאשר יבא לעמוד לשרת בשם ה' על שלחנו הטהור בשאר הימים, ובל יראה ובל ימצא שמה מעלה עשן אפילו כל שהוא ותהיה שלחנו מלא דשן בקדושה ויראת ה' כעומד לפני המלך, ויתר מכן בסעודות של שבת רב הקדש יתקדש במעוזו מאד לעמוד על שלחנו בגילה וברעדה מעוטף לבנים כמלאך ה' צבאות לכל הנצבים עליו מראש ועד סוף עד גומרו אותה.

סדר הבציעה, ופיוט האר"י לומר קודם הבציעה וסודו

יג. וישב בשלחנו אחריו לצפון ופניו לעומת הנרות לדרום, ויקח השתי הלחם האמצעיים העליונים של ימין כנגד היו"ד ושל שמאל כנגד הוא"ו ויחברם אחוריהם

ביתה ופניהם חוצה, ובכן אז ישיר תהלתו שיסד הרב ז"ל בסוד המוציא בנוי לתלפיות וכל המרבה לספר הרי זה משובח.

ל מבצע על ריפתא. כזיתא וכביעתא. תרין יודין נקטא. סתימין ופרישין

יד. פרשת אלה הדברים למשכילים בחכמה, הלא המה להודיע שבכלל התקונים שצריך לכוין לעשות תקונים לכלה הוא לסדר לפנינו י"ב ככרות שלש על גבי שלש מימין ושלש על גבי שלש משמאל, וביארנו למעלה בתקון השלחן שהוא בסוד ז"א סוד ו' והוא"ו היא כפולה שאי אפשר לומר ו' בלא ו' אחרת והם י"ב, ונמצא כי כשהווין הללו מתעלין למעלה יהיו בסוד תלת גו תלת, נמצא כשנכנסים הויי"ן הללו יהיו מכוונים לשלשה על שלשה מימין ושלשה על שלשה משמאל בסוד כפילא וקלישא הנזכר בשיר של שחרית.

וכשנוטל בידו השני ככרות שהימני והשמאלי הם ב' ההי"ן והשניים שתחתיהם היינו הימני יו"ד והשמאלי בסוד ו' עגולה להתקפל נמצא שם רמז שם הוי"ה שלם וצריך לצייר הבוצע בכוונתו כאילו הד' ככרות עומדות לפניו בסוד ד' אותיות, וכשנוטל השני ככרות בשתי ידיו יחברם יחד אחור באחור ויהיו הפנים בידו כמו שנתבאר, וכשהוא עושה המוציא אז מכוין בה' דהמוציא שהיא ה' הראשונה והה' של הארץ היא ה' אחרונה, וכשחותך הפרוסה אז יכוין שיהיה מילוי התרין ההין שהוא תרין יודין, ותכף לחתיכה קודם שיפרוס אותה מכל וכל יכוין שהיו"ד עיקרי של שם הוי"ה היא מקדשת היו"ד של זיתא והוא"ו מקדשת יו"ד של ביעתא ולפיכך צריכה הפרוסה להיות ארוכה, וז"ש תרין יודי"ן נקטא סתימין ופרישין סתימין שבתוך הה' של הוי"ה אין נראה שם המילוי כלל וכשיתפשט המילוי אז הן מפורשין בכוונה המוציא.

אי נמי סתימין ופרישין ירמוז במ"ש בר"מ פרשת פנחס [233] ז"ל, ההוא דפליג נהמא מאן הוא א"ל סבא אנת בדיוקנא ודא יו"ד ה"א וא"ו ה"א אדם דמרכבתא עלאה דאנפין דיליה יה"וה ושעורא דאוקמוה כזית וכביצה הא אתמר כזית באן שמא משערין דהא אוקמוה רבנן דאין עושים מצוות חבילות אוף הכי לא יהבינן ב' שיעורין באות י' למיהוי כזית וכביצה אלא תרי אלפא ביתא אינון אית י' עלאה ואית י' תתאה זעירא י' מן הוי"ה עלאה י' מן אדנ"י תתאה זעירא ואילין תרין חד בכזית וחד כביצה ורזא דא יאהדונה"י עד כאן. **אשר** לסוד זה אמרו חכמים אין הבוצע רשאי לאכול עד שיכלה אמ"ן מפי המסובין לכוין לייחוד הנזכר המרומז באמן כנודע, ולסוד זה נהגתי כשהייתי בוצע פרוסה הגדולה נגד שיעור כביצה י' דשם הוי"ה והקטנה נגד שיעור כזית י' דשם אדנ"י נטלתי הגדולה ביד ימין והקטנה ביד שמאל וחברתים יחד ליחדא תרין שמהן יאהדונה"י וז"ש כזיתא

וכביעתא תרין יודי"ן נקטא, וביאר מאין המה התרין יודי"ן וקאמר סתימין ופרישין דהיינו יו"ד דהוי"ה דאיהי גניז וסתים ויו"ד דשם אדנ"י דאיהי באתגלייא כמו שאמרו בזוהר פקודי שמא דגניז איהו יהו"ה שמא דאיהו באתגלייא איהו אדנ"י עד כאן.

מ שח זיתא דכיא. דטחנין ריחיא. ונגדין נחליא. בגווה בלחישין

טו. פרשת אלה הדברים לבאים בסוד ישרים להמשיך לה הקדושה מעתיקא, והנה מודעת זו דנ"ה דעתיקא הם למטה לזו"ן והנ"ה אלו הם בוטשין וטוחנין כח הגבורה דהיינו השמרים דתוך עתיקא הבלתי נראין וכמ"ש ר"ש דעתיקא הוא כחמר טב דיתיב על דורדייה והדורדייה הוא סוד הגבורה שהם שם רק שאינם נראין, וכשבאה הארה מא"ק מוסיף אור בעתיקא ואז הנ"ה דידיה מתרבה האור לתוכם והם צריכים להשפיע לאו"א וגם לז"ון, וכדי שלא יצא אותו השפע מעורב בשמרים שהם הדינין עם החסדים אז טוחנין אותם הדורדייה הנזכרים ונעתקים משם דורדייא דיין ונעשים בשם זיתא בהה"ין כחמר טב דיתיב על דורדייה ונעתק מבחינת יין ובא לבחינת שמן שהוא באבא שמן משחת קדש.

וטעם שבעתיקא נקרא יין ועתה באבא נקרא שמן יען כי בעתיקא אף על פי שנקרא יין אין עושה רושם אותו השם שיתדבקו הדינים ויתחזקו אבל באו"א דבינה דינין מתערין מינה אילו היה שם סוד יין היו הדינים מתגברין, וזה טעם לשון בינה דינין מתערין מינה כלומר מה שהיה שמה בעתיקא שקט ולא היה נראה כלל כמו ישן עתה מבינה והלאה המציקים אותם הדינים ומתערבים, וכשיורדים לזו"ן אז בסוד נחלי שמן דהיינו היסודות של אבא ונכנס לתוך יסוד אימא שהיסוד נקרא נחל וז"ס נחל כרית שהוא כורת ונכנס בתוך מעי אי' ומשם לז"א ואו"א לנוקביה.

ומטעם זה תשכיל מה שאליהו היה שותה מזה הנחל, צא ולמד שכל האמור בפרשה שעתה באור השבת מתוספת הארה הזאת והם נגרים אליה ונמשכים כל הנחלים עצמם היינו הארתם עצמה והם י"ג נהרות דאפרסמונא שאחר היותם שמן זית נעתקו משמן זית ונעשו שמן אפרסמון וכל אלו הנחלים הם נכנסים בנוה בלתי אמצעי, וז"ש בלחישין שאינו על ידי הקול סוד הת"ת אפס על ידי היסודות בלבד שהוא בלחישין סוד העיבור שהוא בחשאי.

ה לא נימא רזין. ומילין דגניזין. דליתהון מתחזין. טמירין וכבשין

טז. אמר , הלא אלה הדברים שאמרנו ברמז הם סודות עמוקים והם בסוד אותם הנחלים שאמרנו שהם גנוזין תוך או"א ואינן נראין לחוץ וביום השבת יוצאין מאו"א ונטמרין

בכלים דז"א וכבושין בתוך נוקביה כדרך דבר גדול שמכניסים אותו בכלי קטן שהוא כבוש שם.

אתעטרת כלה. ברזין דלעילא. בגו האי הלולא. דעירין קדישין

יז. פרשת אלה הדברים מובנים מאיליהן, כלומר אנו מובטחים שהכלה תהיה מעוטרת באלו הסודות שאמרנו, בגו האי הלולא פירוש הסעודה הזאת דחתן וכלה זו"ן וע"ק דאתי לסעדה בהדה, וז"ש דעירין קדישין עירין הן כל בחינות דזעיר, קדישין היינו בחינות עתיקא קדישא.

סוד ברכת המוציא בשבת

יח. ואחר אומרו זמר זה ישים השתי הלחם שבידו כנגד השנים התחתונים שהם נקבות להשפיע, ושם כנגדם יבצע מלחם הימני כזית סוד י' דהוי"ה ויבצע עוד ממנו כביצה סוד י' של אד"ני ויתן לפני אשתו, ויכוין לשילוב יאהדונה"י יו"ד בראש ויו"ד בסוף.

ובזוהר פרשת עקב דף רע"ג ז"ל, תניינא למבצע על ב' ככרות בשבת דאינון רמיזין בתרין לוחין דאורייתא ואתיהיבו בשבת זוגות דביומא ג' נחתו דאתמר ביה ב' זמני טוב ובשבת אתייהיבת ואע"ג דאוקמוה דשדים ממונים על הזוגות כמה דאוקמוה ב' ביצים ב' אגוזים הלכה למשה מסיני שלוחי מצוה אינן נזוקין וכו' ותרין ככרות בשבת רמיזין לתרין יוד"ין יאהדונה"י דאדנ"י היא יחידה מבעלה בשית יומי דחול ובשבת נחית לגבה ובגין דא בשבת כל נשמתין ורוחין ונפשין נפקין זוגות ואין שטן ואין מזיק שליט ביומא דשבתא ע"כ.

הנה משם יתבאר טעם כוונת הב' שמות אלו בשעת הבציעה והרמז בהם לב' יודי"ן שהם מתחברין שניהם, ואל תתעקש לחשוב כי כוונת המאמר שהככרות הם בסוד יוד"ין שהנה נתבאר בזוהר כי הלחם הוא סוד הוא"ו כנודע בכמה מקומות ושני ככרין היינו ב' וו"ין דאינון שלמא דכלא, ומ"ש במאמר הנזכר כי הם סוד ב' יודין רוצה לומר שעל ידם מתחברים ב' יודין של הויה אד"ני ונתן הטעם מפני דאדנ"י היא יחידה מבעלה בשית יומין דחול ובשבת נחית לגבה, ולסוד זה צריך לאחוז שני הלחם בשתי הידים ימין ושמאל כי לעולם הזכר בימין והנוקבא נקשרת בשמאל וגם להעיר הימין והשמאל ולאחוז הכלה בסוד שמאלו תחת לראשי וימינו תחבקני, וכדי לעשות מ"ש במאמר כי הם סוד יו"ד היה נוהג אדוני אבי מורי ז"ל לעשות בלחם שבצד ימין ג' חתיכות בסכין והם כנגד שלשה אותיות יו"ד.

יט. וצריך להגביה ידיו למעלה עם הלחם ויברך ברכת המוציא קול ברמה ובנעימה קדושה.

וירגיש הה' של המוציא כאילו היא מלאה בה' אחרת לרמוז לתרין ההין זאת אומרת הבת אצל האם והוא מה שאמרו בזוהר פרשת אמור, אוקימנא ב' הלחם תרתי שכינתא שכינתא עילאה שכינתא תתאה דאתחברון כחדא לגבהון תרי נהמי בשבת וכו' ע"ש.

תפלה קודם ג' סעודות שבת

כ. ואחר כך בבואו לסעוד יכנס בכי טוב, ליחדא שמא דקודשא בריך הוא ושכינתיה בדחילו ורחימו, הנה אנכי בא לקיים מצות סעודה של שבת לתקן את שורשה במקום עליון והיא כנגד יצחק אבא קדישא ובזכותה נצול מחבלי משיח ויקויים בנו מקרא שכתוב והרכבתיך על במותי ארץ, ויהי נועם ה' כו'.

כא. ובסעודת שחרית יאמר, ליחדא שמא דקודשא בריך הוא ושכינתיה בדחילו ורחימו, הנה אנכי בא לקיים מצות סעודה שניה של שבת המיוחסת לאברהם חסידא לתקן את שורשה במקום עליון ובזכותה נצול מדינה של גיהנם ויקויים בנו מקרא שכתוב אז תתענג על ה', ויהי נועם ה' וכו'.

כב. ובסעודת שלישית יאמר, ליחדא שמא דקודשא בריך הוא ושכינתיה בדחילו ורחימו, הנה אנכי בא לקיים מצות סעודה שלישית של שבת נגד יעקב אב של שבעים נפש ובזכותה נצול ממלחמת גוג ומגוג ויקויים בנו מקרא שכתוב והאכלתיך נחלת יעקב אביך נחלה בלא מצרים, ובכן בכח סגולת שלש סעודות אלה יתוקן פגמינו בסעודות הרשות ומאכלות אסורות, ויהי נועם ה' אלהינו וכו'.

תפלה קודם ג' סעודות ע"ד הסוד

כג. ואשר איתו דבר ה' ותמונת ה' יביט יבטא בשפתים בכל ג' סעודות שבת פרטי כוונת אכילתן ובסעודה ראשונה יאמר, ליחדא שמא דקודשא בריך הוא וכו' הנני בא לאכול סעודה ראשונה של שבת להמשיך מזווגא דרחל טרף בפיה כל בה חלק משמן חכה ומרוממת היא בגרונ"ה ותורת חסד על לשונ"ה מכריע הוא את כולם, ויושפע במאכלינו שפעת שבעה נחלים תחתיים דמלכא קדישא החסד במים, הגבורה ביין, הנ"ה בבשר, והיסוד בפרי העץ, והמלכות בלחם, ונבקש מאל אוכלינו אשר פ"ה ה' יקבנו ול"ב נתיבות חכמתו יאירו, הבשר עודינו בשיננו שן תחת שן ונשבע לחם ונהיה טובים, ויהי נועם ה' וכו', וכן בנוסח זה יאמר בכל השלש סעודות אפס שיש חילוק ביניהם כמו שנבאר בס"ד כל אחד על מקומו לפנינו.

מעלת מאכלי שבת

כד. ואחר כך יאכל די מכשורו אשר יכשר לו, וכל המאכל שאוכל בשבת אף על פי שיאכל יותר מהצורך אינו הולך לחיצונים כמו בחול אלא כולו נבלע באיברים, צא

ולמד ממה שאמרו בזוהר, [234] גופיהון דצדיקייא דלא מתענגי בהאי עלמא אלא מתענוגי דמצוה וסעודתי שבתין וזמנין וחגין ההוא רוח מסאבא לא יכיל לשלטאה עלייהו דהא לא אתענגו מדיליה כלום ע"כ, ואיתא בזוהר פרשת ויקהל דף רי"ח ז"ל, רזא בחול לא מתהני אלא מאינון מילין דסלקין מגו שבעא וכלהו מתעטרן ורווין ושבעין בחידו וההוא אתר אתהני מנייהו בשבת איהו רזא אחרא במזונא ממש ובההוא חדוא דמזונא כמה דאוקמוה וכו' ע"כ.

לאכול לכבוד שבת יותר מהרגלו

כה. כי על כן יאותה לאיש הישראלי לאכול לשבעה בשבתות ובימים טובים יותר מכדי רגילותו לגדל ולחזק מהתענג ומכל עליונים למעלה וגם אם יהיה לו שינוי וסת אחר כך לא מפני כך יתבטל מעונג שבת, ויתבונן במה שאמרו בזוהר פרשת פנחס דף רמ"א ז"ל, ר' שמעון הוה אזיל לטבריה פגע ביה אליהו אמר ליה מלה חדא בעינא למשאל מינך לאסכמא במתיבתא דרקיעא שאלתא שאילו עלמא דאתי לית ביה אכילה ושתיה והא כתיב באתי לגני אחותי כלה אכלתי יערי עם דבשי מאן דלית ביה אכילה ושתיה איהו אמר אכלתי יערי וכו'.

אמר ר' שמעון כמה חביבו חבב קודשא בריך הוא לכנסת ישראל ומסגיאו דרחימו דרחים לה שני עובדוי ממה דאיהו עביד ואף על גב דלאו ארחוי במיכלא ומשתייא בגין רחימותהא אכיל ושתי הואיל ואתי לגבה עביד רעותא, כלה עאלת לחופה ובעית למיכל לית דין הוא דייכול חתנה בהדה אף על גב דלאו ארחיה למעבד הכי הדא הוא דכתיב באתי לגני אחותי כלה הואיל ואתינא לגבה ולמיעל בהדה לחופה אכלתי יערי וכו' ע"כ.

הנה משם יתבונן האיש המשכיל אשר מחזה שדי יחזה לשנות גם הוא, ואף על גב כי הוא עונג לו שלא לאכול ישנה מעשיו לכבוד הכלה שבת מלכתא שהרי נאמר דקודשא בריך הוא שני עובדוי לכבודה של כלה ואמר אכלתי יערי עם דבשי.

מאמרי הזוהר במעלת סעודות שבת

כו. ונוסף גם הוא כי אותו תוספת רוח הנמצא באישי ישראל בשבת ההנאה שלו אינה רק באכילה ושתיה כמו שאמרו בזוהר ויקהל דף ר"ד, רזא דרזין לידעי חכמתא זכאין אינון כד האי רוחא אתער האי רוחא איהו אתפשטותא דהאי נקודה וכו' רזא דשבת דשרא לתתא על עמא קדישא ועל דא כתיב ביה שמור וכו' ועל דא כתיב שומר שבת מחללו האי רוחא אתהני מהנאותן דישראל ומענוגא דילהון ולמיהב ליה ענוגא במיכלא ובמשתיא וכו' והואיל וקיימא עמיה דבר נש אצטריך לנטרא ליה אתפלג לעילא ונהיר

ואתפלג לתתא ונהיר ודא הוא דכתיב ביני ובין בני ישראל חולק אחסנא אית לן בהדה וכו'.

הנה משם תתבונן כי אותו תוספת רוח הנמצא באדם עתה ההנאה שלו אינה אפס באכילה ושתיה, ומה טובו ומה יופיו כשלא יחוש שיהיה לו שינוי ווסת ולא יאבד תוספת שבת ממנו בשגם ימצא לו עונש גדול כי הוא פוגם רוח עלאין קדישין.

כז. וזה כוונת מאמרם ז"ל, [235] כל המענג את השבת ולא אמר כל המענג עצמו בשבת כי בהתענגו לשם כבוד השבת הוא מוסיף התרבות הארה בבחינת השבת בההוא רוחא קדישא וכאילו את השבת עצמו אנו מענגים שאור הכוונה עולה עד למעלה.

כח. ובזוהר יתרו אמרו [236] ז"ל, ר' יהודה אמר בעי לאתענגא בהאי יומא ולמיכל תלת סעודתי בשבתא בגין דישתכח שובעא וענוגא מהאי יומא בעלמא ומאן דגרע חד סעודתא מיניהו אחזי פגימותא לעילא ועונשיה דההוא בר נש סגי ובגין כך בעי לסדרא פתורי שלשה זמני מכד עייל שבתא דלא ישתכח פתוריה ריקנייא ותשרי ברכתא עליה בכל שאר יומי דשבתא.

ואמר עוד לקמיה, תא חזי בסעודתי אילין אשתמודען ישראל דאינון בני מלכא דאינון מהיכלא דמלכא דאינון בני מהימנותא ומאן דפגים חד סעודתא אחזי פגימותא לעילא ואחזי גרמיה דלאו מבני היכלא דמלכא הוא ולאו מזרעא קדישא דישראל ויהבין עליה חומרי דשלשה מילין דינא דגיהנם וכו' ווי ליה לבר נש דלא אשלים חדוותא דמלכא קדישא ומאי חדוותא דיליה אילין תלת סעודתי דמהימנותא ע"כ.

כט. ובזוהר פרשת פקודי דף רנ"ב הפליגו בשבח ענג שבת וכן בהפכו בעונשו זה לשונו, האי אתר אקרי עונג בגין דבהאי אתר כד עייל שבתא מתסדראן תמן כל פתורין דבני עלמא דאקרון בני היכלא דמלכא אלף אלפין ורבוא רבבן קיימין ממנין על אילין פתורי והאי חיותא עיילא וכו' וחמא כל אילין פתורין ואשגח בכל פתורא ופתורא ואיך מענגי ליה לכל פתורא ופתורא וקיימא ובריך ליה להאי פתורא וכל אינון אלף אלפים ורבוא רבוון כולהו פתחין ואמרין אמן ומה ברכה היא דבריך על ההוא פתורא דמתסדר ומתענגי כדקא יאות אז תתענג על ה' והרכבתיך על במותי ארץ וכו' וכולהו אמרי אז תקרא וה' יענה תשוע ויאמר הנני כו' כד ההוא פתורא אתענג בכולהו סעודתי בסעודתא תליתאה בתראה מסיים ואמר על כל אינון קדמאי אז יבקע כשחר אורך וגו' כבוד ה' יאספך כל אינון שבעין נהורין אחרנין פתחי בכל סטרי ואמרי כי כן יבורך גבר ירא ה'.

וכד פתורא דבר נש לא קיימא בההוא אתר בסדורא דענוגא כדקא יאות כדין האי חיותא ואינון ארבע דתחותה וכל אינון אלף אלפין ורבוא רבוון כלהו דחיין ליה לבר להההוא

סטרא אחרא וכמה גרדיני נמוסין כלהו נטלי ליה ועיילי ליה להההוא אתר דאיהו בהפוכא מן דא ואקרי נג"ע וכד עייל לה תמן פתחי ואמרי ויאהב קללה ותבואהו ולא חפץ בברכה ותרחק ממנו וכל ענינא רחמנא לשזבן בגין דענוגא דקודשא בריך הוא ומהימנותא האי איהו אילין פתורי דענוגי דשבתא וזמנין וחגין כולהו חדוותא דקודשא בריך הוא ובגין דא כל אינון דמענגי ענוגא דשבתא וזמנין ומועדי אלין ארבע דקיימי תחות האי חיותא קיימא לקבל ההוא נהר דינור ולא שבקי לאתוקדא ביה לכל אינון דמתענגי ענוגיה ע"כ, ויתר כמה מקומות בזוהר ובתקונים לא נאריך להעתיקם.

עונג שבת תיקון לפגם הברית

ל. ובפרק תקוני השובבי"ם ביארנו שעונג שבת הוא משפר התקונים לתקון מדת צדיק העליון ממה שאמרו בתקונים נ"ד דף ס"ט ע"ב ז"ל, וצריך לקיימא ביה ענג דאיהו צדיק דנפיק מעדן דאיהי בינה עלמא דאתי להשקות דא שכינתא תתאה ונהר איהו ו' דנפיק מן י"ה ואזיל ת"ק שנים דאינון חמשה ספירן ומטי לצדיק לאשקאה מיניה גנתא ועל כן יעזוב איש את אביו ואת אמו ודבק באשתו ע"כ.

וכן בדף נ"ח ע"א, איהו עני ואיהי עניה בצדיק דאיהו ברית ועני איהו יום שבת ומאן דמקיים ביה ענג שבת גרים לאשקאה ההיא דלת וההוא עני אתמלי ואתקרי נהר ומאן דאית ליה רשו למעבד ענג שבת ולא עביד אתהפך ליה ענג לנגע צרעת וחריב ביתיה וממוניה ע"כ, ואשרי משכיל אל דל לתקן פגם בריתו.

בגדר חיוב עונג שבת

לא. והנה חיוב עונג שבת הוא דאורייתא כדאמרינן בפרק אלו דברים [237] אמר רבא הכל מודים בשבת דבעינן לכם וכו', וענין חיוב שלש סעודות ילפינן מקראי כמו שאמרו פרק כל כתבי, [238] כמה סעודות חייב אדם לאכול בשבת שלש ר' חידקא אמר ארבע אמר ר' יוחנן ושניהם מקרא אחד דרשו ויאמר משה אכלוהו היום כי שבת היום לה' היום לא תמצאוהו בשדה ר' חידקא סבר הני תלתא היום לבר מאורתא ורבנן סברי בהדי אורתא וכו'.

וכתב הרמב"ם פרק ל' מהלכות שבת ז"ל, איזהו עונג שבת זה שאמרו חכמים שצריך לתקן תבשיל שמן ביותר ומשקה מבושם לשבת הכל לפי ממונו של אדם וכל המרבה בהוצאת שבת ובתקון מאכלים רבים וטובים הרי זה משובח, ועל כל פנים מענגו בלחם טוב ודגים ובשר ויין.

מנהג טעימת המאכלים בליל שבת וסודו

לב. ובזוהר פרשת בראשית אמרו עוד [239] ז"ל, בליליא דשבתא בעי בר נש לאטעמא מכלא בגין לאחזאה דהא סכת שלום מכלא אתכלילת בר דלא יפגום מיכלא חדא ליומא ואית תרין לתרין סעודתי אחרנין דיומא וכל שכן אי סליק יתיר ליומא ויכיל למטעם ממכלין אחרנין ולזעיר בתרי תבשילי סגי ע"כ, ומצוה רבה לנהוג כן שעיקר ענין טועמיה חיים זכו הוא בלילה כדמשמע מלשון המאמר הנכבד הזה, וכן נהגתי להפריש מערב שבת מזער מין ומין לטעום באור שבת.

מצוה לאכול דגים בג' סעודות שבת וטעמו

לג. ומצוה להיות לו דגים לכל השלש סעודות שהדג הוא שמחה בסעודה כמו שמצינו בכמה מקומות, אם בסעודה העתידה להיות לצדיקים, אם ממעשה אותו חייט שהעלה אותו דג לכמה זהובים וכו', וכן מעשה יוסף מוקיר שבי המובא בגמרא [240] אשר אמרו בפרק כל כתבי במה מענגו רב יהודה בריה דרב שמואל בר שילת משמיה דרב אמר בתבשיל של תרדים ודגים גדולים וראשי שומין וכו' שנראה שצורך הסעודה ושמחתה הוי דגים, וגם כי הדגים אין להם גבינים ועיניהם פקוחות תמיד ואנו מעוררים על ידי זה עינא פקיחא דלעילא שרמז על רחמים גדולים.

תחינה לומר בעת אכילת עין הדג

לד. ואדוני ומורי היה נוהג לאכול עין הדג ואומר, עינא פקיחא עינא עלאה עינא קדישא עינא דאשגחותא עינא דלא אדמיך ולא נאים עינא דהוא נטורא דכלא עינא דהוא קיומא דכלא ישגח עלנא ברחמי.

ואצלי עיקר הטעם כמו שביארתי למעלה בפירוש פיוט הרב ז"ל ברמז היסוד המכונה בשם דג והוא השט בימים ונחלים דנוקבא, ושם כתבנו שלפי דברי הרב ז"ל צריך להיות בסעודת שבת דג גדול ודג קטן רמז ליסוד א"ק וליסוד א"א ובכן תקבל הכלה תקונה ע"ש.

סוד אכילת דגים בשבת ומנהג אכילת דגים קטנים

לה. וגם יכוין אדם באכילתו אותם לתקן ולהעלות ריבוי הנצוצות שבם בכח תוספת הנשמה הנמצא איתו בשבת כי בחול אין בנו כח להעלותם, ומטעם זה גם כן יאות להיות אכילתו דגים קטנים כי על ידי כן יתקן ויעלה ניצוצות רבות.

סוד סעודת שבת בבשר ויין ודגים

לו. ומורי היה אומר כי לכן מצות שבת בבשר ויין ודגים סוד יחוד הוי"ה, הבשר סוד המלכות בשר מבשרי סוד ה' אחרונה, והיין סוד הבינה סוד ה' ראשונה, ודג הוא היסוד סוד הו', ומצותו בנר דתמן אור השמן דאבא סוד הי', ואשרי מי שעובד את ה' בשמחה.

כמה אזהרות בענין טבילת כלים ובדיקת המאכלים

לז. ומי ימלל גבורות מצות סעודת שבת אשר האריכו בה קדושים משרתי עליון בספריהם ובפרט בספר הזוהר, אשר על כן ירא אלהים ישרת בשם ה' אלהיו להיות אכילתו נעשית על טהרת הקדש בדרך ישר לא יכשל בה שום שגיאה הן בכליו הן במאכליו, הרי שקידשת עצמך בכל דרך הקדש ובאכילתך נמצא בך שגיאה לאכול בכלים מכלים צואים בלי טבילה במקוה טהרה כדינם וכמצטרך הרי אבדת הכל.

לח. וכן במאכל עצמו לבדוק בה בכל חלקי האיסור אשר יפול בה בעצם שבה או מחלקי איסור חילול שבת ולא בדקת, המאכל תהיה למאכלת מנפש ועד בשר יגיע, וכן במשתה לבדוק בכל חלקי האיסור שבו פן המשתה יהיה למשטה חס ושלום.

לט. ולענין הכלים אף שלפי דברי הרי"ף מותר להטביל כלים הטעונים טבילה בשבת וכן משמע מדברי הרמב"ם פ"ד מהלכות יו"ט, ירא שמים יצא את כולם ואם שכח להטביל כליו מערב שבת יתן הכלים לגוי במתנה ויחזור וישאלנו ממנו ואינן טעונין טבילה כמו שכתב הב"י ז"ל וביום ראשון יטבילם בלא ברכה, ואם הם כלים שראויים למלאות בם מים ימלא מים מן המקוה ועלתה לו טבילה כמו שכתב ה"ה פ"ד מהלכות יו"ט, אך לא יברך דאז מוכח שעושה לשם טבילה.

להזהר מברירה וסחיטה השכיחים בסעודה

מ. ולענין המאכל יהא זהיר בכל דיני בורר בשבת המפורשים בטור וב"י סימן שי"ט באורך וכן במשתיו, ולבדוק בם משום חשש תולעים בירקות ואין בזה חשש בורר אוכל מתוך פסולת כמו שכתב הב"י סימן שכ"א, וכן במים במקומות שיש בם חשש תולעים מותר לשתותן על ידי מפה בשבת דלא שייך בורר ומשמר אלא במתקן הענין קודם אכילה או שתייה אבל אם בשעת שתיה מעכב את הפסולת שלא יכנס לתוך פיו אין זה מעין מלאכה ומותר כמו שכתב הרא"ש בתשובה.

מא. והרא"ש התיר לסחוט הלימוניש בשבת לבדן בקערה וכל שכן במאכל וכן מותר לשפשף הידים בהם אחר שנסחטו אבל לחתוך הלימון לשפשף היד אסור, והבוסר העיקר כסברת הפוסקים המתירין לסחוט אותו בתוך האוכל.

בפסק המהרי"ט צהלון לענין ברירה בלח וסברת המחבר בזה

מב. וכשנופלין זבובים או יתושים ביין או במים יכול להסירן מתוכם ואין בו משום ברירה כאשר העלה הרי"ט צהלון נר"ו בתשובה וכתב אין ברירה בלח וגם את הצרעה ישלח, ועוד [241] דלא שייך ברירה אלא במה שצריך לפשפש ולברור אבל דבר שצף למעלה כבר ברור ואין זה בורר, ועוד יתר הדינים יתבארו בפרקים הבאים.

להזהר במים אמצעיים שבין דגים וגבינה לבשר

מג. וכן להיות זהיר במים אמצעיים בין הדגים לבשר ובין גבינה לבשר כמו שאמרו ברעיא מהימנא פרשת פנחס דף רמ"ו ע"א, והתקדשתם והייתם קדושים כי קדוש אני ה', והתקדשתם אלו מים ראשונים והייתם קדושים אלו מים אחרונים, כי קדוש זה שמן ערב אני ה' זו ברכה, ואמצעיים בין גבינה לבשר כו'.

מותר לאכול בשר אחר גבינה משא"כ להפך

מד. ומכאן יתבונן המשכיל שמה שנאמר בזוהר משפטים דף קכ"ה סוף ע"א ז"ל, דכל מאן דאכיל האי מיכלא דאתחבר כחדא או בשעתא חדא או בסעודתא חדא ארבעין יומין וכו', אינו אלא בגבינה אחר בשר שהרי לבשר אחר גבינה בפירושא אתמר ברעיא מהימנא מים אמצעיים בין גבינה לבשר. [242]

וכן ראיתי כתוב במכתב הקדש מהרח"ו ז"ל עצמו, מורי זלה"ה לא היה אוכל גבינה ביום שהיה אוכל בו בשר אפילו זה בתחילת היום וזה בסוף היום עכ"ל, וגורי האר"י הוסיפו על הדברים מוספין שלא כהלכתן ואין לנו אלא דברי מהרח"ו שמוסכמים עם דברי הרעיא מהימנא הנזכר ואם כן הוא דלא להוסיף עליה כי סמך משה את ידיו עליו.

סוד איסור בשר בחלב

מה. ואף לפי סודן של דברים עין המשכיל תשכילהו דקיימא לן גבי משקה של איסור שנפל במשקה של היתר דתתאה גבר, ואם התחתון חם הוא אסור ואם התחתון הוא קר מותר, מעתה קם דינא לאוכל בתחלה חלב שהוא בחינת החסדים ואחריו בשר בחינת הגבורות תתאה גבר ובחינת הגבורות מתמתקים בחסדים של מטה והוא תקון נפלא, אכן גבינה אחר בשר אסור דתתאה גבר ויגביר הגבורות על החסדים חס ושלום.

וכבר השיבני אחד מן החברים שאם כן איך מוזגים כוס של ברכה במים למתק הדינים, וכן איך נשתה מים אחרי הבשר וגם איך נבשל הבשר במים שהם חסדים, אך אמנה אין זה מן הקושי כלל ולא ראי מים כראי החלב כי החלב עדיין יש בה בחינת הדינים בכח שהדם נעכר לחלב כי על כן כשמקפיאים הגבינה נשאר הקום שהוא דם כמ"ש במנהגי רבינו האר"י זלה"ה, ועל כן כשהחלב למטה תתאה גבר להמתיק הדינים ולהכניעם לא כן כשהיא למעלה איננה מעלה ותסר כחה מעליה, אמנם המים שאין בהם שמץ דין אפס חסדים ורחמים פשוטים בין למעלה בין למטה הם גוברים וממתקת הדינים.

ועוד מן הדא כי יש הפרש בין זיווג דז"א לזיווג דיסוד וכל הו"ק בר מן הזעיר עם המלכות נקראים בשם בשר וחלב שהיא בסוד בשר מבשרי והם בסוד החלב, והתורה אמרה לא תבשל גדי בחלב אמו ואמרו חכמים דרך בישול אסרה תורה והוא הזווג שאז הכל אסור אף כי יתן בתחלה החלב ואחר כך הבשר, אם כן לפי זה ממנו נקח שיש לאכול החלב

ואחר כך בשר שהחלב הוא בסוד יסוד והוא אינו נותן טעם משלו אפס מאשר הוא מאסף תחלה מכל המחנות ושולח אמרתו אר"ץ.

ורמז זה יתקומם בענין הגשמי לאכול החלב בראשונה ופנה למעלה להכין את היסוד ולסעדו ושוב באוכלו הבשר אחריו צדיק חונן ונותן לבשר מבשרו מאשר אסף באסמו, אבל בהאכל הבשר בתחלה והיסוד עדיין לא אסף מו"ק מי יתן לו וקרוב להאחז בו הדינים חס ושלום, כי על כן לרמז זה יש להמתין שש שעות אחר הבשר רמז לקיבוץ מו"ק, אכן החלב אחר הבשר החלב ההוא אי אפשר להיות מיסוד הקדושה כי עדיין לא אסף מו"ק אם כן החלב ההוא איננו מצד הקדושה חס ושלום ולכן אסור, אבל במים שה"ס זווג תפארת שמה לא יש הפרש בין לפני הבשר ובין אחר הבשר שהז"א הוא לעולם מוכן.

ועוד אשכילך דבר בזה כי הנה עיקר הסיגים של חלב דם צחצוח הדם כי על כן צריך הדחה במים אחר החלב לאכול הבשר, והרמז בזה להסיר אותם הצחצוחים בחינת הדינים ולהשאיר החלב נקי שהיא בסוד הטפה סלת ברורה מתוך פסולת ובהאכל הבשר סוד הנוקבא אחריו הוי מין במינו, אמנם בבשר ואחריו חלב לא יתכן תקון זה להסיר הדינים והחלב ההוא הוא בסוד טפה דלא אתבררת והוי מין בשאינו מינו.

וזה לשון התקונים דף ל' ע"א, קם ר"ש פתח בקלא סגיא ואמר אליהו אליהו נחית הכא ברשותא דמארך ואנהיר עינוי דאלין סבין בהאי מלה דלא ייתון למיכל בשר בחלב אדהכי הא אליהו קא נחית ולא אתעכב אמר בוצינא קדישא והא רזא דא איהו רזא דלא תחרוש בשור ובחמור יחדיו כד בוכרא דאיהו ישראל עמודא דאמצעיתא לא אתיין ליה לבית ה' חלב אתערב בבשרא וגרמין לאתערבא שור בחמור ודא איהו כלאים מין דלאו במיניה וכו' ע"ש ותבוננהו.

אחר אכילת הגבינה ידיח פיו במים

מו. ואחר אכול הגבינה יש להדיח פיו במים ולשתות גם כן מיד מים וישרה פתו ביין ויאכל וישתה היין ויש בו מהכוונה למתק הגבורות בחסדים והוא תקון נפלא, כן נראה לפי מיעוט השגתי.

להימנע מאכילת בשר אחר גבינה קשה

מז. וכשהרצתי הדברים לפני רבותי אמרו יישר, אבל שמעתי מפי זקני הרב ז"ל שקיבל מפי מגידי אמת שראו את רבינו האר"י ז"ל שלא היה אוכל בשר אחר גבינה קשה וירא שמים יצא את כולם, [243] נקוט מהא שלא יתבטל מעונג שבת ויאכל מאכל החלב ואחריו הבשר ויעשה תקון למעלה ככל אשר ביארנו.

פרטי דינים במאכלי השבת וענין טעימתן

מח. וכתוב בספר החסידים סימן תתס"ו שאם שלחו לו דבר שיאכל בשבת אסור לאוכלו בחול, ועוד כתב בסימן תרס"א שמי שיש לו מזון שתי סעודות ואם יחלקם לשלשה לא יהיה לו לכל סעודה לשבעה מוטב שיאכל שני סעודות לשבעה.

מט. ויזכור ולא ישכח לסעוד מתבשילי השבת כמו שכתבנו כי הוא משפ"ר תקוני סעודה זו בסוד אשר חכמים הגידו משל לבת מלך שהריחה ציקי קדירה, תאמר גנאי הוא לה לא תאמר נמצאת מצטערת מה עשו לה עבדיה הביאו לה בחשאי והיינו הדוגמא לתבשיל של שבת, שבת מלך עתה מריחה אותו ולכן ראוי לטעום כי בזה יהיה מטעים לכלה מן התבשיל עליון המתבשל לצורך שבת ואין זה ציקי קדירה, ואיש המשכיל יתבונן בכוונה זו בשנו"תו את טעמו עתה בסעודת הלילה ובערב שבת.

הכועס בשבת מסלק הנשמה יתירה

נ. ומצוה רבה להיות כל איש שש ושמח על שלחנו ולהשליך חבור עצבי"ם אשר בקרבו ויגיל וישמח בזה אשר בידו לתקן וליישר הכל, וינהג עם בני ביתו בשמחה ובטוב לבב וירחיק ממנו מצו"ת שוא ומדוחים כמו שאמרו בזוהר, [244] בהאי יומא אתנשי כל רוגזא וכל צערא וכל דוחקא מכל עלמין בגין דאיהו יומא דהלולא דמלכא דנשמתין אתוספן כגוונא דעלמא דאתי, וכן בפרשת ויקהל [245] ובההוא נשמה יתירה נשיין כל עיצבא וחימתא ולא אשתכח בר חדווא לעילא ותתא.

וביותר צריך כל איש ישראל להרחיק ממנו הכעס כל הימים והרבה יותר מאד בשבת רב הקדש כי יגדל הכאב מאד וכמו שאמרו בתקון מ"ח ז"ל, זכאה איהו מאן דנטיר דירה לשבת דלא אתקרב תמן עציבו דטחול וכעס דמרה דאיהו נורא דגיהנם דעלה אתמר לא תבערו אש בכל מושבותיכם והכי איהו ודאי דכל מאן דכעיס כאילו אוקיד לנורא דגיהנם ע"כ.

נא. ואזהרה זו שמענו אחר מאמר וביום השביעי יהיה לכם קדש וסמיך ליה לא תבערו אש, והכוונה על הנשמה היתירה הבאה מן הקדש, והזהיר על המלאכה ואמר כל העושה ב"ו מלאכה כלומר עודנו עמו הקדש ההוא יומת, ואחר כך הזהיר על הכעס לא תבערו אש כדי שלא יסתלק מאיתנו התוספת משבת ממולח טהור קדש, ואף שעל ידי איזה חטא שיהיה יסתלק ממנו הנשמה יתרה, לא ראי זה כראי זה שעל ידי הכעס מסתלק ממנו הכל נפש רוח נשמה ונשמה יתירה ומבית ומחוץ אורו יחושך וכמו שאמרו בזוהר תצוה, [246] ואף על גב דכמה מסאבין אינון דא שנייא מכלא וכלא סאיב גופא מגו ומבר

ונפשא כלא מסאב ושאר מסאבי דעלמא לאו איהו אלא גופא לבר בלחודוי בגין דע"ז ממש שרי בגוויה ע"כ.

והוא דומה לאיסור עשיית מלאכה שאמרו הראשונים שאף על פי ששמירת שבת הוא בשלשה דברים עם כל זה אינו חייב מיתה וכרת כי אם על ידי עשיית מלאכה יען כי אז מסתלק ממנו גם הנפש יתירה ולא נשאר בו שום קדושת שבת כי על כן נאמר כל העושה בה מלאכה ונכרתה הנפש ההיא וכו', וכן בדומה לו עון הכעס כי טורף נפ"שו באפו דעקר נפשיה בגין רוגזיה וכל זה ביתר הימים, ולפי זה הכועס בשבת מסתלק ממנו גם הנפש יתירה ולכן השוה הכתוב שניהם יחדיו לא תעשה בו מלאכה לא תבערו אש.

תוכחה בפגם הכעס ע"פ ס' ראשית חכמה

נב. ובפגם הכעס כתב החסיד בשער הענוה שהוא משל לאחד שחילה פני המלך לבא לדור עמו והמלך ברוב ענותנותו נתרצה לו ויבא אל ביתו, לימים עשה מעשים מגונים לפני המלך עד שהמלך קץ בו וינס ויצא החוצה, הנה באמת האיש ההוא עז פנים בעשותו מעשים אשר לא יעשו לפני המלך ויגרשהו וילך כי לא עצר כח הסבל לסבול מעשיו המגונים.

כן הדבר הזה כל תפלותינו ותורתינו ומצוותינו הכל כאשר לכל להמשיך השכינה שתדור עמנו במקומינו כמו שנאמר ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם, והנה משכן המלך הוא בלב נשבר ונדכה והכועס מגרש קדושת השכינה שהיתה דרה בקרבו.

והמשל הזה הוא מוסר לכל העונות שעושה האיש הישראלי שהם סרחון הקליפה ומגרשים השכינה ממנו, ועין המשכיל ישא קל וחומר, אם בימות החול אמרו כך כל שכן בשבת שהאם רובצת על הבנים ותבא לפרוס סוכת שלום עלינו כמו שאמרו בזוהר דהאי סוכת שלום פרישת גדפהא עלנא ועלייתה יותר מעולת התמיד בשבת, שיגדל הכאב מאד בפוגמו בכעס ואין שכינה חשובה כנגדו.

נג. ובתקון כ"ד אמרו עוד ז"ל, ובשבת גיהנם לא שלטא בעלמא ולא ממנן דיליה ובגין דא מני לישראל לא תבערו אש בכל מושבותיכם ביום השבת ואי בר נש אוקיד בשבת אמר קודשא בריך הוא אנא הויתי מכבה לנורא דלא אוקיד ואתון מוקדין ליה אתון תתוקדון בגיהנם בגין דא לא תבערו אש בכל מושבותיכם ואפילו בגופא ומאי ניהו גיהנם בגופא כבד דביה מרה דאיהו גיהנם סם המות דאל אחר חרבא דמלאך המות ועליה אתמר ואחריתה מרה כלענה חדה כחרב פיות וצריך דלא יתער עציבו וקטטה מסטרא דטחול אלא דתהא לב נטיר מכלהו וכו' וצריך לקבלא אושפיזין דאינון מלאכים עולימן דנשמ"ה

יתירה דאיהו שכינתא עלאה ונפ"ש יתירה דאיהי שכינתא תתאה ואושפיזין דנחתין עמה ע"כ.

ומושל ברוחו ישית אל לבו את כל הקורות אותם ויהא ארך אפים רב תבונות ולהיות מעביר על מדותיו וענות צדק בתכלית, וילמוד ממדותיו יתברך שהוא מאריך אפו לפושעים וחטאים שבגיהנם שאשו שובת ובטל בשבת ובכן סרו מהר המצה ומריבה מקרב ביתו, וגם ירווח לו זה שבמדת הענוה שיקנה ביום השבת שהוא שורש לכל הקדושות ימשיך לכל הששה ימים.

אזהרה על המחלוקת בין איש לאשתו ובסוד השלום

נד. ודע שיש שדים ממונים על זה כשרואים מחלוקת בין איש לאשתו אז הם מעוררים המחלוקת ביתר שאת עד שתהא שלהבת עולה מאיליה, ואמרו באגדה [247] שהיה מעשה בר' מאיר שנתארח אצל בעל הבית אחד והיו בני ביתו והאיש והאשה מתקוטטים תמיד בכל ליל שבת ושהה שם ר' מאיר שלשה שבתות זה אחר זה ועשה כל ליל שבת שלום ביניהם ואחר כך שמע ר' מאיר לאותו שד בוכה ומתאונן לאמר ווי ווי דאפיקתיה ר' מאיר מהאי ביתא.

נה. ויסתכל האיש המשכיל בסוד איש ואשתו במקום רמיזתם למעלה שהמה רמז סוד הכרובים העליונים ובהיות ביניהם שלום הם מרכבה למקום העליון שמדת שלום הוא המייחד אותם ואם אין ביניהם שלום אויה להם אהא עליהם שמראים פירוד, ואם רע ומר הדבר הזה ביתר הימים גם הוא יגדל בעונשו בשבת שלום שבו עיקר ייחודם ומקשה לבו יפול ברעה חס ושלום.

ואף מן המושכל תבוננהו שכל תכלית השבת הוא להשרות השכינה בינינו ואיך ולמה תהפך עליך בלהות להיות לך קטטה עם אשה אשר אהבת אשר הוא יתברך יטלנו חלקו י' מן איש וה' מן האשה והאש על המזבח תוקד בו לא תכבה, שם הרגיעה לה לילית ומצאה לה מנוח ותעל הארבה.

הרהורי דברים להרחיק את הכעס

נו. ואיש תבונות יישר ללכת לקדש עצמו ביותר להיות כאיש אשר לא שומע ואין בפיו תוכחות וישית אל לבו כי קנאין פוגעין בו לחלל את מקדש ה', ואם בעל נפש הוא בהגיעו לידי עמל וכעס וקטטה תכף ומיד יסתכל כי דוב אורב בצידו לעורר הדברים ההם לקלקל השורה דרך הקדש ולהפילו מאיגרא רמא לבירא עמיקתא בהצית כאש קנאתו בו, אז השמר פן מנסה ה' אותך הישך עומד בקדושתך ולא תפרוק עולו מעל צוארך.

ובכן בתת הדברים האלה על לבבך אתה תאזור מתניך והתחזק והתאמץ לעמוד נגדו כאיש גבור כובש את יצרו ואל תפן אל און, וחילים תגבר ברוב ששונים ולהרבות עוד כל מיני שמחות ולא תתן מקום לנוח שמץ עצב דבר בלבבך, רק מאז באת והגעת אל מקום תת חיל ועזוז בגבול הרשעה, שנס עצמך בכל עוז ותעצומות לעלוז בה' אלהיך ולא תפנה ימין ושמאל, ובכן גחלים אתה חותה על ראשו והכנעני אז בארץ.

עיקר הכעס נמשך מדיבורי חול בשבת

נז. ורוב הכעס והקטט הוא נמשך מרוב דברים וברוב דברים לא יחדל פשע ועבירה ומצה ומריבה כנהוג בדורות אלו ברבת מבני עמינו אשר אמרו ללשוננו נגביר בשבתות ה' בסרח העודף על יתר הימים ונשתכחה תורת ודבר דבר אשר משם למדו חכמים שלא יהא דבורך של שבת כדבורך של חול [248] וכרובם כן פשעו לערב קדש בחול וחול בקדש, וכבר בא אזהרת הדבור וחומר שבו בפרק א' אף על פי שמותר בימי החול אף על פי כן סיפרנו בשבחו למעט בדבורו מיעוט אחר מיעוט ככל האפשר עיין שם, ומשם יקיש המעיין חומר השיחת חולין בשבת ופגמו.

סוד איסור דיבורי חול בשבת

נח. ובזוהר פרשת ויקהל דף ר"ז אמרו שעל ידי שיחת חולין בשבת יצא מן הקדש פנימה לאתר דאלהים אחרים זה לשונו, כתיב אל יצא איש ממקומו מהו ממקומו תנינן ממקומו אתר דאתחזי למיהך ורזא דמלה ברוך כבוד ה' ממקומו ודא איהו מקום ודא איהו רזא דכתיב כי המקום אשר אתה עומד עליו וכו' ובגין כך אזהרותא לבר נש דקא מתעטר בעטרא קדישא דלעילא דלא יפוק מיניה ולא יפוק מפומיה מלולא דחול דאי יפוק מיניה קא מחלל שבת וכו' כל אילין חלולא דשבתא איהו אל יצא איש ממקומו דא איהו אתר יקרא דקדושה דא דהא מיניה אתר דאלהים אחרים הוא ע"כ.

הנה משם תתבונן חומר איסור דבור של חול בשבת לנוגע אל האיש הישראלי בעצמו, אך אמנה עוד יוסיף סרה לגרום בדבורו הקל להכניס חס ושלום גבול הרשעה בגבול הקדושה כמו שאמרו בזוהר פרשת אמור דף ק"ה ע"א ז"ל, אמר ר' יוסי לרבי יצחק ודבר דבר מה הוא ומה גריעותא הוא לשבת אמר ליה ודאי גריעותא הוא דלית לך מלה ומלה דנפיק מפומיה דבר נש דלית ליה קלא וסלקא לעילא ואתער מלה אחרא וכד אתער חול ביומא קדישא גריעותא איהו וקודשא בריך הוא וכנסת ישראל שאלו עליה מאן הוא דבעי חול הכא מאן הוא דבעי לאפרשא זווגא דילן עתיקא לא אתחזי ולא שרייא על חול בגין כך הרהור מותר מאי טעמא בגין דהרהור לא עביד מידי ולא אתעביד מניה קלא ולא

סליק אבל לבתר דאפיק מלה מפומיה ההוא מלה אתעביד קלא ובקע אוירין ורקיעין וסלקא לעילא ואתער מלה אחרא ועל דא ממצוא חפצך ודבר דבר כתיב ע"כ.

נט. ובזוהר פרשת בשלח [249] אתמר כדברים האלה ז"ל, ממצוא חפצך ודבר דבר הא אתמר בגין דההוא מלה סלקא ואתער אתערותא לעילא ומאן דאזמין אושפיזא ביה בעי לאשתדלא ולא באחרא תא חזי ההוא מלה דאפיק מפומיה סלקא ואתער אתערותא לעילא אי לטב אי לביש ומאן דיתיב בעינוגא דשבתא אסיר ליה לאתערא מלה דחול דהא פנים פגימו ביומא קדישא מאן דיתיב בהלולא דמלכא לא יתחזי למשבק למלכא ויתעסק באחרא ע"כ.

הנה זאת חקרנוה כן היא ממאמרים הנזכרים כי השח שיחת חולין בשבת מדמע חול בקדש וגורם להכניס טומאת הבל פיו למקום הקדושה והרי זה כעושה מלאכה בשבת באשר חומר איסור עשיית מלאכה הוא מטעם כי גורם להכניס הקליפה בפני הקדושה ומגיע עד השורש שנשמתו שורשת שמה ועל כן חייבו הכתוב מיתה לפי שגורם להכניס הקליפה ולטמא מקדש ה', לא כן ביוצא חוץ לתחום שאינו חב באחרים אפס לנפשו כי עוקר עצמו מהקדושה להכנס לאתר דאלהים אחרים ולפיכך לא חפץ ה' להמיתו ולא מרע אלא לנפשיה, אכן עונו ישא על כל פנים להתלבן אל מקום שורשו בקדושה כמו שכתב רבינו הקדוש האר"י ז"ל, וכן הדבר הזה בפגם הדבור כמעשה כמו שנתבאר ממאמרי הזוהר הנזכרים.

עונש הדיבור קשה יותר לתלמידי חכמים

ס. ותופשי התורה צריכים להיות נזהרים ביותר באזהרה זו ולקדש דיבורם מאד כאשר שורש נשמתם הוא נשא ורם ופגמם גם הוא ירום ונשא גבה מאד בעולמות העליונים, ובפרק כל כתבי אמרו, [250] רבי זירא הוה מהדר אזוגי דרבנן ואמר להו במטותא מנייכו דלא תחללוניה וכו', כלומר השמרו לכם פן לא תבואו לידי שיחת חולין על ידי שאתם זוגות זוגות, ואף כי גם רבים מעמי הארץ היו זוגות זוגות לא פנה אפס לזוגי דרבנן באשר לפי גדולתן תהיה קלקלתן וחטאתם כי כבדה מאד.

ביאור אמרם ז"ל מה הוא שבת מדיבור אף אתה שבות מדיבור

סא. וכבר צעק חמס חד עם דארעא לנגדי לאמר זו תורה חדשה כי בתורה לא הוזכר אפס איסור עשיית מלאכה כי לא האמין ברוח מינות שבו למאמרם של חכמים שדרשו ודבר דבר שלא יהא דבורך של שבת כדבורך של חול.

והשיבותי לו לפי דעתו לאמר האם אינך מאמין בדברי הכתוב המגיד בדבר ה' שמים נעשו כי המלאכה שלו היה הדבור, ואם כן כשאמר הכתוב וישבות ביום השביעי היינו

ששבת מהדיבור וממילא שגם כשציוה אותנו לנוח בו ציוה בדומה לו לשבות גם כן מדבור, ומיד נכנסו דברי באזניו והודה ולא בוש.

סב. והן הן דברי מכילתא, מה הוא שבת מדבור אף אתה שבות מדבור, ובזוהר בראשית דף ל"ב ע"א ביארו טעם סוד הדבר זה לשונו, תא חזי כל אינון עמיקין סתימין דנפקי מגו מחשבה וקלא נטיל לון לא אתגליין עד דמלה מגלה לון מאן מלה היינו דיבור והאי דבור איקרי שבת ובגין דשבת אקרי דבור דבור דחול אסור בשבת בגין דדבור דא בעיא לשלטאה ולא אחרא ע"כ.

סג. ומאנה הנחם נפשי איך נשתכחה תורה זו מישראל כעם ככהן ולמדו לשונם דבר דברים הדברים בימי השבתות יתר מאד על דיבור של חול באשר ביתר הימים לא ראו איש את אחיו בעול משא עסקם איש לדרכו פנו איש לבצעו מקצהו, והיה כנוח עליהם הרוח בשבת נועדו יחד בשיחה בטילה ויהי מושבם בית מועד לכל חי איש לא נעדר אשר לא יעבור תחת שבט לשונם.

והלואי לא יהיה בהן לשון הרע וספר גנות על ריעיהם או דברי חונף באמרי שקר וגניבת דעת כאשר פשתה המספחת הזאת ברבת מבני עמינו כאשר הודעתיך בכמה מקומות כי אמם של אלו אשר היא יולדת השבע תועבות אשר שנא ה' היא השיחה בטילה כי ממנה פנה ממנה יתד לבא אליהם וממנה היו כולנה כי על כן הטיבו אשר שנו חכמים בלשון המשנה, [251] שנים שיושבין ואין ביניהם דברי תורה הרי זה מושב לצים כי מהשיחה בטילה יתעתדו לליצנות וללשון הרע בלי ספק.

סיפור שמועות ודברי חדשות אסורין בשבת

סד. ורבים הורו היתר לעצמם לומר שסיפור שמועות ודברי חדושים הוא עונג להם ומותר לספרם כמו בחול, ואיני משכיל הוראה זו שיהא עונג שבת אמור בחלל קדושתו כי המדבר שיחת חולין בשבת הוה ליה מחלל מקדש ה' כמו שהתבאר מכמה מאמרים ומאין הרגליים לחלל מקדש ה' ושתחשב למצוה עונג סיפור השמועות, ומצוה הבאה בעבירה היא פגול הוא לא ירצה ואין ברעה למטה מנג"ע.

לקבל פני חכמים בשבת ויום טוב

סה. והנה חייבו חכמים לקבל פני החכמים בשבת ויום טוב בדברי שלום כדי להמשיך מזיו הארת פניהם כמ"ש הרב זלה"ה.

תוכחה למרבים שיחה עם קרוביהם בשבת

סו. ואולם עתה בדורינו זה נשתרבב מזה מנהג רע ומר כי ביום השבת הולכים כתות כתות לדרוש בשלום אוהביהם וקרוביהם וממנה פנה וממנה יתד לערוך שיחתם ביותר שעה או שתים ולא יזכרו ולא יעלו על לב מוראת קדושת שבת כאילו לא היה.

ולו חכמו ישכילו שאף שאלת שלום עצמו אמרו בירושלמי בדוחק התירו שאלת שלום בשבת, וכל שכן העורכים שיחתם בלי שיעור ומדה בבואם לדרוש את שלום ריעיהם אהוביהם כי איסור שבת ודאי רביע עלייהו.

ומי בער ולא ידע כי הנה מה שאין מתפללין בשבת אלא שבע ברכות הוא מפני שיום השבת הוא יומא דנשמתין ולא יומא דגופא כמו שאמרו בזוהר ויקהל, [252] האי יומא יומא דנשמתין ובגין כך משבחי בתשבחתא נשמת כל חי ע"כ ולכן אסרו חכמים לשאול צרכי הגוף, ואיך לא ישכילו לדון מכאן קל וחומר אם שאלת צרכי הגוף מאיתו יתברך אסור שיחת חולין על אחת כמה וכמה שתתאסר, ואני כבר דרשתי כל עון חומר הדברים האלה ופי אמלא תוכחות בקהל עדתי עד מקום שידי מגעת.

סז. וכל איש התמים שיש סיפק בידו למחות יאזור כגבר חלציו להזהיר לסרים אל משמעתו על הדבר הזה, ושלא יוועדו בשבת ריעים אהובים לשבת יחדיו בשוקים וברחובות קריה כמנהגם בחול באלו דברים שאין להם שיעור כי לא יוכלו להתאפק בהיותם נצבים יחד בלתי ערוך שיחתם כאשר הורגלו, אכן בהתבודד עצמם בחדרם יעשו סייג לדבריהם לעזוב הרגלם הרע וכולי האי ואולי.

ואף אותם שאינם בני תורה שאין שורש נשמתם רם ונשא כתופשי התורה ולא שוו בתוספת נפש רוח נשמה עמהם שאין הפגם רב בפגם הלשון בשבת כל כך כשל תורה מכל מקום דיה לצרה שלא זכו לקדושה רבה ואיך ולמה יפסידו גם המועט המאיר בנפשותם, ועל כיוצא בזה ציוו חכמים לאמר, [253] לעולם יעשה כל אדם עצמו תלמיד חכם פן עבירה תגרור עבירה ומשיחת חולין יכשלו בדברי משא ומתן ושחוק וקלות ראש וליצנות ולשון הרע ודברי שקרים וכזבים אשר כל הנה מסתעפות מהשיחה בטילה וממנה היו כולנה כאמור וראש הפעור עמל וכעס ממנה תהיינה קרנותיו.

סח. ואמרו ז"ל, [254] אמר ר' יצחק מאי דכתיב האמנם אלם צדק תדברון מה אומנתו של אדם בעולם הזה יעשה עצמו כאלם יכול אף לדברי תורה כן תלמוד לומר צדק תדברון, ואם כה אמרו ביתר ימי החול קל וחומר בעצם קדושת השבת אשר הוזהרנו בו בפרט הדבור ביותר, וכן תדין קל וחומר כמו שאמרו ביומא, [255] אמר רבא השח שיחת חולין עובר בעשה שנאמר ודברת בם ולא בדברים אחרים רב אדא בר יעקב אמר עובר בלאו

שנאמר כל הדברים יגיעים לא יוכל איש לדבר, ובשבת יוסיף על אלה איסור מוסיף ומקשה לבו יפול ברעה חס ושלום.

סגולת לשון הקודש ואיסור דברי חול בשבת אף בלה"ק

סט. וכתב מהרח"ו ז"ל, מורי ז"ל היה נזהר שלא לדבר בשבת אלא בלשון הקדש וכשהיה אומר איזה דרוש לחברים ה"י לפעמים היה מפרשן בלעז כדי שיבינו, וכן היה נזהר שלא לדבר דברי חול בשבת אפילו בלשון הקדש ע"כ, ואשריו לאדם שמרגיל עצמו לדבר בלשון הקדש אף בימות החול אשר אין ערוך אליו לקדש את הנפש היפה, ובסתרי תורה פרשת נח אמרו [256] ז"ל, קומטרא דהרמנא ממללן בלשון הקדש ומלאכי השרת אשתמודען ביה ולא הוו ממללין בלישן אחרא בגין כך כתיב ועתה לא יבצר מהם כל אשר יזמו לעשות וכו'.

ע. ואיש התמים ירגיל לבני ביתו ללמדם קצת הדברים המצטרכים אליו בלשון הקדש, ומכל מקום אם לא ישכילו מותר לדבר בלשון לעז המצטרך אליו כי בזה בודאי אין חילוק בין לעז ללשון הקדש, והכי משתמע מלשון הזוהר דקאמר דבור אסור הרהור מותר, דבור דכוותיה דהרהור קתני וכשם שבהרהור לא שייך למיפלג מלעז ללשון הקדש כן בדבור האזהרה שלא לשוח שיחת חולין רק המצטרך ובאותו המצטרך מותר לא שנא בלשון הקדש לא שנא ללועזים בלעז דומיא דהרהור דאין חילוק.

אלא שהרב ז"ל סגייה לחסידותיה דאף המצטרך דיבר בקדשו, אכן הבלתי מצטרך ומתירין אותו לדברו בלשון הקדש הרי זה מן המתמיהין כי מי פתי יסור לבבו ולא יבין דאדרבה בהרבות בדברים שלא לצורך והן בלשון הקדש נותן לפגם ומדמע קדש בחול וחול בקדש בסרח העודף בדבר אותם הדברים בלעז.

ואשרי אנוש ישית כל דברינו אלה על לבו והיו לטוטפות בין עיניו לקדש עצמו בתפארת השבת רב הקדש וישמור לפיו מחסום ככל האפשר לבלתי חלל את מקדש ה', ואין לך עונג גדול מזה לאשר ולקיים מצות בוראו ואין ברעה למטה מנגע עבור על מצות יוצרו ועושה נחת רוח ליצרו בשוחה עמוקה פי זרות.

עיקר התשובה תלויה בשמירת שבת

עא. וכל עוד שלא ישמור אדם השבת כהלכתו אף שיהיה בעל תשובה וצדיק וחסיד בכל מעשיו לא עשה ולא כלום כמו שנבאר בפרק שבת תשובה בס"ד כי הבעל תשובה צריך לקיים חבילות של מצוות לעומת העבירות כמ"ש ז"ל, ומי יוכל לזכור פרטי חטאיו באברים פרטיים כדי שיעשה באותם האיברים מצוות, או מי שחטא בעבודה זרה או לדברים שהם כעבודה זרה כמו כעס וגאוה והעלם עין מן הצדקה ומחליף בדבור ולשון

הרע שהוא גדול מע"ז ג"ע וש"ד שאם הוא בא לקיים חבילות של מצוות לעומתם יצטרך לקיים כל התרי"ג מצוות וזה מן הנמנע.

אכן על ידי שמירת שבת כהלכתו תעלה ארוכה למחלתו באשר הוא שקול ככל התרי"ג מצוות כמו שאמרו בזוהר יתרו [257] ז"ל, שקיל שבתא לקבל אורייתא וכל דנטיר שבתא כאילו נטיר אורייתא כלא וכתיב אשרי אנוש יעשה זאת ובן אדם יחזיק בה שומר שבת מחללו ושומר ידו מעשות כל רע אשתמע דמאן דנטיר שבת כמאן דנטיר אורייתא כלא ע"כ.

עב. וגם אמרו [258] שאפילו עובד ע"ז כדור אנוש מוחלין לו בשמירת השבת, ולפיכך ראשית כל בכורי כל למעשה התשובה הוא שמירת השבת כהלכתו, וביותר בפגם ברית הלשון לשמור את נפשו מאד ובכן ישוב ורפא לו, ואיך ולמה יסתגף הבעל תשובה בסיגופים קשים ומרים מאד ולא יסבול דבר קל כזה לשמור לפיו מחסום בשבתות ה' לקדש עצמו בקדושתה אשר היא תועיל לו עשר ידות מכל סיגופים הקשים אשר יעשה הנפש החוטאת לכל עון וכל חטאת באשר יש בכחו להועיל לכפר אפילו עובד ע"ז כדור אנוש והשביע בצחצחות נפשו, ודי בזה הערה לכל בעל נפש.

מתקוני השולחן לעסוק בו בדברי תורה

עג. וראוי לכל בעל נפש להיות שולחנו מלא דשן הנפש בשבת בדברי תורה איש איש כפי שיעורו, והוא אחד מעשרה תקוני השלחן אשר ביארו ברעיא מהימנא פרשת עקב [259] שצריכים להיות בפתורא בשבת ושם ביארו טעם הדבר וסודו ז"ל, שתיתאה למיהוי על פתורא דברי תורה דהכי אוקמוה מארי מתניתין שלשה שאכלו על שלחן אחד ולא אמרו עליו דברי תורה וכו' ורזא דמלה בגין דהא אוקמוה שלחן בצפון ואורייתא אתייהיבת מימינא לחברא ימינא דאיהו רחמי בשמאלא דאיהו דינא דאורייתא איהי יהו"ה מימינא פתורא אדני משמאלא וצריך לחברא לון וכו' ובגין כך צריך תלמיד חכם לזמנא עמיה למאן דישתדל בפתגמי אורייתא ע"כ.

ציון מאמרי הזוהר להגות בהן בסעודת ליל שבת

עד. ובסעודה זו של לילה יהגה בזוהר במאמרים הבאים בזוהר בסוד הלילה מפוזרים, ואסדר לך איזהו מקומן בעבור תשביע בש"ח צחות נפשך פעם בזה ופעם בזה עד שתגמור קריאתם.

בזוהר פרשת בראשית דף י"ד ע"א פקודא ארביסר וכו' עד סוף ע"ב, דף מ"ז ע"ב ויכל אלהים ביום השביעי עד דף מ"ח ע"ב אשרי העם שככה לו, בשלח דף ס"ג ע"ב א"ר יהודה בכל יומא ויומא וכו' עד דף ס"ד ע"א ובעלמא דאתי, יתרו דף פ"ח ע"א זכור את

יום השבת וכו' עד דף פ"ח ע"ב ביומא דשבתא, דף צ"ב ע"א זכור את יום השבת הזוהר והר"מ עד סוף צ"ב ע"ב בקדושי דקב"ה, תרומה דף קל"ה ע"א רזא דשבת איהי שבת וכו' עד דף קל"ו ע"ב זכאה איהו מאן דידע ברזין דמאריה, ויקהל דף ר"ג ע"א פתח ר"י אבתריה ואמר ויקהל משה עד דף ר"ה ע"א מתעטרין בגיניהון, פנחס דף רמ"ה ע"א אמר ר"מ הלל ושמאי וכו' עד שם זה השלחן אשר לפני ה', עקב דף ער"ב ע"א פתח ואמר והיה באכלכם עד דף רע"ד ע"א לארכאה יתיר.

תיקונין, תקון כ"א דף מ"ז ובגין דהות בקדמיתא למערבא עד שבת היא שקולה ככל אורייתא כלה (דפוס קושטנדינא דף נ"ו ע"ב), תקון כ"ד כולו, תקון מ"ז דף פ"ז ע"ב ברכה היא עד סופו. (דפוס קושטנדינא דף פ"ד ע"א וכו').

עה. הנה במאמרים הנכבדים האלה בם נתבאר כל סודי הדברים הנזכרים ונעשים משקידש היום ועד סדר הלילה, וכה היה דרך חסידים הראשונים לקדם פני יוצרם בכל מעשה עבודתם בתורתו של ר' שמעון ע"ה כי שם נגלו כל תעלומות מעשה עבודת היוצר ברוך הוא ואור תורתו מבריק ומבהיק עד להפליא לכונן מעשה ידי האיש הישראלי כאילו כיון כל תעלומי עומקן של דברים ואף אם לא ידע שכו"ל קריאתן זו היא הללן, ועל כן יאחז צדיק דרכם להגות במאמרים הנזכרים מידי אור שבת בשבתו פעם בזה ופעם בזה כאשר יוכל שאת עד שתתום קריאתם.

ובכל קריאתו עתה בסעודה זו יכוין שם מַצְפֵּצְ נקוד סמים כמ"ש הרב ז"ל.

אזהרה ליחיד שלא ילמד לאור הנר

עו. ואולם אם ישינים בני ביתו ואין איתו חבר לא הורשה לקרוא לאור הנר הוא לבדו שמא יטה ואמרו בגמרא פרק קמא דשבת [260] אמר רבא אפילו גבוה שתי קומות, ובברייתא הזכירו מעשה בר' ישמעאל בן אלישע שאמר אני אקרא ולא אטה ופעם אחת קרא וביקש להטות אמר כמה גדולים דברי חכמים שאמרו לא יקרא לאור הנר ורב נתן אמר שעשה מעשה וקרא והטה וכתב על פנקסו אני ישמעאל בן אלישע קריתי והטיתי נר בשבת ולשיבנה בית המקדש אביא חטאת שמינה.

ואף שבאדם חשוב שאינו רגיל להטות הנר בחול מותר, היינו שברור הוא שאין דרך להטות אבל מסתמא לא אמרינן כן דאיכא אדם חשוב שדרכו להטות בחול, וכן אמרו שם בגמרא שאני רבי ישמעאל שמשים עצמו על דברי תורה כהדיוט דמשמע שאף אדם חשוב לפעמים דרכו להטות.

עז. ושומר נפשו יזהר בזה שלא תהיה קריאתו מצוה הבאה בעבירה לפרוץ גדר שגדרו חכמים ולא יקרא כשהוא יחידי, ואפילו הנר סגור במנעול ואפילו בנר של חלב דמאיס

דלא פלוג רבנן, והוא הדין ביום במקום האפל דינו שוה ואסור אלא אם כן אשתו משמרתו או שהם שנים קורין בענין אחד שאם יבא האחד להטות יזכירנו חברו אבל בשני עניינים לא כמו שאמרו שם בגמרא.

בדין שמוש בנר שהדליק עכו"ם בשבת, ודיני אמירה לעכו"ם

עח. **ואם** כבה הנר עודינו עומד על שלחנו בשבת מותר לומר לשפחה ליטול נר דלוק כבר להביאו על שלחנו הואיל ואינו עושה רק טלטול הנר בעלמא כמו שכתב רבינו ירוחם ז"ל, אבל להדליק את הנר בשביל ישראל לית דין ולית דיין שיתירו ואסור אפילו למי שלא הודלק בשבילו.

עט. **וכתב** הטור סי' רע"ו שאם עשה הגוי בבית ישראל מדעתו מצי ליהנות מן הנר ואינו צריך לצאת משם, וכתב המרדכי פ"ק דשבת שאם היה נר בבית ישראל ובא גוי והדליק נר אחר מותר להשתמש לאורו בעוד שהנר הראשון דולק אבל לאחר שכבה הראשון אסור להשתמש לאור השני, וכן אם נתן שמן בנר הדולק מותר להשתמש עד כדי שיכלה השמן שהיה בו כבר ואחר כך אסור.

ואם אומר אדם לעבדו ולשפחתו לילך עמו והדליקו הנר, העלה הטור ז"ל שאף על פי שגם הם צריכים לו אין זה לצורך הגוי כיון שעיקר ההולכה בשביל ישראל, ונר שמדלקת השפחה כדי להדיח כלי האכילה לא מקרי לצורך ישראל ומותר להביאה לפניו ולהשתמש לאורה.

תוכחה למקילין באמירה לגוי בסעודות של מצוה

פ. **ואיש** התמים לא יאבה ולא ישמע לסברת המקילין באמירה לגוי במקום מצוה כמו סעודת חתנים ומילה שאין על מה לסמוך כי אם על פי סברה יחידית ורוב הפוסקים חלוקים על זה, וכן ראינו לגדולי ישראל האיתנים יושבים בחשיכה במוצאי שבת בסעודת חתונה עד הגיע עת וזמן שמותר לעשות מלאכה ולא התירו לומר לגוי במלאכה גמורה משום מצות שמחת חתונה, ומקשה לבו יפול ברעה תאכלהו אש לא נופח.

לשורר על השלחן בשבת

פא. **ונכון** להיות כל איש שור"ר בביתו על שלחנו באור השבת בשירות ותשבחות לעורר חבצלת השרו"ן לשיר בקול נעים וכמו שאמרו בזוהר פרשת תרומה, [261] שירין ותשבחאן מתערי רחימו עילא ותתא לאתקנא תקונין ולאתערא חדוה דהא בגין דא לואי מתערין באינון שירין ותשבחאן לאתערא רחימו וחדוה לעילא וכו'.

פב. **ובספר** החסידים [262] כתב ז"ל, ויברך אלהים את יום השביעי אין אנו יודעים במה ברכו אלא נלמוד ממה שקלל איוב את יומו וכל האמור שם נאמר להפך גבי שבת, כי

שם כתיב יקחהו אופל יחשכו ככבי נשפו יקו לאור ואין, מכלל שמה שבירך הקדוש ברוך הוא השבת היא אורה, שם כתוב אל תבא רנ"נה בו מכאן שיש לו לאדם לרון בשבת בשירות ותשבחות ע"כ, ויש ראיה לזה מדברי הרעיא מהימנא פרשת עקב דף רע"ב ע"ב ז"ל, ובשבת בכל מלוי צריך לאתוספא מחול על הקדש וכו' וצריכין לאתערא שירה וחדוה לפתורא לגבה וכו' ובהאי חדוה ותקונא גרמין דאשתארת שפחה בישא בחשוכה ברעבון בבכיה בהספד וכו'.

וכבר חברו הקדמונים וכל בעלי השיר פיוטים מיוחדים לזמר בשבת ומכולם לא ישרו בעיני אלא פיוטי בעל זמירות ישראל [263] דאית בהון קבלה אמיתית, והאיש המשכיל ישכיל בם שיש הרבה מהם שאין לומר בשבתות וימים טובים והוא סמך על עין המשכיל.

פיוט לג' סעודות שבת מהר"ם די לונזאנו ע"ה

פג. ואנכי נהגתי לשורר השיר הזה בשבת ערב ובקר וצהרים וזה תוארו.

מ קורא סתימא. ואבא ואימא. אבהן דעלמא. וכולהו נהורין.

נ גידין נהירין. לסטרין ועיברין. ופשטי נהורין. ומטו לאתרין.

ח ביבו ואחוה. רעותא וחדוה. כרובא בכרובא. דביקין חבירין.

מ קורא דמוחא. דאריק למשחא. למלכא משיחא. וטפין זעירין.

ד אמלי לשבת. דנהיר כלבת. ואשקי להאי בת. נדיבין וחורין.

י סודא דעלמא. דעייל בימא. ואפיק נשמה. ואיבין ופירין.

ל עמא דאומי. למפרק דבשמיה. רחיצין וקמיה. סגידין וזמרין.

ו שויין מנרתא. לדרום ומטה. במערב דביתא. לבנין דכורין.

נ שיהון קשיטין. ואינון קשוטין. ברוחין חדתין. ונפשין יתרין.

ז הירין למסדר. בשלחן דבסטר. דצפון תריסר. נהמי דעותרין.

א חידן לכלה. בליליא כלילא. וסבא דעילא. זמינא בשחרין.

נ הירו דענפין. דחפיין כטרפין. זעירא דאנפין. במנחה מיקרין.

ו חדאן בבשרא. דעוף או בעירא. ורואן בחמרא. ויינין נטירין.

ו טעמין טעימין. מתיקין נעימין. ושמנין ובוסמין. וריחין יקירין.

ע טיפין לבישין. עליהון לבושין. דדכיין כשישין. וכתלג מחוורין.

ש כינתא דחזיא. לאילין בניא. לעילא מעניא. ואמרה בשירין.

א נא היא שכינתא. דמלכא ושלטא. בעילא ותתא. ואנפאי נהירין.

כ לילא עשרה. דבי כל ספירה. ואנא עטרה. לצדיק וכתרין.
ו רוגזין ודינין. וסטרין חרנין. כבישין טמינין. בחורי דעפרין.
ו מלכי דמואב. וסרכי דעמון. בנוקבי תהומין. טמישין טמירין.
פ רידין פגימין. טרידין עקימין. שתיקין דמימין. חשיכין וקדרין.
ח שיבין כמתין. שביקין שביתין. עציבין כפיתין. כפינין תבירין.
ו מלכו כתבית. ושולטן יהבית. לעמא דרבית. כבנין ובוכרין.
ש אלתון אמלי. ורז לון אגלי. גניזין ומילי. דסתרא דסתרין.
ו ישרון בקודשאי. רחימין דנפשאי. ולבריה דישי. אעטר בעטרין.
ו אבני לקרתאי. והיכלי ודרתאי. ואשרי בדוכתאי. לעלמין ודרין.

והשיר הזה יסדו החכם הגדול הרב מנחם לונזאנו ע"ה ובחרתי בו לסיבות כמוסות אצלי, וראוי למשכילים לאחוז בשירו מידי שבת בשבתו.

תוכחה לאנשי לצון המשוררים בפיהם דברי נבלה

פד. והחכם עיניו בראשו להסתכל ששכינה למעלה מראשו ויהא יושב בצניעות ומעוטף בבגדיו לפני השלחן אשר לפני ה' בעומדו לשורר לכבוד יוצרו וכבר כתבנו למעלה מעשה רב בזה ע"ש.

ומשם תתבונן עונש אנשי לצון ביין משתיהם בלילי שבתות וימים טובים לשורר בשירי עגבים ודברי חשק ונבלות הפה לשבח היפה ביופיו וכיוצא מדברי השירים הצרים וצוררים את הנפש היפה, כי כמו ששירי התורה גורמים דבקות בשם יתברך כך השירים הפגומים האלו גורמים להפריד הנשמה מצרור החיים, ועליהם השכינה צועקת הסר מעלי המון שיריך וזמרת נבליך לא אשמע, והנשמה יתירה היא מר לה תחת אשר עיניתה לשמוע המון שיריו, אזן ששמעה שירי מלאכי עליון למעלה משבחין ומפארין ומקדישין ומעריצים את שם האל המלך הגדול והקדוש בקדושה יתירה תרצע עתה לשמוע שירי עגבים בדברי חשק ונבלות הפה ישתקע הדבר.

יזהר להשלים בשבת מאה ברכות בפירות

פה. ומצוה להרבות בפירות בסעודות שבת לברך עליהם, שבכל סעודה מצוה להוסיף שש ברכות על ידי פירות וריח כדי להשלים הי"ז ברכות החסרים בשבת ממנין המאה ברכות, וטוב לחלקם על השלש סעודות שבכל סעודה יוסיף שש ברכות ובכן יקל על האדם להשלימם ולא יטעה בחשבונו, וא"א מורי ז"ל נהג שלא לאכול הפירות בסעודות

שבת עד אחר ברכת מזון לברך עליהן ברכה אחרונה שבשבת מותר לגרום ברכה כדי להשלים מאה ברכות. [264]

וגם הוא היה נוהג להיות על שלחנו תמיד בשבתות תפוחים כי תפוח רומז לחקל תפוחין כשהיא מקבלת מחג"ת דז"א ממוזג מאמ"ש חיוור סומק ירוק כנודע, ובחינה זו ליל שבת זמנה ולרמז זה היה מעטר את השלחן בלילי שבת בתפוחים.

איסורי שבת השכיחים במיני אוכלין

פו. והאוכל פירות הצובעים צריך ליזהר שלא יגע בידיו צבועות בבגדיו או במפה משום צובע כמו שכתבו הראשונים ז"ל.

(**א"ה**, עיין בתשובות הרדב"ז סי' קל"א כתב להתיר שהרי מקלקל ומלכלך הוא ולא צובע ע"ש).

פז. ומיהו צביעות פיו וידיו אינו חושש שאין צביעה אלא בדבר הראוי לצבוע, וההיא דלא תעביר אשה סרק על פניה מפני שהיא צובעת שאני דכיון דדרך האשה בכך צביעה מתקריא כמו שכתב בספר יראים.

פח. וכתב המרדכי דאף דמותר להחליק האוכל בשבת ולא הוי בזה משום ממחק הואיל ואפשר לאכלו בלא זה, מכל מקום המחמיר במאכל תפוחים וכדומה שדרכו בכך תבא עליו ברכת טוב, ולפי מה שכתב רבינו ירוחם שאסור לקלוף שומים ובצלים כשקולף להניח הוא הדין אף התפוחים אסור לקלוף ולהניח דלא שרי אלא לאכול לאלתר וכל שמקלף לצורך אותה הסעודה מקרי לאלתר.

דיני התורמוסים בשבת

פט. ובגמרא פרק כלל גדול דף ע"ד, אמר חזקיה הבורר תורמוסים מתוך פסולת שלהם (פירש רש"י בורר ואוכלן מתוך הקליפה) חייב ופריך לימא קסבר חזקיה אוכל מתוך פסולת אסור ומשני שאני תורמוסים דשלקינן ליה שבע זמנין ואי לא שקלי ליה מסרח וכפסולת מתוך אוכל דמי, ופירש רש"י ואי לא שקלו ליה לאוכל מתוך הפסולת מתוך שהוא רך ונימוח על ידי שנשלק הרבה מסרח והילכך אוכל נמי כל זמן שמעורב בו הוי כפסולת, ומיהו אוכל הוא ומחמירין עליה למיהוי ההוא דשקיל כפסולת מתוך אוכל, ולפי פירוש זה צריך להזהר שלא לאכלן בשבת אלא אם כן קלפן מערב שבת.

צ. אמנם רש"י ז"ל פירש אחר דהיינו בירר תורמוסין מתוך פסולת, משלקום פעם אחת ממרקין ומערין אותן המים ובורר המתולעות שלהם וכן בכל פעם ופעם וזה בורר האוכל ומניח הפסולת ואם לא שלקי ליה מסרח גרסינן, הילכך משלקום פעמים ושלש חשיב ליה פסולת הואיל ואי שביק להו הכי דלא הדר שליק להו מסרחי וכשהוא

נוטלן מתוך שאר מינים גרועין המעורבים בהם כפסולת מתוך אוכל דמי דהנהו שאר מינים לא מסרחי דגמר להו בישולייהו בפעם ראשונה ושנייה.

וכן הרמב"ם פ"ח מהלכות שבת פירש פירוש אחר ז"ל, והבורר תורמוסים מתוך פסולת שלהן חייב מפני שהפסולת ממתקת אותם עמהם ונמצא כבורר פסולת מתוך אוכל וחייב ע"כ, והב"י ז"ל בא"ח סי' שי"ט תפס שיטתו כפירוש הרמב"ם עיין שם, והמחמיר הרי זה מן המתמיהין.

איסורי שבת השכיחים בעת הסעודה

צא. **וירא** אלהים יזהר שלא לאכול מפירות שליקט הגוי בשבת אפילו לעצמו, ואפילו אם ספק אם לקטן היום אסור כמו שכתב הטור סי' שכ"ה, ואף פירות שאין בם חשש מחובר אלא שהובאו בשבילו מחוץ לתחום אסורות.

צב. **והן** רבים עתה עם הארץ נוהגים בסעודות גדולות להעביר מהשלחן עצמות וקליפין כדי לעטר את השלחן בפירות, ולא פנו לדעת אם העצמות וקליפין ראויים למאכל בהמה שאם אינן ראויים למאכל בהמה אינן רשאין להעבירן שהן מוקצין אלא מנער את הטבלה והן נופלין, או שלא יגעו בהם ויגררו אותם על ידי דבר אחר דהוה ליה טלטול מן הצד, או כמ"ש הרא"ש שאם יש פת על השלחן מטלטלן אגב הפת שהם בטלים אגביה ואם לא יש אחד מכל אלו אסור לטלטלן.

(**א"ה**, עיין בשיירי כנה"ג סי' ש"ח כתב על דברי הטור אבל דבר שאין מאכל בהמה אסור וכו', מכאן נראה שאסור לטלטל קליפות הביצה שאוכלים ביום השבת דלא הוו מאכל בהמה, ונראה שמכאן נתפשט המנהג לרוב בני אדם לשבר הביצים תוך הכלים ונופלים שם קליפתן).

בדין ברכה בדברים הבאים לאחר הסעודה מבעל הלבוש

צג. **וכתב** בעל הלבושים סי' קע"ז על דברי הב"י שכתב ז"ל, דברים הבאים לאחר סעודה קודם ברכת המזון שהיה מנהג בימות חכמי הגמרא שבסוף הסעודה היו מושכים ידיהם מן הפת ומסירים אותו וקובעים עצמם לאכול פירות ולשתות, כל מה שמביאים לפניהם בין דברים הבאים מחמת הסעודה בין דברים הבאים שלא מחמת הסעודה טעונים ברכה בין לפניהם בין לאחריהם דהמוציא וברכת המזון אין פוטרין אלא מה שנאכל תוך עיקר הסעודה.

וכתב הב"י, ודין זה אינו מצוי בינינו לפי שאין אנו רגילין למשוך ידינו מן הפת עד ברכת המזון וכתב, גם בינינו דוקא בסתם סעודות אינו נוהג אבל בסעודות גדולות שרגילין שלאחר גמר האכילה מושכים ידיהם מן הפת ומסירין אותו מעל השלחן ומנקין השלחן

ועורכים השלחן בפירות ובמיני מגדים וקובעין עצמם לשתות אז גם הדין הזה נוהג בינינו וצריכים לברך על כל הדברים הנזכרים בין לפניהם בין לאחריהם ואין לסמוך בהם לא על ברכת המוציא ולא על ברכת המזון ואין העולם נזהרים בזה.

צד. ונראה לי שמפני זה נתפשט המנהג שבסעודות גדולות אחר שעורכים השלחן בפירות נוהגין להניח על השלחן קצת מן הפרוסות הנשארות בתוך הסעודה כדי שיהא נראה שעדיין לא משכו ידיהם מן הפת ולא יהיו נראין כמו מועלין בברכות, ולפיכך כל איש הירא והמדקדק יזהר בזה בסעודות גדולות לברך על הפירות לפניהם ולאחריהם כי ודאי משכו ידיהם מן הפת ואין דעתם לאכול עוד מן הפרוסות שהניחו כלום.

ראוי להניח השיריים על השולחן עד אחר ברהמ"ז וטעמו ע"ד הסוד

צה. וא"א מורי ז"ל לא הניח מימיו לסלק כלום מעל השלחן לא בחול ולא בשבת עד אחר ברכת המזון כי אמר שנצוצי הקדושה שבבהמה והפירות אינם עולין כי אם על ידי ברכת המזון שמברכים על השלחן ולפיכך אין להסירם משם עד שיברכו עליהן ושמה יהיו עד שיעלו, וחלילה להטיל אותם לכלבים לפני ברכת המזון אלא אם כן מאיס עליה להשאירן שם יאספם אליו תחת השלחן עד אחר ברכת המזון, והוא דבר נאה ומתקבל ואליו תשמעון.

פיוט האר"י לומר קודם מים אחרונים וסודו

צו. ואחר גמר סעודתו יכון עצמו לקראת אלהיו לברך על מזונו ולא יעבור מליטול מים אחרונים אף בשבת ויאמר.

י די אסחי אנא. לגבי חד מנא. לסטרא חורינא. דלית ביה מששא.

א זמן בתלתא. בכסא דברכתא. לעילת עילתא. עתיקא קדישא.

וביאור הדברים יושכלו מאליהם ואינן צריכים ביאור, עילת עילתא היינו הא"ס הגנוז בתוך ע"ק שנקרא גם הוא ע"ק כשהוא בתוך ע"ק נקרא אותו החלק בשמו כמ"ש הרשב"י באידרא נשא שחלק א"ס הנמצא בתוך עתיק יומין נקרא עתיק יומין ע"ש, וז"ש לעילת עילתא ע"ק.

מקראי קדש קודם מים אחרונים

צז. ואשר הוא משכיל בשפר הכוונה יכין לו לכוין קודם ברכת המזון שם יהו"ה יו"ד ה"י וי"ו ה"י העולים צ"ח וב' כוללים ק' ברכות שהמלכות מתברכת.

ולכן יאמר אלה מקראי קדש קודם ברכת מזון שראשי תיבות שלהם יה"וה יו"ד ה"י וי"ו ה"י.

י'ונתי בחגוי הסלע בסתר המדרגה הראיני את מראיך השמיעיני את קולך כי קולך ערב ומראך נאוה. ה'נצנים נראו בארץ עת הזמיר הגיע וקול התור נשמע בארצנו. ו'חכך כיין הטוב הולך לדודי למישרים דובב שפתי ישנים. ה'ביאני אל בית היין ודגלו עלי אהבה. י'שקני מנשיקות פיהו כי טובים דודיך מיין. ו'חכך כיין הטוב הולך לדודי למישרים דובב שפתי ישנים. ד'ודי צ"ח ואדום דגול מרבבה. ה'נך יפה רעיתי הנך יפה עינ"יך יונים. י'דיו גלילי זהב ממולאים בתרשיש מעיו עשת שן מעולפת ספירים. ו'חכך כיין הטוב הולך לדודי למישרים דובב שפתי ישנים. י'פה את רעיתי כתרצה נאוה כירושלים איומה כנדגלות. ו'חכך כיין הטוב הולך לדודי למישרים דובב שפתי ישנים. ה'נך יפה רעיתי הנך יפה עינ"יך יונים מבעד לצמתך שערך כעדר העזים שגלשו מהר גלעד. י'הי שם ה' מבורך מעתה ועד עולם, ואחר כך יאמר מזמור פ"ז שיר יסודתו בהררי קדש.

ברהמ"ז בשבת טעונה כוס אף ביחיד, וי' תקוני שולחן שבת

צח. ואחר כך אף שאין זימון שם יברך בכוס מלא ברכת ה' כי הוא אחד מעשר תקוני פתורא דשבתא כמו שאמרו בר"מ פרשת עקב [265] ז"ל, עשרה דברים בעי בר נש למעבד בסעודתא דשבת, **א**. נטילת ידים, **ב**. לתקנא תרי ככרות, **ג**. למיכל תלתא סעודתי ולאוספא מחול על הקדש, **ד**. לאנהרא פתורא בשרגא כמה דאוקמוה שלחן בצפון ומנורה בדרום, **ה**. כוס דויכולו, **ו**. למהוי על פתורא מילי דאורייתא, **ז**. לארכא על פתורא בגין דעניים ייתון על פתוריה, **ח**. נטילת ידים במים אחרונים, **ט**. ברכת המזון, **י**. כוס דברכה ע"כ, וגם כדי להוסיף שתי ברכות על היין להשלים המאה ברכות לא יעבור מלברך על הכוס מידי שבת בשבתו.

וגם לבאים בסוד ה' בתתם ב"ת עינם בו יוסיפו על המאורות שם י"ה אדנ"י כי ה' פעמים שם זה עם אהבת כללות שניהם המה יעלו למספר ב"ת, בת עין שמאל דעולימתא שפירתא דאית בה השתא עייניו ושם יו"ד ה"י וא"ו ה"י י"ה אשר ה' פעמים ס"ג וה' פעמים י"ה בהצרף עליהם עשר אותיות של ה' פעמים ו"ה עם אהבת כללות שניהם י"ה ו"ה המה יעלו למספר בת, בית עין ימין דרחל כאמור, וכה תכוין בפסוקים הנזכרים לעיל בעיני"ך יונים וכו', וגם עתה כשתטול הכוס בידך ותתן עיניך בו תאמר עיניך ברכות בחשבון וכו' הסבי עיניך מנגדי וכו', כי על כל אלה לא יעבור מלברך על הכוס להאיר עינ"י חכמי"ם בהלכ"ה, ומברך בלא כוס בהיות לאל ידו לעשות מגרעות נתן מצידו.

לכוין בברכת המזון ולאומרה בנעימה

צט. ושוב יצלח דברו בנועם קול לברך ברכת המזון, וכבר הארכנו בחלק הקודם בסוד הדרה וראוי להזהר בה ולכוין בה ולאומרה מלה במלה בנעימה קדושה, ואם יש לו ספר

בפניו להביט בו כדי שיוכל לכוין בו יותר ולא יסיח דעתו אחר עיניו בדברים אחרים מה טוב ומה נעים יופיו כי המכתב יעורר הכוונה מאד, ובפרט אחר אכילה ושתיה דשכיח מעט שכרות ואין מי יסובב כוונת האדם אל מה שיוציא בשפתיו אפס הצטיירות אותיות מחכימות ותתעוררנה הלבבות.

הנהגת ר' משה די קוריאל ע"ה להתפלל מתוך הסידור

קן. ואמרו על החכם החסיד מהר"ר משה די קוריאל ע"ה שהיה מחזר אחר סידור להתפלל מנחה, ושאלו לו תלמידיו למה לא היה מתפלל על פה תפלה קצרה זו, והשיב כי זה לו עשרים שנה קיבל עליו שלא להתפלל אפס מתוך הכתב.

קא. ואם כה אמרו בעמידה דלא שכיח שכרות כל שכן אחר הסעודה דודאי שכיח דבר מסובב נתיבות לשב"ת להשבית כוונתו, וכשם שבעמידה אינו רשאי לזוז ממקומו כך בברכת המזון לא יזוז ממקומו, ולא יאמר אותה לא שוכב ולא מוטה ואין צריך לומר כשהוא פרקדן אלא ישב במקומו באימה וביראה וכובד ראש ויפנה לבו מכל עסקיו לברך את אלהינו יתברך הזן את העולם כולו בחסדו הגדול וגמל עמו כל טוב.

וכן כתב הרמב"ם שלא יאמר אותה כשהוא מהלך ולא מוטה על צידו אלא יושב במקומו ומברך באימה וביראה, ובירושלמי [266] מצריך עטיפא וכן בדין לפי דברי הזוהר פרשת תרומה [267] ז"ל, כיון דמברך בר נש שכינתא אתיא קמיה והיינו דאמר ואכלת שם לפני ה' אלהיך וכו' וכיון דנטיל בר נש כוס של ברכה קודשא בריך הוא קאים על גביה ואיהו אצטריך לאתעטפא רישיה בחדוה ולברכא ע"כ.

מעשה בחכם ר' מרדכי מסכנות ע"ה בעת ברהמ"ז

קב. וא"א מורי ז"ל סיפר על החכם המופלג מהר"ר מרדכי מסכנות ע"ה, פעם אחת עברו אל ביתו שלשה חכמים גדולים על דבר מצוה ומצאוהו יושב על ברכיו ופניו כלפי מעלה וידיו פרושות ומברך ברכת מזון ומעוצם כוונתו לא שת לבו אל החכמים אשר באו אל ביתו ולא הרגיש, ואחר שהשלים הברכה קם על רגליו ואמר בואכם לשלום אל נא תשת כבוד תורתכם עלי חטאת כי הייתי מדבר עם קוני לנוכח, ושבחוהו חכמים.

מעלת ברהמ"ז ותוכחה למזלזלים בכוונתה

קג. ואם תתבונן היטב המצא תמצא ברכה זו ביתר שאת על התפלה, הן כי התפלה דרבנן מפי השמועה למדו ועבדתם את ה' אלהיכם איזו היא עבודה שבלב הוי אומר זו תפלה וברכת מזון מפורשת בתורה בהדיא ואכלת ושבעת וברכת את ה', ונוסף גם הוא כי נוסח התפלות כנסת הגדולה תקנום ונוסח ברכת מזון תקנה משה רבינו ע"ה ויהושע ודוד ושלמה ורבן גמליאל ובית דינו.

ומי בער ולא ידע גודל יקר תפארת בהלל ברכה זו לשית לבו אליה ולאומרה בכוונה יתירה כמו שביארנו באריכות בחלק הקודם, ופה הוספנו יתר ההערות כי קנאתי בהוללים האוכלים למעדנים בשבתות ובחגים ובמועדים קול צווחה על היין בדברי הבאי דברים הבאים שלא מחמת הסעודה ואוכלים את פת בגם בשובה ונחת, ובבואם להשלים נפשם בתפארת יקר ברכה זו אומרים אותה מתוך שחוק וקלות ראש מלה מזה ומלה מזה סירוגין סירוגין מה שיעלה במצודות זכרונם, ואין ספק כי גם קדושת היום שעליה הרבו מאכלם ומשתם לא יזכרו ולא יפקדו ולא יעלו על לב לעולם, בשגם בזה לא תחשב למצוה להם מהתענג ומכל לכבודה של שבת אחר שהשליכו זכרונה לטובה אחרי גוום שכרותם, אין ספק כי גדול עונם מנשוא יותר מכל העבירות החמורות ואין ברעה למטה מנג"ע כמו שאמרו בתקונים.

קד. ועתה אחי קורא נעים אל תשכח ואל תט מאמרי פי, הט אזנך ושמע דברי חכמים וחוס וחמול על כבוד יוצרך שלא יהא אנוש רימה המאכילך לגימת שעה גדול ממלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא הזן אותך ממעי אמך עד סוף עולמך להודות לו ולברך בשמו באימה וביראה ובכוונה יתירה אחר כל אכילתך, וביותר בשבתות ובחגים ובמועדים אשר שגבה ברכה זו מאד במהלליה.

יבאר תועלת הנשמה יתירה מברכת המזון

קה. וכתב ה"ר מנחם עזריה ז"ל דנצוצות הקדושה נפלו בחטא אדם הראשון אל תוך דומם צומח חי מדבר ומזון הרוחני מאותן הנשמות נצוצי הקדושה הוא מזון לנשמה והגשמי לגוף, ובימות החול אין לנשמה יתירה שום הנאה ונשמה דחול נהנית מנצוצי הקדושה אשר בתוך המאכל אבל אינו יכול לתקן נשמת שבת בזה, אמנם בשבת יורדת הנשמה יתירה ממקום עליון עולם האצילות ונהנית מעונג שבת ועם זה יש לה תוספת אור ונהנית מהמאכל מנצוצי הקדושה אשר בקרבם ומעלה אותן הנצוצות למעלה לעולם העליון ואלה הנצוצות עולות על ידי ברכת המזון שמברכים על המאכל בכוונה.

קו. וכתב עוד שבברכת מזון דשבת יש תוספת טובה עוד מביתר הימים, שבשאר הימים אמרו בזוהר שעל ידי ברכת המזון אתהני שכינתא מגו אילין מילין דסלקין מגו שבעא דגרמין לעורר שפע על השכינה שבתחתונים, ובברכת המזון דשבת על ידי הנשמה יתירה אשר בתוכנו שמברכת עמנו הברכה על המזון יש לנשמה יתירה זו כח בברכותיה להוריד שפע מעתיקא קדישא דכל עתיקין להמשיך השפע משם על השכינה, וזהו סוד עונג שבת שהוא לעדן הנשמה יתירה שתעשה בעצמה מצוה רבה לכבוד השכינה דהיינו

מצות ברכת מזון מצוה שאינה נוהגת בעליונים כלל והעולם בכללו מתברך בזכותיה כל ששת ימי המעשה.

בדיני אמירת רצה וטעמו, ונוסח ברכת רחם

קז. ואיש התמים ישית לבו על כוונה זו ויתאמץ בכוונתו בה מאד ויהא זריז ונזכר להזכיר בה קדושת היום ברצה והחליצנו כי רבה היא מאד לעתור ולרצות שישלפנו ויחליצנו מהנהגת מטטרון השולט בימי החול ויהא עתה בשבת הנהגתנו על ידי המקום ברוך הוא כאשר ביארו בזוהר פרשת נח דף ע"ה בסוד וביום השבת יפתח והעתקנו לשונו בפ"ב דר"ח ע"ש.

ובזוהר פרשת תרומה דף קס"ט ע"א ביאר עוד בסודו ז"ל, ובשבת דלא אשתכח דינא למיהוי נצח והוד כלל חסדים אומר רצה והחליצנו למיהוי תרוויהו חסדי דוד הנאמנים ועל דא ואל תהי צרה ויגון וכו' דהא רצה ומודים אינון חסדי דוד ע"כ.

קח. ואם לא אמרו מחזירין אותו דדווקא ביום שאינו חייב לאכול פת כדי שיתחייב לברך ברכת המזון ולפיכך אם לא הזכיר של ראש חדש אין מחזירין אותו, אבל בשבת שחייב לאכול פת כדי שיתחייב לברך ברכת המזון מחזירין אותו להזכיר של שבת, ואם נזכר קודם שהתחיל הטוב והמטיב אינו צריך לחזור לראש ויאמר ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם שנתן שבתות למנוחה לעמו ישראל באהבה לאות ולברית ברוך אתה ה' מקדש השבת, ואם אינו יודע נוסח ברכה זו יחזור לראש.

קט. ויש מדקדקים שלא לומר בשבת רעגו זננו שהוא לשון תפלה ובקשת צרכיו ואומרים רועגו זוננו שהם בלשון תואר, ומעולם לא חשתי על זה כי מה נתקן בשאר נוסח הברכה כי כולו מלא תפלה וטופס ברכה אחד הוא חול ושבת.

לשייר בליל שבת מכוס ברהמ"ז ומן הלחם ע"ג השולחן וסגולתו

קי. וכשישתה כוס של ברכה בסעודה זו לא ישתנו כולו אלא ישאיר ממנו ברכה לבקר, ומדברי הזוהר פרשת יתרו [268] דקדקתי שיש לסדר ערך לחם חדש בליל שבת אחר הסעודה על השלחן וכל יום השבת כולו, שאחר שביארו ערך השלחן לצורך הלילה זה לשונו, ובגין כך מאן דאיהו בדרגא דמהימנותא בעי לסדרא פתוריה בלילא דשבתא בגין דיתברך פתוריה כל אינון שיתא יומין דהא בההוא זמנא אזדמאן ברכאן לאתברכא אכל שית יומין דשבתא וברכאן לא אשתכחו על פתורא ריקניא ועל כן בעי לסדרא פתורא בליליא דשבתא בנהמי ומזוני ע"כ, חזר עוד לקמיה ואמר ובגין כך בעי לסדרא פתוריה תלת זמני מכד עייל שבתא ולא ישתכח פתורא ריקניא ותשרי ברכתא עליה כל שאר יומי דשבתא וכו'.

הנה על כרחך לומר דחדא לעיקר כבוד שבת שהוא ההכנה מבערב לסעודה וחדא לאחר הסעודה אשמועינן (א"ה, ועיין זוהר פרשת תרומה דף קנ"ה ע"א וסיים שם, ובגין שלחן דא אית ליה לבר נש לנטרא רזא דשלחן דיליה בכל אינון גוונין כדקאמרן ע"ש) כדי להשאיר ברכתא עליה כל שאר יומי שבתא, ויהיה זה התעוררות לשלחן העליון להסתפח בנחלת ה' לחם מן השמי"ם להשפיע לתחתונים בשאר הימים ותהיה מליאה בהשפעה ובטובה ויחוד כל יום השבת.

יבאר טעם ההיתר לשייר פת בשלחן אחר סעודת שבת ודעת הט"ז בזה

קיא. וכל המסדר שלחנו בזה הענין השלחן העליון ישפיע עליו מלחם השמים, וכל שלחן שהיא ריקנית בשבת לא תחול עליו ברכה שלא תחול ברכה על דבר ריקן כנזכר שם בזוהר, ואם חשו חכמים משום העורכים לגד שלחן לא חשו אלא בחול אבל לא חשו בזה בכבוד שבת שיש במה לתלות טעם לדבר.

קיב. (א"ה, אף כי לכאורה קשין הדברים שלא נתנו חכמים דבריהם לשיעורין לאסור לערוך בחול ולהתיר בליל שבת, אחר החיפוש מצאתי און להרב המחבר בט"ז י"ד סימן קע"ח ז"ל, יש מקומות נהגו לערוך וכו' בלבוש כתב שמטעם זה יש לאסור אותו המנהג שנוהגים מקצת בני אדם לערוך השלחן בליל שבת אחר ברכת המזון בפת שלם כל הלילה עד סעודת שחרית שנתפשט מחק העורכים לגד שלחן, ולא נהירא לפע"ד דדווקא בלילה שקודם המילה שעושים כן למזל התנוק יש בו שייכות העורכים לגד כי גד הוא לשון מזל מה שאינו כן בליל שבת שמניחין השולחן בפת לחם משנה והוא בשביל כבוד שבת שכבודו בלחם משנה אין בזה משום מזל ואין בו איסור כלל דהא גם קודם מיד כשמוציאים אותו מן התנור מניחים אותו על השלחן משום כבוד שבת עכ"ל, והנאני ע"כ).

לברך על הדס אחר ברכת המזון

קיג. וכתב הרב ז"ל, אחר הסעודה תחזור להריח באגודת הדס ולא תריח בלתי ברכה ותאמר אחר כך זכור ושמור בדבור אחד נאמרו עכ"ל.

בדיני היסח הדעת בברכות

קיד. והוצרך הרב לומר ולא תריח בלא ברכה משום דקיימא לן בנכנס לחנותו של בשם שהיה נכנס ויוצא נכנס ויוצא מברך על כל פעם, וכתב הטור והמרדכי דהיינו דווקא שלא היה דעתו לחזור אבל אם היה דעתו לחזור לא יברך והכא כיון שדעתו בשעה שבירך על ההדס בראשונה להריח עוד הפעם אחר הסעודה סלקא דעתך שלא יברך, על כן השמיענו הרב כאן ולא תריח בלא ברכה דההיא דחנותו של בשם היינו שהיה

דעתו לחזור לאלתר ולא חילק בין ביאה לביאה דלא אסח דעתיה אבל הכא שהיה הפסק סעודה ושיחה בנתים צריך לברך עוד הפעם.

והכי קיימא לן בשחיטה שאם רוצה לשחוט הרבה צריך להזהר שלא לדבר בין שחיטה לשחיטה בדבר שאינו מצרכי השחיטה, ואם דיבר צריך לכסות דם שחיטה ראשונה ולברך פעם אחרת על השחיטה, ואף שיש אומרים דשיחה בין שחיטה לשחיטה לא הוי הפסק, דעת רוב האחרונים דשיחה הוי הפסק וצריך לחזור ולברך וכל שכן הכא דאיכא הפסק בכמה דברים.

קטו. וכבר ראיתי מי שרצה לתקן זה לגמור בדעתו ולכוין שלא לצאת בברכה ראשונה דהשתא לכולי עלמא בהפסק סעודה בנתים תו לא מהניא ברכה קמייתא ואזדא לה, ולא מסתבר לי שאם בא לחוש לשלא יהיה ברכתו לבטלה למה לא יחוש גם כן לברכה שאינה צריכה דכל שיכול לפטור עצמו בברכה אחת הוי ליה ברכה שאינה צריכה וכמ"ש הפוסקים ז"ל, ולע"ד אין בזה שום פקפוק ולהכי אשמועינן רבינו זלה"ה ולא תריח בלא ברכה מה שלא הזכיר מזה בריח של קודם הסעודה, ומותר להחזיר אותן למים ובלבד שלא יהא בהם ענבים שנפתחים מלחלוחית המים.

ציונים והערות לפרק ח

232) פסחים דף ק"א ע"א. 233) זוהר פנחס דף רמ"ד ע"ב. 234) זוהר תרומה דף קמ"א ע"א. 235) שבת דף קי"ח ע"א. 236) זוהר יתרו דף פ"ח ע"א. 237) פסחים דף ס"ח ע"ב. 238) שבת דף קי"ז ע"ב. 239) זוהר בראשית דף מ"ח ע"ב. 240) שבת דף קי"ט ע"א. 241) והעיר בזה ר' ש. קרביץ שליט"א כי מתיבת ועוד עד סוה"ד לכאו' הוא חוזר לדברי המחבר ואינו מדברי מהריט"ץ מאחר ובתשובות שלפנינו אין זכר לסברא זו להתיר דבר צף {ע"ש סי' ר"ג}, אלא דשקו"ט התם משום שאין דרך מלאכת ברירה בלח כ"א ליתנו במשמרת ושם חושבין דרך הברירה ליטול האוכל מן הפסולת ולא להיפך שהרי הנטילה מתייחסת למה שנופל מהמשמרת ולא לפסולת המשתיירת בה משא"כ בברירת דבר יבש שדרך לברור הפסולת מן האוכל, וע"כ צידד המהריט"ץ להתיר הוצאת הצרעה מהמשקה מאחר ובדבר לח חשיבא נטילת הפסולת מן האוכל כשינוי מדרך המלאכה, ונמצא לפ"ז דסברא זו שהזכיר החמ"י דבדבר צף ליכא ברירה משום דהוי כברור ועומד הוא ממה שחידש מסברא דיליה ועל כן ציין שם החמ"י תיבת ועוד כו', ועי' באה"ט ריש סי' שי"ט שייחס סברא זו למהריט"ץ, ואין ספק כי מקורו של הבאה"ט לדברי מהריט"ץ הוא ממה שציטט מספר חמ"י כיון שבשו"ת מהריט"ץ אין זכר לסברא זו. 242) על דקדוק המחבר בדברי הרע"מ יעוין ביד אהרן שכתב כמו"כ, ועיין מש"כ ר' יוסף מולכו מח"ס שלחן גבוה בספרו אהל יוסף סי' מ"א מהל' נדרים לענין חכם אחד שנהג להימנע מאכילת בשר אחר גבינה כל אותו היום ושאל הימנו התרה אחר ראותו דברי הרב חמדת ימים, והכריע שם האהל יוסף כדברי החמד"י ואף הפליג בשבחו וכתב שם בזה"ל, אבל האידנא בהגלות נגלות אור הגנוז מהרב

חמדת ימים כו' ואילו היה יודע שרב אחד מוסמך ובקי בחדרי הזוהר שהוא ז"ל העיד בנו שלא כיוונו חכמי הזוהר וכו' ועכשיו שנתגלה לנו אור מופלא מהרב המוסמך בנגלה ובנסתר ולו נתכנו חמשים שערי בינה ושערי קבלה וכו' ודאי מנהג הראשון בטעות היה כו', אבל יעוין בשו"ת הרמ"ז החדשות ובככר לאדן להחיד"א סימן ה' אות ח' וכן בשיורי ברכה יור"ד סי' פ"ט אות ז' שהעמידו דברי הרע"מ בתבשיל בשר אחר גבינה ולא בבשר ממש, וע"ע בשו"ע או"ח סי' קע"ג וביור"ד סי פ"ט ס"ג, ולעיקר דינא מה שהכריע המחבר כאן להיתר ולמצוה באכילת בשר אחר גבינה אין לתמוה על מה שכתב בהיפוך בפ"א מעשי"ת {ע"ש בהערה 10}, שהרי העיד כאן המחבר להדיא שגורי האר"י הוסיפו על דברי האריז"ל ומשמע להדיא שכן קיבל תחילה מרבותיו דיש לאסור בכל ענין ל"ש בשר אחר גבינה ול"ש להיפך, אלא שלאח"ז כשהגיעו לידו כתבי מהרח"ו ראה שאין לדקדק מהעדות שקיבל בע"פ על מנהג האר"י לאסור בשר אחר גבינה דכיון דלשונו סתום שפיר יש לפרשו בגבינה אחר בשר ולא בהיפוך וכרהיטת דברי הזוהר ודו"ק. 243) לכאו' דבריו צ"ב דמדנקט דירא שמים יצא את כולן משמע דראוי להחמיר כעדות זקנו ולהמנע מאכילת בשר אחר גבינה ולמה נקט בסמוך שראוי לאכול מאכל החלב ואח"כ הבשר, וצ"ל דלפיכך דקדק המחבר בעדות הנזכרת וכתב גבינה קשה דהתם ודאי ראוי להחמיר טפי משא"כ בסמוך דאיירי בשאר מאכלי חלב רכים וצ"ע. 244) זוהר אמור דף צ"ה ע"א. 245) זוהר ויקהל דף ר"ד ע"א. 246) זוהר תרומה דף קפ"ב ע"ב. 247) גיטין דף נ"ב ע"א. 248) שבת דף קי"ג ע"ב. 249) זוהר בשלח דף מ"ז ע"ב. 250) שבת דף קי"ט ע"ב. 251) אבות פ"ג מ"ב. 252) זוהר ויקהל דף ר"ה ע"ב. 253) ברכות דף י"ז ע"ב. 254) חולין דף פ"ט ע"א. 255) יומא דף י"ט ע"ב. 256) זוהר נח דף ע"ד ע"ב. 257) זוהר יתרו דף פ"ט ע"א. 258) שבת דף קי"ח ע"ב. 259) זוהר עקב דף רע"ג ע"ב. 260) שבת דף י"ב ע"ב. 261) זוהר תרומה דף קל"א ע"ב. 262) עי' ספר חסידים סימן רע"א. 263) לר' ישראל נג'אראה בספרו זמירות ישראל. 264) ועי' במג"א סי' רט"ו ס"ק ו'. 265) זוהר עקב דף רע"ג ע"ב. 266) ירושלמי ברכות פ"ז סוף ה"ה. 267) עי' זוהר תרומה דף קס"ח ע"ב. 268) זוהר יתרו דף פ"ח ע"א.

פרק ט - ליל שבת - יסודי הקדושה

יקדש כוונתו בעת עלותו על יצועו

א. **אחר** סעודתו כאשר ירצה לעלות למטתו יתקדש עצמו ויתכוין בסוד המטה הנתונה במערב והנר לדרום והשלחן לצפון תקוני הכלה בסוד נעשה נא עליית קיר קטנה ונשים לו שם מטה ושלחן וכסא ומנורה ככל אשר ביארנו בם בפרק ד', ובכן יעלה על מטתו בקדושה ובטהרה ויתכוין בסוד החתן וכלה.

יזהר בשבת בק"ש על המטה שאין יוצא בק"ש של ע"ש

ב. **ויקרא** קריאת שמע וצריך להזהר בה ביותר כי כיון שמוסיפים מחול על הקדש ומתפללים ערבית מבעוד יום לא יצאו ידי קריאת שמע שזמנה אחר צאת הככבים

ובקריאת שמע שבזמן שכיבה יצאו ידי חובה, והירא את דבר ה' יהא זריז ונזכר שלא יגרנו שינה ויבטל מצות עשה מן התורה ויאמר כל סדר קריאת שמע כמו בחול.

פסוקי הרחמים שבסדר ק"ש על המטה נתקנו אף לשבת

ג. ואף כי כל סדר קריאת שמע של חול הוא לשמירת המזיקין ובשבת אין צריך שמירה כמו שאמרו בזוהר שעל כן לא יאמר בערבית שומר עמו ישראל, מכל מקום בר נש יחידאי בעי לאסתמרא כמו שאמרו בזוהר ויקהל דף ר"ה ז"ל, כיון דהאי רוחא שרא על עלמא כל רוחין בישין וכל מקטריגין בישין אסתלקו מעלמא ולא בעינן לצלאה על נטורא וכו' ואי תימא הא תנינן דלא יפוק בר נש יחידאי בלילא דשבתא וכו' בר נש יחידאי בעי לאסתמרא וכו' סוף סוף נטירו אשתכח בההוא ליליא לעמא קדישא הואיל וסכת שלום פריסא על עמא וכו' עכ"ל בקיצור.

אין אומרין הוידוי בשבת כ"א מהרהר בלבו

ד. הנה משם מתבאר בהדיא שיש חילוק בין יחיד לרבים ופסוקי דרחמי שנתקנו לכל יחיד ויחיד לאומרן אין חילוק וכמעשהו בחול כך מעשהו בשבת, אפס נוסח הוידוי לא יבטא בשפתים רק יהרהר בלבו ודיו ושוב ישכב וערבה שנתו, וישים על לבו כי תכף שישן תעלה נשמתו לנהרי עדן ותתענג שם לחזות בנועם ה' באמצעות נפש יתירה שבו והנפש יתירה תעלה את הנשמה עצמה לחזות בנועם ה'.

מקראי קדש לומר כשנעור משנתו בליל שבת וטעמו

ה. וכשיעור משינתו בחצי הלילה שתחזור נשמתו אליו יטול ידיו להעביר רוח הטומאה השורה על שתי ידיו, ויכוין לבו כי אז הוא ראוי לשרות עליו הקדושה שהיא נפש יתירה, ויאמר מיד אלה מקראי קדש שהם סוד אתערותא דחכימי לעורר הנפש יתירה לשרות עליו.

רוח ה' אלהים עלי יען משח ה' אותי לבשר ענוים שלחני לחבוש לנשברי לב לקרא לשבויים דרור ולאסורים פקח קוח. בלכתם ילכו ובעמדם יעמודו ובהנשאם מעל הארץ ינשאו האופנים לעומתם כי רוח החיה באופנים. אל אשר יהיה שמה הרוח ללכת ילכו שמה הרוח ללכת והאופנים ינשאו לעומתם כי רוח החיה באופנים ע"כ.

ובקריאה נאמנה זו יעלה למעלה עליונה עד שיהיה בסוד החתן ובת זוגו ואז יתקדש בזווג השבת, והנולד מן הזווג הקדוש הזה נותנים לו נשמה קדושה מן הזעיר לנוקביה ומנוקביה לשרפים ומשרפים לחיות הקדש ומחיות הקדש לאופנים ומשם לשכר פרי הבטן ולא יפגע בה שום שטן ושום פגע רע כי כולם טמונים בנוקבא דתהום רבה ואז יתעורר לקיים עונתו בקדושה ובטהרה.

כשנעור משנתו יכוין לקבל נשמה יתירה וטעמו ע"פ הזוהר

ו. וזה לשון הזוהר פרשת תרומה דף קל"ו ע"א, בפלגות ליליא דמעלי שבתא דחכימין מתערין לשמושא דילהון ההוא רוחא עילאה דמתעטרין ביה כד יומא אתקדש בשעתא דאינון ניימי בערסייהו ונשמתין אחרנין דילהון בעאן לסלקא למחמי ביקרא דמלכא ההוא רוח דנחית במעלי שבתא נטיל ההיא נשמתא וסלקין לעילא ואסתחייא נשמתא אחרא בבוסמין דגן עדן ותמן חמי מה דחמי וכד נחתא לאשראה בדוכתהא בפלגות ליליא ההיא נשמתא תבת לדוכתהא ובעי לאינון חכימי למימר חד פסוקא באתערותא דההוא רוח עילאה קדישא דאתעטר בשבתא כגון רוח ה' אלהים עלי וכו' בלכתם ילכו וכו' אל אשר יהיה שמה הרוח וכו' בגין דאתעטרן בההוא רוחא באתערותא דילהון בחדוה דשימושא ויהא נגידו דההוא רוח עילאה דשבתא בההוא שמושא דמצוה ע"כ.

הנה ממנו תשכיל כל מה שביארנו וממנו נקח כי מי שלא נתכוון להמשיך על עצמו הנשמה והנפש היתירה בקריאת אלה מקראי קדש הנזכרים לא תמשיך עליו הנשמה שלו ולא נפש יתירה ואין הפרש אצלו בעונת ליל שבת לעונת ימי חול.

ובעל נפש היפה יאחוז דרך צדיקים להתעורר עצמו בעת ההיא בקדושה יתירה לקיים מצות בוראו ויסתכל כי בהתקדש עצמו מלמטה יקדשו אותו מלמעלה אשר פריו יתן בעתו, ילדים אשר אין בהם כל מום וטובי מראה ומשכילים בכל חכמה.

עונתן של תלמידי חכמים משבת לשבת ומאמרי הזוהר בזה

ז. ועיקר גדול לכל זה לקדש התלמיד חכם עצמו שלא לשמש מטתו בימות החול רק משבת לשבת כאשר חכמים הגידו בפרק אף על פי [269] עונתן של תלמידי חכמים מלילי שבת ללילי שבת, אכן אם הוא פגום משמת ימי החול לערב קדש בחול אז אין הפרש אצלו בעונת ליל שבת לעונת ימי החול.

ובכמה מקומות בזוהר החמירו בדבר זה, האחד בפרשת אחרי מות דף ע"ח, ערות כלתך לא תגלה כלא ברזא עילאה הוא לאחזאה דמאן דפגים לתתא פגים לעילא דתנינן עונתן של תלמידי חכמים משבת לשבת בגין דידעין רזא דמלה ויכוונון לבא וישתכח רעותיהון שלים ובנין דאולידו אקרון בנין דמלכא ואי אילין פגימו מלה לתתא כ"ביכול פגימין אינון בכלה דלעילא כדין כתיב ערות כלתך לא תגלה דא בגין דאינון ידעי אורחין דאורייתא שאר עמא הוא דאתגליא כלתך ממש ובחובה דא שכינתא אסתלקת מינייהו ע"כ.

הרי מבואר החיוב על התלמיד חכם לפרוש מאשתו בימי החול מפני היות זווג השכינה שהוא לעסוק בתורה, ושאר העם והתלמידי חכמים אשר איננו פונה על זה גורמים להסתלק השכינה מהם.

ח. ובתקונים דף צ"ג ז"ל, ובשבת דאיהו יומא שביעאה תמן קריבו וייחודא דשמא דהוי"ה וכן ספירן ובגין דא תלמידי חכמים זיווגייהו מלילי שבת ללילי שבת האי עריין אינון ודאי לתתא אבל לעילא אתמר לא יגורך רע וצדיק דקריב לאתתיה ביומין דחול ההוא בן דעביד עליה אתמר צדיק ורע לו דגרים דאתעביד קדש חול דאיהו יום השביעי ובההוא זמנא איהו רזא דצדיק ורע לו ע"כ.

וטעם הדבר כי כיון שבימות החול אין זווג דצדיק וצדק, לפיכך כשהצדיק פה למטה מזדווג בחול גורם לצדיק העליון להשתעבד לאפקא נשמתין לחיצונים והוא מעין פגם מוציא שז"ל שביארנו בפרק ימי השובבי"ם ע"ש, ומחלל אות שבת יום השביעי היינו אות ברית.

איסור הזיווג בחול אף בימי עיבור והנקה

ט. ואנכי קבלתי מרבותי דעונש זה לאו דווקא במשמש לעיבור ונתעברה אלא אף אם בלתי משמש לעיבור אסור, כי הנה אף שאינו מוליד בפועל הוא מוליד בכח ועביד בן לעילא בחיצונים דוגמא דמוציא שז"ל, ודייקא נמי דקתני ההוא בן דעביד ולא אמר אי עביד בן שמע מינה דפסיקא ליה דעביד בן, וכן מוכח מכמה מקומות בזוהר שחומר איסור זה לתלמיד חכם הוא אף במשמש בימי עיבורה וכשהיא מינקת כל זמן שאין זווג בדודים למעלה.

יתר מאמרי הזוהר ודעת האריז"ל בזה

י. וזה לשון הזוהר בפרשת יתרו דף פ"ט ע"א, כה אמר ה' לסריסים מאן סריסים אלין אינון חברייא דמשתדלי באורייתא ומסרסי גרמייהו כל ששה יומין דשבתא ולעאן באורייתא ובלילי דשבתא מזרזין גרמייהו בזווגא דלהון משום דידעי רזא עילאה בשעתא דמטרוניתא אזדווגת למלכא ואינון חברייא דידעין רזא דא מכוונין לבייהו למהימנותא דמאריהון ומתברכאן באיבא דמעיהון בההוא ליליא ודא הוא דכתיב אשר ישמרו כמה דאת אמר ואביו שמר את הדבר ואקרון סריסים ודאי בגין לזכאה לשבתא לאשכחא רעוא דמאריהון דכתיב ובחרו באשר חפצתי סתם מאי באשר חפצתי זווגא דמטרוניתא ומחזיקים בבריתי כלא חד בבריתי סתם כו'.

תא חזי כתיב ששת ימים תעבוד ועשית כל מלאכתך ויום השביעי שבת לה' אלהיך באינון ששה יומין עבידתייהו דבני נשא ובגין האי מלה לא מזדווגי חברייא בר בזמנא דלא ישתכח מעבידתייהו דבר נש אלא עבידתיה דקודשא בריך הוא ומאי עבידתיה זווגא דמטרוניתא ובגין כך חברייא מתקדשי בקדושה דמאריהון ומכווני לבייהו ונפקו בני מעלי בגין דמלכא ומטרוניתא וכו'.

בכה ר' יודאי אמר ליה ר' שמעון אמאי קא בכית אמר ליה בכינא דאמינא דווי לאינון בני עלמא דארחיהון כבעירי ולא ידעי ולא מסתכלי דטב לון דלא אתבריאו וכו' ודאי בקשוט גזרו חברייא על עמא דארעא דמחבלין ארחייהו ולא ידעין בין ימינא לשמאלא אלא דהא אינון כבעירין דיאות למעבד בהו דינא אפילו ביום הכפורים ועל בנייהו כתיב כי בני זנונים המה ע"כ.

יא. ראה והתבונן סוד הייחוד הקדוש הזה ראשו מגיע השמימה וכל זמן שאין צדי"ק באר"ץ פגול הוא לא ירצה לא שנא משמש לשם הריון ולא שנא כשהיא מעוברת ומינקת כל זמן שאין ייחוד למעלה, וכן פירשו בזוהר פרשת נח [270] הכתוב השער הזה יהיה סגור על ענין זה זה לשונו, האי קרא אית לאסתכלא ביה דאיהו רזא כמה דאת אמר יהיה סגור ששת ימי המעשה וביום השבת יפתח וביום החדש יפתח אמאי יהיה סגור כל אינון ששת ימי המעשה אלא אילין יומין דחול דתרעא דא יהיה סגור דלא לאשתמשא חול בקודשא וביום השבת יפתח וביום החדש יפתח דהא כדין שמושא דקודשא בקודשא וכדין אתנהיר סיהרא לאתחברא בשמשא עכ"ל.

יב. וכן אמרו עוד בתקונים דף ט"ז, ועוד בכל עץ דא צדיק דאיהו עץ פרי עושה פרי למינו ודא יום השבת דתמן זווגא דשכינה עם קודשא בריך הוא ותמן אית ליה נייחא ועליה אתמר והיה כעץ שתול על פלגי מים אשר פריו יתן בעתו דא עתו דצדיק דאיהו ליל שבת דמיניה פרחין נשמתין חדתין בישראל בערב שבת דאתקריאו פנים חדשות ע"כ, וכאלה כמה מקומות אשר לא העתקנום מיראת האריכות.

יג. וכתבתי זה על דבר כי ראיתי כתוב בשם הרב ז"ל וזה לשונו, כל אזהרת רז"ל על הזווג מערב שבת לערב שבת הוא כי משמש לשם הריון אמנם אם אשתו מעוברת ומניקה אין לחוש כל כך, והטעם כי כל עצמה של אזהרה זו אינה רק לבל ישפיע נשמות צדיק ורע לו רק נשמות השבת ואם כבר היא מעוברת ומניקה בטלה זאת הטענה ע"כ.

ואני אומר דלאו מר בריה דרבינא רבינו הקדוש חתים עלה שהוא היפך מכמה מאמרי הזוהר הנזכרים, שלא לבדו היה הטעם לבל ישפיע נשמות חיצוניות בחול רק להיותנו בצלם אלהים דוגמא עליונה ופנה למעלה לצורך הייחוד עליון כמבואר במאמרים.

יד. ואנכי ראיתי במכתב הקדש מהרח"ו עצמו כתב, אמר לי מורי כי כל האזהרות הזוהר על הזווג מפלגות לילה ואילך הם אף בלילי שבת, וזה במשמש לשם הריון אמנם אם אשתו מעוברת או מניקה אין לחוש ע"כ, והתלמידים התחכמו ללמוד משם אף לימי החול ומצאו און להם דברי התקונים הנזכרים לעיל דקאמר ההוא בן דעביד עליה אתמר צדיק ורע לו וכו' דמשמע דווקא במשמש להריון.

וכבר כתבנו כי אין הכוונה על הבנים הנולדים בפועל רק על הנולדים בכח אף אם לא תתעבר, ולא יתכן שדברי התקונים יהיו היפך כמה מאמרי הזוהר וכמה מאמרי התקונים עצמם.

דין הזיווג בליל טבילה ובא מן הדרך

טו. ואולם להתיר בליל טבילה וכשבא מן הדרך בימות החול יש להן שורש גדול בזוהר בראשית דף מ"ט, כל בר נש בעי לאשתכחא דכר ונוקבא וכדין שכינתא אזדווגת בהדיה בגין דישתכח דכר ונוקבא בשעתא דעאל לביתיה בעי ליה לחדתא דביתהו בגין דדביתהו גרמא ליה ההוא זווגא עילאה כיון דאתא לגבה בעי לחדתא לה בגין תרי גווני חד בגין חדוותא דההוא זווגא דחדוותא דמצוה דהא זווגא חדוותא דמצוה חדוותא דשכינה איהו. **ולא** עוד אלא דאסגי שלום לתתא הדא הוא דכתיב וידעת כי שלום אהלך ופקדת נוך ולא תחטא וכי איהו לא פקיד לאתתיה חוטא איהו הכי איהו ודאי בגין דגרע יקר זווגא עילאה דאזדווגא ביה ודביתהו גרמא ליה וחד דאי מתעברא אתתיה זווגא עילאה אריקת ביה נשמתא קדישא דהאי ברית אקרי ברית דקודשא בריך הוא ועל דא בעי לכוונא בחדוותא דא כמה דבעי בחדוותא דשבת דאינהון חכימין ועל דא וידעת כי שלום אהלך דהא שכינה אתייא עמך ושרייא בביתך ועל דא ופקדת נוך ולא תחטא מאי ולא תחטא לשמשא קמי קודשא בריך הוא וכו' כגוונא דא האי מאן דאתתיה ביומי מסאבא דילה ונטיר לה כדקא יאות כל אינון יומין זווגא עילאה אזדווג בהדיה דישתכח דכר ונוקבא כיון דאתדכאה אתתא בעי לחדתא לה חדוה דמצוה חדוה עילאה וכולהו טעמי דקא אמרן בחד דרגא סלקין ע"כ.

הנה כי שתיהן יש להם שורש למעלה וכולן שוו בשיעוריהן כזווגא דשבת כמו שאמרו במאמר, ועל דא בעי לכוונא בחדוה דא כמה דבעי בחדוותא דשבתא כו'.

טז. ושמענו מן החברים ה"י כי בליל שבועות אחר שקראו בבית הרח"ו ז"ל בא אותה הלילה חבר אחד ושאלו למה לא בא הלילה פלוני והשיב הרח"ו אולי נזדמנה לו טבילה של מצוה, והוא מטעם דברי הזוהר הנזכר דטבילת מצוה מותרת בזמן איסור הזווג.

זמנים המותרים ואסורים בזיווג ע"ד הסוד

יז. ולתשוקת יראי ה' וחושבי שמו אפרש פה סדר כולל לזמנים המותרים ואסורים בזווג כפי מה שעלתה הסכמתנו עם כל החברים ה"י מתוך דברי הרב.

בשבת מותר אחר חצות ואסור קודם חצות כי בחצות זווג דרחל עם ישראל ומעשה ידינו כוננהו ולעומתן ישובח זווגא דידן, לא כן קודם חצות דזווגא דלאה וישראל אשתכח ואנחנו בלתי אל רחל עקרת הבית עינינו.

בראש חדש מותר אחר חצות שאז הוא זווגא רבא ללאה ויעקב בעצם ובעילוי ראש חדש, וקודם חצות אסור.
ובחנוכה אסור כי אין הארתה אפס עד שתכלה רגל מן השוק.
בפורים אסור כי עיקר הארתו א"א בעידן סעודתא ולבתר הכי אין עילוי לרחל טפי מזמן החול כי על כן לא נאסר בהם מלאכה, וכל שכן שאר הימים שאין בהם נפילת אפים שאסורים בלי ספק.
בפסח בשני הלילות ראשונות אסור אף גם בחל להיות בשבת שאף על פי דאיכא זווגא רבא לרחל איננו מסטרא דילן כי עצומו של יום גורם שלא כדרך טבע העליון, וכן בדין ליאסר בארבעה ימים של חול המועד דפסח שאחר התם הסדר בליל שני לבני חוץ לארץ שמתעלמים אורות הפסח ומתחילות בחינות הדין עד יום שביעי של פסח שאז נכנס רשימו דגדלות שני דאבא שאז איכא שייכות לזווג בסוד בת אבי אך לא בת אמי.
והסכמנו עם החברים דבחול המועד דפסח שחל בשבת שמותר הזווג, דאף על גב דלא עייל מוחא דאבא עד יומא שביעאה מכל מקום לא יגרע מזמן דור המדבר שהיו אז זעיר ורחל אחור באחור ומכל מקום לא ימושו מעשות פרי בשבתות ה'.
בעצרת וגם שמיני חג עצרת אנו אסורים ועצורים מאשה, ואף על פי דאיכא ללאה זווגא רבא אחר חצות מכל מקום עיקרם של ב' עצרות אלה הם לרחל והואיל ואין זווג אליה גם לנו בני מלכים יאסר.
בסוכות מותר אף בחול המועד דאף על גב דאשתכח זווגא דרחל ויעקב במוסף ונאמר בו כתר מכל מקום אז הוא זמן שליטת אימא שעיקרה לאה כי על כן אומרים כתר בקצרה ומותר, ונוסף גם הוא דבשני ימים טובים ראשונים של סוכות וגם מראש השנה עד סוכות אפילו השבתות שבנתים זווגא דרחל לא אשתכח כלל וישנו ללאה ועל כן מותר אחר חצות בלבד, הנה ערכתי זו היא דרך ישרה שיבור לו איש התמים אשר על דרך תמנת"ה ותמונת ה' יביט.

הנהגות שאין לאומרם כ"א לחושבי שמו

יח. וכבר הודענו בכמה מקומות כי לא נאמרו כל השיעורין הללו אלא ליראי ה' וחושבי שמו אשר תמיד יראת ה' על פניהם ויצרם מסור בידם להסיחו מדעתם, אך אין זה ליתר העם המקלין את ראשם במאכל ובמשתה הרבה בימים הנזכרים ויצרם תוקפם והאספסוף אשר בקרבם אינו אלא שרף, ואסור לאומרם בפניהם כל האזהרות אלה פן בפתיות השכלתם יסכלו לנהוג בדבר באיסור של תורה ממש, וכאשר לא יוכלו לעמוד על נפשם באש צרבתם ישובו על עקב בשתם ליגע לרי"ק וללדת לבהלה חס ושלום.

והכל לפי מה שהוא אדם ואשר ירגיש בעצמו כן ינהג עצמו ויקדש עצמו במותר לו, וכן בענין איסור קודם חצות בכל הימים הכל לפי מה שהוא אדם יקדש עצמו כי אין דבר שעומד בפני עון קלקלת הזרע חס ושלום כו'.

מנהג האריז"ל בליל טבילה להיות ניעור עד חצות

יט. והרפואה לזה שיקדש עצמו בקדושת לימוד התורה בתחלת הלילה, וכן בליל טבילה היה מנהג הרב זלה"ה להיות נעור עד חצות ועוסק בתורה ואחר כך משמש מטתו וקורא קריאת שמע ויישן כדי שלא יבא לידי הרהור חס ושלום, ויאחוז צדיק דרכו להרבות בעסק התורה בליל טבילת מצוה כדי שיהיה הזווג בקדושה וטהרה לעורר זווג העליון הרוחני, ואף אם אין דרכו בכך ביתר הימים הנה בעצם הלילה ההיא יהגה לפי השגתו לקדש עצמו לשעת תשמיש, וסימניך יפה תלמוד תורה עם דר"ך אר"ץ.

לקט מאמרי הזהר לליל הזיווג

כ. ואנכי נהגתי בליל טבילת מצוה להגות בלילה ההוא בדברות קדשו של הרשב"י ע"ה בספר הזוהר במאמרים המדברים בקדושת הזווג וארשום לך פה איזהו מקומן לזכות את הנפש היפה.

בראשית דף מ"ט ע"א וייצר ה' אלהים וכו' עד דף נ' ע"א בתרי נוקבי כדקאמרן, שם דף י"ב ע"ב פקודא שתיתאה, ולקמיה דף י"ד ע"א פקודא ארביסר, חיי שרה דף קכ"ט ע"ב כתיב אשרי תבחר וכו' עד דף ק"ל ע"ב מאתר עילאה קדישא.

שמות דף י"א ע"א וילך איש וכו' עד דף י"ב ע"א כלא חד דרגא הוא, פקודי דף רנ"ח ע"ב היכלא שביעאה וכו' עד דף רנ"ט ע"ב סדורא דמאריה מכל בני עלמא.

צו רעיא מהימנא דף ל"ג ע"ב לית מצורע וכו' עד דף ל"ד ע"א בנים אתם לה' אלהיכם, תזריע דף מ"ט ע"ב א"ר אבא חמינא וכו' עד דף נ' ע"א כמלקדמין ומתברכין, קדושים דף פ' ע"א ר' יהודה אמר מאן כו' עד דף פ"א ע"ב כי קדוש אני ה' אלהיכם.

התעוררות קדושה קודם מעשה המצוה

כא. ואם לבך שמיר שית ירך לבבך בקריאה נאמנה זאת להתקדש במשפט האורי"ם לפני ה' בסוד על כן באורים כבדו ה', ותשמור עצמך שלא תהיה התחממותך מאש נכרית מנעמה אימא דשידין דאתקטרא ביה חס ושלום כמו שאמרו בזוהר פרשת אחרי מות [271] רק תקדש מחשבתך להתחמם באישין קדישין כנזכר שם בזוהר פרשת צו, [272] ואם בא לך קישוי קודם עת עשות מצות אלהיך שלא חשבת לשם מצוה תנעוץ צפורנך בקרקע ותהרהר ביום סר מר המות עד שיבטל תאותך ואחר כך בעת הזווג תחזור ותעורר עצמך לשם קדושה ובדרך זה תשמור הטפה מיצה"ר שפירשו בתקונים [273] ז"ל, כגוונא

דא בזווגא דבר נש בעי לנקאה טפה מחטא דאיהו יצר הרע למיהוי זרעא נקיה בה' הדא הוא דכתיב ה"א לכם זרע ע"כ.

כב. ומה שצריך עוד אתה לדעת להקדים עצמך במצוה זאת להפשיט עצמך מבחינת היצר הרע, הוא שתחשוב בעונה ההיא שבחינת האבר ההוא הוא אבר כשאר רמ"ח איברי האדם מהם נגלים מהם נסתרים, והרי קודם חטא אדם הראשון נאמר ויהיו שניהם ערומים ולא יתבוששו שלא היה שולט בהם יצר הרע ולכך ולא יתבוששו, ומי גרם להם הבושת מצד הערוה שהוא יצר הרע שפגמו אבל קודם היה האבר ההוא להם כיד ורגל אחר שמצוות של יחוד איש ואשתו על ידי האבר הזה הרי הוא כהנחת תפילין ביד שמאל ותפילין של ראש במוח וכמו שאלו אין בהם יצר הרע כן באבר ההוא המקיים בו מצות פרו ורבו שנצטוה אדם הראשון קודם החטא הכל אחד ואין ראוי שיהיה בו יצה"ר, ומי גרם היות בו יצה"ר ושיצטרך כסוי ושיאמר עליו ער"וה, העון שבו היה הפגם שהוא ר"ע ו"ה ומשך בערלתו ונתגשם ושלט באבר הזה.

כג. ועיקר הצדיקים הוא לתקן פגם אדם הראשון כי אדם הראשון כלל כל הנשמות, כולם חטאו וכולם צריך שיתוקנו, והנה הצדיקים המתדבקים בו יתברך בסוד מחשבתם מתקנים המחשבה העליונה שבה פגם אדם הראשון, ובהיות האיש הישראלי מתדבק בו יתברך לעולם ואינו חושב בענייני החומר ההוא ונפסד ואינו תאב להיות דבק בלתי לה' לבדו ודאי אז אין קשתו ננערת ולא יטמא בשום פנים, אז יהיה זווגו קדוש ולא יהיה נמשך בצר הצורר כלל אפס יהיה עניינו כמו שהיה אדם הראשון קודם חטאו שהיה לבד לקיום מצות צורו.

ובכן מתדמה לקונו שכמו שהוא יתברך קדוש כך ציונו שנהיה קדושים דהיינו שכמו שהוא מופשט מיצר הרע כן צריך שנדמה אליו יען שעיקר הקדושה נוגע לנשמותינו הרוחניות חלק ממנו יתברך, ואם חס ושלום יחשוב במעשה הזה לתענוג ההבל נמצא מלביש הנפש היפה ביצר הרע היפך מכוונה האלהית.

ולעומת זה אמר הכתוב אל תהיו כסוס כפרד אין הבין כמו שאמרו בזוהר במאמרים שתהגה בהם כי המכוין בפועל הזה לתענוג הוא מתדמה כסוס כפרד, ומרגלא בפומיה דהרשב"י ע"ה לומר תמיד, זכאין אינון צדיקייא דרעותא דילהון בדבקותא דקודשא בריך הוא תדיר, כי הצדיקים שכוונתם לעולם להתדבק בו גם בעת ההיא אינם נפרדין ממנו והיינו דקאמר תדיר.

בעניני שמירת הברית וכוונת מצות עונה מספר "סדר היום"

כד. וכל הרודף במעשה זה אחר התאוה והחמדה ועצות היצר הרע ותחבולותיו כמו רבים מפריצים בני עמנו מכחישי ה' שמבקשים דבר מה להרבות יצרם ותאותם ועושים מעשה על ככה הן מאכילות ושתיות או סיבות, והם מסטרא דמסאבותא אשר מטמא כל הנוגע בה ואין להם חלק באלהי ישראל הקדוש והטהור יתברך ויתעלה, ואנחנו עמו וצאן מרעיתו חלקו ונחלתו צריכים אנו להתקדש בקדושתו ולאהבה וליראה אותו.

כה. ואין אדם זוכה ליראה אלא על ידי הפרישות והקדושה שיגדור עצמו בכל דבריו, וביותר בענין אות ברית קדש שצריך ליזהר הרבה במאד מאד לשומרו בקדושה יתירה כי הוא מקום מוכן משכב ומושב הצפוני כי כן דרכו להתאחז במקום היותר קדוש להעביר את הקדש משם ולהניח לו מקום לכף רגלו, ולו בכח יגבר איש לריב את ריבו להפשיט פגולי מחשבותיו בעונה ההיא לבל יחטיא אות ברית קדש חס ושלום.

כו. ואמרו כת הקודמין כי לא נקרא גבור שלם כראוי אפס מי שמתגבר על יצרו במקום הזה וכובש אותו תחת ידו, ומעלתו רבה היא מאד והוא הנקרא צדיק יסוד עולם ויהא שמור מן המזיקין ומחיות רעות בכלי זיינו אשר עליו אתמחי גברא אתמחי קמיעא, ונתנו סימן לדבר כי עם אבני השדה בריתך וחית השדה השלמה לך, סוף דבר אין ניכר מעלת האדם וקדושתו ופרישותו אפס בהתקדש עצמו בענין האבר הקדוש הזה וכל העניינים אחרים לנגדו כאין.

כז. וחכמים הגידו [274] כל הגדול מחבירו יצרו גדול ממנו, לא אמרו אלא בענין האבר הזה כי לא יתכן היות הכוונה על שאר עבירות גזל גניבה וחלב ודם שהחוש יכחשנו שהרי אנו רואים שאין לגדולים תאוה בהם כלל לא מעט ולא הרבה ויצרם כבוש וחלל בקרבם בענין זה, ולא דיברו רק על הדבר הזה שכל מי שהוא בקדושה ובפרישות יותר דוב אורב לנגדו להתגבר עליו למצוא עונו לשנוא, כמו שהביאו בגמרא כמה וכמה עובדי דהוו ברבנן קדישי [275] ולולי ה' שהיה לנו להתגבר עליו כמעט כסדום היינו לעמורה דמינו.

ואיש התמים חיילים יגבר בכח גדול וביד חזקה לעשות גדרים גדולים להמלט ממנו כי כל מצודיו וחרמיו רובם בענין זה, וכל חפצו וכל מאוויו אינו רק לפרוש רשת לרגל האדם שיכנס מעט בצדדי ההיתר שלא נעלמו ממנו פסקי הרו"ש ולענה ולהפילו אחר כך מאיגרא רמא לבירא עמיקתא וחיתו לממתים.

כח. והוא מאמרם [276] ז"ל, אבר קטן יש באדם משביעו רעב מרעיבו שבע, כי האבר הזה הוא קטן הכמות אבל גדול באיכות שאם יהיה משביעו להיות כוונתו לתענוג ולהשלים תאותו ואפילו יהיה במותר לו אין לו תקנה אחר כך אלא אם כן יבקש לו לעולם כדי

להשביעו ומן המותר ידיחנו אל האיסור ולא ימצא מנוח לכף רגלו עד שיטרידהו מעט מעט מן העולם הבא ומהעולם הזה כמו שאמרו חכמי הרופאים, אחד מאלף מת ממיתת עצמו והשאר מרוב תשמיש שמביא עליו חלאים רעים ורבים.

אכן מי שזכה לראות עולמו בחייו להרעיבו ולא ימלא לו כל תאותו אלא פעם רחוק מפעם מלילי שבת ללילי שבת, יחליש חושיו והוא מעצמו יתבטל ממנו ולא ירדוף אחריו כמו שכתב החסיד הר' משה בן מכיר ע"ה.

המקדש כוונתו ממשיך נשמה קדושה לולד וח"ו להיפך

כט. **והיו** כל אלה לטוטפות בין עיני המשכיל בבואו להזדקק באשתו להתקדש עצמו לבלתי יכוין חס ושלום להנאתו רק כאדם שפורע חובו שהוא חייב בעונתה ולקיים מצות בוראו שיהיו לו בנים משכילים בכל חכמה ומקיימי מצוות בישראל, ובכן ימשיך באותה טפה נשמה טהורה כמו שאמרו במאמר פרשת חיי שרה הנזכר [277] דכל אינון דידעין לאתקדשא בהאי עלמא כדקא יאות כד אולידו בר משכין עליה רוחא קדישא מאתר דכל קדושין נפקין מיניה ואלין אקרון בנין לקודשא בריך הוא בגין דגופא אתעביד בקדושה הכי נמי יהבין ליה רוחא מאתר עילאה קדישא.

ל. **והכוונה** כי כשהזווג בקדושה ובטהרה ובכוונה שלימה לייחד ה' עם ו' להמשיך נשמה קדושה אז בודאי ימשיך משך נשמה קדושה עליונה מתוך הנשמות הקדושות, ומה גם אם קדם אל זווגם תפלה נאמרת והכוונה הנבחרת זו היא סוד הטפה אשר המלאך הממונה על ההריון מביא לפני ה' שאינו טיפה גשמיית חס ושלום כעין הקרי נגעי בני אדם רחמנא ליצלן, כי הטפה הבאה מהתאוה אשר לו יחם בה ומזריע הנה כאשר תעלה הכוונה לפני השם יתברך אז לפי אותה הכוונה תקבל נשמה הראויה להתלבש בה, כי על כן אמרו [278] לעולם ישא אדם בת תלמיד חכם כי בודאי נשמתה זכה וברה ותדע לכוין לשם שמים.

בסוד הכתוב ואת הנפש אשר עשו בחרן

לא. **ובכן** בהתקדש עצמו בשעת תשמיש אז לא יקרא מוציא שז"ל בבעילת מעוברת ומניקה כי בטוב כוונתו יחדיו ו"ה למעלה כמו בשאר המצוות, כמו שאמרו חכמי האמת באברהם אבינו עליו השלום שהיה מוליד נשמות לגרים בסוד ואת הנפש אשר עשו בחרן ואין זה לבטלה כי אף אם איננו מוליד בפועל הוא מוליד בכח ברוחניים, מה שאין כן בהבלתי מכוין לשם מצות קונו רק למלאות תאותו ולתענוג שקרוב להיות בעילתו כשאשתו מעוברת ומניקה כמוציא שז"ל ולהוליד רוחין ושידין.

התעוררות לקדש מחשבתו בעת המצוה

לב. ואם בעל נפש אתה יחרד לבך ויתר ממקומו בידיעה זאת לחמול על נפשך היפה כבודה בת מלך לבל תתה בידי צרים צוררים חס ושלום ביד פשעך אשר כוננו ידך, ושים כה לנגד עיניך בשכבך בחדר משכבך כר על כר במיני תענוגים אשר נואלו בהמה פתאים וכסילים רבים המסבבים גם לענין הזווג הקדוש מהתענג ומכל.

והבעל נפש היפה זכור יזכור כי המטה אשר שוכב בה ישכב בימי חוליו ועתיד להיות עומד וגוסס בה, ואם זה דרכו כסל לו להתנהג בפריצות ויתר הרעות אשר בם כשלו ונפלו עד להשחית והשלח"ן נהפך לנח"ש רחמנא ליצלן, כמה מהבושת יגיע לנפשו העלובה בצאתה מן הגוף באותו מקום אשר בו הכעיס את המלך ה' צבאות אשר קנתה בו הקליפה מקום לחנייתה ימים רבים ורעים, והוא יתהפך באותה מטה לארבעת רבעיו וירא עצמו מסובב ממלאכי חבלה וכל גונדא דחימה והוא צועק אוי ואבוי מי ילד לי את אלה, והם הם המצערים אותו בעינויים מרים וקשים בשעת יציאת נשמתו.

ואין ספק כי כל האיש אשר הלך אחרי בעל פעור ונכריה עבודתו בעסק החיבור הקדוש הזה, בשיתו אלה הדברים בלבו בשוכבו במשכב הלילה על מטתו יקדש עצמו כשרפים לקיים מצות בוראו וכפורע חובו ולא יפנה דרך כסילים הסרוחים על ערסותם.

ימעט דיבורו ביותר ויקדשו מחשבותם בזכרון אבותינו הקדושים

לג. והנה אף שאמרו בגמרא ובזוהר פרשת וארא דף כ"ח, דלית ליה לבר נש לשמשא עם אתתיה עד דמספר עמה שמא נתחלפה לו בשידה וכו' וכן מה שאמר ר' יוחנן [279] נלמד מתרנגול דמפייס והדר בעיל כו', הנה האיש הירא יראה לו למעט דבורו עמה ואותו המעט יהיה בענוה במורא ובקדושה ובזכרון אבותינו הקדושים אברהם ושרה יצחק ורבקה יעקב רחל ולאה וי"ב שבטי יה ראובן וכו', ויתפללו שימשוך משך זרעו אחרי שבטו קדושים כמוהם.

ואל יספר וירבה עמה דברים כי הן הן הדברים המגידים לו לאדם בשעת מיתתו כמו שנאמר מגיד לאדם מה שיחו אפילו שיחה קלה שבין איש ואשתו מגידים לאדם בשעת מיתתו, [280] וזה טעם מאמרם [281] באשתו אמרו קל וחומר באשת חברו והיכן אמרו בפסוק מגיד מה שיחו שדרשוהו בקבלה אפילו שיחה קלה אם כן קל וחומר באשת חברו, וכל שכן וקל וחומר בליל שבת שבאה האזהרה בו כפולה ומכופלת ודבר דבר שלא יהיה דבורך של שבת כדבורך של חול כמו שביארנו למעלה.

לד. ומכל מקום אף מי שנוהג מנהג קדושים לקדש דבורו בלשון הקדש ביום השבת, הנה בלילי שבת מותר לדבר צורכו לפני קיום מצותו אפילו בלשון לעז ואין קפידא בדבר,

ואשרי אנוש שלא יקל בעיניו כל פרטי העניינים האלו כי הם עיקר גדול בהולדה בייחוד איש ואשתו שאין לך דבר שיקדים לילית הרשעה להמצא שם כפועל זה מפני שהוא בנין גדול להוליד ולד של קיימא בונה עולם או להוליד לבהלה רשעים בני ס"מ ולילית מחריבי עולם, ועל כן ענין זה קשה עד מאד וצריך עניינים גדולים והכנות לברוח ממנה.

מנהג קדמונים לפשפש בתשובה ולטבול ביום הטבילה

לה. ומדרכי החסידים הראשונים לטהר עצמם מאשמותם כל מה שאפשר בתשובה ביום שטבלו נשותיהם, והרבה מהם טובלים גם הם באותו יום להוסיף טהרה על טהרתם שכמו מה שאדם נמשך כך מושך נשמה לבנו, ואם נמשך אחר הקדושה מושך נשמה קדושה ואם חס ושלום נמשך אחר הטומאה כך מושך מסטרא אחרא נשמה טמאה כי משורש נחש יצא צפע.

ומצינו לקדמוני עולם מהם זכו לבנים קדושים אשר קדושתן רבה למעלה ממלאכי השרת כמו שיראה הרגיל בספר הזוהר בענין התרי ינוקי ומעלתם עד להפליא.

מעשה נורא מימי השמד בר' גדיאל נער

לו. ובכתבי הרב ז"ל, בהיכל נוגה בגן עדן יש ראש ישיבה סתים וגניז וטמיר בהיכל קן ציפור והוא רבי גדיאל נער וכל עמקי התורה וסתריה הוא מגלה וכל הצדיקים תאוותם עליו, וזה נולד בימי השמד והיה לומד תורה במערה והוא בן שבע שנים ובאו הגוים ומצאוהו לומד ועשו גופו חתיכות, ועלתה נשמתו למרום והעמידו הקדוש ברוך הוא לפניו ונשבע להנחיל לו היכל נוגה ולגלות על ידו כל סתרי תורה בגן עדן מה שלא נגלה קודם לכן, וכל הצדיקים שבגן עדן מתאוים לראותו ושומעים ממנו עמקי התורה וסתריה, ובשעה שהוא מוציא אותיות שם המפורש מפיו בולטות האותיות ונוצצות על ראשו וכל הצדיקים שמחים עמו והוא נופל על פניו וגועה ובוכה על שלא זכה להיות לו בן בעולם הבא, ויהושע בן יהוצדק כהן גדול עומד עליו ומנחמו ואוחז בו ומעמידו על רגליו ואומר לו קום לך חווירי חווירי הם בניך.

ושבעים תעניות התענה ר' יוחנן בן זכאי לראותו והראו לו בחלום שבעה רקיעים ולסוף כולם ראה אותו ברקיע העליון מזהיר כזוהר הרקיע ושבעים מלאכים סביבותיו וחמישים מפתחות בידו וכתות של צדיקים לפניו ואותיות שם המפורש יוצאות על ראשו ונגנז מיד ולא ראהו, אמרו לו עד כאן הורשית וזהו כמראה הקשת אשר יהיה בענן כן מראה הנגה סביב הוא מראה דמות כבוד ה'.

לז. וחקרו חכמים על אביו שזכה לבן זה ומצאו שמעולם לא ראה צורת אדם רשע ולא הסתכל מעולם בקשת בריתו ולא הוריד ידו למטה מטיבורו ולא עמד מלמודו לעסקי

העולם ולא היה צדיק בעולם שלא נצטער בצערו ולא דיבר מעולם דברים בטלים אלא עוסק בתורה ובמצוותיה, והוליד זה הבן ומת מיד וילדתו אמו ומתה ונשאר יתום ונתגדל בצער גדול ולימד תורה הרבה ונהרג על קידוש ה' וזכה לכל זה ע"כ.

קדושת האב תועיל להציל הבן מיצה"ר

לח. ובמדרש הנעלם פרשת וירא [282] אמרו ז"ל, רב יוסף כד הוה נחית לבבל חמא אינון רווקיא דהוו עיילי ביני נשייא שפיראן ולא חטאן אמר לון לא מסתפין אילין מיצה"ר אמרו לאו מקנדיטון קדישא קא אתינא מקדושתא דקדושתא אתגזרנא דאמר רב יהודה אמר רב צריך אדם לקדש עצמו בשעת תשמיש ונפקי מיניה בנין קדישין בני מעלי דלא מסתפו מיצה"ר שנאמר והתקדשתם והייתם קדושים.

לט. ובמדרש הנעלם זהר חדש פרשת בראשית [283] דרשו מזמור אם ה' לא יבנה בית על זה ז"ל, אמר ר' יהודה בשביל שלמה נאמר שיר זה שנתכוון דוד עליו לשם שמים ואמו גם כן נתכוונה לשם שמים ויצא מהם שלמה דכתיב ביה וישב שלמה על כסא ה' למלך אמר ר' יצחק לפיכך נקרא למואל מאי למואל כמו למו פי מלמד ששניהם נתכוונו למואל כמו לאל, ומכאן למדנו כל המתכוין לשם שמים באותה שעה נפיק מיניה בר דמעלי ומנא לן משמואל שנתכוונה אמו עליו תמיד לשם שמים דכתיב ונתתיו לה' וגו' וכן אמר דוד אם יהיה לי הבן הזה מכאן יהיה זמין למואל כלומר נתון הוא לאל.

מעשה בר' יוסי בן פזי המובא בזוהר

מ. תנו רבנן אמר ר' יוסי בן פזי זמנא חדא הוינא אזיל בארחא וערענא בההוא טורא בכפר קרדו והוו גוברי בדיחי בחולקהון ובאית תמן לילא חדא דשבתא וחמיתי לאושפיזאי דהוה בעי למשכב עם דביתהו קאים האי מהך גיסא וצלי וקמת היא מהאיך גיסא וצלת אמרית להון מאי צלותכון בשעתא דא אמרו לי עידנא דידן לזווגא משבת לשבת ומצלינא צלותנא קמי קודשא בריך הוא דיהא לנא בר דיפלח פולחניה בר דחיל חטאה בר דמעביד פקודוהי ולא יסטי מאורייתא לימינא ולשמאלא אמרינא להון יהא רעוא דיהא לכון בעותכון דהא לשם שמים קא עבדתון.

אמר ר' יוסי אחזי אנפי שכינתא דלבתר יומין ערעית תמן וחזית ההוא ברא דאתייליד להו והוה בר שבע שנין חמי לי בביתא ולא בעא למללא עמי אמר ליה אבוה זיל לקמיה דגברא רבה הוא אמר מסתפינא לאשתעויי בהדיה ולאתקרבא עמיה אמר ליה חס ושלום דגברא רבה הוא וחכימא דדרא הוא קריב גבאי ולא ספיק למללא עמי אמר לי אנא חמי בך דנשמתא חדתא אית בך מיומין זעירין ולא אתזריקת בך בשעתא דנפקת לעלמא תווהית אמרית כך הוא דרווק הוינא כד לאית באורייתא ואתייהיבת בי נשמתא אמרתי

לו מה שמך אמר לי אהבה אמרתי לו מר אהבת וקריתי עליו אהבת עולם אהבתיך ואנא זכינא למחמי לרב אדא בריה וסחינא ליה ע"כ.

הנה שלך לפניך שכר המתקדשים והמטהרים בשעת הזווג לחזות נשמות טהורות בזרעם, ילדים אשר אין בהם כל מום וכו' כל רואיהם יכירון כי הם זרע ברך ה'.

אזהרה לאשה אחר טבילתה

מא. גם עיקר גדול בזה להיות האשה משכלת המליאה לה דעת ויראת ה' שתהיה זריזה בענין טבילתה שתפנה לבה מכל מחשבת פגול, ובצאתה מן הטבילה שלא תפגע בדבר טומאה בגוי או בהמה טמאה כמו חמור או כלב, שאמרו בספר שערי דורא שהאשה שטבלה ופגעה בכלב או בכל דבר טמא לא תשמש עם בעלה עד שתחזור ותטבול כדי שלא יצא דבר טמא ממנה או בנים מכוערים ועזים דומים לכלב, וכן אם פגעה בעם הארץ או גוי.

מעשה באלישע כהן גדול ור' ישמעאל בנו

מב. ומעשה באלישע כהן גדול שלא היו לו בנים מתקיימים, נכנס לפני הקדוש ברוך הוא ואמר לפניו רבונו של עולם מפני מה יש לצדיקים בנים ולי אין לי בנים אמר לו שהצדיקים נוהגים בטהרה בשעה שמשמשים מטותיהם, הלך והרצה הדברים לאשתו וקבלו לעשות כן.

פעם אחת ירדה לטבול ופגע בה מצורע וחזרה וטבלה ועלתה ופגע בה חזיר וחזרה וטבלה ועלתה ופגע בה גמל, ובפעם רביעית גוים, ופעם חמישית ערל, בשישית כלב, בשביעית חמור, בשמינית סוס, בתשיעית עם הארץ, בעשירית ישמעאלי ובכל פעם טבלה פעם אחרת, ונכמרו רחמיו של הקדוש ברוך הוא ואמר למ"ט שר הפנים צדקת זו מצטערת לך ועמוד בפניה כדי שתתעבר הלילה הזאת ותלד צדיק קדוש וטהור.

מיד ירד מט"ט שר הפנים ועמד על פתח המקוה וראהו ורצת לחזור ולטבול אמר לה דעי אשה יראת ה' שאנכי מט"ט שר הפנים כבר בא עלבונך לפני הקדוש ברוך הוא והוא שיגרני אצלך, מיד שמחה שמחה גדולה הלכה ונתעברה מר' ישמעאל כהן גדול והיה דומה דיוקנו למט"ט שר הפנים מה עשה מט"ט שר הפנים נעשה סנדיקוס שלו, לפיכך כל שעה שהיה רוצה ר' ישמעאל לעלות אל הרקיע היה מזכיר השם שמסר לו מט"ט ועולה.

מנהג יפה להצניע מקוה הטהרה ביותר

מג. ומה טובו ומה יופיו של האיש הזריז ונשכר להיות לו בחצרו במקום מוצנע מקוה טהרה לבל תכשל האשה באחד מכל אלה בצאתה ממקוה טהרתה ולזכות לבנים נאמני הכשרות והתומה לה', ואשר אי אפשר לה תזהר שלא תעמוד שמה פתח המקוה גויה

או שפחתה לשרתה, ואם פגעה בהן תעצים עיניה ולא תסתכל בצורות עד משך רביע שעה כי ההסתכלות בצורתן יגרום רעה לבניה חס ושלום.

חומר אשה המאחרת טבילתה ועונשה

מד. וכן צריכה האשה להיות זהירה במה שהזהירו בזוהר שלא תאחר מלטבול לצער את בעלה שגורמת רעה לעצמה ולכל העולם, וזה לשון הזוהר משפטים דף קי"א ע"א, האי קלא דאתתא דיכלא קלא דחויא לאחדא בה ככלבא בכלבתא מאן איהי תא חזי דלאו בכל קלין דנשין דעלמא דיכלא קלא דחויא לאתדבקא בה ולאתחדא בה ולאשתתפו בה אלא תרין נשין אינון חדא האי דלא נטירת סואבות נדותה וימי לבונה כדקא יאות או דאקדימת יומא חדא לטבול וחדא האי אתתא דמאחרת לבעלה עונה דילה למיעבד צערה לבעלה בר אי איהו לא חייש ולא אשגח לדא וכו'.

וביארו שם שכשלילית חייבתא יוצאה באויר העולם פוגעת באלו הקולות ומתחממת בהן ומשוטטת בעולם עד שתכנס במעיה של אותה האשה להרוג את בניה ולסכן אותה ע"ש, ואפילו בדרך צחוק תזהר שלא לומר איני נשמעת לך או אינני טובלת אם לא תעשה לי הדבר הזה שעבירה היא בידה.

כמה אזהרות לאשה קודם טבילתה

מה. וכן להזהר בטהרתה בדין כדת וכשורה וקציצת צפרניה שגדלו בנידתה וכן קצת משערה כמו שאמרו בפרשת אחרי מות דף ע"ט, ותאנא כד בעאת אתתא לאתדכאה בעייא לספרא ההוא שערא דרבי ביומא דאיהי מסאבא ולספרא טופרהא וכל ההוא זוהמא די בהון וכו'.

מו. ובפרשת פנחס דף רמ"ח ע"ב הוסיפו יותר ז"ל, אוף הכי נמי אצטריכת אתתא למיהב חולקא חדא בההוא זינא בשעתא דאתדכאת לאתקרבא בבעלה ומאן איהו ההוא חולקא טופרהא בטינופא דלהון וזעיר מריש דשערא וכו' ומה תעביד מההוא שערא וטופרין לבתר דתכרוך לון כחדא אצטריך לאנחא לון באתר דלא עברין תמן בני נשא או בגו חורין תתאין דחצרא ותגניז לון תמן ע"כ.

מז. וכן להיות זהירה בטבילתה אשר אסרו חכמים [284] לטבול ביום, ואפילו אם ממתנת מלטבול עד יום שמיני או תשיעי אינה יכולה לטבול ביום משום סרך בתה, ורבות בנות הקלו על עצמן כשחל בשמיני בערבי שבתות לטבול מבעוד יום ללכת להדליק נר שבת והוא שלא ברצון חכמים, וראוי למחות בידן שלא תטבול אף בשמיני או בתשיעי בערב שבת כי אם אחר שקיעת החמה ככל הימים.

המאחרות טבילתן אסורות לטבול בשבת

מח. ועוד תועות בדעתם הקל לאחר כמה מהן בכוונה זמן טבילתן עד ערב שבת והוא נגד הדת מצד הדין ומצד הסברא, כי הנה מהרי"ק בתשובה שורש ל"ה ענף ג' הוכיח דהאידנא גם טבילה בזמנה לאו מצוה לסברת ר"ת שהביא הטור בי"ד סי' קצ"ו ואם כן מהראוי היה שלא תטבול ליל שבת, וכל שכן דלית דין ולית דיין לאחר אותה עד ליל שבת דאפילו אם תמצי לומר דטבילה בזמנה מצוה היינו בזמנה דווקא אבל אשת כסילות שהיתה יכולה לטבול קודם לכן ולא טבלה לכולי עלמא עבירה היא בידה לטבול בליל שבת.

וכן כתב האגור הביאו הב"י סי' קצ"ז ז"ל, נשאל למורי אבי מהר"י לנדא ז"ל אשה שאירע זמן טבילתה ליל שישי ונאנסה שלא טבלה אם יכולה לטבול בליל שבת והשיב דאינה יכולה הואיל ואידחי זמנה ע"כ, הנה בנאנסה אסר הרב ז"ל וכל שכן במזידה.

אזהרה למאחרות טבילתן בהיותן מעכבות נשמות קדושות מלירד

מט. וגם מן הסברא אין בהן תבונה, צא ולמד מבנות לוט אף כי היתה עבירה בידם לשכב את אביהן ולפי שקדמה בכירה לצעירה לילה אחת זכתה וקדמה ארבעה דורות, עובד ישי דוד שלמה, וכל שכן בנות ישראל הכשרות אשר המצוה הזאת מוטלת עליהן לתת להן שכר טוב עליה כי כל הקודמת זריזה ונשכרת.

נ. ומה גם למה שקבלנו מרבינו האר"י זלה"ה אשר יש נשמות קדושות שזמנם קבוע להן לרדת לעולם הזה ביום פלוני בשעה פלונית, ואיך ימלאו את לבן לעכב זמן טבילתן אפילו שעה אחת פן ואולי באותה הלילה הוקבע זמנה לרדת הנשמה הקדושה ההיא ועכבתה מלרדת עוד ונמצא מאבד טוב הרבה, ושומר נפשו ירחיק לאשתו ובנותיו מעשות כאלה שלא להחמיץ המצוה אם לא על צד האונס, וקרוב אני לומר שאשת כסילות העושה אלה היא גם היא בכללן דתרין נשין שהזכירו בזוהר דקלא דחויא אתאחדת בהון כנ"ל ומקשה לבו יפול ברעה.

ונשוב עוד לענינינו ביתר אזהרות שיש להזהר בשעת החיבור.

י"ד אזהרות לעת הזיווג

אזהרה א - ימנע מן השכרות קודם הזיווג

נא. הא' , שלא להזדקק לאשתו בשכרות כי הוא אחד מבני תשע מדות ואמרו בזוהר פקודי דף רס"ז, מהכא כגוונא דא לאינון דסטו ארחייהו בהאי עלמא ואשתדלו בזנותא באתר דלא אצטריך לאתרחקא מארח קשוט כמה דאיהו אתדבק בההוא סטרא דיצה"ר בזנותא הכי נמי נפיק מהיכלא דא רוחא מסאבא לסאבא ליה ולברא דנפיק מתמן וההוא

ברא אקרי ממזר מסטרא דאל זר כמה דאיהו אשתכר בההוא תיאובתא דיצה"ר הכי נמי משיך לגביה דההוא ברא רוחא אחרא מסאבא דסאיב וכלא סהדין עליה דאיהו ממזר והכי כל עובדוי וסטרי בההוא גוונא ממש ע"כ.

ומדרך החסידים להתרחק אפילו שתו מעט כל שיראו שאין דעתם מיושבת עליהם כהוגן וסימניך גם בלא דעת נפש לא טוב, כי כל זמן שהם בשכרות או הוא או היא אין יכולים להמשיך נפש טוב.

אזהרה ב - להמנע מכל מיני קטטה עמה

נב. הב' , להזהר שלא להיות קטט ועצבון עמה בשעת תשמיש שגם הוא אחד מבני תשע מדות ואמרו בתקונים ריש תקון נ"ו ז"ל, ובגין דא לא צריך לארקא טפין אלא ברחימו ולא בכעסא ובקטטה וכו' מאן דזריק טפה באתתיה בעציבו ובקטטה אתגליית ביה ערייתא ובגין דא ערות אביך וערות אמך לא תגלה איהי טחול לילית מרה אוכמא ערוה דכלה ע"כ, וזה אפילו בחול וכל שכן בשבת דביה חידו דכלא וכמו שאמרו בתקון כ"א ז"ל, מטה הא אתמר דאם הוה רגיל לשמש ביומא דחולא בקטטה עם אתתיה ובפירודא לא יזדווג לאתתיה בשבתא אלא בשלמא ובגין דא תלמידי חכמים עונתן מליל שבת לליל שבת וכו'.

אזהרה ג - ימנע מלשמש לאור הנר וכמה פרטי דינים בזה

נג. הג' , להזהר שלא לשמש מטתו לאור הנר דהוה ליה בנים נכפים וזה לשון הזוהר פרשת בראשית דף י"ד, אלמלא אקדים סטרא אחרא בהאי ליליא עד דלא יקדים סטרא דטוב לא יכיל עלמא למיקם קמייהו אפילו רגעא חדא אבל אסוותא אקדים קודשא בריך הוא ודליג קמיה קדושא דיומא ואקדים קמיה סטרא אחרא ואתקיים עלמא ומה דחשיב סטרא אחרא לאתבני בעלמא ולאתתקפא אתבני בהאי ליליא סטרא דטוב ואתתקף וכו'. **בגין** כך עונתן דתלמידי חכמים דידעין דא משבת לשבת דהא כדין חמאת דא סטרא אחרא דכמה דהיא חשיבת למעבד עביד סטרא דקדושה אזלא ומשטטא בכמה חיילין וסטרין דילה וחמאת כל אינון דקא משמשי ערסייהו בגלוייא דגופיהון לנהורא דבוצינא וכל אינון דנפקין מתמן הוו נכפין דשרו עלייהו רוחין מההוא סטרא אחרא ואינון רוחין ערטילאין דחייבין דאקרון מזיקין ושריאת בהו לילית וקטילת לון וכו' וכולהו אטמרו בר מן אסימון וכל כת דיליה דאזלי על שרגי בטמירו למחמי על גילויא דשמושא ע"כ, הרי מבואר שיש סכנה גדולה לשמש מטתו לאור הנר או בגילוי הגוף שהוא כמו לאור הנר.

נד. וכן אמרו בזהר פנחס [285] ז"ל, כי בא השמש מכאן אוליפנא מאן דמייחד באתתיה צריך בליליא למכבי שרגא וביממא לאו אורח דרבנן לשמש מטתן אלא בליליא אורח

צניעות ע"כ, הנה במאמר זה לא הזכיר גלוייא דגופא שמע מינה דבמאמר הנזכר חדא חדא קתני או גלוייא דגופא או לנהורא דבוצינא, ולא כמו ששגו רבים להשכיל דתרתי קאמר גלוייא דגופא ולנהורא דבוצינא ושרו לגרמייהו לאשתמשא לנהורא דבוצינא, ישתקע הדבר ולא תהא כזאת.

נה. וכתב מהרח"ו דאיסור זה נוהג אף אם לא שמש מטתו בעת הולדת הולד אלא אפילו היה אחר עיבור אשתו עם כל זה יהיו בניו נכפים, ואמר כי על כל פנים אותם שאירע בהם דבר זה אפילו בזקנותם תבא להם הכפייה אם לא בא להם בבחרותם ורוב הקטנים שמתים בכפיה הוא מעון זה, ואיש אחד נענש בגלגול עז על עון זה בימי מורי ז"ל לפי שגרם מיתה וכפייה לבניו.

נו. ולא סגי במחיצה שנראה אור הנר מתוכה אלא צריך שתהיה מחיצה גמורה שאין שם אור הנר ניכר בשום צד, ואם לא יעשה כן לא ימלט מלהיות בניו נכפים.

נז. והר"ם איסרלס ז"ל [286] אסר לעשות מחיצה בפני אור הנר בליל שבת כדי לשמש מטתו וכן לפני הספרים אם לא שיהיה מבעוד יום טפח שאז מותר להוסיף עליו בשבת.

נח. ולנגה הירח גם כן אסור אם האור בא דרך החלון שהוא שוכב כנגדה אבל אם נכנס האור דרך החלון ומאיר לבית אין לזו חשש, ותחת אויר השמים אף על פי שאין אור הלבנה עליו ממש אלא יושב בצילה אפילו הכי אסור.

(**א"ח**, כתב הרוקח סימן שי"ז שמשמש לאור השמש או הלבנה הוה ליה בנים מצורעים ומוכי שחין).

אזהרה ד - ימנע מלשמש סמוך ליציאה מבית כסא קבוע

נט. הד' , להזהר במה שאמרו בזוהר שלא ישמש מטתו כשיוצא מבית הכסא כל אותה שעה, והטעם כמו שאמרו בזוהר בראשית [287] דרוחא חדא אית בכל בית הכסא דעלמא דשריין תמן ואתהני מההוא לכלוכא וטינופא ומיד שארי על אינון אצבען דידוי דבר נש ע"כ, ומסתברא דהיינו בבית הכסא קבוע אבל במקום אחר שהוא דרך עראי לא.

אזהרה ה - לא ישמש מטתו בחשק שנתעורר בו בשנתו

ס. הה' , להזהר כשראה בחלום דמות אשה ואפילו דמות אשתו ונתעורר בחשק ותאוה משינתו ובתוקף, שלא ישמש מטתו בחשק ההוא כי אותו הדמות שנתראה אליו בחלום היא אימא דשדין ואם יזדקק לאשתו בתאוה דילה ההוא בר מסטרא דילה אשתכח כמו שהאריכו בזוהר בפרשת אחרי מות דף ע"ז ע"א ושומר נפשו ירחק ממנו.

אזהרה ו - לא ישמש אלא בגוף נקי

סא. הו' , להזהר שיפנה גופו קודם הזווג והמעצר עצמו פוגם מאד כי אף שיכוין לברר כל הניצוצות והנשמות העשוקות אי אפשר לו שהרי עדיין לא הוציא מגופו פסולת בירורי הטומאה ויש לחיצונים אחיזה בו, אפס שיהא זהיר שאל ישמש מיד אחר שיפנה כנזכר לעיל.

אזהרה ז - יזהרו שניהם ליטול ידיהם קודם הזיווג

סב. הז' , להזהר האיש והאשה מאד בנטילת ידים קודם הזווג, ואמרו הראשונים ע"ה שעל זה נאמר יד לאמה תקצץ, והירא את דבר ה' יזהר בזה מאד להרחיק הלילית משם וכן להרחיק כל מיני טנופת ומיאוס מעל מטתו אשר שם הרגיעה לילית חס ושלום.

אזהרה ח - לא יאכל דבר איסור לרפואה

סג. הח' , להרחיק עצמו מלאכול דבר איסור לרפואה אם אינו יכול להזדקק לאשתו כמ"ש בספר החסידים סימן ש"צ, ושם נאמר שרפואתו לאכול עדשים מבושלים בלא מלח כי המלח מבטל כח התאוה.

סד. ומשם למדנו כי מה שאמרו חכמים [288] שעזרא תיקן להם לישראל לאכול שום בערב שבת משום מצות עונה, כתב בספר החסידים שם היינו דווקא שומים צלויים שמרבים הזרע אבל שומים חיים מבטלים התאוה ואין לאוכלן בלילי שבת.

אזהרה ט - לא ישמש במטה שתנוק ישן בה

סה. הט' , הוא מה שאמרו בפרק ערבי פסחים דף קי"ב, המשמש מטתו במטה שתינוק ישן עליה אותו תינוק נכפה ולא אמרן אלא דלא הוי בר שתא אבל הוי בר שתא לית לן בה ולא אמרן אלא דגני להדיה כרעיה אבל להדי רישיה לית לן בה ולא אמרן אלא דלא מנח ידיה עילויה אבל מנח ידיה עילויה לית לן בה.

ובזוהר פרשת ויקרא דף י"ט ע"א על ענין לילית דזמינא לאבאשא לבני עלמא אמרו, אסוותא בההיא שעתא דאזדווג בר נש באתתיה יכוון לביה לקדושה דמאריה ולימא הכי עטיפא בקטפא וכו' ולחפיה ליה לרישיה ולאתתיה עד שעתא חדא וכן בכל ג' יומין לקליטה וכו', ובספרא דאנח אשמדאי לשלמה מלכא אמר תלתין יומין ואמר דלבתר דסיים עובדא לישדי מיין צלילן סחרניה לערסיה ונטורא דכולא לבתר ומאן דינקא לרביא לא תזדווג לבר נש אלא בשעתא דרביא נאים ולבתר לא תניק ליה עד שעתא חדא כתרין מילין או חד מיל אי לא יכלה בגין צערא דרביא בזמנא דאיהו בכי ובדא לא מסתפי מניה לעלמין ע"כ.

אזהרה י - לא ישמש ביום צ' לעיבורה

סו. הי' , מה שאמרו בנדה שצריך להזהר מלשמש מטתו בליל תשעים מיום שנתעברה אשתו כי המשמש אז גורם שימות הולד במעי אמו, וזה לשון הזוהר פרשת שמות דף ג', מאן דקטיל בנוי ההוא עוברא דמתעברא אתתיה וגרים לקטלא ליה במעהא דסתיר בניינא דקודשא בריך הוא ואומנותא דיליה אית מאן דקטיל בר נש והאי קטיל בנוי תלתא בישין עביד דכל עלמא לא יכיל למסבל ועל דא עלמא מתמוגגא זעיר זעיר ולא ידיע וקודשא בריך הוא אסתליק מעלמא וכו' עיין שם באורך.

אזהרה יא - לא ישמש בבית שיש בו ספרים

סז. הי"א , להזהר שלא ישמש מטתו בבית שיש בו ספרים עד שיתנם בכלי תוך כלי בכלי שאינו כליין דבכלי שהוא כליין אפילו מאה כחד חשיבי, ואם פירש טלית על גבי ארגז שתפילין בתוכה חשוב ככלי תוך כלי, ואם הארגז גדול שמחזיק ארבעים סאה חולקת רשות לעצמה דאפילו לענין טומאה דאורייתא מקלינן, וביו"ד סימן רפ"ו בענין מזוזה משמע נמי דבעי כסוי כלי תוך כלי, ובספרים של דפוס סגי בפרוס עליהם סדין בעלמא. [289]

אזהרה יב - להזהר בסימנים שמסר יעקב לרחל

סח. הי"ב , הכי נכבד מה שכתבו כת המקובלים הקודמין כי יש שלשה שרים מסטרא דשמאלא והם המעוררים את האדם לרדוף אחר תאוה גופנית, אחד משכנו על תנוך אוזן הימנית והוא הגדול, והבנוני על בהן ידו הימנית, והקטן על בהן רגלו הימנית, ולכך היו נתינות דם האשם על שלשה מקומות הללו לסלק מעליו השרים הנזכרים.

וכן הענין בסוד התשמיש כשההתעוררות באה מצד הזכר אותו תשמיש אינו לשם שמים כי אם לשם תענוג, אבל הזוכה לאשה כשירה ירגילנה שכל תשמיש ותשמיש יבא על ידי אתערותא דילה, ותאחז תנוך בעלה הימני ובהן ידו הימני ובהן רגלו הימני לסלק מעל בעלה אותם השרים צוררים המעוררים תאוה גופנית שלא לשם שמים, ואלו הם הסימנים שמסר יעקב לרחל, ואולם צריך להתחיל מבהן רגלו שהוא סימן התחתון ואחר כך מבהן יד שהוא האמצעי ואחר כך בתנוך אזנו שהוא סימן העליון ובדרך זה מסר יעקב לרחל, וסימניך עולה עמו ואינה יורדת.

אזהרה יג - יזהר מהפיכת השולחן

סט. הי"ג , הוא שיהיה זווגו פנים אל פנים כמו שאמרו בזוהר פקודי דף רנ"ט, ועל דא תנינן מאן דמשמש ערסיה מאחורא אכחיש תקונא דאסתכלותא אנפין באנפין לאנהרא כלא כחדא ולאשתכחא אנפין באנפין בדביקותא כדקא יאות כמה דאת אמר ודבק

באשתו דייקא ולא אחורי אשתו ע"כ, והוא ענין הפיכת השלחן האמור בשילהי פ"ב דנדרים וחגרים מפני מה הויין מפני שהופכים את שלחנם.

אזהרה יד - להתקדש במחשבה דיבור ומעשה

ע. הי"ד , להתקדש במעשה ההוא במחשבה בדבור ובמעשה.

במחשבה, לקדש מחשבתו לחשוב מחשבות רוחניות הן מצד מה שאמרו חכמים [290] הקדוש ברוך הוא יושב וסופר רביעיותיהם של ישראל, וגם לאותה צולמא קדישא דקאי בריש ערסא כמו שאמרו בזוהר ושלהיותנו בצלם אלהים דוגמא עליונה נצטוינו במצוה זו וכמו שאמרו בזוהר וכל מה דאתעסק בפריה ורביה גרים להההוא נהר למיהוי נביע ונשמתין חדתין מתחדתין וכו'.

תפלה קודם הזיווג

עא. ובדבור לבטא בשפתים, לשם [291] יחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה בדחילו ורחימו ורחימו ודחילו ליחדא שם י"ה בו"ה ביחודא שלים בשם כל ישראל, הנני בא לקיים מצות עונה הכתובה בתורה שארה כסותה ועונתה לא יגרע, ויהי רצון מלפניך שתחנני מאתך זרע אנשים כולו זרע אמת ותמשיך משך זרעי ממקור ישראל זרע ברך ה', וצוק רוחך הטוב על זרעי וברכתך על צאצאי ויהי כחול זרעי, ה' זכרנו יברך יברך את בית ישראל יברך את בית אהרן, ויהי נועם ה' אלהינו עלינו וכו'.

ויאמר מזמור לדוד ה' רועי כי האכילה והזווג הכל בחינה אחת, ובכן מגרש הקליפות וסטרא אחרא מעל המטה וימשיך נשמה קדושה לבניו.

ויכוין י'הוה' ל'אורך' י'מים' ראשי תיבות יל"י וסופי תיבות הכ"ם סוד העלאת הנצוצות שבעשיה וגם נשמות שלא עצרו כח לעלות ובכח שמות אלו יעלו.

לחש עטיפא בקיטפא האמור בזוהר וסודו

עב. ואחר כך יאמר הלחש הנזכר בזוהר המועיל לגרש החיצונית המזדמנת שם ומעוררת התאוה ולפעמים נוטלת הטפות המתמצות מהאבר הקדוש ועושה רוחין ושדין ועל ידי כן תוכל לשלוט אחר כך בולד הנולד ובכח סגולת הלחש הזה תעש בריחים אל נוקבא דתהומא רבא, וזה לשון הלחש.

עטיפא בקיטפא אזדמנת שארי שארי לא תיעול ולא תנפוק לא דידך ולא בעדבך תוב תוב ימא ארגישת גלגולי ליך קראן בחקלא קדישא אחידנא בקדושא דמלכא אתעטפנא.

ופרשת אלה הדברים הלא המה לכוין כי התיבות מהלחש כ"ו תיבות ואותיותיו קי"ו לעומת י' י"ה יה"ו יהו"ה א' א"ה אה"י אה"יה העולים קי"ו ועל ידי אלו השמות ינוסו הקליפות, והכוונה עטיפא החיצונית המעוטפת בסדין, אזדמנת שמזדמנת להכנס בסדין לעשוק הטיפין, שארי שארי פירוש תתיר תתיר עטיפא וקישור שלך בסדין, ואמר שארי

שארי שתי פעמים האחד לעומת ג' קליפות הטומאה ענן גדול ורוח סערה ואש מתלקחת והשני לעומת קליפת נוגה שהיא מתקדשת קצת, לא תיעול בסדין ולא תיפוק הנשמות לחוץ לעשות מהן רוחין ושדין חלילה, לא דידך שהם של קדושה ולא יהיה לך כח לעשוק אותן הנשמות, ולא בעדבך אינו בגורלך אפילו לפי שעה אף אם יצאו שנית להיות קדושה, תוב תוב חזור לנוקבא דתהומא רבא.

ואמר תוב תוב שתי פעמים לזכ"ון דקליפה, ימא ארגישת סוד אימא עילאה ים עילאה שבה שם אה"יה ושם אה"יה בריבוע א' א"ה אה"י אה"יה בסוד אשר שמתי חו"ל גבול לים ובכן תחזור לנוקבא דתהומא רבה, גלגולי ליך קראן פירוש גלגולי ים קוראין אותך והם דין בסוד גלגלי קוראין אותך לרצץ מוחך, בחקלא קדישא נוקבא דזעיר, אחידנא בקדושא דמלכא דהיינו אור מקיף דז"א, אתעטפנא שתלמיד חכם מתעטף בטליתו כדי שלא יתאחזו בו החיצונים, וילבש חרדה כמדו לחשוב הוא ואשתו דוגמת זו"ן למעלה, וז"ש בחק"לא קדישא אחידנא ובקדושא דמלכא אתעטפנא כמו שפירש האור המופלא רבינו זלה"ה.

בדורות אחרונים יש למנוע מאמירת הלחש הנזכר

עג. וא"א ומורי זלה"ה לא היה אומר זה הלחש כי אמר שמהרח"ו זלה"ה לא העתיקו בספר הכוונות בכוונה מכוונת כי דווקא לראשונים שהיה עוז בידם בתורתם ומעשיהם לגרש הרשעה להם יאתה, אמנם בדורות אלו די לנו ללכת בתמימות ושלא להתגרות בחצונים ושב ואל תעשה עדיף בעניינים אלו רק יפנה הכל בכוונות ומחשבות קדושות והרי זה משובח.

מקראי קדש לומר בליל טבילה שחל בשבת

עד. ואם ליל טבילה חל להיות בשבת יאמר קודם הזיווג מזמור הנה מה טוב ומה נעים וכו', ויאמר פסוק ואתה דבר אל בני ישראל לאמר אך א'ת ש'בתותי ת'שמורו כי אות היא ביני וביניכם לדורותיכם לדעת כי אני ה' מקדשכם, ויכוין ראשי תיבות אשת וראשי תיבות א'ות ה'יא ב'יני ו'ביניכם אה"בו להיות אוהב אותה ומקרבה.

ויאמר לשם יחוד וכו' כנזכר לעיל ויוסיף לומר, ותמשיך משך זרעי מהנשמות החדשות היוצאות מיחודא שלים דזעיר ונוקביה ובעוז אור שם צָמַרכָּךְ ועוז אור שם אָזְבַּוְגֵהּ העולים למספר חשמ"ל המכסה חביון זווג דזו"ן מן גבול הרשעה ובצל כנפיך אחסה, שמרני כאישון בת עין ובצל כנפיך תסתירני, ויאמר החמשה פסוקים דבראשית עד יום אחד שמהם יוצא מה' אותיות אחרונות שבפסוקים שם צמר"כד, ובעשרה פסוקים א"ז

ישיר משה ו'ב'ני ישראל וגו' כי גא'ה גא'ה וכו' שמהם יוצא שם השני, והוא תועלת עצום להיות יושב בסתר עליון ולא תדבקהו הר"עה חס ושלום.

עה. ובמעשה שיזהר בכל דינים המפורשים בטור סימן ר"מ ויתר אזהרות שהזכרנו למעלה.

ואיש התמים אשר תמונת ה' יביט יכוין בסוד שמאלו תחת לראשי וימינו תחבקני ובסוד הנשיקין כפולים וכו'.

קדושת הולד תלויה בכוונת שניהם

עו. וכתב הרב זלה"ה שאם שניהם מכוונים לטובה ולשם מצוה אז יהיה הולד צדיק גמור באור מקיף ופנימי וכן בהפכו, אמנם אם האב כיוון לטובה ואמו לרעה אז יהיה לו אור מקיף טוב והפנימי יהיה רע ובהמשך הזמן יכוף המקיף לפנימי ועושהו כמותו, וכשהוא להפך יכוף המקיף הרע את הפנימי הטוב ויהיה רשע לפי כי המקיף הוא הכולל את הפנימי בתוכו ואל כל אשר יחפוץ יטנו.

ועל כן כל איש ישראל יהא זהיר לקדש מחשבתו בעת ובעונה ההיא וידבר על לב האשה חומר איסור פגול המחשבה במעשה ההוא כי אין לך דבר שגורם פגם וקלקול למעלה כמו מחשבת הזווג, ומחשבה רעה גורמת עשיקת הילדים על ידי לילית או על ידי אימן של הילדים עצמן בשינה שיפולו עליהן וממיתין אותן והוא נעשה מהלילית עצמה והנה דמעת העשוקים ואין להם מנחם.

ולכן הבעל נפש יהיה לו ולאשתו כוונה ראויה והגונה ולא יפנו מחשבותם בהבלי השוא חס ושלום כי יהיה מעוות לא יוכל לתקון אחר שיצא הקלקול לעולם, ויציירו בעיניהם דמות צורות קדושות מחסידים וירא'י ה' וחושבי שמו ובכן יראה זרע אנשים כולו זרע אמת.

מי שקידש מעשיו לא יתיאש אם לא זכה בבנים כשרים

עז. ואתה אחי אגיד לך מה טוב ומה ה' דורש ממך לקדש עצמך בכל האפשר ממעשה הזה וגול על ה' דרכך ובטח עליו והוא יעשה, אך אמנה אם בכל כחך אזרת כגבר חלציך לאשר ולקיים ככל הכתוב במעשה ההוא ולא יצאו בנים כשרים ממך, השמר לך אל תפן אל און לאמר מה בצע כי שמרתי משמרתו כי בלכתי קדורנית בבנים דלא מעלו, חלילה אל תאמר כן כי כבר קדמונים אחזו שער בקושי זה והעלו ארוכתה קל מהרה כי ישרים דרכי ה' ומסבב סבות וחשב מחשבות לבלתי ידח ממנו נדח ושוקל כל העניינים כולם במאזני צדק ואמת.

וכשיש איזו נשמה רעה וחטאה מגלגול אחר ואתה כי הזהרת את עצמך לכוין להביא נפש לעבודת אלהיך, אז אל דעות ה' לשלוח על ידך הנפש של אותו רשע פן כולי האי ואולי יזדכך עם נשמתך הטהורה להועיל לה ולהסיר ממנה כל החלודה אשר עליה וזוכה בזה על ידך והרי אתה כמציל נפשות ומקיים נפש אחת מישראל להשיבו אל בית אביה כנעוריה טהור מטמא, ואם הנפש הזאת היתה משולחת על ידי אחר שאינו הגון לא היתה לה רפואה תעלה למכותיה ומשורש נחש יצא צפע שפיפון עלי אורח ותאבד הנפש ההיא לחלוטין.

זהירות יתירה בימי נדתה גורמת לבנים כשרים

עח. ומכל מקום האיש הירא יסתכל להזהר על נפשו מאד כי על פי הרוב גם כן מעשי האבות גורמים לפגל את הבנים אף שיתקדשו בעת הזווג, והוא להתרחק מאשתו בימי נדתה בכל דבר כי הסטרא אחרא משתתפת באשתו באותם הימים ואם יכשל באיסור כל דהו נדבק אחר כך בו ובוולדה כי טומאת הנדה חמורה היא מאד כמו שאמרו בזוהר פרשת שמות, [292] מסאבו דנדה קשיא מכל מסאבי דעלמא אסתאב איהו וכל דמקרבין בהדיה יסתאבון עמיה וכו'.

כי על כן החמירו חכמים שלא לאכול עם אשתו בקערה אחת אפילו בימי לבונה וכן למעט דבורו עמה בימי נדותה כל האפשר, וכן למעט להסתכל בה כל האפשר כי על ידי כל אלה ממשיך עליו כח הטומאה השורה עליה ואחר כך כשבא להזדקק לאשתו שורה כח הטומאה ההיא על הולד אף שיתקדש עצמו בשעת תשמיש כמו שכתב בראשית חכמה שער הקדושה.

דברי הרמב"ן על הפסוק כי דרך נשים לי

עט. וכתב הרמב"ן בפסוק כי דרך נשים לי [293] וזה לשונו, והנכון בעיני כי היו הנדות בימים הקדמונים מרוחקות מאד כי כן שמם מעולם נדות לריחוקן כי לא יקרבו אל אדם ולא ידברו בו כי ידעו הקדמונים בחכמתם שהבלן מזיק וגם מבטם מוליד גנאי ועושה רושם, והיו יושבות בדד באהל לא יכנס בו אדם וכמו שאמרו בברייתא של מסכת נדה, אסור לשאול בשלומה של נדה ר"נ אומר אפילו הדיבור שיוצא מפיה טמא הוא אמר ר"י אסור לאדם לילך אחר הנדה ולדרוס את עפרה שהוא טמא כמת ואסור ליהנות במעשה ידיה, ולכך אמרה רחל ראויה הייתי לקום מפני אדוני לנשק ידיו אבל דרך נשים לי ולא אוכל להתקרב אליך וגם לא ללכת באהל שלא תדרוך אתה עפר רגלי והוא החריש לבל דבר איתה.

אזהרה שלא לבטל העונה בשבת

פ. וצריך כל בעל נפש להזהר עצמו שלא להבטל מעונתו אפילו שבת אחת כמנהג חסידים הראשונים כמו שאמרו בגמרא בפרק אף על פי, [294] אלמלא יהודה קיים לא ביטל עונתו.

דין עונה למעוברת ומניקה

פא. וכתב מהרח"ו, היה אומר מורי ז"ל כי האדם צריך לקיים מצות עונה בימי עיבורה ובימי מניקתה כי גם יש זווג למעלה תדיר אף בימי עיבור ויניקה, ובענין ימי החורף שאלתיו אם אפטור עצמי להיות זמן הקור ולא אוכל לטבול גם להיות בימי עיבור ויניקה, והשיב אותי כי אם האשה היתה מוחלת ואינה מקפדת בודאי הנה אז פטור אני, אך עם כל זה טוב לקיימה דהויא צערא דגופא וצערא דגופא לא אתייהיב למחילה כמו שאמרו גבי האומר על מנת שאין לה עלי שאר כסות ועונה דבדבר שבממון תנאו קיים דאתייהיב למחילה ובעונה תנאו בטל דהוה ליה צערא דגופא ואם מחלה לא מהני מחילה.

אזהרות שאחר הזיווג

פב. ואלה האזהרות שיבור לו האדם אחר התשמיש.

ראשונה, שאל יפרוש ממנה האבר מן החי חלילה אלא ימתין עד אחרי מותו וגם אחר כך כי אפילו כשימות אבר יוצאים ממנו איזה טיפות זרע, ואף על פי שאין אותן הטפות ראויות להוליד עם כל זה הוי זרע לבטלה ונבראים מהם משחיתים והן מזומנים להזיק לאיש ההוא בגופו ובממונו בחייו ואף כי אחרי מותו, ולפיכך יזהר שימתין וישהה עצמו על הבטן כדי שלא יצא שום נצוץ החוצה אל הקליפה חס ושלום.

פג. השני , להיות זהיר אחר התשמיש לשוב ולרחוץ ידיו בנטילה הגונה כי הוא מהדברים הטעונים נטילה, ואמרו שמי שעשה אחת מכל אלו ולא נטל, אם תלמיד חכם הוא תלמודו משתכח ואם אינו תלמיד חכם יוצא מדעתו.

פד. וכתב בספר החסידים, [295] כשאדם משמש מטתו לא יתכן שיזכיר שום דבר קדושה או תפלה או תורה אלא ישפשף עצמו במים היטב שלא ידבק בו כחרדל שמתועב יותר מן לכלוך הצואה, כי על כן היראים את דבר ה' הנעורים בליל טבילה עד חצות כמנהג הרב ומשמשים מטותיהם לפני שינתם מיד יזהרו לקרות קריאת שמע לפני התשמיש בטהרה, ואחר התשמיש יהרהר בלבו ברכת המפיל חבלי שינה וכו' אך לא יאמר אותה קודם דהוי הפסק בין הברכה לשינה.

פה. וכתב בספר ארחות חיים לדעת הירושלמי, שאם מחמת חולי או אונס אחר קרא קריאת שמע בלבו יצא, וכתב הב"י סי' פ"ה דאף לכתחילה יעשה כן אם הוא במקום

שאינו נקי לגמרי ואינו יכול לנקותו משום אונס יהרהר בלבו ודיו זולת שלא יהיה מקום מטונף לגמרי, וכן כאן אחר התשמיש אם אי אפשר לו לנקות את עצמו אז ממתניו ועד ירכיו כדין משמרת טהרת התפלה עד הבוקר יהרהר הברכה בלבו ודיו.
(**א"ה**, מכאן למד הט"ז סי' ס"ב דמי שצמא בלילה ואי אפשר לו ליטול ידיו לברך יהרהר הברכה בלבו וישתה ע"כ).

פו. השלישי , להיות זהיר אחר הזווג לשפוך מים לפני מטתו כי בכך מתבטלים המים הזדונים מהמטה ולא יגשו ליהנות מאותן הטיפות, ובכן תוכרת אג"רת האוגרת הכל לבל תוכל לשלוט בולד הנוצר כנרמז לעיל בשם הזוהר פרשת ויקרא, [296] וכן שלא תניק לבנה כל אותה שעה כנזכר שם.

סגולה הנמצאת בספר התולדות

פז. ונמצא כתוב בספר התולדות שיש באשה שבעה נקבים שלשה מימין ושלשה משמאל ואחד באמצע, ואם נכנס הזרע באותן של ימין תלד זכר ואם בשל שמאל תלד נקבה ואם באמצע תלד טומטום או אנדרוגינוס, וכשהאשה שוכבת על ימין נכנס הזרע באותן של ימין ותלד זכר וממהרת הטומאה לצאת ולפיכך אינה טמאה רק שבעה ימים וטהרתה שלשים יום ושלשת ימים, וכשהיא שוכבת על שמאל היא יולדת נקבה ואין הטומאה ממהרת לצאת ולכך מטמאה שבועיים וטהרתה ס"ו ימים, וכשתהא שוכבת אפרקדן ופניה למעלה יולדת טומטום או אנדרוגינוס, וטוב לאדם לחוש לדבריהם אף כי לא נמצא רמז מזה בדברי חכמי התלמוד וחכמי הזוהר אשר להם נגלו כל תעלומות.

בדין בעילת בתולה בשבת ואופן קנינה

פח. ובענין הדין לבעול בתולה בשבת כבר אפסיקא הלכתא דף ז' דכתובות דמותר לבעול לכתחילה בתולה בשבת ואין בו משום חובל ולא משום צער לה, אכן צריך ליזהר שיעשו להם חופה כדינה בערב שבת בשעת ברכת נשואין דאז חיבת חופה קונה לכל דבר, אך לא כמנהג שראיתי בקושטנדינא להעמיד אותם בפתח השער ופורסים עליהם טלית בלבד שיש הרבה מהחכמים המפקפקים על חופה כזאת שחופה כזאת אינה קונה ונמצא קונה אותה כשיבעול אותה בשבת.

תוכחה למייחדים חתן וכלה אחר החופה

פט. ומה שנהגו לייחד אותם מבעוד יום בחדר מיוחד לתקן את זאת, ישתקע הדבר ולא תעשה כזאת בישראל כי החתן בתוקף אהבתו איתה יחטיא אות ברית קדש ולא ימנע מבא לידי קישוי אבר אשר חכמים הגידו [297] המקשה עצמו לדעת יהא בנידוי וכו', וכבר צווחו על מנהג הרע הזה קמאי דקמאי אשר קדמוני, ומקשה לבו יפול ברע"ה.

בדין כונס את האלמנה

צ. והכונס את האלמנה לא יבא עליה ביאה ראשונה לא בשבת ולא ביום טוב כמו שאמרו בירושלמי, [298] אמר ר' מני אילין דכנסין ארמלין צריך לכנסין מבעוד יום שלא יהא כקונה קנין בשבת, ואמרו הראשונים שגם איכא סכנת מיתה בדבר, ובאלמנה לא מהני יחוד מבעוד יום לקנותה ובעינן דווקא בעילה, ושומר נפשו ירחק מזה אף כי רבו המקלין בייחוד מבעוד יום.

הנה עד פה הגיעו האזהרות במעשה הקדוש הזה, ואיש התמים אל יקלו בעיניו אחת מכל אלה כי כל אחת מאלו הן הן הדברים התלויים בשערה ובאין מבין משחית נפשו ונפש בניו אחריו חס ושלום, ואף אם בשאר הימים לא נזהר יהא זהיר ונשכר בעצם זווג ליל השבת שהחיצוני מתקנא בו ביותר כמו שכתבנו בפרקים של מעלה בטעם אמירת פסוק כל כלי יוצר עליך לא יצלח וכו' בלבישת בגדי שבת.

ואנכי לרגל המלאכה אשר לפני לזכות את הרבים הבאתי הנה מאת אשר אספתי בעומרים האזהרות אשר בזה ואתה את נפשך שמור.

ציונים והערות לפרק ט

269) כתובות דף ס"ב ע"ב. 270) זוהר נח דף ע"ה ע"ב. 271) זוהר אחרי מות דף ע"ז ע"א. 272) זוהר צו דף ל"ד ע"א ורע"מ שם. 273) תקו"ז תקון י"ז דף ל"א ע"א. 274) סוכה דף נ"ב ע"א. 275) קדושין דף פ"א ע"א. 276) סנהדרין דף ק"ז ע"א. 277) זוהר חיי שרה דף ק"ל ע"ב. 278) פסחים דף מ"ט ע"א. 279) עי' ערובין דף ק' ע"ב ושם אי' אר"י ולא ר"א. 280) חגיגה דף ה' ע"ב. 281) אבות פ"א מ"ה. 282) זוהר וירא דף קי"ב ע"א. 283) זוהר חדש בראשית דף ט"ו ע"א. 284) נדה דף ס"ז ע"ב. 285) זוהר פנחס דף רכ"ה ברע"מ, ובדפו"ר אי' זוהר ויצא ואינו בזוהר שלפנינו. 286) שו"ע או"ח סי' שט"ו ס"א. 287) הקדמת הזוהר בראשית דף י' ע"ב. 288) ב"ק דף פ"ב ע"א, ובדפו"ר נפל ט"ס ונתחלף עזרא ביהושע. 289) מש"כ המחבר דבספרים הנדפסים סגי בכיסוי בעלמא, נראין דבריו משום שנטה אחר דעת התוס' בברכות דף כ"ו ע"א ד"ה ספר תו', דס"ל דלא אמרו התם ס"ת עושה לו מחיצה כ"א בס"ת או חומשים אבל בשאר ספרים די להן בכיסוי בעלמא, ואילו הרא"ש שם כתב להקל טפי דאפי' חומשים דינם כשאר ספרים, ועי' בב"י סי' ר"מ שהביא דברי התוס' והרא"ש וכתב דאפשר דלא פליגי דלא החמירו תוס' כ"א בחומשים העשויין בגלילה אבל בלא"ה מודו תוס' להרא"ש דדינם כשאר ספרים דסגי להו בכיסוי בעלמא, וכן דעת הראב"ד והכל בו והו"ד באליהו רבה סי' מ' ס"ב, ואמנם דעת הרבה פוסקים שאין להקל בספרים הנדפסים וכמש"כ המשנה ברורה בסי' ר"מ ס"ק כ"ט, שם הביא דברי הפמ"ג שהשוה ספרים הנדפסים לספרים שבכתיבה ובכל ענין בעינן כלי בתוך כלי, וע"ע במ"ב סי' מ' ס"ק ד' שם כתב בזה"ל, והוא הדין חומשים או סדורי תפלות או שאר ספרים בין בכתיבה או בדפוס הכל יש בהם קדושה ובעינן כלי תוך כלי, ואפילו אם הן כתב משיט"א [היינו שאינה כתיבת סת"ם והוא רק כתב אשורי], וכריכת הספר אינה נחשבת לכיסוי דהיא מגוף הספר ובעינן עוד שני כיסויין,

ועיין ביו"ד בסי' רע"א בט"ז שם סק"ח שכתב, כל המיקל בקדושת ספרים הנדפסין עתיד ליתן את הדין דדפוס הוי כמו כתיבה, אך בתשובת חו"י סי' קפ"ז נוטה להקל בזה בשעת הדחק כשאין לו במה לכסות, עכ"ל. 290) נדה דף ל"א ע"א. 291) בכתבי הרב המחבר ממה ששלח לתלמידיו ומקצתן הגיעו לידי המקובל ר' אברהם טוביינא נמצאית תפילה שייסד החמ"י לחשוכי בנים והביאה הרב הנזכר בסידורו חסד לאברהם {מנטובה תקמ"ג דף ק"ח ע"א} וזה לשון החמ"י שם, ואם הוא חשוך בנים יאמר בדמעות הוא ואשתו, לשם יחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה בדחילו ורחימו ורחימו ודחילו ליחדא שם י"ה בו"ה ביחודא שלים בשם כל ישראל הריני מקיים מצות עונה הכתובה בתורה כסותה ועונתה לא יגרע, ויהי רצון מלפניך ה' אלהי ואלהי אבותי שתחנני מאתך מסוד מזלא קדישא זרע אנשים כולו זרע אמת, ויצדק הרמז בסתרו אותיות "תער" מתרע"א היוצא ממילת ויעת"ר אותיות תער מתרעא מספר אדני מלא כזה, אלף דלת נון יוד והריני ממשיך היוד העליונה דאות א' דתרעא להשלים האלף הזאת סוד מזלא עילאה, ומשם יומשך לי זרע בנים זכרים לעבודתך ולירא‍תך, אנא ה' פקדני נא למען שמך הגדול וזכור נא לאמתך פב"פ ופתח את רחמה ושמע תפילתה ותחינתה כאשר שמעת תפילת שרה ורבקה ורחל וחנה כי לך אנו מחכים ולישועתך אנו מקוים שתחון ותחוס ותרחם עלינו, עשה למען שמך עשה למען ימינך עשה למען קדושתך עשה למען תורתך למען יחלצון ידידך הושיעה ימינך ועננ‍י, ויהי נועם וכו', ע"כ. 292) זוהר שמות דף ג' ע"ב. 293) רמב"ן בראשית פרק ל"א פל"ה. 294) כתובות דף ס"ב ע"ב. 295) ספר חסידים סי' קנ"ז. 296) זוהר ויקרא דף י"ט ע"א. 297) נדה דף י"ג ע"ב. 298) ירושלמי יומא פ"א סוף ה"ה.

פרק י - סדר אשמורת - איסורי שבת

דברי הזוהר במעלת לימוד התורה באשמורת השבת

א. אם ביתר הימים גדלה מאד שגבה למעלה מעלת יקר עוז תפארת הגיון התורה לראש אשמורות, עוד תוסיפי לגבהה ביתר שאת בראש אשמורות יום השבת נאדר בקדש דחדוותא סגיא לעילא ורעותא דכלא אשתכח וכנסת ישראל יתבה בסתרהא ועטרהא והיה הבן הבכור להתייחד איתה בסוף האשמורת האחרונה בעוז הגיון התורה בחדוותא דילה, אף היא תשוב תתפלא הפלא הארתה מן מאורות העליונים ותעלהו אמו לאור בעוז חביון עוזה ומתפארת בגוונין שלה לאמר חזי במאי ברא אתערנא לגבך.

ואמרו בזוהר פרשת בשלח [299] ז"ל, וכד אתי צפרא כנסת ישראל אתיא ומשתעשע ביה בקודשא בריך הוא ואושיט לה לגבה שרביטא דחסד ולא עלה בלחודהא אלא עלה ועל אינון דמשתתפין בהדה וכו', וזה ביתר הימים כל שכן וקל וחומר באשמורת יום השבת שתהיה מרוממת בעוזה על אחת כמה וכמה טובה כפולה ומכופלת במשך חוט האורה על יתר הימים דכולהו אית להו דרב חסדא, ואולם בשבת שהיא העולה למעלה ראש אין ספק כי כך תתרבה חוטי הארתה עד להפליא על אינון דמשתתפין בהדה.

השפעת צדיקים שבג"ע ללומדים באשמורת

ב. ויתר מכן אשר ביארו בזוהר העילוי רב הנמצא למעלה לנשמות הצדיקים בגן עדן בשבתות ובראשי חדשים כנזכר בפרשת ויחי דף רכ"ד ובפרשת תרומה והעתקנום בפרק ב' דר"ח ע"ש, והנה כי כן מה מאד יצדק להשתתף עמהם בראש אשמורות כמו שאמרו בזוהר דבפלגות ליליא קודשא בריך הוא עאל בגן עדן לאשתעשעא עם צדיקייא וכדין בעי ליה לבר נש למיקם ולמלעי באורייתא וקודשא בריך הוא וכל צדיקייא כולהו צייתין לקליה, ואין ספק כי לפי העילוי רב אשר תשיג נשמתם בקדושת יום השבת כך ישיתו חלקתם איתו להשביע בצחצחות נפשו.

באשמורת השבת מאחרין לקום מבחול

ג. כי על כל אלה מנהג טוב להולכים בתמים להתעדן ולהתענג עונג הנפש היפה יחד עם קונם בקריאה נאמנה באשמורת הנאדרת בעוז רב שבת קדש לבל תהיה תפארתם נעדרת בשבת מיתר הימים מהתקבל בו חוט האורה של מעלה, אלא דעבידי רבנן דמשנו שלא לקום בעוד לילה כיתר הימים דכדין ודאי זווגא דלהון אשתכח אפס שעה אחת או שתים קודם היום להשתתף בצדיקי דגן עדן ולקבל חוט האור כאמור.

תפלת שחרית מאחרין מבחול

ד. ואותה שאמרו בשם המרדכי שמאחרים בשבת מבחול לפי שבתמיד של ימות החול נאמר בבקר ואצל שבת נאמר וביום השבת דמשמע איחור, היינו דווקא לענין תפלה שיש לאחר מלהתפלל בשבת מבחול והוא מהטעם שכתבנו למעלה בפרק ה' שלא תהיה מיד הבוקר אור בשליטת שבתאי אפס אחר שעה בשליטת צדק דומיא דכניסתו, וסימן צד"ק צדק תרדוף כמ"ש שם, וזה דווקא לענין עתרת התפלה בלבד.

אכן לענין עסק התורה אין מי שיכחיש חלילה כי כמעשהו בחול כך מעשהו בשבת, ויותר עוד לקדם אשמורות בעוז תפארת התורה ושיר ושבחה הלל וזמרה לכבודה של כלה נאה וחסודה שבת מלכתא העולה היא למעלה עו"לת שבת בשבתו, וגם הנפש לו תמלא לקבל אור חוט האורה מלמעלה מה שלא נהנית כן בימי החול.

ולפי דברי הרשב"י ע"ה שאמר בזוהר [300] בני אדם דמתענגי בשנתיהון נפקי מנייהו שידה ושידות וכו', משם יתבונן המשכיל כי חול ושבת שוו בשיעוריהן בענין הזה, ואדרבא עלולה שבת יותר בזה דאיכא קדושה יתירה ומתקנאים החיצונים באיש הישראלי ביותר לטמאו במקרי בלתי טהור חס ושלום.

לומר סדר "תקון הלילה" באשמורת הבוקר לייחד לילה ביום

ה. כי על כל אלה הבעל נפש היפה אל יעזוב מנהגו הטוב לעמוד על נפשו באשמורת השבת כאשר יוכל שאת ברוב ששונים לקשר לילה ליום וילמוד מה שחננו ה' האל

יתברך, ואף על פי דאינו יכול ללמוד לאור הנר לא ימנע מפני כך לקום וילמוד בעל פה מה שיודע ובפרט בסדר המסודר אצלנו לתקון הלילה [301] לכבוד הדר המלכות להכין אותה ולסעדה ולהעלותה להתרפק עם דודה אשר הוא חביב מאד בעת ההיא.

יבאר העילוי הנמצא למעלה בשבת

ו. ומדברי הזוהר פרשת תרומה דף קל"ו משם יתבונן האיש המשכיל העלוי והשעשוע רב הנמצא למעלה בליל שבת יתר על כל ימי החול וז"ל, בשעתא דאתפליג ליליא בליליא דא וקודשא בריך הוא בעי לעאלא בגנתא דלעילא ורזא דא ביומי דחול קודשא בריך הוא עאל בגנתא דעדן דלתתא לאשתעשעא עם צדיקייא דשראן תמן ובשבת בההוא ליליא דשבתא קודשא בריך הוא די ברזא דמקורא עלאה עאל בגנתא דלעילא בגין דביומי דחול כל נשמתין דצדיקייא כולהו בגנתא די בארעא שריין וכד אתקדש יומא כל אינון משריין דמלאכי קדישין די ממנן גו גנתא דלתתא כלהו סלקין להני נשמתין דשריין גו גנתא דלתתא לעאלא לגבי ההוא רקיעא דקיימא על גנתא ומתמן אזדמן רתיכא קדישא דסחרא כורסי יקרא דמלכא וסלקין לון לכל אינון נשמתין בגנתא דלעילא וכו'.

בעל נפש ירגיש תוספת קדושה בקימתו באשמורת, ומעשה רב בזה

ז. ואם בעל נפש הוא ירגיש בנפשו בעת ההיא תוספת קדושה מרובה על העיקר ונפשו תהי צהלה ושמחה מיתרון האורות אשר יתוספו בה ויטעימוהו מאינון בוסמין וריחין דגן עדן דאסתחי בהו הנשמה יתירה כשעלתה למעלה כמו שאמרו שם בזוהר זה לשונו, ההוא רוח עילאה דמתעטרן ביה כד יומא אתקדש בשעתא דאינון ניימי בערסייהו ונשמתין אחרנין דילהון בעאן לסלקא למיחמי ביקרא דמלכא כדין ההוא רוח דנחית במעלי שבתא נטיל ההיא נשמתא וסלקא לעילא ואסתחיא נשמתא אחרא בבוסמין דגנתא דעדן ותמן חמי מה דחמי ובפלגות ליליא ההיא נשמתא תבאת לדוכתהא וכו'.

ח. ופעם אחת השכמנו אני והילדים אשר נתן לי ה' באשמורת אור השבת והרחנו ריחין דבוסמין עד להפליא, ושאלתי אליהם אם היה אצלם איזה מין בשמים ואמרו כי אינן רגילים בכך, ואז התבוננתי כי לא היה אפס מצד התעוררות הנשמה היתירה אשר היא צהלה ושמחה בשעשוע לימודי ה' במאמרי הזוהר אשר אני רגיל לקרות בעל פה לראש אשמורות מידי שבת בשבתו בסוד הנשמה הרשומים אצלי מכמה מקומות מהזוהר אשר בהם עיקר קביעות לימודי בשבת דהוא יומא דנשמתין כמו שאמרו בזוהר ויקהל [302] זה לשונו, האי יומא איהו יומא דנשמתין דאתעטרא ההוא צרור דנשמתין ובגין כך משבחי בתושבחן דנשמתא והיינו נשמת כל חי וכו'.

וברוח מבינתי בחרתי לי להגות במאמרי הזוהר המדברים בסוד הנשמות באשמורת השבת וביום השבת ואערוך אותם להלן בסדר קריאת לימוד יום השבת בס"ד, ואשר איתו נפש היפה ששון ושמחה ימצא בה בהגות לבו תבונות ותוסיף תת כחה לו לפרשז עליו מאת אשר איתה ולהטעימו מאינון בוסמין וריחין דגן עדן דאסתחי בהו כאמור.

ראוי לשורר בראש אשמורת יום השבת

ט. וראוי להיות כל איש שורר בביתו לראש אשמורות וביותר ביום השבת הקדוש, ואנכי נהגתי לשורר שבחא דמטרוניתא להר"ם לונזאנו ז"ל הכתוב אצלינו בפ"ג דר"ח, ובהאיר היום ישוב ליטול ידיו שנית להסתלק מן הספק בלא ברכה.

ראוי לטבול בשחרית של שבת וטעמו

י. וכתב מהרח"ו שצריך לטבול בשחרית של שבת כי כמו שיש הפרש בין קדושת שבת לחול שלכן צריך לטבול בערב שבת, גם עתה יש הפרש בין קדושת ליל שבת לקדושת יום שבת כי היא קדושה חמורה דוגמא דכהן הטובל בחליפת שמלותיו בין לבוש ללבוש, וכל שכן אם נטמא בזווגו שלא יעבור מלטבול טבילה של מצוה לבל יגש לשרת אל הקדש וטומאתו עליו.

החסידה טובלת בים אחר חיבורה

יא. וזה בכל הימים מפני שאי אפשר לאדם שיהיה נקי מיצה"ר במעשה ההוא מצד היותו מלובש בחומר היצר אחר חטא אדם הראשון ובהכרח יש לחומר תענוג עם היות שיכוין כל מה שירצה ומטעם זה יטמא האדם בהוצאת הטיפה שהרי נתלבש בו יצה"ר על כל פנים ולכן צריך טבילה, ומלפנו מבהמות ארץ כי החסידה אחר החיבור טובלת בים כנודע.

ואם בכל הימים רע ומר האיש המיקל בזו, עוד יגדל הכאב מאד בעצם קדושת שבת רב הקדש כי הוא מאבד טובה הרבה מלקבל תוספת נפש רוח נשמה מבחינת היום כי כל אשר בו מום לא יקרב, ועל כל פנים בלילה בעוד שלא טבל לא יניח מלקום באשמורת מלעסוק בתורה מפני שהוא טמא כי כדאי הם שאר הפוסקים המקלין לסמוך עליהם בשעת הדחק ולא יתבטל מדברי תורה, אך על כל פנים יהא זהיר מאד לרחוץ עצמו היטב לבל ידבק בו מאומה מן החרם שחמור יותר מצואה כמו שביארנו בסוף פרק תשיעי ע"ש.

יב. ומכל מקום אם הוא אנוס ולא תזדמן לו הטבילה יעשה סדר רחיצת הידים בסוד ארחץ בנקיון כפי ככתוב לעיל בפ"ג אחר נקות עצמו ממתניו ועד יריכיו היטב, אכן איש התמים אל יסמוך על זה אם לא על צד האונס ניכר כי הטבילה בארבעים סאה אין

למעלה ממנה להאיר את הנשמה הטהורה ולעשותו בריה חדשה כמ"ש בפרק הנזכר, ואם טובל לזווגו יטבול שתי טבילות אחת להעביר הזוהמה ואחת לכבוד קדושת היום.

תפלה לטבילת שחרית של שבת ע"ד הסוד

יג. ויאמר קודם הטבילה השלשה פסוקים אלו, בה' תתהלל נפש"י ישמעו ענוים וישמחו, רו"ח ה' אלהים עלי יען משח ה' אותי לבשר ענוים, כל הנשמ"ה תהלל יה הללויה, לשם יחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה בדחילו ורחימו ורחימו ודחילו ליחדא שם י"ה בו"ה ביחודא שלים בשם כל ישראל, הנה אנכי בא לטבול לכבוד יום השבת ויהיו למאורות ע"ב ס"ג מ"ה ב"ן קס"א קמ"ג קנ"ה, אשר בהצרף איתם י"ה אשר תרמזנה לאבא ואימא עול"ת זו"ן שבת בשבת המה יעלו למספר שב"ת, ואהיה כלי מוכן לקבל תוספת נפש רוח נשמה מבחינת היום לחזות בנועם ה' ולבקר בהיכלו, ויהי נועם ה' וכו'.

כוונה ע"ד הסוד לברכת ציצית בשבת

יד. ושם בטבילה שפשט את בגדיו יברך על הציצית.

ויכוין בהוית הברכה בנקוד קמץ סוד נקוד א"א שממנו נעשה כל טלית ז"א עתה בשבת.

אזהרה למזלזלין בשיעור טלית קטן מהר"ם די לונזאנו ע"ה

טו. וכבר כתבנו בחלק הקודם שצריך ליזהר שיהיה בו כשיעור כי רבים טועים בזה ועושים הטלית קטן ומברכים ברכה לבטלה, ובפרט רבים מהאשכנזים יעשו טלית קטן זרת ארכו וזרת רחבו כפול, וכבר צווח על זה הרב מנחם לונזאנו ז"ל וכתב כי הירא את דבר ה' יזהר שיהיה בו כשיעור שאמרו רז"ל [303] והוא כל שקטן בן תשע שנים יכול לכסות בה ראשו ורובו וגדול אינו מתבייש לצאת בה באקראי, ואף על פי שאי אפשר לשער שיעור זה היטב מכל מקום זאת ישיב אל לבו כי זה שיעור לא מעט.

וכבר ראיתי אחד מגדולי הדור שלא היה מברך על טלית קטן מיראתו שמא אין בו כשיעור, לכן ירא אלהים יעשהו גדול כל מה שיוכל כי אם יהיה ארוך ורחב יותר מדאי לא יפסיד ואם לא יהיה בו שיעור יברך ברכה לבטלה ויחלל שבת כי כיון שאין בו כשיעור להתחייב נמצא הציצית משאוי ומי יתיר לו לילך ארבע אמות בלא ציצית בשבת שכתב הרב ז"ל, צריך להזהר שלא יסיר מעליו טלית קטן בכל זמן אפילו בלילה כי אותה הבחינה הנעשית על ידי טלית קטן אינה מסתלקת אפילו בלילה ומותר לשמש מטתו בו, וכן דרש בזוהר פסוק בכל עת יהיו בגדיך לבנים וכו' על הציצית כנזכר בסוף פרשת שלח לך, ומעשה דרבה יוכיח בשבת [304] שלא ירד עד שהביאו לו חוט של ציצית ותקנו.

יזהר לעשות הטלית קטן מצמר ויבדקנו קודם לבישתו

טז. ועל כן האיש הירא ידע ליזהר לעשות לו טלית קטן כשיעור, וגם שלא לעשות טלית משום דבר אלא מצמר רחלים כי היכי דליקיים מצות ציצית דאורייתא להוציא נפשו

מפלוגתא, ואף אם לא נזהר בימי החול יהא זהיר מידי שבת בשבתו וגם לבדוק ציציותיו היטב קודם עטיפתו שלא יהא בו אחד מהדברים הפוסלים אותו כאשר רבים עתה עמי הארץ אינם מדקדקים בהם וכמעט מרוב בלייתן לא נשאר בחוטי ציציותיהם אפילו כדי עניבה, ולא יתבוננו שצריך שיהיו הציציות תוך ג' אצבעות ולמעלה מקשר הגודל ובאין מבין יכשלו בשאר הימים בביטול מצות עשה וברכה לבטלה, ובשבת באיסור מוסיף לחלל את השבת חס ושלום.

ודבר זה מוטל על חכמי העיר להודיע אליהם חומרי הדברים שהקולר תלוי בצוארם גם בכל פרטי הדברים כמו שאמרו בזוהר רות דף ו' זה לשונו, דיינא אית ליה למרדף למידן בתר עובדי מתא ואי לאו איהו אתפס בחובייהו ולא יימא דיינא אנא למידן בין גברא לחבריה ולא יתיר אלא כל עובדי מתא תליין על קולריה ואי אטים עינוי מעובדי מתא איהו אתפס בחובייהו ובשעתא דדינא אתער על עלמא איהו אתדן בקדמיתא עכ"ל, ובפרקים הבאים הארכנו בזה.

יזהר לעשות הטלית לבן ובפרט בשבת

יז. וטוב להזהר שיהיה הטלית לבן בכל הימים וביותר בשבת שנאמר בכל עת יהיו בגדיך לבנים ודרשו ז"ל [305] זה הציצית, דהיינו שיהיה מלובן הבגד ולא כאותם שעושים טלית קטן ממיני צבעים, וכן נראה מדברי הזוהר פרשת פנחס [306] דטלית לבנה איהו לימינא וכו', ועיין מה שביארנו למעלה בפ"ד בכמה טעמים בסוד מחשוף הלבן בשבת ע"ש.

יהדר בבוקר השבת בבגדים נאים יותר משל לילה

יח. ואחר כך יכון עצמו לקראת אלהיו הדור בלבושו, ואם אפשר לו להיות בגדים אחרים חשובים ליום השבת ישנה בגדיו כי כבר ביארנו כי כמו שיש הפרש בין חול לשבת כן יש הפרש בין ליל שבת לקדושת היום וראוי להדר עצמו בבגדי חמודים יותר משל לילה כמי שמהדר ומסלסל עצמו לצאת לקראת חתן.

קצת דיני שבת השכיחים במלבושים

יט. ויהא זהיר שלא יכשל בלבושיו באיסור חלול שבת אשר בהם כשלו ונפלו רבים באין מבין, כגון בענין קשר של קיימא שיש הרבה מהפוסקים דסבירא להו דכל קשר של קיימא אפילו אינו מעשה אומן חייבים עליו, ויש אומרים שכל קשר שאינו עשוי להתיר באותו יום עצמו מקרי של קיימא, וכל שהוא שני קשרים זה על זה אפילו אינם של קיימא אסור לקשרן והוא הדין להתירן.

כ. ואסור לנתק או לחתוך זוג של מנעלים התפורים יחד כדרך שהאומנים עושים אף על גב דהתפירה אינה של קיימא דאין חילוק בתפירה בין של קיימא לאינה של קיימא, והב"י התיר בתפירה שאינה של קיימא, אכן אין להתיר בפני עם הארץ.

בדיני כיבוס בגדים וניעורן בשבת

כא. חלוק לאחר כביסה הוא מתקשה ומשפשפים אותו בידים לרככו מותר לעשותו בשבת שאינו מתכוין אלא לרככו אבל בסודר אסור מפני שמתכוין לצחצחו והוי כמלבן, ולדעת רש"י והא"ז אסור לנער בגד מן האבק שעליו אם מקפיד עליו כדי ללובשו, ואסור לנער בגד שנשר במים או שירדו עליו גשמים.

כב. וכתב הרי"ף שטיט שעל בגדיו משפשפו מבפנים דלא מוכחא מילתא לאתחזויי כמלבן אבל לא בחוץ דדמי למלבן, ואם הוא לח מגררו בצפורן אבל יבש אסור דהוי טוחן, וזה דווקא אם ממשות הטיט על הבגד אבל אם אין שם אלא מראה הטיט והוא מגרר אין זה דומה לטוחן, וכן אם חלוק שלו מטונף קצת ואין בו ממשות הצואה והוא יבש יכול לגרר בצפורן ולהסיר המראה כדי להתפלל בנקיות.

כג. וכתב בהגהות אלפסי פרק הזורק דאסור לכבד הבגדים על ידי מכבדות העשויות מקסמים שלא ישתברו קסמיהם אבל מותר להסיר הנוצות מן הבגדים.

בדין נתינת כלים לנכרי בערב שבת

כד. וכן יש להזהר במה שהזהירו רבים מגדולי הפוסקים דאסור לתת בגדיו לתקן בערב שבת ואוסרין ללובשן כל שידוע שהגוי גמרו בשבת, ואם יש לתלות שנגמר בערב שבת מותר בכל ענין, וכתב המרדכי פ"ק דיו"ט דזה דווקא אם שגר לו הגוי לביתו אבל אסור ליקח כלים מבית האומן בשבת ויום טוב, וכל זה בכלים שעושה לישראל אבל גוי שעושה מלבושים או מנעלים על המקח מותר לישראל המכירו לילך וליקח ממנו בשבת וללובשם ולנועלם ובלבד שלא יקצוץ עמו דמי המקח כמו שכתב הגהות אשירי פרק אין צדין.

דין קינוח מנעלים ויתר דיני כיבוס בשבת

כה. ואסור לקנח מנעליו בספוג בשבת כל שאין בו בית אחיזה גזירה שמא יסחוט, וכן אין מגררין אותם בסכין או בצפורן מפני שקולף העור והוי ממחק, אבל מותר ליתן מים על גבי מנעל כדי לשכשכו אבל לכבסו דהיינו שמשפשף צדו זה על צדו זה אסור, אבל בגד שיש עליו לכלוך אסור אפילו לשכשכו דזהו כיבוסו אלא מקנחו בסמרטוט בקל ולא בדוחק פן יסחוט.

כו. וכתבו התוספות פרק שמונה שרצים, שאסור לתת מים על הבגד שנתלכלך במי רגלים כדי לבטלם דהוי ככיבוס דשרייתו במים צלולין זהו כיבוסו, ובגדים השרויים במים אסור לנגבם סמוך לאש ואסור לטלטל שמא יבא לידי סחיטה כשהוא בגד שמקפיד על מימיו, ואסור לילך בשבת במקום שיוכל להחליק וליפול במים שמא ישרו כליו ויבא לידי סחיטה, ואסור לשטוח חלוקו בשבת אפילו מן הזיעה כמ"ש בא"ח סי' ש"א.

מצוה למשמש בגדיו כל שיוצא לרה"ר, ויתר דיני הוצאה

כז. ומצוה לאדם בכל פעם שיוצא מביתו לרשות הרבים או כרמלית בשבת למשמש בכליו שלא יהיה בהם דבר שאסור לצאת בו בשבת, וכתב מור"ם סי' ש"א דהא דמותר לצאת במטפחת או סודר שמקנחין בו האף דהיינו דווקא אם מחובר לכסות, וכתוב בשלטי הגבורים דמחובר לכסות היינו בתפירה שתי תכיפות, ומכל מקום אם שכח מלחבר אותה בכסותו מערב שבת יחבר ראש הסודר בראש החגורה בקשר שאינו של קיימא ויהיה כחגורה ארוכה ויחגור עצמו כל זמן שהולך ברשות הרבים, אכן אותן שעושים אותו כעין חגורה אין היתר כיון שיש לו חגורה בלאו הכי.

וכן יבדוק בצאתו שלא תהא מחט תחובה לו בבגדו, וגם צריך לבדוק בתי הידים להפכן ולנערן מכל הפרורין הנמצא בם קודם צאתו לרחוב העיר.

כח. וכתב הטור דדבר שהוא דרך מלבוש אפילו אם אינו לובשו אלא משום אצולי טינוף מותר לצאת בו בשבת, ולכן מותר ללבוש בגד מפני הגשמים או כובע על ראשו אף שאין ברצונו ללובשו רק מפני הגשמים, וכל שכוונתו שלא יצערו אותו הגשמים שרי אף שאינו דבר שהוא דרך מלבוש. [307]

כט. והטלית אין היתר להוציאו רק בהתעטף בו תחת הגלימה, אבל אותם הנוהגים לכרוך הטלית כמין אזור ולחברו על בגדיו לא הועילו כלום דלמאן דאוסר שתי חגורות אסור כל שאינו מפסיק מלבוש ביניהם.

ל. וכתב הכלבו שלא יצא אדם בשבת כמו שהוא יוצא בחול בלתי דבר אחד שיזכור על ידו שהוא שבת ולא יבא לחללו, ואסור לפסוע פסיעה גסה יותר מאמה בפסיעה אחת אם אפשר לו בפחות שיהא חצי אמה בין רגל לרגל, ואם כוונתו להתחמם מותר ואין צריך לומר לדבר מצוה.

בדין דריסה ע"ג שלג ועשבים בשבת

לא. וכתב הטור דבימות השלג דורס בשבת על השלג ואינו חושש, וכן מותר לילך על גבי עשבים בין לחים בין יבשים כיון שאינו מתכוין לתלוש כמסקנת הש"ס בשבת, ואסור לדרוס על שרשי האילנות הגבוהים מן הארץ שלשה טפחים.

דין הוצאה ברוק שנתלש בפיו והמסתעף

לב. ועוד צריך להזהר במה שכתב הרא"ש פ"ו דשבת דרוק שנתלש מפיו ומוכן לזרקו שאסור לילך ארבע אמות ברשות הרבים עד שירוק, ועודנו ברשות היחיד לא ירוק לרשות הרבים ואם רק חייב כמו ששנו במשנה עירובין דף צ"ח, וכתב הרא"ש דהוא הדין לכרמלית אפילו הוציא פיו לחוץ.

לג. וכתב מהרי"ל בשם הירושלמי, דהרוקק ברוח בשבת והרוח מפזר הרוק חייב משום זורה, ולא ישפשף אדם רוק ברגליו על גבי קרקע משום משוה גומות אבל מותר לדורסו לפי תומו שאינו מתכוין למרח ולשוות גומות ואף על גב דממילא ממרח הוא כי לא מכוין שרי משום מאיסותא.

יזהר בהליכתו במקום דשכיחי נמלים

לד. וכתב באיסור והיתר הארוך, דצריך להזהר במקום שנמלים או שאר שקצים ורמשים מצויים שאל ידרוס עליהם אפילו דרך הילוכו אלא צריך לדקדק בדריסתן במקום שמצויים, מה שאין כן בשאר מזיקין נחש ועקרב דמותר לדורכם בשבת לפי תומו ואפילו במתכוין אלא שמראה עצמו כאילו אין מכוין, וכל איש הירא יהא זהיר בכל אלה ויתר מהמה בכניסתו וביציאתו ביום השבת לבל יכשל בהם ויחלל את מקדש ה' חס ושלום.

מעשה באדם שנענש על טלטול עפר במנעלו שלא במתכוין

לה. והעיד רבינו האר"י ז"ל שראה אדם אחד מכמה שנים שמת שהיו מעניישים אותו כשרצו להעלותו למחיצתו על שלא נזהר פעם אחד בשבת שנכנס מעט עפר תחת מנעלו בלתי כוונה ולא נזהר ויצא בו ברשות הרבים ונענש על זה כדי להעלותו מדרגה אל מדרגה אחת יותר עליונה.

לו. והעיד מהרח"ו, מורי ז"ל לא היה מניח עליו אותו הקאפיליי"ו ביום השבת בימי הגשמים משום אהל ובפרט חוץ לרשות הרבים לא היה יוצא בו משום משאוי ע"כ.

בדין כיבוד וריבוץ הבית בשבת

לז. ומצוה להיות כל איש מצוה בביתו בשחרית בשבת ליסד הבית ולתקן מושבו עוד הפעם לכבוד קדושת היום אם נתקלקל מסעודת הלילה, אכן האיש הירא ימחה בידן שלא לכבד הבית שיש רבים מגדולי הפוסקים מחמירין אפילו אם קרקע הבית הוא

מרוצף באבנים או בקרשים, ומורי ז"ל מחמיר אף על ידי גוי אלא אם כן שאם מאיס עליה מותר לכבדן על ידי בגד או סמרטוט שאינן משוין גומות, אבל מותר לרבץ הבית כיון שאינו מתכוין להשוות גומות אלא כדי שלא יעלה האבק כמו שאמרו בגמרא דף צ"ה.

לח. וכשם שבערב שבת אחד האיש ואחד האשה מצווין להלבש אותם מחלצות לכבוד הכלה, עוד יגדל החיוב הזה עליהן לאור בוקר יום השבת להשכים לתקן את הבית במושב חשוב ולתקן עצמן בטוב כבמועדים וחגים כי גדול כבוד השבת החמורה.

באיסור כחל וסרק בשבת משום צובע

לט. וזה לענין לבושיהן ותכשיטיהן אך לא לענין הקישוט שאסרו חכמים לאשה שתעביר בשבת סרק על פניה משום צובע, ומטעם זה אסורה לכחול בשבת וכן להעביר דברים המלבנים את הפנים על ידי מפה שיש בו גם איסור סחיטה בשבת, והן היום רבות בנות עושות כל אלה בשבת שלא ברצון חכמים, וראוי להיות כל איש שורר בביתו ולמחות ביד אשתו ובנותיו שלא יעשו כל אלה ולהודיע אליהן חומרי הדברים וכמה מהעונש יגיע אליהן.

מעשה באשה שנכנסה בה רוח על שחיללה שבת

מ. וכבר בא לפני אשה קשת רוח שפגעה בה רוח רעה והיו סבורים קרוביה שהיתה חולה חולי האיתיק"א מכמה שנים שהיו פניה מוריקות עד להפליא ואנכי הגדתי והשמעתי לאחד מקרוביה שהאשה ההיא היתה חולה מחמת רוח רעה אשר בקרבה זה חמש שנים, וכשמוע אביה ואמה את הדבר וכראות צערה וכאבה כי גדלה מאד באו לחלות פני למצוא לה מנוח ולהוציא הרוח ההוא מן האשה, והלכתי אצלה ומיד כשנכנסתי אצלה עמדה האשה על רגליה ויען הרוח ויאמר לי בא ברוך ה' הרופא לשבורי לב, מיד אמרתי לו שב ושאלתי לו מי אתה, אמר לי פלוני בן פלוני מירושלים אשר עיר מולדתי בוינציא.[308]

ושוב שאלתי לו לאמר מה חטאך ומה פשעך שהענישוך בעונש המר הזה, והשיב על שחללתי שבתות ה' והייתי שותה אש המעלה עשן בשבת, וזה לי חמש שנים אשר אני הולך בזה הצער נע ונד בארץ ואין לי שום מנוחה כי שלשה ממוני השבת הם הולכים עמי אל כל המקומות אשר אני הולך ומענישים אותי ומכריזין לפני ככה יעשה לאיש המחלל שבתות ה', כי שלשה סוגי בני אדם הם מובדלים ומוחלקים בעונשי השבת הנזכרים בפסוק, האחד כי תולעתם לא תמות, השני ואשם לא תכבה, והשלישי והיו דראון לכל בשר והוא בחינת לבא הרוח בפגרי האנשים אשר כולם יאמרו דראון די ראייה.

מא. אז אמרתי לו ועל מה נתנו לך רשות להכנס בגופה של זאת האשה, והשיב לאמר על שזאת האשה כוחלת ומפרכסת בשבתות ה' ומעברת שרק על פניה יותר מימי החול וחטאתה כבדה מאד כי חברותיה מיחו בידה ולא קבלה ועל כן כסו פניה בירקון הנפלא הזה, אז אמרתי אל האשה ההיא הביטי נא וראי מה עצמה אשמתך לפני ה' ואין ארוכה למחלתך עד תסבולי עון פשעך בהמס כעש חמודך כעין אשה סוטה לצבות בטן ולנפיל ירך, ואז זלגה בדמעות שליש ובמרר בכתה ותתיפח היא וכל חברותיה לאמר הנחש השיאני לעבור על דת, חוסה אדוני להציל את נפשי.

אז אמרתי לה את מאמנת באמונה שלימה בדברי חכמים ובגזרתם ואת חוזרת בתשובה ומתחרטת על הראשונות ואמרה האשה אמן אמן ובכתה בכיה גדולה, ומיד גזרתי על אותו הרוח שיצא בהבטיח לו שאנכי אבקש לו מנוח בתקונים הנצרכים לפגם עון זה, ויצא ופרח לו וחזרה האשה לבריה חדשה ופניה לא היו לה עוד.

מב. הנה כל הנשים ישמעו וייראו את כל הקורות אותן ונוסרו כל הנשים ולא תעשינה כזמתה חס ושלום, אפס לנהוג כדת יהודיות הנוהגות במיני צבעונין וקשוטין להניחם מערב שבת לכבודה של שבת כמו שאמרו אשה מקושטת לתלמיד חכם, אכן בשבת לא תגע בה יד חס ושלום וזהו כבוד בנות ישראל.

תוכחה על הצניעות במלבושי בנות ישראל

מג. ובכלל זה להיות צנועות בלבושיהן שלא תלכנה כחוקות הערלות שלא תראה כחצי שעורה משערן ומבשרן החוצה חלילה אף אם אין רואה כי הפגם רב למעלה בהראות משערן החוצה וכל שכן מבשרן אל קורות ביתן ומעשה קמחית יוכיח, [309] ולא תלבשנה בגדים טובים ומשובחים יותר מדאי אלא בינונים וכל שכן בנות הבינוניים שצריכות להכיר בשיעורן ובל תלבשם קנאה ללבוש כבנות עשירי עם אלא כל אחת לפי שיעורה, וזה גם כן מן הדת יהודיות שלא לאבד ממון בעליהם כי התורה חסה על ממונם של ישראל.

להמנע מהתלבש בבגדים נאים ביותר כדי שלא יקנאו בו

מד. וגם האנשים ישנן בכלל האזהרה הזאת שאף הם לא יפנו אחר תפארת הבגדים החמודים כי כמה בני אדם גורמים שאחרים מתקנאים בהם כשהם לובשים בגדים נאים שיקנאו בהם והתורה אמרה ולפני עור לא תתן מכשול, ולכן מדה טובה לאדם שלא ילבש בגדים טובים ומשובחים יותר מדאי לא הוא ולא אשתו ולא בני ביתו כדי שלא יקנאו בו אחרים ולא ישלוט בו עין רעה.

תוכחה למיפים עצמם ע"פ ס' ראשית חכמה

מה. וגם כי אין דבר מביא הוללות וסכלות בדעת בני אדם ויסב לבם אחורנית לשוב מאחרי ה' ולהתפתות ביצרם הרע כמו הרודף אחר תאותו במלבושים יקרים וחמודים ליפות את עצמו כי היא המדה הראשונה רוש ולענה שיתעתענו יצרו שיהא מתקן בגדיו ומסלסל בשערו וכיוצא ומראה שאין בזה עבירה, ולא ידע שמזה ימשכהו אל מדת הגאוה השנואה מע"ז ומגילוי עריות ומשפיכות דמים שאם יבזוהו יאמר בלבו לאדם נכבד כמוני מי יורידני ארץ.

מו. ובבראשית רבה אמרו [310] ז"ל, אמר ר' אמי אין יצה"ר מהלך לצדדים אלא באמצע פלטייא ובשעה שהוא רואה אדם ממשמש בעיניו מסלסל בשערו מתלה בעקבו אומר הדין דידי מאי טעמא ראית איש חכם בעיניו תקוה לכסיל ממנו, וכן פירשו בזוהר פרשת וישב [311] שתחלת תפיסת היצר לאדם הוא בתיקון מלבושיו זה לשונו, ותתפשהו בבגדו לאמר שכבה עמי ותתפשהו בבגדו בגין דכד שליט יצר הרע עליה דבר נש אתקין ליה וקשיט ליה לבושוי מסלסל בשעריה הדא הוא דכתיב ותתפשהו בבגדו לאמר שכבה עמי אתדבק עמי מאן דאיהו זכאה אתתקף לקבליה ואגח ביה קרב מה כתיב ויעזב בגדו בידה וינס ויצא החוצה ישבוק ליה ויתתקף לקבליה ויערוק מיניה בגין לאשתזבא מיניה ולא ישלוט עליה ע"כ.

מז. ובזוהר פרשת וישלח [312] ז"ל, ר' שמעון פתח טוב נקלה ועבד לו ממתכבד וחסר לחם האי קרא על יצר הרע איתמר בגין דאיהו מקטרגא תדיר לגבי בר נש ויצר הרע איהו ארים לביה ורעותיה דבר נש בגאותא ואזיל אבתריה מסלסל בשעריה וברישיה עד דאיהו אתגאי עליה ומשיך ליה לגיהנם אבל טוב נקלה ההוא דלא אזיל אבתר דיצה"ר ולא אתגאי כלל ומאיך רוחיה ולביה ורעותיה לגבי קודשא בריך הוא וכדין ההוא יצה"ר מתהפך לעבד לו דלא יכיל לשלטאה עלויה וההוא בר נש שליט עלוי כמה דאת אמר ואתה תמשול בו, ממתכבד כמה דאמרן דאיהו אוקיר גרמיה מסלסל בשעריה אתגאי רוחיה ואיהו חסר לב חסר מהימנותא כמה דאת אמר לחם אלהיו וכו' לחם אלהיהם הם מקריבים ע"כ, ועיין למהר"ר אליהו די וידאש האריך הרחיב בפרטי הדברים האלה בספרו הקדוש ע"ש.

מוסר למאחרים לבא לבית הכנסת

מח. ואם רע ומר עושה אלה ביתר הימים, עוד יגדל הכאב מאד בשבתות ה' אשר הן רבים עמי הארץ שוהים מלעמוד ממטתם בשחרית של שבת, ולא עוד אלא כי אחרי עומדם היו שוהין שעה אחת או שתים לתקן את בגדיהם ולצנוף את צניפם וכל המרבה

לעשותם בוקה ומבולקה הרי זה משובח עד צאתם לרחוב העיר מקושטים ומבוסמים כנשים, נדמין לע"ז שנאמר בה ולא תביא תועבה אל ביתך ולהלן הוא אומר תועבת ה' כל גבה לב, ויהי להם קיץ גם חורף כולן שוין לרעה להתפלל אחר כך תפלה חטופה וקטופה עם שאר תפלות הערדים.

אוי להם אויה עליהם, המעט מהם יתר הבז אשר בזזו איש לו ביתר התפלות בימות החול גם כי יוסיפו סרה בתפארת יום המקודש שבת הוא לה' לזלזל בקדושתו הרמה והנישאה ובתפארת התפלות וקריאת ספר תורה שבו אשר חכמי האמת המה הודיעונו כי התפלות האמורות ביחיד ובלא כוונה המה נידחות מהתקבל בשערי התפלות, ואין ארוכה עד ישית לב האיש המתפלל אליהם לשוב מחטאתו ולתקן אותן התפלות בעתות תפלה אחת עם הצבור בכוונה יתירה כי בה יתעטפו יתר התפלות הנידחות להכנס בשערי התפלה.

מט. ולהבלתי נזהרים בימות החול ביושר כוונות התפלות אין ארוכה למחלתם אפס בתפלות של שבת באשר הוא אהבת כלולות ששת ימי החול כי בתפלות שבו בם יתעטפו יתר התפלות הנידחות, והנה אלה הכסילים אשר כתפלתם של חול כך תפלותם בשבת בלא לב ולב במה יתוקנו תפלותיהן ואנה ימצאו מנוח לכף רגלם נעות ונדות אנה ואנה והנה דמעת העשוקים ואין להם מנחם.

נ. על כן בואו אחי בואו ריעי שמעו מוסר וחכמו ואל תפרעו מלהשכים הבוקר אור יום השבת לתקון שאר הימים לבית הכנסת להתפלל תפלתכם עם הצבור בכוונה ישרה, כי גדול ענין התחברות עם הצבור לעולם ויותר הרבה מאד בשבת כי ברוב עם הדרת מלך מלכו של עולם והתפלה שבו היא היתה לראש פינה על כל התפלות מכמה עליות מעלה אחר מעלה שאנו מעלין וממליכין למלך המרומם יתברך ויתרומם בסדר התפלה.

ותפארת היא לעושיה כי גם הנפש לו תמלא באישו"ר כולל ובאי"שור מוסיף נפש ורוח ונשמה אשר תתוספנה בו על פי סדר הקדיש של ברכו וסמיכות גאולה לתפלה וקדושת כתר שבחזרת מוסף כאשר יבא לפנינו בעזר האל יתברך, ומי פתי אשר לא ישכיל תפארת הדרה של תפלה זו בנגלה ובנסתר ועוז תועלת שבה אל עצמו ואל בשרו ופנה למעלה ולא יגבר בכל עוז להיות עז כנמר וקל כנשר לעשות רצון אביו שבשמים.

נא. ואף אם אנשי המקום מתאחרים ושוהין לבא לבית הכנסת, הנה האיש התמים היה כצדיק להשכים להיות ראשון לציון לבית הכנסת אשר כבר הודענו בחלק הקודם עוז והדר יקרו הנשגב לאיש המקדים להיות ראשון לבית הכנסת דיתיב בדרגא דצדיק בהדיה שכינתא כמו שהעתקנו שם לשון הזוהר בפרשת תרומה [313] ע"ש, ועל אחת כמה וכמה

טובה כפולה ומכופלת תהיין לאיש הישראלי המקדים לבית הכנסת לסלקא בההוא דרגא עלאה בעצם קדושת היום שבת דקיימא ברזא דברית כנודע כו'.

דברי הזוהר במעלת המשכים לבית הכנסת

נב. ובזוהר פרשת ויקהל [314] משמע גם כן שיש להשכים לבית הכנסת בשחרית של שבת ז"ל, יומא דשבתא חדוה איהו לכלא וכלא אתעטר עילא ותתא וכו' כדין כד סליק נהורא עמא קדישא מקדמי לבי כנישתא בחדוה מתעטרין בעטרין קדישין דלעילא בלבושי יקר בשירין ותשבחאן בההוא דקיימא לתתא וסלקין תשבחאן לעילא ועלאין ותתאין כלהו בחדוה ומתעטראן כולהו כחדא.

פתחי עילאי ואמרין זכאין אינון עמא קדישא בארעא דמאריהון אתעטר עלייהו וכל חיילין קדישין מתעטרין בגינהון ע"כ, הנה משם יתבונן האיש המשכיל העילוי רב הנעשה למעלה הבוקר אור יום השבת כשמשכימים יראי ה' וחושבי שמו אל בית הכנסת שהם מתעטרים בעטרין קדישין דלעילא.

מצוה להרבות בבהכנ"ס בשירות ותשבחות

נג. ומצוה להרבות שם בשירות ותשבחות בקול ששון ובקול שמחה כמו שאמרו במאמר בשירין ותשבחאן והיינו זמירות ותשבחות של כבוד שבת, וטעם הדבר כמו שאמרו בזוהר פרשת בחקתי [315] ז"ל, פתח ר"י ואמר דומה דודי לצבי וכו' הנה זה עומד אחר כתלינו דאף על גב דאינון בגלותא קודשא בריך הוא אתי בכל ריש ירחי ושבתי וזמני לאשגחא עלייהו ולאסתכלא בההוא משכנא הנה זה עומד אחר כתלינו בבתי כנסיות ובבתי מדרשות ובגין דא בעי חדוה ולמחדי בההוא יומא דאנן ידעין דא וישראל אמרי זה היום עשה ה' נגילה ונשמחה בו ע"כ.

והנה לכבוד הדר מלכינו העומד אחר כתלינו ראוי להיות עם הקדש יוצאין בשיר ונמשכין בשיר שאין השכינה שורה אלא מתוך שמחה של מצוה, ומציאות השיר צריך שתהיה תכלית כוונת המשורר לעורר חבצלת השרון כמו שנאמר למען יזמרך כבוד ולא ידום, ושיהיה הכל בסיפור תהלותיו וכבוד רוב גודלו ששירים כאלה מעוררים חשק ואהבה בין ישראל לאביהם שבשמים וגורמים דביקות האדם עם קונו כאשר יזכור רוב טובותיו וחסדיו עליו.

דברי הזוהר במעלת אמירת שירים ותשבחות לקב"ה

נד. ובזוהר בכמה מקומות סיפרו בשבח המגיד בשיר המעלות, בפרשת וישלח [316] אמרו ז"ל, דוד מלכא הוה קם בפלגות ליליא ומשבח ומודי ואתגבר בשירין ותשבחאן עד דסליק צפרא וכו' עד דבעי בר נש לשבחא לקודשא בריך הוא תדיר בגין דאיהו אתרעי

בשירין ובתשבחאן ומאן דידע לשבחא למאריה כדקא יאות קודשא בריך הוא קביל צלותיה ושזיב ליה.

ובסוף פרשת ויחי [317] ז"ל, תשבחא לתתא עביד עתירו ושלימותא כמה דדוד כל יומוי אשתדל למעבד זמרין לזמרא וכו' עד ועל דא מאן דאסגי תשבחאן לגבי קודשא בריך הוא אסגי שלמא לעילא ע"כ, ובפרשת תרומה [318] ז"ל, כד אתי צפרא וצבורא אשתכחו בבי כנישתא בעו לאשתכחא בשירין ותשבחאן לאתערא רחימא עילא ותתא לאתקנא תקונין ולאתערא חדוה דהא בגין דא ליואי מתערין באינון שירין ותשבחאן לאתערא רחימו וחדוה לעילא.

נה. ובפרשת ויקהל [319] ז"ל, כד נהיר יממא שכינה קדמה ונחתא וישראל עאלין לבי כנשתא ומשבחאן למאריהון פתחין בשירין ותשבחאן ע"כ, צא ולמד כמה סגולות מעולות נקבצו בהוד הדר השירות ותשבחות בבתי כנסיות ובתי מדרשות ביתר הימים אף כי לשורר ביום המקודש שבת רב הקדש.

תוכחה למשוררים המכוונים להתכבד בפני בני אדם

נו. ואולם לא נאמרו כל השיעורין הללו אלא ליראי ה' וחושבי שמו המכוונים בשירם ובזמרם לאתערא רחימו לעילא וחדוותא סגיא ושלמא רבא לעילא כאשר השמיענו אבינו רועינו הרשב"י ע"ה במאמרים ההם, אפס כי לא תהיה תפארתם בלתי לה' לבדו אך לא לשר"ים סוררים אשר קבצו להם המון שירם להתערב בקולם לעיני המון העם ויהוללו ההוללים בשירם למצוא חן בעיני שומעם, כי אנשים כאלה שנואים ומתועבים בעיניו יתברך באשר המה עובדים לבני אדם ולא לאלהים, והשכינה צועקת עליהם לאמר נתנה עלי בקולה על כן שנאתיה, הסר מעלי המון שיריך וזמרת נבליך וכו'.

נז. והחסיד בספר חובת הלבבות [320] הביא שנאמר למלך אחד כשר היאך לא ערבה לך השיר והקריאה של פלוני והיה קולו ערב ובקי, אמר להם והיאך תערב לי שיריו וקריאתו והוא אינו שורר וקורא אלא שתערב לי שיריו וקריאתו וימצא חן בעיני, אך אם היתה זאת הכוונה לרצון הבורא בלבד היתה ערבה לי שהבורא יתברך לבדו הוא הראוי להעבד ולגדל ולנצח ולהרים קול ברוממותו, ולמעלה יש שר אחד והוא בכסא שיש לו אלף פיות ובכל פה אלף לשונות ובכל לשון ולשון נותן רינות ושבחים לקונו וכמו כן יאותה לנו להלל ולזמר לרצון הבורא לא לזולתו.

נח. ובספר ברית מנוחה ביאר ברוח מבינתו כמה שרים עליונים שחותם שמן הו"ן ר"ון, והטעם שהם ממונים על הרינה והשיר והשבח ונקראים עלמות שיר עלמות הממונים על השירה, ועל זה תקנו לומר בסדר תפלה של שבת ואילו פינו מלא שירה כים ולשונינו

רינה כהמון גליו שהים העליון הוא משורר שירה כמו שנאמר למען יזמרך כבוד ולא ידום.

במעלת החזנים המשתמשים בקולם הערב לכבוד קונם

נט. וכמה מהגנות והקלס יגיע מהם לאיש אשר קולו כנחש ילך להתפאר בעיני בני אדם רחמנא ליצלן, וכן בהפכו כמה מהשבח והמעלה יגיע מהם לאיש המתחסד עם קונו לפאר ולרומם את שם האל המלך ה' צבאות בכוונה ישרה לא לזולתו וכמו שאמרו במאמר פרשת וישלח, [321] דמאן דידע לשבחא למאריה כדקא יאות קודשא בריך הוא קביל צלותיה ושזיב ליה וכלא משבחין ליה.

והאיש אשר איתו קול ערב וניב יפה ומתרשל מלכבד את השם הנכבד ממה שחננו ענוש יענש ועובר על מה שכתוב הענק תעניק לו מגרנ"ך ועל מה שכתוב כבד את ה' מהונך, וכן אמרו באגדה [322] בפסוק כבד את ה' מהונך ממה שחננך שאם קולך ערב הרם קולך לפניו לשורר ולזמר, חייא בן אחותו של ר"א הקפר היה קולו נאה והיה אומר חייא בני עמוד וכבד את ה' ממה שחננך, אמרו על נבות היזרעלי שהיה קולו ערב ונאה והיה עולה לירושלים והיו כל ישראל מתכנסים לשמוע קולו ופעם אחת לא עלה ובאותה השנה העידו עליו בני בליעל ונאבד מן העולם ע"כ.

וגם אמנה אזהרה זו איננה אלא למי שקולו נאה כמבואר מתוך דברי המאמר, אך אמנה איננה למי שקולו משונה לגריעותא ואיננו יודע להוליך את הקול על פי ניגונם ונעימותם, וכן אמר בזוהר פרשת ויחי [323] ז"ל, צהלי קולך בת גלים מהכא אוליפנא מאן דבעי לשבחא לקודשא בריך הוא בקלא בעי ליה קל נעימותא דיערב לאחרנין דשמעין ליה ואי לא לא יקום לארמא קלא ע"כ.

המשכים לביהכנ"ס יאמר ט"ו שיר המעלות

ס. והמשכים בשבת לבית הכנסת ואין איתו קול ערב יבחר לו להגות בעת ההיא בט"ו שיר המעלות שבתהלים בשפה ברורה ובנעימה קדושה דבהון שבח דוד מלכא לברתא דמלכא כמו שאמרו בספר התקונים תקון י"ג ודרשו, שיר למעלות ל' מעלות ודאי אינון ל' דרגין דבהון ברתא סלקא לגבי אבא וכו'.

סגולת ספר תהילים בשבת ור"ח ויו"ט וחדש אלול

סא. וא"א מורי ז"ל היה הוגה בכל הה' ספרים שבתהילים מאשמורת הבקר של שבת עד אחר התפלה, והיה אומר שבשלשה זמנים הם מסוגלים מאד, בשבת וראש חדש ויום טוב ולמעלה מהם בימי חדש אלול, והוא היה נותן בהם סימנין כי פתח באשר"י וסיים

באשר"י אשרי כל חוסי בו, ראשי תיבות אשר"י א'לול ש'בת ר'אש חודש י'ום טוב, אשרי כל חוסי בו.

שירת התחתונים מוספת כח בעליונים

סב. ובזוהר פרשת שמות דף י"ח סיפרו בשבחם ז"ל, תנא כשפותחים החיים שירה מוסיפים העליונים כח לדעת ולהכיר ולהשיג מה שלא השיגו ושמים וארץ מוסיפים כח בהאי שירה, אמר ר' נחמיה אשרי הזוכה לדעת באותו שיר דתניא הזוכה באותו שיר ידע בענייני התורה והחכמה ויאזין ויחקור ויוסיף כח וגבורה במה שהיה ובמה שעתיד להיות ובזה זכה שלמה לדעת דתני ר' שמעון דוד עליו השלום ידע בזה ותיקן שירים ותושבחות הרבה ורמז בהם העתידות לבא והוסיף כח וגבורה בלשון הקדש עד כאן, ומה טובו ומה יופיו אם יזכה להיות בקי ולכוין בקריאתו במקצת הכנויים הנזכרים בספר הזוהר, והאומרם ויודע לכוין בם הוא גורם שפע לכל הנבראים כולם ולעליונים למעלה. **ויאחז** צדיק דרך זה להגות בם מידי שבת בשבתו בשפה ברורה ובנעימה קדושה לראש אשמורת השבת ולפני התפלה שסגולתם לזמר ולהכרית כל המשטינים על התפלה כמו שנאריך בכל זה בפרקי חודש אלול בס"ד.

ציונים והערות לפרק י

299) זוהר בשלח דף מ"ו ע"א. 300) זוהר בראשית דף י"ט ע"ב. 301) סדר "תקון הלילה" שציין כאן המחבר, הוא סדר לימוד שייסד לאומרו באשמורת הבוקר אחר התקון חצות, ובראשית ימיו הדפיסו בתקון אשמורת ששלח לערי אשכנז בשנת שע"ה בהסכמת הגאון של"ה והגאון כלי יקר, כשתקון זה כולל בתוכו סדר תקון חצות עם סדר הלימוד שייסד לאשמורת וכינהו כאן "תקון הלילה", ולעת זקנותו הוסיף עליו מזמורי תהלים ושלחו בשנת תכ"ו מא"י לאמסטרדם יחד עם סדר לימוד ליום ונדפסו תחת השם "תקון לקרוא בכל לילה ולילה ובכל יום ויום", או תחת השם "תקון המדות" שאת המהדורה הזו שלח המחבר למנטובה באותה שנה, וברבות הימים הדפיסו ר' אברהם טובייאנא בסידורו "חסד לאברהם" {מהדורת מנטובה שנת תקמ"ג דף כ"ח ע"ב} מצורף לתקון חצות ממה שמצא בכתיבת יד בערי איזמיר, וסדר זה כולל בתוכו אמירת מזמורים עם פרשת עקידה ופסוקי אז ישיר ישראל שבפרשת חקת וכו' שסידר המחבר לכבוד השכינה וכינהו "תקון הלילה", והוא קיצור "סדר הדר מלכות הארוך" שייסד המחבר בפ"א מר"ח לומר בליל ערב ר"ח, ועי' בהערה 53 מפרקי פורים ובהערה 52 מפרקי ר"ח, ואולם תקון זה נדפס בשלמותו בקונטרס חמישי שבסוף הספר, וע"ע מש"כ באריכות אודות תקון זה בפ"ז במבוא הספר. 302) זוהר ויקהל דף ר"ה ע"ב. 303) מנחות דף מ' ע"ב. 304) שבת דף קי"ח ע"ב ובדפו"ר נתחלף רבה לר' פפא. 305) שבת דף קנ"ג ע"א. 306) זוהר פנחס דף רכ"ח ע"א. 307) ההערה דלהלן הובאה במהדורת ונציה תקכ"ג ולא נדפסה במהדורה ראשונה שהדפיס ר' יעקב אלגאזי בשנת תצ"א והיא תוספת מאוחרת מהמדפיסים וזה לשונה, זה נגד מה שמביא הוא ז"ל עצמו לקמן בשם רבינו זצ"ל שלא היה יוצא לרה"ר בקאפיל"ו שמניחים מפני הגשמים משום משאוי ויש לחלק וק"ל.

308) כ"ה בדפו"ר, ובדפוסי ונציה שינו מפני הכבוד וכתבו כי עיר מולדתו במקום פלוני. 309) יומא דף מ"ז ע"א. 310) בראשית רבה פרשה כ"ב אות ו'. 311) זוהר וישב דף קפ"ט ע"ב. 312) זוהר וישלח דף קס"ו ע"א. 313) זוהר תרומה דף קל"א ע"א. 314) זוהר ויקהל דף ר"ה ע"א. 315) זוהר בחקתי דף קי"ד ע"ב. 316) זוהר וישלח דף קע"ח ע"ב. 317) זוהר ויחי דף רמ"ט ע"ב. 318) זוהר תרומה דף קל"א ע"ב. 319) זוהר ויקהל דף ר"א ע"ב. 320) חובת הלבבות שער יחוד המעשה פ"ה. 321) זוהר וישלח דף קע"ח ע"ב. 322) תנחומא ראה אות י"ב. 323) זוהר ויחי דף רמ"ט ע"ב.

פרק יא - תפלת שחרית

מעלת היוצאים לביהכנ"ס מעוטפין בטלית

א. שלמים וכן רבים הנוהגים בשאר הימים ללכת מעוטפים בטלית ותפילין מביתם לבית הכנסת, הנה בשבת שאין תפילין אל יטשו מללכת מעוטפים בטליתותיהם בראשיהם מביתם לבית הכנסת שלא לאבד כל אותם הסגולות הנזכרים בזוהר שלח לך [324] ובפרשת ואתחנן [325] והעתקנום בחלק הקודם, ומה שאמרו שם בזוהר דמאן דייעול לבי כנישתא כד נפיק מתרעיה ולא תפילין ברישיה ולא ציצית בלבושיה ואמר אשתחוה אל היכל קדשך ביראתך קודשא בריך הוא אמר אן הוא מוראי הא סהיד סהדותא דשקרא וכו', צריך להזהר גם בשבת שלא יכנס לתוך בית הכנסת זולת מעוטף בטליתו.

טעם שאין תפילין בשבת וסודו

ב. וטעם שאין תפילין בשבת לפי פשוטן של דברים הוא מפני שהם עצמם אות ואם יניח בהם אות אחר היה זלזול לאות שלהם, והענין הוא לפי מה שביארנו בחלק הקודם כי ענין התפילין הם להכניס מתוספת קדושת שבת על נפש רוח ונשמה שלו, ובשבת זוכה כל איש ישראל לתוספת נשמה יתירה בכל הבחינות מצד קדושת היום וכן ביום טוב כמו שאמרו בתקונים [326] ז"ל, ובשבת ויומין טבין נחית עליהון נשמתין ונפשין באורח אצילות, ולפיכך אין טעון בשבת תפילין מידי דהוה אשרגא בטיהרא, והמניחם יורה שאין באותם הימים כח להאציל נשמות יתירות לישראל ואין זלזול גדול מזה.

ג. ואם יעמיק המשכיל יותר ידע שכול שגם הוא פוגם בענין העולמות כי בשבת ויום טוב עולים כל העולמות למעלה מדרגה אחר מדרגה אצל האורות שהם סוד התפילין ועל ידי הנחת התפילין בימי החול אנו ממשיכין האורות למטה, והמניחם בשבת כאילו אומר שאין כח בשבת ויום טוב בעולמות לעלות למעלה, וכן הם דברי רבינו האר"י ז"ל במלות קצרות, אין תפילין בשבת מפני שהמוחין דלמ"ד דצלם שהיו מקיפין בחול על ראש ז"א ומהם יוצאים תפילין דקין על ראשו, עתה בשבת נכנסים בראשו ונעשו בו מוחין פנימיים ע"כ.

וכתב הרב עוד שיכוין בכניסתו לבית הכנסת עתה בשחרית של שבת בשם שקוצי"ת ושהוא כלול בוא"ו שבו ובה יכולל שם נג"ד יכ"ש.

סדר אמירת למנצח בנגינות קודם התפלה בחול ובשבת

ד. וכבר ביארנו בחלק הקודם שהמשכים לבית הכנסת בעת שעדיין אין שם בני אדם הרבה דלא מחזי כיוהרא לומר מזמור אלהים יחננו שבו שבעה פסוקים ובכל פסוק ממנו יקיף יום יום פעם אחת התיבה, ועתה בשחרית של שבת יקיף התיבה ז' פעמים ויאמר המזמור אלהים יחננו ויכוין שהפסוק השביעי הוא הגובר ושאר הפסוקים כלולים בו, ואחר ההקפה יאמר שם השביעי של אנא בכח.

לומר מזמור כ"ד קודם שחרית בשבת

ה. ואנכי נהגתי לומר בשבת אחר תפלת אליהו הנזכרת בתקונים [327] מזמור כ"ד לדוד מזמור לה' הארץ ומלואה וכו' כמו שאמרו בזוהר בראשית דף כ"ג, ובשבת נחית קודשא בריך הוא בג' אבהן לקבלא בת יחידא דיליה בההוא זמנא חיוון עילאין דאתקריאו בשמא דה' פתחין ואמרין שאו שערים ראשיכם והנשאו פתחי עולם ויבא מלך הכבוד ע"כ.

יזהר בקדושת ביהכנ"ס בשבת יותר מבחול

ו. ובזוהר פרשת ויקהל דף ר"ה הזהיר הרבה להיות כל איש זע וחרד מקדושת בית הכנסת בשבת יתר מכל הימים ז"ל, כיון דאלו לבי כנישתא עמא קדישא אסיר לאשתדלא אפילו בצורך בי כנישתא אלא במילי תושבחן וצלותא ואורייתא וכדקא חזי לון ומאן דאשתדל במילין אחרנין ובמילין דעלמא דא איהו בר נש דקא מחלל שבתא לית ליה חולקא בעמא דישראל, תרין מלאכין ממנן על דא ביומא דשבתא ואינון שוו ידיהון על רישיה ואמרי ווי לפלניא דלית ליה חולקא בקודשא בריך הוא ועל דא בעי לאשתדלא בצלותא ובשירין ובתושבחן דמאריהון ולאשתדלא באורייתא ע"כ.

הנה משם מתבאר איסור מוסיף על כל שאר הימים דאפילו בצורך בי כנישתא אסור לאשתדלא, כי על כל אלה כל איש ישראל ילבש חרדה כמדו בהיותו עומד בבית הכנסת בשבת ומשנכנס לא ידבר שם אפילו דברי מוסר ותשובה שלא ימשך לדיבור חול, ורקיקה מקל וחומר שלא ירוק שם כי הקדושה היא בתגבורת רב שם בשבת יתר מאד על שאר הימים כמו שאמרו בזוהר בסוד הנה זה עומד אחר כתלינו כמו שהעתקנו למעלה בשם הזוהר.

ז. ופרנסי וגזברי בית הכנסת המה יסעו בראשונה באזהרה זו וגם כל העם באחרונה, ויגזרו בקנס גמור על כל אנשי קהלתם לבלתי יזלזלו בקדושת בית הכנסת לערוך שיחתם שם כאשר פשתה המספחת הזאת בהם ביתר הימים לחלל את מקדש ה', ובשבת

שנחשב כחילול שבת כמו שאמרו במאמר [328] דמאן דאשתדל במילין אחרנין דא איהו בר נש דקא מחלל שבתא וכו', ושהוא יום אחד בלבד יתאמצו בכל עוז לעקור המנהג הרע הזה מקהלתם.

ח. וכשיש חתונה או מילה בכנסת ישתדלו בכל דבריהם לערוך אותם לפני כניסתם בבית הכנסת לפני התפלה, ואם יצטרכו איזה דבר בתוך הכנסת יחייבו אותם לצאת החוצה, וכן הנהגתי בתוך קהל עדתי והודאות לאל יתברך כי שמעו לי וייחלו ועלימו תטוף מילתי כי אישי ישראל כולם קדושים ובאין מבין יוקשים בכמה איסורים, ובדרוש להם חומרי הדברים כאשר המה יתקדשו להטות אזן לשמוע דברי חכמים אשר השיגו ברוח קדשם, לא כן כשהמשכילים יכשלו לערוך שיחתם בבית הכנסת כברחובות קריה, מהן יצאו אבות ומאבות תולדות והקולר תלוי בצוארם וכבר הארכנו במוסר השכל במקומות רבים בענין הזה.

ויתחיל הזמירות בנחת בששון ובקול זמרה יתר על שאר הימים ואין למחות במאריך בהם אף שהמוחה מכוין משום ביטול תורה.

סדר עבודה לומר בכל יום קודם שחרית מהר"ם די לונזאנו ע"ה

ט. ודרך ומנהג טוב להולכים בתמים לומר קודם התפלה סדר העבודה אשר יסד הרב מנחם לונזאנו ע"ה לכל יום ויום וזה תוארו.

מראש מקדמי ארץ אתה ה' אחד ובששת ימים כל העולמים התחלת והשלמת, מחנות מלאכים לגדולתך בראת, ומאורות עשית בשמים קבעת, נפש חיה ועוף ודגים ובהמה עשית, ופירות ודשאים מן האדמה הצמחת, חיים וחסד עשית עם כל החיים וטרם עשיתם למו שלחן ערכת, מאוחר לכל אדם בצלם אלהים לעבדך יצרת, תמשילהו במעשי ידיך תחת רגליו כל שתה, מצאצאיו בחרת באברהם ומבני עקודו את יעקב אהבת, מתוך בני ישראל לשרתך לך הלויים לקחת, אהרן וזרעו לכהן לך קדשת, מכל הארצות ציון למושב לך אוית, ובבית קדשך ותפארתך שמך שכנת, משמור משמרתו כהנים ולויים יום ולילה לא ישבותו, ושם יעשה לך זבח ומנחה כאשר אמרת.

ובכן יהי רצון מלפניך ה' אלהינו שתבנה בית המקדש במהרה בימינו ושם נעשה לפניך את קרבנות חובותינו ובכל יום נקריב קרבן התמיד שיכפר בעדנו כמו שכתבת עלינו בתורתך כאמור.

וידבר ה' אל משה לאמר. צו את בני ישראל ואמרת אליהם את קרבני לחמי לאשי ריח ניחחי תשמרו להקריב לי במועדו. ואמרת להם זה האשה אשר תקריבו לה' כבשים בני שנה תמימים שנים ליום עולה תמיד. את הכבש אחד תעשה בבקר ואת הכבש השני

תעשה בין הערבים. ועשירית האיפה סלת למנחה בלולה בשמן כתית רביעית ההין. עולת תמיד העשויה בהר סיני לריח ניחח אשה לה'. ונסכו רביעית ההין לכבש האחד בקדש הסך נסך שכר לה'. ואת הכבש השני תעשה בין הערבים כמנחת הבקר וכנסכו תעשה אשה ריח ניחוח לה'.

ויאמר, ובכן וכך היתה עבודת התמיד בבית אלהינו, לפני עלות השחר כהני בית אב שבמקדש פשטו בגדי חול ירדו וטבלו ועלו ונסתפגו ולבשו בגדי כהונה, סמוך לעלות השחר בא הממונה ודפק עליהם והם פתחו לו, אמר להם בואו והפיסו מי תורם את המזבח, הפיסו, זכה מי שזכה, קרא הכרוז עמדו כהנים לעבודה ולויים לדוכן וישראל למעמד, מי שזכה לתרום את המזבח קידש ידיו ורגליו, נטל מחתת הכסף ועלה לראש המזבח, פינה הגחלים אילך ואילך וחיתה מן המאוכלות הפנימיות וירד, הגיע לרצפה הפך פניו לצפון, הלך למזרח הכבש כעשר אמות, צבר הגחלים על הרצפה רחוק מן הכבש שלשה טפחים.

ראו אחיו שירד רצו מהר וקדשו ידיהם ורגליהם, נטלו המגריפות והצנורות ועלו לראש המזבח וכל האברים והפדרים שלא נתאכלו כל הלילה סונקין אותם לצידי המזבח, החלו מעלין באפר על גבי התפוח, החלו מעלין גזירין לסדר המערכה, מי שתרם המזבח מסדר מערכה גדולה ובצדה מערכה שנייה ושני גזירי עצים על מערכה גדולה ומחזירים האברים והפדרים שלא נתאכלו למערכה, הציתו שתי מערכות באש וירדו ובאו ללשכת הגזית.

אמר להם הממונה בואו והפיסו מי שוחט מי זורק מי מדשן מזבח הפנימי מי מדשן המנורה מי מעלה אברים לכבש, הפיסו זכה מי שזכה, הגיע זמן השחיטה אמר להן צאו והביאו טלה מלשכת הטלאים, הביאוהו ונכנסו ללשכת הכלים, הוציאו משם תשעים ושלשה כלי כסף וכלי זהב והשקו את התמיד מים ובקרוהו לאור האבוקות, מי שזכה בתמיד מושכו לבית המטבחים ומי שזכו באברים הולכין אחריו, מי שזכו בדישון מזבח הפנימי ובדישון המנורה היו מקדמין וארבעה כלים בידם הטני והכוז ושני מפתחות.

בא לו לפשפש הצפוני ופתחו ונכנס להתא ומהתא להיכל ומהלך בהיכל עד השער הגדול ופותחו, מי שזכה בדישון מזבח הפנימי נכנס וטני בידו, הגיע למזבח הניחו לפניו והיה חופן מדשן המזבח ונותן לתוכו ובאחרונה כבד את השאר לתוכו והניחו ויצא, מי שזכה בדישון המנורה נכנס וכוז בידו, בא ועמד על האבן שלפני המנורה שבה שלש מעלות, אם מצא שני נרות המזרחיות דולקות מניחן ומדשן את השאר ואם מצאן שכבו מדשנן ומדליקן ואחר כך מדשן את השאר ומניח הכוז על מעלה שניה ויצא.

עקדו את הטלה, שחטו השוחט בצפון וקבל המקבל את דמו בכלי שרת בצפון ובא לו לקרן מזרחית צפונית ונותן מזרחה צפונה, ועוד בא לו לקרן מערבית דרומית ונותן מערבה דרומה, שיירי הדם היה שופך על יסוד דרומי, הפשיטו התמיד ונתחוהו והעלה כל אחד מה שזכה בו לכבש ומלחום וירדו ובאו ללשכת הגזית, אמר להם הממונה ברכו ברכה אחת, החלו קורין אהבת עולם ועשרת הדברות שמע והיה אם שמוע ויאמר, וברכו שלש ברכות אמת ויציב ועבודה וברכת כהנים, אמר להם חדשים לקטורת בואו והפיסו, הפיסו זכה מי שזכה וזכה כהן אחר במחתה, אמר להם חדשים עם ישנים בואו והפיסו מי מעלה איברים מן הכבש למזבח, הפיסו זכה מי שזכה.

מי שזכה בקטורת נטל בזך מלא וגדוש קטורת ואחד עשר סמים היו בה ואלו הן, הצרי והצפורן והחלבנה והלבונה משקל שבעים שבעים מנה מר וקציעה ושבולת נרד וכרכום משקל ששה עשר ששה עשר מנה, קושט שנים עשר קלופה שלשה קנמון תשעה בורית כרשינה תשעה קבין יין קפריסין סאין תלתא וקבין תלתא, אם לא מצא יין קפריסין מביא חמר חוור עתיק, מלח סדומית רובע הקב מעלה עשן כל שהוא רבי נתן הבבלי אומר אף כפת הירדן כל שהוא, נתנו בתוך הכף ונטלו בידו.

מי שזכה במחתה נטלה ועלה לראש המזבח וחתה מגחלי מערכה שניה, ירד ועירן לתוך מחתה של זהב ונטלה והלכו להם, הגיעו בין האולם ולמזבח נטל אחד את המגריפה וזרקה בין האולם ולמזבח, שמעו את קולה ורצו ובאו כהנים להשתחוות ולויים לדבר בשיר, החלו עולים במעלות האולם, נכנס מי שדשן מזבח הפנימי ונטל הטני והשתחוה ויצא, נכנס מדשן המנורה והטיב שתי הנרות ונטל הכוז והשתחוה ויצא, נכנס מי שזכה במחתה, צבר הגחלים על גבי המזבח ורדדן בשולי המחתה והשתחוה ויצא, מי שזכה בקטורת נטל הבזך ונתן הכף לאוהב, אם נתפזר לתוכו אוהבו נותנו לו בחפניו והשתחוה ויצא, אמר לו הממונה הקטר והקטיר והשתחוה ויצא, נכנס כהן גדול השתחוה ויצא, נכנסו אחיו הכהנים השתחוו ויצאו, באו ועמדו על מעלות האולם.

העלה מי שזכה האיברים מן הכבש למזבח, אם רצה כהן גדול להקטיר עלה בכבש, הושיטו לו האיברים וסמך עליהן וזרקן ואם רצה הוא סומך ואחרים זורקין, החלו אלו שעל מעלות האולם ומברכין ברכת כהנים ואומרים את השם ככתבו וידיהם נשואות על גבי ראשיהן וכהן גדול אין מגביה ידיו למעלה מן הציץ, הקטיר עשרון סלת מנחה בלולה בשמן והקטיר החביתים, נתנו לו יין לנסך, הסגן עומד על הקרן והסודרים בידו ושני כהנים עומדים על שלחן החלבים ושתי חצוצרות בידם, תקעו והריעו ותקעו ובאו ועמדו אצל הממונה על הצלצל אחד מימינו ואחד משמאלו, שחה לנסך הניף הסגן בסודרים,

הקיש זה בצלצל ותקעו אלו בחצוצרות ונגנו אלו בנבלים וכינורות ודברו הלויים בשיר, הגיעו לפרק תקעו והשתחוו העם, על כל פרק תקיעה ועל כל תקיעה השתחויה, אשרי העם שככה לו אשרי העם שה' אלהיו.

תחינה לומר אחר סדר העבודה

י. רבון כל העולמים אתה צויתנו להקריב קרבן התמיד במועדו ולהקטיר לפניך בכל יום קטורת סמים ולהיות כהנים בעבודתם ולויים בדוכנם וישראל במעמדם, ועתה בעונותינו חרב בית המקדש ובוטל התמיד ואין אנו יכולים לעשות חובותינו לפניך ואתה אמרת ונשלמה פרים שפתינו.

לכן יהי רצון מלפניך ה' אלהינו ואלהי אבותינו שיהיה שיח שפתותינו חשוב ומקובל לפניך כאלו הקרבנו קרבן התמיד במועדו ועמדנו על מעמדו והקטרנו קטורת הסמים ודברו הלויים בשיר, ותרצנו ותמחול לנו את כל חטאתינו ותכפר לנו את כל פשעינו ותעצור מגפה מנחלתך ואל תשים עלינו כל נגע וכל מחלה ותשלח רפואה שלימה לחולי עמך ותאמר די לצרותינו, והצילנו מכל מיני פורעניות המתרגשות לבוא בעולם ותמלא כל משאלותינו לטובה למען שמך, ונאמר ושחט אותו על ירך המזבח צפונה לפני ה' וזרקו בני אהרן הכהנים את דמו על המזבח סביב, ונאמר זאת התורה לעולה למנחה ולחטאת ולאשם ולמלואים ולזבח השלמים.

וכתב רבינו האר"י זלה"ה לבאים בסוד ה' לכוין כי בזמירות מתחלת הקרבנות תתחיל מאור המ' דצ"לם אלהים ליכנס בז"א.

לומר פרשת עקידה אף בשבת

יא. ולא ישנה מכל סדר התפלות אשר ערכנו בחלק הקודם ובענין הזמירות לא ישנה בהם מסדר החול, ואף כי רבים מחשובי הקדמונים אמרו שלא לומר פרשת העקידה בשבת שאין בה דין רק כולה רחמים, כבר כתב מהר"ר מנחם לונזאנו ז"ל דאם קבלה נקבל ואם מסברא יש תשובה דקטורת יוכיח שסודו להעביר רוח הטומאה ולטהר מקדש של מעלה ולכבוש הדין כמו שאמרו בזוהר [329] ואף על פי כן קרב בשבת, על כן לא ישנה.

אין לומר פסוקי עבודת מוסף קודם שחרית

יב. והנוהגים לומר אחר פרשת התמיד פסוקים של מוסף שבת שגו בחוזה שאיך יקדימו ענין המוסף לענין הקטורת הקודם, וגם שאין מקומו בתפלת תמיד של שחר כלל וראוי למנוע מלאומרן, וכבר סדרנו בסדר עבודת המוסף פסוקי מוסף שבת, ובאנא בכח יכוין בשם השביעי המאיר בשבת כמו שביארנו למעלה.

פסוקי הודו יאמרו כל הציבור בקול זמרה

יג. ובהגיעם לסדר הודו יאמרו אותו כל הקהל בנחת בקול זמרה ותודה כי הוא שיר נחמד, והוא השיר שאמרו דוד ואסף והמשוררים כשהעלו הארון למקומו ואמרו אותו בתודה וקול זמרה בשיר ושבחה וכלי המשוררים וכן היה ראוי לנו לאומרו בכל יום, אלא בחול משום ביטול מלאכה אצים כל העם ולא פשטה תקנתו אבל בשבת ראוי לזמר אותו בשיר וזמרה מלה במלה כי הוא מרומם בתהלותיו ופנה למעלה, כי הנה בהודו בו נכנסנו בחלל היצירה שבשבת הוא מתעלה למעלה ממקום שהיה, ועל כן מטעם זה נאה ויאי להתחיל בו הניגון להורות על עילוי העולמות הנמצא בשבת.

טעם לסדר המזמורים שמוסיפין בשבת

יד. ואחר ה' מלך במקום למנצח בנגינות יאמר השמים מספרים, ולפי פשטן של דברים טעם המזמור הזה וכן כולם שמתוספים עתה בשבת לפי שהם המדברים או ממעשה בראשית שכלו בשבת או מתן תורה שניתנה בשבת, וזה המזמור מספר ממעשה בראשית וממתן תורה כמבואר.

בסוד מזמור השמים מספרים

טו. אמנם בזהר פרשת תרומה דף קל"ו ביארו סודן של דברים באורך וכללות דבריו בביאור המזמור הוא כך, השמים מספר"ים מלשון זכים וספירים, ומספרים הוא פועל יוצא ומקבל הפועל הוא כבוד אל, ופרשת הדברים לאמר שהשמים סוד הזעיר דיצירה מנהירים ומאירים ומספרים ונותנים זוהר ובהירות לכבוד אל סוד הנוקבא, ואומרו מספרים רוצה לומר שנותנים שפע וכח האור שקבלו מן ספר סוד אבא ומן ספר סוד אימא ומן הבהירות שמקבל הזעיר מן ספר וספר הוא נותן למדת הכבוד וזהו מספרים כבוד אל, ואחר שהשמים האירו והכינו הכבוד לקבל המאורות חזר והגיד ומעשה ידיו מגיע הרקיע שמעשה ידיו סוד התרין עטרין מגיד וממשיך סוד הרקיע אל הכבוד אל בסוד ויתן אותם אלהים ברקי"ע השמי"ם להאיר על הא"רץ, ואחר שאמר השתלשלות שפע האורה מן הז"א ליסוד ומהיסוד אל הנוקבא חזר ואמר דרך פרט כי הו"ק כל אחד מקבלין דין מן דין וזהו יום ליום יביע אומר.

ואולם לפי כי עיקר חוט האורה הוא מן הא' סוד אבא אל המ' סוד אימא ומן או"א אל הר' סוד ראש צדיק וממנו לצדק מלכותא קדישא, על כן אמר יביע אמ"ר כי באלו הג' אותיות שם רמז עיקר הרצון בהשפעה, ושיעור הכתוב כך הוא יום ליום יביע אמר מדה למדה תשפיע ותוציא ההשפעה הנרמזת באותיות א"מר, ואחר שתגיע ההשפעה אל הכבוד כי מדת לילה אז תתן טרף לביתה וחק לנערותיה הנקראים גם כן לילה, וזהו שאמר ולילה ללילה יחוה דעת כי אפס להם חיות בלתי שפע הדעת, וזהו יחוה דעת כי יחוה כמו

יחיה עד שנקראת חוה על שם כי היא היתה אם כל חי, ומה שלא אמר יחיה ממש לרמוז כי זה הדעת הוא סוד ו' שבשם לא דעת עליון.

אין אומר ואין דברים, פירוש כי כל זה הסוד הנרמז במלת אמ"ר אינו באומר ודברים גשמיים כי זה האמ"ר נראה ואינו נראה, וזהו אין אומר ואין דברים בלי נשמע קולם כי הם סתומים וגנוזים בחדרי חדרים, ואמנם עם היותם סתומים וגנוזים פעולתם וכחם היא הפועלת בכל העולם כולו ובכל הארץ יצא קום ומסוף העולם ועד סופו תמצא דבריהם וחכמתם בפי חכמי המדע שבהם מדברים, וזהו ובקצה תבל מיליהם ומה שתוכל להשיג מהם הוא השמש בלבד וזהו לשמש שם אהל בהם והשגתך היא עד האהל.

והנה השמש הוא כחתן יוצא מחופתו והחופה היא אמו, ישי"ש ממדת הגדולה, כגבו"ר ממדת הגבורה וכאשר יתלוה עם כחות אלה נאדר בכח לרוץ אר"ח להתייחד בבת זוגו דר"ך גבר בעלמה, מקצה השמים סוד היסוד סיומא דגופא מוצאו של שפע ההוא אל הנוקבא, ותקופתו עד קצותם של כל הקצוות ואין אחד מהם נסתר מחמתו ומאורו, וכאשר החתן תורה שבכתב ימלא כולו שפע אורה אז תורה שבעל פה תתעלה בכוס של ברכה.

וז"ש תורת ה' תמימה משיבת נפש הא חמש, וכן עדות ה' נאמנה מחכימת פתי הא חמש, וכן פקודי ה' וכו' וכן מצות ה' חמש, יראת ה' חמש, משפטי ה' חמש, בסוד חמשים שערי בינה בת קמה באימה וכאמה בתה, ונזכר כאן ו' פעמים שם הוי"ה סוד ו"ק שמקבלת מהם, תורת ה' חסד, עדות ה' גבורה, פקודי ה' תפארת, מצות ה' נצח, יראת ה' הוד, משפטי ה' יסוד, ויש במזמור י"ג פסוקים כמספר י"ג מדות התלויות בו וז' הויות נזכרים בו אשר המה יעלו למספר יעק"ב.

וסיימו שם בזוהר, ובגין כך תשבחתא דא קאמר דוד ברוח קודשא על נהירו ונציצו ושולטנו דיומא דשבתא על כל שאר יומין בגין רזא דשמא עלאה דקא נהיר בנהירו ונציץ בנציצו ואשתלים בשלימו עילא ותתא וכדין תורת ה' תמימה שבת ומעלי שבתא ברזא חדא כדקאמרן, הנה כי אין סוד המזמור הזה אפס בשבת ויום טוב וחול המועד שאין בם תפילין והוא ענין מיוחד להם, ושגו בחוזה כת הקודמין שהנהיגו לאומרו בכמה מקומות גם בחול.

בסוד מזמורי רננו צדיקים ומזמור לדוד בשנותו

טז. ותכף ומיד יסמוך אליו מזמור רננו צדיקים וזה לשון הזוהר שם, [330] ואתקינו אנשי כנסת הגדולה סידורא דתושבחתי מאינון תושבחן דדוד מרזא דא השמים דאיהו נטיל ברישא ונהיר לכל שאר ולבתר ההוא נהר דנפיק מעדן והא איהו רזא רננו צדיקים בה'

בגין דהאי נהר כניש ונטיל כולא מרזא דשמים ברזא עלאה ומקורא דחיי כלא כדקא יאות ביומא דא ע"כ, ומטעם זה אסור לשית ריוח בין הדבקים הללו, ויכוין בכ"ב כתובים שבו לעומת כ"ב אותיות התורה, וקס"א תיבות שבו רמז לשם אל"ף ה"י יו"ד ה"י, וטעם אמירת המזמור הזה לפי פשטן של דברים הוא זכר למעשה בראשית כמו שנאמר בדבר ה' שמים נעשו וכו'.

ואחר כך אומר מזמור לדוד בשנותו וכו', וזה לשון הזוהר שם, ולבתר סיהרא דקא מתפרשת מסט"א ביומא דא בגין לאתנהרא מן שמשא ודא איהו לדוד בשנותו את טעמו ולבתר דאתפרשת מיניה אתחברת בשמשא ותושבחתא דא בכ"ב אתוון דאעיל בה שמשא בסיהרא ע"כ, וכשתתבונן בכל פסוקי השיר תמצא כי הוא דברי הכלה שמברכת ומשבחת לבעלה אשר גאלה מיד צר, דרשתי את ה' ועננני ומכל מגורותי הצילני זה עני קרא וה' שמע בסוד עניה ענתות, וראוי לכוין בעת אמירתו כי גם האדם בשנותו את טעמו וריחו לו נמר לפני אב"י מל"ך אבינו מלכנו ויגרשהו לס"מ מאחר כי נשתנה מדרך וטעם החול וילך.

ומה שאמר ותושבחתא דא בכ"ב אתוון הנה לא נזכר בו ו', להורות נתן כי הוא חתום בעלמא דנוקבא, ומכל מקום באשר לא יחסר כל בה בא בחלוף פ"א בא"ת ב"ש בסוף המזמור פודה ה' נפש עבדיו, ויש בו קס"א תיבות כמספר אהי"ה דיודי"ן, וטעם אמירת המזמור הזה לפי פשטן של דברים הוא מפני שאותו מעשה של דוד היה בשבת ובזכות השבת ניצול כנודע מדברי רז"ל.

טעם שאומרין מזמור תפלה למשה ושאר המזמורים ע"ד הסוד

יז. ואחר כך אומר תפלה למשה ונתבאר בזוהר טעמו ז"ל, ולבתר אתחברותא וסליקו דמטרוניתא עם בעלה ודא איהו תפלה למשה אי"ש האלהי"ם אתחברותא ואתדבקותא דאתתא בבעלה ע"כ, ונזכר בו סוד הייחוד מלמטה למעלה בסוד תפל"ה למשה כלת משה ומלמעלה למטה בסוד אי"ש האלהים, ואומרינו בסמוך שיר של פגעים הוא בסוד הוצאת המת והכנסת כלה שביארתי למעלה סודו פרק ד' ע"ש.

והרב ז"ל ביאר על צפורה כי היא בחינה אחת מבחינות של לאה ורמז זה בראשי תיבות ל'משה א'יש ה'אלהים והיא כלת משה המתייחדת עם ישראל פנים בפנים, וטעם אמירתו לפי פשטן של דברים כי הוא גם כן מדבר ממעשה בראשית בטרם הרים יולדו ותחולל ארץ וכו', (א"ה, מצאתי כתוב שתפלתו של משה מעין שם המפורש וז"ש תפלה למש"ה נוטריקון למש"ה מ'עין ש'ם ה'מפורש).

יח. ואחר שנתייחדה האחת אהובה ונתעלית תכלית העלוי נתחדש כנשר נעוריה אז יאמר בשפר מזמור שירו לה' שיר חדש, ואם אל סודו תדרוש ז"ל הזוהר שם דף קל"ח, בשעתא דאינון חיות נטלי כורסייא לארמא ליה לעילא אינון אמרי תושבחתא דא ואי תימא אמאי כתיב הכא חדש והא תדיר קאמרי תושבחתא דא אלא ודאי חדש איהו וחדש לא אקרי אלא באתחדותא דסיהרא כד אתנהירת מן שמשא כדין איהו חדש ודא איהו שיר חדש הושיעה לו ימינו וזרוע קדשו הא אתערותא בימינא ובשמאלא לקבלא לה וכו' ובגין דבשבת איהו סליקו דכרסייא לסלקא לעילא תקונא דתשבחתא דא בשבת ע"כ, והרב ז"ל ביאר שיר חדש שם רמז שאין בירור בשבת בסוד שבירת הכלים אפס הכל כאשר לכל חדש ממש באצילות.

יט. ואחר כך אומרים שיר למעלות וכו', הנה שם בזוהר לא נזכר מזמורים אלה אבל כוונתינו על סוד הכלה הנקנית בשלושים מעלות כמו שאמרו בתקונים י"ג, הדא הוא דכתיב שיר למעלות ל' מעלות אינון ודאי אינון תלתין דרגין דבהון ברתא סלקא לגבי אבא בחמש נימין דכנור דאינון ה' הזכרות דאדכיר ה' זמנין י"י בהאי מזמור וכו', ועל כי סוד שבת הוא בת עולה ונקשרת עם ש' חג"ת כמו שאמרו בר"מ פרשת פנחס לעומת זה יאמר אשא עיני אל ההרים האבות חג"ת, ובעלותה שמה מאי"ן יבא עזרי שתקבלי ממאורות הגדולים אבא ואריך.

כ. ומזמור שמחתי באומרים גם הוא נכבדות מדובר בו על מלכות בית דוד כי בה סוד י"ב בקר תחת הים שבטי יה כמו שאמרו בזוהר ובו סוד הייחוד כסאות למש"פט כסאות לבית דוד כי הכל בייחוד צדק ושלום נשקו, וזהו אבקשה טו"ב לך סוד אמרו צדיק כי טוב, ואחר כך אנו בני מלכים משבחים את הכלה בשיר המעלות אליך נשאתי את עיני היושבי בש"מים כלפי הכלה ה' אחרונה היושבת בעלייתו של בעל הנקרא שמים.

כא. ומזמור לולי ה' שהיה לנו וכו', גם הוא נדרש על הכלה כי נקתה מהחיצונים ועלתה בעשרים מעלות, ואחר התייחדם יחד ביחודא שלים החתן והכלה משבחים יחד הללויה הללו את שם ה', ושם רמז ה"לל גימטריא אדנ"י וי"ה אותיות יה"ו סוד ז"א להורות על שניהם יחדיו ובו קס"א תיבות לעומת אהי"ה דיודי"ן עם ד' אותיותיו.

ואחר כך אומרים כ"ו כי לעולם חסדו והם לעומת שם הויה שבא"א שם ע"ב שהוא כולו בחינת חס"ד פשוט וגמור, ולכן בעשרה הראשונים יש לכוין יָוָד ובחמשה האחרים הֵיָ ובששה האחרים וָיָו ובחמשה האחרים הֵיָ כי הוא מאיר בשבת.

טעם לאמירת כ"ו כי לעולם חסדו

כב. וכתב הרב זלה"ה שיש לכוין בכל אחד מהם המלאך שאומרו ברקיע והם על סדר הא"ב והמה מסודרים בספר הרוקח ובכמה ספרים אחריו, ואולם לפי פשטן של דברים טעם אמירתן עתה בשבת לעומת מ"ש למעלה כי רוב המזמורים הללו מהם נתקנו על זכר מעשה בראשית ומהם נתקנו זכר למתן תורה שנתנה בשבת, כי על כן יאמר עתה כ"ו כי לעולם חסדו לעומת כ"ו דורות שהיו מבריאת העולם עד דור מתן תורה וכולם לא נתקיימו בעולם אלא בחסדו יתברך שעדיין לא ניתנה התורה המקיימת העולם כמו שנאמר אם לא בריתי יומם ולילה וכו'.

בסדר ברוך שאמר ויתר המזמורים

כג. ואחר כך יקום ויאחוז בשתי כנפות הטלית של פניו שבו נעשה תקון היצירה במעשה כדי לעשות עמו תקון העולם ההוא בדבור בברוך שאמר כדרך שכתבנו בחלק הקודם בתפלה של חול וזה לא ישתנה אף בשבת, ושוב יאמר נוסח ברוך שאמר בפ"ז תיבות ממש כמו בחול ולא יוסיף עצם שבת עמם כי כל המוסיף גורע.

כד. ואין אומרים מזמור לתודה כי אין תודה קריבה בשבת, ויאמר מזמור שיר ליום השבת עד ה' לאורך ימים, ויאמר יתר דברי השבחים דפסוקי דזמרה בשפה ברורה ובנעימה קדושה עד השירה בכוונה יתירה יתר גדול מאד על שאר הימים, ורע עלי המעשה אשר נהגו בקצת קהלות שאין להם שינוי באמירת פסוקי דזמרה משבת לחול ולא אריך למיעבד הכי.

טעם לאמירת נשמת כל חי משום הנשמה יתירה

כה. ויעבור השליח צבור לפני התיבה בקול ששונים, ואומר תכף ומיד נשמת כל חי שנתוסף עתה בשבת על שם תוספת הנשמה יתירה שניתוסף בשבת, וכן אמרו בזוהר פרשת ויקהל דף ר"ה ע"ב ז"ל, האי יומא איהו יומא דנשמתין דאתעטרא ההוא צרורא דנשמתין בתושבחאן דמאריהון בגין כך משבחי בתושבחן תושבחתא דנשמתא והיינו נשמת כל חי תברך את שמך ה' אלהינו ורוח כל בשר וכו' ולית תושבחתא אלא בסטרא דנשמתא ורוחא והאי יומא קיימא ברוחא ונשמתא איהו ולאו דגופא ע"כ.

הנה כי נוסד יסודו על תוספת הנשמה של שבת, ומה שאומרים אותו גם כן ביום טוב היינו כי הוא מעין דוגמא של שבת ומקורא דנשמתין אימא עילאה פתיח, ומה גם לסברת הרשב"י בספר התקונים דשבתות וימים טובים שוין בתוספת נשמות יתירות ז"ל, ולא מצאה היונה מנוח אלא בשבתות וימים טובים בכמה נשמות יתירין דקא נחתין עמה לדיירא בישראל וכו'.

אין לומר נשמת ביום הושענא רבה

כו. אכן האומרים אותה בהושענא רבה דנפישי ברחמי שגו מדרך השכל כי לא פורש בזוהר אפס ביומא דנשמתא דבגין כך משבחאן בתושבחתא דנשמתא, ומי זה יערב אל לבו לתת ריוח בין הדבקים האלה בדברים שלא מענין דת עצומו של יום, וכבר הארכנו בזה במוסר השכל במקום אחר שהרוצה ליטול בכוחו והודו את אשר לא תהיה מענין התפלות מקלקל הוא ולא מתקן ונמצא קרח מכאן ומכאן, והלואי לא יענש בשגם הוא נותן טעם לפגם בקדשי שמים למעלה.

אין לומר רשויות לנשמת ולקדיש

כז. וכן מאנה הנחם נפשי על קצת מקומות שעברתי ששגו בכמה קהלות לומר רשות לנשמת כל חי ורשות לקדיש אשר לא כדת, כי לא נצטוינו מאת ה' אלהינו להתפלל לפניו על ידי יתידות ותנועות ולא מצינו לעבדיו הנביאים ולא לתנאים ואמוראים אחריהם רמז בזה בתפלתם וזמירתם, ואין עלינו אחריות תקון אשר גבלו ראשונים בפיוטים ביתידות ותנועות באמצע פסוקי דזמרה וכל שכן בינם לישתבח וכל שכן וכל שכן בינו לתפלת היוצר, ולכן עלינו ליקח עמנו דברים ברורים וישרים המתוקנים על פי שפר מעלת המדות העליונות אשר בחר בנביאים טובים ורצה בדבריהם הנאמרים באמת.

ראוי לסמוך אמירת ישתבח לפסוקי דזמרה

כח. הכי אחי אתה אם איש חכם אתה חזה להחסיר ולא להעדיף דשב ואל תעשה עדיף, והיית רק עסוק בסדר התפלה הישרה והנכונה המתוקנת ומיוסדת כדת האמת ואל תפן אל כפירים רש"ו וערבו בקול השוא בארבע רשויות לשבת, והנכון שלא להאריך בנגונים יתר מאד בנשמת כל חי כדי לומר ישתבח מיד, ואנכי נהגתי לומר מיד ישתבח בימי החול וכן בשבת כשאני גומר פסוקי דזמרה קודם השליח צבור ואיני ממתין להתנהל לאיטם לשירם ולזמרם כי כל מה דמתאמר בסמיכה לפסוקי דזמרה עדיף טפי.

סדר נשמת יש לש"ץ לאומרו בקריאה ברורה וקול זמרה

כט. ומכל מקום לא יעבור השליח צבור מלומר סדר נשמת כל חי בנועם קולות בשירה וזמרה כי הוא מהולל בתשבחות, ושתהא כל אות ואות נקראית בקריאה תמה יפה ומבוארת שלא תהא נתחלפת באות אחרת ולא נקודה בנקודה אחרת, כי רבים שרים סוררים בקול שירם שגו ומעלו בקדשי שמים ובולעים את השם בנעימה, ויתן איש בתרו כל העובר לפני התיבה עושה לו פותחת והשאר מבטלו בקולו ודיו, אויה להם אהא עליהם מיום פקודתם, האם כהתל באנוש יהתלו בבורא יתברך לרמוס שבחיו הנאדרים בקדש הלולים ולהפסיד כוונת השבח בעבור שלא לדחוק הנועם, ישתקע הדבר ולא תעשה כזאת בישראל.

אזהרה להתפלל בשפה ברורה, וטעם שהזהירו ביותר על הק"ש

לא. ולו חכמו ישכילו כי כל מה שהוזהרנו מהחכמים ז"ל על הקריאת שמע, לא עליה בלבד הטיבו אשר דברו אפס גם על כל קריאה וקריאה הטילו חיובה שתהא כל אות ואות נקראת בקריאה נאמנה שלא תהא נחלפת אות באות אחרת ולא נקודה בנקודה אחרת, ושלא ירפה החזק ולא יחזק הרפה, ולא יניח הנד ולא יניד הנח כקריאת שמע ממש.

לא. אלא שהזהירונו על הקריאת שמע ביותר לפי שיש בה יחוד השם וקבלת עול מלכות שמים וכל ישראל חייבין בה, וכמו שכתב רבינו יונה בספר היראה דאף בפסוקי דזמרה ובתפילה צריך לדקדק בכך אשר עון אשמה זו קוץ מכאיב מאד לבלתי השמע במרום קולינו בארץ שביינו באשר אין עתירתנו לפניו יתברך ברור מללו אשר בו נשלמה פרים שפתינו והיא המקיימת אותנו כבשה אחת בין כמה זאבים וממנה נווושע מאריכות הגלות המר והנמהר, ואם זאת תבוא מליאה מומי החסרונות והשינוי בתנועת השכלת והבנת התפלה ומשמעותה הלא תפגום ותפסול בעתרת בקשת ישועתינו ופדות נפשינו המבוקשת בתפלה ההיא מאת אבינו שבשמים כי לא פורש במבטא שפתינו משמעות הבנת בקשתינו והלואי לא תהיה בעוכרינו בבקש מלפניו היפך הכוונה הישרה, ודורשי רשומות אמרו קרוב ה' לכל קוראיו לכל אשר יקראוהו באמ"ת נוטריקון א'ותיות מ'ילות ת'נועות.[331]

מעשה באליהו שהגיד כי בעון שליחי צבור מאחרין פעמיו

לב. וכבר העיד חסיד אחד מופלג בדורינו שנראה אליו אליהו במערה ושאל מאיתו לאמר מדוע אחרו פעמיו לבא, והשיב לו בעון השלוחי צבור אשר לא ידעו להזהר בתפלתם במבטא שפתם כמשפט קריאת תנועת האותיות, והנה בימים נוראים ויום הכפורים יום אדיר בשנה יום וידוי ותחינה ובקשה ורחמים על אודות גאולתינו, ואם בזאת לא עלתה תפלתם במבטא ישרה כמשפט מה הועילו תפלתם של שוא ותפל, וזאת גרמה לכם שכל השנים רבים ורעים לפנים בישראל שלא נשמע במרום קולכם, ויספר החסיד אותנו את כל הדברים האלה אשר הגיד אליו אליהו ז"ל וימס לבבנו בקרבנו לאמר אוי כי קמים בפרץ אין.

ראוי למוכיחים בעם לעורר על המתפללים במרוצה

לג. וראוי לאבירי הרועים לכבוד ה' ולכבוד משיחו לעמוד על הדבר להרים מכשול מאת המשוררים השרים דברי התפלה וקדיש וקדושה, וביותר מאת השלוחי צבור העומדים לשרת בין המלך ובין העם לבל ישיתו למרמס תפארת רום יקר דברי התפלה במרוצת לשונם ובקול השירה והזמרה, אפס כי לא תהיה תפארתם רק לעמוד מרעידים ודבר

דבור על אופניו בשפה ברורה ובנעימה קדושה לא יחטיאו אל השערה ולא יפנו אל העם האצים לאמר למהר לשלחם, אפס מוראת שמים יעלו על ראשם ואל יפנו ימין ושמאל להוציא דבר לפני האלהים שלא כמשפט קריאתה חס ושלום.

ובכן בם יבחר ה' ובם ישים כל מעייניו, תהיין אזניו קשובות לקול תחנוניהם אשר יעתירו בעדם ואשר ישאו בעד הקהל רנה ותפלה, וביותר צריכים להזהר בכל אלה בשבתות ובחגים ובמועדים לכבוד פני האדון ה' צבאות הנצב לקראתינו כמו שנאמר הנה זה עומד אחר כתלינו משגיח מן החלונות מציץ מן החרכים כמו שביארו בשילהי פרשת בחקתי בזוהר ע"ש.

אזהרה לחזן לומר דברי קדושה עם הצבור מהר"ם די לונזאנו ע"ה

לד. ומעלת החכם החסיד כמה"ר מנחם לונזאנו ע"ה נתעורר על זה ויעש גם הוא מטעמים כאשר אהבתי, וצווח כי כרוכיא על מנהגם של שלוחי הצבור אשר לא טוב עשו בתפלת שבת ויום טוב להמתין ולהתמהמה בסיום הברכות ובקדושה ובפרשת שמע ובעניית ברכו ובעניית אמן יהא שמיה רבא עד שיסיימו הקהל ואחר כך יאמרו הם כדי להשמיע קולם ונעימותם, כי גדול עונם וכי הם עתידים לתת את הדין.

לה. והביא מה שאמרו בפרק היכלות, אמר רבי ישמעאל אשריהם ישראל כמה הם חביבין לפני הקדוש ברוך הוא יותר ממלאכי השרת שבשעה שמלאכי השרת מבקשים לומר שירה באים סביבות כסא הכבוד נהרי אש וגבעות של להבה ואומר להם הקדוש ברוך הוא החרישו אלי כל מלאך וחיה ואופן ושרף עד שאשמע תחלה קול שירתן ותושבחתן של ישראל בני שנאמר ברן יחד כוכבי בוקר ויריעו כל בני אלהים וכו'.

וכשמגיע זמן לומר שירה שמעיאל השר הגדול עומד על חלוני הרקיע התחתון לשמוע ולהקשיב קול שירות ותשבחות העולות מן הארץ בבתי כנסיות ובבתי מדרשות להשמיע לבני ערבות, ומפני מה עושה כן שאין רשות למלאכי השרת לומר שירה עד שפותחים תחלה ישראל בשירה וכששומעים המלאכים שירות ותשבחות שאומרין מלמטה הם פותחין קדוש קדוש קדוש מלמעלה וכולם באימה וביראה וטהרה ובקדושה בקול אחד ובדבור אחד ובנעימה אחת.

ולא עוד אלא שנופלין מן המלאכים אלף אלפים וריבי רבבות לתוך נהר דינור ונשרפים מפני שאין להיות בהם מוקדם ומאחר ומשפיל ומרים שירה וקדושה לפני מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא וכל מקדים ומאחר ומשפיל ומרים שירה וקדושה לפני הקדוש ברוך הוא בשירה נשרף לתוך נהר דינור, וכן כתב רש"י בפסוק וקרא זה אל זה

זה לשונו, נוטלין רשות זה מזה שלא יקדים האחד ויתחיל ויתחייב שריפה אלא אם כן פתחו כולם כאחד וזהו שיסד ביוצר אור קדושה כולם כאחד עונים ע"כ.

לו. והחי יתן אל לבו אם במלאכי השרת המקדים או המאחר חייב שריפה אף כי אנוש רמה שראוי שלא יפרוש מן הצבור, וכן אמרו בסוף מדרש חזית, [332] אמר ר' זירא בשעה שישראל קורין את שמע בפה אחד בקול אחד בנעימה אחת קולך השמיעיני ואם לאו ברח דודי.

לז. ובספר החסידים סימן תק"ט [333] כתוב ז"ל, אל ימשוך שליח ציבור לעומתם משבחים ואומרים או ובדברי קדשך כתוב לאמר אלא ימהר לאומרם שאם ימשוך הרי קודם שיגמור יאמרו הקהל ברוך כבוד ה' ממקומו או ימלוך ה' לעולם, לכן יזהר שיגמור לעומתם ואחר כך יאמרו הקהל ברוך כבוד ה' ממקומו, וכן אל ימשוך שליח צבור בניגון ואנחנו משתחוים כלל אלא בהצרף עליו מיד מלך מלכי המלכים כדי שלא יהא נראה כחוזר למעלה ומוציא עצמו מן הכלל וכפר בעיקר.

דברי הזוהר על ש"ץ שבולע התיבות ובסוד החזן

לח. ובתקונים דף קל"ט ע"א ז"ל, וברי ודאי אינון שלוחיא דצבורא צריכין דיחתכון מילין ולא יימרון להון בהלעטה כגוונא דערב רב דאתמר בהון הבשר עודנו בין שיניהם והוו אכלין בהלעטה וכגוונא דעשו דאתמר ביה הלעיטני נא ואי לא הוו טחנין ליה אתמר בהון ואף ה' חרה בעם ע"כ.

ואם בעל נפש הוא, בעומדו לשרת מול האלהים יפן כי הוא מעין דוגמא של מעלה צדק מלכותא קדישא כמו שאמרו בתקונים סוף תקון ל"ט ז"ל, איהי חזון וקודשא בריך הוא חוזה דאיהו הוי"ה אדנ"י דהכי סליק חז"ן חסר ו' ס"ה כחושבן אדנ"י ע"כ, הנה כי סוד החזן מעין דוגמא של מלכות שמים כי היא תמיד מתפללת לפני בעלה כי על כן נקראת תפל"ה כנודע כדי שיתן לה ח'בוק ז'ווג נ'שוק ראשי תיבות חז"ן.

תוכחה לממנים שליח צבור שאינו הגון

לט. כי על כל אלה אמרו חכמים וידועים כי כשם שאמרו כל הממנה דיין שאינו הגון כאילו העמיד אשירה כך המעמיד חזן שאינו הגון כאילו העמיד אשירה.

מ. ובספר החסידים סימן תשנ"ח ז"ל, כל היושבים בועד הקהל ועוזרים לשאינם הגונים שיתפללו הקדוש ברוך הוא מונע טוב מאת הקהל ועתידים לתת את הדין על זה וכתיב המה עזרו לרעה וכתיב נושאים פנים בתורה, והתורה צועקת על כל יודעי התורה ועל כל שיש בידם למחות ומחניפים, וכתיב תופשי התורה לא ידעוני וכתיב על הרועים חרה אפי, לכן אם יש רוע מעללים או בעל מחלוקת וגורם מריבות ויודע להרים קול

בנעימות ורוצה להיות שליח צבור, אם יד הצדיקים תקיפה לא ימנוהו כי אין קטיגור נעשה סניגור וכתיב ומליציך פשעו בי ע"כ.

מא. ובזוהר ויקרא [334] זה לשונו, ר"י אמר אם הכהן המשיח יחטא דא כהן דלתתא דאתתקן לעבודה ואשתכח ביה חטאה לאשמת העם הוא ווי לאינון דסמיכין עליה כגוונא דא שליחא דצבורא דחטי ואשתכח ביה חטאה בגין דעמא לא אשתכחו זכאין גבי קודשא בריך הוא ווי לאינון דסמיכין עליה ע"כ.

מב. ואנשי לבב שיתו לבכם אל פרטי הדברים האלה אשר קריתי לפני הדר כבודכם להיות בוחרים לאיש התמים בכל מדות שמנו חכמים ושיהיה מתופשי התורה, ובכן יאשר אזהרת חכמים אשר הזהירו [335] אין עומדים להתפלל מתוך שחוק ודברים בטלים אלא מתוך שמחה של תורה, ובכן יוכל לכוין בתפלתו כי עיקר הגורם ביטול הכוונה בתפלה הוא שיחה בטילה.

וכאשר יהיה רוח הבריות נוחה הימנו והם היראי ה' והחושבי שמו כי הם הנקראים בריות באמת כמאמר התנא [336] איזהו מכובד המכבד את הבריות, שלא אמר המכבד את הבריו"ת רק על המכבד את הצדיקים, לא את אשר לא נאה לו כבוד כי לא נאה לכסיל כבוד ואז יהיה רוח המקום נוחה הימנו, אך אין הפירוש של רוח הבריות נוחה הימנו לחילק ובילק שנוח אליהם עריבות הקול אף שלא ימצא איתו עמוד היראה והתורה, חלילה להעלות כזאת על דעת איש ישראל שיהיה רוח המקום נוחה הימנו, הישמע אל צעקתו, היאזין אל אל רינתו, הישע אל הב"ל ואל מנחתו, וכאשר אבירי הרועים ישגיחו על זה המה יהיו בראש מצדיקי הרבים וצדקתם עומדת לעד.

כוונה המועלת לשליחי צבור

מג. ואתה איש התמים העומד לשרת בין המלך ובין העם יהיו לטוטפות בין עיניך דברי אלה ושל נעלך מעל רגלך כי המקום אשר אתה עומד עליו אדמת קדש הוא, דע לפני מי אתה עומד לפני מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא, וכה יעשה לך אלהים וכה יוסיף לשית כל מעייניו בך ואזניו אל שועתך אשר תשא בעדם רנה ותפלה ויהיו דברי התפלה סדורים בפיך כמשפטם לבל תחטיא אל השערה, וזה בכל הימים וגדול יתר מאד ביקר תפארת תפילת שבתות ה' אשר כל הדברים במספר במשקל הכל מנוי.

בסוד נוסח נשמת ומספר תיבותיו

מד. צא ולמד בנוסח נשמת כל חי מה שאמרו בזוהר פרשת תרומה דף קל"ח בסודו ובמספר תיבותיו ז"ל, נשמת כל חי הא חברייא אתערו ביה מילין דקשוט אבל איתן לן לאדכרא האי נשמתא דפרחא מההוא חי העולמים ובגין דאיהי דיליה דמיניה נפקאן כל

ברכאן דשרין ביה והוא אשקי ומברך לתתא האי נשמתא דנפקא מיניה אית לה רשו לברכא האי אתר ועל דא פרחין נשמתין מההוא ח"י במעלי שבתא אינון נשמתין דאינון פרחן ממש מברכין להאי אתר דאקרי ש"ם מתתא (פירוש מלכות) וההוא אתר דנפקי מיניה מברך ליה לעילא והאי שם מקבלא ברכאן מתתא ומעילא ואתכלילת מכל סטרין.

ביומי דחול איהי מקבלה משאר נשמתין דקא מברכין לה מתתא וביומא דשבתא איהי מקבלא מנשמתין עלאין דקא מברכאן לה בארבעין וחמש תיבין כחושבן מ"ה כמה דאוקמינא ברזא מ"ה וברזא מ"י דא עלמא עלאה בינה ודא עלמא תתאה ועל דא מן ואילו פינו מלא שירה עד ומלפנים סלקא תושבחתא אחרא עד חמשין תיבין ואף על גב דלא קיימא תמן מלה בחושבנא (פירוש דכל גימטרייא ותקופין ועבורין בסיהרא) סלקא חושבנא עד רזא מ"י ומתמן סלקא תושבחתא אחרא לחשבון מאה תיבין תשלומא דכלא וחד רתיכא על מה דשרייא דאיהו תשלומא וכל שבחא דא וכל מילין אילין כולהו שייפין ידיען בחושבנא לתשלומא דשבת ולאשתלמא מנייהו כדקא חזי זכאה עמא דידעי לסדרא שבחא דמאריהון כדקא יאות ע"כ.

הבט נא וראה יקר תפארת סוד נשמת כל חי כי כל דבריו ברכות בחשבון עליונים למעלה והם גולות הכותרות לתשלומא דשבתא ולאשתלמא מינייהו כאמור במאמר, ואיש הרצים כי יחטיא אל השערה מגרעות נתן בסביבות עוזם חס ושלום.

אנשי השם השיגו דבור נבואי בעת אמירת נשמת

מה. ובעזוזו זכו אנשי השם להשיג דבור נבואיי בפיהם על ידי היחודים והכוונות בשפר תקון נשמת כל חי הכתובים אצלנו באורך בספר חמדה גנוזה בשער הייחוד.

סגולת נשמת כל חי לעת צרה מר"י החסיד

מו. וקבלה בידינו מאת הר"י החסיד [337] ע"ה שגם הוא מסוגל על כל צרה שלא תבא לקבל האדם על עצמו שכשיהא ניצול ממנה לומר נשמת כל חי בתודה ובקול זמרה בפני עשרה, ובו נפוצו ונצולו רבים והוא בדוק ומנוסה אצלי.

מז. וכתב הרב ז"ל כי אשר הוא מחכמי המדע יכוין כי עתה נגמר מקיף המ' דצל"ם דאימא ליכנס בזעיר, ובנשמת כל חי הן פרש עליו אור מ' דצל"ם דאבא שבחב"ד שחתומים בה ג' הויות העולים ע"ח והוא רמוז במספר ר"ת נ'שמת כ'ל ח'י, ואשר להיות כבר היה בו תוספת יתירה של שבת מפאת הלילה מן הנוקבא, עתה יכוין לקבל התוספת יתירה של יום השבת כי כולו מן הדוכרא, ועתה מהחל לאמר נשמת כל חי יכין עצמו לקבל תוספת הנפש.

ואיש תבונות יתבונן במספר כ"ל ח"י העולה ס"ח כמספר המאורות אהי"ה הוי"ה אהי"ה חיי המלך תמורת התפילין, ואורח לצדיק לאומרו מלה במלה ולכוין מנשמת ועד בפי ישרים במ"ה תיבות ואחריהן במ"י תיבות ואחריהן בק' תיבותיהן שהמה סוד י"ס כל אחת כלולה מעשר ק' דאצילות העומדת על כסא הבריאה, ויתבונן בארבעה תוארים בפי ישרי"ם ובדברי צדיקי"ם ובלשון חסידי"ם ובקרב קדושי"ם לעומת הד' העמודים הנישא בם את הכסא, וגם המה כנגד עצ"ם הכסא הכוללת אברהם יצחק ויעקב ודוד המלך.

סדר אמירת ישתבח בחול ובשבת, ודין שכח לומר נשמת

מח. ובשבת מוסיפים ובכן ישתבח כי בכ"ן מספרו ע"ב המאיר בשבת כי קדש הוא וישתבח מספרו י' פעמים ע"ב, ויהא זהיר שלא להפסיק בי"ג שבחים שבו בניגון רק יאמר אותם בנשימה אחת כמו בחול כי גדל עונו מנשוא המשים ריוח בינותם כמו שביארנו בחלק הקודם, ואולם גם כי אמנה שנוסח זה מהולל בתשבחות להוד הדר השבת מכל מקום אם שגה והתחיל בישתבח ולא הזכיר נשמת כל חי אין מחזירין אותו, אפס בנוסח לאל אשר שבת שאם לא אמרו מחזירין אותו כמו שכתבו הפוסקים.

אין לשנות בקדיש של שבת משל חול

מט. והירא את דבר ה' העומד לשרת בין המלך ובין העם יהא זהיר מאד לבל ישנה בנוסח הקדיש של שבת מנוסח של חול כאשר שגו רבים אשר לא יחכמו להוסיף בשבת ויבע קץ משיחיה ויפרוק עמיה, כי מה ענין הוספה זו בשבת יותר מבימי שאר החול, ולא עוד אלא כי אין שום שינוי בין ויקרב משיחיה לויבע קץ משיחיה ועל מגן השחיתו הוד הדר הקדיש המתוקן בשפר מעלת המדות ובמספר ובמשקל הכל מנוי כמו שביארנו באורך בחלק הקודם, וכל כיוצא בדברים אלו אשר שגו בם כת הקודמים במוספים שלא כהלכתן לא תשמע ולא תאבה אליהן ולא תשא עליו חטא.

ובכח סגולת ברכו שבקדיש הזה היכל ק"ק דיצירה אחר שעלה בכח הקדיש לבריאה ישוב להיות בברכו בריאה ממש ובאורה נראה אור לקבל תוספת הנפש של יום השבת, וכאן יוסיף לענותו בנועם ובשמחה רבה יתר על ברכו של לילה כמו שביארנו שם.

סוד יוצר של שבת

נ. ושוב יחל בסדר היוצר המפואר, ויש בו שינויים רבים מיוצר של חול להודות ולשבח יתר על שאר הימים כי עצמו של יום הוא הגורם לתת הוד ויקר ליום הקדוש, וגם אמנה אין השינוי על מגן חס ושלום רק המה מוספין כהלכתן וכלא רמיזא בחכמתא לחכמי המדע.

והוא בסוד היכל לבנת הספיר סוד כותרת יסוד הז"א והוא עולה עתה כל הששׁ היכלות דאו"א הנפתחים ביום השבת, ולעומתן נחתם בהוד הדר היוצר ששׁ פעמים הכל, א' בורא את הכ"ל, ב' הכ"ל יודוך, ג' והכ"ל ישבחוך, ד' והכ"ל יאמרו, ה' הכ"ל ירוממוך סלה, ו' יוצר הכ"ל והמה מסודרים מלמטה למעלה, בורא הכ"ל רמז להיכל לבנת הספיר דכותרת ויסוד דאו"א, הכ"ל יודוך רמז לעלייתו להיכל עצם השמים שבהוד או"א, הכ"ל ישבחוך רמז לעלייתו להיכל נוגה שבנצח דא"וא, הכ"ל יאמרו רמז לעלייתו בהיכל הרצון שבת"ת דאו"א, הכ"ל ירוממוך רמז לעלייתו בהיכל הזכות שבגבורה, יוצר הכ"ל רמז לעלייתו בהיכל אהבה שבחסד דא"וא כמו שביאר רבינו הקדוש ז"ל.

נוסח א-ל אדון וסודו ע"פ הזוהר

נא. ונוסח הוד אל אדון סיפר בשבחו הרשב"י ז"ל בפרשת ויקהל, [338] תושבחתא דא איהו ברזא דכ"ב אתוון עלאין קדישי דמתעטרן באבהן וברתיכא עלאה קדישאה אתוון זעירין אילין אינון כ"ב אתוון דאינון בעלמא תתאה והני אינון א'ל ב'רוך ג'דול ד'עה ולא אית בין תיבה לתיבה רווחא אחרא אלא את רשימא בכל תיבה ותיבה ובעלמא עלאה אית רווחא וסטרין קדישין בין את לאת ודא איהו תושבחתא על תושבחתא דאתוון עילאין דיומא שביעאה קא משבח ואמר למלכא עלאה יוצר בראשית כד תושבחתא דא סלקת לעילא שתין רתיכין עלאין מזדמנן ונטלי להאי תושבחתא מעמא קדישא וסלקין לה לאתעטרא בה בכמה רתיכין עלאין די ממנן בכל אינון צדיקי דבגנתא דעדן כולהו מתעטרן בתושבחתא דא וכל אינון רתיכין וכל אינון נשמתין דצדיקייא כולהו סלקין בתושבחתא דא עד רזא דכורסייא ע"כ.

ויתבונן המשכיל לדקדק היטב בקריאתו כי גם הוא במספר במשקל הכל מנוי, ושני חרוזים הראשונים צריכין להיות בני חמש תיבות ושאריתם בני ארבע תיבות ושני אחרונים בני ששׁ תיבות כמו שאמרו בזוהר תרומה דף קל"ב ע"א ז"ל, שבחא דשבת דאינון אתוון דשבח אל אדון על כל המעשים ברוך ומבורך בפי כל נשמה אילין אתוון בחמש חמש תיבין דאינון חמשין תרעין דעלמא דאתי תרין אחרנין די בסופיה שי"ן תי"ו אינון בשית שית תיבין דאינון ו' סטרין דעלמא דאתי ונפקי מתמן כגון שבח יתנו לו כל צבא מרום תפארת וגדולה שרפים וחיות ואופני הקדש אילין ב' אתוון בשית שית תרי אתוון קדמאי בחמש חמש וכולהו שאר אתוון די באמצעיתא כולהו בארבע ארבע וכו'.

נב. וכתבתי זה יען הן רבים עתה עם הארץ טועים באלפא ביתא זו ואומרים בחרוז הראשון ברוך הוא ומבורך, ולפי מה שאמרו בזוהר שצריך להיות שתי אותיות האל"ף והבי"ת בני חמש תיבות, אם יאמרו ברוך הוא הוה ליה בני ששׁ תיבות ומתעתעים

במשפט האורים, ונפלה שגיאה זו בפיהם בעבור היות תיבת ומבורך מתחלת בוא"ו שורק ובמבטא הקריאה הוא כמבטא הוא ושגו בין ו' שורק של ומבורך לתיבת הוא.
ואיש המשכיל ישכילהו וידקדק יפה יפה בו בקריאה נאמנה לבל יתעתע שפר מעלת המדות אשר גבלו ראשונים, ויאמר סובבים הודו וגם יאמר שרפים וחיות ואופני הקדש כמשפט סדר העולמות מלמעלה למטה בי"ע.

טעם אמירת לא-ל אשר שבת

נג. ותקנו לומר לאל אשר שבת וכו' על כי אמרו באגדה שברא הקדוש ברוך הוא שר לכל בריה, ובליל שבת בראשית ישב על כסא כבודו וקרא לכולם, ובעמדם לפניו עמד מכסאו והושיב בו שר של שבת ובראותם כך עמדו ואמרו שירות ותושבחות לשר של שבת מזמור שיר ליום השבת, אמר הקדוש ברוך הוא לו אתם אומרין שירה ולי אין אתם אומרים שירה, כיון ששמע שר של שבת כך כי טוב בעיני הקדוש ברוך הוא לומר שירה לפניו ירד מן הכסא וצווח ואמר טוב להודות לה' וענו כולם ואמרו ולזמר לשמך עליון, וכלפי זה אנו מזכירים פה מה שנתעלה וישב אז על כסא כבודו ושאנו משבחים ומהללים לאל אשר שבת לא לזולתו.
ולפי סודן של דברים על המלכות שמים ידבר, שבשאר הימים היא פעם בעשיה פעם ביצירה וביום השביעי עולה אל הבריאה, ועל כי הבריאה עצמה עולה במקום האצילות יאמר בשפר הנוסח הזה וביום השביעי נתעלה וישב על כסא כבודו באצילות, ויתר דברי היוצר הכל כאשר לכל כסדר החול.

סדר ק"ש וכוונת ברכת אמת ויציב

נד. ובהגיע תור קריאת ק"ש יתקדש בכוונתו להיות מייחדים יחוד הקדוש יחד השליח צבור עם הקהל ולא יאריך השליח צבור בנעימה כמו שביארנו למעלה.
נה. ולתקון מאה ברכות דשבת יש לכוין בט"ו ווי"ן דאמת ויציב ולשתי ההי"ן של ה'דבר ה'זה העולים מאה לעומת מאה ברכות דשבת, כן היה אומר אדוני אבי מורי ז"ל, ובהגיעך לסמוך גאולה לתפלה באורו יראה אור לקבל תוספת הרוח מיום השבת כמו שהגיד הרב זלה"ה.

טעם לאמירת ישמח משה

נו. ושוב יתקדש בכוונה ישרה להתפלל סדר הז' ברכות של שבת ואומר בה ישמח משה במתנת חלקו, ופשוטו שהשבת ניתנה על ידי משה ובשבת נזכר לשון מתנה כמו שנאמר כי ה' נתן לכם השבת, ולזה אמר ישמח משה במתנת חלקו מה שלא זכו האבות ושום אחד מהנביאים שנתנה תורה על ידם.

במ"ש במדרש כי משה כיוון ליום השבת כדעת קונו

נז. ובמדרש אגדה אמרו, בשעה שיצא משה וראה בסבלות אחיו במצרים שלא היה להם שום מנוחה נתקשה הדבר בעיניו מאד והלך אצל פרעה ואמר לו אדוני המלך אדון שיש לו עבדים הוא רוצה בקיומם ואתה רוצה לכלות עבדיך, אמר לו היאך, אמר לו מתוך שאתה משתעבד בהם תמיד בלא מנוחה הם כלים, תן להם יום אחד בשבוע שינוחו בו ויסבלו עול השעבוד, אמר לו בחר להם אתה איזה יום שינוחו בו, אמר לו משה תן להם היום ששולט בו מזל שבתאי שכל מלאכה שתעשה בו לא תצליח, מיד נתן להם יום ששולט בו שבתאי והיו נוחין בו בכל שבוע, וכשיצאו ישראל ממצרים נתן להם הקדוש ברוך הוא את השבת ביום ששולט בו שבתאי, כיון שראה משה שהסכימה דעתו לדעת יוצרו שמח שמחה רבה לכך תקנו ישמח משה במתנת חלקו, ולפי זה יהיה פירוש מתנת חלקו הוא מה שנתן לו השם יתברך שכל טוב שהסכימה דעתו לדעת קונו.

ביאור האריז"ל בכוונת נוסח ישמח משה

נח. והרב זלה"ה ביאר בכוונתו, ישמח משה במתנת חלקו, כי הנה כשעלה משה להר סיני לקבל התורה נתנו לו אלף חלקים אורה וכשחטאו ישראל במדבר במעשה העגל נאבדו ממנו בעון ישראל ונשאר לו חלק אחד לבד מכל האלף, ואמנם משה לא חטא לשיאבדו ממנו ולכן הקדוש ברוך הוא השלימם לו משל ישראל והם האורות והכתרים שהיו עדיין של ישראל שהתנצלו מהר חורב ונטלן משה להשלים אשר נוטל מאיתו בעבורם, ואמנם בכל ערב שבת חוזר משה ומקבל אותם אלף חלקים שאבד ונוטלן בסוד תוספת שבת, והוא בטוב עין חוזר כתרי ישראל להם ומאלה הכתרים יורשים ישראל תוספת שבת בכל ערב שבת.

נט. וזהו שאמר ישמח משה במתנת חלקו, כי ביום השבת נותנים למשה מתנת חלקו שניטל ממנו והוא שש ושמח במה שהוחזר לו, והדבר פשוט שישמח בו ומה כיון לומר ישמח משה במתנת חלקו, אך הסוד הוא לומר שאינו רוצה לעכב הכתרים שנטל מישראל כי כיון שנתנו לו חלקו הוא שמח בחלקו ואינו מתאוה לחלקם של ישראל ואז הוא חוזר לתת לישראל חלקם ואינו אומר אחר כי אנכי לא מריתי והם מרו את דברו וכבר אני זכיתי בחלקם אקח חלק שלי ושלהם, כי עבד נאמן קראת לו ולכן כל כתרי ישראל שהופקדו בידו מחזירן לישראל וזהו כי עבד נאמן קראת לו.

וביאר מה היא מתנת חלקו, ואמר שהוא אותו הכליל תפארת אשר בראשו נתת בעומדו לפניך על הר סיני ונאבד ממנו ברדתו מן ההר ושני לוחות אבנים הוריד בידו לבד ונוטל ממנו אותו הכליל תפארת וזהו מתנת חלקו שנטל עתה ביום השבת.

מוסר על מידת הענוה מהנוסח ישמח משה

ס. ותקנו זה בתפלה ללמד דעת את כל אישי ישראל, ממנו יראו וכן יעשו לוותר כל אחד משלו אצל חברו כל הימים וביותר ביום השבת שצריך האדם להאריך אפו בו ביום ולהיות עניו בתכלית ולהעביר על כל פשע לכבוד קדושת היום שלא לבא חס ושלום לידי עמל וכעס דאוקיד אשא דגיהנם ומאבד את הנפש והרוח והנשמה השורים בתוספת עליו.

ועל כן תקנו לומר בסמוך פסוקי ושמרו בני ישראל את השבת כו' שהוא אזהרה לשמירת הנשמה היתירה כמו שאמרו בזוהר ועל דא כתיב בההיא נשמה יתירה שמירה ושמרו בני ישראל את השבת שומר שבת מחללו וכו', שהוזהרנו להיות ארך אפים לשמור את הנשמה יתירה שלא תסתלק מאיתנו בעווינו כי כאשר יכנס החיצוני תסתלק ממנו הקדושה חס ושלום, על כן תיקנו אחר ישמח משה שבו ביארנו גודל ענותנותו והיותו מעביר על פשעי ישראל כך ינהגו כל אישי ישראל ושמרו בני ישראל את השבת וממנו יראו וכן יעשו להתנהג בתכלית הענוה והחנינה איש ברעהו, כי על כן לא נתנו ה' אלהינו לגויי הארצות ולא הנחילו מלכנו לעובדי ע"א שעברתם שמורה נצח ואין להם חנינה.

כוונת ז' ברכות שבשחרית ע"ד הסוד

סא. ואשר בתעלומות חכמה סובר הרזים יכין לו להביט אל האלהים בהוד הדר תפארת תפלה זו עול"ת שבת בשבתו על עו"לת התמיד וגדולי גדולים אביר יעקב ורחל המעטירה אשר יחדיו יהיו תמים מלמעלה עד מקום חג"ת ז"א והאל הקדוש נקדש בקדש פנימה ופנה לסובב ברכות שדים ורחם וירש אותם ויעל גם עלה ולו ישב במקומה בסוד תחת אבותיך יהיו בניך.

ואור לברכה ראשונה תתנשא חכמתו ותעלה בנצח או"א, ובשניה תתנשא ותעלה בינתו בהודם, ובשלישית תתרומם הדעת ותעלה ביסודם, וברביעית החתן שולח אמרתו ארץ מאורות גולות הכותרות לכתר הכלה נאה וחסודה ועל סוד הזה נוסח ישמח משה הנה נדרש, ישמח משה הוא החתן השמח במתנת חלקו כי אחר שנוטל מנת חלקו וכוסו במוחין ומקיפין שהם שלו יהיה לו עוד תוספת מתנה המאורות הגדולים או"א כי הוא עולה אליהם כמו שביארנו, לא כן ביתר הימים כי עבד נאמן קראת לו שסוד הייחוד יהיה על ידי מט"ט וזהו כי עבד נאמן מט"ט קראת לו להזדווג ע"י ואל מנחתו לא שעה משא"כ עתה בשבת.

ומזכיר בה ושמ"רו סוד הנוקבא לכלול מדת לילה במדת יום, והאומר פה זכר למעשה בראשית לא יחכם כי אין החתן עתה כמו במעשה בראשית עם הכלה כי הוא במרומי

ערץ או"א והיא מתרפקת על דודה ותירש מקום קדשו, ואומר עתה וינוחו בו באשר עיקר עליית היום הוא בו ולא בה.

ואור לברכה חמישית חסד החתן יהי מושך להאיר אל עבר פני חכמת הכלה, ובשישית עוז גבורתו יהי מושך להאיר אל עבר פני בינת כלתו, ובשביעית פאר תפארתו יהי מושך להאיר אל עבר פני דעת הכלה, ומשפט האורים בשמות אה"יה יה"ו ומרגלן המה כמשפט הערוכים בתפלת הערבית, אפס במשפט האורים בנקודות השמות עבידי רבנן דמשגו ונפל שגיאה בהם ואערכם לפניך כמשפטם.

ברכה ראשונה הוי"ה בראשה ובסופה נקוד קמץ, בשניה בפתיחתה כמשפט המפורש בערבית והו"יה שבסופה כולה פתח, בשלישית הויתה נקודה חולם וזרקא, ברביעית הויתה נקודה כולה צירי משולבת באהיה, בחמישית ובשישית ובשביעית הם כמשפט הנקודות הערוכים בם בתפלת ערבית, ואל תפן אל יתר משפטי הכוונות אשר באו ביתר הסידורים אשר לא רודו מגווית האר"י ז"ל וא"ב הוא דלא לוסיף עליה כאשר הוריתיך דעתי בחבור הזה כמה פעמים.

וחזרת התפלה גם היא נכבדות מדובר בה בסרח העודף יתר גדול מאד על הנאמרת בלחישה, כי בה תתרומם ותתנשא קרן חתן הנעים לעלות לחג"ת חצרות או"א ונוסף גם הוא עזוז אביר יעקב ורחל אשר גדיל"ים יעשו למו לעלות עד החב"ד דז"א ונעשים לו במקום נה"י כמו שביאר רבינו ז"ל, כי על כן יכין בהם על דרך מה שכיוון בלחישה בבחינות ההם איש איש על מקומו וכנו, ובהנשאם עתה בשיעור קומתו הנשגבה יעוז פאר זווגם מאד וזיווגם עולה יפה ויתפאר המלך בתפארת מפוארת כאשר היתה באמנה איתו.

דברי תוכחה למדברים בחזרת הש"ץ

סב. כי על כל אלה יאותה ליראי ה' ולחושבי שמו לכונן את לבבם בתפארת רום הדרה בל יחטיאו אל השערה מאין פנות אנה ואנה כאשר פשתה המספחת הזאת ברבת בני עמינו ביתר הימים ובשבת יותר מהם לערוך שיחתם בחזרת התפלה ולדרוש לכל חפציהם ביום חתונתם וביום שמחת לבם בעת ההיא.

סג. ועל משרתי הקהל חרה אפו למעלת החכם כה"ר מנחם לונזאנו וכתב, מאנה הנחם נפשי על מה שנוהגים בקהילותינו לתת מנה לאיש יהודה על מנת שיכתוב ידו שאין לו חלק באלהי ישראל, וזהו השמש שמשכירים אותו הקהל ואינו יכול לקיים לא מצות ציצית ותפילין ולא קריאת שמע ותפלה כי הוא צריך לתת לזה תפילין ולזה טליתו בעוד שקורין קריאת שמע או כשחוזרים התפלה, ויערוך שיחתו עם הפרנסים במשפט

הקרואים והמצוות בשבתות ובחגים ובמועדים בעת חזרת התפלה ומחלל תפארת רום כוונת התפלה מאיתו ומאנשי הקהל, ואפילו הקטן שבכנסת ישלחנו בשליחותו או להביא ילד או להוליכו, ולפעמים הוא צריך לחלל שבתות וימים טובים עד מקום שהשמש דש בעירו כאילו אין לו חלק באלהי ישראל ולא חלק במצוותיו ועבודתו חס ושלום.

כי על כל אלה ראוי לאדירי עם פרנסי הקהלות בבואם לקבל שמש הכנסת להתנות עמו ככל משפטי התנאים שלא יוציא עצמו מן הכלל חס ושלום ולהיות עומד לשרת את הקדש פנימה לא זולת, ולא יחלל את מקדש ה' בשיחה מול האלהים חלילה וכל שכן בשעת התפלה, ושלא תנתן טלית ותפילין בעוד שקורין קריאת שמע וחזרת התפלה, ואם אי אפשר לו לא יתפלל עם הצבור ויקדים או יאחר לומר תפלתו שלימה לפנות לו בעת שמתפללים בצבור.

סד. וזו היא דרך ישרה שיבור לו להקדים לפני התפלה בעזרת בית הכנסת יחד עם פרנסי הקהל לדרוש לכל חפציהם בשבתות ובמועדים ולא יחלל את מקדש ה' לדרוש מאיתם בעת חזרת התפלה או אפילו שלא בשעת התפלה אשר כבר אסר איסר הרשב"י ע"ה לאמר לא יחל דברו אפילו בצורך בי כנישתא, והשוכן בבית הזה יתן בלבם לשמוע דברי חכמים.

מעלת קדושה שבחזרה ודברי המדרש בזה

סה. ואישי ישראל את קדוש ישראל יעריצו בתפארת רום קדושה שבחזרת התפלה אשר מרוממת היא בתפארתה עתה בשבת יתר על שאר הימים, וכתוב בתשובות הגאונים ז"ל שאין בני ארץ ישראל אומרים קדושה אלא בשבת דכתיב גבי חיות הקדש שש כנפים לאחד וכל כנף אחד אומר שירה אחת ביום בששת ימי המעשה וכשמגיע שבת אומרים החיות לפני המקום, רבונו של עולם אין לנו כנף עוד והקדוש ברוך הוא משיב להם יש לי עוד כנף בארץ שאומר שירה שנאמר מכנף הארץ זמירות שמענו, ועל כן יש לאומרה בניגון ובשפה ברורה ובנעימה קדושה.

טעם שאין הלל בשבת, ודין אכילה לחולה בין יוצר למוסף

סו. ואין הלל בשבת אף שחלוקה בקרבנותיה דלא אקרי מועד כמו שאמרו בשני דערכין דף י', ואשר הוא חולה או נחלש מתעניתו מותר לו לטעום בשבת בין יוצר למוסף דאכתי לא מטא זימנא דקדושא רבא.

ציונים והערות לפרק יא

324) זוהר שלח דף קע"ד. 325) זוהר ואתחנן דף רס"ה ע"א. 326) תקו"ז דף כ"ג ע"א. 327) תקו"ז בפתיחת הקדמה שניה. 328) זוהר ויקהל דף ר"ה ע"ב. 329) זוהר ויקהל דף רי"ח ע"ב. 330) זוהר

תרומה דף קל"ז ע"ב. 331) כבר העירו שכן היא הגירסא הנכונה וכמו שהביאו המעם לועז ומוהר"ח פאלאג'י, ובדפו"ר נפל ט"ס ונכתב תיבות במקום תנועות ואין לו ביאור כי מילות היינו תיבות. 332) שה"ש רבה שלהי פ"ח. 333) לפנינו ליתא שם והוא בסי' תת"ו וכפה"נ היה לפני המחבר בסדר אחר. 334) זוהר ויקרא דף י"ז ע"ב. 335) עי' ברכות דף ל"א ע"א. 336) אבות פ"ד מ"א. 337) קבלה זו אינה בספר חסידים שלפנינו ועיקר התפשטותה מספר חמ"י. 338) זוהר ויקהל דף ר"ה ע"ב.

פרק יב - קריאת התורה

לקדש הנשמה יתירה בשבת במעשה המצוות

א. רבותינו הקדושים תקנו לנו סדר מטבע הברכות ויסדו בשפר נוסח ברכת המצוות לאמר בהן אשר קדשנו במצוותיו וציונו, להורות כי בעוז הדר מעשה המצוות תתקדש הנשמה ותתלבש באור חדש אשר באותו המלבוש תתלבש בגן עדן התחתון, וזה היה תכלית ירידת הנשמה בעולם השפל להלביש השנים עם עדנים ולהאירה לפנות בוקר כמו שאמרו בזוהר פרשת ויחי ונעתיק אותו בפרקים הבאים בס"ד.

וזה ביתר הימים לכבוד הוד הדר הנפש העיקרית שבו וגם הוא יגדל ויוסיף תת כחה לה בכח סגולת מעשה המצוות, ואולם הנשמה יתירה של שבת אין לה חלק בם כי לא היתה באמנה איתו במעשה המצוות ביתר הימים והיא על כל פנים טעונה מלבושים ותכשיטים כחברתה כי למה תגרע לתת הצעירה לפני הבכירה, אטו לא תהא כהנת כפונדקית.

כי על כן יאותה לכל אחד מאישי ישראל להתחזק במעוזו ביותר במעשה המצוות בעצם יום השבת מהבא לידו מנחה לנשמה יתירה צפירת צבי תפארה ושימח את נשמתו אשר לקח להיות צהלה ושמחה בגוונים שלה תכשיטין תן לה, ובכן תהיה רדופה לבית אביה לאמר כל מה שטרח בעל הבית לא טרח אלא בשבילי מי כעמך ישראל גוי אחד בארץ, ותוסיף תת כחה להשביע בצחצחות חצרות בית אביה את נפשותם ולרומם קרנם בשמים ממעל.

מכירת מצוות הס"ת בשבת

ב. וזה חזיתי בקצת קהלות שעברתי בהם מנהג אנשי הקהל אחר חזרת התפלה מוכרים פרנסי הקהל מצוות כבוד ספר תורה ותכשיטיו, כגון פתיחת הארון להוציא ספר תורה ולעטר ספר תורה ברמוני זהב וכסף ולהביאו לפני התיבה ולגלול הספר תורה, ומכריז שמש הכנסת כך וכך נותנים בעד פתיחת הארון, בעד וכו', ואותו שמעלהו בדמים נותנים לו המצוה ההיא עד מוכרם אותם עד תומם, ואנכי אמרתי אליהם כוונתכם רצויה באמת באשר כל אחת מהנה סולם מוצב ארצה וראשם מגיע השמימה.

כמ"ש הרב זלה"ה כי סוד פתיחת הארון הוא סוד בקיעת רחובות הנהר אם לבינה והחסדים שלה מתפשטים בעוז התפארת וממנו יוצא הס"ת סוד יסוד אב הרחמים נתון בתיקון סוד יסוד תפארת ישראל, ועליו ישיתו שני רמונים סוד גולות הכותרות העונדים עליו, ובהיותו על התיבה פותחים התיק סוד צדיק יסוד התפארת אשר תבקע להוציא המאור הגדול יסוד אב הרחמים הרצוף בתוכו אל אביר יעקב ורחל החוצה.

כללו של דבר כי כל אחת מהנה הנעשות פה עמנו היום פנה למעלה במאורות הגדולים למעלה, ועתה בשבת שבו ניתנה התורה יש איתם אישו"ר כולל ואישו"ר מוסיף במעשה המצוות האלה להעריץ ולהאדיר המאורות ההם בהוד יתר גדול מאד, ומן השפע הנורא ההוא יושפע על נפש האיש הישראלי ולהשביע בצחצחות הנפש היתירה עד להפליא.

ג. ומה גם כי ילוה אליהם מעשה הצדקה בעלות במחיר כסף מעשה המצוה ההיא לחזק את בדק הבית ולכל אשר יצא על הבית לחזקה ולמרביצי תורה שבקהלם ההיא אשר אין צדקה רבה מזאת כאשר חכמים הגידו [339] אם בקשת לעשות צדקה עשה אותה עם עמלי תורה כמו שהארכנו בפרק ג' דחנוכה ע"ש, ובשאר הימים משפר התקונים לתפלה הוא מעשה הצדקה כמ"ש הרב, והן עתה בשבת שאין שם צדקה מה טובם ומה יופים של המתנדבים בעם לקנות במחיר מעשה המצוות האלה והיה מעשה הצדקה שלום.

מכירת עליות בשבת דמיא למקח וממכר

ד. וכה ענני החכם המופלג בחסידות כה"ר משה די שיגובייא נר"ו בהיותי בברוסה שמטעם זה תיקן בקהלתו למוכרם מידי שבת בשבתו, ואנכי אמרתי לו כי לא יקובל התוספת אם לא יעשה האדם החובה בתוספת ההוא בדרך ישר לא יכשל בה ואם לא נמצא תקנתו קלקלתו, והכרזת המצוות מי שיתן יותר הוא יזכה בה דמי למקח וממכר כמו שכתב רש"ל בפ"ה דיו"ט, ומסיק שם והמחוור בעיני כמו שנהגו חסידי איסטריך דכל מה שהוציא מפיו ליתן נותן לצדקה אפילו קנה חברו המצוה ואז הוי כקציצת דמים לצורך מצוה ולא דמי למקח וממכר.

תקנה למכור העליות בשבת באופן המותר

ה. ואין כל אדם יחפוץ בתקנה זו, והמחוור בעיני להיות הדבר נעשית על ידי פרנסי הקהל המכירים במתנדבים בעם, המה יטילו חלשים על הקדשים לאמר פלוני יתן כך וכך בעד מצוה פלונית ופלוני יתן כך בעד מצוה זו, וכן מידי שבת בשבתו יהא חוזר חלילה וזו היא דרך ישרה לא יכשלו בה, וראוי לכל יראי אלהים לשמוע דברי חכמים אף כי ידעתי כי לא ננעלו דלתי ההיתר בזה בדוחק.

פסוקים שאומר הש"ץ קודם פתיחת הארון

ו. ויעמוד השליח צבור על התיבה ויאמר בקול ששונים ובנעימה קדושה אתה הראת לדעת וכו' כי נוסד עתה בשבת שבו נתנה תורה ואז נתגלה יסוד אב הרחמים הנקרא אתה בסוד כי אתה אבינו, וראוי לאומרן כל הפסוקים ההם.

פסוקים שיאמר מי שפותח ההיכל

ז. והפותח שערי ההיכל יבטא בשפתיו לאמר, זה השער לה' צדי"קים יבאו בו. אוהב ה' שערי ציו"ן מכל משכנות יעקב. יפה נוף משוש כל הארץ הר ציון ירכתי צפו"ן קרית מלך רב. מי יתן מציון ישועת ישראל בשוב ה' שבות עמו יגל יעקב ישמח ישראל. ופדויי ה' ישובון ובאו ציון ברינה ושמחת עולם על ראשם ששון ושמחה ישיגו ונסו יגון ואנחה.

יטול הס"ת ביד ימין ויאמרו הציבור פסוק צאינה וראינה

ח. ויטול הספר תורה ביד ימינו ויתננו ביד חזן הכנסת ואף הוא יזהר לקבלו ביד ימינו, ומעטרין את הספר תורה ויש לכל הקהל לישא את קולם ולומר, צאינה וראינה בנות ציון במלך שלמה בעטרה שעטרה לו אמו ביום חתונתו וביום שמחת לבו.

בעת פתיחת הארון נפתחים שערי רחמים

ט. ובזוהר פרשת ויקהל דף ר"ו ז"ל, אמר ר' שמעון כד מפקין ספר תורה בצבורא למקרא בה מתפתחי תרעי שמיא (פי' מתפתחי תרעי שמיא אינו כפשוטו אלא היינו השערים שהם בתוך השמים בסוד חמשים שערי בינה ומשם נגלה ע"ק שהוא סתים מכלא, וזהו שאמר מתפתחין תרעי שמיא אלו השערים הנזכרים שהם בתוך השמים) דרחמי ומעוררין את האהבה לעילא ואבעי ליה לבר נש למימר הכי בריך שמיה דמאריה עלמא בריך כתרך ואתרך וכו', וכבר נדפס בכמה סידורים בכמה שגיאות והילך יושר שפר נוסחו.

נוסח מדויק לתפלת בריך שמיה מהזוהר

י. בריך שמיה דמארי עלמא בריך כתרך ואתרך יהא רעותך עם ישראל עמך לעלם ופורקן ימינך אחזי לעמך בבית מקדשך ולאמטויי לנא מטוב נהורך ולקבלא צלותנא ברחמי, יהא רעוא קדמך דתוריך לן חיין בטיבו ולי אנא פקידא בגו צדיקיא למרחם עלי ולמטר יתי וית כל דילי ודי לעמך ישראל, אנת הוא זן לכלא ומפרנס לכלא אנת הוא שליט על כלא אנת הוא דשליט על מלכיא ומלכותא דילך היא, אנא עבדא דקודשא בריך הוא דסגידנא קמיה מקמיה דיקר אורייתיה בכל עידן ועידן, לא על איניש רחיצנא ולא על בר אלהין סמיכנא אלא באלהא דשמיא דהוא אלהא קשוט ואורייתיה קשוט ונביאוהי קשוט ומסגי למעבד טבוו וקשוט, ביה אנא רחיץ ולשמיה קדישא יקירא אנא אימר תושבחן,

יהא רעוא קדמך דתפתח לבי באורייתך ותשלים משאלין דלבאי ולבא דכל עמך ישראל לטב ולחיין ולשלם.

ואומרו בריך כתרך ואתרך נ"ל שעל יסוד אבא המלובש בתוך יסוד דאימא קאמר וזהו כת"רך ואתר"ך.

עיקר תקנת בריך שמיה ליום השבת

יא. ושאר דבריו מבוארים מאליהם וראוי לכל אישי ישראל לאומרו, ועיקר הווסדו אינו אלא רק ביום השבת כדמשמע שם בזוהר שהעסק שם ברזא דשבת רזא דספר תורה דיומא דא וכו' ובתר הכי אמר ר"ש כד מפקין ספר תורה כו' והיינו אסהדתיה דמהרח"ו ז"ל שכתב, ראיתי למורי ז"ל שהיה נוהג לומר בריך שמיה דמאריה עלמא כשהיו מוציאים ספר תורה מן ההיכל בשחרית של שבת ע"כ, דמשמע דבימות החול לא היה מקפיד עליו.

ואותה שאמרו לעולם לא ישאל אדם צרכיו בלשון תרגום, היינו דווקא ליחיד אבל בצבור כל בי עשרה שכינתא שרייא ואין קפידא לומר נוסח תפלת בריך שמיה המיוסדת בלשון תרגום.

סדר הוצאת ספר תורה וליוויו

יב. ומשעה שפותחים הארון צריכין כל הצבור לעמוד, ויביטו בו משעה שמוציאין אותו מן הארון עד בואו אל התיבה ואל יעסוק בצרכי עניניו בעת ההיא כי הוא ביזוי לתורה, ומדרך חסידים המפורסמים ללוותו עד התיבה, אך מי שאינו מפורסם בחסידות לא יעשה ככה דמיחזי כיוהרא כמו שביאר מהרח"ו בכמה מקומות רק מי שיראת אלהים נגע בלבו ילוונו מעט, אבל מכל מקום מי שהיה לו מצות הוצאת ספר תורה מתוך הארון מצוה עליו ללוותו עד לפני התיבה.

תוכחה למנשקין ספר תורה דרך ידם

יג. ועיקר גדול הוא לחבק הספר תורה בשתי זרועותיו ולנשקו נשיקין דרחימו, ולא כמו שנוהגים ליגע ביד ולנשוק היד כי זה מנהג בורות.

וחכמי המדע בקל ישכילוהו כי כן תפארת ישראל סוד התורה נתון בין החסד ובין הגבורה מבריח מן הקצה אל הקצה.

מקראי קדש לומר בעת חיבוק ונישוק הס"ת והבאתו לתיבה וסודן

יד. ולרמז זה יחבקנו גם הוא בזרוע ימין ובזרוע שמאל ויאמר, שמאלו תחת לראשי וימינו תחבקני, וסימניך תכבדך כי תחבקנה, ובשעת הנשוק יאמר, מי יתנך כאח לי יונק שדי אמי אמצאך בחוץ אשקך גם לא יבוזו לי, והמביא אותו אל התיבה בבואו לפני התיבה יאמר, מגדל עוז שם ה' בו ירוץ צדיק ונשגב.

וסוד הדבר נתבאר בזוהר שלח לך דף קס"ד ע"ב ז"ל, מגדל עוז דא תיבה וספר תורה דאיהו עוז לשואה ליה בתיבה ולאפקא ליה מגו היכל דיוקנא דהיכל פנימאה דמיניה נפקא תורה וההוא מגדל שם ה' איהו ודיוקנא דיליה ואצטריך בשית דרגין בו ירוץ צדיק במאן במגדל וכו'.

הרהורי תשובה ויראה בעת הוצאת ס"ת

טו. וראוי לכל חרד לדבר ה' לשית לבבו בשורשי הדברים למעלה מפני מה באו בסגנון זה ולא באופן אחר ויתקדש במעוזו, וגם כל העם מורא יעלו על ראשם כי כאשר מוציאין הספר תורה ומעלין אותו לתיבה יהרהרו בתשובה וישיתו את לבם כי ספר תורה הוא העד לכל באי עולם כמו שאמרו בראשון דע"ז, [340] לעתיד לבא הקדוש ברוך הוא מביא ספר תורה בחיקו ואומר כל מי שעסק בתורה יבא ויטול שכרו.

ואוי לאותה בושה לאותם שרפו ידיהם מן התורה ומהחזיק בלומדיה, מה יעשו כי יקום אל וכי יפקוד מה ישיבוהו כי ספר תורה יתבע עלבונה כמאמר החסיד אוי להם לבריות מעלבונה של תורה, וישיתו את לבם בעת ההיא כי בזכות התורה הוא הקיום וההעמדה שיש לנו בגלות המר הזה כבשה אחת בין כמה זאבים, וגם קיום כל העולם בכללו תלוי בה כמאמר הכתוב אם לא בריתי יומם ולילה וכו', ובכן בשיתם כל אלה נגד עינם יכוף כל איש כאגמון ראשו לפני הספר תורה ויעמוד באימה וביראה ואזני כל העם אל ספר התורה.

בדין הגבהת הס"ת והכריעה כנגדה

טז. וכשפותחים אותו לפני העם יכרע וישתחוה לפניו כעבד לפני אדוניו ויודה לאדון הכל שבחר בנו מכל האומות וזיכנו בתורתו התמימה, ויאמר נגד כתב הספר תורה כשיהיה נגד פניו וזאת התורה וכו' תורה צוה לנו משה, ומצוה להראות פני הכתב לעם העומדים לימינו ולשמאלו ומחזירו לפניו ולאחריו שמצוה על אנשים ונשים לראות הכתב ולכרוע ולומר וזאת התורה, וזה לקבל האור היוצא מהספר תורה.

מעלת המסתכל באותיות הס"ת בעת הגבהתו ומנהג האר"י בזה

יז. ומנהג הרב ז"ל היה ללוות את הספר תורה עד התיבה והיה נשאר שם עד שהיו פותחים התיק ומראים התורה לצבור והיה מסתכל היטב באותיות עד שהיה יכול לקרותן, והיה אומר שנמשך אור גדול אל האדם על ידי הסתכלותו בספר תורה מקרוב עד שיוכל לקרות האותיות היטב.

סוד ספר תורה בשבת

יח. ואשר הוא מחכמי המדע יכוין בראייתו בו כי הספר תורה הוא סוד ז"א ואין בו רק אותיות, ואין בו טעמים ונקודות כי כל יש לו נתן לנוקבא הנקראית בית הכנסת הגדולה ולא נשאר לו אלא בלתי אם גוויתו בסוד וכל אשר לאיש יתן בעד נפ"שו היא הנוקבא נפש דוד, ובבחינת האותיות והתגים שבו יתבונן בקדושת מחשבתו כי האותיות הם סוד הכלים שנשברו וחוצה להם על ראשם להאיר להם עומדים האורות והם סוד התגין, ויאמר וזאת התורה אשר שם משה סוד יסוד אבא כנודע.

תוספת פסוקים לומר בעת הגבהת התורה

יט. ואנכי נהגתי לומר גם פסוק, ויקם עדות ביעקב ותורה שם בישראל כפי מה שביאר בו הרב, ומסיים בשבח תורת ה' תמימה כו' עד גם עבדך נזהר בהם בשומרם עקב רב.

בסוד ז' העולים לתורה והגבהתה

כ. ויתבונן המשכיל בסוד ז' העולים עתה בשבת לספר תורה שהמה לעומת ז' תחתונות דעצמות דז"א המלבישים הב' פרקין תחתונים דנצח הוד יסוד דאו"א אשר עתה יאיר אל עבר פניהם מאור הגדול ז' תחתונות דאבא שבחינת הכלים דז"א עד פה עלו בסגולת הדר התפלה, וראוי למשכיל לשית עין שכלו עליהם איש על דגלו, הכהן חסד דז"א שבו פ"ב דנצח דאבא, הלוי גבורה דז"א שבו פ"ב דהוד דאבא, הישראל תפארת דז"א שבו פ"ב דיסוד דאבא.

וכתב הרב זלה"ה שהשלישי אורו יתר גדול מן האחרים יען שב' שלישים דפרק יסוד זה דאבא המה מאירים בגילוי רב יותר מאימא, אמנם השנים אחרים אשר המה לעומת נ"ה דאבא המה נעלמים ונגנזים בנ"ה דאימא, וכן הרביעי שהוא נצח דז"א שבו פ"ג דנצח דאבא וכן החמישי שהוא הוד דז"א שבו פ"ג דהוד דאבא, ואולם השישי אורו יתר גדול מאד כי הוא סוד יסוד דז"א כולו מגולה מיסוד אימא כנודע שיסוד אימא קצר מיסוד ז"א ואינו מגיע אפס עד תפארת דז"א, והשביעי הוא בסוד עטרה דז"א אף על פי שאורו מגולה להיותו בסוד נקבה היא גרועה מכולם, כי על כן אמרו הכל עולים למנין ז' אפילו נשים כי הם סוד הז' הזה כמו שביאר הרב זלה"ה.

וכולא רמיזא בחכמתא בזוהר ויקהל דף ר"ה ע"ב ככל אשר כתבנו ז"ל, רזא דספר תורה ביומא דא הא אוקמוה תנינן כתיב ויקראו בספר תורת האלהים מפורש ושום שכל ויבינו במקרא והא אוקמוה רזא דאינון פסוקי טעמי ומסורת וכל אינון דיוקנין ורזין עילאין כלא אתמסר למשה מסיני אי בכל הני דיוקנין אתמסר אורייתא למשה ספר תורה דאיהו בכל אינון קדושאן אמאי איהו חסר מכל הני תקונים ורזין דאתמסרו ליה למשה באורייתא.

אלא רזא דא כד כורסייא קדישא מתעטרא ואתכלילת בתורה שבכתב כל אינון דיוקנין וכל אינון טעמין ומסורת כלהו עאלין בגניזו ואתרשימו בגו כורסייא קדישא ואינון דיוקנין דאעיל אורייתא דבכתב באורייתא דבעל פה ובהו אתעברת כאתתא דאתעברת מן דכורא ואשתארו אתוון עילאין לחודייהו בקדושתייהו כדקא חזי ולאתחזאה בבי כנישתא דהא אתברכת ואתעטרת כורסייא מרזא דתורה שבכתב ותמן אעיל כל דיוקנין ואיהי אתקדשת מיניה בעי לאתחזאה באתוון בלחודייהו כדקא יאות וכדין כלא אתקדש בקדושה עלאה כדקא חזי כל שכן וכל שכן בהאי יומא בעי לסלקא ז' גוברין דאינון רזא דאורייתא לקבל ז' קלין וכו' עכ"ל.

שמע מינה תרתי ש"מ שתכלית הראות הספר תורה אל כל העם הוא להורות על הייחוד כנזכר במאמר ולאחזאה בבי כנישתא דהא אתברכת כרסייא מרזא דתורה שבכתב ואעיל בה כל דיוקנין בסוד כל אשר לאיש יתן בעד נפשו כנז"ל, ושמע מינה טעם היות ז' לקבל ז' קלין והוא הסוד הז' תחתונות דז"א דאקרון קלין כאמור.

בענין ריבוי עולים לתורה

כא. והיכא דאפשר אין לעלות יותר משבע אבל איסורא ליכא שהרי שנינו [341] אין פוחתין מהם אבל מוסיפין עליהם, וגם לענין הסוד אין בכך כלום דמאחר כי הז' המה לעומת הז' מדות הנזכרות, הנה היודע ספר ברור אצלו כי כל מדה היא כלולה מעשר כי אין קדושה פחות מעשרה והרי נאמר ראיתי והנה מנורת זהב כולה ושבעה נרותיה עליה, ודרשו ז"ל אלו ישראל ויום השביעי ונאמר שבעה ושבעה מוצקות לנרות אשר על ראשה, ובזה יהיה מכוין העולה בתוספת ולא יחשוש משום ברכה שאינה צריכה להמשיך תוספת ברכה מההוא מקורא דברכאן עילאין, ומכל מקום ראוי לחוש לטורח צבור שלא להרבות בקריאי עדה יותר מדאי.

טעם שתקנו לכל עולה ועולה ברכת ברכו בפ"ע

כב. ומורי נר"ו היה אומר שטעם שתקנו שבעה בשבת, שאם אירע לאדם אונס ולא בא לבית הכנסת כל השבוע ולא שמע ברכו יאזין לשמוע שבע פעמים ברכו מאת המברכים ויוצא ידי חובתו באשר השבת כולל בו הו' הימים כמו שאמרו בזוהר ויש בו מהתקון ליתר הימים.

מקראי קדש שיאמר העולה לתורה

כג. והוא היה אומר כשהיו קוראין אותו לעלות לספר תורה וגם לכל העולים, בכהן היה אומר, דמינו אלהים חסדך בקרב היכלך, ובלוי היה אומר, דור לדור ישבח מעשיך וגבורותיך יגידו, ובישראל, ועתה ה' אלהינו מודים אנחנו לך ומהללים לשם תפארתך,

וברביעי, ה' אלהים צבאות השיבנו האר פניך ונושעה, ובחמישי, ה' אדונינו מה אדיר שמך בכל הארץ אשר תנה הודך על השמים, ובשישי היה אומר, מגדל עוז שם ה' בו ירוץ צדיק ונשגב.

דברי הזוהר בשבח העולה שישי

כד. וביארו בזוהר פרשת שלח לך דף קס"ד ז"ל, ר' כרוספדאי חמיד לבא פריש האי קרא עד לא יסתלק ופריש שפיר מגדל עוז דא תיבה וספר תורה דאיהו עוז וכו' בו ירוץ צדיק במאן במגדל או בספר תורה אלא קרא דריש בהאי ובהאי כד דרש במגדל אצטריך צדיק דא דליהוי חזן הכנסת זכאה דקשוט ודיוקנא דצדיק עלאה כד דריש לספר תורה מאן דסליק לספר תורה למקרי אצטריך צדיק וצדיק אקרי מאן אקרי צדיק מכולהו שתיתאה דסליק מאינון ז', אמר ר' שמעון ודאי דאיהו לא סליק כל יומוי אלא שתיתאה לאינון דסלקין בו ירוץ צדיק בספר תורה ירוץ דברי צדיק דא ונשגב ממאן מדחילו דמלאך המות דהא אוריך יומין ונשגב דלא יתנזק לעלמין ע"כ.

סגולת העולה שישי לפחות פעם א' בחדש לתקון פגם הברית

כה. הנה משם מתבאר שפר מעלת העולה שישי כי הוא נאחז במדת הצדיק ועל כן יאותה לומר בו פסוק זה כאמור, וכן באותה מדה באבר"תו יסך לו כנזכר במאמר שסגולתו להיות נשגב דלא יתנזק לעלמין ונשגב מדחילו דמלאך המות, וגם לענ"ד הוא משפר התיקונים לתקון פגם הברית להשתדל לעלות לפחות פעם אחת בחדש מידי חדש בחדשו.

מקראי קדש שיאמר העולה שביעי

כו. והעולה שביעי יאמר, ישמח ישראל בעושיו בני ציון יגילו במ"לכם, לך ה' הגדולה והגבורה והתפארת והנצח וההוד כי כל בשמים ובארץ לך ה' הממלכה והמתנשא לכל לראש.

אופן אחיזת הס"ת כשעולה לתורה

כז. וכשעולה לקרות בספר תורה יאחוז הספר תורה עצמו על ידי המפה או על ידי טלית ולא ערום שלא יקבר ערום, ואחיזה זו תהיה בשתי ידיו יד אחת מראש העמוד ויד אחת מסופו, ופותח בכוונה זו לחזות מה שיקרא ושוב יכסה אותו ויברך ויחזור לפתחו ואז יסיר יד שמאלו ממנו כל זמן הקריאה שתכלל השמאל בימין.

בסוד אחיזת הס"ת ונוסח תפלה לעולה

כח. ואשר הריחו בסוד ה' ליריאיו לא ימיש מעשות פרי הן שתי ידים זוכות כאחת, י"ד ימינו לעומת הי"ד אותיות אשר תבואנה בשם אהיה פשוט ומלא אל"ף ה"י יו"ד ה"י, ויד שמאל לעומתה משבחים

י"ד אותיות אשר תבואנה בשם אהיה פשוט ומלא בההין אל"ף ה"ה יו"ד ה"ה אשר מספר שניהם חד"ש יוציאו, ובהצרף אליהם השתי ידי"ם המה יעלו למספר ש"ם והוא מספר ספ"ר אשר אל על יקראו"הו, ולכוונה זו אני נוהג לומר באוחזי בשתי הידים בספר תורה הפסוק שבישעיה סי' ס"ב, וראו גוים צדקך וכל מלכים כבודך וקורא לך ש"ם חד"ש אשר פי ה' יקבנו.

כט. וכאשר יבא לקרוא בספר תורה השליח צבור וגם העולה יאמר, לשם יחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה, יהי רצון מלפניך ה' אלהי ואלהי אבותי שבקריאה זו בספר תורה בטעמים ונקודות שיתוקנו בחינות הספר תורה, יעלו כלים דמלכים דמיתו סוד האותיות אצל אורותיהם למעלה באצילות סוד הנקודות ויתוקנו על ידי שם מ"ה החדש סוד הטעמים, והיו למאורות שם ב"ן יְוֵ"ד הַ"ה וָ"ו הֵ"ה בניקוד הפסוק משנה על אשר ילקטו ושתי פעמים והיה בנקוד שורק דילקטו וו הו יו הו וו הו יו הו, ויהי נועם ה' אלהינו וכו'.

דיני ברכת העולה לתורה

ל. ושוב יברך ופניו אל הספר תורה, והפיכת הפנים מהספר תורה איננו נכון דמראה עצמו כאילו אינו מברך על מה שיקרא אלא על דבר אחר דהא מראה עצמו כאילו מסלקו ממנו, וכן נהגו רבים מחסידים הראשונים האיתנים, וחשש שלא יהא נראה כמברך מן התורה ליכא שהרי גולל ספר תורה ומכסהו בשעת הברכה.

לא. וגם אין לשחות כשאומר הברכה כאשר נהגו ובדו מלבן רבים לכרוע ולהשתחוות בברכת התורה, שאין לשחות אלא במקום שאמרו חכמים כמו שכתב רבינו יונה בסוף פ"ה דברכות, ואומר ברכו והברכות בקול רם והאומרן בלחישה קרוב להיות ברכתו ברכה לבטלה שכבר בירך ברכת התורה לעצמו ולא נתקנה ברכה זו אפס מפני כבוד הצבור וכשאין ברכותיו נשמעים בצבור יש חשש ברכה לבטלה, ורבינו יונה כתב שאם בירך בלחישה שצריך לחזור ולברך בקול רם.

לברך בקול רם כדי שיענו הצבור אמן

לב. ושומר נפשו יהא זריז ונזכר לברך ברכותיו קול ברמ"ה בשמ"חה ובצה"לה בקהל רב כל הימים, וביותר ביום השבת שמצוה לצבור להיות אזניהם קשובות לשמוע הברכות מפי המברכים להשלים מאה ברכות החסרים מהן בשבת וכל שאינו מברכן בקול רם גוזל להקדוש ברוך הוא ולכנסת ישראל, ובזוהר פרשת עקב [342] ז"ל, כד פתחין אינון ברכאן לתתא לית פתחא ופתחא ולית ממנא לעילא דלא פתח כל אינון פתחין ומכריזי ואמרי בכל רקיעין דא איהו דורונא דשדר פלוני דא איהו דורונא בקיומא כדקא יאות ומאן איהו ברכה דאתיבו עלה אמן ע"כ, הנה כי עיקר הברכה כשיענו עליה אמן.

בכוונת המברך בתורה וביאור נוסחתה

לג. ויכוין בברכתו על מעמד הר סיני אשר בחר בנו מכל האומות והשמיענו דבריו מתוך האש ונתן לנו תורתו הקדושה כלי חמדתו שהיה משתעשע בה יום יום, ובעל נפש היפה ילבש ששונים לאומרה בשמחה רבה בפנותו כי הציל הקדוש ברוך הוא אותנו מן דת הכזב והשקר, ויראה בעיניו כאילו היה כפות להשליכו לכבשן האש ונפלט הימנו כי אין אש בוערת כדת הכזב והשקר והנחילנו את תורתו תורת אמת וצדק.

לד. ומה שאמר נותן התורה לשון הווה, כתב בספר החסידים הטעם כי הוא יתברך נותן לנו בכל יום תמיד תורתו דהיינו כשאנו עוסקים בה ממציא הוא יתברך שמו בה טעמים ודינים חדשים, ומטבע ברכה אחרונה אשר נתן לנו תורת אמת יכוין על תורה שבכתב וחיי עולם נטע בתוכינו הוא תורה שבעל פה, ותקנו בה לשון נטיעה על שם הכתוב דברי חכמים כדרבונות וכמסמרות נטועים, ואין קפידא אם החליף ברכותיו ובירך אשר נתן בראשונה יברך אשר בחר באחרונה וזה מבואר.

בדין שגיאה שנמצאה בס"ת או שלא בירך על מקום הקריאה

לה. ואם אחר שבירך וקודם שהתחיל לקרות נמצא שגיאה בספר תורה והוציאו ספר תורה אחר כשר צריך לחזור ולברך כל שלא קרא באותו ספר תורה כלום, וכן כל שלא הראה השליח צבור לקורא בפרשת השבוע והראה לו בפרשה אחרת חייב לחזור ולברך, אף על פי שבאותו עמוד עצמו פרשת השבוע אף על פי כן הואיל וכוונת המברך היתה בפרשה אחרת צריך לחזור ולברך, אבל כל שהראה לו באותה פרשה עצמה אף על פי שכבר קראו באותו מקום אין קפידא, ולכן האיש הירא יהיו עיניו צופות בכוונה במקום אשר יראוהו וגם שלא יהא שום שגיאה באותו פסוק ראשון שיקרא כדי שלא יהא ברכתו לבטלה כל שלא יקרא אפילו פסוק אחד כאמור.

אופן קריאת הס"ת לש"ץ ולציבור

לו. וצריך לקרות מעומד ואפילו לסמוך עצמו לעמוד אסור כדילפינן מקרא דואתה פה עמוד עמדי, אבל לצבור אין להם לעמוד בעת קריאת ספר תורה אפס בקריאת עשרת הדברות מעין דוגמת קבלתם בסיני וכן היה נוהג מורי ז"ל.

חיוב העולה לקרוא עם הש"ץ בלחש ודין הציבור בזה

לז. וכתבו התוספות סוף פ"ק דב"ב [343] שצריך העולה לקרות עם השליח צבור כדי שלא תהא ברכתו לבטלה, אלא שצריך לקרות בלחישה שלא ישמיע לאזניו.

לח. וכל שכן שיש לצבור שלא לקרות עם השליח צבור הפרשה כי אם לשמוע אותה מפי השליח צבור, וזה לשון הזוהר פרשת ויקהל דף ר"ו, כד סליק ספר תורה לתמן כדין

בעאן כל עמא לסדרא גרמייהו באימתא בדחילו ברתת בזיע כלא לתתא ולכוונא לבייהו כמה דהשתא קיימין על טורא דסיני לקבלה אורייתא ויהון צייתין וירכון אודנייהו ולית רשו לעמא ולא לאחרא למפתח פומיה באורייתא וכל שכן במלה אחרא אלא כולהו באימתא כמאן דלית ליה פומא והא אוקמוה וא"זני כל העם אל ספר התורה.

ואשר הריחו בסוד ה' ישכיל שכוונת העם היתה להמשיך סוד הטעמים שבחינתם מהאזן דא"ק שהם עיקר כל מיתת ז' תחתונים כאשר לא קבלו אור האזן אבל ג"ד קבלו אור האזן ולעומת זה אז"ני כל העם אל ספר התורה למשוך את אור האזן.

ואמרו עוד שם, ואסיר למקרי בספרא דאורייתא בר חד בלחודוי וכלא צייתין ושתקין בגין דישמעו מילין מפומיה כאילו קבילו לה ההיא שעתא מטורא דסיני ומאן דאקרי אורייתא ליהוי חד קאים עליה ושתיק דלא ישתמע בר דבור חד בלחודוי לא תרין דבורין לשון קדש חד וחד הוא ולא תרין ואי תרין משתכחין בספר תורה גריעותא דרזא דמהימנותא אשתכח בספר תורה ובעי חד קלא מתרגם חד וכו' כלא שתקין וחד קארי דכתיב וידבר אלהים את כל הדברים האלה לאמר איהו לעילא וכל עמא לתתא דכתיב ויתיצבו בתחתית ההר וכתיב ומשה עלה אל האלהים ע"כ.

נקוט מהא גודל העונש לקורא עם השליח צבור דגריעותא אשתכח ברזא דמהימנותא חס ושלום, ויתבאר מכאן כי מחטיא את הרבים ומונע מהם לשמוע הקריאה מפי שליח צבור כי עיקר החיוב לשמוע מפי הקורא בספר תורה, ושמע מינה נמי גודל החיוב על השליח צבור שיהא בקי בטעמים שלא יצטרך שיהא אחר קורא עמו לפניו מתוך החומש כמו שאמרו ואי תרין משתכחין בספר תורה גריעותא וכו'.

יסדר הקורא את הפרשה קודם שיקרא

לט. **כי** על כן יהא זהיר מאד הקורא לסדר הפרשה פעמים שלשה בינו לבין עצמו לבל יחטיא אל השערה, והן הן דברי הזוהר שם [344] זה לשונו, וההוא דקארי באורייתא ישוי לביה ורעותיה לאינון מילין וכי איהו שליחא דמאריה בסדורא דהני מילין למשמע לכל עמא דהא איהו קאים כדוגמא עלאה בגין כך מאן דסליק למקרי באורייתא יסדר אינון מילין בקדמיתא בביתיה ואם לאו לא יקרי באורייתא מנא לן מההוא דבור עד לא ישמע אורייתא לעמא קדישא מה כתיב אז ראה ויספרה הכינה וגם חקרה ולבתר ויאמר לאדם הן יראת ה' היא חכמה ע"כ.

דברי הזוהר במעלת הקריאה בתורה וחומר המדלג בה תיבה אחת

מ. **וגם** בתקונים דף קל"ט באה אזהרה גדולה מר' שמעון לר' אלעזר בריה בענין קריאת ספר תורה ז"ל, ובני בודאי אינון שלוחיא דצבורא צריכין כד קראן ספר תורה דיחתכון

מילין ולא יימרון להון בהלעטה כגוונא דערב רב דאתמר בהון הלעיטני נא ואי לא הוו טחנין ליה אתמר בהון ואף ה' חרה בעם ע"כ, ובפרשת פנחס אמרו שעל זה נאמר אזהרת אבנים שלמות תבנה את מזבח ה' אלהיך במוצאות הפה, וכל שכן שיזהר השליח צבור מאד שלא ידלג שום פסוק ואפילו תיבה אחת כי מגרעות נותן בקדושת הפרשה.

ונוסף גם הוא מה שאמרו בזוהר פרשת ויקהל, [345] אסיר ליה למאן דקרי באורייתא למפסק פרשתא או אפילו מלה חדא אלא באתר דפסק משה פרשתא לעמא קדישא לאשלמא יפסיק ולא יפסיק מילין דפרשתא דשבתא אחרא בשבתא דא, רזא דא בשעתא דאפסיקו פרשיין קמי קודשא בריך הוא כל וחד אתעטרא וקאים קמיה כיון דאשלימו הני למפסק פרשיין דכל שתא ואתעטרו קמיה קודשא בריך הוא ואמר אנת משבת פלונית ואנת משבת פלונית.

בההיא שעתא קרא ליפ"יאל רב ממנא ולנ"ג רתיכין קדישין דתחות ידיה ומני לון בשמושא דאורייתא וכל רתיכא ורתיכא מני ליה להאי רתיכא על פרשתא פלונית בשבת פלונית ורתיכא פלונית על פרשתא דשבת פלונית וכל חד וחד משמשא לאורייתא דההוא שבת דיליה ואסיר לן לערבא אילין באילין וכו'.

ועל דא כד מתעטרא פרשתא דא סלקן אינון מילין דההיא פרשתא דאשתלים בצבור ונטיל לון ההוא רתיכא דממנא בההוא פרשתא וסליק לון קמיה קודשא בריך הוא ואינון מילין ממש קיימין קמיה ואמרין אנן פרשתא פלניא דאשלימו לי צבורא פלוני הכי והכי אי אשתלים כדקא חזי ליה סלקין אינון מילין ומתעטרן על כורסייא קדישא וההוא רתיכא משמשא קמיה כל רתיכא ורתיכא פרשתא דכל שבתא ושבתא וכולהו מתעטרן בגו כורסייא קדישא ובהו איהי סלקא לאתיחדא לעילא לעילא ואתעביד כלא כללא חדא בגין כך זכאה חולקיה מאן דאשלים פרשתא דכל שבתא ושבתא כדקא יאות כמאן דאפסיק לעילא ע"כ.

הנה מבואר מדברי מאמר הנכבד הזה כי כאשר משלימין הצבור לקרות הפרשה היא העולה בשמים ממעל לפני המקום ברוך הוא מעוטרת ועומדת לפניו ואומרת אני הפרשה פלונית שהשלימו ישראל, ואם חסר אפילו פרשה אחת שלא נקראה כהוגן לא מבעיא שנתן פגם בפרשה אלא גם כי אינה יכולה לעמוד לפני הקדוש ברוך הוא ולהעיד שקראו אותה ישראל, ולכן צריך זהירות גדול אפילו בתיבה אחת לא ידלג ולא יקרא בהלעטה ולא יקרא בעל פה אפילו תיבה אחת, ואם קרא וטעה אפילו בדקדוק אות אחת מחזירין אותו.

בדין דילג הש"ץ בקריאה

מא. וכתבו בהג"מ שאם קראו הפרשה בתפלת שחרית בשבת ודילג השליח צבור פסוק אחד שצריך לחזור לקרותו הוא ושנים עמו ואפילו הפטירו והתפללו מוסף חוזרים וקוראים, והוא מהטעם הנזכר שגורם מגרעות לפרשה לבלתי יעצור חיל להעיד עדותה למעלה והיא חסרה.

בדין שגיאה שנמצאה בס"ת לעולה אחרון

מב. וגם מטעם זה אם נפל שגיאה בספר תורה במשלים יש להוציא ספר תורה אחר כשר ולהשלים הפרשה בו, אף שכבר קרא בו שלשה פסוקים, לבלתי נתון גריעות בפרשה חס ושלום באשר לא תשלם בספר תורה כשר כמשפטה, וכן הנהגתי בקהל עדתי.

העולה ימתין עד שתתום קריאת חבירו

מג. וגם על הצבור מוטל חיוב זה לבלתי יסיחו דעתם משמוע קריאתה עד תומה ולא יחטיאו אל השערה, ומנהג טוב להולכים בתמים להמתין אחר שקראו בספר תורה עד תום קריאת מי שעלה אחריו כדי שלא לאבד משמוע הקריאה ההיא כהוגן ולכן שוהין שם עד תום השני מקריאתו ויורדים בין גברא לגברא, אך לא ירד עד שעלה כבר הבא לקרות אחריו משום כבוד ספר תורה כמו שכתב המרדכי ז"ל.

לא יסיחו דעתם בעת הקריאה אפילו לד"ת

מד. ויאחז צדיק דרכם לבלתי יאבד אפילו פסוק אחד משמוע מפי השליח צבור כמשפט, ואמרו במדרש תנחומא אמר להם הקדוש ברוך הוא לישראל בני היו קורין את הפרשה בזמנה בכל שנה ושנה ואני מעלה עליכם כאילו עמדתם לפני בהר סיני ומקבלים אותה.

ומצוה מן המובחר שיהיה ביד כל אחד חומש ויבינו בו מלה במלה לכל דבר שהשליח צבור קורא, ובכן לא יפנה מחשבתו לשום דבר אחר שבעולם כי הוא עון פלילי לדבר בעוד שהחזן קורא בספר תורת האלהים, ואפילו בדברי תורה אין ראוי כי אם לשמוע הדברים היוצאים מפי הקורא ולכוין בהן כפי השגתו והמשנה מזה עובר משום כי דבר ה' בזה ואין ראוי להקל בדבר כלל, ואפילו מי שקרא הפרשה ועבר עליה כמה פעמים ואפילו הוא תלמיד חכם ואפילו שהוא עוסק בדברי תורה ראוי לו לבטל בעוד שהשליח צבור קורא הפרשה בספר תורה שהוא כתוב כהלכתו, וכל התורה כולה שמותיו של הקדוש ברוך הוא.

מה. וכל שכן כאשר ישכיל המשכיל התקון הנפלא הנעשה בקריאת ספר תורה בנקודות ובטעמים כמו שביארנו למעלה, שראוי לכל בעל נפש להשגיח בזה להצטרף

עם הצבור ואל יחלל קריאתה בעיני עמי הארץ והקלים שבפנותם את בעלי תורה עוסקים בעניניהם והגיון לימודם ופנו עורף בשמיעתה ואין חוששים לכבוד הספר תורה הפתוח לעיני הכל, מהבילים הם בעיניהם גם הם דברי הדת והדין ועוסקים גם הם בהבליהם ובשיחת חולין ואינם חוששין לשמוע, ומהם נעשו אבות ומאבות תולדות ונמצא גורם חילול ה' גדול, ואמרו במשנת חסידים [346] כל המחלל את התורה וכו'.

מו. וגדולה מזו שאם לא ימצא בבית הכנסת תשעה שיכוונו וישמעו קריאת הפרשה כמשפטה אין כאן צבור והוה ליה כאילו לא קראו אותה בצבור ונמצאו הברכות שבירכו העולים קרובים להיות ברכה לבטלה, כי לא תקנו ברכות אלו אפס בקריאת התורה בצבור ולא מקרי לענין קריאת התורה צבור כי אם כשיש עשרה שומעין מלה במלה דווקא.

ביאור סוגיא דרב ששת מהדר אפיה וגריס

מז. וכן ההיא דרב ששת [347] דמהדר אפיה וגריס, אמרו בהגהות אשירי דהיינו דווקא אם יש עשרה ששומעין קריאת התורה אבל אם אין שם אלא עשרה אסור להיות מהדר אפיה שצריך להיות עשרה דשומעים לספר תורה ע"כ, הרי דבעינן דווקא שומעים, ואם המשכילים שהם השומעים ומשכיל באמת יכשלם בספרי תבונותם, קריאת השליח צבור למי תהיה על העצים ועל האבנים אשר לא ידעו להזהר, ומה גם למה שכתב הרי"ף ז"ל שזה דווקא כעין רב ששת שתורתו אומנותו אבל איניש אחרינא אסור, ובדורינו אין לנו מי שתורתו אומנותו דהשתא רבי יוחנן אמר על עצמו כגון אנו שאין תורתינו אומנותינו אנחנו אזובי קיר לא כל שכן.

מח. ועוד דהנכון בעיני בההיא דר' ששת דרב ששת קאי אמאי דקאמר התם בעי רב ספרא [348] בין פסוקא לפסוקא מהו והיינו בעוד שהיו מתרגמים הפסוק לעמי הארץ ועליה קאי רב ששת דמהדר אפיה, דייקא נמי דקתני אנן בדידן כי אין אנו צריכים לתרגום אבל בעוד שהחזן קורא בתורה לכולי עלמא אסור.

שלא לקרות שמו"ת בעת קריאת התורה

מט. כללו של דבר ראוי לכל הירא את דבר ה' להשתדל בכל כחו לקרות הפרשה שנים מקרא ואחד תרגום מערב שבת ואל יעזבנה ואל יטשנה לקרותה בעת קריאת ספר תורה בצבור וכל שכן שלא יהגה ביתר ספרי תבונותיו בעת ההיא חלילה, ולו בכח יגבר איש הנלבב לשמוע ולהקשיב באזניו פתוחות כמי ששומע פתגם המלך הבא עלינו מחדש, כאשר חכמים הגידו אשר אנכי מצוך היום יהיו חביבין בעיניך כאילו היום ניתנו חדשים לפניך ואל תקוץ משמיעתם.

כ. וצא ולמד מפרשת הקהל שאפילו הטף היו מביאים לשמוע אף על פי שאין בהם דעת והבחנה כדי שיקבלו שכר מביאיהם מפני קידוש ה' וקידוש התורה שבענין הזה מתקדש בעיני כל העם ובעיני המקום ברוך הוא, ואשריו לאשר בידו למחות שישתדל להזהיר את העם שבקהל עדתו הסרים אל משמעתו להיות אזניהם קשובות אל ספר התורה ולא יפנו את לבם אל דבר אחר אפילו בדברי תורה כי אם לשמוע את דבר ה', ואף גם זאת להזהיר גדולים על הקטנים שלא יניחום לזוז אותם ממקומם בבית הכנסת בעת קריאת ספר תורה.

תוכחה למביאים טף לבהכנ"ס מהר"ם די לונזאנו ע"ה

נא. ועל זאת חרה לו להחכם החסיד כה"ר מנחם די לונזאנו ז"ל וכתב על מה שאמרו בגמרא, דרש ר' אלעזר בן עזריה הקהל את העם האנשים והנשים והטף אנשים באים ללמוד ונשים באות לשמוע טף למה באים כדי ליתן שכר למביאיהם, וכתבו רבותינו בעלי התוספות, ועל זה סמכו להביא קטנים לבית הכנסת, ע"כ.

אמר מנחם, בזמן הזה יש טף באים לבית הכנסת לתת עונש למביאיהם לפי שהוא בא לחלל קדושת בית אלהינו ולשחוק בו כרחובות קריה ויקומו לצחק זה עם זה, זה משחק עם זה וזה מכה את זה, זה מרנן וזה בוכה, זה מדבר וזה צועק, זה רץ אילך וזה רץ אילך, רץ לקראת רץ ירוץ, ויש אשר יעשה צרכיו בבית הכנסת ואז יאמרו מים מים, ויש אשר יתן אביו בידו ספר והוא ישליכהו לארץ או יקרעהו לשנים עשר קרעים, סוף דבר מקול צעקתם כוונת המתפללים והשומעים אל קריאת ספר תורה נפסדת ונמצא שם שמים מתחלל, והמביא טף בזה האופן לבית הכנסת אין ראוי להיות לו על זה שכר כי אם יזאג מן הפורענות.

הא למה זה דומה לאיש שיש לו עבד שוטה והלך לדבר אל המלך ועבדו עמו, עמד העבד בשטותו וביזה את המלך וחירפו ואדוניו ראה ושתק הלא יקצוף המלך על אדוני העבד ויאמר לו, לא עבדך ביזני כי אם אתה וייסרהו כדי רשעתו ולעבד לא יעשה דבר כי אין לעבד עון אשר חטא כי השהו [349] אלוה חכמה ולא חלק לו בבינה, והנה כן הדבר הזה ולא עוד אלא שלפעמים גם האבות משחקים איתם למען ספות הרוה את הצמאה, ויותר רע כי יגדלו הנערים בזה המנהג הרע והתכונה הזרה וכל אשר יגדלו עוד עוד יוסיפו סרה להבזות בעיניהן ענין בית הכנסת וקדושתו ולא יתנו כבוד לתורה וכיון שעבר אדם עבירה ושנה בה גם כי יזקין ממנה לא יסור.

נב. סוף דבר ראוי לאדם שלא להביא הטף הקטן מאד לבית הכנסת בשאר הימים וכל שכן בשבתות ובחגים ובמועדים כי יפסיד בהביאו ולא ירויח, אך הטף הגדול קצת

יביאנו לבית הכנסת ולא יניחנו לזוז ממקומו וילמדהו ויזרזהו לענות קדיש וקדושה ולא יניחהו לדבר דברי הבאי וילמדהו לשבת שמה באימה וביראה ובזה יהי לו שכר טוב מאת ה' יתברך, ועל בניהם יאמר כל רואיהם יכירום כי הם זרע ברך ה'.

מעשה המובא באגדה בתינוק ששחק בבית הכנסת

נג. ואם יעלים עיניו מהם מרה תהיה באחרונה כמו שאמרו במדרש אגדה [350] שהיה מעשה באיש אחד שהיה עומד בבית הכנסת בחג הסוכות ובנו עומד לנגדו והצבור היו קורין את ההלל ועונים הללויה ובנו עונה דברי תיפלות, אמרו לו ראה בנך שהוא עונה דברי תיפלות, אמר להם ומה אעשה לו תינוק הוא הניחו לו וישחק, שוב למחר עשה כך וכל אותם שמונה ימים של חג ולא אמר לו אביו דבר, ולא יצאתה אותה שנה עד שמת אותו האיש ומתה אשתו ומת בנו ובן בנו ויצאו לו חמש עשרה נפשות מתוך ביתו ולא נשתייר לו אלא זוג אחד, אחד חיגר וסומא ואחד שוטה ורשע ע"כ.

נד. על זאת יחרד לב כל אישי ישראל לנהל את בניו במוסר השכל בכל מקום וביותר בהיותם בבית מקדש המעוז להיות מוראת המקום עליהם ביתר דברי הרנה והתפלה, וביותר בשבתות ובמועדים מפני כבוד ה' צבאות העומד אחר כתלינו ובעת קריאת ספר תורה יותר מהם לשמוע את דבר ה' ולא יחטיאו אל השערה מהקשב אזנם כמו שנאמר ואזני כל העם אל ספר התורה, ודי בזה במעט מזער שהזהרנו במעלת מצוה זו לחזק ידים רפות במצוה רבה וגדולה כזאת.

שלא להפסיק בהשכבות בין גברא לגברא

נה. ועתה תחזה כמה שגו בחוזה הפשטנים המפסיקים בדברים בין גברא לגברא ובפרט ההשכבות שאומרים על המתים הם סיבה להעניש אותם, וארח צדיקים שלא להפסיק בקריאה נאמנה זו בין קריאה לקריאה אפס לקרוא ליהודי איש העולה לקרות לא זולת חלילה כי מראש הפרשה ועד סופה הכל חבל נמרץ וחוט האורה נקנית במשיכה בלי הפסק והעלם בנתים כי הפסקות משמשות למנוע שפעת גשם נדבות ואם לא יסמכו כי ישתוקו ישאו נהרות דכים חס ושלום, אשר מטעם זה כרוזא קרי בחיל בגן עדן של מעלה מאן דפסק יתפסק מאן דפסק מילי דאורייתא על מילין אחרנין יתפסקו חיוהי כמו שאמרו בזוהר פרשת שלח לך, [351] ובימי חכמי התלמוד לא היו מפסיקים בקריאתה אלא לתרגם המקרא ליתר העם לא זולת.

שלא לצאת מבית הכנסת עד סוף קריאת התורה

נו. וממוצא דבר אתה תשמע גודל העונש לעוזבי ה' ויוצאים מבית הכנסת בעת קריאת ספר תורה לפקוד איש אל רעהו מבית הכנסת זה לבית הכנסת אחר, ואיש התמים

לא יצא מבית הכנסת אפילו בין גברא לגברא עד תומה של פרשה, וכן מנהג חסידים הראשונים שלא לזוז מבית הכנסת מעת כניסתם שם עד אחר התפלה.

אזהרה שלא לסרב לעלות לתורה

נז. ואזהרה יתירה למי שקוראין אותו לעלות לקרות בתורה לבלתי ימאן לעלות מפני סיבה כי הם מהדברים שמקצרין ימיו של אדם כמו שאמרו בפרק הרואה, [352] אמר רבי יהודה שלשה דברים מקצרין ימיו של אדם ואלו הן מי שנותנין לו ספר תורה לקרות ואינו קורא וכו'.

ולחכמי המדע הטעם מבואר והוא מדה כנגד מדה כי כל עיקר קריאה נאמנה זו היא להעלות כלים דמלכים דמיתו אצל אורותיהם להחיותם כמו שביארנו למעלה, ובממאנו בה באותה מדה מקצרין ימיו.

דין קרא ק"ש וקראוהו לתורה

נח. ומי שהיה קורא קריאת שמע וקראוהו לקרות לספר תורה יעלה, ומכל מקום לא יקרא עם השליח צבור כלל וכל שכן שלא יפסיק לומר לשליח צבור לומר ברכות ריעיו, והמחמיר בקריאת שמע שלא להפסיק בברכותיה לא יקפיד, ואיש הירא יזהר שלא יתחיל בקריאת שמע בשעת קריאת ספר תורה שמא יקראוהו לעלות לתורה.

ראוי לגדול הדור לקרוא התוכחות בצבור כמנהג האריז"ל

נט. וכתב מהרח"ו, ראיתי למורי כשהיינו בבית מדרשו שקרא הוא בעצמו הקללות שבפרשת בחקתי ע"כ, ואסהדתיה דמהרח"ו הוא כלפי מה שכתב בספר החסידים סי' תשס"ו שהראשונים היו קוראין עם הארץ לתוכחות כדי שלא יהא אדם חשוב קורא ויקיימו דבריו, ואמר שהרב ז"ל אין דעתו נוחה בזה שנהפוך הוא כי יש לגדול הדור לקרותן לפני הצבור במרירות רב להחריד לב הצבור ויחשבו מחשבה על שחטאו ויתנו לב לשוב מעבירות שבידם.

מן השמים מגידין בעניניו של אדם בעת עלותו לתורה

ס. ויש לכל איש ישראל שקראוהו לעלות בתוכחות אף אם אינו יודע לקרות שלא לסרב לעלות משום אל תקוץ בתוכחתו, ומכל מקום האיש שאין דרכו לעלות בתוכחות וקראוהו לעלות בהן שלא כדרכו יש לו לבדוק במעשיו ולפשפש בהם ולשוב אל ה' כי על פי הרוב יש במה שקורין לאדם בספר תורה שורש גדול לדעת בעניניו לפי הקריאה ההיא ומגידים מן השמים ענייניו בקריאת ספר תורה בסוד יגלו שמים עונו.

מעשה רב בזה מר' משה משולם והאריז"ל

סא. והרב ז"ל בימיו היה מעשה עם תלמידיו שציוה אליהם שלא יכתוב שום אחד מתלמידיו מה ששומעים ממנו ולא נתן רשות לכתוב כי אם דווקא למהרח"ו שהיה יורד

לסוף דעתו ואפילו הכי כל אחד היה כותב, עד יום אחד שקראו לספר תורה להר' משה משולם בפסוק ויכתוב משה את ספר וכו' וכשירד מן התיבה בא לנשק ידי הרב, אמר לו הרב הלא אמרתי אליכם לאמר שלא תכתבו מה שאתם שומעים ממני, והשיב אדוני מיום שציותנו לא כתבנו, אמר לו וכי חס ושלום התורה משקרת שקרית בה ויכתוב משה ואז נבהל ולא השיב, הנה כי יש שורש גדול בדבר להביט האיש הישראלי בענין קריאתו בספר תורה לדעת מה קורין לו ולפיהן לעיין במיליה.

סב. וכתב בספר החסידים [353] כי מי שהוא עור או פסח אין לקרותו פרשת עורת או שבור וכן כל כיוצא בזה כדי שלא יתבייש וכן לא יקרא למי שחשוד על העריות בפרשת עריות, ודווקא חשוד אבל ברור שבא על העריות אם לא שב בתשובה ראוי לקוראו כדי שיתבייש ויתן לב לשוב.

יזהר הקורא להתחיל ולסיים בכי טוב

סג. ויהא זהיר השליח צבור בקריאתו לפתוח בכי טוב ולסיים בכי טוב חוץ מפרשת האזינו שהסימן הזי"ו ל"ך שיש לקרותה כדרך שהיו מחלקין אותה במקדש שהיו קורין השירה פעם אחת לששת ימי השבוע כמו שכתב רב פלטאי גאון ז"ל, ואפילו יש שמחה בקהל שמתוספים העולים לא יחלקו הפרשה יותר ואין קפידא במה שמסיימים בדבר רע.

אין מפסיקין בתוכחות ובמ"ב מסעות, ואזהרה לקורא התוכחה

סד. וכן כשקורא השליח צבור ברכות וקללות לא יחשוב לברך אחד ולקלל אחד בשעת הקללות כי מקלקל מעשה עבודתו וגדול עונו מנשוא, ואין מפסיקין בקללות וכן אין מפסיקין בסדר המסעות דפרשת אלה מסעי שהם מ"ב מסעות ואין להפסיק בהם שהם מכוונות כנגד שם מ"ב הקדוש כנודע.

טעם שאין מוציאין ספר שני בשבת

סה. ואין ספר שני בשבת, והתוספות פ"ג דמגילה דף כ"ג נתנו טעם לדבר ז"ל, והא שאין שני ספרי תורה בכל השבתות לקרוא בשני וביום השבת כמו שעושים ביום טוב נראה לפי שאין בפרשה אלא שני פסוקים ואין קורין בתורה פחות משלשה פסוקים, ואין להתחיל בפרשה של מעלה או לסיים בפרשה של מטה משום דלא הוי מעניינו של יום.

ועוד יש לומר לפי שצריך להפטיר בכל שבת מעניניו של יום ואי קרינן בשל שבת אם כן יהא צריך להפטיר בדסליק מיניה והיינו בשבת ואם כן יהיו כל ההפטרות מענין אחד, ועוד יש לומר לפי שלעולם אין קורין בספר תורה שני בקרבנות אלא באותן שבאים

לכפרה כדפי' לקמן פרק בני העיר שקורין בהן ביום טוב ומהני לישראל כאילו הקריבום אבל קרבנות שבת אין באים לכפרה ומשום הכי אין קורין בהן ע"כ.

טעם לקריאת פרשת שקלים וזכור

סו. ונוסף בשבתות השנה להוציא ספר שני לקרות בארבע פרשיות, שקלים, זכור, פרה, החדש, וראוי לכל איש ישראל להיות זריז ונשכר לשומען בצבור אשר כל אחד מהנה שורשה רב, והנה פרשת שקלים היא באה בראש חדש אדר על אשר חכמים הגידו [354] שגלוי וידוע לפני מי שאמר והיה העולם שעתיד המן לשקול עשרת אלפים ככר כסף, ולכן הקדים הקדוש ברוך הוא שקלי ישראל דתנן [355] באחד באדר משמיעין על השקלים. **וסוד** הדבר הוא מה שאמרו בזוהר בראשית דף י"ד ז"ל, כיון דאתקדש יומא אשתאר בריאה דרוחין דלא אתברי לון גופא וכי לא ידע קודשא בריך הוא לאעכבא לקדשא יומא עד דיתברון גופין להני רוחין אלא אילנא דדעת טוב ורע אתער ההוא סט"א דרע ובעא לאתתקפא בעלמא וכו' כיון דחמא כך קודשא בריך הוא אתער מגו אילנא דחיי נשיבו דרוחא ובטש באילנא אחרא ואתער סטרא דטוב ואתקדש יומא וכו'.

אשר ממנו נקח כי כל מקום דסטרא אחרא חפץ להתגבר מקדים סטרא דקדושה להתגבר כדי שלא יחרב העולם בסוד טרם מכה ציץ רפואה פרח לפי כי זה לעומת זה עשה האלהים למעלה שקל הקדש פלס ומאזני מש"פט ולעומתו הם מאז"ני מרמה דסטרא אחרא בסוד הטיקלא דעשיקת נשמתין והוא שורש להמן שרצה לחטוף נפשות של ישראל, ועל כן זכר לדבר בראש חדש אדר קורין פרשת שקלים והוא ענין פדות נפשינו מיד אויב ומהטיקלא אשר בכח סגולת הקריאה תגביר סטרא דקדושה בסוד כי תשא את ראש בני ישראל, ישראל דלעילא.

ואל יחשוב האיש הישראלי לאמר מאי דהוה הוה וכבר נשתחק המן, ומה גם אחר חרבן מקדש המעוז ובטלו השקלים ויזלזל בעיניו קריאה נאמנה זו חס ושלום, כי יש לו להבין להשכיל את אשר הודענו כמה פעמים כי כל הדברים הנעשים למטה בגשמי יש להם שורש למעלה ולכן המשכיל יש לו לדעת כי עדיין שורש המן קיים, והוא מה שאמרו חז"ל בפסוק מלחמה לה' בעמלק מדור דור אין לך דור שאין בו מאותו זרע פסול והקדוש ברוך הוא מאבדו מן העולם ונמשך זה מפני כי השורש עדיין הוא קיים למעלה סטרא אחרא, ובקריאה נאמנה ההיא בשקלים סטרא דקדושה על כן ירים ראש וכל קרני רשעים תגדע והכנעני אז בארץ.

סז. ובשבת שניה קורין זכור לפני פורים כדי לסמוך מחיית עמלק למחיית המן, והענין כמו שאמרו בזוהר במילין ובעובדא אתער מה דאתער לעילא, ובכן יזכר עון אבותיו אל

ה' וחטאת אמו אל תמח יהיו נגד ה' תמיד ויכרת מארץ זכרם ארץ העליונה כמו שנאמר ואת רוח הטומאה אעביר מן הארץ, ובכח סגולת קריאתה נכנע ונשבר מטה רשעים וישראל עושה חיל.

טעם שקורין פ' פרה וסוד קריאת התורה

סח. ובשבת שלישית קורין פרשת פרה אדומה להזהיר את ישראל לטהר שיעשו פסחיהם בטהרה, ובתלמוד ירושלמי אמרו אמר ר' חמא בדין הוא שיקדום החדש לפרשת פרה שהרי באחד בניסן הוקם המשכן ושני לו נשרפה הפרה ומפני מה הקדימוה שהיא טהרתן של ישראל ע"כ, ואף עתה תועיל קריאתה לטהרתן של ישראל כי כשם שאפר פרה היה מטהר את הטמאים במעשה כמו כן עתה תועיל לנפש אישי ישראל לטהרן וללבנן מטומאתם כמו שנאמר זאת התורה לעולה.

וקריאתה זו היא הילולה באשר בכח סגולת הקריאה מייחדת ייחודים למעלה וממשיך שפע בעולמות מיוחד לשמשי ענין אותה הפרשה שעליה נמנו מחנות ומלאכים ומרכבות עליונות כמו שאמרו בזוהר ויקהל והעתקנו לשונו למעלה, ולכל ענין וענין שבכל פרשה ופרשה יש שפע מיוחד לאותם הכוחות שמהן נשתלשלו אותם העניינים או המצוות הכתובות באותה הפרשה, ובכח קריאתן מעורר כוחות העליונים למעלה כאילו נעשו במעשה ממש ועל כן דרשו זאת התורה לעולה וכו'.

לחוש לדעות הפוסקים שפרשת זכור ופרה מהתורה

סט. ושתי פרשיות אלו זכור ופרה כתבו הרבה מן הפוסקים שחייבים לקראם מדאורייתא ושצריכים בני היישובים שאין להם מנין לבא למקום שיש מנין בשבתות הללו כדי לשמוע פרשיות אלו שהם מדאורייתא, וכל אותם ההיתרות שכתבו הראשונים בההיא דרב ששת דמהדר אפיה וכו' אינו ענין לפרשת זכור ופרשת פרה שהם בעשרה מדאורייתא שצריך לכוין ולשמעם מפי הקורא, וראוי לרב הקהילה להכריז בקהל עדתו גודל חיובם לכונן את לבם ואזני כל העם אל ספר התורה.

מנהג אנשי מעשה להגיה הס"ת כל ע"ש

ע. עוד זאת אידרש לבית ישראל לבחור איש תמים דעים בהלכות ספר תורה בחסירות ויתירות וביתר השגיאות להגיה מידי ערב שבת בשבת הספר תורה לפני קריאתו בקהל ולעבור הפרשה אות באות תיבה בתיבה ומה שנתעווה על ידי הסופר יתקן מעוותו, וכן ראיתי אנשי מעשה עושים ואשרי חלקם בחיים ואישו"רן אישו"ר עולם אשר חכמים הגידו [356] כל המכבד את התורה גופו מכובד על הבריות.

עלבונה של תורה כשנמצא בה טעות

עא. ואין לך כבוד ותפארת גדול מזה להתפאר בקהל רב בקריאת התורה בספר ההוא וקריאתה זו היא הילולה דיליה, וכשהמצא ימצא בה איזה שגיאה שנפסל בה התורה היא מוצאת בפחי נפש ככלה שנמצא בה דבר ערוה ויוציאוה ותיגרש ועצם כבודה תתהפך לקלון, אוי לה לאותה בושה לאיש אשר בעפר יסודו שיוצא בפחי נפש מפני בשר ודם וכל שכן מלפני מלך אדון האדונים וברוב עם ובתוך קהל ועדה ואין לך בושה גדולה כזו.

דברי הזוהר שס"ת למטה רומז לס"ת למעלה

עב. וכל שכן לפי סודן של דברים אשר הספר תורה פה למטה הוא לעומת דיוקן ספר תורה דלעילא, וכבר ידעת מה שספרו בזוהר פרשת אחרי מות [357] בהנהו צדיקי דאתחברו בגן עדן ברוחיהון דצדיקייא למבעי רחמי על עלמא ואשתכח קמייהו דההוא ספר תורה דאייתו לקמן הוה פסול ומשקר בשמא דמלכא דאשתכח ו' יתירה בהאי קרא ושוסעת שסע פרסות ואמרו הואיל ומשקרו בשמא קדישא לא איתובון לגבייהו ודחו לי ולחבראי מבי מתיבתא.

עג. ועל כן כל מי שבקי בדברים אלו יעסוק במצוה זו להסיר כל מום מקדשי שמים וישא ברכה וכל המגיה אות אחת בספר תורה כאילו כתבה כולה, ועל ידי זה אף אם אין סיפק בידו לעשות ספר תורה לעצמו בעסק מצוה זו יצא ידי חובתו, ונוסף גם הוא שגורם לעורר עליונים למעלה ויתן אותם לרחמים וכמו שאמרו בזוהר פרשת ויחי [358] זה לשונו, חד אסוותא אשתכחנא בעלמא ולא יתיר בההוא אתר דישתכחון אינון דלעאן באורייתא ואשתכח בינייהו ספר תורה דלא משתקר ביה כד מפקי האי ספר תורה בגיניה מתערי עילאי ותתאי וכל שכן אי כתיב שמא קדישא כדקא חזי והא אוליפנא מילי ע"כ.

מראות קדושים שהשיגו הקדמונים בעת קריאת התורה

עד. וכן היו זוכין הראשונים לחזות מראות אלהים בקהל עדתם בעת קריאת ספר תורה באשר היו מדקדקים בספר תורה שלהם להיות מתוקן ומשופר מכל שגיאה מסופרים מובהקים דאזדהרו למכתב שמא קדישא כדקא יאות, ובכן היו צדיקים ומלאכי אלהים מתקבצים שם כבמזמוטי חתן וכלה עד אשר ניתן רשות לעין לחזות בהם עין בעין.

ובימי הרב ז"ל היה מעשה ביום שבת קדש אמר הרב להחברים אם תקבלו שלא תדברו כלום בבית הכנסת בשחרית עד אחר יציאה מבית הכנסת ולא ימלא אחד מכם פיו בשחוק מכל מה שתראו, כי אני אתפלל עמכם היום ואעבור לפני התיבה ואקרא לספר תורה לשבעת הרועים, והשיבו התלמידים לאמר אנחנו נעשה כאשר אדוני מצוה.

ואמר להם הנה אנכי הרואה כי אחד מכם ענוש יענש על אשר יצחק לו, והם הפצירו בו מאד עד שעשה את חפצם, ובאו לבית הכנסת ועבר הרב לפני התיבה ויתפלל תפלת שחרית ובעת הוצאת ספר תורה ראו החברים מלאכים עולים ויורדים בבית הכנסת ששים ושמחים לפני הספר תורה בכל עוז וחדוה, וקרא את אהרן לכהן ויבא ויקרא הפרשה הוא בעצמו בנעימה קדושה עד להפליא ואמר הברכה בתחלה ובסוף, וכן קרא למשה ללוי וקרא הפרשה בקול חזק מאד וכן אחריו לאברהם יצחק ויעקב וכן יוסף הצדיק קראו להיות שישי, ולשביעי קרא לדוד בן ישי והיה מראה עצמו מרקד ומשחק מפזז ומכרכר בכל עוז לפני ארון ברית ה' והוא חגור אפוד בד ומעיל בד במתניו כמו שהיה הולך בשעה שהעלה את ארון ה', ויהי כראות אותו תלמיד אחד בפזוזו וכרכורו שחק ונענש ומת באותה שנה, ומכוון הרב היה לקבץ את שבעת הרועים בקובץ אחד ולהתפלל תפלת המוסף עמהם לעורר את הרחמים למעלה ולהחזיר העטרה ליושנה.

ומה יעשו חכמי הדור שאין דורם דומה יפה להתבונן במעשה הגדולים באימה וביראה ובחרדה ומאבדים טובה הרבה, הנה ממנו נקח הוד יקר תפארת עת הוצאת ספר תורה שעת רצון היא מאד לעורר עילאי ותתאי בכח צדקת עמלי תורה אשר עומדים שם וכח סגולת הספר תורה המשופה ומנוקה מכל שגיאה והמכתב מכתב אלהים הוא, ושומע לנו תבא עליו ברכות טוב.

טעם שמפטירין בנביא ויתר דיני כתיבתה מהלבוש, ודעת מהרח"ו בזה

עה. ואחר גמר קריאת הפרשה יאמרו קדיש ויעלה המפטיר לקרות ההפטרה מעניינה של פרשה, וכתב בלבוש החור שהטעם שמפטירין בנביא הוא מפני שפעם אחת גזרו גזרה על ישראל שלא יקראו בתורה והיו קורין בנביאים שבעה כנגד השבעה שהיו צריכים לעלות ולקרות בתורה, ולא היו קורין עם כל אחד פחות משלשה פסוקים והרי בין כולם כ"א פסוקים, ולפיכך אף על פי שהגזרה בטלה מנהגא לא בטיל ותקנו שלא לפחות מכ"א פסוקים מעין ענין הפרשה אם לא שישלים הענין בפחות מכ"א פסוקים, ומטעם זה נקרא הפטרה על כי נפטרין בה מקריאת התורה בשעת הגזרה, ועל כן לא נתקנה ההפטרה רק בצבור אחר שקראו בספר תורה כיון שהיתה ההפטרה במקומה בעת הגזרה.

עו. ומטעם זה ראוי היה שלא לקרות ההפטרה רק מתוך ספר תורה עשוי כדין ספר תורה או מגילה כמו שכותבין המגילה שנתקנה לקרות בצבור, ולא חששו לזה הראשונים ז"ל משום הא דאמרינן בחמישי דגיטין האי ספרא דאפטרתא אסור למקרי בשבת דלא ניתן להכתב פחות מספר אחד שלם, ואמרינן התם ולא היא דעת לעשות לה' הפרו תורתך

שאין לכל צבור יכולת לכתוב נביאים שלם אם כן אף אם יהיו נכתבים אין להם דין ספר אלא משום עת לעשות לה', הכא נמי בחומשים הנדפסים דהדפוס יש לו דין כתיבה.[359]

עז. ובמגילה אין צריך לומר משום עת לעשות לה' כיון שהוא ספר בפני עצמו על כן כותבים אותו (א"ה, עיין בט"ז סימן רפ"ד סק"ב), וגם בדברי הרב מהרח"ו לא מצינו שום אזהרה על זה כי אין ענין סוד ספר תורה רק בסוד התורה ולא בנביאים וכתובים.

והנה סוד ההפטרה בנביאים היינו כדי לתת חלק של הנביאים עם התורה לפי שהנביאים הם סוד הנצחים למודי ה'.

למנוע קריאת ההפטרה ע"י הקטנים

עח. והטעם שלא תקנו להפטיר בכתובים משום שלא נמצא בם מעין הפרשה, ועל כן ראוי להזהר שלא יפטירו ההפטרה על ידי הצאצאים ופחותי הקהל, ומה גם שצריך לכוין בברכות המפטיר כי כולם עולים לו לסך המאה ברכות וברכותיה הם ענין גדול שאנו מתפללים על מלכות בית דוד ועל העבודה וגאולת ישראל שתתגלה במהרה בימינו, וראוי היה כל אדם לכך אלא שהמפטיר שליח כולנו והוא מברך על ידינו וצריכים אנו לשמוע אליו ולכוין ולענות אמן ובכן עולין ברכותיו לכולנו ואין ראוי להפטיר כי אם על ידי בר דעת שדבריו נשמעים, והוא מצוה רבה למעיין בה שמחבר תורה עם נביאים ואומר עליהם שבע ברכות כשבע ברכות של חתן וכלה ולא דבר ריק הוא.

כמה דינים לעת ההפטרה וברכותיה

עט. והזהירו חכמים שלא יפטיר המפטיר עד שיגמור הגולל לגלול הספר תורה כדי שלא יהיו הגוללין טרודים לשמוע ההפטרה מפי המפטיר, והרבה מהפוסקים כתבו כן גם לענין הברכות שאין המפטיר רשאי להתחיל הברכות קודם שיגמור הגולל כדי שלא יהא טרוד ויוכל לכוין לשמוע הברכות וההפטרה מפי המפטיר, ולא יפסיק לקרוא לחתן בין קריאת המפטיר בספר תורה להפטרה.

פ. וצריך המפטיר שיאמר הברכות בשפה ברורה ובנעימה קדושה קול ברמה כדי שיענו כל העם אמן, ויברך לפני ההפטרה ברכה אחת אשר בחר בנביאים טובים, וסיום הברכה אינו הנאמרים באמת אלא ובנביאי האמת והצדק ועל כן אין לענות אמן אחר הנאמרים באמת כי הוא באמצע הברכה, וארבעה לאחריה, ברכה ראשונה צור כל העולמים וכו' ופותחת בברוך ומסיימת בברוך האל הנאמן בכל דבריו, ולכן אין לענות אמן בהפסקת בין אמת וצדק לנאמן אתה כי הוא באמצע הברכה וכן כתבו התוספות בפסחים דף ק"ד ע"ב, וברכה שניה רחם והיא חותמת בברוך ואינה פותחת בברוך כדין ברכה סמוכה לחבירתה וכן השלישית והרביעית.

וכתבתי זה כי ראיתי רבים שוגים בזה להפסיק בעניית אמן באמצעם של ברכות הנזכרות שאין להיות בהפטרה רק חמש ברכות אשר בהצרף איתם שנים שבירך על קריאת ספר תורה אחת לפניה ואחת לאחריה יעלו שבע, והמה לעומת שבע שקראו בתורה כמו שכתבו המפרשים.

לקרוא הצבור ההפטרה בלחש עם המפטיר

פא. ואף שבשבת אין צריך לקרות הפרשה בחומש כי אם לשמוע אותה מפי שליח צבור, מכל מקום ההפטרה אין אדם יוצא ידי חובתו בשמוע אותה מן המפטיר אלא צריך שיקרא כולה מתוך הכתב בפיו וכן היה מנהג הרב ז"ל, ומזה נתפשט המנהג עכשיו לקרוא כולם בספרים ואין שומעים קול המפטיר.

אכן אף אין זאת ישר בעיני לבלתי שמוע אל המפטיר שבירך עליה, והנכון בזה שיפט"ירו בשפה רפה כל אחד בספרו יחד עם המפטיר פסוק בפסוק עד תומה וכן נהגתי בקהל עדתי, וכתב רבינו ירוחם נתיב ב' שאסור לספר כשהמפטיר קורא בנביא עד שישלים כמו בספר תורה.

הפטרת הבנים טובה לנפש המת ומעשה המובא בזוהר

פב. וטוב לבנים בתוך שנת אביהם לומר ההפטרה בבית הכנסת ובכן המת יהיה לו נחת יתירה, כמו שאמרו במדרש הנעלם [360] במעשה ההוא יודאי דהוה אזיל לבי טורי קרדינייא ומצא אדם אחד שהיה מאסף קוצים חבילות גדולות והיה נושאם על כתפיו ושני ממונים מן גיהנם הולכים אחריו והיו מבעירים החבילות באש ושורפים אותו בהליכתו כו' ושאל לו ההוא יהודאי מאיזה מקום אתה אמר לו מגליל העליון.

הלך האי יהודאי לגליל ושאל בכל מקום היש פה איש שמת מקרוב ועזב בן אחד, אמרו לו הן ותינוק זה יושב בבית המטבחיים והוא רשע כאביו, הלך ההוא יהודאי שם ומצאו ואמר לו בא בני ותהיה עמדי, הלך עמו וילבש אותו ומסרו אצל מלמד תנוקות ללמדו תורה ולמד תורה הרבה ואחר כך היה לומד עמו ההפטרה בבית הכנסת ושוב נתחכם עד שהיו קורין לו רבי, ובא אביו בחלום לאותו יהודאי ואמר לו רבי תנוח דעתך כמו שהנחת את נפשי כי בשעה שאמר בני ההפטרה בקהל נושעתי מן הדין הקשה ההוא ובשעה שאמר קדיש קרעו גזר דיני לטובה ובשעה שנתחכם וקרו ליה רבי עטרוני בעטרותיהם של צדיקים וכו'.

הנה כי יש תועלת רב לנפש המת בקריאת ההפטרה בבית הכנסת להקל מעליו משפט רשעים בגיהנם, ומכאן סמכו רבים מבני ישראל לומר ההפטרה בבית הכנסת בתוך שנת אביהם ואשרי המכבד את הוריו, ועל זה אמרו בזוהר פרשת יתרו, כבד את אביך ואת

אמך בכל זיני יקר למחדי לון בעובדוי דכשראן כמה דאמר גיל יגיל אבי צדיק ודא איהו יקרא דאבוי ודאימיה.

מדברי קבלה יש לברך למלכות שחוסים בה

פג. אחר כך יברך השליח צבור למלך המולך עלינו ואפילו יהיה מאומות העולם כיון שאנו עומדים תחת רשות ממשלתו צריכים אנו להתפלל עליו כי בשלומו יהיה לנו שלום, וכן הוא מצות עשה מדברי קבלה כמו שנאמר בירמיה ודרשו את שלום העיר וגו' כי בשלומה יהיה לכם שלום, ויענו כל העם אמן.

ברכת הש"ץ לקהל ודין ברכת החדש

פד. ואחר כך יברך לכל הקהל הגדולים עם הקטנים שמקור הברכות פתוח ועת לחננה היא לעתור ולרצות עליהם הוא ברחמיו יפצם ויצילם מכל צרה וצוקה ויטע ביניהם אהבה ואחוה שלום וריעות ויתן בלבם לשמוע דברי חכמים ותוכחתם אמן, וכל זה קודם אשרי שאין להפסיק בין אשרי לקדיש.

פה. ובתקון משמרת החדש כתבנו שהראוי לאנשי הלבב לקדש את החדש בערב ראש חדש ולא בשבת שלפני ראש חדש דהכל בעתו מתברך ושם ביארנו כוונתו.

אמירת פסוקי שאו שערים אחר מזמור הבו לה' ע"י הקהל

פו. אחר כך יחזירו ספר תורה למקומו ברוב ששונים, ואוהבי התורה ילוו אותו עד מקומו ויאמרו מזמור לדוד הבו לה' דז' דשבתא הם כנגד ז' קולות, ויש למי שמכניס ספר תורה בארון להוסיף ולומר שאו שערים ראשיכם והנשאו פתחי עולם וכו' עד מלך הכבוד סלה וכן בכל הימים שמוציאים בהם ספר תורה, ואנכי הנהגתי בקהל עדתי לומר כל הפסוקים האלה כל הצבור יחד בשירה ובזמרה וכן אמרן שלמה כשהכניס הארון לבית קדש הקדשים.

ציונים והערות לפרק יב

339) קהלת רבה פרשה י"א אות א'. 340) ע"ז דף ב' ע"א. 341) מגילה דף כ"א ע"א. 342) זוהר עקב דף רע"א ע"א. 343) עי' ב"ב דף ט"ו ע"א תוד"ה שמונה. 344) זוהר ויקהל דף ר"ו ע"ב. 345) זוהר שם. 346) אבות פ"ד מ"ו. 347) ברכות דף ח' ע"א. 348) גירסת המחבר היא ר' ספרא ואילו בתלמודא דידן הגירסא שם רב פפא, ואף המעיין בקונטרס ששלח הרב המחבר על סוגיא זו מהעיר איזמיר אל גאוני טורקיא ובכללם בעל הכנה"ג יראה שגם שם החליף המחבר רב פפא ברב ספרא וכפי שהובא חלק מן הקונטרס בספר סולת בלולה שבסוף ספר דברי חכמים סי' קמ"ו והובא כ"ז באריכות בס' אוצר חמ"י עמו' קכ"ז - קמ"ה עיי"ש, ואמנם אין תימה כי במרוצת הכתיבה נתחלף מרב פפא לרב ספרא וכמו שמצינו להדיא לרב המחבר בפ"א מסוכות {עי"ש בהערה 9} ששם נתהפך החילוף מכאן ובמקום רב ספרא נכתב רב פפא. 349) לשון שכחה עשה"כ באיוב סי' ל"ט פי"ז "כי השה אלוה חכמה". 350)

תנדא"ר פי"ג אות ט"ו. 351) זוהר שלח דף קס"ב ע"א. 352) ברכות דף נ"ה ע"א. 353) ספר חסידים סימן תשס"ח. 354) מגילה דף י"ג ע"ב. 355) שקלים פ"א מ"א. 356) אבות פ"ד מ"ח. 357) זוהר אחרי מות דף ע"א ע"א. 358) זוהר ויחי דף רכ"ה ע"א. 359) מש"כ המחבר דדברים הנדפסים יש להן תורת כתב אינו אלא לענין שרשאי לקרוא בהן ההפטרה אבל לענין שיעור קדושתן לא איירי שהרי צידד בזה לעיל פ"ט אות ס"ז דלענין צניעות סגי לפרוס עליהן סדין בעלמא וצ"ע. 360) זוהר חדש דף ס' ע"ב.

פרק יג - תפלת מוסף

תפלת מוסף מיד אחר תפלת השחר

א. **תפלת** מוסף של שבת מרוממת היא מאד במעלתה נשגבה על הוד יקר תפלה של שחרית ונתקנה כנגד קרבן מוסף של שבת, וקרבן מוסף היה זמנו מיד בבוקר ולפיכך זמן תפלת המוסף גם כן תחל להיות מיד בבוקר ואין לאחר אותה וראוי להתפלל אותה מיד אחר תפלת שחרית.

סדר עבודה למוסף של שבת מהר"ם די לונזאנו ע"ה

ב. **ומנהג** טוב להולכים בתמים לומר קודם מוסף שבת סדר עבודת המוסף שתיקן החכם כה"ר מנחם די לונזאנו ז"ל וזה סדרו.

וביום השבת שני כבשים בני שנה תמימים ושני עשרונים סלת מנחה בלולה בשמן ונסכו. עולת שבת בשבתו על עולת התמיד ונסכה, ובכן וכך היתה עבודת מוסף שבת בבית אלהינו, בשש שעות ביום הביאו שני כבשים בני שנה תמימים השקום ובקרום ועקדום, שחטם השוחט בצפון וקבל המקבל את דמם בכלי שרת בצפון ובא לו לקרן מזרחית צפונית ונותן מזרחה צפונה ועוד בא לו לקרן מערבית דרומית ונותן מערבה דרומה, שיירי הדם היה שופך על יסוד דרומי, הפשיטום ונתחום והעלה כל אחד מה שזכה בו לכבש ומלחום וירדו, נכנס כהן גדול השתחוה ויצא, נכנסו אחיו הכהנים השתחוו ויצאו.

באו ועמדו על מעלות האולם, העלה מי שזכה האברים מן הכבש למזבח, אם רצה כהן גדול להקטיר עלה בכבש הושיטו לו האברים וסמך עליהן וזרקן ואם רצה הוא סומך ואחרים זורקין, החלו אלו שעל מעלות האולם ומברכים ברכת כהנים, הקטיר שני עשרונים סלת מנחה בלולה בשמן.

בשבע שעות ביום נותנים לחם הפנים לפני ה' על שולחן הזהב שבהיכל ומוציאים את של שבוע שעברה, כיצד נכנסו ארבעה כהנים שנים בידם שתים מערכות של לחם מצה שש חלות של שני עשרונים סלת המערכת ושנים בידם שני בזיכים ובהם שני קומצי לבונה זכה וארבעה מקדימין לפניהם, שנים ליטול שתים מערכות ושנים ליטול שני

בזיכים, הגיעו לשולחן משכו אלו והניחו אלו וטפחו של זה בתוך טפחו של זה ויצאו, נתנו הלחם על שולחן הזהב שבאולם, נתנו מלח על שני בזיכי הלבונה והקטירום, נתנו לו יין לנסך, הסגן עומד על הקרן והסודרים בידו ושני כהנים עומדים על שולחן החלבים ושתי חצוצרות בידם תקעו והריעו ותקעו.

באו ועמדו אצל הממונה על הצלצל אחד מימינו ואחד משמאלו, שחה לנסך הניף הסגן בסודרים, הקיש זה בצלצל ותקעו אלו בחצוצרות ונגנו אלו בנבלים וכנורות ודברו הלויים בשיר, הגיעו לפרק תקעו והשתחוו העם, על כל פרק תקיעה ועל כל תקיעה השתחויה, חלקו משמרות הכהנים שבירושלים את הלחם ביניהם, נטל כהן גדול מחצית החלות שנאמר והיתה לאהרן ולבניו ואכלוהו במקום קדוש כי קדש קדשים הוא לו מאישי ה' חק עולם, אשרי העם שככה לו אשרי העם שה' אלהיו.

תפלה לומר קודם תפלת מוסף

ג. ושוב יתאמץ בכוונתו להתפלל תפלת מוסף כתקונה ויאמר, לשם יחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה בדחילו ורחימו ורחימו ודחילו ליחדא שם י"ה בו"ה ביחודא שלים בשם כל ישראל, הנה אנכי בא להתפלל תפלת מוסף של שבת לשלמה פרים שפתינו ולהוסיף על המאורות עליונים למעלה, כי אתה תברך צדיק ה' כצנה רצון תעטרהו, ותשב באיתן קשתו ויפוזו זרועי ידיו מידי אביר יעקב משם רועה אבן ישראל, אבן מאסו הבונים היתה לראש פנה, נפשי ישובב ינחני במעגלי צדק למען שמו, ויהי נועם ה' אלהינו וכו', יהיו לרצון.

תוכחה למתפללים תפלה קצרה במוסף

ד. ומנהג ירושלים וכל אגפיה לאומרה בלחש ובחזרה, ויתר מאד נעלה החזרה מהלחש ובה זוכה האיש הישראלי לקבל תוספת הנשמה מיום השבת כשאומר איה מקום כבודו להעריצו, בא וראה כמה סמיות עינים נמצא למתפללים תפלת מוסף בקול רם [361] בחשיכה יתהלכו ומנ"שמת אלוה יאבדו, ונוסף גם הוא שעוברים על חרם של הראשונים כמו שכתוב בב"י שהראשונים הטילו חרם שלא יתפללו תפלת שחרית ומוסף ומנחה אלא בחזרה, וזה אפילו בחול כל שכן בשבת הקדש וכל שכן בתפלה נאה וחסודה כזאת הבאה להאדיר ולהגדיל המאורות הקטנים עם הגדולים.

ומי יתן והיה שיקלו באריכות יתר הדברים אשר מאריכים ביתר דברי התפלה ובקריאת ספר תורה אשר אין בם תועלת לנפש ויחמירו לבלתי יתפללו תפלת המוסף אפס בחזרה כמשפטה ודינה, ומקשה לבו יפול ברעה והשכינה צווחת עליהם ולא אותי קראת יעקב כי יגעת בי ישראל, ואיש התמים לא יעבור מלאומרה בחזרה כמשפטה ואל יפן אל אנשי

הקהלה ויאסוף אליו כל חרד ויסדר תפלתו עמהם בלחש ובחזרה, וכן נהגתי בימי גרושי בעוברי דרך ערי הפראנקייא.

נוסח תקנת שבת במוסף ופירושו

ה. ויתפלל שלש ראשונות ושלש אחרונות וקידוש היום באמצע ויש לומר בה זה הנוסח. **תקנת** שבת רצית קרבנותיה צוית פירושיה עם סדורי נסכיה מענגיה לעולם כבוד ינחלו טועמיה חיים זכו וגם האוהבים דבריה גדולה בחרו אז מ'סיני נ'צטוו צ'ווי פ'עליה כ'ראוי ותצונו ה' אלהינו להקריב בה קרבן מוסף כראוי וכו'.

וכן היה מנהג רבינו הקדוש האר"י ז"ל והוא משפר התקונים לבאים בסוד ה' ליראיו, והוא מיוסד על סדר אלפא ביתא של תשר"ק על שם הגאולה דכתיב אשרקה להם ואקבצם.

ו. ופירוש "תקנת", רוצה לומר לשון סדור כלומר סדרת שבת, "רצית קרבנותיה", כלומר אף על פי שיש בהקרבת קרבנותיה חלול שבת אף על פי כן רצית בהם, "צוית פירושיה עם סדורי נסכיה", על שם צו את בני ישראל ששם מפורש קרבן שבת צוית קרבנות המפורשים בה עם סדרי מערכות של לחם הפנים כי שש המערכת מתרגמינן שית סדרין ונסכיה מלשון קשות הנסך אשר יוסך, "מענגיה לעולם כבוד ינחלו", על שם מה שאמרו באגדה [362] בפסוק באתי לגני בזכות שלשה דברים ישראל מתענגים לפני הקדוש ברוך הוא ואחד מהם בזכות שבת דכתיב אז תתענג על ה', "טועמיה חיים זכו", רוצה לומר המכבדים אותה במיני מאכל ומטעמים חיים זכו, אי נמי כמו שאמרו בזוהר דבעי לאטעמא מכולא כמו שהארכנו בפרקים של מעלה.

טעם שנתייסד נוסח "תקנת" בסדר תשר"ק

ז. ומיוסד על סדר אלפא ביתא זו לפי שהיא נשמעת על הגאולה והגאולה עתידה להיות בזכות שבת שנאמר לסריסים אשר ישמרו את שבתותי וכתיב בתריה והביאותים אל הר קדשי, וכיצד נשמעת על הגאולה "תשר"ק" על שם אשרקה להם ואקבצם כי פדיתים, "צפע"ס" יטפו ההרים עסיס לשון צף וטף אחד הוא אשר הציף תרגום דאטיף, "נמל"ך" והיה ה' למלך, "יטח"ז" יטו שכם אחד לעבדו כי עין בעין יראו זהו ח"ז, "והד"ג ב"א" יבא לויתן ויכרו עליו חברים, וכן אותיות "מנצ"פך" שבו כולם על שם הגאולה כמ"ש במדרשים. [363]

וטעם היות במוסף יען כי בו נאמר כתר יתנו לך ה' אלהינו כי בו מתלבש עילת העלות בכתר ואז נתקיים כי תעביר ממשלת זדון מן הארץ כנודע למשכילים בחכמה.

בסוד תפלת מוסף

ח. ואשר הריחו בסוד ה' אל עבדיו יתבונן בסוד המוסף אשר בסוד יוסף הצדיק נאדר כמו שאמרו בזוהר בראשית דף י"ז ז"ל, כיון דההוא עמודא דאמצעיתא אשתלים ועביד שלם לכל סטרין כדין אתוסף ביה נהירו מעילא ומכל סטרין בחדוה דכלא ביה ומההוא תוספת דחדוה נפיק יסוד דא דעלמין ואקרי מוסף מהכא נפקין כל חייליא לתתא ורוחין ונשמ"תין וכו', וכן בתקונים ואיהי תוספתא מסטרא דחי עלמין דאיהו מוסף שבת וכו'. **ומאותיות** מוסף תשכילהו כי מוסף בחילוף המ' בא"ת ב"ש הוא יו"סף הצדיק, ועין המשכיל שוה תשכילהו באשר עתה סוד מלכות גדילים תעשה לה בעלייתו של בעל ורוזנים נוס"דו יחד ישראל ורחל יחדיו שוו בשיעוריהן וישתוו היסודות מוסדות תבל.

תפלה ע"ד הסוד קודם מוסף בלחש

ט. ויבטא בשפתיו פרטי כוונתו לאמר, ליחדא שמא דקודשא בריך הוא ושכינתיה וכו' הנה אנכי בא להתפלל תפלת מוסף שבת לתקן את שורשה במקום עליון לגרום זווג זו"ן יחדיו יהיו תמים ביסודותיהם ולהאדיר ולהגדיל יקר הדרה של רחל להיות אשת חיל עטרת בעלה על ראש עצמותו העומד למטה בנ"הי של אימא אשר המה נה"י דכלי זעיר העולה.

ובכח סגולת ברכה ראשונה ירום ונשא חכמה דז"א בחכמה דאו"א וקו ימין המלכות תעלה בנצח דאימא, ובסגולת ברכה שניה ירום ונשא בינת הזעיר בבינת או"א וקו שמאלה של מלכות תעלה בהוד דאימא, ובסגולת ברכה שלישית ירום ונשא דעת דזעיר בדעת או"א וקו האמצעית של מלכות תעלה ביסוד של אימא, ובסגולת ברכה רביעית יהיו למאורות הארת המוחין אל כתר מלכות ויעש המלך משתה גדול ביום חתונתו, ובסגולת ברכה חמישית יכנס נצח דזעיר העומד נגד נצח דאו"א בחכמת רחל, ובשישית יכנס הוד זעיר בבינת רחל, ובשביעית יכנס יסוד זעיר בדעת רחל להיות נעשים לה מוחין ומן תוספת המאורות העליונים ישתלשל להאיר מן העולם ועד העולם ומשם ישתלשל לנו בני מלכים להאיר על נר"ן כי עמך מקור חיים באורך נראה אור, ויהי נועם ה' אלהינו עלינו וכו', יהיו לרצון כו'.

י. ומשפט האורים בשמות אהי"ה יה"ו ומרגלאן הלא המה כמשפט הערוכים בתפלת ערבית, אפס בשמות הפתיחות והחתימות ראיתי שגיאות ואערכם לפניך למען תלך בדרך טובים.

ברכה ראשונה הפתיחה והחתימה הויה בנקוד קמץ ומעוטרת בתגין, בשניה פתיחתה כמשפט של ערבית והוית חתימתה בקמץ, ובשלישית הויתה נקודת חולם מעוטרת

בפזר גדול שבדעת כנודע, וברביעית בה סוד תקנתה בסדר תשר"ק כ"ב אותיות אשר היו למאורות במוחא עילאה מתתא לעילא בסוד תי"ו רשים לעתיק יומין דלית דכוותיה כמו שאמרו בזוהר ת' רשים רשימו דעתיק יומין דלית כוותיה, ואחריה הה' תיבות מנצפ"ך מ'סיני נ'צטוו צ'ויי פ'עליה כ'ראוי.

תקוני נוסחאות בתפלת מוסף וסוד כוונתן

יא. ויאמר את יום השבת הזה, ואף על פי שרש"י ז"ל כתב בפ"ק דביצה דף י"ז לומר את יום המנוח הזה, פליאה היא להניח לשון הכתוב את יום השבת ולומר יום המנוח, והנכון לומר את יום השבת וכן כתב מהרח"ו ז"ל.

יב. וטעם אומרו כאן בשבת ונסכה ובראש חדש ונסכו מפני כי בשבת היא טפילה בז"א שאיננה עולה אפס על ידו משא"כ בראש חדש שהיא אוכלת משלה והיא משתמשת בכתר אחד עמו ואיננה טפילה אליו על כן שם יאמר ונסכו בלשון זכר כמוהו במעלה, ולכן איש המשכיל ידקדק בזה ולא ישגה כאשר שגו רבים ולא נתנו הפרש בין ראש חדש לשבת.

יג. וברוב הספרים לא הדפיסו פה זכר למעשה בראשית ושגיאה רבה היא, והמשכיל יבוננהו שעתה שני היסודות דזו"ן שוין כמעשה בראשית וצריך לומר זכר למעשה, ועוד שחתום בר"ת ב'ראשית א'להינו ו'אלהי א'בותינו ר'צה עם הכולל מספר שם א"ל במילואותו ושם הוי"ה פשוטה לתהלה לשם ולתפארת המלכות שקנתה שם זה בעלותה עתה בנה"י דאימא, והשוגה לבלתי אמור זכר למעשה בראשית פה מגרעות נתן ואיש המשכיל לא יעבור מלאומרו, ואף על פי כי בשפר תפלה זו המלכות גם היא עלתה עמו מכל מקום כיון שעיקר העליה לו והיא טפלה אליו יש לומר גם בתפלה זו וינוחו בו כמו בשחרית ולא יאמר וינוחו בם.

יד. ויחתום ברוך אתה ה' מקדש השבת ויכוין ההוי"ה בנקוד שורק מעוטרת בש"ני גרישי"ן משולבת בשם אהיה, ובראש חדש ושבת יכוין אותה בנקוד צירי ושורק וכן עיקר, ואחר כך בג' ברכות אחרות הוויותיהן הם מנוקדות כמו שביארנו בתפלת ערבית.

טו. וראוי לכל איש ישראל להתאמץ בכוונתו בתפארת תפלה זו מאד לבל יחטיא אל השערה, ואף שבשאר תפלות שבת אם טעה בהם והחליף של זו בזו אינו חוזר אמנם בתפלת מוסף אם החליף של מוסף באחרת חוזר, וכן בשאר התפלות אם טעה והתחיל בשל חול גומר אותה הברכה, אמנם בתפלת מוסף אין הדין כן ופוסק אפילו באמצע ברכה כמו שכתב הרמב"ם.

מעלת התפלה עם הציבור ותוכחה למזלזלין בה

טז. ואף על פי שלפי שורת הדין אפילו יחיד יכול להתפלל תפלת המוספין כמו בשאר תפלות שאף על פי שהם במקום הקרבת קרבן יחיד מתפלל אותן וכן בתפלת המוסף, מכל מקום הירא את דבר ה' לא יביא עצמו לידי מדה זו להתפלל אותה ביחיד מפני אריכות שמאריכין אנשי הקהל שלא להתעכב שעה אחת יותר כי הוא מאבד טובה הרבה מלקדש שמו יתברך ברבים.

וצא ולמד מ"ש ר' שמעון בזוהר וישלח דף קס"ז ע"ב, אמר ר' שמעון צלותא דסגיאין סליק קמיה קודשא בריך הוא ומתעטר בההיא צלותא בגין דסלקא בגוונין סגיאין ואתכלילת מכמה סטרין ובגין דאתכלילת מכמה גוונין אתעבידת עטרה ומנחא על רישא דצדיק חי העולמים וצלותא דיחיד לאו איהי כלילת ולאו איהי אלא בגוון חד ועל דא צלותא דיחיד לאו איהי מתתקנא לאתקבלא אלא בצלותא דסגיאין ע"כ.

יז. ובזוהר פרשת בלק דף קצ"ו ע"א הוסיפו עוד בעונשו ז"ל, מי בכם ירא ה' שומע בקול עבדו אשר הלך חשיכים ואין נגה לו וכי בגין דלא אתא לצלויי הלך חשיכים אלא אוקמוה עד לא יתכנשון ישראל לבתי כנסיות לצלאה סט"א קיימא וסגיר כל נהורין עלאין דלא יתפשטון ויפקון על עלמין ותלת זמנין ביומא אזלי סט"א דכר ונוקבא ומשטטין בעלמא וההוא עידן אתקן לצלותא בגין דלא הוי תמן קטרוגא כלל וכדין איהו עידן לצלותא בגין דאינון אזלי למשטטא בטורי חשוך והר נשפה כדין פתיחין כוי נהורין עלאין ונפקי ושריין על בתי כנסיות ברישהון דצלאן צלותין ומתפלגן נהורין על רישייהו וקודשא בריך הוא שאיל על ההוא דלא אשתכח תמן ואמר חבל על דפלניא וכו' אין נגה לו כמה דאתפליג ושריא על אחרנין דתמן כמה טבין אתאבידו מיניה וכו' ע"ש באורך.

ואם כה נאמר ביתר תפילות של חול כל שכן וקל וחומר בשפר מעלות המדות העולות בהוד הדרן של תפלות של שבת, ועליהן מלמעלה תפלת מוסף העולה היא על גביהן אשר כמה מאורות עליונים מתוספים בשמים ממעל בכח סגולתה אשר מהמה ישתלשל מן העולם ועד העולם עד בואה על ראשי עם קדש, ואשר הלך חשיכים להתפלל אותה שלא עם הצבור תקולקל חלקתו ואין נגה לו.

יח. ואיש התמים ישכיל עשות שלא לפרוש מן הצבור ולא יפנה דרך כרמים רמי הקומה גדועים אשר בוטחים בעצמם ובכוונתם לאומרה ביחיד ולבם הולך חשיכים בין תנור לכירים ויתפללו ברע עו"סק כי התעס"קו עמו, אשר קורא אני עליהם לא תעשון איתי אלהי כסף ואלהי זהב באשר היתה תפלתם בלא לב ולב ממ"על לחש"ב כספם וזהבם.

ולאנשים כאלה איככה יערכו אל לבם להתפלל ביחיד אחר כי דרך נשים להם לבלתי עצור חיל להתגבר על יצרם שעה או שתים ולבטל מחשבותם בעומדם מול פני האדון ה' אלהי ישראל, וכולי האי ואולי בהצרף תפלתם עם הצבור יעלה ארוכה למחלת תפלתם כמו שאמרו בזוהר [364] בפסוק פנה אל תפלת הערער ולא בזה את תפלתם, אין זה כי תשרפם כאש להבת יצרם האספסוף אשר בקרבם למהר לשלחם מאת פני הקדש לפנות להם רבות עתים לפקוד איש אל רעהו ואיש את קרובו ולערוך שם שיחתם שיחת חולין בשבת, והלואי לא תהיה בם גם מדבור לשון הרע אשר השיחה בטילה היא אם היולדת השבע תועבות אשר שנא ה' כמו שביארנו במקומות אחרים אשר השכינה צווחת עליהם הוגעתם ה' בדבריכם, אויה על שברם כי רבה וה' הטוב יכפר בעד.

יט. ואשר עיני בשר לו יחמול על נפשו היקרה ולא יחוש על התעגנו אשר יתעגנו הצבור יותר חצי שעה או יותר כאשר לא יחוש בהתעגנו ביתר חפציו צורכי הגוף הנגוף וערב לו, ובכן בשיתו אל לבבו להשוות לפחות כבוד עבד לכבוד רבו לא יבא לחלל יקר הדרן של תפלות של שאר הימים ויותר מהמה בתפלת מוסף של שבת לבלתי אומרן ביחיד או בקול רם שלא בחזרה, ודי בזה הערה במעט מזער שהזהרנו ברום מעלת מצוה זו לחזק ידים רפות וברכים כושלות בהוד הדרן של תפלות, וכבר יחדתי הדבור בזה בחלק הקודם בשער התפלה ע"ש.

טעם שתקנו לומר כתר במוסף שבת ויו"ט

כ. ואחר אומרו המוסף בלחישה ישוב ידו שנית לאומרו קול ברמה ויאמר בה קדושה רבה כתר יתנו לך, ופשטן של דברים שהתפלה שמתפללין ישראל למטה ממנה עושים מלאכים המוני מעלה כתר בראש מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא כמו שאמרו בזוהר וישלח דף קס"ז, ההוא מלאכא דממנא על צלותהון דישראל סנדלפ"ון שמיה נטיל כל אינון צלותין ועביד מנייהו עטרה לחי העולמים וכו'.

ולפי שבשבתות וימים טובים יש בהם תוספת קדושה ורוב השבח וההודאה לו יתברך וגם כן מוסיפים בהם תפלת מוספין, וגם שהם ימים שכל ישראל נקבצים בקדושה ובטהרה ובכסות נקיה לבתי כנסיות ובתי מדרשות ברוב עם הדרת מלך, לכן תקנו לאומרה בשבתות וימים טובים ובתפלת המוספים כי עיקר קדושת היום הם המוספין, ואומרים קדוש קדוש שהוא הקדושה שאומרים המלאכים ואחר כך אומרים כבודו מלא עולם וכו' כדי לומר הקדושה שאומרים השרפים והיא ברוך כבוד ה' ממקומו.

טעם שאומרין בקדושה פסוקי שמע ישראל

כא. ולפי שגזרו שמד על ישראל שלא לקרות קריאת שמע תקנו שיהיה שליח צבור אומר אותה בלחישה ובהבלעה בעמידה בכל תפלת שחרית בין בחול ובין בשבת, שאחר שהיה אומר ממקומו יפן ברחמיו לעמו המיחדים שמו ערב ובוקר היה מצדד הדברים עד שאומר שמע ישראל ומאריכין הקהל על ידי נעימה באחד הוא אלהינו הוא אבינו וכו', ואף הוא מתכוין לגמור קריאת שמע בהבלעה ואומר עמהם בבת אחת להיות לכם לאלהים אני ה' אלהיכם, ונמצא ששליח ציבור קרא קריאת שמע כולה והקהל קראו עמו פסוק ראשון על ידי תחבולה כמו שביארנו וגם כן קראו עמו סוף פרשת קריאת שמע שהוא להיות לכם לאלהים.

כב. ואחר שקראו קריאת שמע היו אומרים הקדושה שאומרים ישראל למטה והיא ימלוך ה' לעולם אלהיך ציון, וכשנתבטל השמד בטלו מלאומרה בכל התפלות וקבעו אותה בתפלת מוסף כמו שכתבו הגאונים ז"ל, ומזה נתפשט נוסחת אחד הוא אלהינו שלא היו רשאים לומר שמע ישראל רק אחד הוא אלהינו, וכן מה שבא בנוסחאות להיות לכם לאלהים אני ה' אלהיכם שהוא מעין החתימה של קריאת שמע, אבל עכשיו אין לומר רק הוא אלהינו כי אינו מן הדת לומר שני פעמים אחד אחד וכן לא יאמר רק להיות לכם לאלהים אני ה'.

סוד תפלת המוסף וכתר יתנו לך

כג. ואשר הריחו בסוד ה' ותמונת ה' יביט יכין לו לכוין בהוד הדר תפלת המוסף בחזרה אשר מושב יקרו בשמי"ם ממעל כי יתגדל ויתקדש המלך הקדוש ויטע אהלי אפדנו בכתר דאבא ורחל המעטירה, אף היא גדי"לים תעשה לה דלג על ההרי"ם ועולה ותטע אהלי אפדנה בכתר דאימא בסוד הבת אצל אמה כמו שאמרו בגמרא בכתובות זאת אומרת הבת אצל אמה ותעמוד לעומתו.

כד. ועל כן יאמר בשפר נוסח הקדושה זו, כתר יתנו לך ה' אלהינו מלאכים המוני מעלה והכוונה על או"א הנקראים מלאכים המוני מעלה כי הם מלאכים ממש של רום הכתר כמו שאמרו בתקונים והם הנותנים הכתר לה' אלהינו סוד החתן והכלה בכח עם סגולתו בני מלכים קבוצי מטה המוסרים נפשם על קדושת שמו יתברך ביחודם, וגם על כן יאמר בשפר קדושה זו ומשרתיו שואלים איה מקום כבודו מה שלא יאמר כן במוסף ראש חדש נפשם לשאו"ל הגיע כי ראו שמלכות שמים עלתה למעלה ממקום אצילותה על כן דורשים עליה איה מקו"ם כב"וד ו היא השכינה כבוד ה' מה שאין כן בראש חדש, ומטעם זה מתחננים לאמר ממקומו הוא יפן ברחמיו לעמו וכו' כלומר ממקום ו' דהיינו המקום

ששם הז"א עתה ז"א בכתר דאבא והנוקבא בכתר דאימא אנו מתחננים שכיון שהם גבהו שגבו מאד במרומים אל ישכחנו נצח משם, וזהו ממקומו הם למעלה הו"א יפן ברחמיו הוא הכתר דאבא אב הרחמים לעמו המייחדים שמו וכו' וגורמים אותו הזווג.

תפלה ע"ד הסוד קודם חזרת הש"ץ

כה. ואשר הוא חכם הרזים יבטא בשפתיו קודם חזרת שליח צבור התפלה פרטי כוונתה בקיצור, ליחדא שמא דקודשא בריך הוא ושכינתיה וכו' הנה אנחנו באים לומר חזרת תפלת מוסף בקול רם לשוב לעורר בקול כל מה שעוררנו בלחש ובכן תוסיף תת כחה המלכות לעלות ולעמוד יחד עם דודה, ובכח קדושת כתר יתפאר המלך בתפארת מפואר ובעטרת גיאות וכתר נורא דאבא ואשת חיל אף היא תדלג ותעלה ותטע אהלי אפדנה בקומת הכותרת המושגב דאימא לעומתו, ובדילוג קדוש ראשון תעוז קו ימינה בחסד דאימא ובשני תעוז קו שמאלה בגבורה ובשלישי תעוז קו אמצעיתה בת"ת, ובאי"ה תדלג על ההרים לעלות מחג"ת לחב"ד א' בדעת, י' בחכמה, ה' בבינה ובאורותם נראה אור כצינה רצון תעטרנו הנשמה הטהורה מהדרת קדש יום השבת, ובלתי אל המ"ן עינינו להעלות מ"ן לזו"ן במסירת נפשינו ביחוד שמע ישראל לגרום זווג הקדוש יחדיו יהיו תאומים מלמעלה, ויהי נועם ה' אלהינו וכו'.

תוספת קדושה בעת אמירת כתר, ומעשה רב בזה

כו. ושוב יכונן את כוונתו לשמוע חזרת המוסף מהשליח צבור והיו לטוטפות בין עיניו נועם שיח סוד שיחותיו עד היכן הדברים מגיעים, ואם בעל נפש הוא ירגיש בעצמו תוספת רוח עלאין קדישין כל הוד נשמתו בו.

כז. ובחיי ראשי שמידי שבת בשבת בהגיעי לקדושת כתר היו עיני זולגות דמעות שליש והכרתי שזה מהתעוררות הנשמה אשר בקרבי, אכן הייתי חוכך ודואג על הדבר והייתי מתאפק שלא לבכות בשבת ואף על פי כן לא אוכל להתאפק עד שמצאתי באגדה שמצאו תלמידיו לרבי עקיבא שהיה בוכה בשבת ושאלו מאיתו מדוע היה בוכה בשבת, ואמר עונג יש לי דהיינו שמרוב דביקותו בהקדוש ברוך הוא היו זולגים עיניו דמעות כדאשכחן ברבי עקיבא עצמו שהיה בוכה בעת הגותו בשיר השירים כאשר השיג ברוח מבינתו עומק סודו עד היכן הדברים מגיעים וכן ימצא על הרוב במתפללים בכוונה, ונראה דבכהאי גוונא שפיר דמי ואין איסור בדבר, והכל לפי מה שהוא אדם יעוז בכוונתו בשפר תפלה זו והשביע בצחצחות נפשו.

לומר פטום הקטורת אף בשבת וטעמו

כח. ואחר כך יאמר אין כאלהינו וסדר פטום הקטרת כולו כמו בחול, ולא כאשר שגו רבים להדמות ענייני ליתר המזמורים של חול שאין אומרים אותה בשבת, ולא ראי זה כראי זה שכל עיקר המזמורים בחול להוריד העולמות אחר שעלו אבל בשבת כולן שעלו לא ירדו ולפיכך יפקד מושבם של המזמורים בשבת, לא כן הפיטום הקטורת אחר התפלה שבא לעולם להבריח החצונים והקליפות שלא יתאחזו בתפלה אין למנוע מלאומרו אחר התפלה אף בשבת כי לא יעדר איזה שגיאה ורעיון חיצוני בתפלה.

וגם אנשים החטאים בנפשותם המתלוים עם הצבור אשר בין חייתא ליילדתא ווי לברא דעלובתא, כי גורמים בחטאתם לצאת הקליפות הטמונים בנוקבא דתהומא רבא החוצה ויבער בקרבם הכעס ופוגעים ביקר הדרה של תפלה של שבת ורפואות תעלה הוא הוד הדר של פטום הקטורת לבערם, והקרבת פטום הקטורת בבית המקדש יוכיח כי כמעשהו בחול כך מעשהו בשבת.

טעם שתקנו לומר אין כאלקינו בשבת

כט. ומצאתי כתוב מאת הראשונים ז"ל, תקנו לומר אין כאלהינו בשבת לפי שאין מתפללים שמונה עשרה בשבת ולהשלים חסרונן אנו אומרים ד' פעמים, א'ין כאלהינו אין כאדונינו אין כמלכנו אין כמושיענו וכן ד' פעמים נ'ודה וכן ד' פעמים מ'י כאלהינו ראשי תיבות אמ"ן, וגם ד' פעמים ברוך אלהינו ברוך אדונינו וכו' וד' פעמים אתה הוא וכו' כנוסח ברוך אתה של תפלה, וי"ב פעמים אמן עם ז' ברכות שבתפלה לעומת י"ט של חול ועולים לאדם לתשלום המאה ברכות.

ויסמוך אליו פטום הקטורת החביב מכל הקרבנות, ובסופו פסוק השיבנו ה' אליך ונשובה וכו' לתועלת עזר התשובה אשר יש בסגולתו כמו בחול ואחריו ג' פסוקי ה' צבאות וכו', וסדר זה לא ישתנה לא בשבת ולא ביום טוב.

וכן לא יעבור מלומר אחריו מימרת ר' אלעזר תלמידי חכמים מרבים שלום וכו' לפי שיש בו ז' פעמים שלום להכביד ז' כנפים של סמ"אל שלא יתאחז בתפלה ויאמר אותו בשבת מן הטעם עצמו של פיטום הקטורת, ובזה שגו רבים ואיש התמים לא יחטיא דבר.

טעם לאמירת ברכו אחר מוסף של שבת

ל. ואחריו יאמרו קדיש דרבנן בברכו, שאף שבשבת הכל באים לבית הכנסת קודם ברכו ראשון מכל מקום הוא תועלת למי ששכח לקבל תוספת הרוח בסמיכות לגאולה לתפלה שאז לא היה יכול לקבל תוספת הנשמה בכתר עתה על ידו יכוין לקבלה, וסודו בשבת כמו בחול כמו שביארנו בחלק הקודם, והוא קדיש ליתום בתוך שנת אביו ואמו ולא ימנע מלאומרו אף בשבת ואחריו עלינו וכו'.

ורבים שגו שלא לאומרו בשבת כי אין ירידה לעולמות בשבת, אכן שגו בחוזה כי אין כוונתינו בהשתחויה זו להוריד העולמות אפס המקיפין.

ג' מזמורים שאומרין אחר מוסף

לא. ויאמר מזמור ה' רועי ולמנצח אלהים יחננו כמו בחול, ועתה בשבת יוסיף מזמור שיר יסודתו בהררי קדש.

בדין קיפול הטלית אחר התפלה

לב. ולענין קיפול הטלית ירא שמים יהא זהיר לקפלו שלא כסדר קיפולו הראשון כמו שכתב הב"י, [365] ונראה לי דווקא במנחה אבל בשחרית מותר לקפלו וכדאמרינן פרק כל כתבי, קערות שאכל בהם בצהרים מדיחן לאכול בהם במנחה, ונפטרין לבתיהם לשלום.

ציונים והערות לפרק יג

361) פירוש שכל הציבור מתפללין בקול רם וחושבין לפטור עצמן בכך מתפילת לחש וחזרת הש"ץ כאחת. 362) פסיקתא דרב כהנא פסקא י' אות ב'. 363) עי' תנחומא קרח אות י"ב. 364) זוהר ויחי דף רל"ד ע"א. 365) או"ח סי' ש"ב ס"ג.

פרק יד - למודי שבת - סעודת היום ודיניה

לקבל פני רבו בשבת, ותוכחה לפוקדים רעיהם בשבת

א. אחר התפלה תהיינה רגליו קלות כאילות לבא הביתה לעשות מלאכתו מלאכת שמים ולקבל פני רבו, ולא יפנה דרך הבוערים בעם לאבד הוד יקר הדרה של שבת בפקוד איש את רעהו ואיש את קרובו אשר ממנה יתד ממנה פינה לחלל הדרת קדושת שבת רב הקדש בשיחת חולין אשר כמה מהם השליכו אחרי גיווים הדרת קדושת שבת וכל דבריהם על פי הרוב בשבת מכל משא מתן ומהבלי הבלים ולשון הרע ורכילות, וגדול עונם מנשוא כמו שביארנו בפרק ח' באורך בתוכחת מגולה על זה.

ובעל נפש היפה לא יבחר בעונג זה עונג הגוף אשר נהפך הענ"ג לנג"ע צרעת ממארת לנפש יתירה שבו, שאין כל זה מהעונג לה אפס כמו שער בנפשו עד אשר לא תוכל לשאת ולסבול טינוף חולאת צואת הבליהם הבל שיש בו חטא כי בת מלך היא ותעש בריחים לעלות אל בית אביה, אז אמרה אלכה ואשובה אל מקומי הראשון כי טוב לי אז מעתה, וכי יפקוד עליה אביה לאמר מדוע עזבת את האיש הישראלי ביום מנוחתו וביום שמחת לבו אף היא תשיב אמריה לו, קלני מראשי קלני מזרועי כיעסוני בהבליהם ויחללו את שבת קדשך ברוב שיחות בטילות תחת אשר היה להם ללוותיני בקדושת השבת בתורה ובסעודה של מצוה מהתענג ומכל אין נוח לי בתחתונים, זאת מנוחתי עדי עד פה אשב כי איויתיה.

ואם כן איפוא בני התחזק לבך לעשות כדת היום, הטוב היות גזרת ספיר ויהלום יונה תמה הבאה בצל קורתך אשר לא נסתה כף רגלה הצג על הארץ געולה וסורה במעלליך אשר לא טובים, ישתקע הדבר וכן לא יעשה.

דברי הזוהר על עונג הנשמות בשבת

ב. רק אין דבר להענג את הנפש היתירה אפס בלימודי ה' ישרים משמחי לב וגם הנפש לו תמלא, וזהו סוד אומרם כל המענג את השבת כי השבת כל מציאותו קדש והוא סוד עולם הנשמות הנפתח בשבת כמו שאמרו בזוהר תרומה דף קל"ו שנשמות שבגן עדן התחתון עולין לגן העדן העליון והנשמות עליונות יורדים לעטר להם לישראל, וכן נשמות שנתלבנו בששת ימות החול נכנסים בגן עדן תחתון.

ואמר שם זה לשונו, ובמעלי שבתא גלגולאן דנשמתין איהו אילין אזלין ואילין אתיין אילין נחתין ואילין סלקין מאן חמי כמה רתיכין קדישין די משטטי לכאן ולכאן כולהו בחדוה כולהו ברבו באילין נשמתין לאעטרא לעמא קדישא לאעטרא לכמה צדיקייא בגנתא דעדן לתתא עד שעתא דכרוזא קאים וקארי מקודש מקודש כדין נייחא שכיכו דכלא וחייבי גיהנם כולהו משתככי ואית לון נייחא ונשמתין כולהו מתעטרן בדוכתייהו אילין לעילא ואילין לתתא זכאה עמא דחולקא דא להון, וכן אמר עוד שם ובכל מעלי שבתא יתיב בר נש בעולם הנשמות ע"כ.

מעלת מחדש חידושים בשבת

ג. ואחר שיום השבת קדש הוא מפני שנשמות מתוספות בו, יאותה לכל אישי ישראל לעשות עיקר מהנשמה המתוספת לקדשה בקדושתה בכל מיני קדושה, וקדושת המחשבה והדבור למעלה מכולן כי היא סוד הנשמה היתירה המתוספת מלמעלה ממקום הקדש, ולכן העיקר שתהנה הנפש יתירה הוא בעסק התורה וחידושיה כי הנפש שבימות החול היא נהנית מעסק התורה שעוסק בימים ההם והנשמה יתירה אין לה חלק בם באשר לא היתה איתו בכל חלקיה כשבת כמ"ש למעלה בריש פי"ב.

וצריך להקדישה ולהעריצה בעסק התורה בשבת ביותר לתת מנת חלקה וכוסה ולהפרידה מכל ענייני גשמות העולם הזה לבד הנשמה הטהורה, עד אשר מטעם זה אסרו חכמים לשאול צרכי הגוף בשבת בתפלת שמונה עשרה מפני שיום השבת הוא יומא דנשמתין ולא יומא דגופא כמו שאמרו בזוהר ויקהל [366] והעתקנו לשונו לעיל פ"ח, האי יומא יומא דנשמתין ובגין כך משבחי בתשבחתא נשמת כל חי ע"כ.

הקב"ה שואל הנשמה במוצ"ש מחידושיה

ד. ובכן תוסיף תת כחה לה לעלות אל בית אביה בכח חידושי התורה ותגד לאביה את כל הכבוד ההוא, ומוסיף חילא וגבורתא בפמליא של מעלה כמו שאמרו בזוהר פרשת שלח לך דף קע"ג, תא חזי כד עייל שבתא נשמתין נחתין ושריין על עמא קדישא ונשמתין דצדיקייא סלקי לעילא כד נפיק שבתא נשמתין סלקין אינון דשארו עלייהו דישראל סלקי וקיימין בדיוקנא קמי מלכא קדישא וקודשא בריך הוא שאיל לכולהו מאי חדושא דאורייתא דאמרת נשמתא דא דפלוני וכלהו מוקמי ההיא מלה בתרי מתיבתי אינון לתתא וקודשא בריך הוא לעילא חתים להההיא מילה.

תא חזי כד מלה אתחדש באורייתא ונשמתא דנחתא בשבתא אתעסקת באינון מילין חדתין וסלקי לעילא כל פמלייא דלעילא צייתין ההוא מלה וחיות הקדש מתרבן בגדפין ומתלבשין בגדפין וכד שאיל לון קודשא בריך הוא ולא תבין ושתקין כדין חיות הקדש מה כתיב בעמדם תרפינה כנפיהן כמה דאת אמר עמדו לא ענו עוד וכפתחו עמדו כל העם ע"כ.

עיקר עונג שבת לענג הנפש בדברי תורה

ה. הנה משם מתבאר גאון עוזם של חידושי תורה בשבת לתת עוז אל הנפש היפה באישו"ר כולל ואישו"ר מוסיף בפמלייא של מעלה, וזהו באמת אומרם כל המענג את השבת כי לא על עונג הגופני אמרו אפס לענג את הוד הדר קדושת השבת בעצם, וכן אמרו בתנא דבי אליהו [367] זכור את יום השבת לקדשו במה אתה מקדשו במקרא במשנה במאכל ומשתה ובכסות נקיה וכו'.

ו. וכן אמרו במדרש ילקוט סימן תתפ"ח, זכור את יום השבת לקדשו כיצד אדם עושה מלאכה כל ששה ונח בשביעי ומתרצה עם בניו ועם בני ביתו ואף על פי שאתם עושים מלאכה כל ששה יום שביעי שבת לה' עשו אותו כולו תורה, מכאן אמרו ישכים אדם ביום השבת וילך לבית הכנסת ולבית המדרש ויקרא בתורה וישנה בנביאים ואחר כך ילך לביתו ויאכל וישתה לקיים מה שנאמר לך אכול בשמחה לחמך ע"כ.

ז. וזה ליתר העם להגות איש איש לפי השגתו לקרוא בתורה ולשנות בנביאים לתת חלק לנשמתם בראשונה וגם לאחרונה בסעודה של מצוה, אכן חכמי המדע הבאים בסוד ה' ליראיו יאותה להם לעשות עיקר קביעותם בתורתו של רשב"י עליו השלום בזוהר כמו שהיו נוהגים חסידים הראשונים ז"ל כי בו נגלו כל תעלומות חכמה אשר נגלו ואשר עתידים להגלות לקץ הימין, ואם ביתר הימים עצמה מאד במהלליה קריאה נאמנה זו

עוד תתעצם ותתגדל יתר מאד הוד הדרה בעצם יום השבת נאדר בקדש סוד האצילות שבו נאחזים מארי קבלה כמו שאמרו בתקונים ומארי קבלה באצילות.

ח. וכתב הרב ז"ל כי על כן בחול אנו אומרים מזמור ה'ריעו ל'ה כ'ל ה'ארץ ראשי תיבות הלכה, ובשבת אין אומרים מזמור זה רק מזמור ה'שתחוו ל'ה' ב'הדרת ק'דש ראשי תיבות קבלה, הורנו לדעת כי הלכה תתושבח בחול וקבלה תתושבח בשבת כי קדש היא קדש גמור אשר אין תמן קליפין כלל בסוד האצילות כאמור.

ט. והיה אומר מורי ז"ל שסגולת לימודי ה' בשפר הזוהר תועלת עצום בשבת אף אם לא ידע שכול לחדש בו דבר, ולא אמרו בזוהר פרשת שלח לך לענין חידושי התורה דכד שאיל לון ולא תבין דתרפינה כנפיהם אפס במי שעוסק ביתר פשטי התורה שצריך לבקש את דבר ה' ולחדש בה דבר לתועלת הנשמה החדשה אשר בקרבו, אבל ללומדים בסוד ה' בזוהר ובתקונים אשר הוא מהולל בתושבחות ממולח טהור קדש בסוד האצילות, קריאתו זו היא הללו להקדיש ולהעריץ הנשמה הטהורה ולתת חיל ועזוז רב בפמלייא של מעלה מה שלא יעשה באלף אלפי דרושים בריבבות פשטים.

וכל שכן אם השג ישיג להשקיף ולחזות בנועם ה' במכתבי הקדש הרב ז"ל להשכיל בהם במאמרי הזוהר אשר אין לך מדה טובה הימנה, וכן הוא מנהגי לאסוף אלי כל חרד המשכילים בחכמה מידי שבת בשבתו אחר חצות ולהגות במכתבי הקדש דבר בעתו וכל יקר ראתה עינינו שבח לאל יתברך.

הקדמת סדר הלימוד המיוסד ליום השבת

י. ואולם עתה אחרי צאתנו מבית הכנסת בימות החמה היינו הוגים שיעור שעה אחת אחר התפלה בבית המדרש בסדר המסודר מאיתי בתורה ובנביאים ובכתובים, ובזוהר אותם המאמרים אשר בענין הנשמה הוצק יסודם מטעם מה שאמרו בזוהר האי יומא יומא דנשמתין ובגין כך משבחי בתשבחתא דנשמתא וכו'.

והוא סגולה נפלאה להאיר את הנפש רוח נשמה מהפגמים שבה, וביותר הוא תקון נפלא לאשר טרף נפשו באפו להשיבה אליו יחד עם תוספת הנפש של שבת, ואשר הוא מכת ענוי הארץ ורוחו לא חובלה באף ובחימה יועיל לו לקניית הנשמה העליונה עוד כל ימי החול להועיל לו להיות עזר כנגדו ליראה את השם הנכבד והנורא, ובמשפט התקון הזה לא יצטרך ליתר החידושים דכלא ביה ומיניה לא תזוע כמו שביארנו,

ובקריאתו יכוין בשם מְצַפֶּץ נקוד לבונה.

יא. ולא יחוש לפתוח בשבת הספרים שכותבים בראשי הדפים תיבות כמו שכתב הר"ש הלוי סימן כ"ו.

וזה תוארו, ויחלקם לארבעה חלקים חלק אחד מידי שבת בשבתו בשבתות החודש.

סדר לימוד לשבוע ראשון

יב. תורה , פרשת בראשית פ"ב פ"א ויכולו השמים וכו' עד פסוק ז' ויהי האדם לנפש חיה.

נביאים, ישעיה סימן נ"ח פ"ז הלא פרוס לרעב וכו' עד סוף הסימן כי פי ה' דבר, ובסימן ס"א פ"י שוש אשיש בה' תגל נפשי וכו' עד סימן ס"ב פ"ז תהלה בארץ, ובסימן ס"א פ"א רו"ח אדני אלהים עלי וכו' עד פ"ג מטע ה' להתפאר וכו', וביחזקאל סימן א' עד סוף הסימן ואשמע קול מדבר, ובישעיה סימן מ"ב פ"א הן עבדי אתמך בו עד פי"ג על אויביו יתגבר.

כתובים, תהלים סימן כ"ג נפשי ישובב, וסי' ל"ה ונפשי תגיל בה' וכו', וסי' מ"ב צמאה נפשי, וסימן נ"א רו"ח נכון חדש בקרבי, וסימן ק"ן כל הנשמ"ה תהלל יה.

ובזוהר פרשת תצוה דף קפ"ב ע"א ר' יהודה פתח חדלו לכם מן האדם וכו' עד עמוד ב' כאשר צויתיך, בראשית דף י"ג ע"א פקודא שביעאה עד עמוד ב' כדקא חזי לה, ובדף ל"ח ע"א היכלא קדמאה עד עמוד ב' לאתעטרא תמן, שם דף מ"ח ע"א תא חזי כד אתקדש יומא וכו' עד עמוד ב' ומן העבודה הקשה, ובפרשת נח דף ס' ע"א רבי יהודה פתח טוב איש חונן וכו' עד עמוד ב' בנשמתהון דצדיקייא, ובפרשת לך לך כל סתרי תורה שבה, פרשת חיי שרה דף קכ"ד ע"ב ואברהם זקן כל דרוש הנשמה עד דף ק"ל ע"א כי מלאה הארץ דעה את ה'.

פרשת וישב דף קפ"א ע"ב ויאמר אברהם אל עבדו וכו' עד דף קפ"ב ע"א ישמח ה' במעשיו, פרשת מקץ דף קצ"ז ע"א וירא יעקב וכו' עד שם באותו עמוד ויהיב ליה סיועא בבר נש, פרשת ויגש דף ר"ה ע"ב ר' יצחק ור"י הוו יתבי וכו' עד דף ר"ו ע"א וכלא חד, ובדף ר"ט ע"א ת"ח בשעתא דטוב אתער וכו' עד עמוד ב' בריתי שלום, פרשת ויחי דף רכ"ד ע"א רבי יהודה פתח החרשים שמעו וכו' עד דף רכ"ה ע"ב ושכינתא על כלא, שם דף רל"ה ע"א ר"א פתח ויאמר אלי הנבא וכו' עד שם באותו עמוד ואתחבר כחד.

סדר לימוד לשבוע שני

יג. החלק השני, תורה פרשת משפטים פכ"א פ"ז וכי ימכור איש את בתו לאמה לא תצא כצאת העבדים וכו' עד פ"י שארה כסותה ועונתה לא יגרע.

נביאים, ישעיה סימן נ"ד פי"ז כל כלי יוצר עליך וכו' עד סימן נ"ה פ"ה כי פארך, ובסימן ל"ח פ"ט מכתב לחזקיהו וכו' עד פ"כ כל ימי חיינו על בית ה', ובסימן נ"ט פי"ז וילבש צדקה כשריון עד פכ"א רוחי אשר עליך וכו' מעתה ועד עולם, ובסי' נ"ז פט"ו כי כה אמר רם ונשא וכו' עד פי"ט אמר ה' ורפאתיו.

כתובים, תהלים סימן פ"ד נכספה וגם כלתה נפש"י, וסי' ק"ג ברכי נפשי וסי' ק"ד ברכי נפשי, ואחריהם השנים הנזכרים סי' נ"א וק"ן.

ובזוהר המאמר דפרשת תצוה דף קפ"ב הנזכר לעיל, ואחר כך בפרשת משפטים דף צ"ד ע"א עד דף צ"ח ע"ב דקא אריחו מגו לבושהון אילין, פרשת תרומה דף קכ"ז ע"א ר"ש ור"א ור' אבא וכו' עד דף קכ"ח ע"א בצלא אחרא וכו', ובדף קל"ו ריש ע"א ובהאי ליליא שמושא דחכימין עד דף קל"ח ע"ב אשרי העם שככה לו, שם דף ק"מ ע"ב בעובדא דמשכנא כגוונא דלעילא עד ריש קמ"ג ע"א לעלמא דאתי.

סדר לימוד לשבוע שלישי

יד. החלק השלישי, תורה פרשת בהעלותך פי"א פכ"ה וירד ה' בענן וכו' ויאצל מן הרוח וכו' עד פכ"ט כי יתן ה' את רוחו עליהם.

נביאים, ירמיה סימן ל"א פ"א כה אמר ה' מצא חן וכו' עד פכ"ד וכ"ל נפ"ש דאבה מלאתי, ובישעיה סימן ס"ג פי"א ויזכור ימי עולם עד פט"ז גואלינו מעולם שמך, ובסימן ל' פכ"ו והיה אור הלבנה וכו' עד סוף הפרק נשמת ה' כנחל גפרית בוערה בה.

כתובים, תהלים סי' קט"ז שובי נפ"שי למנוחייכי, וסימן ק"ל קויתי ה' קיותה נפש"י, וסימן קל"ט ה' חקרתני ותדע וכו', וסי' נ"א וק"ן.

ובזוהר המאמר דפרשת תצוה הנ"ל, ואחר כך בפרשת תרומה דף קס"א ע"א אתה הראת לדעת וכו' עד ריש קס"ב ע"א וכלא איהו חד, ובפרשת ויקהל דף ר"ט ע"א ויעשו כל חכם לב כו' כתיב השמים עד ריש דף ריי"ד ע"א בעלמא דין ובעלמא דאתי, פרשת פקודי דף רכ"ט ע"ב ת"ח נשמתא לא סלקא עד שם באותו עמוד בההוא עלמא, ודף רמ"ז ע"א הכא קיימין כל אינון לבושין דנשמתהון כו' עד סוף ע"ב לאתכללא דא בדא.

סדר לימוד לשבוע רביעי

טו. החלק הרביעי, תורה פרשת חיי שרה פכ"ד פ"א ואברהם זקן בא בימים וכו' עד פ"י וישבע לו על הדבר הזה, ובפרשת בחקתי וכו' עד פכ"ו פי"א ולא תגעל נפשי אתכם.

נביאים, ישעיה סימן כ"ו פ"ז אורח לצדיק מישרים וכו' עד פי"ט וארץ רפאים תפיל, וביחזקאל סימן ל"ו פכ"ה וזרקתי עליכם מים טהורים וכו' עד פ"ל חרפת רעב בגוים, סימן ל"ז פ"א היתה עלי יד ה' עד פי"ד דברתי ועשיתי וכו'.

כתובים, תהלים סי' פ"ו שמרה נפשי, והאלפ"א בית"א כולה, [368] ובסימן קמ"ו הללי נפשי את ה', וסימן נ"א וק"ן.

ובזוהר המאמר דפרשת תצוה הנ"ל, ואחר כך בפרשת ויקרא דף י"ג ע"א נפש כי תחטא וכו' עד סוף ע"ב כאילו נטר אורייתא כלא, שם דף כ"ד ע"ב נפ"ש כי תמעול וכו' עד דף כ"ה ע"ב דקאים לגבי ההוא אשא, ובפרשת תזריע דף מ"ב ע"ב רבי חזקיה פתח מה רבו מעשיך עד דף מ"ד ע"א בתוקפא יתיר, שם דף מ"ו ע"ב תו פתח בריה אחרא וכו' עד דף מ"ז ע"א נכון היום, ובפרשת אחרי מות דף ס"ז ע"א ר"ח פתח נפשי אויתיך וכו' עד דף ס"ח ע"ב והארץ החדשה, ובפרשת שלח לך דף קע"ג ע"א כל מעלי שבתא וכו' עד דף קע"ד ע"א יומא דשבתא משאר יומין, ובפרשת בלק דף קצ"ו ע"ב ר"א אמר ודאי וכו' עד שם באותו עמוד לאולפא למזבחותיך, תם וישר.

ואחר סדר הלימוד יאמר סדר ברכי נפשי להרמב"ן (א"ה, כתוב בחלק השני בנעילת יוה"כ) מידי שבת בשבתו.

תפלה לאחר סדר הלימוד הנזכר

טז. ואחר כך יכונו יחדיו לעתור ולרצות תפלה זו לחפצי שמים וכה תוארה.

יהי רצון מלפניך ה' אלהינו ואלהי אבותינו אל אלהי הרוחות לכל בשר, שבזכות קריאת ולימוד הזה אשר קרינו ולמדנו לפניך שתהא שעה זו שעת רחמים נעתיר לך ותעתר לנו ותשביע בצחצחות נפשינו ורוח נכון חדש בקרבנו ונשמת שדי תביננו, נסה עלינו אור פניך ה' לאור באור אצילותך נפשינו רוחינו נשמתינו, כי עמך מק"ור חיי"ם באורך נראה אור להיות מעבדי ה' וצדקתם.

יהי ה' אלהינו עמנו כאשר היה עם אבותינו אל יעזבנו ואל יטשנו להטות לבבינו אליו ללכת בכל דרכיו לשמור מצותיו חקיו ומשפטיו אשר ציוה את אבותינו ולא נטה ימין ושמאל מעבוד עבודתך כל ימי חיינו בבית ה', ולא יכרת נפשינו ממקום מחצבתה כהכרת נפש הרשעים אשר בקשו המנוחות ונפלו באנחות, בסודם אל תבא נפשינו ובקהלם אל תחד כבודינו, ובקהל אנשים אשר בה תתהלל נפש"ם ואין ברוחם רמיה אפס רוח דעת ויראת ה' וכל הנש"מה אשר תהלל יה בסודם תבא נפשינו ובקהלם תחד כבודינו ושית מנת חלקנו עם בחירי אלהים שאשרו אלהים ואושרו במשכנות מבטחים.

ובכן יהי נא חסדך ה' עלינו לאסוף את חרפתינו ואתה בטובך תשוב תחיינו ותשובב נפשינו אשר נטרפה באפינו ונפשינו בשבי הלכה ואזי עבר על נפשינו המים הזדונים, עתה הנה שבנו אליך ומתחננים מול הדרת כבודך יגדל נא כח ה', שובה ה' חלצה נפשינו, השבע נפש שוקקה ונפש רעבה מלא טוב, אל תתן לחית נפש תורך חית ענייך אל תשכח

לנצח, ובעוז סגולת לימוד תורתך תשיב נפשנו למנוחתה כאשר בתחלה ובתוספת מרובה על העיקר מקור הנשמות אשר ביום השבת יפתח וממנה תאציל להאיר מזיו הדרה וכבודה עלינו עוד כל ששת ימי המעשה.

ויהי נא חסדך על הנשמות שנתלבנו ונטהרו בששת ימי המעשה לתת מעצר לרוחם לעלות בעדן גן אלהים, וחסידיך ירננו להוסיף להשתעשע במנוחה נכונה מעלה מעלה אל מקום גן עדן העליון, וברא ה' על כל מכון הר ציון ועל מקראיה ענן יומם ועשן ונגה אש להבה לילה כי על כל כבוד חופה, ירויון מדשן ביתך ונחל עדניך תשקם, וירדו נשמות העליונות מגן עדן העליון לעטר בני רחומיך אוהבי שמך בהוד הדרת השבת נאדר בקדש.

והיה נא בעזרתינו להקדישו ולהעריצו בקדושתו בין במחשבה בין בדבור בין במעשה לבלתי נפקד רע לצאת מן הקדש פנימה לאתר דאלהים אחרים, ונשמרה לפה מחסום לבל יתער חול ביומא קדישא ואפרשותא דזווגא עלאה אפס מנוחה שלימה שאתה הוא רוצה בה, יכירו בניך וידעו כי מאתך היא מנוחתם ועל מנוחתם יקדישו את שמך, ומהוד קדושת השבת שורש הקדושות תשפיע עלינו עוד כל ימי המעשה להתנהל בהם בקדושת מחשבה ודבור ומעשה ותנחילנו שבת קדשך באהבה וברצון, גם אויבים תשלים איתנו לבל נכשל בעמל וכעס להבעיר בעירה של גיהנם, ואל תהיה דאגה וצרה ויגון ביום מנוחתנו, ותזכנו אותנו ואת כל עמך בית ישראל לנוח במנוחה שאין לה קץ ותכלית לעולם הבא, עולם שכולו טוב, עולם שכולו ארוך, עולם שכולו שבת מנוחה לחיי העולמים, עשה למען שמך כו', יהיו לרצון וכו', ויאמרו קדיש.

הנה הא זו הדרך ישכון אור הבת היקרה לטהר אותה מהמספחת אשר עליה מיתר הימים ולהדרה ולסלסלה ולרומם הנשמה היתירה של שבת באורים גדולים, ויאחז צדיק דרכינו להגות בסדר הזה מידי שבת בשבתו לפני סעודתו או ביתר העתים שביום.

לומר שבת שלום ומבורך בכניסתו לביתו, ולישב בסעודה בכובד ראש

יז. ושוב אחר סדר זה לא יפנה אנה ואנה אפס יבא אל ביתו ברוב ששונים ויאמר קול ברמה שבת שלום ומבורך, וישב על שלחנו מעוטף לבנים כמלאך האלהי"ם לכבוד הדר השלחן אשר לפני ה', וחלילה לישב שמה בקלות ראש חס ושלום גם מבלי לבוש וכסות העליון כאשר נהגו רבים מאשר לא נגע אלהים בלבבם כל הימים וביותר בימות החמה כי אחזתם החמה ויסירו הבגדים מעליהם וישבו לפני השלחן אשר לפני ה' גם מבלי לבוש וכסות ואין פחד אלהים נגד עינם.

לסמוך סעודת שחרית למוסף וסודו

יח. וכן לא יעשה האיש הישראלי אפס כאשר יבא מבית הכנסת ככה יעמוד על שולחנו לעשות סעודתו ולקדש קדושו כאשר עשה בצאתו מבית הכנסת ליל שבת, וגם יהא זהיר לבלתי תת ריוח בין הדבקים בין תפלת מוסף לסעודת שבת כמו בלילה בלי הפסק והעלם בנתים כמו שביארנו כמה פעמים כי הפסקות משמשות למנוע שפעת גשם נדבות, וכל שכן בסעודת שחרית של שבת כי כל כמה שיהא סמוכה יותר לתפלת המוסף תתעלה יותר ויהא לו מושך קרן האורה מהמאור הגדול אשר למעלה ממנו כנודע לבאים בסוד ה'.

כי בקדושת כתר עלו זו"ן עד הכתר דאו"א ונזונים מע"ק, ועל כן סעודה זו היא דע"ק והעמדת קרן האורה נקנית במשיכה וסמיכה לעשות הסעודה תכף ומיד אחר תפלת מוסף ולא לפנות אחר הבל הבלים ברוב דברים לחלל גאון עוזה של שבת חס ושלום.

לכתחילה יקדש במקום סעודת הפת

יט. וגם אשר עשו רבים וכשלו ונפלו לקדש אחר התפלה ולאכול מיני מתיקה אשר לא עשו ולא כלום כי אין קידוש אלא במקום סעודה, ואם קידש ולא סעד אף ידי קידוש לא יצא וצריך לאכול במקום קידוש לאלתר, וכתבו הגאונים ז"ל שאם אינו בא לסעוד ורוצה לקדש אינו יוצא באכילת פירות ובעינן שיאכל כזית פת או פת הבאה בכסנין או שישתה כוס יין אחר שחייב עליו ברכה ששתה רביעית שחייב ברכה אחרונה, ואם חיסר אחת מכל אלה לא עשה ולא כלום.

ולא נאמרו כל השיעורים הללו אלא ליתר העם, אכן יראי ה' וחושבי שמו הבאים בסוד ה' לא נאה ולא יאי להם לעשות כאלה לקדש קידושם דרך עראי כי אם לפני השלחן אשר לפני ה' ולכונן לבבם לכל פרטי כוונתו הנשגבה ככל אשר נבאר לפנינו, ואם יאמר קידוש דרך עראי בשחרית שוב אינם מקדשים על עיקר הסעודה וכן לא יעשה לעשות את העיקר טפל ואת הטפל עיקר.

אך ורק לאשר לא יוכל לסעוד סעודתו מיד בשחרית מצוה עליו בבואו לקדש בשחרית לערוך שלחן לפניו ולקדש ולומר סדר המסודר אצל הסעודה ולא יקדש דרך עראי, ושם יברך על ההדס כמו בסעודה ממש ושוב יאחר סעודתו כאשר יחפוץ ואז באותה הסעודה אין צריך לקדש עוד, רק אם בני ביתו אינם יודעים לקדש יכול לחזור ולקדש בבית להוציא בני ביתו.

יזהר שלא ימתין בסעודתו לאחר שש שעות

כ. וזו היא דרך ישרה שיבור לו האדם שאי אפשר לו לעשות סעודתו מיד אחר התפלה, ולא ימתין לקדש עד עת הסעודה דאסור להתענות בשבת עד שש שעות ואפילו לומד ומתפלל אסור כמו שכתב המרדכי פ"ק דשבת, ושעות אלו לאו משעה שקם ממטתו

חשבינן רק מעלות השחר שעות זמניות כדמשמע בראשון דפסחים דף י"ב ע"ב דמייתי הא דשעה רביעית מאכל כל אדם שישית מאכל תלמידי חכמים לענין חמץ בפסח, והתם שעות זמניות חשבינן כמו שכתבו הפוסקים והמשהה עד חצות כאילו התענה היום כולו, ושומר נפשו יהא זהיר מאד בזה לבל יחלל קדושת ענג שבת ולהקדים לעשות סעודתו כל האפשר כדי לתת מקום לסעודה שלישית שיוכל לקיים אותה כראוי.

שלא יתענה בשבת אפי' המצטער באכילתו

כא. ואם מתענה בכל יום ואכילה בשבת צער הוא לו מפני שינוי וסת, לא מפני כך יסמוך על הרב יהודה החסיד להתענות בשבת שמצוה על האדם להרבות באכילה ושתיה בשבת, וגם שיהיה לו שינוי וסת אחר כך, ולא מפני כך יתבטל מעונג שבת כמו שביארנו בסעודת הלילה כי כן הוא למעלה כי המלך הקדוש משנה מעשיו מפני הכלה כשנכנסה לחופה ולכן אסור להתענות ביום השבת לפי שגורם תענית למעלה, וגם שאמרו בזוהר ויקהל והעתקנוהו שם למעלה כי אותו תוספת רוח הנמצא באדם בשבת ההנאה שלו אינה רק באכילה ושתיה.

ומה טוב לאדם אף על פי שיהיה לו שינוי וסת שלא ימנע מלאכול ולא יאבד תוספת שבת ממנו וימצא לו עונש גדול כי הוא פוגם רוח עליון כמו שאמרו בזוהר הנזכר לעיל, ועיין בפרשת פקודי דף רנ"ה עוד מעונש הדבר ואין צורך להאריך עוד בזה, וראינו רבים מגדולי ישראל האיתנים אשר כל ימיהם בסיגופים ותעניות ולא ערבו אל לבם לסמוך בהוראה זו של הרב יהודה החסיד ז"ל.

לחזר אחר עניים להיות מאוכלי שולחנו בשבת

כב. ואיש התמים ימלא ביתו מלא צדק ויהדר לפני סעודתו בשבת אחר עניי תורה להיות מאוכלי שלחנו, כי אף שאמרו בזוהר ואי איהו בשבתא חדי ולא יהיב חידו לאחרא לא יהבין ליה עונשא כשאר זמנין וחגין דפרש חגיכם קאמר ולא פרש שבתיכם, היינו לענין העונש שלא יתענש אכן מצוה מוטלת עליו לשמח לב האומללים איתו כי אין טוב לאדם שיאכל וישתה ואחיו בני ישראל העניים והאביונים מוטלים ברעב ובחוסר כל, אלא יתענג עצמו ואחרים עמו אם מעט ואם הרבה.

כג. וכל שכן כשיעשה סעודה ביום חתונתו וביום שמחת לבו והוא בשבת, ששב אז דין השבת להיות שוה לדין החגים והמועדים וצריך להיות מגמת פניו הכל על העניים והאביונים להאכילן בפנים שמחות ולדבר על לבם דברי פיוסים ותנחומים, וזה ילונו בכל עמלו שכל מה שמשמח לב האומללים ההם הוא משמח את המקום ברוך הוא דאינון מאנין תבירין דיליה.

תוכחה למרחיקים עניים משולחנם

כד. וזהו עיקר הכל לשמח למי שאינו שמח ולהשביע למי שאינו שבע, לא כאשר נהגו רבת מבני עמינו לשום עיקר סעודות של שמחה בשבתות ובחגים ובמועדים וביותר ביום חתונתם ויום שמחת לבם לקרוא קרואיהם לעשירי עם ומתרחקים מן עניי עמו יתברך כמתרחק משור מועד ביומי ניסן וידברו ברע עושק לאמר לך לך פן תדבקנו עין הרעה, וחס ליה לזרעא דאברהם לעשות כאלה דמאן דנזיף במסכנא כמאן דנזיף בשכינתא.

ואיש התמים בראש שמחתו ישית עיקר מגמתו על העניים ועל האביונים לקבוע סעודה מיוחדת להם בראש הקרואים ויהיה שש ושמח אתם ובכן לא תדבקהו שום קטרוג ומאורע רע בשמחתו, ובמקום אחר הארכנו עוד בפרט זה והעתקנו כמה מאמרי הזוהר המדברים בענין זה וכמה מעשיות המחרידים הלבבות.

סוד סעודת שחרית של שבת

כה. יהא שולחנו ערוך יפה ומפה פרוסה כמו בסעודת הלילה, ויכוין שהי"ב לחמים שעליו הם עליונים משל לילה כי הם בסוד י"ג חיוורתי דרישא דא"א כמ"ש הרב ז"ל, ויעמוד מעומד על השולחן ויהגה בסוד הסעודה הזאת בזוהר פרשת יתרו דף פ"ח ע"ב בסעודתא תניינא כתיב אז תתענג ע"ל ה' וכו' עד מאתן וחמשין עלמין, ושוב יבטא בשפתים אתקינו סעודתא וכו' דא היא סעודתא דעתיקא קדישא וכו' כנזכר לעיל בפ"ז כי מפני שעלה זו"ן עד הכתר דאו"א במוסף ונזונים מע"ק על כן לעומתן סעודתא דא דעתיקא קדישא להמשיך מהארתו אל תוספת הנשמה היתירה.

סדר הקפת השולחן ותפלה ע"ד הסוד

כו. ושוב יקיף את השולחן דרך ימין בשתיקה, ואחר כך יטול שתי אגודות של הדס כמו בלילה ויברך עליהן ויריח בהן, ועודינו מריח בהם יקיף בהן את השלחן, וכאן יקדים זכור לשמור ויאמר זכור ושמור בדבור אחד נאמרו.

כז. ואשר הריחו בסוד ה' יבטא בשפתים לפני הקיף את השלחן, ליחדא שמא דקודשא בריך הוא ושכינתיה הנה אנכי בא להקיף השלחן אשר לפני ה' להמשיך אור מקיף דנ"הי דאבא בז"א ובהקיפי עוד הפעם יומשך אליו אור מקיף חג"ת דאבא, ויהי נועם ה' אלהינו וכו', ויכון במחשבתו כי כן יומשך אור המקיף דאימא לשולחן אשר לפני ה' אלא שמפני שעיקר העליות ביום הם למלך הקדוש על כן אין לדקדק בעליות הנוקבא שהיא טפילה אליו, ובקחתו השתי אגודות של הדס בידו יאמר כוונת הריח ככתוב בפרק ז'.

פיוט אסדר לסעודתא להאריז"ל וסודו

כח. ושוב יצלח דברו בנועם קולות בזמר הרב, לחן מתי יבושר עם וזה תוארו.

א סדר לסעודתא. בצפרא דשבתא. ואזמין בה השתא. עתיקא קדישא **הוא** הדבר אשר דברנו שסעודה זאת נאדרת בקדש בסוד אז תתענג על ה' וצריך הזמנה, ואמר שאנו צריכים לסדר רזין בסעודה זו וז"ש אסדר לסעודתא ולא אמר אסדר סעודתא, ואמר בצפרא דשבתא לרמוז שכל בוקר דחול הוא בוקר דאברהם כמו שאמרו בזוהר פרשת לך לך והבוקר דשבת לא יצטרך להקרא בוקר דאברהם רק בוקר דשבת להיות שכל העולמות הם כלולים בעולם הבריאה והם עתה ברגל האצילות והבוקר הזה תאיר ותהנה לכל בשוה בסוד חסדים, ועל כן אמר צפרא דשבתא שהוא כולל לכל שאין הגבורות צריכים מיתוק אלא הן נמתקים מאיליהן מן העליה שעלו, ואחר כך אמר שבעוז סגולת סדר זה יהיה קרוי אלינו ע"ק שכל התוספת של שבת הוא ממנו.

נ הוריה ישרי בה. בקדושא רבא. ובחמרא טבא. דביה תחדי נפשא

כט. הביאור שאנו מעתירים שישפיע מאורו לסעודה, נהוריה ישרי בה פירוש מאותו אור הגנוז אשר בתוכו מא"ק שממנו קדושא רבא כנודע שסוד הקידוש הוא נאדר בסוד החכמה ועתיקא הוא חכמה וא"א הוא בינה דהיינו גולגלתא כתר עתיקא חכמה א"א בינה, ועתה עתיקא הוא א"א שהוא כולל חכמה ונקרא עתיקא על שמה ושם עתיקא מקבל קדושא רבא מא"ק סוד הכתר אחר התקון, וכלפי זה אנו מעתירים עתירתנו לאמר נהוריה ישרי בה בקדושא רבא שינהיר לה בהארה הזאת של קדושא רבא.

ואמר ובחמרא טבא וכו' ששם מקום היין המשומר בענביו ואין שם פחד הדורדייא כנז"ל בפיוט הלילה על כן אנו זוכרים אותו על היין, וז"ש ובחמרא טבא דביה תחדי נפשא שזה היין הוא צלול מן השמרים שהם הדינין שאינן נראין כלל והיין הזה הם הז' יודין שבשמות ע"ב וקס"א אשר המה יעלו זכור והם עולין כמספר יין, וזהו סוד זוכ"רהו על הי"ן כי על כן צריך המקדש לכוין באלו הב' שמות.

י שדר לן שופריה. ונחזי ביקריה. ויחזי לן סתריה. דמתאמר בלחישא

ל. הביאור ידבר עתה מול הדרת ע"ק שישלח אלינו יופי הגבורות הנמתקים והגבורות הממותקים הנקראים שופרא כמו משופרי שופרי ההוא האור דא"ק שהוא בהיר ומאיר בתוך ע"ק מאותו האור ישלח אלינו להאיר נר"ן שלנו, ואומרו ונחזי ביקריה היינו על ידי י"ג תיקוני דיקנא הנקראים יקירו דיקירותא אשר זו הדרך ישכון אור העתיקא, ובכן בהשיג ההשגה הזאת אז יחזי לן סתרי סודות רזי התורה העמוקים הנאמרים בלחישה.

י גלי לן טעמיה. דבתריסר נהמי. דאינון את בשמיה. כפילא וקלישא

לא. ביאור הבית הזה מבואר רובו ככולו בפיוט הלילה לעיל פרק ז', ואומרו יגלי לן טעמ"י ירצה על הטעמים שהם בסוד העתיקא כמו שביארנו בכמה מקומות.

צ רורא דלעילא. דביה חיי כולא. ויתרבי חילא. ותיסק עד רישא

לב. הביאור ידבר על הב' מרגלות נוצר ונקה שהם יסוד הדעת ששם הם החיים לכל האצילות ולכל העולמות בכלל, ונבקשה מאלהי"נו על זאת שצרור החיים הזה ישפיע מאותן התרין טפין המתהוים מהבטישה של הצרור הזה לדרך הדעת דז"א להאיר אל עבר פני הנוקבא ואז תהיה קומתה שלימה ויתרבי חילא להיות כבת עשר ותעלה להיות ראשה שוה לראש הז"א והיינו שתוכלל לאה ברחל ויהיה ראשה בראש לאה, וז"ש ותיסק עד רישא להיות פנים בפנים ושוה לראש ז"א, ובית זה נמשך למאמר ישדר לן שופריה ועליה קאי מאמר צרורא דלעילא כלומר שישדר גם כן אל הכלה צרורא דלעילא.

ח דו חצדי חקלא. בדבור ובקלא. ומללו מלא. דמתיקא כדובשא

לג. הביאור שצריך האיש הישראלי שיעשה מעשה פה למטה לעורר השרשים למעלה, והבאים בסוד ה' נקראים מחצדי חקלא שכמו שעובדי האדמה צריכים להסיר העשבים הרעים ולקצור הקוצים והברקנים מן השדה כדי שתעלה התבואה יפה, כן התלמידי חכמים הלומדים בחכמה זו הם מזמרים ומחצדים הקליפות לבלתי יהנו מן הקדש פנימה כדי שיצא הפרי סוד האור והשפע של הקדושה מבוסם ומתוקן אלינו, ואמר שלעשות התקון הזה ביום הזה צריך שיוציאו אלה הדברים והסודות מפיו וצריך שיוציאם בקו"ל ויבטא האותיות בשפתים דהיינו הדבו"ר ולכוין בקול לז"א ובדיבור לנוקביה שהם מתחברים יחד בהבל פיו, ולכן צריך שהדבר שיוציא מפיו יהיה בו פשט וסו"ד וז"ש דמתיקא כדובשא ובכן יהיו נמתקים העולמות על ידו.

ק דם רבון עלמין. במילין סתימין. תגלון פתגמין. ותימרון חדושא

לד. הביאור שמ"ש ומללו מלה מתיקא כדובשא צריך לכוין גם כן שהוא מסדר אותם קדם רבון עלמין דהיינו עתיקא קדישא שהוא רבון כל העולמות שתחתיו, וגם פירש שאלו המילות שצריך לומר צריך שיהיו במילין סתימין בחכמה סתימא זו ויתגלה הדברים ולא יהיה פחד מהקליפות, וגם שתאמרו חידושים לחדש דבר מתוך דבר לכבוד הדרה של חידוש הנשמה היתירה הבאה אלינו בחידוש תוספת היסודות עד יסוד של א"ק, גם אנו צריכים לומר חדושים לכבוד אותו החידוש וכבר ביארנו למעלה באורך ענין זה.

ל עטר פתורא. ברזא יקירא. עמיקא וטמירא. ולאו מלתא אוושא

לה. אמר שצריך לעטר השולחן בסוד היקר דהיינו רזא מפני שנמשך אליה מהיקרו דדיקנא דעתיקא הנמוך ממנו התרין עטרין שהם סוד חסדים גבורה כנודע, וז"ש עמי"קא וטמיר"א עמיקא בסוד עתיק יומין וטמירא זה העתיקא באו"א, וסוד העתיקא הזה אינו דבר היוצא לחוץ כמו שיוצא השפע מהמלכות שמתפרסם למטה אל כל העולמות אלא הוא הולך בסוד אל תוך עולם האצילות לכל פרצוף לפי מדריגתו, וז"ש ולאו מלתא אוושא כלומר שאינו דבר מפורסם.

ו אילין מיליא. יהון לרקיעייא. ותמן מאן שרייא. הלא ההוא שמשא

לו. יאמר שאלו הדברים שאנו אומרים בכוונה זו נעשו מהן שמים חדשים כמ"ש הרשב"י בפרשת בראשית דף ה' ע"א כי כשאדם עוסק בדברי חכמה ואומר חידוש אותו החידוש נעשה ממנו שמים חדשים ומהפשט ארץ חדשה כמו שמביא ראיה שם מפסוק כאשר השמים החדשים אשר אני עושה, אשר עשיתי לא נאמר אלא אשר אני עושה שנעשים בהבל פיהם של המתעסקים בזאת החכמה וז"ש יהון לרקיעייא היינו שמים החדשים, ואמר ותמן מאן שרייא הלא ההוא שמשא, הן הן הדברים הנאמרים שם בזוהר דף ט' ע"א וכיון דאתעביד רקיעין מנהון מאן שרייא בהון הדר ואמר לשמש שם אהל בהם ההוא שמשא קדישא שוי מדוריה ומשכניה בהו ואתעטר בהו וכו', וכלפי זה אמר כאן אילין מילייא יהון לרקיעייא ותמן מאן שרייא הלא ההוא שמשא.

ר בו יתיר יסגי. לעילא מן דרגיה. ויסב בת זוגיה. דהות פרישא

לז. אנו מעתירים עתה שיתרבה המשך רבות מהקדושה דאבא ויסגי למעלה ממעלתו הרגילה וז"ש לעילא מן דרגיה, ואותו הרבות קודשא יבא על ראש ז"א ובכן יסב בת זוגיה להתייחד עם רחל לעולם אף בימות החול דהות פרישה מיניה עתה ישוב לקחתה והיה המשכן אחד.

כוונת מזמור ה' רועי ותפלה קודם הקידוש ע"ד הסוד

לח. ואחר כך יאמר מזמור לדוד ה' רועי וכו' ויכוין בסוד על מי מנוחות ינהלני לאילין מייא דהנחה דקא נגדין מההוא אתר דנגיד ונפיק מעד"ן ואינון מיין אקרון מי מנוחות כמו שאמרו בזוהר תרומה דף קע"א ע"א, ויכוין בר"ת ה' לאורך ימים לשם יל"י וס"ת אדנ"י, ועתה יוסיף בכוונתו לאורות בעל הסעודה באומרו אר"ך ימים שהם רכ"א אורות מהש"ע דא"א שנשארו בו כי ק"ן אורות יורדים בזו"ן כנודע.

לט. ואחר כך יקבל הכוס מיד שתי ידות זולתו בשתי ידיו ויכוין לשם ב"ן, ואם בא בסוד ה' ישבע לבטא בשפתים פרטי כוונתו הנשגבה באימה וביראה בתואר זה.

ליחדא שמא דקודשא בריך הוא ושכינתיה הנה אנכי בא לקיים מצות עשה לקדש קדושא רבא נאדר בקדש אבא קדישא ומעשה ידינו כוננהו, ובאחוז הכוס בשתי יד"ות יהיו למאורות שלשה שמות יוד ה"ה שבאזן א"ק אחד בימין ואחד בשמאל ואחד באמצע העולים תשעים כמספר תשעה יוד"ין שבשמות ע"ב ס"ג מ"ה ב"ן אשר בהצרף איתם ה' יודין שבשמות קס"א קמ"ג קנ"א המה יעלו לי"ד יודי"ן אשר יד"י תכון עמו ויכון מספר הדרם למספר מילוי שם אל"ף ה"י יו"ד ה"י.

ובמוזגי את הכוס אל יחסר המזג אור אלה הג' שמות י"ה העולים כמספר הט' יוד"ין כמספר מי"ם אשר בהצרף אליהם שלשה שמות אהי"ה וארבע שמות הוי"ה כולם מלאים יאירו ע' אותיות כמפקד הדר היי"ן, והמי"ם ביי"ן יכוננו יחדיו לאור באור מספר אל"ף ה"י יו"ד ה"י, ובהצרף שפר הי"ד יוד"ין שבד' שמות ע"ב ס"ג מ"ה ב"ן ושבג' שמות קס"א קמ"ג קנ"א עם שם ס"ג המה יעלו למספר בא"ר העליון שבחזה דבינה ויומשך לבא"ר התחתון ב"ן וקנ"א.

ובעוז הדר ט' אותיות הברכה יאירו ט' אותיות שם יו"ד ה"ה ו"ו ה"ה באורים גדולים ט' יודין שבמספר ג' שמות י"ה הנשגבים, ויהי נועם ה' אלהינו עלינו ומעשה ידינו כוננה עלינו ומעשה ידינו כוננהו.

מקראי קדש ותפלה קודם קידוש בשחרית

מ. ואולם האיש אשר לא בא בסוד מספר השמות אל ישלח ידו בנוסח כוונה זו, רק לפני אחוז שתי ידיו בכוס יאמר.

אל נערץ בסוד קדושים רב"ה ונורא על כל סביביו. עזי וזמרת י"ה ויהי לי לישועה. כל הנשמה תהלל י"ה הללו י"ה, ליחדא שמא דקודשא בריך הוא ושכינתיה הנה אנכי בא לקיים מצוות עשה לקדש על היין קידושא רבא נאדר בקדש הלולים, ומעשה ידינו כוננה עלינו י"ה המתעלה באור הקדמון שורש כל הענפים במשפט האורים במ"ים וביי"ן וישוב עוד אל הבא"ר לשאוב, וממנה תשתלשל בכל העולמות ולנפשינו רוחינו נשמתינו לאור באור החיים עולם שכולו שבת ומנוחה לחי העולמים, ויהי נועם ה' אלהינו עלינו וכו'.

ואחר כך יאמר מעומד ושמ"רו בני ישראל לכלול מדת שמור בזכור, ואחר כן יאמר הפסוק אז תתענג על ה' וכו' סוד ע"ק כמו שאמרו בזוהר, ואחר כך יאמר על כן ברך ה' את י'ום ה'שבת ו'יקדשהו, סברי מרנן ברוך אתה וימזוג הכוס, ואיש המשכיל ישכיל הסדר הזה לא יגרע ולא יוסיף בו.

סדר בציעת הפת ותפלה ע"ד הסוד

מא. ואחר כך יטול ידיו וינגבם מעומד כמו בלילה ויאמר זמר הרב למבצע אריפתא וכו' ויבצע כסדר הלילה, ומנהג הרב ז"ל היה לבצוע על הפת שעשה עירוב, ויבטא בשפתים לאמר לפני אכילת סעודתו ליחדא שמא דקב"ה וכו' כנ"ל בפ"ז.

מב. ואשר הריחו בסוד ה' ותמונת ה' יביט יאמר בתואר זה, ליחדא שמא דקודשא בריך הוא ושכינתיה הנה אנכי בא לאכול סעודה שניה של שבת להמשיך הארה מחכמה ובינה ודעת דאבא מקום פה העליון ולהמשיך מזווג הזעיר טרף בפיו כל בו חכ"ו ממתקים חיך יטעם לאכול וגו"רן נכון כולו מחמדים ולשו"ן לימודים מן המכריעים ויושפע במאכלינו שפעת ז' נחלים תחתיים דז"א וכו' כסדר הלילה.

איסורי שבת השכיחים בסעודות שבת

מג. ושוב יאכל די מכשורו אשר יכשר לו, וכל המאכל שאוכל בשבת אף על פי שיאכל יותר מהצורך אינו הולך לחיצונים כמו בחול אלא כולו נבלע באיברים כמו שביארנו למעלה בפ"ז, וירא שמים ישים עיני השגחתו בפרק ההוא להיות זהיר בסעודתו ולהיות סעודתו נעשית על טהרת הקד"ש בדרך ישר לא יכשל בה שום שגיאה הן בכליו הן במאכליו כמו שביארנו שם כל חלקי האיסור שבם.

וכתב הב"י בסי' של"ו בשם בעל ספר התרומות, שטוב לשמור עצמו בשבת מלאכול בגינות ובמקום עשבים מחובר מפני שבקושי יוכל להזהר שלא יפלו מים עליהם בשעת שתיה או בשעת נטילת ידים ומשקה אותם, שאף על פי שאינו מכוין פסיק רישיה הוא וכל פסיק רישיה במידי דאורייתא אסור וחייב כשהגינה של ישראל, ואפילו תהיה הגינה של גוים דהוי פסיק רישיה דלא ניחא ליה מכל מקום מדרבנן איסור גמור איכא, ועוד יתר האיסורים אשר מעותדים להכשל בם באין מבין ומשתמשים באילן ומריחין בפירות ובשושנים במחובר ואוכלין פירות שנשרו מן האילן ונפלו לארץ.

מד. והאחרון הכביד אשר נהגו בימות הקיץ להתקבץ אנשים ונשים לטייל בגינות ובפרדסים ובאים לכמה איסורים, וכתב הרמב"ם בפ"ו מהלכות יום טוב, חייבין בית דין להעמיד שוטרים ברגלים שיהיו מסבבין ומחפשים בגינות ובפרדסים ועל הנהרות כדי שלא יתקבצו לאכול ולשתות שם אנשים ונשים ויבואו לידי עבירה, וכן יזהירו בדבר זה לכל העם כדי שלא יתערבו אנשים ונשים בבתיהם לשמחה ולא ימשכו ביין שמא יבואו לידי עבירה ע"כ.

איסורי בישול השכיחים בסעודה

מה. גם יש להזהר במה שכתב הטור סי' שי"ח, דדבר שנאפה או נצלה אם בישלו אחר כך במשקה יש בו משום בישול, ומטעם זה אסור לתת פת בכלי שני שהיד סולדת בו ונראו דבריו לרוב גדולי ישראל, ולפיכך האיש הירא יזהיר לבני ביתו בשעת עירוי המרק של חמין שלא יתנו פת בקערה תחילה אלא יערו המרק בתחילה ושוב ימתינו עד שלא תהא היד סולדת בו ואז יתנו הפת שלא להכשל באיסור של שבת.

מו. ויש מן גדולי הפוסקים האוסרים לתת מלח אפילו בכלי שני כל זמן שהיד סולדת בו דכל מלח רך הוא ונוח להתבשל יותר משאר דברים ומתבשל אפילו בכלי שני והמחמיר תבא עליו ברכה אבל תבלין מותר, אך אסור ליתן תבלין בקערה ולערות עליהם מכלי ראשון שמתבשלות על ידי העירוי שבכל מקום עירוי דכלי ראשון חשיבא ככלי ראשון כמו שכתבו הפוסקים ז"ל.

בענין דיכה ולישה באוכלין בשבת

מז. ומותר לדוך פלפלין אפילו הרבה יחד והוא שידוכם בקתא של סכין או בקערה אבל לחתכם בסכין אסור, וכן אסור ליתן הפלפלין לתוך בגד לכתוש בסכין עליו דמוליד ריחא, והמלח גם היא אין כותתין אותה במדוך של עץ אבל מרסק הוא ביד של סכין ובעץ הפרור ואינו חושש.

מח. וכתב הריב"ש דאסור לגרור הגבינה בשבת במורג חרוץ בעל פיפיות אבל מותר לחתכו בסכין דק דק כמו שמותר לחתוך בשר מבושל או צלי דק דק כמו שכתבו התוס' ז"ל, וירא שמים יזהר שלא יתן לתוך פיו דבר שאינו חפץ לאוכלו דאסור ללועסו משום טחינה גם כן, והכי משמע מדברי רש"י בשבת דף קל"ג ע"ש.

מט. וגם משום לש צריך להזהר בשומים שדכו מערב שבת כשנותן בהם חומץ שלא יטרוף אלא מערב, והמרדכי אסר דלא יערב בכף אלא ביד, והטור בשם בעל התרומות כתב דהא דשרי לערב החומץ בשומים הכתושים דווקא כשנתנו מבעוד יום אבל בשבת אסור לתתו בהם משום לש, וירא שמים יהא זהיר לעשותו על ידי שינוי שיתן השומים תחלה ואחר כך החומץ ומערבו באצבעו כמו דין השתיתא, ומקום שדרכו לעשות כך בחול יתן בשבת החומץ תחלה ואחר כך השומים כמ"ש הר"ם ז"ל.

נ. (**אמר** המגיה, כתב בספר שיירי כנה"ג סי' שכ"א ז"ל, אמר המאסף המנהג פשוט בכל ישראל להתיך ביצי דגים לחים הנקראים חאב"ייארי בשבת על ידי שמן ולימוניס ובתשובה חלק אורח חיים ערערתי על היתר זה דנראה דלכולי עלמא אסור, אי להרי"ף והרמב"ם ז"ל אף על גב דבכף נמי שרי לערב ולא יטרוף בכח וכמו שהסכים רבינו

המחבר ז"ל בסימן זה, אינו דוקא אלא עירוב שלא בכח אבל הלישה צריכה להיות מערב שבת, ואי לבעל התרומות והעומדים בשיטתו דאפילו עירוב לא שרי אלא כשנותנין המשקה מבעוד יום אבל בשבת אסור הכא ודאי אסור דבשבת נותנין המשקה ולשין אותו.

ואפילו למה שכתב הרב בעל המפה על סברת בעל התרומות דאם נתן האוכל תחילה ואחר כך החומץ ומערבו באצבעו שרי דהוי שינוי וכן נוהגין להתיר על ידי שינוי ע"כ, וכבר כתב רבינו המחבר ז"ל דאפילו לדידן דאין לנו מנהג קבוע אפילו בחול כל שנתן האוכל הוי שינוי, מכל מקום הרב בעל המפה כתב דבמקום שדרכן בחול ליתן האוכל תחילה יתן בשבת החומץ תחילה ואחר כך האוכל, ואילו אנן נהגינן אף בחול ליתן החאב"ייארי תחלה וגם בשבת נותנין החאב"ייארי תחילה.

ועוד דלא כתב כן בספר המפה אלא לערב באצבעו אבל לא בכף וכל שכן שאין לשין אותו ואנן לשינן ליה בכף, ואם באנו לומר דכיון דבלילתו רכה לכולי עלמא שרי כמו גבי שתיתא וכדכתב תרומת הדשן ז"ל, הרי הוא ז"ל עצמו כתב דאף על פי כן צריך שינוי ובחאב"ייארי ליכא שום שינוי, ועוד יש שעושים בלילה עבה מאד.

נא. סוף דבר לא מצאתי שום היתר בדבר והוא מנהג פשוט בקושטא ואין פוצה פה ומצפצף, ואולי סמכו אמה שכתב הרמב"ם בתשובה דמותר לגמור שחיקת הריפות בעץ פרור בקערה בשבת ואפילו נתינת מים מותר, והחאב"ייארי לא גרע מהריפות דלאו מחוסר דיכה הוא אלא מחוסר שחיקה ושרי, אלא שראיתי לב"ח כתב שהרמב"ם חזר בו מתשובה לחיבורו וצריך שלא יטרוף בכח, ולפי זה בחאב"ייארי צריך שלא יטרוף בכח וזה אי אפשר עכ"ל, וירא שמים ירחק ממנו ותבא עליו ברכת טוב).

בדין כבישה באוכלין בשבת

נב. ואסור למלוח חתיכות צונן והוא הדין כל דבר שטעון מליחה כגון בצלים ושומים ארבע או חמש חתיכות ביחד מפני שנראה ככובש והכובש אסור מפני שהוא כמבשל אלא מטבל כל אחת לבדה ואוכלה, ואפילו בחתיכה אחת אסור לשהות יותר משעת אכילה כמו שכתב מהרי"ל בהלכות יו"ט, ואסור לשפוך בשבת יין או שאר משקה לכלי שיש בו חומץ כדי שגם זה יהיה חומץ אחר כך דהוי ככובש כבשים כמ"ש האחרונים ז"ל.

איסור בורר בשבת

נג. והבורר גם היא מן הקשות שבשבת, וירא אלהים צריך להזהר בכל דקדוקים וחלוקים כי רובם רביע עלייהו איסורים דאורייתא, שהרי הבורר אוכל מתוך פסולת או שהיו לפניו שני מיני אוכלין ובורר מין ממין אחר והניחו לאכלו אחר כך אפילו בו ביום

בסעודה אחרת חייב כל שאינו לאכול לאלתר, והבורר פסולת מתוך אוכל חייב ואפילו לאכול לאלתר.

וצריך להזהר הרבה בזה שלפעמים שיש לפניו כלי שיש בו שני מיני אוכלין מעורבין והוא חפץ לאכול מאחד מהמינים, אם הוא נוטל ממנו ואוכל ושוב נוטל מהשני ואוכל לית לן בה דהוי כבורר אוכל מתוך פסולת לאכול לאלתר דשרי לכולי עלמא, אבל אם בירר יותר ממה שאכל כבר הביא עצמו לידי חיוב חטאת, ואם יפגע במין השני וישליכנו מידו ויסלקנו לצדדים הרי זה כבורר פסולת מתוך אוכל שאפילו לאלתר חייב לפי שהאוכל שאין לו חפץ בו נידון כפסולת כמו שכתב בפירוש הטור, ודבר זה דבר ההווה הוא ואין אדם יוצא מידי ספק חטאת.

ואין צריך לומר אם הולך ובורר בידו האוכל שאינו חפץ בו והולך ומסלקו לצדדים עד שנמצא האוכל שהוא חפץ בו לבדו לצד אחד שזה ממש בורר פסולת מתוך אוכל וגם אם בירר והניח אפילו לבו ביום חייב, ולאו דווקא במיני פירות אלא אפילו בשני מיני דגים שהם ניכרים בין החתיכות גדולות ובין הקטנות מהדגים קטנים נסתפקו גדולי ישראל אי שייך בהו ברירה, ונטו להחמיר משום דספק חיוב חטאת הוא והוא הדין בשני מיני בשר, גם אם האוכל מרובה על הפסולת או הפסולת מרובה על האוכל יש בזה דעות מחולפות ואי אפשר לקיים את שתיהן אלא בשב ואל תעשה.

ואיש התמים צריך לומר בתוך ביתו ערב שבת להיות זהירים להניח מערב שבת כל פרי ואוכל בכלי בפני עצמו בלי פסולת שאין טורח בזה לעשותו, ובכן יסתלק עצמו מכמה ספיקות חמורים וקרובים לחטא וכמו חלב ודשן תשבע נפשו לאכול לכבוד הדרה של שבת בלי שום פקפוק וחשש חטאת חס ושלום.

נד. ואסור לסנן את החומץ מן התולעים שבו בשבת משום צובע, ומשום דאתי לידי סחיטה, ובורר פסולת מתוך אוכל.

נה. והנשים הבודקות הירקות בשבת להסיר העלים המעופשים, צריך להזהירן בעת הבדיקה לברור העלין היפים מן המעופשים ולא להיפך דהוי כבורר פסולת מתוך אוכל דאפילו כדי לאכלו לאלתר אסור כמו שכתבו כל הפוסקים כל פרטי דברים אלו.

נו. (**א"ה** , כתבו הפוסקים בשומן הצף על פני החלב שצריך להזהר כשילקוט אותו בשבת מעל פני החלב שיזהר כשיגיע סמוך לחלב להניח קצת עם החלב, ודווקא שצריך לאוכלו בו ביום ואם אין צריך רק שחושש שיתקלקל אסור לישראל לעשותו ע"כ).

בדיני סחיטה וליבון בשבת

נז. גם יהא זהיר בענין הסחיטה שלא יסחוט כבשים ושלקות אלא כשאינו צריך למשקה שלהם ואינו סוחטן אלא לתקנם לאכילה דלרבינו תם כל שהוא צריך למשקה שבהם חייב חטאת אפילו סחט לקדירה שיש בה אוכל, ומותר לסחוט הירקות שעושים דק דק בשבת מימיהן דהוי כדין חבית שפקקו בפקק של פשתן לסתום נקב שבדפנה שמוציאים בו היין דיש מתירים אף על פי שאי אפשר שלא יסחוט כל שאין תחתיו כלי דכיון שאינו נהנה בסחיטה זו הוי פסיק רישא דלא ניחא ליה ומותר והכא נמי כל שהולך לאיבוד מותר.

נח. ודע שיש שני מיני סחיטות אחד משום תולדה דדש ואחד משום מלבן דהיינו מכבס, ואם נשפך שכר או יין אדום או משקים שאינן מלבנים על המפה שעל השולחן וחפץ לנקותם על כל פנים לא ישאב מהם תוך הכף לשפוך החוצה דזה הוי תולדה דמפרק, אבל מותר לדחות המשקה על ידי סכין מעל המפה בנקל ולגרור על ידו המשקה שנשפך שיזוב לאיבוד, אבל מים או יין לבן שנשפך על המפה אסור לגרור אפילו בסכין דהוי מכבס כמו שהאריכו בכל זה פוסקים האחרונים.

נט. ועל כן יזהרו שלא לנגב במפה כוסות בשעת הדחתן על ידי בגד כמו שעושין בחול, גם צריך להזהר בימות החמה שלא לרסק השלג דהיינו לשוברם לחתיכות דקות כדי שיזובו מימיו אבל נותן הוא לתוך כוס של יין או מים במקום שאין בה חשש תולעים והוא נימוח מאליו ואינו חושש, וכן לשבור חתיכה ממנו מותר אפילו אם יזובו קצת מים על ידי זה דלא נתכוון לזה, ועוד שהולך לאיבוד וזה פשוט.

בדין חפיפת כלים במלח, וחיתוך תפרים בעופות מקולסים והמסתעף

ס. ואין חופפין כלים במלח בשבת לפי שהמלח נמחה כשחופף בחזקה כמו שכתב המרדכי, ואסור לרחוץ ידיו במלח וכל שכן בבורית שנימוח על ידו והוי נולד.

סא. ולענין אגד גדיים ועופות המקולסים וחוטי תפירתן, כתב בשיבולי הלקט דמותר לחתכם בשבת משום דפסיקת תלוש אינו אסור אלא אם כן מתקנו למדה או לעשות כלי ואפילו שבות דרבנן ליכא אלא היתר גמור הוא ע"כ, וכן כתב הב"י באורח חיים סימן שי"ד דמותר להפקיע ולחתוך קשרי השפוד שקושרים בטלה או בעוף הצלויים.

סב. (**א**"ה, כתב בשיירי כנה"ג סי' שי"ד על הדגים מלוחים שרגילים לבא בתוך חביות קטנות הנקראים ברילי"ש שהם דפים קטנים מחושקים זה עם זה על ידי חשוקי עץ ובפיהם יש מגופה, נשאל אם מותר בשבת לפתוח אותו על ידי הסרת החשוקים לאכול הדגים או אסור, ואם תמצי לומר דאסור אם יכול להתיר ראש המגופה בסכין, ואם תמצי

לומר אסור לפעמים באים מחושקים בחבל אם מותר לחתוך החבל כדי לפתוח החבית והאריך שם בצדדי צדדים וכתב בסוף, ולכן דעתי מסכמת דאם אפשר להתירם ולחתכם על ידי גוי יחתכם ואם אין שם גוי מותר לחתכם על ידי ישראל אם אי אפשר על ידי היתר החבל או הפקעת.

ואם אינן קשורים בחבל נראה שיכול לפותחם על ידי גוי כמ"ש רבינו המחבר ז"ל בשם האגור שמימיו לא ראה מי שהורה לשבר הפותחת לצורך השבת, וכתב הרב ז"ל דעל ידי ישראל קאמר דאילו על ידי גוי אין להחמיר כיון דאיכא מאן דשרי אפילו על ידי ישראל הכא נמי על ידי גוי שרי כיון דאיכא מאן דשרי על ידי ישראל ע"כ).

דין סכין תחוב בכותל, ודין הסרת כיסוי חלון בשבת ע"י גוי

סג. וכתב בתרומת הדשן שסכין שהוא תחוב בכותל של עץ מבעוד יום שאסור להוציאו בשבת כיון שהוא דבר מחובר אבל אם הוא תחוב בספסל וכן בכל דבר תלוש מותר להוציאו, ואם דצה ושלפה מבעוד יום אפילו בכותל שרי כמו שכתב הב"י ז"ל.

סד. וכתבו האחרונים, מה שנוהגים בסעודות גדולות כדי להכניס האויר נוטלים בשבת על ידי גוי העששית מן החלון נראה דאסור כיון דאיכא בנין וסתירה כיון דמחבר אארעא וראוי לחוש לדבריהם, ולענין הפירות בסעודת שבת כבר כתבנו בפרקים דלעיל אזהרותיהן ויתר מהמה מפורשים בטור סימן ש"י בדיני המוקצה ע"ש.

ובעל נפש היפה עיניו בראשו להסתכל בכל חלקי האיסורים הנזכרים ולהזהר ביותר לבל יכשל באחד מהם לבל יחלל את יקר שבת רב הקדש חס ושלום, ומה גם יקר תפארת סעודת עילאה האחוזה במקום עליון ומרומם על כל ברכה ותהלה אשר מי ימלל גבורות סעודה זו, אשר על כן ירא אלהי"ם יזהר לעשותה בדרך ישר לא יכשל בה בשום שגיאה לבל יפגל בקדשים חלילה.

לקדש עצמו בעת אכילתו

סה. ותמיד בכל סעודתו לא ימיש מנגד עיניו מאמרו אשר הגיד ואמר לפני סעודתו דא היא סעודתא דעתיקא קדישא דחקל תפוחין וזעיר אנפין אתיין לסעדא בהדיה, ובכן מורא לו יעלה על ראשו להיות נוהג בסעודתו כאוכל לפני המלך ולשמור לפיו מחסום לבל יוציא דבר לפני האלהים לחלל את קדש ה' חלילה ככל אשר הזהרנו שם בפ"ז בחומר הדיבור בשבת, וביותר על השלחן אשר לפני ה' אשר מקלקל ומפגל קדשי הקדשים.

וכל שכן שיזהר מהדברים אשר הזהירו חכמים שלא יהא גרגרן ובלען בסעודתו חלילה כי עושה אלה הם מסטרא דעשו שנאמר בו הלעיטני נא כמו שאמרו בזוהר רות זה

לשונו, תמינאה דלא יהא גרגרן ובלען אלא כמאן דאכיל קמי מלכא דברכתא לא שריא במעוי ההוא דאשתכח בלען כעשו דכתיב הלעיטני נא מן האדום האדום מאי טעמא בגין דחויא בישא שרי במעוי ולא אשבע ולא עוד אלא דאקרי רשע דכתיב ובטן רשעים תחסר מאין לשבעה בגין דא אבעי ליה כד אכיל כמאן דיתיב קמי מלכא ע"כ.

וזה ביתר הימים כל שכן וקל וחומר בעוז סודם של סעודת שבת כי על שלחן המלך תמיד הוא אוכל, וכמו שהמלך הקדוש יהנה מסוד שפע העליון כך הנפש היתירה נזונית מהמזון העליון שנתגשם בשלחן התחתון הזה בסוד צדיק אוכל לשובע נפ"שו, ואם לא ינהג כשורה באכילתו מאין יבא עזרו ליהנות מנועם ה'.

יבאר שהשכינה נהנית בשבת מגוף הסעודה

סו. ובזוהר פרשת ויקהל אמרו [369] שבששת ימי החול השכינה נהנית מברכת המזון אמנם בשבת השכינה נהנית מעצם הסעודה שאדם מתענג זה לשונו בקיצור, רזא בחול לא איתהני אלא מאינון מילין דסלקין מגו שבעא וכו' בשבת איהו רזא אחרא במזונא ממש ובההוא חדוה דמצוה דשבת ע"כ, וכמה וכמה יתקדש האיש הישראלי באכילתו בתתו לנגד עיניו במציאות האכילה ההיא אשר היא באה לתת עזוז וחיל לשכינת עוזינו.

יבאר שהאבות היו מייחדים מעשיהם בכל עניני עוה"ז

סז. ולעולם אל יפן בדבר בחומר שבה כי אם בסוד ייחודה למעלה וזו היתה מעלת האבות שאפילו במעשים הגשמיים היו מייחדים, והראיה מענין באר המים שחפרו אברהם ויצחק שפירשו בזוהר שהיה עניינם כמו מצות תפילין לנו, וכן יעקב בענין המקלות שפיצל ברהטים שפירשו בזוהר [370] שהיתה כוונתו הנחת תפילין, וכן במציאות אכילת סעודות של שבת יש בפרטיהן יחוד גמור כמו שביארו בזוהר בכמה מקומות.

והעד רבי אבא עליו השלום אשר דיבר בקדשו לפני כל סעודה וסעודה פרטי ייחודיהן כמו שביארנו למעלה, וגם היה המצאה נכונה לבטא בשפתים פרטי ייחודם לעורר עצמו בכוונה יתירה באכילתו ולדעת כי אין אכילתו של אדם עתה אלא דמיון, והאכילה הוודאית היא בדביקות המחשבה באור השכל אל מקום ייחודה כענין שנאמר ויחזו את האלהים ויאכלו וישתו, ובכן היה מובטח בסעודתו שלא להכשל בדברים המקלקלים הודה של סעודה.

זהירות יתירה מסרך איסור בפרט במאכלי השבת

סח. ומורי היה נוהג בסעודת שבת להזהר להיות אכילתו שלא יהא בה צד איסור כלל על דרך שהיה עושה יחזקאל [371] שלא אכל מהבהמה שהורה בה חכם אפילו שהיא מותרת כיון שנפל בה ספק איסור, והרי יש כמה דברים שנפל מחלוקת בין הפוסקים

אחרונים הלכה כדברי מי וזה אוסר וזה מתיר, ודבר זה לא היה אוכל שאותו האוסר שויה לגביה חתיכה דאיסורא שהוא חמור יותר מהורה בה חכם.

וכן היה מנהג חסידים הראשונים לפרוש עצמם משבעים שער המותר מיראתם שער אחד משערי האיסור, וכל שכן כעניין דיני שבת החמורה שצריך להזהר שלא לאכול סעודתו בכל מקום אפס מיהודי הכשר המדקדק בו כראוי שאם חשוד עליו כאשר נחשדו בכמה מקומות רבים מבני ישראל להחם אכילתן בשבת לא יאכל אצלו דכל החשוד על הדבר לא דנו ולא מעידו.

סט. גם הוא היה אומר שבאכילה זו בשבת יתברך כל מזונא ומזונא שיאכל ושישתה בשאר הימים שלא יהא בהו מקטרגא דיצה"ר דומיא דסגולת לחם הפנים שהיו אוכלים הכהנים בבית המקדש כמו שאמרו בזוהר תרומה דף קנ"ד ע"ב.

אזהרה לעת הסעודה בפרט לשבים בתשובה

ע. וצריך הבעל תשובה בשבתות ובמועדים להיות עיניו בראשו בסעודתו לבל יצודנו יצרו הרע למדחיפות במאכל ובמשתה היין הרבה וישוב לסורו הרע בשכרותו חס ושלום, ואף שהותר בשבת להתענג במאכל ומשתה לא יצא מזה הריסה למשוך ביין את בשרו כל היום ולקלקל הוד הדרם של סעודות שבת בשחוק וקלות ראש חלילה אלא להתענג על ה' כשיעורו.

ולעולם צריך להיות חרד וירא מהדין ולא ישכח כמה הכעיס בעונותיו את בוראו, וצריך לקיים אפילו בשבתות ובמועדים שוב יום אחד לפני מיתתך כמו שכתב החסיד בשער התשובה שאם היה יודע שביום השבת או ביום טוב ימות כמה היה ירא וחרד והיה משכים לקרות בתורה וכמה מעשים טובים היה עושה ולא היה נמשך אחר תענוגיו, כן צריך שיעשה כל ימיו לתקן את אשר עוות בשבתות וימים טובים ובפרט בזמן הסעודה אשר הוא מעבר מסוכן שאם ימשך אז אחר היין יותר מדאי וגבר עמלק וצריך זהירות גדולה כדי שלא יחזור לסורו ויהיה ככלב שב על קיאו כסיל שונה באיולתו כמו שאירע לכמה שחזרו לסורם מחמת אכילה ושתיה.

כור המבחן לאדם הוא בשעת הסעודה

עא. כי על כן אמרו חסידים הראשונים עליהם השלום כי עת המאכל מבחן ומצרף לדעת אם אוהב האיש הישראלי את ה' או לא, והוא משל לאדם שיש לו בן במדינת הים שבעת שמחתו יזכרנו על דרך אם לא אעלה את ירושלים על ראש שמחתי, לכן בעת האוכל שהאדם שמח אם יזכור את קונו לבלתי צאתו ממרכז אהבת קונו נראה שאהבתו קשורה בלבו וכשהוא שוכחו מתוך המאכל אז יתלהב האספסוף אשר בקרבו ויתחזק

על עומדו וכשל השכל ונפל, דמיון הנלחמים זה עם זה ונפל האחד וקם האחר שמאז אין לו תקומה ולזה ימנע ממנו מאז הדר תשובתו ויפיה.

ת"ח צריך זהירות יתירה במשתה היין

עב. ויתר מאלה צריך התלמיד חכם להזהר להתגבר על יצרו לבל ימשוך ביין את בשרו אף בשבתות וימים טובים, דאמר ר' יהודה האי צורבא מרבנן דמרוי קרינא עליה נזם זהב באף חזיר, ולא עוד אלא שמחלל שם שמים כמו שאמרו במדרש הנעלם פרשת וירא, [372] וביותר התלמידי חכמים המרביצים תורה בקהל רב מידי שבת בשבתו יזירו עצמם בסעודה זו ממשתה היין פן ישתה וישכח מחוקק יתהלך במישרים לטמא את הטהור ולטהר את הטמא חס ושלום.

עג. ותמצא שאמרו בשני דתעניות, [373] אנשי משמר מותרין לשתות יין בלילות אבל לא בימים ואנשי בית אב לא ביום ולא בלילה, והטעם שחששו פן יבואו רוב קרבנות ולא יספיקו בני בית אב של אותו היום וצריכין אלו לסייען והרי אינם ראויים לעבודה משום שכרות, ואנשי בית אב היו אסורים בין ביום ובין בלילה לפי שהיו מעלין כל הלילה איברים ופדרים שפקעו מעל גבי המזבח, אי נמי אם לא גמרו ביום גומרין בלילה, אשר משם יתבונן המשכיל שכל מי שהיתה העבודה כבידה עליהם היו אסורים ביין כדי שלא יבואו להתבטל מהעבודה.

וכן יאותה לו להתלמיד חכם המרבי"ץ תורה להתרחק מהיין מאד, ואף שאינו מהמרביצי תורה במשורה ישתה כדי שלא יבא להתבטל מדברי תורה וימנע ממנו מאז הדר התורה ויופיה, ואף ליתר המון העם יאותה להזהר למו לבלתי משוך עצמם הרבה במיני התענוגים ולהשליך קדושת השבת אחרי גוום חלילה.

ובאותו שיעור מה שיאכלו לא תהיה תפארתם באוכלם למעדנים לדשן עצמם ובשרם כי הדבר הזה גם בחול אסור כי צדיק אוכל לשובע נפשו לא לשובע גופו, כמאמר הלל לתלמידיו [374] בלכתו לאכול לחם שהיה הולך לגמול חסד עם נפשו, להורות את בני ישראל בל יאכלו להנאת גופם רק להנאת נפשם לקיימה בגופם לעבוד את ה', ומה גם עתה ביום שבת קדש שהתורה מכרזת ואומרת שבת לה' לומר כי לא לנו הגופים השביתה כי אם לשמו יתברך לשם קדשו ולא לדברי החול.

תוכחה למושכים ביין בסעודות שבת

עד. והן רבים עתה עם הארץ אשר חיללו תקף חיסנא של שבת בסעודתם השמחים אלי גיל ישישו כי ימצאו יין להתהולל בו, הלא יאמרו קדוש היום לאלהינו נקחה יין ונסבאה שכר והיו כבלע את הקדש ביין משתיהם ואת קדוש ישראל נאצו כעסוהו בהבליהם ולא

שתו אל לבם לאמר היש ה' בקרבנו אם אין, וימירו את כבודם כפי חזיר וכצואה עוברת בשירי עגבים כתות כתות וחבורות חבורות כת לצים כת דוברי נבלה, ואזני כולם אל דברי עונות אשר ידברו על כל כוס וכוס ועל כל קוץ וקוץ דברי רעתם ונבלותם ימלא שחוק פיהם קול גדול ולא יסף, ויחמו בבואם לשתות להתברך בלבבם לאמר הלא זה יום יבחרהו ה' להתענג בדשן נפשינו אכול ושבוע ודשן, ויתעום כזביהם באומרם כי חפץ ה' במנוחת השבת לנחמינו ממעשינו ומעצבון ידינו בששת ימי המעשה ויצונו ה' לעשות את יום השבת כי בו ינוחו יגיעי כח וזאת המנוחה וזאת המרגעה אל החומר העושה כל מלאכה, ועל כן יאמרו להשתעשע ביין משתיהם מאז הבקר ותעבור המנחה אכול ושבוע ודשן לדשן עצם.

ואין בהם תבונה כי לא זאת המנוחה ולא זאת המרגעה אל בשר גידים ועצמות כי הבל המה, תחתיהם יוצץ רמה ותכסהו תולעה, כי אם אל חלק ה' היא כל נפש אדם כי תקרב ביום השבת אל האלהים אשר נתנה ויתן לה מתת נפש יתירה על כן נגילה ונשמחה בו יתברך בשמחת הנפשות המתעלסות איתו עמו בעולם העליון.

עה. אך נהפוך הוא העוזבים ארחות יושר ללכת בדרכי חשך למשוך ביין אל בשרם, וירא ה' וינאץ באמת באמור הכזה יהיה שבת אבחרהו כי אנכי נתתי להם את השבת לקדשו והמה חללוהו בהתאסף ביין משתיהם לדבר סרה ולנבל את פיהם בזמרת נבליהם קול צווחה על היין, זולת דברים המסתעפים שאדם דש בעקביו לטפח להכות כף אל כף ולספק להכות כף על ירך ולרקד אשר על כל אלה גזרו חכמים בשבת שמא יתקן כלי שיר, ואפילו להכות באצבע על הקרקע או על השלחן או אחת כנגד אחת כדרך המשוררים וכיוצא בו אסור, אוי ואבוי לעינים שכך רואות.

והנפש היפה תתיפח תפרש כפיה בשמוע זמרת נבליהם על היין, והשכינה מה הלשון אומרת קלני מראשי קלני מזרועי, איזה בית אשר תבנו לי ואיזה מקום מנוחתי, המעט מכם גודל אשמתכם אל גיל בעמים ביתר הימים גבורים לשתות יין חמר לשים לילות כימים במשתאות, במרעיתכם שבעתם לנאץ את ה' ולהכעיסו בהבליכם כי עוד תוסיפו סרה לבלע את הקדש במשתה היין ולהתהולל בו לדבר סרה ולנבל את פיכם בשירי עגבים אשר שנאתי ולקלקל הוד הדרת סעודות שבת הנאחזות בסנסיני עליונים למעלה.

עו. ואיה איפה החידושי תורה אשר בהם יכונו השמים החדשים אשר אמרתם ואשר שמעתם בסעודתכם כדת של שבת, איה איפה סיפור חסדי ה' בשירות ותשבחות המספרים תהלות ה' ונפלאותיו, ומי ביקש זאת מידכם מנוחה כזאת אשר לא צויתי ולא

עלתה על לבי להיות זאת המנוחה וזאת המרגעה בפנות אחר עסקי הגוף הנגוף חלילה כי לא באתם עד עתה אל המנוחה ואל הנחלה.

והירא את דבר ה' אל יפן אליהם לעשות כמעשיהם חלילה ויקדש עצמו במותר לו לאכול לשובע נפשו לא לזולתו, ואף שבסעודת הלילה ירבה בשבילו עתה בסעודת היום יהא זהיר ונזכר למעט ולא להעדיף הן במאכלו הן בשתייתו כדי לתת מקום לסעודה שלישית ושלא תטרוף דעתו ביין ובשכר ויצא מן השורה להוציא דבר לפני האלהים שלא כמשפט דת של תורה באשר הורונו חכמים הרעות אשר יתעתדו במשתה היין הרבה.

למנוע מלומר דא היא סעודתא במקום דשכיח שכרות

עז. ולו חכמו ישכילו אישי ישראל אמוריהן אשר אמרו לפני סעודתם דא היא סעודתא דעתיקא קדישא דחקל תפוחים וזעיר אנפין אתיין לסעדא בהדיה, היו מתפלאים ותמהים על עוז הדר של סעודה זו ורעדה אחזתם שם להיות עומדים על שלחן המלך מלכו של עולם בגילה וברעדה כעבד שבא למזוג כוס לרבו בכבוד ותפארת ואימתו עליו לבל ימצא בו שמץ דבר פיסול חס ושלום.

וא"א ומורי ז"ל לא היה חפץ בסעודות גדולות שיאמרו הנוסח הזה לפני הסעודה פן יוסיפו על חטאתם פשע בעשות דברים שלא כתקנן בסעודה ההיא כאשר פשתה המספחת הזאת בסעודות גדולות אשר לא יבצר מהם ככל משפטי התעתועים הנאמרים, ובבטוי שפתים אשר פצו שפתיהם לקדש סעודתם במשפט האורים למעלה תגדל אז עוז אשמתם מאד לפגל בקדשים בתעתוע מעוותם במאכלם ובמשתם, ולפיכך במקום אשר לא ידעו להזהר כדת וכשורה בסעודתם אל יהרסו לעלות אל ה' במשפט פרשת אלה הדברים.

למנוע מלומר שהשמחה במעונו במקום דשכיח שכרות ותערובת

עח. והוא היה אומר בשם רבו שכך היה מונע מלברך בחופת חתנים בסעודה באתר דשכיחא שכרות וגם ערב רב אנשים ונשים יחדיו שלא יאות בסעודות כהם לומר שהשמחה במעונו, ודברים של טעם הם ואליו תשמעון.

מתקוני השולחן לומר עליו דברי תורה

עט. ותופשי התורה יאותה להם להיות נזהרים בכל אלה על שלחנם לבל ימשכו עצמם בדשן היין חמר יותר משיעורן, וכל שכן שלא יקלו את ראשם בשחוק וקלות ראש שאין לך חילול שמים גדול מזה אשר מהם יצאו אבות ומאבות תולדות, וכאשר המה יסעו בראשונה להתקדש בקדושת שבת גם העם באחרונה.

וראוי להיות שולחנם מלא דשן הנפש בהוד הדרה של תורה כי הוא אחד מעשרה תיקוני השלחן כמו שביארנו למעלה בפ"ח איש איש כפי שיעורו, ואשר איתו דבר ה' יהגה

עתה בסוד השבת במאמרים הבאים בזוהר בסוד היום מפוזרים, ואערוך לך פה איזהו מקומן למען תמלא ידך בהם מידי שבת בשבתו פעם בזה ופעם בזה עד שתתום קריאתם.

סדר לימוד בזוהר לסעודת יום השבת

פ. בזוהר פרשת בראשית דף א' ע"א רבי חזקיה פתח וכו' עד ע"ב כלא סתום כקדמיתא, שם דף ה' ע"ב פתח ר"א ואמר את שבתותי כו' עד דף ו' ע"א וכלא חד, שם דף כ"ג ע"ב צלותא דשבת איהי צדקה וכו' עד כ"ד ע"ב אבן שלימה וצדק יהיה לך, יתרו דף פ"ט ע"א רבי יודאי שאיל ליה לר"ש כו' עד סוף ע"ב חיים כולכם היום, תרומה דף קל"ו ע"ב כד נהיר יממא ביומא דשבתא וכו' עד וזהרין ליה כדקאמרן, עוד שם דף קל"ז ע"ב מזמור שירו לה' שיר חדש עד דף קל"ח ע"ב ואתם הדבקים, ויקהל דף ר"ה סוף ע"א האי יומא יומא דנשמתין עד דף ר"ז ע"ב אחסנת ירותא לעלמין, פקודי דף רמ"ח ע"ב פתחא תניינא כולו, ויצרף אליה פתחא רביעאה שבדף רנ"ב ע"א עד דף רנ"ג ריש ע"א ועמך כולם צדיקים לעולם ירשו ארץ.

אמור דף צ"ד ע"א תלתא אינון זמינין מקדש וכו' עד דף צ"ה ע"א והא אוקמוה ואתמר, שם דף ק"ה ע"א ר' יוסי ור' יצחק הוו אזלי בארחא וכו' עד עמוד ב' ויהי להם למושיע, שלח לך סוד המקושש דף קנ"ז ע"א אמר רבי חייא כתיב וימצאו וכו' עד תליין ואחידן באותו עמוד, פנחס דף רמ"ב ע"ב ותנאים ואמוראין נפש יתירה בשבת וכו' עד דף רמ"ד ריש ע"א שבעין ממנן דעמין, האזינו סוד העתיקא דסעודה זו דף רפ"ח ע"א תלת רישין וכו' עד דף ר"ץ סוף ע"א זכאה חולקי בההוא עלמא, וסוד עונג שבת בתקונים דף נ' ע"א ועוד שכינתא אתקריאת צדקה וכו' עד ע"ב לסלקא לה לאתרהא.

הנה במאמרים הנכבדים האלה בם נתבאר כל סוד הדברים הדר הוד יום השבת וראוי להגות בהם על השולחן אשר לפני ה' או ביתר העתות יום השבת גם כן דדבר בעתו מה טובו ומה יופיו.

ומורי נר"ו נהג להגות בג' סעודות של שבת בסוד המזדמן באותה הסעודה, בלילה במאמרי המלכות, ובשל שחרית במאמרי העתיקא, ובשל מנחה במאמרי הזעיר, והבקי בספר הזוהר בנקל ימצא מקומם איפה הם.

לשורר על שולחנו לכבוד הסעודה

פא. ונכון להיות כל איש שו"רר בביתו גם בסעודה זו בשירה ובזמרה כמו שאמרו בזוהר דצריכין לאתערא שירה וחדוה לפתורא לגבה כמו שביארנו למעלה בפרק ח'.

תפלה ע"ד הסוד לעת הסעודה

פב. ואחר אשר יושר השיר ליום השבת ישוב עוד הפעם לאמר בניגון פסוק, אז ת"תע"נג על ה' והרכבתיך על במותי ארץ והאכלתיך נחלת יעקב אביך כי פי ה' דבר.

ויכוין בטעם אז"לא גרי"ש שבו ויאמר, יהי רצון מלפניך ה' אלהינו ואלהי אבותינו שיומשך מה' הויו"ת שבנימין דא"א העולין ת' ות' שבאחורי או"א למתק השתי קבי"ם, ק"ב אחת דמילוי ע"ב ס"ג מ"ה וק"ב אחת דאחוריים דע"ב ס"ג מ"ה ב"ן אשר מספר שתיהם המה יעלו במספר ענ"ג ע"ל, והעשרים הנותרים ירוצון ויכוננו לעשרים ספירות דאו"א דרך ישכון אור זו"ן לעלות על ה' כאמור אז ת"תענג ע"ל ה' והרכבתיך על במותי אר"ץ בינה עילאה, ועוד יוסיפו לגובהה לעלות לדיקנא דא"א ומשם ישתלשל אור עזוזם בכל העולמות ומהם ישתלשל על נר"ן רוח חכמה ובינה רוח עצה וגבורה רוח דעת ויראת ה', ויקויים בנו מקרא שכתוב והתענג על ה' ויתן לך משאלות לבך, ויהי נועם ה' אלהינו עלינו ומעשה ידינו כוננה עלינו וכו'.

מזמורים לומר קודם ברכת המזון

פג. ושוב יכון לקראת אלהיו לברך על מזונו, ויאמר מזמור קכ"א מאי"ן יבא עזרי ומזמור סי' מ"ה למנצח על שושנים ומזמור כ"ד לדוד מזמור לה' הארץ ומלואה ויאמר המקראי קדש הנזכרים לעיל בפ"ח, ושוב יאמר ידי אסחי אנא וכו' בכסא דברכתא לעילת עילתא עתיקא קדישא שעיקר סודו בסעודה זו, ואחר כך יטול ידיו ויברך ברכת המזון ויריח בהדס אחר כך כמו באור השבת.

ציונים והערות לפרק יד

366) זוהר ויקהל דף ר"ה ע"ב. 367) תנדא"ר פכ"ו אות כ"א. 368) תהילים פרק קי"ט. 369) זוהר ויקהל דף רי"ח ע"א. 370) זוהר ויצא דף קס"ב ע"א. 371) חולין דף ל"ז ע"ב. 372) זוהר וירא דף ק"י ע"א. 373) תענית דף ט"ו ע"ב. 374) ילקוט שמעוני משלי י"א רמז תתקמ"ז.

פרק טו - סדר היום ודיניו - סדר הדרוש

טעם שינה לצדיקים בשבת וסוד עיבור נשמה

א. אחר סעודתו בשבת ישב ללמוד במקומו או במקום קביעותו בין עם יחיד בין עם רבים בין לבדו כדי ללכת מחיל אל חיל כי האכילה בשבת מצות עשה, ואם אחר שהתחיל בלימוד חטפתו שינה טוב לו להטות עצמו לישן לנוח ראשו ואיבריו והוא מכלל עונג שבת.

ודורשי רשומות אמרו, שבת ראשי תיבות ש'ינה ב'שבת ת'ענוג, שאף שאמרו [375] שינה ביום רעה לצדיקים וטוב לרשעים היינו ביתר הימים כי הצדיק על ידי מעשיו אפשר שיתעברו בו נשמות הצדיקים לעזר ולהועיל וכאשר יישן ביום יחזרו הנשמות ויתפרדו מאיתו, וגם כי בלילה האדם מפקיד נשמתו ביד השכינה בסוד ב"ידך אפקיד ר"וחי ובאה זכה וברה ושלימה, אמנם ביום לא מצאה היונה מנוח לכף רגלה כי אפס מקום מנוחה ופקדון ותפסיד מה שלקחה בלילה.

אמנם הרשעים הוא בהפך כי בלילה אינן נכנסות בפקדון בכנפי השכינה והמה משוטטות בעולם ומוצאות נשמות של רשעים ובאות עמהם בעיבורים, ולכן אם יישנו ביום אפשר שעל ידי איזו מעשה הטוב שעשו אותם הרשעים ביום ההוא כאשר יישנו יתפרדו מאתם, ואמנם השינה למי שהוא אדם גדול וחשוב מאד כמו הראשונים אז אפשר שאפילו אם יישן ביום ירויח כמו בלילה כמ"ש הרב ז"ל, ואמנם ביום השבת אז השינה ביום טובה היא אל הצדיקים כי אין דבר רע נוצר בשבת ואדרבא אפשר שירויח, ולכן טוב לנפש לישן ביום השבת שינת צהרים משום ענג שבת אחר האכילה וכן היה מנהג הרב ז"ל.

(**א"ח**, כתב בספר החסידים סימן רס"ו שלא יאמר אדם נלך ונישן כדי שנוכל לעשות מלאכתנו בליל מוצאי שבת שמראה בזה שנח וישן בשביל ימות החול).

תוכחה למתגרים בשינה בשבת

ב. ואולם לא אמרו כל השיעורים הללו רק ליראי ה' וחושבי שמו אשר תמיד תורתם אומנותם ביתר הימים אשר להם יאתה להתענג בדשן נפשותם שיעור מה, אך לא לאנשי המלאכה היוצאים לפעולתם ולעבודתם עדי ערב אשר יתחלפו להם ספרי החנות בספרי התורה ביתר הימים ויתנו כתף סוררת בגאון עוזה של תורה לאסוף ולכנוס ולמלאות אמתחותיהם כסף, אשר אם המה יוסיפו על חטאתם פשע להתגרות בשינה ביום השבת ולהבזות עוז עוזה של תורה בעיניהם כיתר הימים וכמעשהו בחול כך מעשהו בשבת אז חוזר ונעור עון פשעם של ביטול התורה אשר בזזו איש לה בימי המעשה באמור יגענו ולא הונח לנו מקוצר רוח ומעבודה קשה מאז הבוקר עד הערב על המחיה ועל הכלכלה ואין הקדוש ברוך הוא בא באדם אלא לפי כחו, וכאלה פסקי תוספות ופסקי הרוש ולענה אשר התעם רוח זנונים אשר בקרבם.

והיה כבא יום השבת אשר יש מעצר לרוחם והמלאכה נאסר ופנו גם אז עורף ולא פנים להדרה של תורה בהבליהם ודברים בטלים או בהתגרות בשינה להפג יין שכרותם אשר שתו ולעו, רעתם רבה וחטאתם כבדה מאד ויפקד עליהם עונות ראשונים אשר בזזו הוד הדרה של תורה בימי המעשה אף שהיו אנוסים, כי יקוב הדין את ההר לאמר שבת יוכיח שאין דבר מעצרתם וימאסו בתורת ה' במרד ובמעל ללא דבר.

עסק התורה בשבת הוא תיקון לביטול ת"ת בחול

ג. כי על כל אלה אתם אחי ועמי, חוסו על כבוד היוצר ברוך הוא ועל הנפש האחת האהובה הבת היקרה לבלתי לכת בעצת רשעים השמים מחשך לפניהם לאור ומעקשים למישור כבלע את שבת הקדש בהבלי העולם הבל שיש בו חטא שעליהם נאמר כי

דבר ה' בזה וכו' ואוי להם מעלבונה של תורה, אפס זאת תהיה המנוחה והמרגעה לכם לשקוד תמיד כל יום הזה בעסק התורה בחשק נפלא כחשק האיש בחשוקתו אשר לא ראה אותה זה כמה ימים ובחשקתו גבה עוז השמחה והחדוה עמה עד להפליא.

כן יהיה בעיני עושי המלאכה הרחוקים מהגות בה בכל ששת ימי המעשה כאילו היום ניתנה, ולרמז זה ניתנה תורה בשבת להורות דעת את העם אשר נסעו מרפי"דים לחזק בתורת ה' בשבתות ה' לכפר עליהם מאת המעל אשר מעלו בה בששת ימי המעשה ותהיה חביבה עליהם כאילו היום ניתנה, וכן אמרו חכמים [376] לא ניתנו שבתות וימים טובים לישראל אלא כדי שיעסקו בתורה שלא יעצרם הגשם שאין טרדה ואין מחשבה בשום עסק ולא בשום מלאכה בעולם.

ד. ולכן ראוי לבעלי הנפש למנות עתות השבת רב הקדש כמונה מרגליות שלא יוציאו רגע קטן בדברי חול וכל שכן בשחוק והתול וטיול חס ושלום אפס יקבעו עצמם במקום אחד כמסמר תקוע, ויטול איש איש לפי שיעורו ספר תורה בידו ויעסוק בו בחשיקה ובלי הפסק דברים בנתים חס ושלום.

דברי הזוהר בגודל פגם המבטלין זמנם בשבת

ה. וכל שאינו חושש על הוצאת היום ומוציא אותו בשיחה בטילה או בהתגרות בשינה, מלבד כי יפקוד עליו חטאת ראשונה כאמור, גם תוכפל עונשו כי פוגם קדושת היום למטה ופגם למעלה בשורש המקום אשר נאחז בו קדושת השבת ומראה במעשיו הרעים שאין לו חלק באלהי ישראל כמו שאמרו בזוהר פרשת ויקהל דף ר"ה ז"ל, ומאן דאשתדל במילין אחרנין ובמילין דעלמא דא איהו בר נש דקא מחלל שבתא ולית ליה חולקא בעמא דישראל ותרין מלאכין ממנן על דא ביומא דשבתא ואינון שוו ידיהון על רישיה ואמרי ווי לפלניא דלית ליה חולקא בקודשא בריך הוא ועל דא בעי לאשתדלא בצלותא ובשירין ובתשבחן דמאריהון ולאשתדלא באורייתא ע"כ.

הנה הדק היטב לשון הכפול דקאמר במילין אחרנין ובמילין דעלמא, להביא אף המפנה לבו לבטלה אף שלא יפגום בפגם הדיבור והוא עומד ושותק שאין לו חלק עם ישראל הקדושים ולא עם הקדוש ברוך הוא והוא נזוף ומרוחק מן המלאכין הממונים על ככה, ולכן החרד את דבר ה' ימנע עצמו מכל דבר חול ואפילו לצורך עצמו ישקול כל דבריו במספר ובמשקל כמונה מרגליות כדי שלא יבא להכשל בשיחה בטילה אשר גדול עונה מנשוא ביתר הימים ויתר גדול מאד ביום השבת כמו שביארנו בפרק השמיני.

וכל הרואה כת לצים או ליצנים עוסקים כל יום השבת בהבל ובבהלה בהבלי העולם ובסיפורים והגדות ממה שהיה וממה שעבר מהמאורעות אשר לא יועילו ולא יצילו,

ראוי להוכיחם על זה בדברים טובים ובדברים נכוחים ולהודיע אליהם איך מחללים את כבוד יום השבת בכך, ומה תועלת להם לספר דברים אשר אין בהם תועלת ולנטוש ולהאביד דברי אלהים חיים תורה קדושה.

דברי הזוהר בשבח המחדש בתורה בשבת

ו. ואשר מה טובם ומה יופים להוגי בתורת ה' כהיום הזה, וכל המחדש דברי חכמה ביום השבת אותה הנשמה מתעטרת מלמעלה בכמה עטרות קודש, והבורא ברוך הוא משתעשע בה ונושק אותה ומברכה ברכה שלימה וכמו שאמרו בזוהר פרשת בראשית [377] בפסוק השמים החדשים והארץ החדשה אשר אני עושה, כי כל המחדש דבר בשבת אותו דבר מעלין לפני הקדוש ברוך הוא ובאותם הדברים נבראים שמים חדשים וארץ חדשה כמו שביארנו בסוד הפיוט של הרב ז"ל ואילין מילייא יהון לרקיעייא ע"ש.

ז. וגם אשר אמרו בזוהר שלח דף קע"ג ז"ל, תא חזי כד עייל שבתא נשמתין נחתין ושריין על עמא קדישא ונשמתין דצדיקייא סלקי לעילא כד נפיק שבתא נשמתין סלקין אינון דשארו עלייהו דישראל וקיימין בדיוקנא קמי מלכא קדישא קודשא בריך הוא שאיל לכולהו מאי חדושא דאורייתא דאמרת נשמתא דא דפלוני וכולהו מוקמי ההיא מילה בתרי מתיבתי אינון לתתא וקודשא בריך הוא עילא חתים להיא מלה, תא חזי כד מלה אתחדש באורייתא ונשמתא דנחתא בשבתא אתעסקת באינון מילין חדתין וסלקי לעילא כל פמלייא דלעילא צייתין ההוא מלה וחיות הקדש מתרבן בגדפין ומתלבשין בגדפין וכד שאיל לון קודשא בריך הוא ולא תבין ושתקין כדין חיות הקדש מה כתיב בעמדם תרפינה כנפיהם כמה דאת אמר כי עמדו לא ענו עוד וכפתחו עמדו כל העם ע"כ.

תוכחה לשקוד על בתי מדרשות

ח. ואשר איננו לא מן דין ולא מן דין ישקוד על דלתותי בתי כנסיות ובתי מדרשות לשמוע בלימודים וצדקה יחשב לו בשמוע את דבר ה', וכזאת וכזאת ידבר באזנם להפרישם מאיסורא ואם לא יקבלו ממנו בנחת ידבר איתם קשות על הענין ויגדיל להם חומר האיסור ויודיעם כי כל בר ישראל העושה כאלה אין לו חלק בישראל ועם קודשא בריך הוא.

ואם באלה לא ישמעו לו יבדל מהם וממקום מושבם לסור מתוך האנשים הרשעים ולא יספה בחטאתם כי רעתם רבה וחטאתם כבדה מאד להעלות חרון אף ה' כמו שכתב הרמב"ם ז"ל וזה לשונו, [378] וכן אם היה במדינה שמנהגותיה רעים ואין אנשיה הולכין בדרך ישרה ילך למקום שאנשיה צדיקים ונוהגים בדרך טובים ואם היו כל המדינות שהוא יודעם ושומע שמועתם נוהגים בדרך לא טובה כמו זמנינו או שאינו יכול ללכת

למדינה שמנהגותיה טובים מפני הגייסות או מפני החולי ישב לבדו שנאמר ישב בדד וידום, ואם היו רעים וחטאים שאין מניחים אותו לישב במדינה אלא אם כן נתערב עמהם ונוהג במנהגם הרע יצא למערות ולחוחים ולמדברות ואל ינהיג עצמו בדרך חטאים שנאמר מי יתנני במדבר מלון אורחים ע"כ.

תוכחה בענין חומר החטא בשבת מהר"מ אלשיך ע"ה

ט. וכבר צווחו על כל זה קמאי דקמאי, וכמה נעימים דברי פי חכם חן החכם הגדול משה אלשיך ז"ל בספר תורת משה בפסוק לא תבערו אש בכל מושבותיכם ראויים וטובים להשמיעם ברבים זה לשונו, לא תבערו אש בכל מושבותיכם דרך רמז יתכן רמז לנו הוא יתברך כמה קשה יותר לפניו יתברך עבירה אחת אשר יעשה האדם ביום השבת מאשר יעשה בחול, והוא במה שידענו כי עון עצמו אשר יעשה הוא כח טומאה המעותד לדונו בגיהנם והוא בהעוותו מתייחס למבעיר אש חלק אשר לו בגיהנם כי אשמתו היא אש שתלהטהו מסביב, על כן תכפל רעת אשר עושה עבירה ביום שבת שבו אש גיהנם נח ומצטנן והוא יבעירנו, ומה גם שכופה את הנפש יתירה שבו לעשות על ידה כח טומאה לישרף בו.

וזה מאמרו יתברך באומרו לא תבערו אש בכל מושבותיכם, והוא כי כל איש ישראל יש לו מדור מיוחד בגיהנם כאשר לו בגן עדן כמאמרם ז"ל [379] כל אדם יש לו חלק בגן עדן וחלק בגיהנם זכה וכו', ועל זה אמר הוא יתברך על המחלל שבת או עובר עבירה זולתה בשבת, שיתו לבכם ולא תבערו אש בכל מושבותיכם אשר לכם בייחוד לכל אחד בגיהנם ביום השבת כי קדוש היום ואתם מבערים בו אש הטומאה ביום שאדרבא אור גיהנם מצטנן, ומה גם בהיותכם בנפש יתירה עליונה הבאה לרחמכם ותטמאוה.

י. ובכלל הדבר הזה תגדל אשמת המשתעשעים ביום השבת לקרוא בספרי סיפורי מלכים ומלחמותיהם ומתאנ"ים לומר כי הוא עונג שבת, ואוי להם כי היו בבלע את הקדש בשיחת חולין ואת קדוש ישראל ניאצו כעסוהו בהבליהם, והם בהמה המה להם כי בין קדש לחול לא הבדילו ויהי להם שומר שבת מחללו כפועל בטל על בלי לו שכר בעמלו כי חפץ ה' בשמירת שבת לנחמינו ממעשינו ומעצבון ידינו בששת ימי המעשה ויצוונו לעשות את יום השבת כי בו ינוחו יגיעי כח וזאת המנוחה אל החומר העושה כל מלאכה, על כן אמרו אמור אין כסיפורי ספר הזכרונות דברי הימים ואכול ושבוע ודשן לדשן עצם.

ולא דעת ולא תבונה לאמר כי לא זאת המנוחה ולא זאת המרגעה רק אל הנפש היפה נגילה ונשמחה בו יתברך כשמחת הנפשות המתעלסות עמו בעולם העליון, הלא הוא

בהתעדן בעדן גן אמירי אמרי תורתו ונתעלסה באהבתו, אך נהפוך הוא העוזבים פקודי ה' ישרים משמחי לב ללכת אחרי סיפורי הבלי הזמן אשר הם חשך ולא אור ויתעום כזביהם באמרם הלא בהמה שמן חלקי ותתענג בדשן נפשי ובקריאתם נשבעתי כי אקיימה מקרא שכתוב וקראת לשבת ענג, ולא ידעו ולא יבינו כי גם זה מיצר סמוך יצא הוא השמח בחלקו כי מצא און לו כי חילל יהודי קדש אלהיו אשר אהב ובהבלי סיפורים נכריים יספיק.

יא. ויותר מהמה יש בני אדם מתקבצים בשבתות ובמועדים תחת כל עץ רענן יושבי בצלו, באות נפשם שאפו רוח כתות כתות וחבורות חבורות כת לצים כת מספרי לשון הרע כת דוברי נבלה, ואזני כולם אל דברי עונות אשר ידברו ועל כל קוץ וקוץ דברי רעתם ונבלותם ימלא שחוק פיהם קול גדול ולא יסף.

וירא ה' וינאץ באמת באמור מי יתן ועשו מלאכה על האבנים כי אנכי נתתי להם את השבת לקדשו והמה חללוהו בהתאסף לדבר סרה בלשון הרע הגדול מע"ז וגילוי עריות ושפיכות דמים ולנבל פיהם זולת דברים המסתעפים שאדם דש בעקביו, פן ישלח ידו עודינו תחת העץ תחת האילן ולקח עלה מגפן ונובלות התאנה או יעקור מעשב הארץ אשר הוא יושב בה ובבלי דעת את השבת הוא מחלל, ועל כל אלה ציותה תורה ברמז אשר רמזה פה באומרה לא תבערו אש בכל מושבותיכם שהוא אש תאכלכם בכל מושבותיכם אשר לכם בגיהנם ביום השבת כמדובר.

איסור שתיית קפה של עכו"ם בשבת

יב. (**א"ה**, הרב הגדול כמהר"ר חיים בנבנשתי ז"ל ערער גם הוא על ענין הקאוהאני"ש וכתב בשיירי כנה"ג סימן שכ"ה ז"ל, ובעירנו זאת מנהג רע ומר ביום השבת הולכין לקאוהאני"ש ושותים מהקאוה"י שנתבשל בשבת לצורך ישראל דבזה אין ספק שהגוי בשביל ישראל עושהו, יוסף ה' עליהם כהם אלף פעמים יהודה וישראל רבים בעיר הזה, ואין ספק שאם לא היו הישראלים לא היו בעלי הקאוהאני"ש מכינים החצי ממה שהם מכינים עכשיו, ולפעמים אומר לו הגוי בפירוש שבשבילו בישלו למצוא חן בעיניו.

וכבר כתבו ההגהות והמרדכי ז"ל בשם רא"ם שאף על פי שאינו מכירו אם הגוי אומר לו שלצורך ישראל עושהו אסור, ולפעמים כשרואה ישראלים הרבה מרבה בשבילם, ונשתרבב המנהג הזה ונשתרשו בו רובם ככולם אין גם אחד שלא ישתה קאוה"י מן הגוי ביום השבת אנשים ונשים וטף ורוב מן התלמידי חכמים בכללם, זולת מתי מספר נער יכתבם לא יגיעו לעשרה שנזהרים בזה.

וכבר דרשתי שבוע שעברה ביום הקהל שגזרו תענית על הבצורת ועל הדבר, ואמרתי רבותי הותרה שבת שדבר זה איסור גמור, ולא מבעיא שעינינו רואות שהתוגר מרבה בשבילנו וכמעט הרוב עושה בשביל ישראל שאסור, אלא אפילו שאינו ניכר שמרבה בשבילו כל שיש באפשר שירבה בשבילו אף על פי שאינו מרבה בשבילו אסור.

יג. ורעה עוד מזאת שאומרים לגוי להוציא הקאוה"י לרשות הרבים מחנותו שהוא רשות היחיד, ואף על פי שעכשיו אין לנו רשות הרבים היינו לחייב חטאת אבל איסור מיהא איכא, ושמעו לקולי קצת מיחידי סגולה אשר נגע אלהים בלבם ומן היום ההוא נמנעו מלשתותו בשבת אם לא שמבשלים אותו בביתם שמניחין אותו בתנור מערב שבת, אמנם שאר העם עודם מחזיקים במנהגם הרע ויד השרים והסגנים במעל הזאת יותר מדלת העם, שרי להו מאריהו ע"כ).

מעלת המשיבים רבים מעון

יד. ואף שלתלמידי חכמים הותר אליהם להתענג בשבת במאכלם ומשתם ולנוח בשינה, החכם עיניו בראשו שלא למשוך הרבה בדבר ושלא להתגרות בשינתו, וביותר התלמידי חכמים אשר דרכם לדרוש בקהל עדתם צריכים להיות זהירים וזריזים בעבודתם לזכות את הרבים להורות לבני ישראל מידי שבת בשבתו את הדרך אשר ילכו בה, ואפילו אם לא יתנו שינה בעיניהם לא יחושו שזה הצורך קודם לענין השלימות להרים מכשול מדרך עם הקדש ולהשיב רבים מעון.

טו. וכבר ביארו בזוהר פרשת תרומה [380] עוז הדר המוכיחים לרבים להשיבם מדרך פשעם ז"ל, זכאה בעי למרדף בתר חייביא ולמקני ליה בגין דיעבר מיניה ההוא זוהמא ואתכפייא לסט"א ויעביד לנפשיה בגין דיתחשב עליה כאילו הוא ברא ליה ועל דא כתיב באהרן ורבים השיב מעון וכתיב בריתי היתה איתו וזכי למחמי בנין לבניה וזכי בהאי עלמא וזכי בעלמא דאתי, כל מארי דדינין לא יכלין למידן ליה בהאי עלמא ובעלמא דאתי עאל בתליסר [381] תרעי ולית דימחי בידיה עליה כתיב גבור בארץ יהיה זרעו דור ישרים יבורך הון ועושר בביתו וצדקתו עומדת לעד וכו'.

וכרוזא נפיק וקארי ואמר אסהידו סהדותא מאן איהו דעביד נפשאן וזכי לחייביא דהא מלכא שאיל עליה כדין מזדמנין תרין סהדין מאינון עיני ה' ואמרי הא אנן סהדין על פלוני בן פלוני זכאה חולקא דהא אבוי ידכר בגיניה לטב דא איהו עביד נפשאן לתתא נפשאן דחייביא דהוו מסטרא אחרא וכו'.

ביה שעתא אזדמן חד ממנא דאיהו גזברא על דיוקנין דצדיקייא דאקרי ברזא פלוני בכתרא דשימושא דשמא קדישא וההוא ממנא אייתי דיוקניה דבר נש ההוא דעבד

נפשאן דחייביא וקאים ליה קמי מלכא ואנא אסהדנא עליה שמיא וארעא דבההיא שעתא מסרין ליה ההוא דיוקנא וכו' וכדין מלכא בריך להההוא דיוקנא בכל ברכאן דבריך לאברהם וכו' ואיהו עאל לשבעין עלמין גניזין דלא זכי בהו בר נש אחרא בר דאינון גניזין לאינון דעבדי נפשאן דחייביא ואלמלא הוו ידעין בני נשא כמה תועלתא וזכו גרמי לצדיקייא דזכאן בגיניה הוו אזלי אבתרייהו ורדפי לון כמאן דרדיף בתר חיין ע"כ.

טז. הנה משם בארה תועלת העצום לענין השלימות לדורשים דברי כבושים חכמה ומוסר להשיב רבים מעון, ונוסף גם הוא התועלת הנמצא לאביו בההוא עלמא כמו שאמרו זכאה חולקיה דהא אבוי ידכר בגיניה לטב.

והוא הפעולה עצמה אשר תפעל כשהבן מחדש איזה חידוש בשבת אשר קבלנו מרבינו האר"י ז"ל שמעטרים בגינו את אביו באותו העולם, ואסמכיה אקראי דכתיב כבד את אביך ואת אמך זכור את יום השבת לקדשו וכן איש אמו ואביו תיראו ואת שבתותי תשמורו, ואולם בסגולת דרוש אליהם אל עם הקדש בחוקי האלהים ותורותיו ללמד דעת את העם, לא יצטרך לחדש דבר מעתה כי בו יבנה נפש לקברו באותו העולם והשביע בצחצחות נפשו כאמור.

דברי הזוהר בשכר המוכיח לרבים

יז. ובזוהר חדש פרשת לך לך ביארו עוד עוצם שכרו ז"ל, אמר ר' אבהו בא וראה כמה שכרו של אדם העושה לאחר לחזור בתשובה מנא לן דכתיב ומלכי צדק מלך שלם תני חייא רבה בשעה שנשמת הצדיק מחזיר בתשובה לאחרים יוצאה מן הגוף מיכאל השר הגדול המקריב נפשות הצדיקים לפני בוראו הוא יוצא ומקדים שלום לנשמתו שנאמר ומלכי צדק מלך שלם זהו מיכאל ראש שומרי שערי צדק מלך שלם זו ירושלים של מעלה הוציא לחם ויין שמקדים ויוצא לקראתו ואומר לו שלום בואיך.

ותני רב יוסף כשם שכהן גדול למטה כך מיכאל השר הגדול כהן למעלה והוא מקדים ומברך לנשמה קודם ואחר כך להקדוש ברוך הוא ואלמלא מקרא שכתוב אי אפשר לאומרו ויברכהו ויאמר ברוך אברם לאל עליון קונה שמים וארץ אשריך שזכית לכך ואחר כך וברוך אל עליון אשר מגן צריך בידך אלו הרשעים שזיכיתם בתשובה ועשית את נשמתם ע"כ.

יח. הנה במאמר הנכבד הזה נתוספה עוד מעלת יקר המוכיחים בעם להשיבם מדרך פשעם אשר ברכתם היא ההולכת קדמ"ת אשו"ר ברכת עבד לברכת רבו יען הוא שוה לו יתברך, מה הוא יתברך עביד נפשאן אוף איהו עביד נפשאן, ומה שמצטרך בעלמא להקדים ברכת הרב לברכת עבד היינו לאכפייה לסטרא אחרא בתחלה שלא יקטרג על

הברכה, אבל האי דעביד נפשאן דחייביא כפיף לסטרא אחרא ואין פחד מהחיצונים המקטרגים תוקדם ברכתו לברכת רבו.

ומה שאמרו חכמים [382] ביקש להוציא כהונה משם ולפי שהקדים ברכת עבד לברכת רבו ניתנה לאברהם, לא מתורת עונש נגעו בה [383] כי כבר אמרו החמיר הקדוש ברוך הוא בכבוד הצדיק יותר מכבודו, אלא שהואיל והקדים ברכת עבד לברכת רבו מטעם דעביד נפשאן דחייביא כמוהו יתברך על כן גם הוא יתברך הסכים עמו להוציא כהונה ממנו ונתנה לאברהם דהני כהני שלוחי דרחמנא נינהו ובעי שליח דכוותיה דמשלח כמו שנאמר כי מלאך ה' צבאות הוא.

המוכיח לרבים ניצול מן הדין

יט. ועוד מעלה שלישית דאשתזיב מדינא כמו שאמרו בפרשת נח, [384] ר' אלעזר אמר כל זמנא דחייבי עלמא אסגיאו זכאה דאשתכח בינייהו אתפס בקדמיתא כמו שנאמר וממקדשי תחלו אלא נח האיך שזיב ליה קודשא בריך הוא בין כל אינון חייביא דאיהו אתרי בהו בכל יומא וקיים בנפשיה ואתה כי הזהרת רשע כו' ואתה את נפשך הצלת, וכן בזוהר בלק דף ר"ב ע"א זה לשונו, אפילו בזמנא דדינא תלייא בעלמא ואתייהיב רשו למחבלא לחבלא קודשא בריך הוא פקיד ליה ואמר ליה לא תשחית את עצה דא תלמיד חכם דאיהו במתא דיהיב עיטא למתא לאשתזבא מן דינא ואוליף לון ארחא דיהכון בה וכיון דעיטא דא נטלין אנא מכפר לחובייהו ואתקבלן ברעוא לקמאי ע"כ.

המוכיח לרבים זוכה לתוספת חכמה

כ. ובתנא דבי אליהו [385] נתבאר עוד מעלה רביעית וזה לשונו, יודע היה אהרן בעצמו שבא דבר גדול לישראל על ידו ועמד וקשר חבל ברזל במתניו והיה מחזר בכל מחנות ישראל מי שאינו יודע תפלה למדו תפלה מי שאינו יודע קריאת שמע למדו קריאת שמע מי שאינו בקי בגופה של תורה הכניסו בגופה של תורה, ולא אהרן בלבד אלא כל המלמד תורה ברבים לישראל לשם שמים המקום מרחם עליו ונותן בו חכמה ובינה ודעה והשכל ונותן חלקו עם שלשה צדיקים אברהם יצחק ויעקב ע"כ.

דברי האריז"ל בסוד בירור הנשמות בעת התוכחה

כא. ורבינו הקדוש האר"י ז"ל הגיד עוד מעלה חמישית וזה לשונו, והנה הנשמות מאחר שהם מטוב ורע ולפעמים חלק הטוב שבאדם ניתן אל רשע אחר, ולכן תמצא לפעמים רשעים שעושים קצת מצוות כתיקונם כמו הצדיקים ובשאר עניינים הם רשעים גמורים, וכן לפעמים בהיפך שיהיה צדיק גמור ויהיו בו קצת עבירות שאינו יכול להפרד מהן וזה לסיבת חלק הרע שיש בו המתאוה לאותה בחינה שיש אל הטומאה ואל העבירה

ההיא, וכל זה הוא כפי תערובת הנשמות שקצת טוב של צדיק מתערב ברשע וקצת הרע של הרשע נתערב בצדיק.

ואם הצדיק מוכיח את הרשע והוא אינו שומע לדבריו אז הם נבררים שהטוב של הרשע יתחבר אל הטוב שבצדיק והרע שבצדיק יתחבר אל הרע שברשע, וזהו סוד ואתה כי הזהרת רשע ולא שב מדרכו הוא רשע בעונו ימות ואתה את נפשך הצלת, כלומר בעונו לבד שהוא הרע ולא עם הטוב שהיה בו כי הטוב חלף הלך לו, ואתה את נפשך הצלת שהיה בה חלק הרע הפרשת ממך מלשון ויצל אלהים.

נשמות משורש אחד סובלין זה על זה

כב. וכתב עוד שהנשמות שהם משורש אחד לא די להם מה שסובלים עונשים זה על זה כי אף אם תקנו בזמנם כל הצריך להם אינם נקראים שלמים ומתוקנים עד יתוקן גם פגם אותו שבשורשיהן ע"כ.

שורש למנהג הדרוש בשבת

כג. ובגמרא פרק שלישי דתמיד [386] אמרו עוד במעלתו, אמר ר' שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן כל המוכיח את חבירו לשם שמים זוכה למקומו של הקדוש ברוך הוא שנאמר מוכיח אדם אחרי ולא עוד אלא שמושכים עליו חוט של חסד שנאמר חן ימצא ע"כ, והגדולה שבגדולות מה שאמרו [387] כל המזכה את הרבים אין חטא בא על ידו.

והחיוב מוטל על התלמיד חכם וביותר לגדולי ישראל להתאמץ במצוות התוכחת יום יום וביותר בשבתות ובימים טובים, וצריך להעמיד בכל קהל וקהל מישראל חכם גדול זקן וירא שמים שיהא מוכיח לרבים ומחזירן בתשובה ולהורות אליהם את חוקי האלהים ותורותיו.

כד. וכן אמרו במדרש אגדה, [388] ויקהל משה אמר הקדוש ברוך הוא למשה עשה לך קהלות גדולות ודרוש לפניהם ברבים הלכות שבת כדי שילמדו ממך דורות הבאים להקהיל קהלות בכל שבת ושבת וליכנס לבתי מדרשות ללמוד ולהורות לישראל דברי תורה איסור והיתר כדי שיהא שמי הגדול מתקלס בין בני, מכאן אמרו משה תיקן להם לישראל שיהיו דורשים בעניינו של יום הלכות פסח בפסח והלכות עצרת בעצרת והלכות חג בחג, אמר משה לישראל אם אתם עושים כסדר הזה הקדוש ברוך הוא מעלה עליכם כאילו המלכתם אותו בעולמו שנאמר ואתם עדי נאם ה' וכן הוא אומר בשרתי צדק בקהל רב וכי מה בשורה היו צריכים בימי דוד והלא כל ימיו של דוד מעין דוגמא של משיח היה, אלא שהיה פותח ודורש לפניהם דברי תורה שלא שמען אזן מעולם ע"כ.

ומזה נתפשט המנהג בכל תפוצות ישראל להקהיל קהלות בבתי כנסיות ובתי מדרשות מידי שבת בשבתו ולדרוש גדול הדור ירא אלהים אליהם, אך אמנם צריכים גדולי ישראל הדרשנים להתנהג כתקון משה רבינו עליו השלום ללמד ולהורות את בית ישראל משפטי השבת ויתר דברים אשר רבים כשלו ונפלו, ועוז יתאזר להוכיח את העם ובל ישא פני כל כופר ומשנאתם אל יחת כי אשר בידו למחות ואינו מוחה אשמם בראשיכם כתיב.

אזהרה למי שיש בידו למחות ואינו מוחה

כה. וכתב הרמב"ם פ"ד מהלכות תשובה, כל שאפשר בידו למחות ואינו מוחה בין ליחיד בין לרבים אלא מניחם בכשלונם אין הקדוש ברוך הוא מספיק בידו לעשות תשובה, וכן כל הנביאים הוכיחו את ישראל כמ"ש בתורה זכור ואל תשכח ממרים הייתם עם ה' ולא נתן ה' לכם לב לדעת עם נבל ולא חכם, וכן ישעיה הוכיח את ישראל הוי גוי חוטא ידע שור קונהו וכן כל הנביאים וכו'.

ובתנא דבי אליהו אמרו [389] ז"ל, וכל מי שיש סיפק בידו למחות ואינו מוחה להחזיר לישראל למוטב כל דמים שנשפכים בישראל נשפכין על ידו שנאמר ואתה בן אדם צופה נתתיך ואתה כי הזהרת רשע וכו' מלמד שכל ישראל ערבים זה לזה ואם תאמר אותם ע"ב אלף שנהרגו בגבעת בנימין מפני מה נהרגו, היה להם לסנהדרי גדולה שהניח משה ויהושע ופנחס בן אלעזר עמהם שיקשרו חבלים של ברזל במתניהם ויגביהו בגדיהם למעלה מארכובותיהם ויחזרו בכל עיירות ישראל יום אחד ללכיש יום אחד לעגלון יום אחד לחברון יום אחד לבית אל יום אחד לירושלים וילמדו אותם פעם אחת בשנה בשתים בשלש בארבע בחמש עד שיתיישבו ישראל בארצם יתגדל ויתקדש שמו של הקדוש ברוך הוא בעולם ועד סופו, והם לא עשו כן אלא כיון שנכנסו ישראל לארצם כל אחד ואחד רץ לכרמו ולזיתיו ואומר שלום עלי נפשי, וכשעשו בבנימין דרכים מכוערין ודברים שאינם ראויים יצא הקדוש ברוך הוא להחריב את כל העולם כולו ונפלו מהם ע"ב אלף ומי הרג אותם סנהדרי גדולה שהניח משה ויהושע ופנחס עמהם ע"כ.

כו. ומזה היה מנהג חכמי הקדמונים שהיו סובבים בעיירות פעם אחת בשנה ללמד ולתקן אליהם כל הנהגות דת תורתנו הקדושה לבל יכשלו באיסור של תורה או דרבנן, וצריך הרב להשגיח על כל מעשי העיר כי לא יהיה הדר תפארתו לשפוט בין איש ובין רעהו לבד רק בשיתו אל לבבו בכל פרטי הדברים כמו שהעתקנו בפרקים של מעלה מאמר הזוהר רות דף ו' דקאמר, דיינא אית ליה למרדף למידע בתר עובדי מתא ואם לאו איהו אתפס בחובייהו ולא יימא דיינא אנא למידן בין גברא לחבריה ולא יתיר אלא

כל עובדי דמתא תליין על קולריה ואי אטים עינוי מעובדי מתא איהו אתפס בחובייהו ובשעתא דדינא אתער על עלמא איהו אתדן בקדמיתא.

ובימי דוד המלך עליו השלום לא היה כי אם רעב לבד ועד מהרה נזדרז דוד המלך ע"ה לחפש בכל גבול ישראל כמו שאמרו בשמיני דיבמות, [390] ויהי רעב בימי דוד שלש שנים שנה ראשונה אמרו שמא עובדי ע"ז בינינו וכו' שנה שניה אמרו שמא עוברי עבירה בינינו שנה שלישית אמרו שמא פוסקי צדקה ברבים וכו' ולא מצאו.

כז. והן עתה בדורות אלה אשר נפשנו יבישה וידל ישראל מאד ואין לך יום שאין קללתו מרובה מחברו בדבר ובמחלואים רעים וברעב, מדוע לא נחמול על עם ה' לדרוש ולחקור גדולי הדור על מה עשה ה' ככה לעם סגולתו ולא היינו צריכים לחפש בחורין ובסדקין למצוא האשמה, שעינינו רואות גודל האשמות אשם גזילות אשם מעילות אשר לרבת בני עמינו והמה ידועים למשכילים הנאנחים והנאנקים על כל התועבות האלה, ומדוע נהיה כאישי נדהמים ונכבוש פנינו בקרקע מרוע מעללי החטאים ההם בנפשותם לספות חרון אף ה' על צעירי הצאן ילדים אשר אין בהם כל מום וטובי מראה ובחורי ישראל הכריע במגיפה לפני ה' והנה דמעת העשוקים ואין להם מנחם.

אויה לי מי יתן ראשי מים ועיני מקור דמעה ואבכה לילה ויומם על שבר בת עמי, עד מתי יהיה זה לנו למוקש כי הן עון זה החריב בית קדשינו ותפארתינו המקדש המעוז וירושלים לשממה היתה כאשר חכמים הגידו בפרק כל כתבי, [391] לא חרבה ירושלים אלא בשביל שלא הוכיחו זה את זה שנאמר היו שריה כאילים וכו', ואם נחרבה אז בעון זה קל וחומר כי בעודו חרב לא יבנה כל זמן שמדה זו מצויה בגדולי ישראל להיות כובשים עיניהם מלהשגיח בכל פרטי אנשי עירם ואין מוחה בידם.

ומדוע לא נחוס על כבוד שמו הגדול המחולל בגוים זה כמה ימים גוים מרקדים בהיכלו עלי עשור ועלי נבל, ממכון שבתו השגיח אבינו שבשמים ושאוג ישאג על נוהו אוי שהחרבתי את ביתי ושרפתי את היכלי והגליתי את בני בין אומות העולם, בני היכן הם, כהני ולוויי אין המה, אוי כי בני יצאוני ואינם, אוי להם לבנים שגלו מעל שולחן אביהם, וזה כמה פעמים ביום כי המר שדי לו מאד.

אזהרה למוכיח שלא ישא פנים בתוכחותיו

כח. וכל האיש הבא באנשים חכם בעירו אשר ידע נגעי לבבו במדה הגרועה הזאת ישוב וניחם על הרעה על דבר כבוד שמו יתברך המחולל בגוים, ועוז יתאזר כליש גבור להתגרות ברשעים במילי דשמיא ולא ישא פנים לנער וזקן ובגדול יחל ובקטן יכלה בעוז

תוכחותיו ולא יחת מפניהם, וגם לא יחוש על אהבתם ושנאתם יען כי אהבת המקום ברוך הוא היא הקודמת.

וגם כי ביום פקודה כשיביאו אותם הבני אדם אשר מהם פחד ורהב לבבו ורצה לעוז אהבתו עמהם ולא הוכיחם לבל ישנאוהו, כי יפקוד אליו לאמר לו המפני לא תחילי ומפני אלה רשעים רמי הקומה גדועים המכעיסים את ה' שמת מבטחך לגור מפניהם מפני האף והחימה או השנאה אשר יהפוך לבם לשנוא אותך, ומדוע לא יגורת מפני האף והחימה שפוכה מאל אלהי אביך קנך וחילול שמו המחולל בגויים זה כמה ימים רעים ורבים.

כט. והן אמת כי קשה הדבר מאד למי שלא זרק מרה בתוכחותיו בתחילת נשיאותו להפוך שיטתו כי לא יכנעו ממנו לקבל מאיתו תוכחות מוסר כמאמר הנביא מה תאמרי כי יפקוד עליך ואת לימדת אותם עליך אלופים לראש, פירוש שתאמר הטעם אשר לא הוכחת אותם כי יפקוד עליך שמא מפני שהם קשים ממך ולא תוכל להכניעם, ואת למדת אותם עליך אלופים לראש, אתה גרמת לך כי מתחלה נהגת עמהם כמי שצריך אליהם ולא זרקת עליהם מרה, באופן כי אם תרצה עתה להפוך השיטה לא תוכל כי גבהו ולא ישנו את דרכם.

וזהו שאמר ואת למדת אותם, דע לך כי הלא חבלים יאחזוך הם הם עונש אשמתם יאחזוך כמו שנאמר ואשימם בראשיכם אשר לזה צריך התחכמות רב להוכיחם שיקבלו הימנו לדבר להם בלשון חיבה ודברי מוסר השכל, ואם גם ככל אלה לא יסכון למו לא יתייאש וימשוך ידו כי אם הכלל לא יקבל לא יבצר מהמצא איש אחד מעיר ושנים ממשפחה ישמע בקולו.

ענין המוכיח, ודברי בעל העיטור במ"ש כשם שמצוה לומר וכו'

ל. והנה אף שאמרו [392] הנח להם מוטב שיהיו שוגגים ואל יהיו מזידין, היינו דווקא דמפטר מעונש מי שיש בידו למחות ואינו מוחה אבל חיובא דעשה דהוכיח תוכיח רביע עליה דהא רב אמר עד הכאה וכו' דבלא מקבלי עסקינן ואפילו הכי לא מפטר מעשה דהוכח תוכיח.

לא. ואותה שאמרו בהבא על יבמתו, [393] כשם שמצוה על אדם לומר דבר הנשמע כך מצוה על האדם שלא לומר דבר שאינו נשמע, כבר תירגמה בעל העיטור דמיירי בדבר שלא נתפרסם איסורו בהדיא דחיישינן פן לא יאמינו לו ולא ישגיחו לדבריו ועל זה מצוה שלא לומר דבר שאינו נשמע משום הנח להם וכו', אבל דבר שנתפרסם איסורו הוכח תוכיח מאה פעמים, ואף אם הכלל לא יקבלו שמא המיעוט יקבלו ממנו, ואף אם יהיה

איש אחד שיקבל ממנו המוסר דבר גדול פעל ועשה ועליו נאמר אם תוציא יקר מזולל כפי תהיה.

וכדאי בזיון לתלמיד חכם לומר שאיננו מוכיח על כי דבריו אינן נשמעין אשר בזה יראה פחיתותו וחסרונו, כי אם מיראי ה' הוא מדוע לא נשמעו דבריו אל העם והלא כלל מסור בידינו כל מי שיש בידו יראת שמים דבריו נשמעים.

לב. והנה שנו חכמים בלשון המשנה, [394] בעקבות משיחא חוצפא יסגי וכו' ואין תוכחה, ופירש רש"י שאין לך אדם שיוכל להוכיח שכולם נכשלים בחטא וכשמוכיחין אומרים לו אתה כמונו, וזהו שאמר רבי טרפון בדורו תמהני אם יש בדור הזה מי שמקבל תוכחה אם יאמרו לו טול קיסם מבין שיניך אומר לו טול קורה מבין עיניך. [395]

דברים היוצאים מן הלב נכנסים בלב

לג. ואמרו חכמים, וחכמת המסכן בזויה וכי חכמתו של רבי עקיבא בזויה היא אלא מי שהוא עצמו בוזה את דבריו, יושב ודורש לא תקח שוחד לא תטה משפט והוא עצמו מטה משפט ולוקח שוחד, לא תכירו פנים והוא מכיר, כל אלמנה ויתום לא תענון והוא מענהו, והטעם שאין דבריו נשמעים הוא כי אין דברי מוסר נכנסים בלב שומעיהם אלא אם כן יוצאים מפי המוכיח במישור מקרב לבו כמ"ש הקדמונים עליהם השלום, כל דבר שיצא מן הלב יכנס בלב וכל אשר לא יצא כי אם מהפה לא יעבור האזן.

לד. והיה חכם אחד אומר, כשהוכיחני אדם ואחפוץ להכיר את התוכחת ההיא אם יצא מן הלב אראה אם נכנס מוסר התוכחה ההיא בלבי והתעוררה נפשי לדבריו אכיר כי בכל לבו אמרן ואם נפשי לא תשית לדבריו ולא התעוררה להחזיק בם בה אדע כי התוכחת ההיא איננה כי אם דבר שפתים ולבו בל עמו, וזהו והיו הדברים האלה אשר אנכי מצוך היום על לב"בך ובכן ושנן"תם לבניך כי יכנסו גם בם כחץ שנון כמו שפירש הר"ם אלשיך ז"ל כי עיקר גדול הוא להיות המוכיח איש צדיק וחסיד בכל מעשיו לקשט עצמו תחלה ואחר כך יקשט אחרים.

והן הן דברי הרשב"י [396] ע"ה, מכאן אוליפנא כל רישא דעמא דלא אתקן הוא בקדמיתא לא יכלין עמא לאתתקנא ואי איהו מתתקן כולהו מתתקני והוא מהטעם הנזכר, וגם כי השפעת רוח הקדושה המגיע על ראשי עם קדש שורה תחילה על ראשי גדולי ישראל ויאצל מן הרוח אשר עליהם לראשי עם קדש, ואמנם אם ראש העם איננו ראוי לאותה ההשפעה מאין תבא להם ליתר העם ואיככה יוכל להתקן.

בסדר הנהגת הדרוש

לה. כי על כל אלה צריך כל ירא אלהים לשום תכלית הדרוש במשפטי הדינים ללמד ולהורות, ובספר הזוהר מזהיר להודיע לעם עונשי החטאים יום המיתה ודינה של גיהנם, והנביא קורא למעורר את הצבור בתשובה על ידי הדברים האלה בשם דובר תמים כמו שנאמר שנאו בשער מוכיח ודובר תמים יתעבו, כי יש שני מיני הוכחה אחד בדברים קשים וזה נקרא מוכיח, והשני בהתעוררו בתמימות ומועצות ודעת בדברים המכניעים לבו של אדם וזה נקרא דובר תמים.

ויזהר שלא להעמיד עיקר הדרוש מפשטים וחידושים כמו שאמרו במשנה [397] לא המדרש הוא העיקר אלא המעשה, והכוונה שאל יעשה האיש השלם עיקר בדרשותיו מחידושי תורה אלא בחידושים שנוגעים למעשה להוכיח את העם לשוב מדרך פשעם, וכן היה עושה ר' מאיר [398] דהוה דריש בפרקיה תלתא שמעתתא הוא דינים, תלתא אגדתא פשטים, תלתא מתלי הם דרכי מוסר והוא כמו משלי שהוא כולו מוסר כמו שביארנו באורך ביתר מקומות.

סגולת השומע תוכחה

לו. ויסוד גדול לבא אל השלימות בקיום התורה והמצוה ומעשה התשובה הוא לשמוע דברי תוכחות מוסר מהדורשים ומוכיחים כאשר חכמים הגידו, שמעו ותחי נפשכם רופא בשר ודם אם בא לפניו מוכה בכל איבריו שם לו רטיה בכל אבר ואבר ונמצא כל גופו מלא רטיות אבל הקדוש ברוך הוא אינו כן אדם חוטא בכל איבריו אמר הקדוש ברוך הוא שים רטיה זו באזניך ותתרפא הדא הוא דכתיב שמעו ותחי נפשכם ע"כ, ועל זה נאמר והיה אם שמוע תשמע לקול ה' אלהיך הוא רטיה של אוזן, שמיעה זו יביאך לידי חסידות והישר בעיניו תעשה והאזנת למצותיו ושמרת כל חקיו, ואז כל המחלה אשר שמתי במצרים והם יסורין להביאך אל התשובה לא אשים עליך והטעם כי אני ה' רופאך הרופא ברטיה אחת ולא כרופא בשר ודם שמצריך רטיה לכל אבר ואבר.

וגם הוא מהסגולות המועילות לכפר עונותיו של אדם כמו שאמרו במדרש שוחר טוב, [399] שבשעה שהחכם יושב ודורש אגדה אני מוחל ומכפר עונותיהם של ישראל ולא עוד אלא בשעה שהם עונים אמן יהא שמיה רבא אפילו נחתם גזר דינם אני מוחל ומכפר עונותיהם.

לז. ובמדרש משלי [400] זה לשונו, אמר ר' ישמעאל באותה שעה כששומעין הגדה מפי חכם ואחר כך עונין אמן יהא שמיה רבא באותה שעה הקדוש ברוך הוא שמח ואומר למלאכי השרת בואו וראו עם זו יצרתי לי כמה הם משבחים אותי, באותה שעה מלבישין

הוד והדר להקדוש ברוך הוא לכך נאמר ברוב עם הדרת מלך ובאפס לאום מחתת רזון, אם הפסיקו עצמם מדברי תורה אף אני אפסיק מהם ראיות של תורה ע"כ.

איסור קביעת סעודה ודברי שיחה בעת הדרוש

לח. ואסור לקבוע סעודה בשעה שהחכם דורש, ואמרו בפרק השולח, [401] אמר רבה בהני תלת מילי נחתי בעלי בתים מנכסיהון דמפקי עבדייהו לחירות ודסיירו נכסייהו בשבתא ודקבעי סעודתייהו בשבתא בעידן בי מדרשא ע"כ, והחכמים הראשונים היו מקפידים הרבה בזה כההיא דזיל צנעינהו על דלא אתו לפרקא, [402] וכתב הרוקח שאין להניח הדרשה בשביל סעודה שלישית שמתו בניו של ר' מאיר מאותו עון.

וכשהולך האדם אל בית המדרש לשמוע אל הדורש צריך שיטה אזנו לכל הדברים אשר יוציא החכם מפיו ולא יחטיא אל השערה לדעת את הדברים על מתכונתם לאשר ולקיים את הדברים ההם אשר הוכיח במישור החכם הדורש, וצריך ליזהר הרבה במאד מאד משיחה קלה ואפילו מדברי תורה באותה שעה ולא יחלל הוד הדרה של תורה וכבוד השכינה המצויה שם ברוב עם הדרת מלך והרי זה בכלל דבר ה' בזה כיון שהוא עוסק בדברים אחרים ואיננו חפץ לשמוע הדרשה, ואם יאמר שהוא יושב ולומד ושומע לא יתכן כי אין מלאך אחד עושה שתי שליחויות כמו שנאריך בענין הזה בחלק השני בס"ד.

להיות עיקר הדרוש כדרך חכמי התלמוד

לט. ואולם האיש השלם יישר ללכת בדרושו כדרך חכמים הקדמונים חכמי התלמוד בחוקי האלהים ותורותיו לא לזולתו, ובכן תחול החיוב הזה על כל בעלי התורה להאזין אליו ושלא לקבוע לימודם בעת ההיא וכל שכן שלא לקבוע סעודה דמחייבי נזיפה נינהו, לא כן באותם הקובעים עיקר דרושם באלפים דרושים ברבבות פשטים רחוקים מדרך האמת אשר אז לא חל על בעלי התורה פרטי חיובי הדברים האלה וזה פשוט.

כי על כל אלה חל החיוב על החכמים אשר נגע אלהים בלבם לדרוש כדרך ר' מאיר ע"ה להדר ולקלס שמו של הקדוש ברוך הוא ברבים, ולהודיע ולהודע כיד ה' הטובה עליו מעלות הגדולות אשר לשומרי שבתות במחשבה ובדבור ובמעשה כאשר ביארנום בפרקים של מעלה איש על מקומו וגודל שכרם בעולם הזה ובעולם הבא, ולהודיע גודל הפגמים שפוגמים מחללי שבתות ועונשם שזה יסוד גדול אצל הצדיקים כמו שאמרו בסתרי תורה פרשת לך לך [403] אשר שם קורא לנשמת הצדיק בשם אברהם, ודרשו וירדוף עד ד"ן רדיף אבתרייהו ואודע לון דינא דההוא עלמא ולא יהיב דמיכו לעיניהם ביממא ובליליא עד דאוכח להו לאינון חייבין ואתיב לון בתיובתא לגבי קודשא בריך הוא ע"כ.

עונש מחללי שבתות

מ. ועל כן חל החיוב להמרבין תורה להודיע גם מעונש מחללי שבתות ופרטי הדינים אשר לא ידעו להזהר בם וכל העם ישמעו ויראו, והנה איתא במדרש הנעלם פרשת וירא דף ק"ז ע"א, אמר ר' יעקב הרשעים שקלקלו ברית מילה שבהם וחללו שבת בפרהסיא וחיללו את המועדות ושכפרו בתורה ושכפרו בתחיית המתים וכדומה להם יורדים לגיהנם למטה ונדונים שם ושוב אינם עולים אבל יקומו ליום הדין ויקומו לתחיית המתים ועליהם נאמר ורבים מישני אדמת עפר יקיצו וכו' והיו דיראון לכל בשר מאי דיראון די ראיה שהכל יאמרו די בראייתם.

דין מחללי שבת אם נענשים בגיהנם בשבת או שלוקין כפלים בע"ש

מא. ובזוהר פרשת תרומה דף ק"ן ע"ב הוסיפו בעונשם המר ז"ל, כל אינון דמחללי שבתות וזמני ולא חיישי ליקרא דמאריהון כמה דאינון לא נטרי שבתי וזמני בהאי עלמא הכי נמי לא נטרין ליה בההוא עלמא ולית לון נייחא אמר רבי יוסי לא תימא הכי אלא נטרי שבתי וזמני תמן בגיהנם בעל כרחייהו אמר ר' יהודה אילין אינון עובדי ע"ז דלא נטרי שבתא בהאי עלמא נטרי ליה תמן בעל כורחם בכל מעלי שבתא כרוזין אזלין בכל אינון מדורים דגיהנם סליקו דיני דחייביא דהא מלכא קדישא אתיא ויומא אתקדש ואיהו אגין על כלא ומיד דינין אסתלקו וחייביא אית לון נייחא.

וכל אינון דמחללי שבתות וזמני בפרהסיא דינין סלקין מינייהו אבל נורא דגיהנם לא אשתכיך מעלייהו לעלמין וכל חייבי גיהנם שאלי עלייהו מאי שנא אילין דלית לון נייחא מכל חייבין דהכא, אינון מאריהון דדינא תייבין לון אילין אינון חייבין דכפרו ביה בקודשא בריך הוא ועברו אורייתא כולא בגין דלא נטרו שבת תמן בגין כך לית להו נייחא לעלמין ואינון חייבין כלהו נפקין מדוכתייהו ואתייהב לון רשו למיהך למחמי בהו.

ומלאך חד די שמיה פלוני אזיל ואפיק להההוא גופא דילהון ועייל לגיהנם לעיניהון דחייביא וחמאן ליה דסחרא תולעין ונשמתא לית לה נייחא בנורא דגיהנם וכל אינון חייביא דתמן סחרין להההוא גופא ומכריזי עליה דא איהו פלנייא חייבא דלא חיישׁ ליקרא דמאריה כפר ביה בקודשא בריך הוא וכפר בכל אורייתא כולא ווי ליה טב ליה דלא יתברי ולא ייתי לדינא דא ולכסופא דא הדא הוא דכתיב ויצאו וראו בפגרי האנשים הפושעים בי כי תולעתם לא תמות מן גופא ואשם לא תכבה מן נשמתא והיו דיראון לכל בשר והיו די ראון עד דכל חייבין דגיהנם דתמן יימרון די ראיה דא ר' יוסי אמר ודאי הכי הוא בגין דשבת איהו לקבל אורייתא כלא ואורייתא איהי אש בגין דעברו על אש

דאורייתא הא אש דגיהנם דליק דלא שכיך מעלייהו לעלמין ע"כ, הנה משם תתבונן עוצם העונש שאנושה מכתם אף ביום השבת בצרבת אש להבת שלהבת אישו של גיהנם.

מב. אכן דברי הזוהר חדש דף ס"ו ע"ב חלוקים על זה וביארו תוספת עונשם באופן אחר זה לשונו, אמר ר' הונא אפילו הרשעים שבגיהנם מוכתרין ביום השבת ושוקטין ונחין דאמר ר' הונא אין לך רשע מישראל שאין לו מעשים דמעלייא ליה לעלמא דאתי ואימתי מעלייא להו ביום השבת להיות כולם מוכתרין בכתר שבת.

אמר ר' יוסי וכי הרשעים שחללו שבת בפרהסיא יש להם מעלה בכתר שבת אמר ליה אין דהא תנן ויהי ביום השישי לקטו לחם משנה כך נדונין הרשעים משנה להרויח להם ביום השבת כי יום שבת נקרא שלום ולפיכך אינו נגרע מהטוב וההנאה שבו בין לצדיקים בין לרשעים ולהורות שלא לחנם אמרה תורה ושמרתם את השבת והזהירם על השבת יותר מכל התורה כולה ותאנא כל המקיים את השבת כאילו קיים את כל התורה ע"כ, הנה כי לא נגרע דבר והיה משנה ביום השישי על אשר ילקון יום יום.

מג. הנה על כל אלה התחכמו חכמינו עליהם השלום ועשו משמרת למשמרת עד אשר ביטלו כמה מצוות עשה בזמנם כגון תקיעת שופר בראש השנה ונטילת לולב בחג שחל להיות בשבת אפילו ביום ראשון דאורייתא והכל מהפחד שלא יבאו לידי חילול שבת כמו שאמרו שמא יעבירנו ברשות הרבים שילך מי שאינו בקי אל הבקי ויטלטל ארבע אמות ברשות הרבים.

תוכחה למוכרים שכר לגוים בערי אשכנז ביום השבת

מד. ועתה עדת ישראל עם הקדש ברוכי ה' שיתו לבכם אל הדברים האלה, אם מצוות המלך מלכו של עולם נדחים מפני השבת דהיינו כדי שלא לבא לידי חילול שבת אם כן איפה איככה נוכל וראינו באבדן מולדתינו בחילולי שבת בפרהסיא כאשר פשתה המספחת איסור מקח וממכר אשר הותר להם לרבים ממוכרי היין והשכר למכור לגויים יין בשבת בביתם או אף חוץ לביתם ועוברים בפרהסיא על איסור מקח וממכר ואיסור מדידה וחשבונות.

ובהיותי בערי אשכנז שם ראיתי שערוריה בענין הזה הרבה מאד לשוכרי האור"נדות עיירות וכפרים מהמלכים והשרים ומוכרים לגוים בשבת בפרהסיא, ואנכי דרשתי על זה בקהל רב כיד ה' הטובה עלי ופי אמלא תוכחות כי היו רשעים ערומים כי שמעתי באומרים לי כי מוכרחים בכך מפני שפרנסתם תלויה בזה.

אז אמרתי אליהם אוי לאזנים שכך שומעות אוי לדור שעלתה לו כך, שיתו לבכם את אשר חכמים הגידו כי כשרצה הקדוש ברוך הוא ליתן התורה לעשו ולא רצה לקבל

התורה משום דכתיב בה לא תרצח ומחייתו תלויה בו ועל חרבך תחיה וכו', אם כן איפה איככה יהיה לאדם מישראל היתר לחלל שבת משום מחייתו, הלא אם היה היתר לעבור על דבר שמחייתו תלויה בו היה מקבל עשו התורה ולא היה נזהר באותו הלאו, אם כן אין זה אפס כי קבלת התורה מאז היתה על תנאי מפורש שלא לעבור על לאו אחד ברצון חלילה.

מה. וכן כתבו הרשב"א והראב"ד ז"ל בההיא דהמבזבז אל יבזבז יותר מחומש דהיינו דווקא במצוות עשה אבל לא תעשה יתן את כל הון ביתו שלא לעבור אף שיחזור על הפתחים ע"כ, וכל שכן וקל וחומר באיסור גדול כזה חילול שבת בפרהסיא שהוא ככופר בכל התורה כולה שלא יעבור מפני דרא דממונא.

מלאכה הנעשית בשבת לא תצליח

מו. ומה גם כי פרוטה אחת הנרווחת בשבת להם יאבד כל ממונם, בא זה ואיבד את זה הן מפני עון חילול השבת, והן כי לא יצליח כנודע מספרי הקדמונים כי ביום השבת הנהגת העולם הוא על ידי כוכב שבתאי והוא מחייב חורבן ושממה וכל המלאכות שיעשו ביומו לא יצליחו, וכן אמרו בפיוטי הראשונים והצמיחה איננה מעלה, ואמרו כי אף אשר יאמר בשבת להעשות בחול מזל היום מחייב לבלתי יצליח, ואם כן מי בער ולא ידע וכסיל לא יבין את זאת לאבד את ממונו וגם את נפשו לבלתי היות לה מנוח בלהבת צרבת אשו של גיהנם כנזכר במאמרים שבזוהר.

חורבנות ת"ח ות"ט שבערי אשכנז היו בעון חילול שבת

מז. ואין ספק שהשמדות והחורבנות שהיה במלכות פולין היה על עון חילול שבתות שהיה שם כאשר צווחו עליהם קמאי דקמאי, ואם הוא יתברך החריב ירושלים עיר קדשו בעון חילול שבת כמו שאמרו בפרק כ"ב דשבת [404] כל שכן שיעלה חרון אף ה' בארצות נכריות חס ושלום להחריבם כאשר החריבם בחימה שפוכה על עון חילולה של שבת.

רוב חלולי שבת בהעדר לימוד הלכות שבת

מח. ורוב חלולי שבת אשר בהם כשלו רבים מבני ישראל המה מחמת חסרון ידיעה אשר אינן בקיאים בדיני ט"ל מלאכות ובתולדותיהן ולא בדיני מוקצה ואיסור טלטול, וכל אשר ישכיל לדעת מובאם ומוצאם ומתרשל מהם כאשר רבים מתופשי התורה נטמעו במדה הגרועה הזאת מאין פנות אפס לפלפל בהלכות ולענין הלכה לא פנו ובכן יוקשים בכמה איסורים בשבת, עליהם אמר התנא [405] ששגגת תלמוד עולה זדון שהשוגג הבא לאדם מחסרון ידיעה עולה זדון נחשב לו לזדון.

לימוד הלכות שבת קודם לשאר לימודיו

מט. ודרך תופשי התורה היראים ללמוד קודם לכל לימודיהם הלכות שבת בהרמב"ם ובטור בשורשן ולהיות חוזר עליהם תמיד כי שמירת שבת כהלכתו הוא יסוד לכל דת תורתנו, ומה גם לדרוש לכל העם פרטי הדינים בשורשם להרים מכשול מדרך העם.

איסורי צידה והריגה השכיחים בשבת

נ. והנה בפרקים של מעלה כבר ביארנו קיצור הדינים בכל פרט ופרט ופה נבאר עוד קצת דברים אחרים אשר נכשלים בהם רבים, אחד בענין הצידה מה שהזהיר בעל התרומות שיש ליזהר שלא לסגור תיבה או לסתום כלים שזבובים בו בשבת דהוי פסיק רישיה שיצודו שמה וצריך להפריח מה שנראה בעיניו כדי שלא להכשל באיסור צידה, דכל שבמינו נצוד חייב עליו אין במינו נצוד פטור אבל אסור.

הילכך זבובים אף על פי שאין במינן נצוד אסור לצודן, ולכן כל מקום שיש חשש זבובים יזהר להבריחם תחילה או שלא לסגור התיבה והמגדל לגמרי אלא יתן איזה דבר בין הכיסוי לתיבה בענין שיוכלו לצאת משם ובזה לא נזהרו, ועוד בדין הפרעוש אסור לצודו אלא אם כן הוא על בשרו ועוקצו, ואסור להורגו ואף לא ימללנו בידו שמא יהרגנו אלא יטלנו בידו ויזרקנו.

(**א"ה**, בשאלות ותשובות חוות יאיר סי' קס"ד אוסר לזרקן במים וכן בפשפשין ע"ש).

נא. וכתוב בספר החסידים זה לשונו, אסור להרוג פרעוש מדאורייתא ולפיכך בלילה שאינו יודע אם הוא פרעוש או כינה אל ימיתנה ואף לא ימוללנה, ואף הכינה אינו רשאי להורגה רק כשהוא על בשרו אבל המפלה את כליו אסור אלא מוללו וזורקו, גם חיה ועוף שברשותו של אדם כגון אווזין ותרנגולים וכיוצא אסור לצודן כגון להכניסן לתוך הלול או לתוך חדר אחד, לא מבעיא אם מרדו שאסור מן התורה אלא אפילו לא מרדו כלל אסור מדבריהם כמו ששנינו חיה ועוף שברשותו הצדן פטור ומסתמא פטור אבל אסור, וחתול דינו כשאר חיה ואסור לתופסו בשבת, וצריך לומר זה לרבים שכל אחד יזהר.

ומטעם זה אותם בני אדם שיש להם כלוב מלא עוף אם פתח החלון ויצא העוף לחוץ יזהרו שלא להחזיר העוף לתוכו וגם אסור לסגור החלון או הפתח, ואין צריך לומר אם נכנס עוף מבחוץ לתוך הבית כמבואר כל זה בפוסקים ז"ל ואסורים מדין תורה, ואותם שהורגלו בבית ובאים לכלובן לערב אף שהם אסורים אם יצאו מהבית ומתירא שלא יאבדו, אף על פי שאסור לצודן דוחין אותם כדי להכניסם לבית משום פסידא אבל לתפוס ולטלטל אותם אסור, ואותם שלא הורגלו אסור אף לדחותן.

נב. גם הרבה לא נזהרו בדיני הריגת המיני שרצים ואמרו כל חיה ורמש שהם נושכים שמותר לכתתן ולהרגן, וזה שלא מן הדת שכיון שאינם ממיתין כל שלא רצין אחריו אסור להורגן, ואיסור גמור להרוג השממית שאף שיש לחוש שיפול לתוך המאכל מכל מקום מילתא דלא שכיחא הוא ויכול לכסות המאכלים, וגם אחד מאלף לא ימצא שתהא מסוכנת במאכל ולכן יש למחות ביד עם הארץ אשר התירו לעצמם להורגן.

מכשולי שבת המצויים במי שיש לו מכה

נג. גם יש להודיע את העם כי הוא דבר ההווה כמה פעמים במי שיש לו מכה או שנחתך באצבעו וכיוצא שלא לדחוק את המכה להוציא ממנה דם, גם לא יהא מוצץ אצבעו בפיו שמתקן הוא בהוצאתו וחייב עליו, ופעמים שיהא חייב נמי משום מכה בפטיש דהיינו כההיא דמפיס מורסא בשבת כמו שכתב הרמב"ם בפירוש.

נד. וגם בכלל אזהרה זו למי שנחתך אצבעו או שיצא דם מחוטמו שלא יגע בו בבגדו אי משום שלא יבא לידי דחיקה והוצאת דם ואי משום צובע שהדם יצבע את הבגד ואסור, ושומר נפשו ירחוץ במים או יין תחילה להעביר הדם שעליו ואחר כך יתן עליו בגד בנחת, ודברים הללו וכיוצא בהן כל שאפשר לעשותן על ידי גוי ובתקון האמור טפי עדיף שלא לבא חס ושלום לידי חלול שבת.

פרטי דינים באיסור ממחק

נה. גם יש להודיעם שיזהרו שלא לשפשף את המנעלים בשבת בידו או על ידי בגד וכיוצא לצחצח ולהצהיב את העור שזה נקרא מחליק וחייבים עליו משום ממחק, גם שלא למשמש בשעוה וכיוצא מדברים המתמרחים שלא יבא למרח, ולפיכך יזהרו שלא להשתמש בשעוה העשויה לסימן בספר בשבת שאפילו כל שהוא אסור שאין לאיסור זה שיעור ויתחייב, ואסור אפילו ליגע בה שמא יבא למרח, ועתידים ליתן את הדין אותם המדבקים נרות של שעוה במנורה ביום טוב.

בדין קטימת קיסמים בשבת

נו. ויש להזהר שלא יטול קיסם של עץ ויקטמנו לחצות בו שיניו דאסור מן התורה, ואפילו ליטלו כדי לחצות בו שיניו אסור.

נז. (**א"ח**, בספר שיירי כנה"ג סי' שכ"ב כתב הרב שם על דברי הטור שכתב שמותר לטלטל עצי בשמים להריח בהם וקוטמו ומוללו להריח בו כתב הרב שם, אמר המאסף רבים תפסו פשטן של דברים ועבדי עובדא לקטום ולשבר בדי הדס ביום טוב ושבת לתת להריח בהם, ומקצת החכמים הוקשה להם זה ושאלו את פי והשבתי דלא ניחא לן

בהכי דאפילו יהיבנא ליה טעותיה דמן הדין מותר לא אריך למעבד הכי מפני עם הארץ שידמו מילתא למילתא ויבאו לקטום ולשבר דבר שאינו מריח.

וכל שכן שלדעתי אף מן הדין אסור שאין הפירוש ששובר הבד של הדס אלא שאם העץ אינו מריח יפה קוטם ממנו מעט כדי שתהיה מקום הקטימה לח ויהא ריחו נודף, וזה לא שייך אלא באוד אגאג"י וכיוצא בו שאין ריחו נודף אם לא בקטימה אבל בדי הדס שאין הקטימה והשבירה בם כדי שיהיה ריחו נודף אלא לתת לאחרים שיריחו הא ודאי אסור והכריח שם דבריו ע"ש).

בדין אגרות הבאות מחוץ לתחום בשבת

נח. גם צריך להזהר בדין האיגרות דאף דלפי הדין מותר לקרות באיגרת השלוחה אליו אם אינו יודע מה כתוב בה ושלא יקרא בפיו אלא יעיין בה, היינו דווקא באיגרת הבאה פתוחה מבלי חותם אבל איגרת הבאה חתומה ומסוגרת אסור לומר לגוי לפתחה דכיון דהויא מלאכה דאסירא מן התורה לקלקל החותם אסור לומר לגוי לעשותה, ואף שמקלקל החותם כיון שאין כוונתו לקלקל כי אם כדי לתקן לפתוח האיגרת ולקרותה אסור, ואם הובאה בשבילו מחוץ לתחום טוב ליזהר שלא ליגע בה.

בדין ספסל שנשמטה רגלו, ודין סילוק חלונות בשבת

נט. גם צריך להזהר בדין הספסל שנשמט אחד מרגליו שלא להחזיר אותו למקומו, ואפילו להניח צד השמוט על ספסל אחר יש מי שאוסר כמ"ש הא"ח, וכבר כתבנו לעיל שאסור לסלק הזכוכיות מהחלונות בשבת אפילו על ידי גוי בשבת, כיון דהויא מלאכה דאסירא מן התורה לישראל אסור לומר לגוי לעשותה.

איסורי הוצאה השכיחים בשבת

ס. וקצת דיני המוציא מרשות לרשות רמזנו לעיל, וצריך להזהר בטבעות שאין עליהם חותם שאין היתר ברור לצאת בהם ואדרבה כתב הרמב"ם שנהגו כל העם שלא לצאת בטבעת כלל, וכתב עליו הרב המגיד ומנהג חסידים הוא באותן הארצות ואילו היה אפשר להחזיר כל המקומות לאותו מנהג היה טוב מאד ע"כ.

סא. וירא שמים יהא זהיר שלא לשלוח על ידי גוי בשבת מתנות לבית החופה או מאכל לבית האבל דרך רשות הרבים או כרמלית, כי אף שהרמב"ם התיר דבר שאינו מלאכה ואינו אסור אלא משום שבות דמותר לישראל לומר לגוי לעשותו בשבת בדבר שהוא צורך הרבה או מפני מצוה, מכל מקום יש אוסרים והיכא דאפשר לעשותו מבעוד יום לא יעשנו בשבת.

באיסור קריאת שטרי הדיוטות בשבת

סב. עוד צריך להזהר במה שאסרו חכמים לקרות בכתב שטרי הדיוטות דהיינו שטרי חובות וחשבונות ואפילו לעיין בהם בלא קריאה אסור.

(**א"ח**, כתב בשיירי כנה"ג סי' ש"ז, אמר המאסף מכל זה תראה ותבין דמה שנוהגין עכשיו בשמחות וגיל שכותבין מערב שבת הקרואים מי ומי יבואו למחר וביום השבת נותנים הכתב ההוא לאיש אחד שיקראם והאיש קורא מן הכתב ומזמינם, וכן מה שנוהגים לכתוב מתים שמתו תוך שנתם לומר להם השכבות והשליח צבור קורא מתוך הכתב ואומר ההשכבות, וכן מה שנוהגים שכותבין המדליקין של השנה מי יהיה מדליק בשבוע ההוא והשמש או גזבר הקהל או השליח צבור רואה מתוך הכתב מי ומי יהיו המדליקין.

וכן מה שנוהגין שעושין הסכמות וכותבין אותם בכתב מערב שבת והשליח צבור מכריז ביום השבת מתוך הכתב שכל זה איסור גמור הוא, ובשלמא מה שמכריזין ההסכמות על פי הכתב איכא למימר דכיון דצרכי רבים הם התירו כדרך שהתירו להכריז קרקע בשבת וכמ"ש הריב"ש בתשובה אבל הנך אחריני איסור גמור הוא, וכבר ערערתי על כל זה פה אזמיר ובטלתיו ותקנתי שהמכריזים יכריזו המדליקין יום ו' ע"כ).

סג. וכותל או וילון שיש בו צורות חיות משונות או דיוקנאות של בני אדם של מעשים כגון מלחמת דוד וגלית וכותבין זו צורה פלונית וזה דיוקן פלוני אסור לקרות בו בשבת, ומליצות ומשלים של שיחת חולין ודברי חשק כגון ספר עמנואל וכן ספרי מלחמות אסור לקרות בהם בשבת, ואף בחול אסור משום מושב ליצים ועובר משום אל תפנו אל האלילים לא תפנו אל מדעתכם, ובדברי חשק איכא תו משום מגרה יצה"ר, ומי שחיברן ומי שהעתיקן ואין צריך לומר מי שהדפיסן מחטיאים את הרבים ככתוב באורח חיים.

פרטי דינים למכשולים המצויים בשבת

סד. ואסור ללמוד בשבת ויום טוב זולת בדברי תורה ואפילו בספרי חכמות אסור כמו שכתב הרמב"ם בפירוש המשנה בפרק שואל, גם אסור לחשוב חשבונות בשבת אפילו הם עברו כגון כך וכך הוצאתי על דבר פלוני כל זמן שלא פרע מעותיו.

גם השואל דבר מחבירו אסרו חכמים לומר לו הלויני דמשמע לזמן מרובה ואיכא למיחש שמא יכתוב אלא יאמר לו השאילני, ובלשון לעז שאין חילוק בין הלויני להשאילני צריך שיאמר תן לי, וכשם שאין לווין בשבת כך אין פורעין בשבת, וכשלווה בשבת ואינו רוצה להאמינו יניח משכון אצלו אבל לא יאמר לו הילך משכון דהוי כעובדא דחול כמבואר בפוסקים.

סה. וכתוב בספר החסידים, [406] אל ידור אדם בעיר שיום השוק בשבת כי אי אפשר שלא יחטא לדבר דבר, ובסי' רס"ו כתב שמה שאסרו לומר דבר פלוני אעשה למחר אפילו לדבר מצוה אסור ע"ש, ובסי' ק"י כתוב שאסור לספר בשבת מאוהביו שמתו או שהן בצער, וכבר יחדנו הדבור בזה בפרקים של מעלה בגודל איסור השח שיחת חולין בשבת אפילו אם יהיו בלשון הקודש רק המצטרך הוא לבדו כי מחלליה נאמר גם על הדבור הקל ע"ש.

סו. עוד כתב רבינו ירוחם, שמי ששכר גוי להוליך סחורתו ובא הגוי ולקחה מבית ישראל בשבת אסור וראוי לענוש לעושה אלה אם ידע ואשם, וגויים המביאים תבואה בשבת לישראל שמחויבים להם והישראל מוסר לו מפתח לאוצרו והגוי נותנו לשם ומודדים ומונים, אף שיש מי שמתיר מכל מקום מכוער הדבר וירא שמים ירחק מעשות בביתו כך.

סז. והנה אף שאמרו חכמים דבור אסור הרהור מותר, ירא שמים יתקדש עצמו במותר לו ולא יהרהר בעסקיו משום עונג שבת ויהא בעיניו כאילו כל מלאכתו עשויה, וכתב בספר האגור דמותר להתיר חרמי צבור בשבת אף על פי שאינו לצורך השבת הואיל והוא יום כנופיא לרבים הוי כעסקי רבים דשרי לדבר בם אבל אין מחרימין בשבת כי אם מדבר שהוא לצורך שבת.

(**א"ח**, בספר דברי ריבות סי' ש"ח כתב דחכם רשאי לנדות בשבת לכבודו, ובספר החסידים סי' ת"ט כתוב דמותר לנדות למי שחילל שבת ע"ש).

סח. ומתירים נדרים בשבת אם הם לצורך השבת כגון שנדר שלא לאכול בשר ושלא לשתות יין אף על פי שהיה לו פנאי להתירן קודם השבת, ונידוי בחלום גם כן מותר להתירו בשבת, ואין דנין בשבת ולכן אסור לתפוס ולהכניס לבית הסוהר מי שנתחייב איזה עונש כדי שלא יברח וכל שכן שאסור להלקותו דהוי בכלל דין ואם יברח אין עלינו כלום כמו שכתב הב"י סוף סי' רס"ג.

בדיני רפואה בשבת

סט. ועוד צריך להזהיר את העם שרבים שוגים לחלל את השבת משום רפואה וצריך להודיעם דאדרבא כל דבר שהוא משום רפואה אסורה בשבת גזירה משום שחיקת סמנים, ואם יש לו מיחוש בעלמא והוא מתחזק והולך כבריא אסור לעשות לו שום רפואה אפילו על ידי גוי.

ואסור לתת יין לתוך העין ואף על גביו אסור אם פותח וסוגר העין, ורוק תפל אפילו על גביו אסור דמוכחא מילתא דלרפואה עביד, ואם כבר הקל מעליו חולי העינים ולא יכול

לפתוח עיניו יכול ללחלחן ברוק תפל, ואסור לשתות משקה המשלשל בשבת דאין לך צער גדול מזה, ואסור לשום פתילה בפי הטבעת כדרך שנוהגים לעשות למי שהוא עצור אלא אם כן ישים אותה בשינוי שיאחזנה בשתי אצבעותיו ויניחנה בנחת, ואסור להניח בגד על מכה שיוצא ממנה דם מפני שהדם יצבע אותו.

ע. (**א"ה**, כתב בספר מגן אברהם סימן שכ"ח על דברי ספר הזכרונות שאסר למי שיש לו מעיין שאסור להחליף את הבגד או הנייר שמושך ליחה וגם לפעמים מוציא דם וצובע הבגד, והוא ז"ל פסק להתיר להחליף בגד אחר דאם לא יחליף יסריח וגדול כבוד הבריות ועוד דאית ליה צערא, ועיין בספר לקט הקמח דף ל"ה ע"ב צידד בכל דרכי ההיתר בזה והעלה שהטוב והישר שיכין מערב שבת הרטיה או העשב והאפונים שיטול עוקציהם כדי שיהיו מוכנים מלפני השבת לצורך המעיין דהרי יש כאן היכר ואין לחוש שיבא לידי שחיקת סמנים כדרך שאמרו שורה אדם קלורין בערב שבת שמתוך ששורה אותן מן הערב יש שם היכר לעצמו ולא יבא לידי שחיקה, וגם משום צובע ליכא שהרי הוא מקלקל ומלכלך ולא צובע כמ"ש הרדב"ז סי' קל"א ע"כ).

עא. **ולכרוך** קורי עכביש על המכה ירא שמים יזהר שלא לעשות כן משום שמרפא, ומי שנשמט פרק ידו או רגלו ממקומו לא ישפשפנה הרבה בצונן שזהו רפואתו אלא רוחץ כדרכו ואם נתרפא נתרפא, ועצם שיצא ממקומו מחזירין אותו, והחושש בשיניו שרפואתו לגמוע בהם מים שרופים או חומץ לא יגמע ויפלוט אלא מגמע ובולע, ואם יש לו צער גדול עד שמחמת הכאב נחלש ושאר הגוף לא פלט שרי לעשות כל רפואות, ויש מי שהתיר לומר לגוי להוציאו אכן אין להקל בזה דיש הרבה חולקים בדבר דמסייע כהאי גוונא יש בו ממש.

עב. **וצפורן** שפרשה וציצין שהם כמין רצועות דקות שפירשו מעור האצבע סביב הצפורן, אם פירשו רובן כלפי מעלה ומצערות אותו מותר להוציאן ביד אבל אם לא פירשו רוב אפילו ביד אסור, ופירש רש"י כלפי מעלה כלפי ראשי אצבעותיו, ורבינו תם פירש דהיינו כלפי הגוף וצריך לחוש לשני הפרושים, וכן מותר ליטול הקוץ במחט ובלבד שיזהר שלא להוציא דם דעביד חבורה, ואסור לחוך שחין שמוציא דם בשבת.

עג. **והן** רבים עתה עמי הארץ רופאי אליל עברו בכמה מכשולות וכמעשיהם בחול כך מעשיהם בשבת להרחיב פי המכה שיש בה משום לתא דמכה בפטיש, ומירוח רטיה דהוי אב מלאכה בה כשלו ונפלו וראוי להודיעם פרטי דיניו, והוא שיגלו קצת רטיה ויקנח פי המכה ויחזור ויגלה קצתה השני ויקנח, ורטייה עצמה לא יקנח מפני שהוא ממרח, וכן בענין ההקזה אשר הקלו כמה מהם להקיז דם בשבת שלא על פי רופא

מומחה, וירא אלהים אל יסמוך על דעתו אם יש רופא בעיר בקי ממנו ויתר פרטי דינים שבסימן שכ"ח.

ולא נאמרו כל השיעורים הללו אלא לחולה שאין בו סכנה אבל חולה שיש בו סכנה מצוה לחלל את השבת, ומשתדלים שלא לעשות על ידי גוי וקטנים ונשים אלא על ידי ישראלים גדולים ובני דעת וכל הזריז לחלל שבת בדבר שיש בו סכנה הרי זה משובח.

ירא שמים יכין צרכי הלידה עם תחילת חדש הט', ויתר דיני יולדת

עד. וגם היולדת היא החולה שיש בו סכנה ומחללין עליה השבת לכל מה שצריכה, קורין לה חכמה ממקום למקום ומילדין אותה ומדליקין לה נר, ולכן ירא אלהים כשתגיע אשתו לחדש התשיעי יהא זריז להזמין כל צורכי הלידה מערב שבת כדי שלא לבא לידי חילול שבת, ואין צריך מומחים כמו בחולה ביום הכפורים שקרובה להסתכן מפחד הלידה חס ושלום.

ונקראת יולדת לחלל עליה את השבת משתשב על המשבר או משעה שהדם שותת ויורד או משעה שחברותיה נושאות אותה בזרועותיה שאין בה כח להלוך כיון שנראה אחד מאלו מחללין עליה את השבת, ולקראות לחכמה מותר בשעה שמרגשת קצת ואפילו בספק מותר.

דיני מילה בשבת

עה. גם צריך להזהיר את העם בדין המילה דקיימא לן דמילה שלא בזמנה אינה דוחה את השבת, ואין דבר זה תלוי בתפלה אם התפללו מבעוד יום לא להקל ולא להחמיר, ומי שנולד בין השמשות שהוא ספק יום ספק לילה מונים מן הלילה ונמול לתשיעי שהוא ספק שמיני, ואם נולד ערב שבת בין השמשות אינו דוחה את השבת שאין דוחין את השבת מספק וכן אינו דוחה יום טוב מספק ואפילו יום טוב שני של גליות, ואפילו לא הוציא אלא ראשו בין השמשות אף על פי שיצא כולו בשבת אינו נמול בשבת.

ובשיעור בין השמשות אפליגו תנאי ואמוראי בסוף פרק במה מדליקין, וכתב בעל העיטור מספקא לן הלכה כדברי מי הילכך אי אתייליד ינוקא משתשקע החמה ספק הוא עד דשלים בין השמשות דר' יוסי ונמול לעשרה, ואי אתייליד במוצאי שבת משתשקע החמה עבדינן לחומרא כדרבה.

עו. ואדם שלא מל מעולם לא ימול בשבת שמא יקלקל ונמצא מחלל שבת זולת אם כבר מל פעם אחת דמותר, וקטן שנולד כשהוא מהול אף על פי שנמול לשמיני אינן דוחין את השבת מפניו, ומי שנולד בחדש השביעי מלין אותו בשבת אפילו אם לא גמרו שערו

וצפורניו אבל בן שמיני אין מלין אותו בשבת אלא אם כן גמרו שערו וצפורניו, והוא הדין לספק בן שביעי ספק בן שמיני שאין מלין אותו בשבת אלא אם כן גמרו שערו וצפורניו.

עז. **וכתב** הב"י שיש להזהר שלא ימולו שני מוהלים מילה אחת בשבת שזה ימול וזה יפרע אלא המל הוא עצמו יפרע, ושמענו בשם תשובת הרשב"ץ שתנוק שלא נמול בזמנו ונתרפא ביום חמישי בשבת שימתינו עד למחר כדי שלא יבא יום שלישי בשבת ויצטרך לחלל עליו את השבת.

עח. **והר"ם** איסרלש כתב, ומותר לטלטל האיזמל לאחר המילה להצניעו בחצר המעורבת אף על גב דאינו צריך לו עוד באותו שבת דהא לא הוקצה בין השמשות מאחר שהיה צריך לו באותו שבת.

אזהרה למזלזלין בשבות דרבנן

עט. **עוד** צריך להזהיר את העם בדין שנכשלו בו רבים אשר שמעו דברי הפוסקים האומרים שכל שבות שהתירו חכמים משום צורך מצוה שמותר גם כן לצורך אורחים, והם לא ידעו דלא מקרי אורחים אלא שנתארחו אצלו בביתו או שזימן אורחים אלא שנתארחו אחרים כמו שכתב בתרומת הדשן סי' ע"ב, וכל שמזמנים ריעיהם אהוביהם ביום חתונתם וביום שמחת לבם אין בו דין אורחים להתיר שבות דרבנן.

ובזה שגו רבים מעמי הארץ ולא הטו אזן לשמוע דברי חכמים ומתירין שבות דרבנן בכמה דברים מפני האורחים, וכן לא יעשה מי שנגע ה' אלהים בלבו דלא מקרי אורח אלא הבא מארץ אחרת, ומכל מקום המזמן את חבירו לכבוד האורח גם חבירו בכלל אורח לענין שבת, אכן זה להיות כדין אורח לענין שבת אבל לא להיות כסעודת מצוה אצלו שבעל הבית המזמינם הוא העושה מצוה וזה פשוט.

בדין טלית וספר שאחז בהן האור

פ. **ועוד** צריך להזהיר את העם אשר שגו בטלית שאחז בו האור לנענעו כדי שיכבה והוא איסור גמור, ולא התירו אלא לפושטה ולהתכסות בה ואינו חושש אם תכבה, ואף בזה צריך להזהר שלא יתכוין בכך או יתן עליו שאר משקין כדי שיכבה כשיגיע שם אבל לא במים משום כיבוס.

פא. **ואיסור** גמור לעשות לקטן שיכבנו ואף אם בא מעצמו לכבות צריך למחות בידו, ויכולין לקרות לגוי שיבא אף על פי שבודאי יכבנו דכל כיוצא בזה בהיזק הבא פתאום התירו לקרות לגוי אף על פי שבודאי יתקן הדבר כמו שכתב הרא"ש ז"ל, ואף שהתירו להציל כתבי הקדש מפני הדליקה מכל מקום אם נפל הנר על הספר אסור לכבותו, ובשעת הדחק שאין שם גוי מותר לומר לקטן שינער הדף בנחת עד שיפול הנר לארץ.

בדין טלטול נר בשבת

פב. גם הרבה מתופשי התורה לא נזהרו מלהקל לומר דיני השבת בפני עמי הארץ ובכן כשלו ונפלו בכמה איסורים, וכמה פעמים נערתי בהם שלומדים להם דינים שהקלו הפוסקים בם כגון אותה שאמרו נר על הטבלה מנער את הטבלה והוא נופל אפילו אם הוא דולק רק שלא יכוין לכבותו, ועמי הארץ שומעים דברים כאלה ואתו להקל בדברים אחרים בהדמות דבר לדבר ומחללין השבת החמורה, וכל שכן בענין זה שלא נאמרו הדברים האלה רק כששכח הנר על הטבלה אבל אם הניחו עליה מדעתו בערב שבת על השלחן אסור לנערה שהרי הטבלה היא בסיס לדבר האיסור כמ"ש הא"ח סי' רע"ז, ובסי' ש"ט שהביא מחלוקת בהניח מדעתו הביא סברת האוסר בסתם וסברת המתיר בלשון יש אומרים.

ואני נזהר כשמעמידין המנורה עם הנרות על המפה שעל השולחן שלא לטלטל המפה ההיא בכל השבת דהא אפילו אם ניטל האיסור משם אסור לטלטל הכלי דהואיל ונעשה בסיס לדבר האיסור למקצת השבת אסור כל השבת כולה, והילכך כשנופל נר על השלחן והמפה לא ינער ישראל ויעשנו על ידי גוי דווקא אפילו דאיכא פסידא טובא, וכששכח אותה שם דמותר היינו דווקא בנר של שעוה וכיוצא בו שלא יהא בו שמן דכשיש שמן אי אפשר שלא יקרבנו אל הפתילה ונמצא מבעיר.

פג. (**א"ה**, כתב בשיירי כנה"ג סי' רע"ט על דין טלטול הנר דאפילו נתן לחם מבעוד יום שם דאסור לטלטלה, דהיינו דוקא בנר שמשימין שם פת ואינו לאכול הפת אבל מה שנוהגים במקומות הרבה לטלטל הסינ"י ולגלגלו בעוד שהקנדילאר עם הנר דולק בתוכו, אם נתנו פת בסינ"י מבעוד יום מותר לטלטלו לצורך מקום הסינ"י אם צריך לו, וכן אם יושבים באיצטבא קטנה והסינ"י הוא סמוך לקיר ובני אדם היושבים שם סביב הסינ"י אינם יכולין לישב כולם, מותרים לטלטל את הסינ"י ולהניחו באמצע האיצטבא כדי שישבו גם כן אותם היושבים מצד הקיר ויאכלו כולם בתוך הסינ"י שזהו גם כן צורך מקומו וכן כל כהאי גוונא.

וכן נמי אם מצד אשר עומד הקנדילאר יבא הרוח ויכבה את הנר מותר לגלגלו כדי שיהא הקנדילאר לעבר אחר אשר הרוח אינו שולט שם כדי שלא יכבה הנר שהרי זה צריך להיתר האכילה בנר דלוק שאם יכבה לא יהיה לו עונג ומותר לטלטלו, אבל לטלטל הסינ"י כדל"א כדי שלא יהיה הנר לעומת פניו אסור כמ"ש בספר מקור ברוך ס"ג והסכים עמו מהר"א חסון ז"ל שם, אם לא היכא דאיכא למיחש דילמא אתו לזלזולי באיסור שבת

דאז ראוי להחמיר, אמר המאסף ויראה דלטלטל הסינ"י עם הנר דלוק כדי לישב במסבה במותב הקיר אסור עכ"ל).

פד. וירא שמים יהא זריז ונשכר שלא לתת על גבי השלחן נר בשבת דאף על פי דמותר ליגע בטבלה שהנר דלוק עליה אי אפשר שלא ינענע ואי אפשר שלא יקרב השמן שבו אל הפתילה ונמצא מבעיר, ומצוה בעשישית כמנהג ארץ ישראל תוב"ב, ויתר פרטי קיצור דיני הנר ביארנום למעלה במקומם.

בטעם איסור מוקצה

פה. וצריך עוד להזהיר את העם בקצת דיני המוקצה ולהודיעם טעם איסורו והוא מה שכתב הרמב"ם בסוף פרק כ"ד וז"ל, אסרו חכמים לטלטל מקצת דברים בשבת כדרך שעושה בחול ומפני מה נהגו באיסור זה אמרו, ומה אם הזהירו נביאים שלא יהא הילוכך בשבת כהילוכך של חול ולא יהא שיחת שבת כשיחת החול שנאמר ודבר דבר קל וחומר שלא יהא טלטול בשבת כטלטול בחול כדי שלא יהא כיום חול בעיניו ויבא להגביה ולתקן כלים מפינה לפינה או מבית לבית או להצניע אבנים וכיוצא בהם שהרי הוא יושב ובטל בביתו ויבקש דבר שיתעסק בו ונמצא שלא שבת ובטל הטעם שנאמר בתורה למען ינוח.

ועוד כשיבקש לטלטל כלים שמלאכתן לאיסור אפשר שיתעסק בהם מעט ויבא לידי מלאכה, ועוד שמקצת העם אינם בעלי אומניות אלא בטלין כל ימיהם כגון הטיילין ויושבי קרנות שכל ימיהם הם שובתין ממלאכה ואם יהיה מותר להלך ולדבר ולטלטל כשאר הימים נמצא שלא שבת שביתה הניכרת, לפיכך שביתה מדברים אלו היא שביתה השוה לכל אדם ומפני הדברים אלו נגעו באיסור הטלטול ואסרו שלא יטלטל אדם בשבת אלא כלים הצריך להם כמו שיתבאר עכ"ל, והראב"ד ז"ל כתב שם טעם אחר שטלטול דברים המוקצין נאסר מפני גדר ההוצאה כמו שאמרו בפרק כל הכלים אטו טלטול לאו צורך הוא וכו' ע"ש.

בדיני מוקצה

פו. ונפיו מרובים ונזכיר פה קיצור דיניו אותם דשכיחי, הנה כל הכלים נטלים בשבת חוץ ממוקצה מחמת חסרון כיס כגון סכין של סופרים שמתקנים בהם הקולמוסים וכיוצא בהם כיון שמקפידים שלא לעשות בהם תשמיש אחר אסור לטלטלו בשבת ואפילו לצורך מקומו או גופו, ואפילו אם תחוב בנדן עם שאר סכינים אסור לטלטל אותו הסכין של סופרים אבל הנדן עם הסכינים מותר לטלטל דהוה ליה בסיס לאיסור ולהיתר דמותר.

(א"ה, וכתב בשלטי הגבורים דנייר חלק הוי מוקצה מחמת חסרון כיס כיון דעומד לכתיבה).

פז. וכלי שמלאכתו לאיסור כלומר שמיוחד לדבר שאסור לעשות בשבת מותר לטלטלו בין לצורך גופו כגון קורנס לפצוע בו אגוזים ובין לצורך מקומו דהיינו שצריך להשתמש במקום שהכלי מונח שם ומותר ליטלו משם ולהניחו באיזה מקום שירצה, אבל אם אינו צריך לטלטלו רק מפני שירא שישבר או יגנב שם אסור אם לא שחישב עליו מתחילה לתשמיש דמותר אז אף שעיקר כוונתו היתה שלא ישבר או יגנב כמו שאמרו בירושלמי.

פח. וכל כלי שמלאכתו להיתר או להיתר ולאיסור מותר לטלטלו אפילו אינו אלא לצורך הכלי שלא ישבר או יגנב אבל כל שהוא כדרך מתעסק בעלמא שלא לצורך כלל אסור לטלטלו, ורבים אף מתופשי התורה לא נזהרו בזה ומטלטלים אפילו שלא לצורך וכן לא יעשה האיש הירא.

פט. וכיס של תפילין אין לטלטלו בשבת כי אם לצורך, ולא תשגה להחמיר בם אפילו לצורך דהא אפילו אם ירצה להניחם בשבת אין איסור בדבר כלל כי מה שאמרו יצאו שבתות וימים טובים שהם עצמם אות, כלומר שאין צורך להניח תפילין אבל אם הניחם מדינא אין איסור בדבר כמו שכתבו רבותינו בעלי התוספות פ"ק דיום טוב.

צ. ושברי כלים שנשברו אפילו בשבת שראויים לשום דבר מותר לטלטלן, ואם נשברו במקום שיכולים להזיק כגון כלי זכוכית שנשברו על השולחן או במקום שדורסים בו מותר לפנותן משם שלא יזוקו בהם, אבל של חרש אסור לפנותן שאפילו ידרוס עליהם אין בכך כלום דדבר שאינו מתכוין הוא וזה פשוט.

צא. ודבר שאין בו שייכות כלי כמו צרורות או אבנים אסור לטלטלן אף על פי שראויים לאיזה כיסוי שכל דבר שאינו כלי כלל אסור לטלטלו אפילו לצורך גופו וכל שכן לצורך מקומו, ולפיכך צריך להזהר שלא לטלטל כיסוי הבור אם לא יש לו בית אחיזה דאז מוכח שתורת כלי עליו, ומחט שניטל חודה או חור שלה אסור לטלטלה אם לא שיחדה מימות החול לאיזה תשמיש.

צב. וקוץ המונח ברשות הרבים מותר לטלטלו פחות מארבע אמות, ובכרמלית מותר לטלטלו בהדיא משום דחיישינן שמא יזוקו בו רבים ובמקום הזיקא דרבים לא גזור רבנן שבות, ואבן המיוחדת לסגור בה את הדלת מותר לטלטלה בשבת לסגור הדלת, ואם לפצוע בה אגוזים אסור אם לא ייחדה לכך מבעוד יום, וענפים שחתכן מבעוד יום מותר להניף בו על השולחן בשבת להבריח הזבובים כיון דלצורך חתכו עשאו כלי גמור.

צג. וכל דבר מטונף כגון רעי וקיא וצואה בין של אדם בין של תרנגולים וכיוצא בהם, אם היו בבית שיושבים בה מותר להוציאם לאשפה או לבית הכסא ואם היו בבית שאין יושבים בה אסור להוציאם, ואף על פי שמותר להוציא גרף של רעי ועביט של מי רגלים אסור להחזירן אלא אם כן נתן לתוכם מים או שיזהר שלא להניחו מידו.

צד. והסכמת כל הפוסקים דכל מוקצה אינו אסור אלא בטלטול אבל בנגיעה בעלמא שאינו מנדנדו מותר, וכן מותר ליקח דבר היתר המונח על דבר מוקצה, וכן מותר לטלטל דבר מוקצה על ידי נפוח דלא הוי טלטול אלא כלאחר יד ולא מקרי טלטול, וכן מותר לטלטל מוקצה ברגליו דרך הילוכו, ומותר לטלטל מניפה בשבת להבריח הזבובים, וכלי שמורה על השעות שקורין רילוזיי"ו נסתפקו הפוסקים אם מותר לטלטלו, ובמידי דרבנן נקטינן לקולא ומותר לטלטלו.

צה. אם שכח מעות על הכר מנער את הכר והמעות נופלים אבל אם הניחם שם על דעת שישארו שם בכניסת השבת אסור לנער אותה, אבל אם הניחם מדעתו בחול שם ולא היה דעתו להניחם שמה ושוב שכחם מקרי שוכח ומותר לנער אותם, ומותר ללמוד על השלחן שמעות מונחים עליו מצד אחר אף על פי שאי אפשר שלא ינענע אותם בלימודו, וכן בגד ששכח בו מעות מותר לטלטלו דלא אמרינן דכל הבגד נעשה בסיס למעות הואיל ואין המעות על עיקר הבגד, אלא שאינו רשאי ללובשו בשבת דחיישינן שמא יצא בו.

ואם שכח כיסו עליו בשבת, אם הוא בביתו יכול לילך עמו לחדר להתיר חגורו וליפול שם להצניעו, ואם הוא בשוק אסור להביאו לביתו רק מתיר חגורו בשוק והוא נופל ואומר לגוי לשומרו, ואסור ליגע בכיס של מעות אף על פי שסילק משם המעות מבעוד יום הואיל ומיוחדת לכך.

צו. וכלי שיש עליו דבר האסור ודבר המותר מותר לטלטלו וכגון שדבר המותר חשוב אצלו מדבר האיסור, אבל אם דבר האסור חשוב אצלו יותר מדבר המותר בטל אצלו ואסור לטלטלו, ואם יוכל לנער האיסור לבדו ינערנו ולא יטלטלנו עם ההיתר, וכל זה לא אמרו אלא שהיה ההיתר עם האיסור מבעוד יום אבל אם היה האיסור עליו לבדו מבעוד יום לא מהני מה שהניח אצלו ההיתר בשבת.

ומיהו אם בשבת עצמו הונח עליו דבר איסור הואיל ובין השמשות לא אתקצאי הוה ליה מוקצה לחצי שבת ואין מוקצה לחצי שבת, אלא שכל זמן שהאיסור עליו אסור בטלטול ועל כן מותר להניח דברים של היתר חשובים מן האיסור ומטלטלן, ותיבה שיש בתוכה דברים המותרים לטלטל ומעות אם המעות אינם עיקר מותר לטלטלן על פי התנאים שנתבארו בדין המחתה סי' ש"ט.

צז. **וביצה** שנולדה בשבת אסור לטלטלה ויכול לכוף עליה כלי שלא תשבר ובלבד שלא יגע בה, ושבת שלאחר יום טוב או לפניו נולדה בזה אסורה בזה.

צח. **וכתב** הטור ששיורי פתילה שכבו בשבת אסור להדליק בהם ביום טוב שלאחריו כי הכבייה היא הכנה שבשביל שנכבה הם נוחין פעם אחרת לידלק, ופירות שנשרו מן האילן בשבת אסורים אפילו ליגע בהם, ויחור של אילן שנפשח מערב שבת מהאילן מותר לתלוש ממנו הפירות בשבת, ומותר ליקח פירות הטמונים בחול כי אין אותו עפר מוקצה, וכן הטמונים בתבן או בקש המוקצים יכול לתחוב בהם מחט או כוש ונוטלן וקש ננער מאיליו.

באיסור שימוש באילן בשבת והמסתעף

צט. **גם** צריך להודיען איסור שאסרו חכמים להשתמש באילן בין לח ובין יבש וכן בכל דבר שמחובר לקרקע גזרה שמא יעלה ויתלוש, והדס מחובר מותר להריח בו אבל אתרוג ותפוח וכל דבר הראוי לאכילה אסור להריח בו במחובר שמא יקוץ אותו לאוכלו כמבואר בא"ח סי' של"ו.

ק. (**א"ה**, כתב בשיירי כנה"ג וז"ל, נשאלתי הנכנס בשבת בגינה ופרדס שיש שם ורדים ופרחים ואתרוגים שמריחים והריח מריח אם יברך ברכת הריח כיון דמוקצים הם שמא יבא לקצצן, וצידד הרב צדדים לאסור ולבסוף העלה לברך ברכת הריח בכל מין ריח שיהיה דהאוסר לא אסר אלא כשיגיע עצמו אל ההדס והאתרוג ויריח בהם בהא איכא למיגזר שמא יבא לידי תלישה בשבת, אבל בנדון דידן שאינו מכוין להריח אלא שבהכנסו לגינה הבשמים נתנו ריח או ההדס או האתרוג ודאי דצריך לברך דכיון דאינו הולך אצלם להריח ליכא למיחש שמא יתלוש, ודון מינה דאם בהכנסו לגינה לא הריח מריח הבשמים אלא שהלך הוא והגיע אל הדבר המריח והריח שלא יברך, ע"ש היטב).

קא. **וכתב** הב"י בשם אורחות חיים דמותר ליגע באילן ובלבד שלא ינידנו, ועוד כתב דכל זה באילן וכיוצא בו אבל בירקות מותר להשתמש בהן אף על פי שמחוברים בקרקע וכן בקנים הרכים כירק דאין אסור להשתמש בירק, אבל ירא שמים ירחק מהיתר זה באתרא דשכיחי עמי הארץ דלא ליתו לזלזולי בשבת.

וכתב רש"ל פ"ה דביצה דלהשען באילן בברי מותר ואם הוא תש ונחלש אסור ע"ש, ובימות הגשמים ששוטחים חטים אפויים בגגות ורואה מטר שבא אסור לשלשלן בשבת דרך ארובה שבגג אבל מותר לכסותן.

בדין נתינת כלי תחת הדלף בשבת

קב. ומותר ליתן כלי תחת הדלף בשבת ואם נתמלא שופכו ומחזירו למקומו, והוא שיהיו המים הדולפים ראויים לרחיצה אבל אם אינם ראויים לרחיצה אסור משום שאין עושים גרף של רעי לכתחילה בשבת, ואם בדיעבד נתן כלי תחת דלף שאין המים ראויים לרחיצה והוא נתון בבית שהוא יושב שם דמאיס עליה מותר לטלטלו במים המאוסים שבו.

כמה פרטי דינים בתולדות מלאכה

ועוד יש דברים פרטיים האסורים משום תולדה.

קג. האחד , דין השורה חטים ושעורים וכיוצא בהם במים הרי זה תולדת זורע וחייב בכל שהוא.

(**א"ה**, בענין זה היה ויכוח בין הרב כמהר"ר נסים רוזיליו ובין הרב כמהר"ר חיים אלגאזי בהיתר שריית צמוקין וזירדילי"ש ששורין בשבת שהר"ן צידד שם לאוסרן מהאי דינא דשורה חטים שכתב כאן הרב המחבר והם דברי הרמב"ם, והרב כמה"ר חיים אלגאזי האריך שם למעניתו והעלה שמותר לשרותן, עיין בספר בני חיי הלכות שבת סי' רנ"ב באורך).

קד. והשני , המפרק ניירות דבוקים הרי זה תולדת קורע וחייב כמו שכתב הרמב"ם בפ"י, ומסתברא דאם נדבקו הדפים שבספר אחד באחד בשעת תפירת הספר דמותר הואיל ולא נעשה לקיום ואסור לעשותו בפני עם הארץ, וירא שמים יהא זהיר שלא לרשום בצפורן על הספר כמו שרושמין לסימן דאף דלפי דעת הטור מותר מכל מקום היינו דוקא בקלף הקשה ואף בקלף הקשה פטור אבל אסור כמו שכתב מהרש"ל, והירא את דבר ה' יהא זהיר שלא לרשום לא בנייר ולא בקלף, ולתת שעוה בספר גם כן לסימן כבר כתבנו לעיל דאסור משום ממרח.

קה. ומותר לאכול בשבת מרקחות העשויות מצוקאר ועליהם כמה ציורים ממיני צורות עשויות בדפוס על המרקחת עצמו ולא חיישינן לאיסור מחיקה כמו שביארנו שורש הדבר בדין המצות שמורות ע"ש.

קו. וכתב בספר החסידים סי' תתצ"ו, מי שנפל לו דיו או דבר לח על הספר אל ילחכנו בלשון ולא במים מפני שמוחק ואם נפל שם מים לא תגע בו יד.

קז. השלישי , שלא יחבץ בידו שומשמין ואגוזים לדבש דהוי תולדה דמחבץ החלב.

קח. הרביעי , צריך להזהיר לנשים שלא לשפוך בשבת יין או מים לכלי שיש בו חומץ דהואיל ונעשים שם חומץ אחר כך הוי ככובש כבשים וכובש הוא כמבשל, ועוד יתר פרטים בזה נתבארו לעיל במקומם.

הנה נא ערכתי לפניך קצת דיני השבת דשכיחי הכל כאשר לכל מדברי הפוסקים הראשונים והאחרונים ז"ל להיות לזכרון בין עיניך, באשר באו הלכות רבות בשבת ומי שאין דעתו רחבה לא יקלוט פרטי הדינים המצטרכים להיותם כתובים בין כמה הלכות דלא שכיחי השתא, על כן לרגל המלאכה אשר לפני בספר הזה לזכות את הרבים ראיתי ונתון אל לבי לאסוף בעומרים פרטי הדינים המצטרכים בקוצרי"ם קצת מהם בפרקים של מעלה דבר בעתו וקצת מהם פה בפרק הזה למען ירוץ כל ההוגה בספרינו זה אחד חכם ואחד שאינו יודע לישאל.

ואיש המשכיל כשידקדק בהם שם ימצא רמוז כמה פרטי הדינים אשר באו בדברי האחרונים, אשר כדי שלא לבלבל דעת ההוגים בזכרון שמותיהם פלוני אומר ופלוני אומר סידרנו אותם כלשון משנה סתומה כמנהגינו בספרינו זה מן הטעמים שכתבנו בהקדמת הספר ע"ש.

תכלית הדרוש בדיני שבת ובתוכחות מוסר

קט. ואיש הירא המרביץ תורה יאותה לו להגות מידי שבת בשבתו בקהל עדתו בפרטי הדינים האלו באורך בשורשן וטעמם כדי שידעו כל העם להזהר, וכה היה מנהגי מידי שבת בשבתו לדרוש בקהל עדתי ורוב עיקר הדרוש הייתי דורש בדיני השבת החמורה בשורשן וטעמם כיד ה' הטובה עלי, וכה יעשה כל איש השלם ולא יעבור מלהיות בעיקר דרושו ממשפטי ה' אמת כדרך צדיקים הראשונים ז"ל, וביותר בתוכחות מוסר בדברים שפרוצים בהם בני הדור ולא ישא פנים לשום אדם כי אין חכמה ואין תבונה נגד ה' ויקנא קנאת ה' צבאות כאליהו ופנחס, ומה טובו ומה יופיו ומה נעים גורלו.

מאמרי הזוהר בשכר המוכיח ועונש מי שאינו מוכיח

קי. ואמרו בזוהר ויגש דף ר"ט ע"ב, תא חזי כל ההוא בר נש דמקני ליה לקודשא בריך הוא לא יכיל מלאכא דמותא לשלטאה עליה כשאר בני נשא ויתקיים ביה שלם והא אוקמוה כמה דאתמר בפנחס לכן אמור הנני נותן לו את בריתי שלום ע"כ.

ובזוהר תזריע דף מ"ו ע"ב אמרו ז"ל, כמה דעונשא דבר נש בגין מלה בישא כך ענשיה בגין מלה טבא דאתי לידיה ויכיל למללא ולא מליל בגין דפגים להההוא רוחא ממללא דהא אתתקנת למללא לעילא ולמללא לתתא וכל שכן בקדושה כל שכן אי עמא אזלין

בארחא עקימא והוא יכיל למללא להו ושתיק ולא מליל כמה דאמינא דכתיב נאלמתי דומיה החשתי מטוב וכאבי נעכר במכתשין דמסאבותא וכו'.

ושם דרש הבן לפני האב ואמר, יש צדיק אובד בצדקו דכד חייבין סגיאין בעלמא ודינא תלייא בחובייהו צדיק אובד בצדקו איהו אתפס בחובייהו כגון אבא דאתפס בחובייהו דבני מאתיה דהוו כולהו חציפין לגביה והוא לא אסהיד בהו ולא אכסיף להו לעלמין ומחי בידן דלא נגרי בהו ברשיעייא והוה אמר לן לדוד אל תתחר במרעים ואל תקנא בעושי עולה אמר אבוי ודאי קודשא בריך הוא אעניש לי בדא דהא הוה רשו בידי למחאה בידייהו ולא עבדית ולא אכסיפנא להו לא בטמירו ולא באתגליא וכו', ע"ש גופא דעובדא.

קיא. ובזוהר פרשת ויחי דף רל"ט ע"א אמרו עוד ז"ל, כל מאן דחמי עובדיהון דרשיעייא ולא קני לקודשא בריך הוא אעבר על תלת לאוין דכתיב לא יהיה לך אלהים אחרים על פני לא תעשה לך פסל וכל תמונה ולא תשתחוה להם ולא תעבדם כי אנכי ה' אלהיך אל קנא וכו'.

קיב. ובזוהר פרשת לך לך דף ע"ט ע"א אמרו עוד, אית ליה לצדיקא למתקף בהדי חייבא דאף על גב דחייבא אקשי קדל הוא לא ישבוק ליה ואית ליה לאתקפא בידיה ולא ישבוק ליה דאי ישבוק ליה יהך ויחריב עלמא וכו', ושם עמוד ב' נתבאר גם כן שבחו ז"ל, אמר ליה ר' אבא אי הוה כתיב והנפש אשר עשו בחרן הוה אמינא הכי אלא ואת הנפש כתיב את לאסגאה זכותא דכלהו נפשאן דהוו עמיה דכל מאן דמזכה לאחרא ההוא זכותא תליא ביה ולא אתעדי מיניה לעלם מנא ליה דכתיב ואת הנפש אשר עשו בחרן זכותא דאינון נפשאן הוה אזיל עמיה דאברהם ע"כ.

תוכחה לדרשנים שלא יחניפו לשומעיהן

קיג. הנה כי כן האיש השלם אשר יש בידו להוכיח בשבט לשונו, עוז יתאזר לקנא קנאת ה' צבאות ולא יכיר פנים לנער וזקן והנקלה כנכבד אך נגד ה', ולא יחניף להם להיות רוח הבריות נוחה הימנו כי אין בריות אפס יראי ה' וחושבי שמו שהם נקראים בריות באמת לא האנשים המכעיסים את ה', כי אשר רוח הבהמים ההם נוחה הימנו אין רוח המקום נוחה הימנו.

ואם בעל נפש אתה לא ימוש מנגד עיניך מעשה אגריפס המלך [407] שבשביל שהחניפוהו נתחייבו שונאיהם של ישראל כליה ואף על פי שהיה מלך ועניו וירא שמים, וכל שכן מי שמחניף לרשעים למצוא חן בעיניהם ואינם מוכיחין אותם על מעשיהם הרעים, וכל שכן המחניפין לאלמים ולעשירי עם ופנייתם להתכבד בחניפות שלהם ויסירו בטחונם מהבורא יתברך אשר אין ספק כי גדול כים שברם.

קיד. וכבר דברו חכמים בעונשם כל הצורך במקומות מפוזרים, בסוטה אמרו, אמר ר' אלעזר כל אדם שיש בו חנופה נופל בגיהנם שנאמר הוי האומרים לרע טוב וגו' לכן כאכול קש לשון אש, ואמר ר' אלעזר כל המחניף לרשע לסוף נופל בידו או ביד בנו וכו' וכל עדה שיש בה חנופה מאוסה כנדה, ועוד אמרו [408] כל החולק כבוד לכסיל כזורק אבן למרקוליס.

ובסוטה אמרו [409] אמר ר' אלעזר כל אדם שיש בו חנופה אפילו עוברין שבמעי אמן מקללין אותו, וכל אדם שיש בו חנופה מביא חרון אף לעולם ותפלתו נמאסת וכו', קשה היא החנופה שהיא שקולה כע"ז ושפיכות דמים ומייתי התם קראי, ובעון חנופה גשמים נעצרים, בעון חנופה בני אדם נופלים ביד אויביהם ושוללים את שללם, בעון חנופה הקדוש ברוך הוא שופך חמתו על הארץ וידו נטויה על הבחורים ועל היתומים ועל האלמנות שנאמר על כן על בחוריו לא ישמח ה' כי כולו חנף ומרע.

קטו. וגדולה מכולם אשר הוא מארבע כתות שאינן מקבלין פני שכינה כמו שאמרו בסוטה, ובגמרא כל תלמיד חכם שאין תוכו כברו אינו תלמיד חכם שנאמר מבית ומחוץ תצפנו אבייי אמר נקרא תועבה, וביארו בר"מ פרשת פנחס סודו ע"ש שקרוב בעון זה להיות קוצץ בנטיעות רחמנא ליצלן, כי על כן מתמיה הכתוב לאמר כי גם נביא גם כהן חנפו.

קטז. ועיקר גדול לבלתי הלכד ברשתה הוא להרחיק עצמו מרדוף אחר ההנאה והכבוד, כי כאשר ירדוף אחר הכבוד וההנאה כיון שרוצה ליהנות ולהתכבד מהם אם יראה עוברים על כל העבירות שבעולם לא יהא רשאי להוכיחם כי ירא שימנעו ממנו רביבי השפעתו, וזאת היתה התקלה הגדולה ברבים מתופשי התורה אשר ירדופו ליהנות מן העם ועל כן יחנפו להם ואומרים לרע טוב, ולא עוד אלא שאוחזים הם עצמם מעשיהם של רשעים בידיהם, אוי לדור שעלתה לו כך.

והתלמיד חכם השלם בעל נפש יקרה המליאה לה דעת ויראת ה' ישים בטחונו בצור עשהו ואל יביט אל אלילי כספם וזהבם אשר מהבל ימעטו ולא לכבוד אשר יתכבד מהם כי כבודם בקלון יומר וחרפתו לא תמחה, וירחיק מהחניפות שלא יחניף לשום אדם כי אם יחניף אז לא יקבלו תוכחותיו ממנו באומרם הוא מחניף לפלוני ולמה יוכיחני והורס כל עמוד התורה והמצוות, וכל מי שיכולת בידו למחות ואינו מחניף ונוקם נקמת ה' מהרשעים הקדוש ברוך הוא כורת עמו ברית ולזרעו כמעשה דפנחס שנאמר בריתי היתה אתו החיים והשלום.

תיקון למחללי שבתות

קיז. ואני טרם אכלה אבאר לך התשובה למחללי שבתות, כתב בשבולי הלקט זה לשונו, ה"ר אברהם והר' יעקב אחיו באו לעיר בליל שבת כשיצאו מבית הכנסת ולא נתנו להם הקהל שלום ולא הניחום הקהל שחרית ליכנס לבית הכנסת כדי שלא יקחו אחרים קל וחומר מהם כי מסתמא היו בני תורה, ובאחד בשבת גזרו עליהם צום שבעה שבועות חמשים יום רצופים חוץ משבתות וימים טובים וראשי חדשים כדי להשלים חמשים ימי המעשה בצומות ובמלקיות כי המחלל שבת חייב כרת, ואמרו חכמים מת בחמישים שנה מת בכרת על כן נתנו חמשים צומות וחמשים מלקיות לעומת חמשים שנה של כרת, ואחר כך גזרו עליהם בי"ב חדשי השנה שלשה ימים בכל חדש שני וחמישי ושני שהם ל"ו ימים לעומת ל"ו כריתות שבתורה, ועוד גזרו עליהם לתת מממונם לפדיון נפשם לקופה של צדקה ע"כ.

קיח. אמנם אין דעתינו נוחה הימנו כי חכמי הדור ההוא העריכו הסגופים על פי שקול הדעת, ואין לנו אלא דברי אחרון אחרון חביב מאריה דמהימנותא מרן האלהי האר"י ז"ל אשר השכיל ברוח קדשו עיקר פגם החוטא במקורו ואשר ירפא לו והוא למדנו בצדקו ערך התשובה הצריכה לפי החטא.

וכתב, שאם עבר על איזה אב מלאכה בשבת שיצום תנ"ד ימים כמספר שמות ג' אהי"ה במילואתם דיודי"ן דאלפי"ן דההי"ן העולים תנ"ד סוד תח"ום שבת שהוא סוד החות"ם, ואם עבר ג' עבירות, בורר, תולש שער זקנו, מוציא מרשות לרשות, תקון תשובתו להתענות תרפ"ז תעניות כמספר שמות ע"ב ס"ג מ"ה ב"ן קס"א קמ"ג קנ"א אשר החשיך מאוריהם.

ואם הוציא מרשות לרשות לבד או הוציא חוץ לתחום תקון פגמו בפ"ד ימים למתק ב' שמות יה"ו דאלפין יוד הא ואו יוד הא ואו אשר בשש אותיות פשוטיהם המה עולים פ"ד, ואם ביטל עונג שבת צריך להתענות נ"ז תעניות לתקן הב' אלפי"ן, אל"ף בציור ב' יודי"ן וא"ו ואלף בציור יו"ד וא"ו דל"ת וכל אחד נחלק לשתים עולין ז"ן עם הכולל, ואם שח שיחת חולין בשבת לע"ד לפי מה שביארנו בפרק ח' באתר דפגים תקון פגמו בתנ"ד תעניות דומיא דאב מלאכה עיין שם.

ועתה בנים הביטו וראו עד היכן מגיע פגם חילול שבת, כי הנה הבא על אשת איש כתב רבינו ז"ל תיקון מעוותו במספר שכ"ה צומות כמבואר במקומו, ובחילול שבת אפילו לא כתב רק שתי אותיות צריך לתקון מעוותו תנ"ד צומות כי פגמו רב מאד דהוי כאילו אחזר עלמא לתוהו ובוהו כמו שאמרו בתקונים. [410]

ימשמש בגדיו בכל פעם שיוצא מביתו בשבת

קיט. וירא את דבר ה' ילבש חרדה כמדו בעצם היום הזה לשמור עצמו מבא לידי חילול שבת חס ושלום במחשבה ודבור ומעשה ולבדוק עצמו בכל פעם ופעם מידי בואו לצאת מדלתי ביתו החוצה לבל יכשל בהוצאה מרשות לרשות.

אזהרה שלא יושיט ידו לזקנו בשבת

קכ. וכל שכן שיזהר לבל יושיט ידו בזקנו בשום צד ואופן בשבת, והחסידים הראשונים היו אומרים יד לזקן בשבת תספה, וכן ביתר הלכות שבת החמורים שיהא רגיל לשנות בהם בעיון היטב הדק עד שיהיו שגורים בפיו כהלכות קריאת שמע כי הוא עיקר גדול לנפשו רוחו ונשמתו, הרחמן הוא יזכנו להיות משומרי שבת כהלכתו אמן.

ציונים והערות לפרק טו

375) סנהדרין דף ע"א ע"ב. 376) ירושלמי שבת פט"ו ה"ג. 377) הקדמה לזוהר בראשית דף ה' ע"א. 378) רמב"ם פ"ו מהל' דעות ה"א. 379) חגיגה דף ט"ו ע"א. 380) זוהר תרומה דף קכ"ח ע"ב. 381) עאל בי"ג כצ"ל וכן הגירסא בזוהר מנטובה שי"ח דפו"ר וכ"ה גירסת המחבר כפי שנדפס בחמ"י דפו"ר, אבל בזוהר שתח"י גרס בי"ב. 382) נדרים דף ל"ב ע"ב. 383) על דרך זו פירשו האבן עזרא והחזקוני ואף באוה"ח נטה מדרך המדרש שדרש מעשה שם לגנאי, מיהו עי' מש"כ המחבר בפ"ו מר"ה לענין אמירת היה"ר על אכילת הסימנים בליל ר"ה ושם הביא דברי המדרש כפשוטו ושבעים פנים לתורה. 384) זוהר נח דף ס"ח ע"א. 385) תנדא"ר פי"ג. 386) תמיד דף כ"ח ע"א. 387) אבות פ"ה מי"ח. 388) ילקו"ש שמות פל"ה רמז ת"ח. 389) תנד"א פי"א אות ג'. 390) יבמות דף ע"ח ע"ב. 391) שבת דף קי"ט ע"ב. 392) ביצה דף ל' ע"א. 393) יבמות דף ס"ה ע"ב. 394) סוטה דף מ"ט ע"ב. 395) ערכין דף ט"ז ע"ב. 396) זוהר נשא דף קל"ה ע"א. 397) אבות פ"א מי"ז. 398) סנהדרין דף ל"ח ע"ב. 399) מדרש שוחר טוב משלי פרשה י'. 400) מדרש שוח"ט משלי פרשה י"ג. 401) גיטין דף ל"ח ע"ב. 402) קדושין דף כ"ה ע"א. 403) זוהר לך לך דף פ' ע"ב. 404) שבת דף קי"ט ע"ב. 405) אבות פ"ד מט"ז. 406) ספר חסידים סימן רס"ב. 407) סוטה דף מ"א ע"ב. 408) חולין קל"ג ע"א. 409) סוטה מ"א ע"ב. 410) תקו"ז תקון ס"ג דף צ"ה ע"א.

פרק טז - תפלת מנחה

הכנה לתפלת מנחה

א. בהגיע זמן המנחה יכון עצמו לקראת אלהיו ויבדוק נקביו כדרך תפלה של שחרית וינקה וירחץ בנקיון כפיו, וכל שכן אם ישן שטעון נטילה גמורה כנטילה של שחרית להסתלק מן הספק אשר נסתפקו חכמים אם צריך לערות עליהם מים שלש פעמים ועלתה הסכמתם ליטלם בלא ברכה, ומכל מקום טהור ידים יוסיף טהרה על טהרתו ואפילו אם לא ינום ולא יישן לא יעבור מליטול ידיו לפני תפלת המנחה אף אם אינו יודע

להן שום לכלוך, ואף אם עמד מלימודו שעומד בחזקת טהרה כמנהג חסידים הראשונים לפני כל תפלה ותפלה.

ועין המשכיל ישכילהו כי הוא בסוד נטילת ידים קודם הזווג, ובכן הדור בלבושו יגש להקריב קרבן מנחה בכלי טהור בית ה', ואם בא בסוד ה' יכוין בכניסתו בבית הכנסת שכל שם שקוצי"ת כלול בת"י שבו ובת"י זה בו כלול שם חק"ב טנ"ע יג"ל פז"ק, ושוב ישב מיד על מקומו הקבוע ואין צריך עתה היקף התיבה שאין סודו רק בשחרית שאז התקון לרחל סוד התיבה כנודע ולא במנחה ולא בערבית, וזה פשוט ואינה צריכה לפנים ורבים שגו בזה.

לימוד האידרות קודם תפלת מנחה

ב. ובעוד שמתקבצים העם לא יחשה מהגות בדברי תורה לפי שיעורו, ואנכי נהגתי עם החברים להקדים שעה אחת קודם לבא בבית מדרשינו והיינו הוגים בעשרה חלקים האידרא דנשא והאידרא דהאזינו אשר בם מבואר סוד י"ג תיקוני דיקנא אשר בם עיקר העלייה עתה במנחה וסוד מצח הרצון דאתגלי עתה ובכללות שתיהן תתבאר סוד ע"ק וזו"ן אושפיזין דשבתא, ותועיל קריאה נאמנה זו לעורר עליונים למעלה בשרשן כמאמר רשב"י ע"ה לחברייא, אנא חמינא י"ג אילין גליפין קמאי ונהירין כבוצינין וכד אתפרש כל חד מנייהו מפומיכון אסתלק ואתתקן ואתעטר ואתטמר בטמירותא דתקוני דדיקנא וכל אחרנין אשתארן ובעוד דכל חד מתפרש בפומייכו נהיר ואתעטר ויתיב כמלכא בגו חיליה ע"כ.

ואשרי אנוש יעשה זאת ובן אדם יחזיק בם להגות בהם מידי שבת בשבתו אשר אין ספק שמעורר רחמים גדולים למעלה בכל העולמות ואישורו אישו"ר עולם אם ינהג עצמו לקרותן בקדושה ובטהרה ובשפה ברורה לא בחטיפה כי טוב מעט בכוונה מהרבות שלא בכוונה, כי על כן בחרתי לחלקן לעשרה חלקים ולקרותן בבית מדרשינו לאט לאט איש איש חלקו, ולפעמים היינו הוגין בם אחר המנחה אך הטוב והישר להגות בם קודם תפלת המנחה ולומר קדיש דרבנן.

(**א**"**ה**, במקום אחר מצאתי כתוב להרב המחבר באפס פנאי שיהגו אז בספרא דצניעותא שבו כלול הכל, וכן נהגתי).

זמן מנחת שבת היא עת רצון ומאמרי הזוהר בזה

ג. והנה ביתר הימים כל עוד שישהה תפלת המנחה לאומרה עם שקיעת החמה הרי זה משובח, אכן בשבת לית דין צריך בשש כל כך מפני הוד הדרה של סעודה שלישית וגם לא יש שום חשש דינין, כי הנה ביתר הימים מתחילת שש שעות ביום מדת הדין שולט

בעולם כמו שאמרו בזוהר פרשת חיי שרה [411] בסוד אוי לנו כי פנה היום כי ינטו צללי ערב דאתער דינא קשיא לעלמא וכו'.

אמנם בשבת רב הקדש רעוא דמצחא אשתכח סוד הרחמים הגדולים ופושטים כנפי הרחמים על העולם ומן הבוקר ועד הערב כולו מלא רחמים ותכנע מדת הדין מלפניה כשור שעסקיו רעים שמציירין לפניו דמות האריה להפחידו ולהכניעו, ולולא גילוי מצח הרצון ההוא מי יוכל לעמוד נגד הדין כי אם תתעורר מדת הדין ביום השבת כי ינטו צללי ערב כיתר הימים יצאו כל הקליפות אשר הם טמונים בנוקבא דתהומא רבא ויצאו עת גבורתם ויבער בקרבם הכעס שהיו טמונים כל יום השבת וישחיתו את העולם, אכן בהגלות נגלות לעת מנחת ערב מצח הרצון העליון אז תכנע מדת הדין מפניה.

ד. והן הן הדברים הנאמרים בזוהר פרשת תרומה דף ע' ז"ל, ואי תימא אמאי אתמני האי קרא בצלותא דמנחה דשבתא אלא יאות איהו למיהוי בשבת בההוא צלותא דמנחה ולא בצלותא דחול דודאי לאו צלותא דמנחה דשבת כחול בגין דהא בחול בשעתא דמנחה תליא דינא בעלמא ולא איהו עת רצון אבל בשבת דכל רוגזא אתעדי וכלא אתכלל כחדא ואף על גב דדינא אתער אתבסמותא איהו ועל דא בעי לייחדא כל דרגין דכד הוי יחודא דינא אתחבר ואיתכליל ברחימו ואתבסם כלא וכדין עת רצון כתיב עת רצון כליל כלא כחדא ודינא אתבסם בההוא זמנא והוי חדוה בכלא ע"כ.

ה. ועוד אמרו בזוהר נשא דף קכ"ט ז"ל, מצחא דגלגלתא רעוא דרעוין רעותא דז"א לקבל ההוא רעותא דכתיב והיה על מצחו תמיד לרצון להם לפני ה' וההוא מצח אקרי רצון דהוא גלוייא דכל רישא וגלגלתא דמתכסיא בארבע מאה ועשרין עלמין וכד אתגלייא אתקבלא צלותהון דישראל אימתי אתגלייא שתיק רבי שמעון שאל תניינות אימתי אתגלייא אמר ליה בשעתא דצלותא דמנחה דשבתא אמר ליה מאי טעמא אמר ליה משום דבהאי שעתא תליא דינא דלתתא בז"א וגלייא מצחא קדישא דאתקרי רצון ובההיא שעתא אשתכיך רוגזא ומתקבלא צלותא הדא הוא דכתיב ואני תפלתי לך ה' עת רצון מעתיק יומין לגלאה מצחא ובגין כך אתתקן בצלותא דמנחה דשבתא וכו'.

תא חזי בשאר דלתתא כד יתגלי מצחא אשתכח חוצפא דכתיב ומצח אשה זונה היה לך מאנת הכלם והכא כד אתגלי מצחא תיאובתא ורעוא שלים אשתכח וכל רוגזין אשתככו ומתכפיין קמיה, מהאי מצחא נהרין ארבע מאה בתי דינין כד אתגלייא האי רצון כולהו משתככין קמיה הדא הוא דכתיב דינא יתיב כלומר יתיב באתריה ודינא לא אתעביד ע"כ.

בגודל סגולת מנחה של שבת

ו. הנה אם חננך ה' דעת בסתרי תורה תשכיל לדעת ממאמרים הנכבדים האלה גאון עוזה של תפלה זאת בעת הזאת אשר אין לך שעה בעולם עת רצון ורחמים כאותה שעה לקיבול התפלות ולתקון עון קלקלת כוונת התפלות ביתר הימים אשר נפסלו מהכנס אל הקדש הפנימה, ועתה אם יתאמץ בכוונתו בתפלה זו בגילוי רצון עילאה דאשתכיך רוגזא ומתקבלת צלותא ימצא מזור וארוכה לו עלתה להתקבל יתר תפלות אשר לא נתקבלו לו עד עתה מחסרון הכוונה או מהיותם נאמרות שלא עם הצבור.

ובתפלה זו עתה בכוונה יש בה מהסגולה הפלא ופלא יתר על סגולת שאר התפלות אשר כתבנו בחבורינו זה שיש גם בם מהסגולה הזאת בתתו את לבו להעלותן, אכן לא ראי זה כראי זה אשר סגולת שאר התפלות יועילו להוציא תפלות הפסולות ממחשכים ולהעלותן ממקום פסולי המוקדשין בלבד, ובסגולת כוונת תפלת מנחת שבת עת רצון היא גם להיות נענה ולאשר כל משאלותיו אשר הרבה והפציר בתפלות ההן כמו שנאמר עננו באמת ישעך, וזהו סוד וא"ו העטף ואני תפלתי כי יעטוף לשאר התפלות איתו.

תוכחה למתגרים בשינה ולמתפללים מנחה בשכרות

ז. והירא את דבר ה' ישית על לבבו גאון עוזה ורום הדרה של תפלה זו, ויחוס ויחמול על עצמו לבל יתגרה בשינה בעת ההיא כאשר פשתה המספחת הזאת ברבת מבני עמינו הוזים שוכבים אוהבי לנום במשכב הצהרים מאז קומם מסעודתן ותעבור המנחה ויחללו עוז הדרה של תפלה זו לאומרה בחטיפה שלא עם הצבור, ויש אשר יאריכו יין משתיהם עד הערב עד הגיעם לשכרותו של לוט ואין איש שם על לב לאמר מה העת והעונה ההיא ומה טעם יש בה.

הכזה יהיה עת לרצון להם לפני ה', ואיה איפה תפארתם אשר חכמים הגידו כתיב ישיחו בי יושבי שער ונגינות שותי שכר וסמיך ליה ואני תפלתי, אמר דוד לפני הקדוש ברוך הוא רבונו של עולם אומות העולם כששותין ומשתכרין יושבים ומנגנים ואני לא כן אלא ואני תפלתי לך ה' עת רצון אף על פי שאני אוכל ואני שותה אני בא לפניך ע"כ.

ואם מחמת שכרותם הרב יבואו להתפלל אותה בלא לב ולב ובקלות ראש אשר קשה מכולם, שקול טיבותייהו ושדי אחיזרי ומי ביקש זאת מידכם רמוס חציריו יתברך בעת המושגב הנפלא ההוא בשכרות וברוב דברים הדברים לחלל כבוד הדר השבת וקדושת המקדש המעוז ויקר תפארת התפלה אשר מושב יקרה בשמים ממעל לחש"ב יתר תפלות שאר הימים, הנה על עם נבל כזה לא סיפר בשבחו דוד המלך הקדוש חלילה אפס לקדושים אשר נגע אלהים בלבם להיות אוכלים ושותים לשובע נפשם כמשפט

במדה במשקל ובמשורה ועודם דשנים ורעננים בקדושת עונג שבת ישמחו יעלצו לפני אלהים וישישו בשמחה ושמחת עוז חדות תפלתם על ראשם.

ח. אכן המשתכרים בנגינות שותי יין ושכר ובאים לפני קונם בפריצות רב לעמוד בתפלה, השטן עולה ומשטין לאמר מה טובם ומה יופים של דרך הגוים לבלתי בואם לפניך בתפלה בשכרות ובקלון ובחרפה כאשר באו בניך בתוך מקדש עוזך בפריקת עול מלכות, והלואי תהיה מוראתן אותך כמוראת בשר ודם כי אם שר חשוב יקרא אותם לבא לפניו אז יאמרו כי עמך הסליחה אין דעתינו איתנו ולפני הדר כבודך לא חשו לבא גם בלא דעת, אם כן איה איפה תפארת ישראל אשר בם תתפאר.

ועתה בנים שמעו לי זרע קדש ברוכי ה', שיתו לבכם משפט הדברים האלה לחוס על כבוד קונכם להתעגג על ה' לא זולת, ובל תפרקו עול מלכות שמים מעליכם אפילו רגע קטון בשבת כי לא ניתן מצות עונג שבת לחלל יקר הדרה ויקר כבוד אלהינו חלילה, והיה כשבתכם בסעודה לא ימיש תמיד מנגד עיניכם לפני מי אתם עומדים ולפני מי אתם עתידים לעמוד לעת מנחת ערב לרצון לכם לפני ה', ובכן תהיה יראתו על פניכם להתנהג בקדושה ואזהרה יתירה והשתיה כדת של תורה כאוכל לפני האלהים בסוד ויחזו את האלהים ויאכלו וישתו, ויכון הלב בכוונה ישרה ותמימה כאיש אשר יכון עצמו לקראת המלך ובכן תהיה לכם מנחת השבת הנשגבה לרצון לכם לפני ה'.

ט. וכן בענין השינה להיות נזהרים על עצמיכם לשית אהבת עת דודים לנגד עיניכם לבלתי התגרות בשינה הרבה פן תאבד טובה הרבה לאומרה שלא עם הצבור, ודי בזה הערה כמעט מזער שהזהרנו במעלת תפלה זו לחזק ידים רפות וברכים כושלות בתפלה רבה וגדולה כזאת אשר מי ומי ימלל גבורותיה.

תפלה לפני המנחה ע"ד הסוד

י. ויסתכל האיש המשכיל בעוז סודה וילבש חרדה כמדו להקדים להיות ראשון לציו"ן לבית הכנסת ויבטא בשפתים לאמר, ליחדא שמא דקודשא בריך הוא ושכינתיה בדחילו ורחימו ורחימו ודחילו ליחדא שם י"ה בו"ה ביחודא שלים בשם כל ישראל, הנה אנכי בא להתפלל תפלת מנחת שבת שתיקן יצחק עקידא ליחדא שכינתא בקודשא בריך הוא בדרועא שמאלא, ובכן מצח רצון העליון יריע אף יזריח במצח המלך הקדוש והיה על מצחו תמיד לרצון להשבית אויב ומתנקם ויך את הפלשתי על מצחו והצרעת זרחה על מצחו, וברצו"נך תרום קרננו כי עמך מקור חיים באורך נראה אור, כשמן הטוב על הראש יורד על הזק"ן זק"ן אהרן שיורד על פי מדותיו, ויהי נועם ה' וכו', יהיו לרצון וכו'.

סדר עבודה לומר בכל יום קודם מנחה מהר"ם די לונזאנו ע"ה

יא. ואחר כך יצלח דברו בפרשת התמיד מעומד, ואחר כך יאמר סדר העבודה להרב מנחם די לונזאנו ע"ה.

ובכן וכך היתה עבודת תמיד של בין הערבים בבית אלהינו, בשמונה שעות ומחצה ביום הביאו תמיד כבש בן שנתו, השקוהו ובקרוהו ועקדוהו, שחטו השוחט בצפון וקבל המקבל את דמו בכלי שרת בצפון ובא לו לקרן מזרחית צפונית ונותן מזרחה צפונה, ועוד בא לו לקרן מערבית דרומית ונותן מערבה דרומה, שיירי הדם היה שופך על יסוד דרומית.

הפשיטו התמיד ונתחוהו והעלה כל אחד מה שזכה בו לכבש ומלחום וירדו, ערכו שני כהנים שני גזירי עצים על האש, העלה מי שזכה האיברים מן הכבש למזבח, אם רצה כהן גדול להקטיר עלה בכבש הושיטו לו האיברים וסמך עליהם וזרקן ואם רצה הוא סומך ואחרים זורקין, באו חדשים והפיסו לקטורת, זכה מי שזכה וזכה כהן אחר במחתה, מי שזכה בקטורת נטל בזך מלא וגדוש קטורת ואחד עשר סמנים היו בה ואלו הן, הצרי והצפורן והחלבנה והלבונה משקל שבעים שבעים מנה, מר וקציעה ושבלת נרד וכרכם משקל ששה עשר ששה עשר מנה, קשט שנים עשר קלופה שלשה קנמון תשעה בורית כרשינה תשעה קבין יין קפריסין סאין תלתא וקבין תלתא, אם לא מצא יין קפריסין מביא חמר חיור עתיק מלח סדומית רובע הקב מעלה עשן כל שהוא רבי נתן הבבלי אומר אף כפת הירדן כל שהוא.

נתנו בתוך הכף ונטלו בידו, מי שזכה במחתה נטל מחתת הכסף ועלה לראש המזבח וחתה מגחלי מערכה שניה, ירד ועירן לתוך מחתה של זהב ונטלה בידו והלכו להם, הגיעו בין האולם ולמזבח, שמעו קולה רצו ובאו כהנים להשתחוות ולויים לדבר בשיר, נכנסו, מי שזכה במחתה צבר הגחלים על גבי המזבח ורדדן בשולי המחתה והשתחוה ויצא.

מי שזכה בקטורת נטל הבזך ונתן הכף לאוהבו, אם נתפזר לתוכו אוהבו נותנו לו בחפניו והשתחוה ויצא, אמר לו הממונה הקטר, הקטיר והשתחוה ויצא, נכנס כהן גדול השתחוה ויצא, נכנסו אחיו הכהנים השתחוו ויצאו, הקטיר עשרון סלת מנחה בלולה בשמן והקטיר החביתים.

נתנו לו יין לנסך, הסגן עומד על הקרן והסודרים בידו ושני כהנים עומדים על שלחן החלבים ושתי חצוצרות בידם תקעו והריעו ותקעו, באו ועמדו אצל הממונה על הצלצל אחד מימינו ואחד משמאלו, שחה לנסך הניף הסגן בסודרים, הקיש זה בצלצל ותקעו

אלו בחצוצרות ונגנו אלו בנבלים וכנורות ודברו הלויים בשיר, הגיעו לפרק תקעו והשתחוו העם, על כל פרק תקיעה ועל כל תקיעה השתחויה, נכנס מדשן המנורה והעלה נרותיה והשתחוה ויצא, אשרי העם שככה לו אשרי העם שה' אלהיו.

טעם אמירת ובא לציון במנחת שבת

יב. ושוב יסדר סדרו ככל יום מזמור ופרשת התמיד ואשרי וסדר קדושה ובא לציון גואל וכו', וטעם סדר קדושה זו פה לפי פשוטן של דברים הוא על אשר חכמים הגידו [412] על מה קאים עלמא על קדושה דסידרא והיא הקדושה הזאת שבסדר ובא לציון, אלא שבשבת ויום טוב ניתוסף בהם תפלת מוסף הרי יש בו תוספת קדושה מעולה שהיא כתר יתנו לך וכו', הניחוה לתפלת המנחה באופן שלא יעבור יום ויום מלאומרה.

ואולם אצל המשכילים בחכמה הטעם הוא להמשיך אור עליון לעולם הבריאה העומד עתה במקום חב"ד דז"א כי בעלייתו תתרומם גם הוא לעלות כנודע, כי על כן היא בלשון הקדש להמשיך האור לפנים דבריאה ומתורגמת בתרגום להאיר אל עבר אחוריה, ובכן תוכל לקבל אור הספר תורה סוד מאורות ועליות שעלו זו"ן בתפלת שחרית כמ"ש הרב ז"ל.

טעם לאמירת פסוק ואני תפלתי, ומנהג עטיפת הטלית קודם אמירתו

יג. ומנהג טוב להולכים בתמים להתעטף בציצית בעת רצון קודם אומרם ואני תפלתי לך ה' עת רצ"ון שמתגלה מצח הרצון, ולכן צריך להקדים הנחת הטלית וישלשל אותו על המצח להצניע מצח הרצון הזה וכן נהג מורי ז"ל.

(**א"ה**, בספר נגיד ומצוה כתב הרב צמח לגלות המצח לרמוז כי אז מתגלה מצח הרצון ע"ש).

ושוב יאמר בקול ערב וברוב ששונים ואנ"י תפל"תי וכו' ויכוין באמירתו עתה בפעם הראשונה בסוד הייחוד והוא מה שאמרו בזוהר תרומה [413] ז"ל, ואני תפלתי לך ה' הכא רזא דייחודא ואני דא דוד מלכא אתר דאתקרי גאולה תפל"תי דא תפ"לה והכא איהו סמיכות גאולה לתפלה ואיהו חד כד איהו סמך גאולה לתפלה כדין איהו עת רצון עת חד רצון חד אתכלילו דא בדא והוי חד ודוד מלכא בעא לייחדא בהאי קרא ייחודא חדא, ובעת הוצאת ספר תורה ישוב עוד הפעם לאומרו.

תפלה להוצאת ספר תורה במנחה ע"ד הסוד

יד. ואם הריחו בסוד ה' ליריאיו יבטא בשפתים סוד הדרת כוונתו, ואני תפלתי לך ה' עת רצון אלהים ברוב חסדך ענני באמת ישעך, ואני תפלה להעלות אל הזעיר למעלה ראש א"א המפואר בעשר אותיות שם ע"ב שבו תפלת י' לך ה' והיו למאורות עשר שמות הויו"ת חסדים וגבורות דאבא ועשר שמות אהי"ה חו"ג דאימא העולין במספר ע"ת, אשר

בהצרף אליהן אהבת כללות ד' מוחין יחוה דעת ודעת מחרוץ נבחר הדור בלבושו ביסוד או"א המתלבש בהדר מצח עצמות ז"א אשר שמה תהל אורה דבריאה עתה.

ובעוז הדר תפלתי לך ה' עת רצון תהל אור חביון עוז מצח רצון דא"א אשר בו מתגלה יסוד דעתיק ושם חביון עוזו דחסד דעתיק וירד בגולגלתא ואוירא ומוחא סתימאה דא"א ותתגלה ותזריח במצחו ומשם תרד לדיקנא עד מזל העליון נוצ"ר, ואור המופלא ההוא תבריק ותבהיק במצח הדר כלי הז"א בעלותו שמה וממנה תהיינה פורואות האורה אל מצח הדר עצמותו וממנו תהיינה קרנות"יו קרניים מידו כבוד הדר המלכות כצנה רצון תעטרנה.

ובכן יתבקע יסוד או"א שבתוך מצח הז"א עם חסדים וגבורות שלהם ותתגלה אורותם החוצה בחב"ד דז"א להאיר בעולם הבריאה העומדת שמה, ובכן יכבשו רחמיך את כעסך ויגולו רחמיך על מדותיך ותתנהג עמנו במדת החסד ובמדת הרחמים וברצונ"ך תרום קרננו למעלה, וגלה כבוד מלכותך עלינו מהרה והופע בהדר גאון עוזך על כל יושבי תבל ארצך, עורי עורי זרוע ה' עורי כימי קדם דורות עולמים הלא את היא המחצבת רעב מחוללת תנין הלא את היא המחרבת ים מי תהום רבה השמה מעמקי ים דרך לעבור גאולים, ופדויי ה' ישובון ובאו ציון ברנה ושמחת עולם על ראשם ששון ושמחה ישיגו ונסו יגון ואנחה, ויהי נועם ה' אלהינו וכו', יהיו לרצון וכו'.

קריאת התורה במנחה וסודה

טו. ומוציאין ספר תורה והוא מתקנת עזרא שיהיו קורין בתורה במנחה בשבת, וקורין ג' גברי עשרה פסוקים מפרשה הבאה.

ורזא דמלה כמו שאמרו בזוהר ויקהל דף ר"ו ז"ל, אילין דרגין עלאין אקרון פרשתא חדא ולבתר נפקין מינייהו ט' דרגין דאתאחדן כחדא ובג"כ ט' גוברין תלת בשבת במנחה ותלת ביומא תניינא ותלת ביומא ה' הא ט', ובספרא דרב ייבא סבא במנחה בשבתא הא אתער רזא דשמאלא ונקודה תתאה בההוא סטרא דשמאלא מקבלא רזא דאורייתא כדין בההיא שעתא נטלא מרזא דשמאלא ומדיליה קרינן דהא איהי קיימא ברזא דט' וקרינן ט' ואינון שית דחול ותלת בשעתא דאתער שמאלא בשבת ולאתכללא כלא כחדא ואיהי מתעטרא בהו בתלת סטרין כגוונא דג' סטרין עילאין דאיהו כללא דפרשתא דשבתא ע"כ.

והרב ז"ל פירש מה ענין אלה העולין שבהבקע יסוד דאו"א שבתוך מצח דז"א עם החו"ג שלהם יתגלה אורן לחוץ בחב"ד דז"א ויאירו לעולם הבריאה אשר שם בשלשה העולין לס"ת שהם חב"ד דעצמות ז"א, הכהן חכמה דזעיר שבו פרק עליון נצח דאבא, הלוי בינה דזעיר שלו פרק עליון דהוד דאבא, ישראל דעת דזעיר שבו פרק ראשון דיסוד דאבא.

לומר מזמור שיר ליום השבת אחר הקריאה

טז. ואחר קריאת ספר תורה יאמר מזמור שיר ליום השבת וכו', ואין לומר קדיש אחר קריאת ספר תורה במנחה כמו שכתב הרמב"ם פי"ב מהלכות תפלה ע"ש, ובעוד שמחזירים הספר תורה למקומו יכון עצמו לקראת אלהיו להתפלל תפלתו בכוונה ישרה אשר סוד הדרה של תפלה זו שגבה במהלליה מאד על כל שאר התפלות.

תפלה קודם העמידה במנחה וכוונת הברכות ע"ד הסוד

יז. ואם בא בסוד סתרי התורה יאותה לו לבטא בשפתים כללות שפר כוונתה בקצור, ליחדא שמא דקודשא בריך הוא ושכינתיה וכו' הנה אנכי בא להתפלל שבע ברכות בתפלת המנחה להעלות ישראל ולאה בנה"י דדיקנא ורחל ויעקב המה יעלו בנה"י דז"א הנשארים נגד חג"ת אבא, ובגאון עוז ברכה ראשונה תהל אור תקון י"א נצח דדיקנא בחכמת הזעיר, ובגאון עוזה של ברכה שניה תהל אור תקון י"ב הוד דדיקנא בבינתו, ובגאון עוז ברכה שלישית תהל אור תקון י"ג יסוד דדיקנא בדעתו, ובעוז הדר ברכה רביעית יומשך הארת מוחין אלו בכתר כבוד המלכות והיה המשכן אחד ביחודא שלים יחדיו יהיו תמים מלמעלה ועליה יציץ נזרו מאור א"ל יהו"ה והוא יתפאר במאור שם א"ל שד"י ובלתי אל המ"ן עינינו להתיצב על ה' ביחוד כבוד הדר המלכות להעלות מ"ן לאו"א להוריד מיין דוכרין במסור נפשינו על יחוד קדושת שמך בתפלתנו זו ועל מנוחתם יקדישו את שמך, ובעוז הדר ברכה חמישית ירום ונשא קו ימין דמלכות בנצח דז"א חוץ לדיקנא, ובששית ירום ונשא קו שמאלה בהודו, ובשביעית ירום ונשא קו אמצעיתא ביסודו, ויהי נועם ה' אלהינו וכו', יהיו לרצון וכו'.

ומשפט האורים אה"יה יה"ו ומרגלאן המה כמשפטן של ערבית ושחרית אפס בשמות הפתיחות והחתימות ישתנו, ברכה ראשונה הוית הפתיחה מעוטרת כולה פתח ועליה תרצא ימנית על כל אות ואות והחתימה בשורק ועליה תרצא האמור.

בשניה פתיחתה כמשפט של ערבית והחתימה בנקוד צירי, ובשלישית הוייתה נקודתה בפתח, וברביעית יכוין אותה כולה קמץ משולבת באהי"ה, והחמישית כמו בערבית, וכן השישית והשביעית.

וחייב כל אדם למסור נפשו על קדושת ה' באמור ועל מנוחתם יקדישו את שמך להוריד שפע עליונים למעלה כנודע.

וכתב האור המופלא רבינו האר"י ז"ל שטעם שאין אומרים ישמחו במלכותך במנחה מפני שאין לכבוד הדר המלכות שמחה בהיות דודה למעלה בדיקנא והיא נשארת למטה עם יעקב בלי זווג.

(**א"ח**, כתב הרב ז"ל שצריך לומר ומי כעמך כישראל ולא כעמך ישראל והוא סוד הכתר אשר השיגו עתה ישראל וזהו כישראל כ' ישראל).

טעם לאמירת אתה אחד במנחה

יח. וכתבו התוספות בחגיגה דאמרינן במדרש, שלשה מעידים זה על זה ישראל ושבת והקדוש ברוך הוא, ישראל ושבת מעידים על הקדוש ברוך הוא שהוא אחד, הקדוש ברוך הוא וישראל מעידים על השבת, והקדוש ברוך הוא ושבת מעידים על ישראל שהם יחידים באומות, ועל זה סמכו לומר אתה אחד בשבת במנחה אף על פי שאינו מדבר מעניינו של שבת כמו ערבית ושחרית.

מנהג אמירת וינוחו בם במנחת שבת וסודו

יט. ונ"ל שנכון לומר עתה בתפלה זו וינוחו ב"ם מן הטעמים שביארנו בפרקים של מעלה, וגם שמספרו מ"ב על דבר שמתעוררים עתה כל הז' שמות דמ"ב דאנא בכח שבהם היתה כוונתינו בארבע תפלות היום ישובו עתה לנוח לשורשן וזהו סוד וינוחו בם, וכן נהגתי אף כי לא מצאתי לפי דברי הרב ז"ל אפס בה ובו.

וחזרת התפלה תתרומם ותנשא גבהה מאד בסוד הדרה יתר מאד על של לחש כמבואר במכתבי הקדש הרב ז"ל.

תפלה לש"ץ ע"ד הסוד קודם החזרה

כ. ואשר הריחו בסוד ה' יעש גם הוא מטעמים כאשר אהבתי לבטא בשפתים כללות כוונתה, ליחדא שמא דקודשא בריך הוא ושכינתיה הנה אנכי בא לומר חזרת תפלת מנחת שבת להעלות ישראל ולאה בחב"ד שלהם בחג"ת דדיקנא קדישא ורחל ויעקב המה יעלו בנה"י דז"א היושבים עתה נגד חב"ד דאבא, ובגאון עוזה של ברכה ראשונה יעלה במזל העליון ובשניה יעלה בתקון הט'.

ובסגולת קדושת שלש פעמים קדוש יהיו למאורות ת"י נימין ות"י עלמין ות"י עיבר שלשתן בזעיר, ובקדוש ראשון יהי לו מושך שפע חכמה דדיקנא, ובשני יהי לו מושך שפע מתפארת דדיקנא, ובשלישי יהי לו מושך שפע יסוד דדיקנא, ובעוז ברכה שלישית יעלה בתקון העשירי, ובעוז ברכה רביעית יומשך הארת מוחין אלו בכתר כבוד הדר המלכות ועליה יציץ נזר שם א"ל שדי פשוט והוא יתפאר בשם אל שדי במילואותו, ובעוז הדרת שלשה אחרונות יומשך נה"י דז"א למוחין בחב"ד דנוקבא, ויהי נועם ה' וכו', יהיו לרצון וכו'.

טעם לאמירת צדקתך במנחה ע"פ הזוהר

כא. ושוב אחר חזרת התפלה יאמר צדקתך כאשר מתבאר בזוהר פרשת תרומה דף קנ"ו וזה לשונו, תלתא אינון דאסתלקו מהאי עלמא בהאי זמנא וכלהו כלילן במשה חד

משה נביאה מהימנא עילאה וחד יוסף צדיקא וחד דוד מלכא בגין כך תלת צדוקי דינא הכא חד דיוסף צדיקא קדים לכל הני ודא איהו צדקתך כהררי אל דא איהו יוסף דאיהו בלחודוי כהררי אל בכולהו טורין עילאין וחד משה נביאה מהימנא ודא איהו דכתיב וצדקתך אלהים עד מרום אשר עשית גדולות בגין דאיהו נטיל לכל סטרין ימינא ושמאלא וחד איהו דוד מלכא ודא איהו דכתיב צדקתך צדק לעולם ותורתך אמת דא דוד מלכא כדין אתכנש כלא בהאי זמנא תורה שבכתב ותורה שבעל פה וכו'.

בשעתא דמית יוסף יבשו מקורין ומבועין וכלהו שבטין נפלו בגלותא פתחו עילאי ואמרו צדקתך כהררי אל משפטיך תהום רבה וכו' בשעתא דמית משה אתחשך שמשא בטיהרא ואנעלת תורה שבכתב נהורא דאספקלריאה דנהרא בשעתא דמית דוד מלכא כנישת סיהרא נהורהא ואורייתא דבעל פה כבישת נמי נהורהא וכו' ובגין כך אמרינן הני צדוקי דינא כמה דאתמר ע"כ.

הנה משם בארה טעם הני שלשה צדוקי דינא במנחת שבת, וכבר מפורש במאמר זה כי צריך להקדים פסוק צדקתך כהררי אל וכו' ואחריו וצדקתך אלהים וכו', לכן המשנה תועה מדרך השכל.

טעם לאמירת צדקתך ע"ד הסוד

כב. והבא בסוד ישרים יכין לו לכוין כי שלשה צדוקי דינא אלו הם במקום נפילת אפים להעלות מ"ן על ידי שלשה צדיקים הרמוזים בהם ע"ד הנעשה בעמידה בסוד ועל מנוחתם יקדישו את שמך, וטעם היות פסוק צדק"תך כהררי א"ל ביוסף כי הוא סוד צדי"ק יסוד עולם ויוס"ף עולה כמספר ה' פעמים אל אשר שם חביון עוז ה' חסדים הנקראים כל אחד א"ל, והכוונה צדקתך סוד היסוד כהררי שהם סוד חג"ת נ"ה אשר בהם א"ל סוד ה' חסדים שנוטל הצדיק, ומשפטיך תהום רבה ירמוז לה"ג דתהום רבה סוד יסוד דנוקבא אשר שם יורדים, ובכן אד"ם שהוא שם מ"ה שבזעיר ובהמ"ה סוד שם ב"ן שבנוקביה תושי"ע בש"ע נהורין המאירים בהם, וצדקתך אלהים על משה איש האלהי"ם, ואחר כך צדקתך צד"ק על דוד צדק מלכותא קדישא.

ולפי כי מקראי קדש אלו המה במקום נפילת אפים לכן אם חל בשבת יום שאם היה חול לא היו אומרים בו במנחה נפילת אפים אין אומרים בו צדקתך, וכל שכן בשבת וראש חדש כי כבר יש בה מציאות התפארת עצמו שהיו צדיקים אלו הנרמזים בפסוקים אלו עומדים בשאר השבתות במקומו להעלות מ"ן לאו"א ולכן איננה צריכה אליהם.

מזמורים שאומרים אחר המנחה

כג. ואחר כך יאמרו הלוויה המסודר בסדר הא"ב וקדיש, ואחר כך יאמר השני מזמורים ה' רועי ולמנצח אלהים יחננו וכו', ויוסיף עתה מזמור ה' מלך גאות לבש וכו' ומזמור קל"ג הנה מה טוב ומה נעים וכו' זק"ן אהרן.

תוכחה למבטלים תלמוד תורה אחר המנחה

כד. והנה רבים מבני ישראל תפשו שיטה משובשת לבטל עצמם מתלמוד תורה אחר המנחה והוא מטעם שמתו שלשה צדיקים באותה שעה, ועל זה פשתה המספחת להיות מבטלים מתלמוד תורה וקובעים עצמם במושב לצים בפתחי שערי החצרות וברחובה של עיר כתות כתות בשיחת חולין בשבת, והלואי לא תהיה שוחה עמוקה פי זרות בלשון הרע ולשון שקר וכל פה דובר נבלה ומכאיבים האחת אהובה נפש יתירה השורה איתם בטרם לכתה אל בית אביה, וידה על ראשה תתיפח תפרש כפיה תחת עשות לה קישוטי חידושי תורה להעלותה בעוז הדרם להראות אל פני אביה בששון ובשמחה.

טעם שמבטלין מדרש של רבים אחר המנחה

כה. ואין בהם תבונה שלא אמרו זה אלא לענין קביעות מדרש דרבים באותה שעה אחר המנחה דקיימא לן אב בית דין שמת כל מדרשות שבעיר בטלים, וכן אמרו בזוהר תרומה דף קנ"ו ז"ל, עת רצון כליל כלא כחדא ודינא אתבסם בההוא זמנא והוי חדוה בכלא ומשה אסתלק מעלמא בההוא זמנא דמנחה דשבת בשעתא דעת רצון אשתכח ובההוא שעתא רעוא הוא לעילא וצערא לתתא ועל דא ננעלו תרעין בשבת משעתא דמנחה ולעילא מאן תרעין ננעלו תרעין דבי מדרשא בגין לאדכרא למשה רעיא מהימנא דאורייתא אתבטלא מיניה בההוא זמנא בי מדרשא דמשה אתבטל כל שכן אחרנין מאן חמי תרעין דבי מדרשא דמשה ננעלו דלא ננעלו אחרנין כולהו אורייתא דמשה עציבא עליה ההוא זמנא מאן לא עציב בגין כך תרעי דבי מדרשא ננעלו ע"כ.

אשר מטעם זה יש למנוע לקובעים מדרש מן המנחה ולמעלה שלא יקבעו רק לפני המנחה, וזה לענין הצבור אבל ללמוד כל אחד בביתו לא אסרו אדם מימיו, ואפילו ללמוד שנים שנים מותר כמ"ש בי"ד סימן מש"ד בדין נשיא שמת שכל בתי מדרשות שבכל מקום בטלים ואחר ההספד אין נכנסים לבית המדרש ואפילו הכי התירו שם להתחבר שנים שנים וללמוד בבתיהם, ומאין הרגליים לאסור איסר קביעות היחיד בביתו, ישתקע הדבר.

כו. ואף לצבור לא אמרו אלא כדי שמתוך כך כל איש ישראל יאנח עליהם בעת הזאת אף שהוא שבת יען קשה סילוקן של צדיקים לפני הקדוש ברוך הוא מאד, והוא הטעם

גם כן שאסרו לקבוע מדרש בחכם שמת וכל שכן אב החכמה אב הנבואה אבינו רועינו משה רבינו עליו השלום שיאותה לנו להאנח על ככה ואפילו בשבת, ולעורר הלבבות עשו סימן לדבר לבטל בתי מדרשות אך לא לשבת בראש כל חוצות ברוב דברים של הוללות וסכלות ולשון הרע וליצנות בשחוק וקלות ראש חלילה, ונהפוך הוא אשר עת זאת תהי מנוחתה של שלשה הרועים לקבוע מדרשות בעת ההיא להרחיק בני ישראל עם הקדש מן העבירה וזה פשוט ומבואר בעיני כל בעל דעת.

צרת גלות אחרונה תכבד ט' חדשים ויהיו נענים בעת מנחת שבת

כז. ודע כי מקובל אצלנו שצרה אחרונה שלא נהייתה כמוה תהיה בעקבי הקץ תשעה חדשים כמו שנאמר לכן יתנם עד עת יולדה ילדה, והיום האחרון יכבד הצרה מכל שלפניה ויום שבת יהיה הצרה עד עת מנחה ואז ישראל יהיו נענין ברצון בשעת מנחה ומיד יתפרסם משיח הקדוש בעולם ויושיענו, והיינו דכתיב בעת רצון עניתיך וביום ישועה עזרתיך דהיינו בעת גלוי מצחא דא"א רעוא דרעוין כמו שביארנו למעלה.

סדר לימוד לאחר מנחה או לאחר סעודה שלישית וסגולתו

כח. ולכן יאותה לנו לקבוע לימודינו אחר המנחה או אחר סעודה שלישית במקום השירים והמזמורים להגות בנביאים בפסוקי גאולת ישראל כפי שהות היום, ויכוין בקריאתו בשם מצפץ בניקוד זכה.

בישעיה סימן מ"ט פ"ח כה אמר ה' בעת רצון וכו' עד סימן נ"ב פסוק י"ב ומאסיפכם אלהי ישראל, ובסימן י' פסוק ל"ב עוד היום בנוב וכו' עד סוף סימן י"ב קדוש ישראל, ובסימן מ' פסוק א' נחמו נחמו עמי וכו' עד שם פסוק כ"ו איש לא נעדר, ובסימן נ"ד פסוק א' רני עקרה וכו' עד סימן נ"ו פסוק א' וצדקתי להגלות, ובסימן ס' פסוק א' קומי אורי וכו' עד סימן ס"ג פסוק ט' וינטלם וינשאם כל ימי עולם, ובירמיה סימן ל' פסוק י"ח כה אמר ה' הנני שב וכו' עד סוף סימן ל"א ולא יהרס עוד לעולם, ובסימן ל"ג פסוק י' כה אמר ה' עוד ישמע במקום הזה וכו' עד ורחמתים בסוף הסימן, ויסיים בפסוקי חבקוק סימן ג' יצאת לישע עמך וכו' מחצת ראש מבית רשע וכו' סוד מצח הרצון הכורת לראש ס"מ ומח"ץ פאתי מואב וקרקר כל בני שת.

והם מסוגלים מאד לאומרן בעונה הזאת בקול ששון ובקול שמחה והוא סגולה נפלאה להנצל מחבלי משיח, ואשרי אנוש יהגה בסדר הזה מיד אחר המנחה עד מקום שידו מגעת לעורר מצחא דרעוא דרעוין דבה חירו דכלא והיה על מצחו לרצון להם לפני ה' למהר לגאלינו ולהרים קרן משיחו, ואשריו אם השג ישיג למצוא עת רצון לפני ה' לבא תשועת ישראל על ידו ובמעשיו.

תפלה לאחר הלימוד

כט. ויאמר אחר קריאת הנביאים, יהי רצון מלפניך ה' יְהוָה אלהינו ואלהי אבותינו שבזכות קריאת הנביאים אשר קרינו ולמדנו וזכות פסוקיהם ותיבותיהם ואותיותיהם ונקודותיהם וטעמיהם ושמותיהם הקדושים הרמוזים והמצורפים בהם ורמזיהם וסודותיהם היוצאים מהם, שתהא עתה עת רצון לפניך לכבוש רחמיך את כעסך ויגולו רחמיך על מדותיך ותתנהג עמנו ה' אלהינו במדת החסד ובמדת הרחמים ותכנס לנו לפנים משורת הדין ובטובך הגדול ישוב חרון אפך מעמך ומעירך ומארצך ומנחלתך, וקיים לנו ה' אלהינו את הבשורות ישועות ונחמות אשר הבטחתנו ובישרתנו על ידי נביאיך אלה וצא נא לישע עמך לישע את משיחך, ויפן מצחא דאריך אנפין רעוא דכל רעוין במצח זעיר אנפין ומחץ פאתי מואב וקרקר כל בני שת, יהיו כמוץ יסוער מגורן וכעשן מארובה.

ובעוז הד"ר מצ"ח הרצון את צמ"ח דוד מהרה תצמיח וקרנו תרום בישועתך כי לישועתך קוינו כל היום, ועל כן נקוה לך ה' אלהינו לראות מהרה בתפארת עוזך והאלילים כרות יכרתון לתקן עולם במלכות שדי, ותראה לפניך זכות נביאיך אלה וזכור כי עפר אנחנו ואין בנו תורה ומעשים טובים אשר בהם נשען להמלט מחבלי משיח ואין מי יעמוד בעדינו אפס שמך הגדול יעמוד למלטנו ולהושיענו בזכות נביאיך הקדושים, וקנא לשם קדשך ושארית צאנך והשב ישראל אל נוהו וארמון על משפטו ישב ובאה הממשלה הראשונה ממלכת לבת ירושלים ומלך מלך והשכיל, וקיים לנו את הדבר שהבטחתנו כה אמר ה' בעת רצון עניתיך וביום ישועה עזרתיך ואצרך ואתנך לברית עם להקים ארץ להנחיל נחלות שוממות, לאמר לאסורים צאו לאשר בחשך הגלו על דרכים ירעו ובכל שפיים מרעיתם, כי לך אנו מחכים ולישועתך אנו מצפים אל תבישנו משברינו ה' אלהינו, עשה למען שמך וכו', יהיו לרצון וכו', ויהי נועם וכו'.

ציונים והערות לפרק טז

411) זוהר חיי שרה דף קל"ב ע"ב. 412) סוטה דף מ"ט ע"א. 413) זוהר תרומה דף קנ"ו ע"א.

פרק יז - סעודה שלישית

סעודה שלישית אין יוצאין בה קודם מנחה

א. אחר המנחה זמן סעודה שלישית ואם עשאה קודם לכן לא קיים מצות סעודה שלישית דהכי משמע מדברי הזוהר פרשת יתרו דף פ"ח ז"ל, תא חזי בכל שית יומי דשבתא כד מטא שעתא דצלותא דמנחה דינא תקיפא שלטא אבל בשבת כד מטא עידן צלותא דמנחה רעוא דרעוין אשתכח וכו' קל כרוזא נפיק אתערו קדישי עליונין אתערו

עמא קדישא דאתבחר לעילא ותתא אתערו חדוותא לקדמות מאריכון אזדמנו בתלת חדוון בתלת אבהן אזדמנו לקדמות מהימנותא דחדווה דכל חדוותא, זכאה חולקיהון דישראל קדישין בעלמא דין ובעלמא דאתי דא היא ירותא לכון מכל עמין ועל דא כתיב ביני ובין בני ישראל ע"כ.

הנה מבואר ממאמר הנכבד הזה כי לאחר שיתגלה מצח הרצון דע"ק אחר כך מכריז הכרוז על עסק סעודה שלישית, ולכן אף אם נמשכה סעודת שחרית עד שהגיע זמן המנחה יפסיק הסעודה ויתפלל תחילה ושוב אחר התפלה מיד יסעוד סעודה שלישית ולא יאחרנה, שאחר שנמשכה סעודת שחרית עד אותה שעה לא יוכל לאכול אחר כך אלא אכילה גסה.

בשכר סעודה שלישית ניצול ממלחמת גוג ומגוג

ב. וצריך להזהר מאד בסעודה שלישית לפי שהוא המועיל להנצל ממלחמת גוג כאשר חכמים הגידו, שלש פעמים כתיב היום להציל משלש פורעניות והשלישית יותר בה להנצל אז שנאמר ביום בא גוג, וצא ולמד מה נאמר שם ויצא חצי העיר בגולה והם אותם שלא קיימו סעודה שלישית, והנשים תשכבנה בעבור שמתרשלות מלקיים סעודה שלישית דאי לא תימא הכי מדוע לא יבער החימה בגויים ההם מיד וימתין עד שנעשה כל זה ואחר כך ויצא ה' ונלחם בגוים ההם, היד ה' תקצר מלהלחם עמהם מתחלה, אלא כי בזה נשלם עון בית ישראל ונחתם דינם של העושים כן אחד האנשים ואחד הנשים אשר כולן שוו בשיעוריהן בחיוב זה.

עונש המתרשלים בסעודה שלישית ודברי הזוהר בזה

ג. וכן אמרו על החכם החסיד כמה"ר חיים הכהן שהיה מגזים בדברים אלו לנשים והיה קורא הפסוק כצורתו לפניהם לאמר, ראו כי סגולת מצוה זו להנצל ממלחמת גוג ואם לא מרה תהיה באחרונה ויצא חצי העיר בגולה וכו' והנשים תשכבנה רחמנא ליצלן, ועל כן אשרי אנוש יעשה זאת להיות זהיר מאד לאשר אותה ולקיימה אף אם הוא שבע, והחכם עיניו בראשו שלא ימלא בטנו בסעודת שחרית כדי ליתן מקום לסעודה שלישית.

ד. ואיתא בזוהר פרשת יתרו דף פ"ח, ווי לבר נש דלא אשלים חדוותא דמלכא קדישא ומאי חדוותא דיליה אילין תלת סעודתי מהימנותא ומאן דגרע סעודתא מנייהו אחזי פגימותא לעילא ועשיה סגי ומאן דאשלים להו קלא מכרזא עליה אז תתענג על ה' וגו' והאכלתיך נחלת יעקב אביך, תא חזי בסעודתי אילין אשתמודען ישראל דאינון בני מלכא ומאן דפגים חד סעודתא מינייהו אחזי דלאו מבני מלכא הוא דלאו מזרעא דישראל הוא ויהבין עליה חומרא דתלת מילין דינא דגיהנם וחבלי משיח ומלחמת גוג ומגוג וכו'.

אמר ר' יוסי ודאי כך הוא ווי ליה לבר נש דלא אשלים חדוותא דמלכא קדישא ומאן חדוותא דיליה אילין תלת סעודתי מהימנותא דאברהם יצחק ויעקב כלילן בהו וכלהו חדו על חדו מהימנותא מכל סטרוי, תאנא בהדין יומא מתעטרין אבהן וכל בנין ינקין מה דלא בכל שאר חגין וזמנין בהדין יומא כל דינין אתכפיין ולא מתערין בעלמא בהדין יומא אורייתא מתעטרא בעטרין שלימין בהדין יומא חדוותא ותפנוקא אשתמע במאתן וחמשין עלמין ע"כ.

ה. הנה מבואר כמה צורך נמצא לענין סעודה זו ואוי לה לאותה הבושה למתרשלים בה כי ישוו בחטאתם ככל הגוים ערלים כמו שאמרו אחזי דלאו מבני מלכא הוא דלאו מזרעא קדישא הוא ויהבין עליה חומרא וכו', הטוב היות גזרת ספיר ויהלום עדת ישראל זרע קדש ברוכי ה' נמשל כבהמות עמי התועבות ולא יזכר שם ישראל עוד על בלימה, מי בער ולא ידע מי פתי ולא יבין את זאת ולא יחרד לבו ויתר ממקומו.

וכל שכן האוכלים למעדנים ביתר הימים וממשתה למשתה יצאו לא ידעו שובעה, לא שקעה שמצ"ה של סעודה זו עד שצרעת סעודה שניה זרחה בעבורם ברוב אונים ואמיץ כח איש לא נעדר ואין קץ במזונו כי תשרפם כאש להבת האספסוף אשר בקרבם והוא נח"ש ינח"ש בם, ובעוז הדר תפארת סעודת שבת קצו בם לאכול אותם אכילה גסה וילכו כמי שכפאו שד מלאו קיא באשר אין חלק לנחש אשר בקרבם בסעודות אלה ולא עצרו כח לסבול רוחניותם הקדוש והיו כשוכב בלב ים וכצפור בראש חבל, אויה להם אהא עליהם מיום הפקודה, קורא אני עליהם כי ישרים דרכי ה' צדיקים ילכו בם ופושעים יכשלו בם.

כי על כל אלה האנשים הניגשים אל ה' יתקדשו, ואף אם הם שבעים בלחם מסעודות שחרית רווחא שכיח לקיים סעודה זו בכל האפשר לא ימנע טוב להולכים בתמים בדרך ה' כמו שביארנו בפרק ח' דקודשא בריך הוא שני עובדוי ואכיל ושתי מפני כבוד הכלה כמו שנאמר באתי לגני אחותי כלה אכלתי יערי עם דבשי שתיתי ייני עם חלבי וכו' עיין שם באריכות.

ו. ואבינו רועינו הרשב"י עליו השלום היה מתהלל ומתפאר על זאת כמו שאמרו בזוהר פרשת האזינו, [414] בעי בר נש למיכל ג' סעודתי דמהימנותא בשבתא ולמחדי בהו דהא כל מהימנותא ביה אשתכח, אמר רבי שמעון אסהדנא עלי דמן יומאי לא בטילנא אילין ג' סעודתי ובגינייהו לא אצטריכנא לתעניתא אפילו ביומי אחריני וכל שכן בשבת ע"כ.

הזהיר בסעודה שלישית בחורף נוטל שכר על סעודת הקיץ

ז. ולכן כל בעל נפש יהא זהיר ברוחו שלא לבטל אחת מהנה חס ושלום לא בימות החמה ולא בימות הגשמים קיץ וחורף כולם שוין לטובה, ובימות הגשמים צריך להיות זהיר יותר בסעודה זו כדי לקבל שכר על קיומה בקיץ, אך אם לא יקיימנה בחורף נודע הדבר כי מה שסועד בקיץ סעודה שלישית אינו רק להיותו רעב כמו שביארנו בפרק ב' בשם מורי ז"ל.

במעלת סעודה שלישית וישוב דברי הזוהר בסוד ג' סעודות

ח. ומי ימלל גבורות מצוה זו אשר האריכו בה קדושים משרתי עליון בספריהם ובפרט בספר הזוהר, אשר להיותנו בצלם אלהים דוגמא עליונה נצטוינו בה משום והלכת בדרכיו.

ופוק חזי למרן הקדוש אור המופלא האר"י ז"ל את אשר דיבר בקדשם ודוגמתם בעליונים למעלה, ההוא אמר סעודה ראשונה דחקל תפוחין ובסעודה ההיא היא האוכלת, וסעודה שניה דע"ק ובסעודה ההיא הז"א הוא האוכל, וסעודה שלישית דז"א ובסעודה ההיא ע"ק הוא האוכל אשר לעומת סוד האוכלים הוא הסדר אשר סידר הרשב"י בפרשת האזינו סדר הסעודות ואמר, חד סעודתא דמטרוניתא וחד סעודתא דמלכא קדישא וחד סעודתא דע"ק וכו', וסדר השנוי בפרשת יתרו סעודה ראשונה חקל תפוחין ושניה ע"ק ושלישית ז"א דיבר על בעל הסעודה ההיא מי הוא העיקר בה להזמין את האחרים איתו, ובכן נאמנו מאד דברי הרשב"י בשתי המקומות וסרו מהר תלונות המפרשים ז"ל.

יערוך שולחנו בסעודה ג' בי"ב לחמים

ט. ויהא שולחנו ערוך יפה יפה ומפה פרוסה כמו בסעודות האחרות, ויערוך בה י"ב לחמים כמו בשאר הסעודות אלא שהם עליונים מאד יתר על סעודת שחרית כי הם בסוד י"ג תיקוני דיקנא כמ"ש הרב ז"ל, ואפילו שאינו צריך אלא לכזית פת לא יעבור מלערוך את שולחנו בסדר זה כאשר יעריכנו לסעודה גדולה וכמו שאמרו פרשת פקודי דף רנ"ב ז"ל, האי רוחא עילאה דאקרי אל כד ההוא פתורא אתענג בכולהו סעודתא בסעודתא תליתאה בתראה מסיים ואמר על כל אינון קדמאי ואמר אז יבק"ע כשחר אורך וכו' כבוד ה' יאספך וכל אינון שבעין נהורין אחרנין פתחי בכל סטרי ואמרי הנה כי כן יבורך גבר ירא ה', שמע מינה שצריך להיות שולחנו ערוך גם בסעודה שלישית.

עיקר מצות סעודה ג' בפת ולא במיני תרגימא

י. והמכשלה זאת תחת רבים מהזהירים בה להיות מזלזלים בה ולאכול אותה דרך עראי ולא אריך למעבד הכי, וגם איננו נכון מנהג האסטניסים המקלין לקיימה במיני תרגימא כי מצותה בפת דווקא, והסברא מחייבת כך דמאחר שצריך כל אדם להשלים מאה

ברכות על פירות וריח טוב איך יפחות כמה ברכות הנמצאים בסעודה זו, וכן ראינו אנשים חכמים וידועים בערב פסח שחל להיות בשבת מקיימים הסעודה במצה עשירה בענין שמתחייב ברכת המזון ואין לשנות.

יזהיר בני ביתו על חיוב סעודה שלישית

יא. ונכון להיות כל איש מאסף אליו אשתו ובניו יחד על שולחנו למען לא יתרשלו במצוה הזאת אשר היא קלה בעיני רבות בנות אשר לא נגע אלהים בליבן, ובמצוה הזאת אחד האיש ואחד האשה שוו בחיוביהן כמו שכתבו הפוסקים, וביותר צריך להן להזהר בכל ענייני השבת על כי הם כולם צורך לכלה העליונה אשת חיל כי היא העולה במעלות עליונות בכל תפלה ובכל סעודה מאלו עד עלותה אל מקום הקדש בתפלת המנחה ואחר כך מלחם אביה תאכל.

יב. וביותר צריכים להזהר בסעודה זו אשר היא לעומת מלחמת גוג כדי להמלט ממנה גם הנשים שנאמר בהן והנשים תשכבנה כמו שביארנו למעלה, ולכן טוב לאיש להודיע לאשתו חיוב הדבר ולפני שבתו על שולחנו יזרז לאשתו ובניו לבא לסעוד סעודה זו, והיה כשבתו על השלחן אשר לפני ה' יאמר דא היא סעודתא דז"א, ויקיף וירים בהדס ויחזור ויקיף כסדר שאר הסעודות ויאמר פיוט הרב ז"ל לחן אלהי עוז תהלתי וזה תוארו.

פיוט בני היכלא להאריז"ל וסודו

בני היכלא דכסיפין. למחזי זיו זעיר אנפין. **י** הון הכא. בהאי תכא. דבה מלכא בגלופין

יג. הביאור כי בני היכלא הם כל הז' של עולם הבריאה שהם עתה בני היכלא דמלכא דהיינו שהם בנה"י דאצילות והם שוקקין להדבק בנה"י דז"א כדי לעלות איתם למעלה וליהנות מהזיו שזרחה בז"א מהסתכלותו בא"א ואנו מעתירים שישרה הארתם בשולחן שלנו כמו בשולחן של מעלה כבוד הדר המלכות, וז"ש יהון הכא בהאי תכא ונקרא עתה תכא לפי כי עתה אין המלכות בסוד זווג, והתרגום ירושלמי מתרגם תיבה תכא והכוונה כי היא עתה כמו תיבתו של נח שבתוכה מינים ממינים שונים וכן במלכות עתה כל העולמות וחיילהון, ואמר דבה מלכא בגלופין דאף על פי שאין לה הארת זווג מכל מקום הז"א בסוד ייחוד נותן אליה מוחין דהיינו הז' מרגלאן אשר מאמצעות חקיקת האותיות נמצא גם כן ז"א בתוכו, וזה דבה מלכא בגלופין פירוש בחקיקות של השמות.

צ בו לחדא. בהאי ועדא. בגו עירין. וכל גדפין

יד. הביאור לומר אתון בני היכלא הנזכר תרצו במאד מאד להמצא בהאי וועדא סוד סעודה ג' דז"א שהזמין איתו ע"ק ומטרוניתא בה והם בוועד אחד ובאמצעות סעודה התעוררות סעודתינו פה תהיה הסעודה של מעלה ליהנות הז"א מעינא פקיחא והסעודה

של מטה של כל העולמות כולם, וז"ש בגו עירין וכל גדפין עירין הם זו"ן וע"ק וכל גדפין היינו כל העולמות עם עולם המלאכים וכל י' כתות של מלאכי השרת שהם בעלי כנפים.

ח דו השתא. בהאי שעתא. דביה רעוא. ולית זעפין.

טו. הביאור כמו שביארנו למעלה כי ביתר ימי המעשה בעת הזאת היו מתעוררים כוחות הדינים והקליפות והיו בעלי הכנפים של הקדושה וכל העולמות מצטערים מתגברות הדינים והקליפות ועתה בעת הזאת מתגלה מצח הרצון, וז"ש דביה רעו"א ולית זעפין כי הם טמונים בנוקבא דתהומא רבא.

ק רבו לי. חזו חילי. דלית דינין דתקפין. ל בר נטלין. ולא עאלין. הני כלבין דחציפין.

טז. הביאור ישפוך שיחתו לאמר אתם בני היכלא תקריבו אלי וראו החולאים אשר נדכתי ונחלתי בקושי הגלות והעתירו בעדי עתה בעת רצון, וכי תימא הדינין דוחקין, הא לית דינין דתקפין שכבר נמתקו בשבת, ואם בשביל הקליפות הן לבר נטלין ולא אעלין שהן נוסעות חוץ לתחום שבת בגו נוקבא דתהומא רבא ולא עצרו כח להכנס חס ושלום אל הקדש פנימה אלה הכלבים עזי נפש ומי מעכב על כן העתירו בעדי.

ו הא אזמין עתיק יומין. למצח עדי יהון חלפין. ר עו דיליה דגלי ליה לבטל כל קליפין.

י שוי לון בנוקביהון ויטמרון בגו כיפין

יז. הביאור דהא אזמין והכין עתיק יומין למצחיה שהוא סוד הרעוא דא עד דיהון חלפין עד שילכו ולא יראו עוד, וז"ש רע"ו דיליה דגלי ליה כלומר הרצ"ון הזה שגילה אותו העתיק יומין הוא לבטל הקליפות מכל וכל ואנו מעתירים בעדינו לאמר שישוי לון בנוקביהון דהיינו נוקבא דתהומא רבא ויטמרון בגו כיפין הן כיפין תקיפין שיש בנוקבא דתהומא רבא וכמו שהכיפה היא מצלת מטומאת קבר התהום כן הכיפה הזאת שהיא הצרור יהא חקוק עליו שם המפורש החותם פי התהום שיהיו הקליפין בתוכו עד שיתבטלו מכל וכל.

א רי השתא במנחתא. בחדותא דזעיר אנפין

יח. הביאור לומר אני נשען לשאול שאלות אלו יען עתה הוא עת רצון בחדותא דז"א דסעודתא דיליה.

יט. ולכן כל מי שקובע סעודה זו לעשותה כתקונה הוא ניצול מחבלי משיח ולכן יאותה לנו לקרוא מקרא של גאולה בעת הזאת כמו שביארנו למעלה, ושוב אחר הפיוט יאמר מזמור לדוד ה' רועי וכו' ואחר כך יטול ידיו מעומד וינגבם מעומד כיתר הסעודות ויבצע על שני ככרות על דרך האמור בשאר הסעודות.

טעם שאין קידוש בסעודה שלישית וסודו

כ. ואין קידוש על היין בסעודה זו דאתקש קידוש היום לקידוש הלילה, מה לילה סגי בחד זמנא אף ביום סגי בחד זמנא והרי כבר קידש בסעודת שחרית.

ואף לפי סודן של דברים לא יתכן כי הנה נתבאר למעלה כי במנחה רעוא דרעוין אשתכח ע"ק גלי רצון דיליה ולכן כל דינין מתכפיין ואשתכח רעותא וחידו בכלא, ועל כן אין לקדש על היין לפי כי היין הוא להמשיך מאותו יין המשומר בענביו והיינו בסוד אימא עילאה כנודע, ואמנם יהיה צורך בשני סעודות להמשיך משם הברכה לסעודת הלילה וגם לסעודת היום בסוד שמאלו תחת לראשי, אבל בסעודה זו שהמלך הקדוש ניזון מע"ק שאין שם דינין הרומזים ליין ואפילו מיין המשמח שבבינה אין לקדש על היין שלא לעוררו.

מנהג האר"י לברך על היין בתוך סעודה ג', ותפלה ע"ד הסוד קודם הסעודה

כא. אבל באמצע הסעודה צריך לשתות לפי כי אז הוא בסוד שתיתי ייני, וכן היה מנהג הרב ז"ל ואחריו שלימים וכן רבים ואין לשנות אלא כל אחד יברך לעצמו על היין כדין שאר יין הבא בתוך הסעודה, ובזה שגו רבים להפטר בברכה אחת מהם כדין הקידוש, ובמסובים לאכול כולי עלמא מודו דכל אחד מברך לעצמו אפילו הסיבו יחד שאין יכולין לענות אמן משום דחיישינן שמא יקדים קנה לוושט.

ואשר הריחו בסוד ה' באחוז הכוס בשתי ידיו יכוין לג' שמות י"ה דאלפ"ין העולים במספר מזל"א אשר שמה עלה הז"א בתפלת המנחה, ובסעודתו גם כן יבטא בשפתים פרטי כוונתה כשאר הסעודות ופה יאמר, לשם יחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה בדחילו ורחימו ורחימו ודחילו ליחדא שם י"ה בו"ה ביחודא שלים בשם כל ישראל, הנה אנכי בא לקיים מצות סעודה שלישית של שבת לתקן את שורשה במקום עליון לעורר זווגא דע"ק ותהי בפי"ו כדבש למתוק על פ"י מדותיו חי"ך יטעם לאכול וגרו"ן יאסף וה"לשון מן המכריעים ויושפע במאכלינו מזיו שפעתו ונשבע לחם ונהיה טובים, ויהי נועם ה' וכו'.

ראוי לאכול דגים אף בסעודה ג' וסודו

כב. ושוב יאכל די מכשו"רו אשר יכש"ר לו, ומצוה להיות לו בסעודה זו דגים לעורר עינא פקיחא עילאה שכן הסעודה למעלה היא ההנאה שנהנה המלך הקדוש מעינא פקיחא כמ"ש הרב ז"ל, ועל כן יש להיות בסעודה זו דגים וכן נהגו שלימים וכן רבים.

מנהג הראשונים לשמוח בסעודה ג' יותר משאר סעודות

כג. ודרך חסידים הראשונים להיות ששים ושמחים הרבה מאד בסעודה זו יתר על כל שאר סעודות, והבאים בסוד ה' הרשות נתונה להם לגלות סודי התורה ליראי ה' וחושבי שמו בסעודה זו ואין פחד כמו שנתבאר ויהגו בסוד הסעודה איש איש לפי השגתו,

וראוי להיות כל איש הוגה בסעודה זו בזוהר פרשת נשא דף קכ"ט ע"א במאמר מצחא דגולגלתא וכו' עד אשר עין בעין נראה אתה ה', ויש יתר מאמרים אך לא יהגה אפס בזה.

מקראי קדש לומר קודם ברכת המזון

כד. ואחריו לו יהיה חן בשירות ותשבחות לכבוד הדרה של סעודה זו כמו בשאר הסעודות וישלים סעודתו כיד ה' הטובה עליו, ויאמר פסוקי מן המצר קראתי יה ומזמור הנה מה טוב וכו' יורד על הזק"ן, ויטול ידיו למים אחרונים כמו בסעודת שחרית וערבית ולא ישגה כאשר שגו רבים במושכלם לומר שאין צורך במים אחרונים לעת כזאת, וכבר הארכנו הדיבור בזה בחלק הקודם בשער מים אחרונים ע"ש.

דין רצה בסעודה שלישית

כה. ויברך ברכת המזון בכוונה ישרה, ויהא זהיר להזכיר בה קדושת השבת שאף על פי כי לפי הדין דין סעודה זו כדינה של ראש חדש שאם שכח ולא הזכיר אינו חוזר, מכל מקום האיש הירא לא יביא עצמו לידי מדה זו כי מגרעות נתן מצידו במאורות עליונים למעלה חס ושלום.

דין הזכרת יעלה ויבוא בנמשכה סעודה ג' לר"ח

כו. ואם משכה סעודתו עד ליל מוצאי שבת ויום ראשון הוא ראש חודש, אם אכל פת בלילה יזכיר של ראש חדש ואם היו אוכלים פירות בעלמא יזכיר של שבת ולא של ראש חדש, ואף מה שאמרו שאם משכה סעודתו עד מוצאי שבת דמזכיר של שבת בברכת המזון דאזלינן בתר התחלת הסעודה, לא אמרו אלא קודם שיתעכל המזון שאכל בשבת ולא כאשר שגו רבים למשוך ביין את בשרם כל מוצאי שבת שאין ראוי להם לומר רצה וזה פשוט.

ואשרי אנוש יעשה זאת להתקדש במעוז אלהיו לבלתי לכת אחר הכת המושכים עצמם ביין ובשכר בסעודה זו יותר מדאי כי לא זאת המנוחה ולא זו המרגעה חלילה כי אם לאכול לשובע הנפש היפה בשמחה ובטוב לבב לקיים וקראת לשבת ענג, וימשוך בה זמן הראוי לו שיעור מה שיהיה תוספת לקדושת השבת כמו שביארנו למעלה באופן שלא יעבור מעט רגע בפריקת עול מוראת שמים מעליו בשחוק וקלות ראש חס ושלום.

אזהרה לאוכלין סעודה ג' בחפזון סמוך לשקיעה

כז. וכמו כן צריך להזהיר להמזלזלים בה ושוהין עצמם עד סמוך לשקיעת החמה ואז יערכו השלחן במהירות ובבהלה ואוכלין כזית פת או פירות בחפזון רב, כי לא אריך למעבד הכי ואין זה כבוד השבת יום קדוש ונורא לתקן האדם מאכלו ומשתיו בדרך זה, האם בסעודה כזאת ימלא פיו לאמר דא היא סעודתא דזעיר אנפין ועתיקא קדישא וחקל תפוחין אתיין לסעדא בהדיה, הקריבהו נא לפחתך הירצך או הישא פניך, ואילו היה בא

איש שר וחשוב אל ביתך כמה היית נוהג איתו בכבוד והדר גדול בכל האפשר, ואפילו אורח הדיוט לא היית עושה לו כן בדרך בהלה וחפזון וכל שכן וקל וחומר בסעודה הנשגבה כזאת כי לא נאה ולא יאי לזלזל בה לעשותה דרך עראי חלילה כי אם להתחיל בה מבעוד יום כדי שיוכל לאכול בנחת ובשובה כאוכל לפני המלך.

לתקן מאכל מיוחד לכל סעודה בפני עצמה

כח. וכל שכן שראוי לתקן מאכל ומשתה מיוחד לסעודה זו כמו ביתר השתי הסעודות שלא יהא פגום מסעודה אחרת כדמשמע בזוהר בראשית [415] זה לשונו, ובלבד דלא יפגום מיכלא חד ליומא ואי אית תרין לתרין אחרנין לתרין סעודתין אחרנין דיומא שפיר וכו', אשר משם מתבאר להכין לו מאכל מיוחד לכל סעודה וסעודה שלא תהיה פגומה.

ומענין שלש הצלות גדולות אשר חכמים הגידו והבטיחו למקיים שלש סעודות בשבת, משם ישכיל האיש הישראלי גודל מעלותם למעלה מה הן ומה הן מעוררות בשמים ממעל אשר אין פה יכול לדבר ולא האזן יכולה לשמוע ומשם ישכיל מתן שכרן וכן בהפכו בעונש המבטלן, ובכן עוז יתאזר לשרת בשם ה' בעסקי הדרת שלש סעודות הללו להיות תבשיל מיוחד מתוקן ומתובל לכל שלש סעודות הללו לכל אחת ואחת להיות לו שמחה ועונג ביחוד בפני עצמו.

וגם מענין אשר הפליגו חכמים בשבח מקיימי שלש סעודות בשבת בשלש הצלות גדולות אלו בהיות דבר תלוי באכילת הגוף ובהנאתו, משם ידין הישראלי קל וחומר למאשר ולמקיים השלש תפלות כראוי כמשפט הכתוב ולכוין בם בכוונה ישרה ושכר המענג את השבת ולא אל עצמו ואל בשרו בלתי לה' לבדו ושכר שומר שבת מחללו, ולא יחטיא אל השערה להיות זהיר וזריז במשפטיו חוקותיו ותורותיו אשר עין לא ראתה מתן שכרן ורב טוב לבית ישראל, הרחמן הוא יזכנו להיות משומרי שבתות כהלכתן ובא לציון גואל אמן כן יהי רצון.

ציונים והערות לפרק יז

414) זוהר האזינו דף רפ"ח ע"ב. 415) זוהר בראשית דף מ"ח ע"ב.

פרק יח - סדר מוצאי שבת

ללמוד אחר סעודה ג' מזמור קי"ט וט"ו שיר המעלות וסגולתן

א. אחר שאכל סעודה שלישית אם עדיין נשאר זמן מן היום ישוב עוד ללימודו לחבר יום ללילה כדרך שביארנו בשאר הימים כל אחד לפי השגתו, וכבר נהגו ברוב תפוצות ישראל לקרוא האלפ"א ביתא דתמניא אפי [416] וט"ו שיר המעלות בזמר בעת ההיא, ואף שאין דעת רבינו הקדוש ז"ל נוחה הימנו, היינו מי שנוהג לאומרן סמוך ללילה דאין

מרצין לו לאדם בשעת כעסו אבל לפני שקיעת החמה נאה ויאי מנהגן של ראשונים, והם סגולה נפלאה להמלט מכף החיצונים והמקטרגים אשר נחבאו בנוקבא דתהומא רבא בשבתא ועתידים לצאת עתה בצאת השבת כל אחד ואחד לעשות מלאכתו אשר הופקד עליה כמו שאמרו בזוהר, ולפיכך על ידי קריאת המזמורים אלו לפני צאתם נמלט מהם לבל יגשו בקרב מחניהו, והוא על דרך קדמיה לרשיעא עד לא יקדימינך כמו שנבאר בחלק השני בפרקי חדש אלול בכל פרטי סגולותיו.

סגולת מזמור קי"ט ואזהרה למזלזלין במנהגים, מספר "סדר היום"

ב. וכל שכן בסדר האלפ"א ביתא שכל עניניה תפלות ותחנונים להתחנן לפני האל ידריכנו לעבודתו ותהיה תורתו אומנותינו ולא יצא מתחת ידינו דבר שאינו מתוקן אלא כל מעשינו יהיו מכוונים אל האמת והצדק, וכוונו הראשונים ז"ל בזה מפני שממחרת השבת כל אחד יוצא לפעלו איש איש במלאכתו אשר המה עושים ולא יבצר מבא איזה תקלה על ידו, ועל כן אנו מקדימין תפלה לצרה ומבקשים מאת אלהינו על זאת שישמור אותנו ויחשוך אותנו מחטוא לו ויורנו הדרך הטובה והישרה שנלך בה, ויעביר עינינו מראות שוא וידבקנו בתורתו התמימה ובעשיית פקודיו כאשר כתוב בה באריכות.

ג. ולפיכך האיש הירא לא יטוש קריאה נאמנה זו כי יזכה בה לכמה דברים ואין ראוי להחביל בדברים כאלה אשר נהגו אותם הקדמונים ז"ל, ואיש המשכיל אם יהיה בקי בגופה של תורה ישכיל בה אשר כל אות מהם יש בה סגולה בפני עצמה להועיל לדבר מיוחד, ואף על פי שאין בעל הנס מכיר בניסו עם כל זה לא יבצר מהועיל אף אם לא ידע שכו"ל, קריאתו זו היא הללו והמקום ברחמיו יגמור בעדו כרוב חסדיו, אבל הסכל ומי שאין לו לב להשכיל אומר מה יושיענו זה ומה יועיל זה מזה והכל דברי אלהים חיים, ובז לדבר יחבל לו.

ד. וכן בכל ענין וענין שתיקנו רז"ל או גאונים או אחרונים לתועלת רבים או יחיד, יחזיק במעוזו האיש הירא לקיים כל דבר בין מתפלות בין מתחנונים בין מכל דבר שיהיה, ולא יתגדל בעיניו לומר אני תורתי אומנותי מה לי עם אלו העניינים כי לכל אחד יש לו ענין וסגולה בפני עצמה, מה שמועילה התפלה לא יועיל הלימוד ומה שיועיל הלימוד לא יועיל התפלה ושניהם כאחד טובים וצריך לאחוז מזה וגם מזה אל תנח ידך וזה כלל גדול בתורה.

אזהרת האר"י להימנע ממקרא בלילה ושאין לדרוש כן לרבים

ה. כללו של דבר שיש לאיש התמים לאחוז דרך ראשונים בקריאת המזמורים אחר סעודה שלישית מיד ולא יאחר עד אחר שקיעת החמה לאשר ולקיים דברי הרב ז"ל שמיאן בקריאתן בעת ההיא.

ואף בזה היה מערער מורי ז"ל כי לא נאמרו כל השיעורין הללו רק לבאים בסוד ה' ואת פועל ה' ל"ו יביטו ויודעי בינה לעתים, אך לא למחות ביד יתר העם שקורין בהן אף אחר השקיעה כי אחר שאינם בקיאים בגופה של תורה ויבינו במקרא בלבד מי זה יערב אל לבו לאמר להם לא תהגו כאלה כי אין השעה צריכה לכך, חלילה לעשות כאלה כי אם לא יתעסקו באלה יתעסקו בשיחה בטילה בעתות ההם והן עומדין להתפלל מתוך קלות ראש ומתוך דברים בטלים.

ו. וכיוצא בזה היה אומר לענין הגות במקרא בלילה כי לא אמרו רק לבקי בתורה שבכתב ובתורה שבעל פה שנכון להיות הוגה בתורה שבעל פה במדת לילה ותורה שבכתב במדת היום, אך מי שאינו בקי אפס במקרא אם נאמר לו אין נכון להגות במקרא בלילה נמצא בטל מכל וכל, ובדבר הזה שגו רבים מתופשי התורה אשר לא ידעו לכלכל דברי הרב ז"ל במשפט והתורה חוגרת שק ותובעת עלבונה מהם, ונלכדנו בשחיתותם להתגרש מהסתפח בנחלת ה' ובהדי הוצא לקי כרבא.

מזמורים לומר קודם ערבית במוצאי שבת

ז. ומורי ז"ל היה אומר במוצאי שבת קודם ערבית בשירה ובזמרה פסוקי ישעיה סימן ס"ג פ"ז חסדי ה' אזכיר תהלות ה' וכו' עד פסוק ט' וינטלם וינשאם כל ימי עולם, ואחריהם פסוקי חבקוק סימן ג' פי"ג יצאת לישע עמך וכו' עד סוף הסימן למנצח בנגינותי.

מנהג חסידי אשכנז לשורר קודם ערבית במוצאי שבת וסגולתו

ח. ומנהג חסידי גאוני אשכנז היה למשוך כל הזמן שמשקיעת החמה עד זמן ערבית בשירים ותושבחות בנעימות רב, ומפזזים ומכרכרים ברוב ששונים לכבוד הדר שבת מלכתא ללוות אותה ביציאתה מעין כניסתה כבמזמוטי חתן וכלה ומתפללים תפלת ערבית בעוז וחדוה בשירה ובזמרה כעין תפלה של לילי ימים טובים, וכה יעשה וכה יוסיף כל איש חכם לב בקהל עדתו לכבוד הדר המלכה, והוא סגולה נפלאה להצמית כל שוטני נפשם ומובטחים להיות כל ימות השבוע בששון ובשמחה יען היות קדושת יום השבת שורש כל הימים והואיל ויהיה שש ושמח בשורש הימים בכניסתו ויציאתו ככה יהי לו מושך עוז וחדוה בענפים, והקדמונים אסמכוהו אקרא כי בשמחה תצא"ו אז ובשלום תובלון וכו'.

טעם שראוי לאחר תפלת מוצאי שבת

ט. והנה ביתר הימים מנהג ותיקין הוא לומר תפלת ערבית עם שקיעת החמה כמו שביארנו בחלק הקודם והוא ממה שאמרו בזוהר חדש פרשת בראשית, אמר רב בצפרא כשהחמה זורחת הוא זמן תפלה ומשש שעות ולמעלה עד תשע שעות זמן תפלת מנחה ומשקיעת החמה עד שתחשך תפלת ערבית, והטעם פירש שם כי מאז ואילך ננעלות דלתות שמים מעבור תפלה.

ואולם אור מוצאי שבת אשתני למעליותא ואין השערים ננעלין עד אחר גמר הסדר, ויאותה לאישי ה' לאחר תפלת ערבית בשירות ותשבחות ולהיות נמשכין בה עד שיעור היות תוספת מחול על הקדש, והכי משמע בזוהר ויקהל ר"ז ע"א זה לשונו, כד נפק שבתא צריכין ישראל דלתתא לאתעכבא דהא יומא רבא עילאה הוא ואצטריך לאתעכבא עליה דבהאי יומא אושפיזא רבא ויקירא קא שריא עליה בגין כך בעי לאתעכבא לאתחזאה דלא דחקין באושפיזא קדישא כדין פתחי ישראל ואמרי והוא רחום יכפר עון וכו', שמע מינה דלאו לענין מלאכה בלבד אמרו להוסיף מחול על הקדש אלא אף גם לענין והוא רחום כמו שנתבאר שם, וכל המאחר יותר הרי זה משובח מפני רבים מעמי הארץ דלא קים להו בשיעורא דרבנן ובלתי אל תפלת ערבית עיניהם תלויות לעשות בכל מלאכה ובאים לידי חלול שבת החמורה.

שיעור בין השמשות

י. והנה כתב הטור סימן רס"א, ספק חשיכה ספק אינו חשיכה הוא בין השמשות שהוא ספק יום ספק לילה וזמנו משתשקע החמה ואילך, ובסוף פרק במה מדליקין איפלגו תנאי במילתא ואפסיקא בש"ס הלכתא כר' יהודה דאמר איזהו בין השמשות משתשקע החמה וכל זמן שפני מזרח מאדימין הכסיף התחתון ולא הכסיף העליון בין השמשות הכסיף התחתון והשוה לעליון לילה, וביאר רש"י ז"ל הכסיף השחיר התחתון תחתון של כיפת הרקיע, עליון גובהה של כיפה אינה ממהרת להכסיף.

ואף על גב דאיפליגו אמוראי בפירוש דברי ר' יהודה, כבר פסקו רבוותא הרי"ף והרא"ש והרמב"ם ז"ל דהלכתא כרבה דקא מפרש לה הכי, איזהו בין השמשות משתשקע החמה וכל זמן שפני מזרח מאדימין והכסיף התחתון ולא הכסיף העליון נמי בין השמשות, ואמרינן התם דלדידיה הוי שיעור בין השמשות תלתא רבעי מיל דהיינו שיעור רביע שעה.

בשיטת רבינו תם דשתי שקיעות הן

יא. ור"ת ז"ל קשיא ליה בגווה בפרק מי שהיה טמא, רבי יהודה אומר משקיעת החמה עד צאת הככבים ארבעה מילין, ותירץ דהתם קאמר מתחילת השקיעה והכא קאמר

מסוף השקיעה, ורבינו נסים ז"ל כתב דברים אלו יותר מבוארים דדעת ר"ת הוא דשתי שקיעות הן דמשתשקע החמה דמתניתין דפרק במה מדליקין היינו מסוף שקיעת החמה כלומר משעה שנשקעה ברקיע והיא עדיין כנגד חלונה ולפי שלא עברה חלונה ועדיין אינה מהלכת על גבי כיפה פני רקיע מאדימין כנגד מקומה, ומשקיעת החמה דפרק מי שהיה טמא היינו מתחילת שקיעת החמה שהתחילה להכנס ברקיע, נמצא שמתחילת השקיעה עד בין השמשות שהוא סוף השקיעה שלשת מילין ורביע, וכן כתב הרב המגיד בפ"ה בשם ר"ת והרמב"ן וכתב שכן הדברים.

יב. ומהרי"ק ז"ל כתב שכן הוא דעת הרא"ש ז"ל בפ"ק דתעניות לענין מקבל תענית סתם עד שקיעת החמה כתב דשקיעת החמה היינו צאת הככבים, ואף על גב דאמרינן בפרק מי שהיה דמשקיעת החמה עד צאת הככבים ארבעה מילין, פירש ר"ת היינו מתחילת שקיעת החמה כשהחמה מתחלת ליכנס בעביו של רקיע אבל שקיעת החמה היינו סוף שקיעה והוא זמן צאת הככבים קטנים רצופים, אלמא דגם הרא"ש קאי בשיטת ר"ת, וכתב עוד שהגאון מהר"י אבואב ז"ל השוה דברי הטור שם בסי' רס"א לדעת ר"ת וכן פסק מהרי"ק בשו"ע סי' הנזכר.

ראוי לתפוס כסברת ר"ת במקום חומרא

יג. ויראי ה' וחושבי שמו יאותה להם לחשוש לסברת ר"ת וסיעת מרחמוהי ז"ל להחמיר ולא להקל כגון באיסור מלאכה במוצאי שבת מפני חומרה שבו, שאף שיש חולקים על סברת ר"ת היינו דווקא במידי דאתי לידי קולא כגון בין השמשות של ערב שבת, אכן במוצאי שבת ויום הכפורים מידי ספיקא לא נפקא כיון דאיכא כל הני רבוותא מערכה מול מערכה, ומן הראוי לאיש הירא לתפוס בצד החומר שבו לבל יכשל באיסור כרת של שבת חס ושלום, ואין אנו בקיאין עתה במראית הככבים וטוב ויפה לשער אותו במספר השעות שעה אחת ורביע ולא יחטיא אל השערה.

מנהג חכמי ישיבת הרמ"ז להחמיר כר"ת

יד. ובהיותי בויניציא שלחתי קונטרס אחד על ענין זה לעמיתי בתורה החכם הותיק המקובל משה זכות נר"ו ובני ישיבתו ה"י, ועלימו תטוף מלתי ונוהגים כל חכמי הישיבה להמתין מלהבדיל עד שעה אחת ומחצה משקיעת החמה כדי להוסיף גם כן מחול על הקדש, ויאחז צדיק דרכם להתנהל לאטו בתפלת ערבית במוצאי שבת עד שיעור היות תוספת מחול על הקדש.

מנהג ר' אברהם הלוי והר' מסעוד בתוספת מוצאי שבת וסודו

טו. ומהר"ר אברהם הלוי ז"ל היה אפטרופוס גדול לשבת בכניסתו, וביציאתו יותר מבכניסתו כמו שהובא בארוכה לעיל בפרק ב', והיה טעמו כי בכניסתו אין חשש חילול שבת שכבר אמרו שתוספת ההוא רצה לעשותו כולו תוספת עושה רצה לעשות ממנו מקצת עושה אפס שיוסיף איזה זמן שיהיה ודאי יום מחול על הקדש, אמנם במוצאי שבת שפוגעים באיסור חילול שבת שם הוא עיקר האזהרה ביותר, ועל כן היה מנהג החסיד הרב מסעוד ז"ל בעירו לבלתי ידליקו את הנר במוצאי שבת עד שיכריז השמש על פי המורה.

ותכלית הדבר הוא סוד נפלא ואגיד לך הענין בקיצור כפי האפשר, והוא סוד מלכים דמיתו כמו שאמרו באדרא ובספרא דצניעותא, מלכין קדמאין מיתו וזיוניהון לא אשתכחו וארעא אתבטלת, ולעומת מה שאמר וארעא אתבטלת נתוסף נחלת בני גד ובני ראובן, ואע"ג שנחרבו ה' ערים של סדום וכו' ואברהם התפלל עליהם כמ"ש בהבראם בה' בראם ולא הועיל בתפלתו לפי כי לא נמצא שם עשרה צדיקים כי לכן היתה השבירה, ולעומת מ"ש זיוניהון לא אשתכחו והוא חלק הצומח יהיה נתקן על ידי לולב ומיניו והדס של הבדלה, ולעומת חלק האדם הוא מה שאמרו בזוהר עת אשר שלט האדם באדם לרע לו להההוא טיקלא דעשיקת נשמתין, ולעומת הימים היינו תוספת מחול על הקדש בכניסה ויציאה כי הנה בכניסה מתעורר ההוא מדורא דאשא להתגבר על הקדושה ומתעורר מסטרא דימינא ההוא שלהוביתא דאשא ומתגבר עליו ומכניסו לתהומא רבא, וזה הוא הסיבה שניתוסף מחול על הקדש גם ביציאה כי כל כמה שמתאחר אין יוצא ההוא מדורא מתהומא רבה ונמצא שמוסיף מחול על הקדש.

ערבית במוצ"ש והזכרת אתה חוננתנו

טז. ועל כן ראוי ונכון לאחר תפלת ערבית עד שיצא הספק מלבם ודי בזה הערה, ויתפללו תפלת ערבית כשאר הימים ויכוין היטב בפסוק והוא רחום יכפר וכו' דתקונא שפירא איהו בהאי ליליא כיון דדינא אתהדר לאתריה כמו שאמרו בזוהר ויקהל.[417]

יז. וכן בעמידה יהא זהיר ונזכר לומר באתה חונן אתה חוננתנו, שמתוך שהוא חכמה שכל היודע להבדיל בין דבר לדבר חכמה היא לו וכל שכן היודע להבדיל בין קדש לחול ובין טמא לטהור ולפיכך קבעוה בברכת החכמה, ואף כי לענין הדין אם טעה ולא הבדיל בתפלה אין צריך לחזור מפני שצריך להבדיל על הכוס, מכל מקום איש הירא אל יביא עצמו לידי מדה זו כי קרוב לעשות איזה מלאכה קודם שיבדיל על הכוס באין מבין כי כל זמן שלא הבדיל בתפלה אסור במלאכה עד שיבדיל.

להזהיר בני ביתו לומר ברוך המבדיל

יח. ומדרך היראים ללמד לנשותיהם ובנותיהם שאינן מבדילין בתפלה, ללמדן שיאמרו קודם הדלקת הנר במוצאי שבת ברוך אתה המבדיל כו' בלא שם ומלכות וכל שכן כשצריכות לעשות מלאכות גמורות, וביום טוב שחל במוצאי שבת מלמדין אותן לומר ברוך המבדיל בין קדש לקדש כדי שלא יכשלו באיסור עשיית מלאכה קודם ההבדלה, והנה כי כן מה לו לאדם להכנס בתגר זה כיון שיפטר מכל שגיאה בהבדיל בתפלה.

ומה גם לפי סודן של דברים לאשר הריחו בסוד ה' ליריאיו שהוא סוד בעילת מצוה לחתן העליון, ופורש אשר כל יום השבת היה כחתן יושב בחופתו כמ"ש הרב ז"ל שראוי ונכון שלא יעבור מלהזכירו בתפלה על כל פנים.

טעם שתקנו להזכיר ד' הבדלות במוצ"ש

יט. ומה שתקנו לומר ד' הבדלות שהם קדש לחול ובין אור לחושך ובין ישראל לעמים ובין יום השביעי לששת ימי המעשה, הם לעומת ארבע קליפות הרמוזים בפסוק והנה רוח סערה באה מן הצפון ענן גדול ואש מתלקחת ונגה לו סביב, ושגו בזה הרבה מן המדפיסים להשמיט מכאן ומיום השביעי לששת ימי המעשה וצריך לאומרו גם כאן.

טעם אמירת ויהי נועם במוצ"ש וסגולת מספר תיבותיו

כ. ואחר התפלה יאמר קדיש עד לעילא ויאמר ויהי נועם וכו' יושב בסתר וכו', ונתקן לומר מזמור זה כי הוא שיר של פגעים והוא נאמר על כל דבר אימתה ופחד על המקטרגים, ולפי כי עתה המה יוצאים מנוקבא דתהומא רבא אנו מעתירים שלא יקטרגו עלינו ולא ישלטו בנו, וסגולתו כסגולת קריאת שמע אשר היא רמ"ח וחרב פיפיות להצמית המקטרגים ועל כן יש מויהי נועם עד בישועתי התיבות שבקריאת שמע חסר חמש תיבות, [418] ולפיכך כופלים פסוק אורך ימים וכו' שיש בו חמש תיבות להשלים מספר תיבות הקריאת שמע.

טעם לסדר התפלה וההבדלה במוצ"ש על פי הזוהר

כא. ובזוהר פרשת ויקהל דף ר"ז אמרו, ובשעתא דפתחי ישראל ויהי נועם וקדושתא דסדרא כל אינון חייבין דגיהנם פתחין ואמרין זכאין אתון ישראל עמא קדישא זכאין אתון צדיקייא דנטרי פקודי אורייתא ווי לון לחייביא דלא זכו למטר אורייתא כדין דומה קדים וכרוזא אתער ואמר ישובו רשעים לשאולה וכו'.

כב. ובזוהר בראשית דף י"א, כיון דנפיק שבתא כמה חיילין ומשיריין פרחין ומשטטן בעלמא ועל דא אתתקן שיר של פגעים דלא ישלטון על עמא קדישא וכיון דחמו לון בצלותא ובבעותא ובשירותא ומבדילין בצלותא ועל כסא פרחין מתמן ואזלי ומשטטי וטאסן לגו מדברא תלתא אינון גרמין בישא לגרמייהו, חד מאן דלייט גרמיה, תניינא מאן

דזריק נהמא או פירורין דאית בהו כזית, תליתאה מאן דאוקיד שרגא במפקנו דשבתא עד דלא מטו ישראל לקדושה דסידרא דגרים לנורא דגיהנם לאדלקא בהאי נורא עד דלא מטא זמניה דחד דוכתא אית בגיהנם לאינון דקא מחללי שבתות ואינון דענושין בגיהנם לייטין ליה להוא דאוקיד שרגא עד דלא מטא זמניה ואמר ליה הנה ה' מטלטלך טלטלה גבר בגין דלא יאות הוא לאדלקא נורא כד נפיק שבתא עד דמבדילי ישראל בצלותא ומבדילי בכסא בגין דעד ההוא זמנא שבת הוא וקדושה דשבת שלטא עלנא.

ובשעתא דמבדילין על כסא כל אינון חיילין וכל אינון משיריין דאתמנון על יומא דחול כל חד וחד יתוב לאתריה ולפולחניה דאתמני עליה דכד אעל שבתא ואתקדש יומא קד"ש אתער ושליט בעלמא וחול אתעדי משולטנותיה עד שעתא דנפיק שבתא ואף על גב דנפיק שבתא לא תייבי לאתרייהו עד שעתא דאמרי ישראל המבדיל בין קד"ש לחול כדין קדש תסתלק ומשיריין דאתמניאו על יומי דחול מתערי ותייבין לאתרייהו כל חד וחד על מטריה דאתפקד עליה ועם כל דא לא שלטין עד דיהון נהרין מרזא דשרגא.

וכולהו אקרון מאורי האש בגין דמרזא דנורא דנגדא מיסודא דנורא אתיין כולהו ושלטין על עלמא תתאה דא כד בר נש אדליק שרגא עד דלא אשלימו ישראל קדושה דסדרא אבל אי איהו אמתין עד דישראל אשלים קדושה דסדרא אינון חייבין דגיהנם מצדיקי עלייהו דינא דקודשא בריך הוא ואינון מקיימין על ההוא בר נש כל ברכאן דקאמרי צבורא ויתן לך האלהים וכו' ברוך אתה בעיר וכו' ע"כ.

ראוי לעכב קדושה דסידרא במוצ"ש לעכב הרשעים מגיהנם

כג. הנה מבואר מכאן טעם שיר של פגעים וסדר קדושה בעונה ההיא, ועל כן יש לאומרה בזמר כדי להתעכב בענין שיתאחרו מפני כך רשעים של גיהנם מלחזור לדינם, ובכן מרחמים עליהם שאינן חוזרים עד שיגמרו כנסייה אחרון אחרון של ישראל לומר סדרא דקדושה, וכל המתעכב הרי זה משובח ומתברך מפיהם כמבואר במאמר.

יזהיר בני ביתו מהדלקת הנר עד שיאמרו הציבור קדושה דסידרא

כד. והן עתה רבות בנות התירו לעצמן להדליק את הנר מיד שיאמרו הקהל ברכו שלא ברצון חכמים, וראוי להיות כל איש מזהיר לבני ביתו על ככה מאד שלא יגרמו רעה לעצמן חס ושלום ושלא ידליקו עד אחר קדושה דסדרא אף אם הוא זמן המותר לעשות כל מלאכה כל כמה שהצבור עדיין לא אמרו קדושה דסדרא, ומכל מקום אם הנר הוא דלוק מותר לטלטלה ממקום למקום וזה פשוט.

טעם אמירת קדושה דסידרא במוצאי שבת

כה. ויש לכוין בסדר הקדושה הזאת לפי פשטן של דברים כי הוא קבלת מלכות שמים שמקבלין עליהם הרשעים ומצדיקין את הדין עליהם, וגם היה הטעם דכיון דצריכים אנו להבדיל בין קדש לחול משום קדושת שבת לחול אנו אומרים סדר קדושה להבדיל בין קודש אלהינו יתברך ויתעלה לשאר קדושות כי הוא מובדל ומופרש משלשה עולמות בריאה יצירה עשיה, ועל כן לעומתם משבחים שלש פעמים קדוש, ועל כי קדושת שבת חמורה משאר קדושת יום טוב לא נתקן אלא אחר קדושת שבת לבד והוא טעם מספיק קצת לפי פשוטן של דברים.

כו. ואולם אשר הריחו בסוד ה' יכוין בכוונה במזמור ויהי נועם להמשיך אור החוזר מהתפלות של שבת כדי שיתקיים עד יום השלישי כולו לצורך יחוד או"א וזו"ן הנעשה בימי המעשה בכח מעשה ידינו ותפלותינו מידי יום ביום, וצריך לאומרו מעומד עם כוונותיו כאשר ביארנום בחלק הקודם, ואחר כך ישב ויאמר סדר הקדושה ויכוין כי הוא דרך ירידה להמשיך אור מתוספת שבת דאצילות אל פנים דבריאה באמירתו בלשון הקדש ולהאיר אל אחוריה בתרגום ויעמוד בו כל ששת ימי המעשה, וכללות כוונתה להעלות מלכות שמים בכח ת"ץ דאבג"יתץ ובכן יתיץ הקליפות.

ובקדוש הראשון תהיה כוונתינו על התפארת שעולה לחכמה הנקרא קדש ויורד למקומו מלא שפע ובכן נקרא קדוש, ובקדוש השני יורד ביסוד, ובשלישי יורד היסוד ומחברו בהוי"ה בצבאות סוד הנצח וההוד אשר משם תתמלא מלכות שמים מאור כבוד החכמה, והוא מאמרנו מלא כל האר"ץ כבו"דו וכמו שביאר הרב ז"ל באורך.

לקדש הלבנה לאחר ז' ימים מהמולד

כז. ואחר כך ישלימו סדר ערבית ככל הימים, ואחר ערבית מוצאי שבת מצוה לקדש את הלבנה אם כבר עברו עליה שבעה ימים מהמולד אבל קודם לכן אין לאומרה כמ"ש בפרקי ראש חודש בס"ד ע"ש.

סגולת אמירת הפיוטים והפסוקים שנזכר בהן אליהו ז"ל קודם הבדלה

כח. ובבואו אל ביתו יאמר בקול ששונים הפיוטים והחרוזים שנזכר בהם אליהו ז"ל והם מסוגלים הרבה מאד להיות כל איש מצליח בכל דרכיו בימי השבוע, וגם כי מקובל אצלנו שאין אליהו בא לא בערב שבת ולא בערב יום טוב וכל שכן בשבת ויום טוב עצמו, ולפיכך אנו מתפללים כיון שעבר השבת ויכול לבא שיבא ויבשר בשורות טובות ישועות ונחמות, והכי אתמר בתוספתא שבמוצאי שבת יושב אליהו תחת עץ החיים וכותב זכויות של שומרי שבתות.

כט. ומורי ז"ל היה זריז הרבה באמירתן וכן בפסוקי אליהו ביותר, והגיד לי שקיבל מרבותיו אשר הוא תועלת עצום להמלט מדינה של גיהנם כשמכריזין במוצאי שבתות ישובו רשעים לשאולה שיש צדיקים שצריכין במוצאי שבתות לשוב שמה ואליהו מקבל עליו דין כדי להגן על הצדיקים ולא יטשם לשוב לשאול בהיות הוא סובל יסורין על אותם הצדיקים, וזהו סוד הנאמר בתנא דבי אליהו [419] בית ישראל הריני כפרת משכבותם, ודברים נאותין הן, וכן נהגנו אחריו לאומרן קודם הבדלה דמשמע בזוהר דעד ההוא זמנא שבת וקדושה דשבת שליט עלנא וכו' ואין חשש שיתעוררו הדינים בקריאת המקרא כיתר הימים.

אזהרה להזדרז בהבדלה טרם יפנה לעיסוקיו

ל. ונכון להיות כל איש ישראל זהיר ומהיר במלאכתו מלאכת שמים ולא יפנה אנה ואנה בהגיע עת זמן הבדלה פן יבא להכשל באכילה ובשתיה קודם הבדלה או מלאכה בלא מתכוין וכל המוסיף גורע, ויכין עצמו מיד בהגיע זמן הבדלה להבדיל על הכוס כמשפטו ודינו, אשר חכמים הגידו שכשם שחייב אדם לקדש את השבת בכניסתו על הכוס ממה שנאמר זכור את יום השבת זכרהו על היין כן חייב ללוות אותו ביציאתו על ידי כוס דהך זכירה אמרו חכמים שהיא בין בכניסה בין ביציאה שצריכים להזכיר שבת ולהבדילו בקדושה משאר ימים, בכניסה בקידוש וביציאה בהבדלה לומר שהוא מובדל בקדושה משאר הימים.

סימן טוב למלאות כוס הבדלה עד שישפך ויתר אזהרות בזה

לא. והבדלה זו תקנו גם כן בכוס של יין כמו בקידוש, ומצוה להיות מן היין שקידש ממנו בכניסתו כמו שאמרו בגמרא, [420] וסימן טוב למלאות כוס של הבדלה בשופע רב עד שישפוך ממנו החוצה משום הא דאמרינן [421] כל בית שאין היין נשפך בו כמים אין בו סימן ברכה.

סדר הבדלה וסוד ברכת מאורי האש

לב. והנה סדר ההבדלה יב"נה, שם רמז כי תכלית ההבדלה הוא לצורך בנין והענין הוא בשני פנים וצריכים זה לזה, תחילה בנין הפרצוף של מלכות שמים ואחר כך להבנות בבנים, והיינו מה שביארנו במאמרם ז"ל אל תקרי בניך אלא בוניך כלומר שאם אין ענין הפרצוף והכלה שלימה בשלמות איברים לא יתכן להבנות בבנים, ולכן בא סימן יבנה בסדר ההבדלה כי היא באה להפריש ולהבדיל הכלה מכל בן נכר לפי כי במוצאי שבת חוזר גיהנם דהיינו הקליפה ואותה מדורא דאשא דאתטמרא בנוקבא דתהומא רבה מערב שבת ועתה יוצאת משם ולכן צריך להבדיל כדי להבדיל אותה מן הקדושה

וכדמשמע ממאמר שהעתקנו למעלה מפרשת בראשית דף י"ד, כיון דנפק שבתא כמה חילין ומשריין פרחין וכו' וחשבין לשלטא על עמא קדישא וחמאן לון בצלותא מבדילי בצלותא ומבדילי על כסא פרחין מתמן, שמע מינה כי הקליפות המה נכנעות מפני ההבדלה שנאמרה בחונן הדעת וגם מפני ההבדלה הנאמרת על הכוס.

לג. וזאת שנית ענין נר לראיית הצפרניים כמו שאמרו בזוהר ויקהל דף ר"ח ז"ל, כיון דעאל שבתא כל אינון דרגין דלתתא וכל אינון דנהרין ושלטין כולהו עאלין ואתכלילו בהאי שרגא וכו' כיון דנפק שבתא אפיק לון לכל חד וחד כאילו ההיא שעתא אתבריאו וכו' כדין אתברכא האי שרגא ואתכפיין קמיה לאנהרא וכו'.

ויתבונן האיש הישראלי לברך על הנר העליון בסוד ערכתי נר למשיחי כמו שאמרו בזוהר בלק דף ר"ד כי צריך תיקון לענין נר זה ומהו התיקון לעשות אותו בסוד נ"ר הוא מה שאמרו בזוהר תרומה, [422] נר מצוה מהו נר אלא כד מקבלא מבין תרין דרועין רמ"ח שייפין עילאין והיא פתחה ב' דרועין דילה לגבייהו כמנין נ"ר, ובהתברך על הנר יומשך עליה אור מלמעלה כמו שנאמר ראיתי והנה מנורת זהב כולה ושבעה נרותיה עליה שבעה ושבעה מוצקות לנרות אשר על ראשה, ולכן מברך בורא מאורי האש להמשיך עליה מחמש מיני אש עליונים כמו שאמרו בזוהר פרשת צו דף כ"ז, חמש אשים הוו נחתין על קרבנא וכו' ודא בינה ה' מראות דילה מלכות בת יחידה ומראה כבוד ה' כאש אוכלת, ולכן מברך בורא מאורי האש היינו אש עליון ה' מיני אש שהם מראים על נר זה של הכלה.

ולכן נמי נמשך ממנה אור להאיר לתחתונים כמו שאמרו שם בפרשת ויקהל, [423] והכא בעינן לאכפייא אצבען קמי שרגא בגין לאחזאה דרגין דלתתא דנהרין מגו דרגא דלעילא ומהכא שלטין ונהרין מינה ואקרון מאורי האש כו' ובגין כך מברכין בורא מאורי האש ולא אמרי מאיר וכו', כיון דנפקא שבתא אפיק לון לכל חד וחד כאילו ההיא שעתא אתבריאו וכו', אשר משם למדנו כי מה שמברכים בורא מאורי האש ואין אומרים מאור להיות כי כן כל אותם הבחינות שהם בעולמות בכל מוצאי שבת כאילו הם נבראים מתחלה והם מאירים מאש של השכינה, ולכן צריך להמשיך אליה מתחלה מאותם מאורי האש העליונה דאימא ועל ידי כך בורא אותם דרגין דלתתא אש דשכינתא ומאיר עליהם.

בסוד כפיית האצבעות וראיית הצפרנים לאור הנר

לד. ואמנם לענין כפיית ארבע אצבעות דיד ימין דווקא תשכיל ממה שאמרו שם לקמן ז"ל, וכיון דהאי אשא דנפיק מאשא דלעילא אתברכא בברכה דנהורא וכו' בההיא שעתא

דקא מברכינן על אשא אזדמנן ארבע רתיכין ארבע משריין לתתא לאנהרא מההוא אשא מברכא ואינון אקרון מאורי האש בגין כך בעיין לאכפייא ד' אצבען ידא דימינא לאנהרא לון מגו ההוא נהורא דשרגא דאתברכא.

הנה משם מתבאר בפירוש כי אין להכפות האצבעות לאור הנר רק הארבע אצבעות שהם רמז למרכבה עליונה על הגודל ולא יראה אגודל, ויכפוף ראשי האצבעות כנגד פניו ויסתכל בצפרניים דווקא, ושם בזוהר נאמר אצבען לגו בלא טופרין אינון אנפין פנימאין אתכסיין ורזא דא וראית את אחורי אילין אחורי אצבען ופני לא יראו אילין אצבען לגו בלא טופרין דאינון אנפין פנימאין ע"כ.

לה. וענין ראיית הצפרניים גם כן נתבאר שם מה המה ולמה אנחנו מתבוננים בהם זה לשונו, לבושא קדמאה דאתלבש אדם ביה בגן עדן הוה מאינון מלבושין מאינון רתיכין דאקרון אחוריים ואינון לבושין דאקרון לבושי טופרא וכו' כיון דחב אתעדו מיניה אינון לבושין ודחיל מרוחין בישין ואסתלקו מיניה אינון משריין קדישין ולא אשתארו ביה אלא אינון טופרי דאצבען דסחרין לון לטופרין סחרנו דזוהמא אחרא.

מנהג טוב לברך בהבדלה בנר דונג וסודו

לו. ומנהג טוב להולכים בתמים להיות להם אבוקה של שעוה הנקרא דונג בלשון המקרא והיא מיוחדת לכך לא לזולת.

וטעמו של דבר נודע ליודעי חן כי מספר דונ"ג הוא כמספר שם ס"ג דאימא המאיר לזו"ן סוד ו"ה בש"ע נהורין דא"א אשר זה ירמוז שם ש"עו"ה, ובכח שם זה אנו מבדילין ש"ע קליפות וע"ש יאכלם בא"ש שמספרו שם אלהי"ם במלוי יודי"ן עם הכולל שבאימא.

מקראי קדש לומר בעת הדלקת הנר

לז. ומורי ז"ל כשהיה מדליק נר זה היה אומר פסוק, כי עמך מקו"ר חיים באורך נראה אור, הן אדני יְהֹוָה יעזר לי מי הוא ירשיעני הן כולם כבגד יבלו ע"ש יאכלם, ה' רמה ידך בל יחזיון יחזו ויבושו קנאת עם אף א"ש צריך תאכלם.

מצוה מן המובחר לחזר אחר הדס משולש להבדלה ומקורו מהזוהר

לח. ונהגו לברך עצי בשמים על ההדס וכן הוא בזוהר פרשת ויקהל שם ובפרשת צו דף ל"ה ז"ל, עד דהוו אזלי אשכחו חד גברא דהוה אתי ותלת ענפי הדס בידיה קריבו גביה אמרי ליה למה לך האי אמר לרווח אובדא אמר ר' אלעזר שפיר קאמרת אבל תלת אילין למה אמר ליה חד לאברהם חד ליצחק חד ליעקב וקשירנא להו כחדא וארחנא בהו בגין דכתיב לריח שמניך טובים בגין דבהאי ריחא אתקיים חולשא דנפשא במהימנותא דא ואתקיימא ואתנגידו ברכאן מעילא ותתא.

אמר ר' אלעזר זכאה חולקהון דישראל בעלמא דין ובעלמא דאתי תא חזי לית עלמא מתקיימא אלא על ריחא ומריחא דא אשתמודעא ריחא אחרא דהא בשעתא דנפיק שבתא נתפרדה החבילה וסלקא נפשא יתירה ואשתארון נפשא ורוחא מתפרשן עציבין אתא ריחא דא ומתקרבן דא בדא וחדאן ועל דא בעי רוחא בתר רוחא לקבלא ריחא כיון דאתקבל ריחא מתקרבאן כחדא וחדאן.

הנה כי מצוה מן המובחר לחזר אחר ההדס משולש כי כן כנסת ישראל שאלה סמכוני באשישות הם האבות כמו שאמרו בזוהר פרשת שמיני דף מ' וכן בסוף התקונין ריש תקון שישי ז"ל, כל מיני בשמים אינון טבאן לברכא עלייהו ואנן דעבדין בהדס בגין דאית ביה תלת עלין דאתקריאו ג' הדסין רמיזין לג' אבהן וכו'.

עונש לבלתי מזמין הדס כשר

לט. **וכבר** כתבנו בפרק ח' בשם מורי ז"ל שבליל מוצאי שבת בשעת הבדלה כשמברכים על שלשה בדי הדס הכשרות אז הנפש יתירה יוצאה באותו הריח ומיד אותם השלשה מלאכים השורין על ההדס הולכים עמה ומלוין אותה עד מקומה והנפש יתירה בשעת הליכתה מברכת לבעל הבית, ומי שלא זימן שלשה בדי הדס מערב שבת כשבאים שלשה המלאכים אינם מוצאים מקום למנוחתם והולכין להם והנפש לבדה נשארת עצובה, ובליל מוצאי שבת כשמברכים על הדס שוטה מלאך מסטרא דשמאלא מתלווה עם הנפש והנפש מקללת לבעל הבית על שלא טרח בשבילה לזמן שלשה בדי הדס לשלשה המלאכים הבאים איתה ע"ש.

כי על כל אלה כל איש הירא במקומות שישנו בנמצא, יהא זריז ונזכר מערב שבת להזמין לו הדס הכשר משולשת כהלכתה לבלתי יברך בהדס השוטה ויגרום רעה לעצמו חס ושלום.

מנהג האר"י לברך במוצ"ש על אחת מאגודות ההדסים של שבת

מ. **וכתב** רבינו הקדוש האר"י זלה"ה שמהשני אגודות של הדס של שבת יטול בידו עתה אגודה אחת לבדה קשורה כמו שהיא דהכי משמע מלשון הזוהר הנזכר לעיל וקשירנא להו כחדא וארחנא בהו, ויריח בה ג' פעמים ליתן כח תוספת שבת לנפש רוח נשמה ולהשאיר להם ברכה לימי החול, ויאמר ריח ניחו"ח אש"ה לה' ויכוין בכוונתו כסדר הכתוב בפ"ח לעיל.

מא. **וכתב** עוד מהרח"ו, מורי ז"ל היה אומר כי במוצאי שבת יכול כל איש לדעת באיזה מקום יושב אז נפשו, והוא שבבואו להריח בהדס של הבדלה אם הריח בא לו תכף כשהריח בהדס בידוע הוא שהנפש והרוח והנשמה למעלה קרוב לחוטמו, ואם מתאחר

לבא הריח בחוטמו בידוע שרחוקים מן החוטם ועל דרך זה יתפשט עד כי לפעמים ישאיר נפשו למטה ברגליו כמו שאמרו בתקונים [424] בסוד ותגל מרגלותיו ותשכב, ונפקא מינה לפשפש במעשיו ולשוב אל ה' בשבת ההוא.

במקום שאין מצויים הדסים נכון להריח בתפוחים או אתרוגים

מב. ובמקומות דלא שכיח הדס, הנכון להם להריח בתפוחים יותר משאר דברים כדמשמע בסוף התקונים ריש תקון ו' ז"ל, בראשית תמן תרי אש ואילין אינון תרין אישין דאינון בורא מאורי האש ועלייהו אתמר סמכוני באשישות ואמאי אמר בהון סמכוני אלא בלילי שבתא נשמה יתירה קא נחתא לסמכא לשכינתא תתאה וכד אתא מוצאי שבת אסתלקת נשמתא יתירתא דבה וינפש מיד דאיהי אסתלקת ווי נפש דלית מאן דסמיך לה בההוא זמנא איהי אמרת לישראל סמכוני באשישות דאינון מאורי האש וכו' לבת מלך דהוה בבי מרעא מרחימו דבעלה אזל בעלה איהי נפלה למשכב צווחת ואמרת סמכוני באשישותהא איהי בבי מרעא היא אומרת רפדוני במאי בתפוחים ואילין אינון עצי בשמים וכו' ע"ש.

אשר משם מתבאר שבמקומות שהדס אינו בנמצא התפוחים קודמים לכל מיני בשמים, וכן באתרוג שנקרא תפוח כמו שכתבו התוספות פרק אמר ר"ע, [425] וכן עשו כדברי רבים משלומי אמוני ישראל בערי אשכנז.

שלא למזוג כוס הבדלה

מג. וצריך להזהר שלא למזוג כוס של הבדלה אלא בהחזיק היין בימינו ממתק אותו בבחינת הימין הוא יסוד המים, אבל לא יתן לתוכו מים כלל לא בתחילה ולא בסוף כי המים הם סוד החסד והוא המכניע לדינין תקיפין לגמרי ומבטלם בסוד אל זועם בכל יום ועתה בהבדלה אין הרצון לדחות אותם אלא למתק אותם ולתת להם הארה מן הנר של הקדושה כי על כן רואים האצבעות כנזכר לעיל, והמים סוד החסד מבטל אותם לגמרי ולכן אין מוזגים אותו במים, ולכן הוצרך הדין ללמדנו מבדילין בשאר משקין חוץ מן המים, וצריך להיות ההבדלה מיושב כדי שיקבעו בישיבה ולצאת השומעין בברכת המברך.

וגם לפי סודן של דברים כן הוא כמו שאמרו בזוהר, כל מילין דאינון מעלמא דנוקבא אינון בישיבה ולכן תפלה מיושב ותפלה מעומד וסוד ההבדלה בעלמא דנוקבא כאשר ביארנו למעלה.

פרטי דינים מהלכות הבדלה

מד. ואוחז היין בימין וההדס בשמאל ומברך על היין, ואין צריך לטעום מן הכוס קודם שיפסיק ברכה אחרת כי הוא מנהג בורות ותלמיד תועה כתבו, ובמקום קודם שיפסיק בדבר אחר כתב קודם שיפסיק בברכה אחרת ואינו.

ושוב נוטל ההדס בימין והיין בשמאל ומברך על ההדס, ומחזיר ההדס אל השמאל ויברך בורא מאורי האש ויביט בידו הימנית כאמור למעלה, ואחר כך יברך המבדיל בין קדש וכו' וזהו הסדר הנכון יבנ"ה כמ"ש, ולא כאשר שגו רבים לשנות הסדר ולומר מאורי האש תחילה ואחריו עצי בשמים ולמדו כן מדברי הזוהר פרשת ויקהל [426] שפירש שם סוד מאורי האש ואחר כך סוד הבשמים ע"ש, ושגו בחוזה שמאמר ההוא אזיל לשטתיה שהיה מבאר סוד קידוש של שבת וכד סיים בסוד קידוש השבת שארי באפרשת בין קדש לחול, וכוונתו לבאר סוד המצוות ולא סדר המצוות וזה פשוט לעיני כל חוזה ולכן אין לשנות מסדר שגבלו ראשונים.

מה. וצריכין להיות עיניהם של השומעין גם כן תלויות להביט בכוס ובנר ולא יפנו אנה ואנה וכל שכן שלא יערוך שיחתו בעת ההיא, ואף הנשים חייבות בהבדלה כשם שחייבות בקידוש וצריכות להיות זהירות בה ולהיות אזניהם קשובות לשמוע הברכות מפי המחוייב בהבדלה בכוונה ישרה.

ועל דרך כל הנזכר למעלה עיקר ההבדלה בסוד הנשים הוא עלמא דנוקבא, אלא שמפני שיש חולקים בדבר לומר שהן פטורות על כן לא יבדילו לעצמן שלא יברכו ספק ברכה לבטלה אלא ישמעו ההבדלה מן האנשים שעדיין לא יצאו ידי חובה או יאמרו המבדיל בלא שם ומלכות כנזכר לעיל ומותרות במלאכה, ואפילו שמעו כל בני הבית הבדלה בבית הכנסת אם נתכוונו שלא לצאת מבדילין בבית כמ"ש הב"י לדעת הר"ן סוף פ"ג דר"ה.

(**א**"**ח**, עיין בספר מגן אברהם סימן רצ"ז שמתיר אפילו לשליח צבור עצמו לברך שנית בביתו).

כמה פרטי דינים בברכת הבשמים

מו. וכן אם בעל הבית ניטל ממנו חוש הריח מותר לברך על הבשמים להוציא בני ביתו הקטנים שהגיעו לחינוך או להוציא מי שאינו בקי, אכן אם מברך לעצמו אינו מברך על הבשמים, ומכאן תשכיל שאין צריך לברך כל אחד על ברכת הריח לעצמו ליהנות מריחו כאשר שגו רבים וכשלו באיסור ברכה שאינה צריכה שכבר נפטרים בברכת המבדיל ואין צורך לברך כל אחד ברכה זו לעצמו, ועיין בטור או"ח סימן רי"ג.

מז. וכתב הרמב"ם סוף פ"ט מהלכות ברכות, שאין לברך על בשמים של ערוה כגון קופה של בשמים תלויה בצוארה או מיני שושנים שבראשה לפי שאסור להריח בהם, ונראה לי שאפילו הסירם מעליה אסור דודאי יבא לידי הרהור, וגם השושנים שמתקשטות בהן הנשים אינן אלא תכשיט ואין מברכין על הריח אלא אם כן נעשה להריח.
ובזה כשלו ושגו רבים מעמי הארץ וצריך להודיעם שאם בירכו על בשמים אלו לא יצאו וצריך לחזור ולברך על בשמים אחרים דאין כאן ברכה לבטלה, ואם אין להם במה להריח לא יברכו ברכה זו דהא לא חייבו חכמים אפס למי שיש לו ואם אין לו אין צריך לחזור אחריהם כמו שכתב הרא"ש ז"ל.

כמה פרטי דינים בנר הבדלה

מח. וכן הדין בנר דמברך עליו אם יש לו ואם אין לו אין צריך לחזר אחריו דאינו אלא זכר בעלמא, כמו שנמצא באגדה [427] שבמוצאי שבת זימן הקדוש ברוך הוא לאדם הראשון שני רעפים והקישן זה בזה ויצא מהם אש ובירך בורא מאורי האש, ולפיכך מברכין על הנר במוצאי שבת על כי עיקר ברייתו היתה במוצאי שבת.
מט. ואמרו בפרק ערבי פסחים [428] לברך על אבוקה, וכתבו התוספות שאם אין לו אבוקה צריך להדליק נר לצורך הבדלה חוץ מהנר המיוחד להאיר בבית והכי משתמע לישנא דמאורי האש, גם צריך להזהר שלא לברך על נר שהדליקה שפחתו מבעוד יום בשבת דאין מברכין על הנר שלא שבת ממלאכת עבירה וכיון שאם היה מדליקו ישראל היה עובר לא שבת ממלאכת עבירה מיקרי, וכן מאש שביער הגוי בשבת בבית ישראל באיסור אסור להדליק ממנו לברך עליו.

טעם שחלוק נר הבדלת מוצ"ש מנר יוכ"פ וסודו

נ. אבל לא בעינן אור ששבת ממלאכה כמו במוצאי יום הכיפורים, ומברכין אף על אור היוצא מהאבנים שלא שייך בו שבת ממלאכה אפילו הכי מברכין עליו שגם תחילת בריית האור היה במוצאי שבת על ידי אדם הראשון שהקיש אבנים זה בזה כנזכר לעיל, מה שאין כן ביום הכיפורים שאין מברכין שם אלא על כי דבר חדש הוא שלא נהנו ממנו כל היום ואינו זכר כמוצאי שבת ולפיכך אין מברכין אלא על אור ששבת כגון עששית שתהיה דולקת והולכת כל היום כמו שכתבו הפוסקים שם.
ואף לפי סודן של דברים אם תתבונן תמצא טוב טעם לדבר על פי מאמר הזוהר הנזכר לעיל, דכיון דאעל שבתא כל אינון דרגין דלתתא וכל אינון דנהרין ושלטין כולהו עאלין ואתכלילו בהאי שרגא ואתטמרו ואתגניזו ביה ולא אתחזיית אלא ההיא נקודה בלחודהא וכולהו אתטמרן בגווה כל יומא דשבתא כיון דנפק שבתא אפיק לון כאילו ההיא שעתא

אתבריאו וכו', אשר מתבאר משם בהדיא כי כל אילין דרגין מתטמרין בשבת באותה נקודה ובמוצאי שבת מוציאה אותם ולכן כאשר מוציאים אותו אש מברכין עליו, אבל במוצאי יום הכיפורים לא כן לפי כי מבערב ההיא נקודה עולה היא למעלה ואינה מוציאה אותם ולכן באה הדוגמה פה שלא לברך על האש היוצא עתה מן העצים ומן האבנים, והבוננהו.

נא. ועוד התירו גם כן לברך על הנר שהדליקה השפחה מישראל או שהדליק ישראל מבית הגוי ואין חשש מה שאין כן במוצאי יום הכפורים שאין לברך על נר שהדליק ישראל מגוי מן הטעם הנזכר לעיל דבעינן אור ששבת.

וגם על פי סודן של דברים כי יום הכפורים הוא בסוד אימא עילאה שאין שם אחיזה לקליפה ולכן החמירו שם יותר.

לא יברכו על הנר עד שיאותו לאורו

נב. גם צריך להזהר כשמשימים הנר בתוך פנס מפני הרוח, שלא לברך באותו הנר עד שיהא רואה את השלהבת ומשתמש לאורה כמו שאמרו בירושלמי.

סומא אין מברך על נר הבדלה

נג. וכתב הטור שהסומא אינו מברך ברכה זו וישמע מאחרים מפני שאין לברך על הנר עד שיאותו לאורו דהיינו עד שישתמש בו להכיר בין מטבע למטבע או בין צפורן לבשר וזה אין שייך בסומא, ואף על פי שמברך יוצר אור היינו באור היום דהא מכל מקום נהנה ממנו על ידי אחרים שרואין ומוליכין אותו בדרך ואין צריך שיראה הוא עצמו מה שאין כן כאן שצריך שהוא עצמו יהנה ממנו וישתמש בו.

להרבות בנרות ובשירות ותשבחות במוצ"ש

נד. ויתר מהמה בני הזהר להיות זהיר בכבודה של שבת גם ביציאתה, ולהרבות בנרות ובשירות ותשבחות בשעת הבדלה כמו באור השבת ללוות את הכלה הנעימה בהוד והדר וביותר בסדר ההבדלה וברכותיה אשר עוזן בשחקים.

סגולה לזכירה ע"ד הסוד

נה. וכתבו גורי האר"י ז"ל שנכון להחזיק כח הזכירה לומר קודם ההבדלה על הכוס, השבעתי עליך פורה שר של שכחה שתסיר לב טפש ממני ותשליכהו על טור רמייא בשם ארמי"מס רמי"מס מימ"ס ימ"ס מ"ס ונח מצא חן בעיני ה'.

ואולם לא יעשה דבר אם לא תדע שכו"ל שורש סוד השם הזה ואבארנו פה למען לא תשגה במכתב השם הזה כאשר שגו רבים, והכוונה כי אותיות פ"ו דפורה אלהים פשוט וה"ר אלהים ברבוע והה' ה' אותיות אלהים אשר השכחה בחינת קטנות בחינת שם אלהים כנודע, ועוד תהיה הכוונה בו כי אותיות פ"ר שבו הוא סוד פ"ר גבורות ואותיות

ו"ה שבו הוא סוד זו"ן כי בם מחץ ראש שר זה הנקרא פורה, ותכוין בשם ארמימס שם אדם בליעל הולך ומתמעט והוא הנקרא מ"ם שר של שכחה היונק מאחוריים דבינה ותבונה שהם בסוד מ"ם ושיוסר כח השכחה ממך.

ותאמר על הכוס פסוק, פורה דרכתי לב"ד ומעמים אין איש איתי ואדרכם באפי וארמסם בחמתי ויז נצחם על בגדי וכל מלבושי אגאלתי, ויכוין לבדי גימטריא הבדלה כח שם ע"ב וכח ריבוע שם הוי"ה אשר בהסיר מספר כ"ו של השורש המה יעלו למספר הבד"לה אשר זהו השם המאיר בהבדלה בברכת היין, ובכן תתפרד הקליפה של השכחה אם לא יעשה דברים הפוגמים את הנשמה.

רמז במ"ש ז"ל אין דומה שונה פרקו מאה פעמים כו'

נו. וזה הוא הפירוש אשר חכמים הגידו, [429] אינו דומה מי ששונה פרקו מאה פעמים למי ששונה פרקו מאה ואחד פעמים ואסמכינהו רבנן למלתייהו אקרא בין ע'ובד א'להים ל'אשר ראשי תיבות גימטריא ק"א, ל'א ע'בדו גימטריא מאה כי עד מאה פעמים יש לשר של שכחה הנקרא מ"ם שליטה לבא לידי שכחה ולא יותר, וזהו אומרם אשרי מי שבא לכא"ן ותלמודו בידו כי לכאן גימטריא ק"א, שם רמז כי בלומדו כמספר לכא"ן אז תלמודו בידו ולא ישכח לעולם.

תפלה קודם הבדלה ע"ד הסוד

נז. ואחר היחוד הזה אם הריחו בסוד ה' יבטא בשפתים פרטי כוונת ההבדלה קודם שיברך בנוסח זה, ליחדא שמא דקודשא בריך הוא ושכינתיה וכו' הנה אנכי בא להבדיל על הכוס לתקן את שורשה במקום עליון ובברכת הגפן יהיה אור שם ע"ב יו"ד ה"י וי"ו ה"י אשר הוא כמספר הו"יה בריבוע י' י"ה יה"ו יה"וה והוא כמספר הבד"לה בהסיר מספר שורשו ממנו להאיר בעולם האצילות, ומעז יצא מתוק הדינין בשורשן ביין המשומר בענביו ובמספרו מספר ז' יוד"ין דע"ב ס"ג וגם מספר אותיות ע"ב ס"ג מ"ה ב"ן קס"א קמ"ג קנ"א, ובברכת הבשמים יהיה אור שם ס"ג יו"ד ה"י וא"ו ה"י להאיר בעולם הבריאה, ובהריחי בם מעז יצא מתוק הדינין בהתאספם שנית בשורשם בחוטמא דזעיר ותהלתי אחטום לך.

ובברכת מאורי האש יהיה אור שם מ"ה יו"ד ה"א וא"ו ה"א להאיר בעולם היצירה ומאורי האש מיכאל גבריאל רפאל נוריאל הנצבים שמה יחליפו כח מאור הנ"ר מלכות שמים אש אוכלת אש לשלוט בימי המעשה, ובברכת המבדיל יהיה אור שם ב"ן יו"ד ה"ה וי"ו ה"ה להאיר בעשיה ולהבדיל בין הקדש ובין החול דקליפה השוכנת שמה, יהיו

כמוץ יסוער מגורן וכעשן מארובה, אנא ה' הושיעה נא אנא ה' הצליחה נא, ויהי נועם ה' אלהינו וכו', כוס ישועות אשא וכו', ויברך הברכות בנועם כמו בשבת.

אזהרה לשותין מכוס הבדלה פחות מכשיעור

נח. ואחר כך יהא זהיר לשתות מן הכוס כמלא לוגמיו שבשיעור שתיית יין להתחייב בברכה אחרונה יש ספק אם בכזית או ברביעית, ובעלמא צריך להזהר לשתות או פחות מכזית או רביעית כדי להסתלק מן הספק והכא בהבדלה אי אפשר לשתות פחות מכזית דכל דבר הטעון כוס צריך לשתות ממנו כמלא לוגמיו שהוא רוב רביעית.

ואם המבדיל אינו רוצה לטעום רשאי, ויטעום אחד מהמסובין כשיעור כדין כוס של ברכה, ובדבר הזה שגו רבים מעמי הארץ ומבדילים וטועמים טעימה בעלמא בלבד ולא אריך למעבד הכי, והמדקדקים רגילין לשתות כולו ואין משקין ממנו בני ביתם וכל שכן לנשים.

מנהג האריז"ל לומר אחר הבדלה פסוקי ויתן לך

נט. וכתב מהרח"ו, מורי ז"ל היה אומר אחר ההבדלה ויתן לך האלהים כמו שנוהגים לומר ע"כ, והכוונה כי אף שבשאר הלילות שהוא זמן שליטת העשיה אין לקרות מקרא כי הוא סוד העשיה ואין לעורר הדינין, מכל מקום עתה אחר ההבדלה מיד אין חשש כל כמה שלא סעד סעודה רביעית.

ומורי ז"ל כתב לכוין בפסוק יתן ה' לך את הבר"כה בשם ע"ב ס"ג מ"ה ב"ן העולין מספר הברכ"ה המאירים באסמיך עולם האצילות, ור"ת אס"מ אכתריאל ס"ג מטטרון, משלח ידך רמז לחב"ד דיצירה, ואוצרו הטוב רמז ליסוד דאצילות.

תוספת מקראי קדש לומר בעת ההיא

ס. והיה מוסיף פסוק, מאין כמוך ה' גדול אתה וגדול שמך בגבורה, מי לא יראך מלך הגוים כי לך יאתה כי בכל חכמי הגוים ובכל מלכותם מאין כמוך, מצפון זהב יאתה על אלוה נורא הוד, ומסיים בפסוק, והאבן הזאת אשר שמתי מצבה יהיה בית אלהים וכל אשר תתן לי עשר אעשרנו לך, ויהי דוד לכל דרכיו משכיל וה' עמו.

אמירת ק"כ צרופי אליהו ותפלת פתח אליהו במוצ"ש

סא. ואחר כך ק"ך צירופי אליהו ז"ל, ושוב יקרא פתיחת אליהו פתח אליהו ואמר וכו' המובא בספר התקונין, אשר היא סוגלת ומסוגלת מאד אל הנפש בעת הזאת וגם בעת עמוד בברית אצל כסאו של אליהו עם הק"ך צירופי אליהו, ואחר כך קודם שילמוד יסעוד.

סעודת מלוה מלכה וסגולתה

סב. גרסינן בפרק כל כתבי, [430] אמר רבי חנינא לעולם יסדר אדם שלחנו במוצאי שבת אף על פי שאינו צריך אלא לכזית וכו' רבי אבהו עבדין ליה באפוקי שבתא עיגלא תליתא הוה אכיל מיניה כולייתא כי גדל אבימי בריה אמר ליה למה לך כולי האי לאפסודי נשבוק כולייתא ממעלי שבתא שבקוה ואתא אריה אכלה, ופירש רש"י במוצאי שבת נמי כבוד שבת ללוותו ביציאתו דרך כבוד כאדם שמלוה את המלך בצאתו מן העיר ע"כ. **ואמרו** חכמים, אבר אחד נברא באדם ונסכוי שמו ואינו נהנה בשום אכילה שיאכל האדם אלא כשיאכל במוצאי שבת ללוותה.

סג. והר' מנחם עזריה ז"ל כתב, ארבע סעודות בשבת מעוררים ארבע רגלי המרכבה דרמיזין במלת שבת, ש' תלת אבהן, ב"ת רגל הרביעי דוד, אברהם מציל מדינה של גיהנם, יצחק מחבלי משיח, יעקב ממלחמת גוג, ודוד מציל מחיבוט הקבר, עיין שם באורך מילתא בטעמא.

ואמנם העיקר בזה הוא כי כדרך שבהכנסת שבת ניתוסף מחול על הקדש וזה מועיל לאדם לתוספת שבת לקבל נפש יתירה וכיוצא כך יהיה ביציאה, כי מה שהאיש הישראלי עושה מתמיד ומעמיד עליו אותה הארה שניתוסף בו ביום השבת וכנגד התוספת הנמצא לאדם בענין הסעודות כך ימצא לו בסעודה זו לכבוד השבת, כי הנה זה הוא בסוד הבריאה כי שם הן עולמתאן דמטרוניתא והסריסים רואי פני המלך והוא הגורם להשאר באדם חלק הנשמה כנודע.

להימנע מעשיית מלאכה קודם סעודה רביעית

סד. ולכן אסור להתעסק במלאכה ואפילו בדברי תורה, וגם שלא להסיר בגדי שבת עד אחר סעודת מוצאי שבת.

לא יאחר סעודה רביעית אחר ד' שעות

סה. והאוכלים אותה עד אחר ארבע שעות בלילה לא עשו ולא כלום [431] , וגם היא תועלת נפלא להשאיר ברכה בכל סעודת החול על ידי אכילה זו ולהאיר בכל סעודת ששת ימי החול מקדושת שבת שמציאות סעודה זו כנגד אור חוזר דכל סעודות שבת, והאיש הירא לא יעבור מלעשותה כי מאבד טובה הרבה.

יסדר שולחנו כשולחן שבת ובשני ככרות

סו. ויהא זהיר לסדר את שלחנו בכבוד כסעודת שבת, ויסדר בה שני ככרות ויעמוד בה ויאמר.

נוסח אתקינו סעודתא ולשם יחוד לומר קודם הסעודה

סז. אתקינו סעודתא דמהימנותא אתקינו סעודתא, דא היא סעודתא דדוד מלכא משיחא דאברהם ויצחק ויעקב אתיין לסעדא בהדיה.

ליחדא שמא דקודשא בריך הוא ושכינתיה בדחילו ורחימו ורחימו ודחילו ליחדא שם י"ה בו"ה ביחודא שלים בשם כל ישראל, הנה אנכי בא לסעוד סעודה רביעית של שבת ללוות את המלכה וללוות מהנפש יתירה בחינת חיה שבה המסתלקת עתה ולהשאיר ברכה בכל סעודתינו בששת ימי החול ולהאיר בהם מקדושת השבת, ובכן בכח סגולתה שמרנו כאישון ב"ת עין ובצל כנפיך תסתירנו והושיענו מצער חיבוט הקבר ותשכין את נפשינו רוחינו נשמתינו במשכנות מבטחים, ויהי נועם ה' וכו'.

מנהג מורו לבצוע בסעודה רביעית בפרוסה

סח. ואחר כך יטול ידיו ויברך ויקח מהשני ככרות שלפניו האחד מהם ויבצע, ומורי ז"ל היה נוהג לבצוע בסעודה זו בפרוסה כבחינת דוד סוד המלכות לחם עוני כנודע, ולא הונח לנו.

יהדר בסעודה זו אחר מין שתאב עליו

סט. ויהדר בסעודה זו אחר מין שתאב עליו ביותר אף שהוא ביוקר, דר' אבהו עבדין ליה עיגלא תליתא לאכול מיניה כולייתא כנזכר לעיל, ואשרי העובד את ה' בשמחה.

מאמרי הזוהר להגות בהן בסעודה רביעית

ע. ושוב ילווה אליה דברי תורה במדרש הנעלם פרשת תולדות דף קל"ו ע"ב ויהי יצחק בן ארבעים שנה וכו' עד דף קל"ז ע"א הה"ד בת בתואל הארמי, ובמאמר פנה אלי וחנני שבזוהר קדושים דף פ"ד ע"א ר' אבא פתח וכו' עד שם באותו עמוד פנה אלי וכו'.

אמירת מזמור קל"ב קודם מים אחרונים, והזכרת מגדול בברהמ"ז

עא. ושוב יאמר מזמור זכור ה' לדוד ושוב יטול ידיו למים אחרונים, ויברך ברכת המזון ויאמר בה מגדול ישועות מלכו כעין של שבת.

גודל מעלת המסדר שולחנו במוצאי שבת

עב. ואשרי אנוש יעשה זאת ובן אדם יחזיק אשר בזה יזכה להיות שלחנו מסודר בגן עדן כאשר הובא בזוהר תרומה, [432] וכי פתורא אית לנשמתין בההוא עלמא אין וכי נשמתין אכלין אין וכו' ומה גם לזמן התחייה, והעיקר לאכול מאותה סעודה המזומנת לצדיקים לעתיד והקדוש ברוך הוא מיסב עמהם כאשר חכמים הגידו [433] בפסוק יבוא דודי לגנו ויאכל פרי מגדיו אמרו ישראל, והקדוש ברוך הוא אומר באתי לגני אחותי כלה, ובהלוות על השלחן דברי תורה יזכה לשמוע פירוש התורה שהקדוש ברוך הוא דורש שם לפני

הצדיקים והשביע בצחצחות נפשו ומאורות נת"ן סביבות עוזו ומלך ביופיו תחזינה עינינו במהרה בימינו.

ציונים והערות לפרק יח

416) תהילים פרק קי"ט. 417) זוהר ויקהל דף ר"ז ע"א. 418) דברי המחבר כאן צ"ב שהרי מנין תיבות ויהי נועם עם כפל הפסוק אורך ימים עולה קכ"ט וכיצד יגיע מנינו למנין תיבות רמ"ח שבק"ש, שוב נמצא בפירוש קמחא דאבישונא לר' יוחנן טריביש ע"ה הנדפס במחזור רומא שנת ש"א בבולוניא שכתב בסדר מוצאי שבת כלשון המחבר שלפנינו וקרוב מאד שמשם ציטט החמ"י דבריו עיי"ש, או יתכן שציטט ממקור קדום ששימש לרב הנזכר, ואמנם ביאור דבריהם מיוסד על האבודרהם בסדר ערבית מוצ"ש שהאריך בזה וז"ל שם, ואומר יושב בסתר עליון כו' והטעם שכופלין בתחלה ויהי נועם ולבסוף אורך ימים אשביעהו, יש אומרים מפני כי יושב בסתר עליון עם פסוק ויהי נועם יש בו קכ"ד תיבות וכשתכפלם יהיו רמ"ח, ומן הדין היה לכופלו פעם אחרת אלא מפני טורח הצבור תקנו לכפול הפסוק הראשון והאחרון בלבד ויחשב כאילו כופלו כולו, ולכך תקנו לאומרו במוצ"ש שהוא תחילת השבוע כדי לשמור רמ"ח איברים כו' ע"כ, וזוהי כוונת המחבר כאן אלא שהביאו בקיצור. 419) תנדא"ר פרק ל"א. 420) פסחים דף קי"ג ע"א. 421) ערובין דף ס"ה ע"א. 422) זוהר תרומה דף קס"ו ע"ב. 423) זוהר ויקהל דף ר"ח ע"א. 424) תקו"ז תקון כ"א דף נ'. 425) שבת דף פ"ח ע"א תוד"ה פריו. 426) זוהר ויקהל דף ר"ח ע"א. 427) מדרש תהילים מזמור צ"ב. 428) פסחים דף ק"ג ע"ב. 429) חגיגה דף ט' ע"ב. 430) שבת דף קי"ט ע"ב. 431) דברי המחבר כאן דלא כהפוסקים דס"ל שזמן סעודה רביעית עד חצות, אבל נמשכו אחריו הגאון מוהר"ח פאלאג'י זצ"ל בספרו כה"ח סי' ל"א אות נ"ט, וכן הגאון ר' יעקב חיים סופר זצ"ל בספרו כה"ח סי' ש' אות י"ד ציטט בזה את דברי החמ"י, ואף הגאון בן איש חי פ' ויצא אות כ"ז נמשך בזה אחר החמ"י, אלא שהכריע כדבריו רק לענין מצוה מן המובחר אבל בנאנס הכריע הבא"ח שיוצא בה ידי חובתו אפי' עד חצות. 432) זוהר תרומה דף קנ"ו ע"ב. 433) במדב"ר פרשה י"ג אות ב'.

{הערת המדפיסים, כאן הותיר המחבר דברי חתימה לסיום פרקי שבת שסידר בחיבורו, ומאחר ודבריו מהווים מעין הקדמה על כן קבענו מקומם בעמו' 253 (וב"תורת אמת" - כותרת אחת לפני הסוף) ממבוא הספר במקום הקדמת המחבר שנעלמה עם חלק החול}.

תם ונשלם סדר שבת ונשלם חלק ראשון שבח לאל בורא עולם